# CSUVAS

# NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY

## II. KÖTET

### KÖZMONDÁSOK, TALÁLÓS-MONDÁSOK, DALOK, MESÉK

GYŰJTÖTTE ÉS FELDOLGOZTA

Dr MÉSZÁROS GYULA

*Feridun bej alapítványa költségén.*

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1912

**Ára 10 kor.**

# CSUVAS

# NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY

## II. KÖTET

## KÖZMONDÁSOK, TALÁLÓS-MONDÁSOK, DALOK, MESÉK

GYŰJTÖTTE ÉS FELDOLGOZTA

Dr MÉSZÁROS GYULA

*Feridun bej alapítványa költségén.*

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1912

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

# BEVEZETÉS.

Volga-vidéki tanulmányutam csuvas népköltési gyűjtésének eredményeit tartalmazza ez a könyv. Az orosz irodalomban megjelent csekély arányú csuvas nyelvanyag-közlést leszámítva, a M. Tud. Akadémia jelen kiadványában ezen a téren eddigelé a legnagyobb összefoglaló gyűjteményt mutatjuk be, mely úgy az anyag terjedelménél, mint pontos hangtani átírásánál fogva a tudományos irodalomban legelső.

Közmondások, találós mondások, dalok és mesék teszik anyagát a csuvas nép költészetének.

A *közmondások* és *találós mondások*, szűkebb körre szorítkozva, a többi török-tatár népek e nemű termékeinek rokonságába tartoznak, közvetlenül pedig a szomszédos kazáni tatárság közmondásaival és találós mondásaival mutatnak szoros hasonlóságot.

A mi a *dal-költést* illeti, a csuvas dalok, mondhatni, csaknem kizárólag lirai természetűek. Az epikai költésnek alig egy pár sornyi emléke él náluk, hacsak ide nem akarjuk számítani verses és lakodalmi mondókáikat. «A csuvas ősvallás emlékei» közt (2. l.) közöltünk egy rövid epikai töredéket, a mely az oroszok erőszakos hittérítéséről szól, és verses formában nem is sikerült már többet lejegyezni a nép ajkáról. Pedig a mennyire a népemlékezet visszanyúlik, volt a többek között egy hosszabb énekük Kazánnak az oroszok által való megvételéről, a «Kazánt megvívó dal» *(χozan tortsā ĭl'hə jorrĭ)*, melynek csak épen hogy a nevét tudják már. A kazáni tatár khánok végső háborúiról és elbukásáról szóló nagyobb epikus költemény volt ez, a dallamára emlékeznek még a tatárok és a baskirok, de a szövegét náluk sem sikerült már lejegyezhetnem. Az ének tartalma gyászos,

megrázó esemény volt a csuvas nép életében, mert szabadabb sorsukat, melyet a tatár khánok biztosítottak nékik, az orosz hódítások következtében ők is örökre elveszítették. Valószínűleg ennek a régibb híres epikus költeménynek a töredékei azok a hagyományok, melyeket a civilyszki és buinszki kerületekben hallottam, mintha epilogusai volnának a feledésbe ment hős-költeménynek.

Az egyik változat így szól: «... A mikor az orosz seregek már elfoglalták Kazánt, a tatár *patšā* arra kérte az orosz *patšā*-t, hogy engedje még meg neki az utolsó kívánságát. Ezt meg is kapta. A tatár *patšā* felment erre a mecsetbe, felvitte magával a kobozát és a mecset erkélyéről dalt kezdett játszani. Siralmas, szomorú nótába kezdett a *patšā*, átjárta a koboz szava az összes seregek lelkét, tatárok és orosz katonák egyaránt térdre borultak és úgy sírtak a nóta hallatára. Új dalba kezdett a *patšā*, vidámabb dalba, és az összes seregek tánczra kerekedtek. Harmadszor is új nótát kezdett és ismét térdre borulva sírt, zokogott mindenki, a ki csak hallotta a dalt. Ezután pedig a mecset falához vágta a *patšā* a kobozt és összezúzta. Ő maga ott nyomban hattyúvá változott és elrepült a mecset tetejéről messze dél felé a ‚tejes tó' *(səťľə ḱüľ)* partjára. Az unokái még most is itt élnek örökös vágyakozásban, hogy visszajönnek ők még egyszer Kazánba, a khánság városába és elkergetik majd onnan az orosz *patšā*-t ...» (*śəń-ēľʙuś* — kazáni kormányzóság czivilyszki kerület).

A másik hagyomány, a mely *ḱiv̨́-ťśāɢę*-ból való (szimbirszki korm. buinszki kerület), szintén hasonlít egyben-másban az előbbi töredékhez:

«... Kazán elfoglalása után, mikor már a tatár *patšā* veszni látta a birodalmát, felment a kazáni mecsetbe, kikereste ott a többi könyv közül a leghíresebb bűbájos könyvet *(tuχāt-męš tūmallī̯ ḱəńėɢ̌ē)* és madár képében sírva elrepült vele messze dél felé a ‚török-föld' *(ťəŕəḱ-śəŕə)* tájára. Ő maga már régen meghalt ugyan, de az unokái máig is itt élnek és visszakívánkoznak Kazánba».*)

---

*) Mészáros Gyula: Csuvasok és tatárok közt a Volgavidéken. Ethnographia XIX. 4. 234—235. l.

Ezek azok a halovány nyomok, melyek a csuvas nép elveszett epikus költeményeire engednek következtetni.

A *lírai dal-költés* annál gazdagabb. De ebben is leginkább a déli csuvas (anatri) terület válik ki. Kedélyében is naivabb, erkölcseiben is romlatlanabb, mint az északi (virjal). Ez utóbbi területen észrevehetőleg kevesebb dalt tudnak, dalolás közben is inkább csak szöveg nélkül dudorásznak vagy kurjongatnak. Az illetlen hang is gyakrabban előkerül itt, mint délen.

Tartalmuk szerint a következőképen osztjuk fel a csuvas dalokat:

*Kör-dalok (ḱəɣə)*. Azért hívjuk így, mert az ucczán körbe fogózva éneklik legények és leányok. Táncz nem jár vele, csak lassan, ritmikusan mozog a kör majd jobbra, majd balra. Megvan a maga határozott ideje ennek az éneklésnek: Szentháromság vasárnap táján a *śīmək* nevű halotti ünnep idején kezdődik és eltart egész az aratásig, a *χejat*-i (falu a szimbirszki kormányzóságban) vásár idejéig, mint a hogy egy kör-dalukban meg is éneklik:

Esik eső a ködbe,
Víz gyülekezik a gátba.
A mikor *śīmək* közeledni kezd,
A leány gyülekezik az ucczára.
A mikor *χejat* közeledni kezd,
A leány elszéled az ucczáról.

Mert kezdődik akkor már az arató munka, estére kelve fáradt a legény is, leány is, nincsen kedv az éneklésre. Ez az igazi ideje az erotikus daltermésnek. Az idő nyár elején jár, a mikor a mező tele van kék meg sárga virággal, a nyírfa megterhesedik lombbal, és szünetlenül csirreg-pirreg a sok mezei madár. Dolga legkevesebb van ilyenkor a népnek, nem is szabad sokat zörögni-zakatolni pogány szokás szerint, mert ilyenkor nő a gabona és terhes az anyaföld, nem szabad háborgatni. Alig száll le az alkonyat, gyülekezik már a fiatalság a falu közepén vagy a falu-széli mezőn, körbe fogóznak leányok és legények, s megindul a dal, «mint a rézcsengetyű csengése». Holdvilág mellett éjfélig, éjfélutánig így tart ez, mert nincsen száma a dalnak, egyik elhagyja, a másik újabbat kezd. Csupa naiv, gyer-

mekes szerelem van ezekben a dalokban, át- meg átszőve a Volga-vidék mezeinek, erdeinek vadvirágaival, természeti szépségével.

A *fonó-dalok* a téli estéken születnek, mikor a legény-, leánynépség összegyülekezik valamelyik falubéli házban, fonogatnak, bocskort kötnek, muzsikával, játékkal rövidítik a hideg Észak unalmas, hosszú éjszakáit. S a míg odakünn a burán kotorja a havat, és a pajkos «hideg fiai» jeges újjaikkal megmegkopogtatják a fagyos ablaküveget, odabenn a pattogó kemenczetűz mellett száz meg száz dal fogamzik meg a gesztenyeszemű «lélek-szeretté»-ről.

A *sör-dalok* a csuvas népköltés legszebb termékei közé tartoznak. Jobbára alkalmi dalok ezek, melyeket az őszi söráldozat *(sẹrā t́śū̄ǵə)* meg a téli lakomák *(χ́əl̓l̓ȅχ́ī ’əśḱə)* idején énekelnek. A mulatozásnak, az atyafilátogatásnak télen van az igazi ideje, a mikor már csűrben a gabona, és fedett istálóba tér meg a megtellett jószág. Elfogy ekkorra a munka a mezőn, s ha jó volt az őszi termés, nagyon hangosak és vidámak szoktak lenni egész télen keresztül a csuvas falvak. Megfőzi a gazda gabonából a jóízű csuvas sört, mely híres ital a Volga-vidéken, összehívja a szomszédot, atyafiságot a hetedik faluból is, és aztán vége-hossza nincsen a söröző lakomának. Mivel távoli atyafiak egész esztendő hosszat csak ilyen alkalmakkor találkoznak egymással, ez az összejövetel igen szeretetteljes módon nyilatkozik meg itt a sörös kupák mellett. És ez a rokonias szeretet vonul végig a sördalok túlnyomó részén kedves naivságában és igazi bensőségében. Minden vendégnek el kell énekelnie a maga dalát, és mindenkinek el kell mondania dalban a vendéglátó gazda iránt való baráti vagy atyafiságos érzelmét, mert így kívánja a szokás. Megsértődik a gazda, ha dalolás nélkül megy el valaki a lakomáról. A legszebb sördaloknak szintén Délen van a hazájuk. Északon, a hol már jórészt a vodka kezdi pótolni a sört, és a régi egyszerűbb szokásokat duhajkodás váltja fel, a népköltés ezen termékei is sokat veszítettek szépségükből és tisztaságukból.

A *leány-sör-dalok* egy már-már kiveszőben levő népies mulatozásnak, a leány-sör *(χ́əŕ sẹrī̯)* lakomájának alkalmából valók. A folyton fokozódó szegénység ennek is hamar végére

fog járni, itt-ott már csak épen hogy az emlékét ismeri a nép. Pedig régente nagy divatja volt néki. Karácsony táján meg a farsangban a falubéli leányok rendezték a legények számára, és meghívták vendégségbe a szomszéd falubéli fiatalságot is. A mi enni-innivaló kellett a lakomához, azt a leányok házról-házra járva gyűjtögették össze. Hegedűsökről is gondoskodtak, mert muzsikaszó mellett, tánczczal járt a vigadozás. Ha a leányok-legények apja-anyja is elment a mulató házba, a leányok felköszöntő dallal fogadták őket, sörös kupát nyújtottak át nekik, és tréfás dal kiséretében nehány kopejka ajándékot kértek. Ebből tellett ki ugyanis jórészt a hegedűsök fizetsége. Fiatalos, dévaj pajkosság vonul végig ezeken a leány-sördalokon.

A *katona-dalok* a besorozott csuvas legény érzelmeinek kifejezői. Ezek az érzelmek pedig: a szülőföld elhagyása, apjuktól-anyjuktól, gyermekkori pajtásaiktól és szívük szerettétől való elválás, és az ismeretlen idegenbe való kényszerű távozás érzése. A csuvas ember, már alaptermészeténél fogva a föld egyik legjámborabb szántogatója, inkább félénk mint bátor, nem üdvözli valami kitörő lelkesedéssel a katonakenyeret, és szívesebben tekintget vissza nyírfalombos faluja felé, mint a néki egészen idegen orosz kaszárnyába.

A *lakodalmi dalok* tartalmuk szerint következőkép oszlanak meg: a lakodalmas nép dalai, leány-sírás (melyben a menyasszony szülei házától búcsúzik), nyoszolyóleány-dalok, és lakodalmas-asszony-dalok. A lakodalom költészete körébe tartozik még a lakodalmi hivogató *(šil̯ʹɢā takmāɢə)* és a vőfénymondóka *(mẹn ḱəŕū̄ takmāɢə)*. (Bővebben lásd: A csuvas ősvallás emlékei 429—464. l.)

A *halotti tori dalok* a pogány csuvasok nagy halotti torán énekeltetni szokott, ma már nagyrészt feledésbe menő régies énekek. A pogány halotti torok leírásával együtt l. A csuvas ősvallás emlékei 224—239. l.

A karácsonyi, farsangi és husvéti mulatozások szintén megtermik a maguk külön dalait, a *karácsonyi-*, *farsangi-* és *husvéti dalok*at. (L. A csuvas ősvallás emlékei 190—204. l.)

A *verses mondókák (takmak)* a csuvas gyermek szellemi termékei közé tartoznak. Lánczolatosan egymásba kapcsolódó mondatok ezek, rendesen valami mulattató, nevetséges csattanó-

val. Dallamuk nincsen, játék közben egymásnak mondogatják. Találunk az ide sorolt termékek között egy-nehány tánczdalt is.

* * *

A *népmesék*, a melyek gyűjteményünknek legszebb anyagát teszik, hősmesékre, tréfás mesékre és állatmesékre oszlanak fel. Lejegyzésük alkalmával különös súlyt vetettem arra, hogy a leírt szövegek, a mennyire csak lehet, híven visszatükröztessék az élőszóval elmondott mese színét, szokásos fordulatait és sajátosságait. Mindehhez természetesen sok tapasztalat és gyűjtő készség szükséges. Elsősorban is jól kell ügyelni a mesélő megválasztására. Mert minden ember nem tud mesélni, vagy legalább is szépen mesélni, ennek épúgy megvannak a maga mesterei, mint a dalolásnak. Az ilyen híres mesemondónak a híre neve néha távoli területekre is elszáll, ilyen alkalommal aztán a gyűjtő faluról-falura vándorolgat mindaddig, a míg csak a híre nyomán meg nem találja a mestert. Néha ezeknek a megszólaltása szintén nehézséget okoz, mert jól kell ismerni a nép nyelvén kívül annak szokásait is, hogy a gyűjtő bizalmukat megszerezhesse. A csuvas ember gyanakvó természetű, és nem igen tudja megérteni, hogy miért kell a mese, és miért kell az ő meséjét leírni. Megtörtént egyszer, hogy az egyik mesemondómat alig bírtam rávenni arra, hogy olyan meséket is elmondjon, a melyek a pádisáhról és a pádisáh leányáról szólnak. Mert azt hitte, hogy nagyon megharagszik érte az orosz czár, ha megtudja (mivelhogy a czár is pádisáh), és jaj lesz aztán őneki a meséért.

Ha meg is találja a gyűjtő a jó mesemondót, még mindig hátra van a tulajdonképeni nehézség, a szövegnek hű lejegyzése. Itt is két körülmény játszik szerepet. Elsőben is az elbeszélőnek feltétlenül egészséges és ép beszélő szervvel kell bírnia, hangszalagai és fogai épek legyenek, különben a lejegyzés igen könnyen a hangtani pontosság rovására esik. Azután pedig igen kevesen tudják a mesét magát apránkint, szóról-szóra menve toll alá mondani. A dal szövege könnyebb, mert az állandó, de a mesének nincsen állandó, határozott formája. A mikor csak szórakoztatás czéljából mondja el a szöveget a mesemondó, akkor még friss és tele van a mesék és a nyelv minden szép-

ségével, de a mikor a mese leírására kerül a sor, akkor el-elhagyogatja az eredeti fordulatokat, mindazt, a mi színt és erőt ád az előadásnak, úgy hogy néha csak maga a száraz mesetárgy marad meg. Sőt néha még ezt is szeretik megrövidíteni, ha hosszabb a mese. Azért a szövegek leírásánál mindig úgy jártam el, hogy legelőször is elmondattam emberemmel a mesét úgy, a hogy ő azt rendszerint el szokta mesélni. Közben igen vigyáztam annak az egész menetére, motivumaira, sőt még kifejezéseire is, néha futólagosan még jegyzeteket is készítettem róla magamnak. Mikor aztán egyszer már elmesélte, újra elmondattam vele, most már aztán lassan, mondatról-mondatra, hogy leírhassam. Mihelyt valamiben eltért az előbbi előadástól, vagy kurtítani akarta itt-amott, rögtön figyelmeztettem, hogy előbb másként mondta. Így aztán lehetőleg pontos és teljes szövegeket kaptam.

A gyűjteményünkben közölt népmeséket typusuk szerint az összehasonlító népmese-kutatás módszerével párhuzamokkal látjuk el részint a rokon ural-altájiság köréből, részint pedig a nemzetközi népmesékből. Ezenfelül az egyes meséket felbontjuk motivumaikra, és helyenként ezeket is összehasonlítjuk a meseirodalom párhuzamos motivumaival.

Népmeséim ezen összehasonlító feldolgozását jeles ifjú folklore-kutatónknak, Róheim Géza úrnak köszönöm, a ki fáradhatatlan szorgalommal, és a tudományos források alapos ismeretével értékesebbé tette e jelen gyűjteményt. Az állatmesék párhuzamait Jellinek Morton úr volt szíves a számomra összeállítani, a ki a folklorenak ez utóbbi ágát műveli szép sikerrel. Szakavatott közreműködésükért ez úton is hálás köszönetemet fejezem ki nékik.

A mi még a csuvas népmesék párhuzamait illeti, a maga egészében, hivatkozom eddig kéziratban levő kazáni-tatár népköltési gyűjteményemre, a mely a mesék jó nagy részében teljes egyezéseket tüntet fel, de egyelőre a tatár szövegek kiadatlan volta miatt részletesebb összehasonlításba nem bocsátkozhattam.

Budapest, 1912. október hó 1-én.

*A szerző.*

## HELYNEVEK RÖVIDÍTÉSE:

aT. = anatri *Tajaвā* (szimbirszki korm. buinszki ker.)
aK. = « *K'iŷ-T'śāGę* ( « « « « )
aU. = « *Ulχaš* ( « « és kerület)
aV. = « *V'iś-pürť* (kazáni korm. czivilyszki ker.)
aTŠ. = « *T'śuťťéj* ( « « « « )
aS. = « *S'ən-éľвuś* ( « « « « )
vV. = virjal *Vomвū-kassį̄* ( « « csebokszári-i ker.)
vPK. = « *Pį̄zęk Kara-ďžorā* ( « « « « )
vTŠ. = « *T'śānDęr* ( « « kozmogyemjánszki ker.)
vP. = « *Pōškęrt* ( « « « « )

# KÖZMONDÁSOK, TALÁLÓS-MONDÁSOK, DALOK, MESÉK.

# I.

## Közmondások *(vatti̯zėń sẹmāχ́əzėḿ).**)

1. *aḅaḍā pəżermēzər śìmē polmas.*
   Az ételt főzés nélkül nem lehet megenni. (vP.)
2. *āᴅẹlā kurmāzẹr attẹnā an χi̯v.*
   A folyót (Volgát) nem látva a csizmádat ne hagyd el. (aT.)
3. *àᴅźā-ʙẹᴅźā χī̯żəńᴅźėń kajaɢan puśńē kẹmaɢā àjńē ťśiḱsē v́īľńə.*
   A ki a gyermek után ment, fejét a kemencze alá dugva halt meg. (aT.)
4. *àᴅźā-ʙẹᴅźànā šanaɢan səᴅėľ àjńē polzā v́īľńə.*
   A ki a gyermeknek hitt, az asztal alatt halt meg. (A gyermeknek hivő az asztal alá levén halt meg.) (vV.)
5. *aᴅźaš ī̯vẹl āššə puśńē kāsnẹ, aᴅźaš χ́əŕ àᴅźā tùzā kājnẹ.*
   Kényeztetett fiú levágta az apja fejét, kényeztetett leány gyermeket szült. (aT.)
6. *aťšťšā māγẹrat, āmẹžẹn kẹkkẹŕẹ i̯raḍat.*
   A gyermek sír, az anyának a keble fáj. (vP.)
7. *àχaľ tẹri̯ťšťšėń ḱəŕəḱ arɢi̯ńèᴅē puľi̯n jẹvalà.*
   A helyett hogy tétlenül állnál, (inkább) akár a bunda szélét morzsold. (aT.)
8. *ālẹ kajallā kūɢẹrẹlmasť, χẹjəń majėχ́ kūɢẹrẹlať.*
   A kéz visszafelé nem görbül, maga felé görbül. (aTŠ.)
9. *ālẹ ťīḿėzėń āllẹ śol tẹrnẹ.*
   Ha a kéz nem nyúlt hozzá, ötven évig állott. (Ha kézzel nem nyúlsz hozzá, ötven évig is eláll.) (vPK.)
10. *ālẹ tùni̯ńē ṕū śŏḱľėť.*
    A kéz munkáját a termet viseli. (vPK.)

---

*) Öregek szavai.

11. *ālę pịmazan, ālę śol vịrdat.*
Ha a kéz nem ér hozzá (nem megy), ötven évig fekszik. (vP.)
12. *àllā χōrleχ polzässęn purā mŏnᴅęr polat.*
Ha a kéznek gyalázat, a toroknak kövér (lesz). (vTŠ.)
13. *àllā vorŏm jarzan ĕmər kŏśkĕ kiľĕt.*
Ha a kezet hosszúra nyújtod, az élet rövid lesz (rövidnek jön). (vPK.)
14. *āmęšńĕ pęχtā χərńĕ iľ.*
Az anyját nézd meg és a leányát vedd el. (aT.)
15. *an alt tēḅərńē lāktśęk, 'ęɣak tər polāḍęn laktśęɣā.*
Ne áss másnak gödröt, magad esel (szembe találkozol) a gödörbe. (vP.)
16. *an 'əślɛ śīźə tśərɣə, tū śīźə aťśťśā.*
Ne építs hét templomot, szülj hét gyermeket. (vP.)
17. *an 'ęžan śį̄nęn somakńā, pəlzē tęr ańďžak 'ęɣun kośnā.*
Ne bízzál más szavában, ismerjed csak a magad szemét. (Bízzál csak önmagadban.) (vP.)
18. *an χęmzan śį̄nęn śoaręńďžį̄ śekkęrńā, 'əślezē toptā 'ęɣuńńā śī.*
Ne irigyeld másnak a szájában levő kenyerét, dolgozva keresd meg, és a magadét edd. (vP.)
19. *aptęrānę āmęšńĕ tāᴅęnnę.*
A kétségbeesett rákapott az anyjára. (aU.)
20. *aptęrānę kęvaɢal kūᴅęn tśęmnę.*
A kétségbeesett kacsa farral bukott (a vízbe). (aT.)
21. *àr śunāńžə ùt.*
A férfi szárnya a ló. (aT.)
22. *àrźį̄nā kərək tarlandarmas, pōrdę tarlandarat.*
A férfit a bunda nem izzasztja meg, a balta izzasztja meg. (vP.)
23. *àš pulzan χuplū tęvęttęm, śęnęχ śuk.*
Ha hús volna, (húsos-)bélest csinálnék, (de) liszt nincs. (aT.)
24. *àttęnā tęχęnᴅā śęʙāᴅęnàᴅā kęlarzā an praχ.*
Csizmádat húzd fel, de a bocskorodat lehúzva ne dobd el. (aT.)
25. *avalɣį̄ sį̄nzem kalanį̄ tśęnak.*
A régi emberek beszédje igaz. (vP.)
26. *erńē valdan aksāsęn, erńē valdan vurāḍęn.*
Egy héttel előbb vetvén, egy héttel előbb aratsz. (vP.)

27. *ėḎėḿ kŏmʙā mar, ṕəŕ konᴅā śīḎəḿḿėś.*
Az ember nem gomba, egy napon nem érik meg. (vV.)
28. *'əmər pərlɛ̄ pōrẹnas, ōŕẹm viles.*
Az életben együtt élni, külön meghalni. (vP.)
29. *'əmər pōrẹn, 'əmər vəren.*
Örökké élj, örökké tanulj. (vP.)
30. *'əḿəŕ sakkī̯ sarlaɢā.*
Az élet padja széles. (aT.)
31. *'əńē śińḎźē jəńėŕ ḱīľəšmės.*
A tehénen a nyereg nem áll jól. (aV.)
32. *'əńēńəń səḎźə ťśəľχī śińḎźē.*
A tehénnek a teje a nyelvén (van). (aT.)
33. *'əś aʙat i̯jtmaś, vẹl 'ẹχoj tẹranᴅarať.*
A munka nem kér ételt, ő maga táplál. (vV.)
34. *'əśŕėń an χŏrà, vŏl χŏv̧ā χŏrāᴅẹr sanran.*
A munkától ne félj, ő maga féljen tőled. (vPK.)
35. *'əś tẹrandarat, jolaγaj pẹzat.*
A munka táplál, a lusta megront. (vP.)
36. *'əś tẹranᴅarať, kaχal vi̯śtarať.*
A munka jóllakat, a lusta éheztet. (vV.)
37. *'əś veremerɛ̄ 'əsleḍɛ̄ 'ẹγunā valī̯ tōḅẹn.*
A munkát idejében végezd, és magad számára találsz. (vP.)
38. *'əś ṽiľzėńḎē ṽiś kūnlẹχ julat.*
A munkából a halál után is három napra való marad. (aT.)
39. *'əślɛ ozal 'əś, śī tūtlẹ śẹkkẹr.*
Dolgozz rossz munkát, egyél édes kenyeret. (vP.)
40. *'əśľėǵėń allī̯ńē jī̯ᴅẹ si̯sman.*
A dolgozó kezébe kutya nem ganajzott. (aT.)
41. *'əśľėǵėń paťńē pi̯ri̯ťśťśėń si̯zaɢan paťńē pi̯r.*
A helyett hogy a dolgozó mellé mennél, a szükségét végző mellé menj. (aT.)
42. *'əśľėǵėń vī̯źẹ larman.*
A dolgozó nem ült éhesen. (aT.)
43. *'əśľėǵėńəń alli̯ńē tūrẹ si̯smasť.*
A dolgozó kezébe az isten nem piszkit. (aTŠ.)
44. *'əślezen pōrẹnmā polat, 'əślemezen pōrẹnmā polmast.*
Dolgozva lehet élni, nem dolgozva nem lehet élni. (vP.)

45. *'əśsər aχaľ tɐnniṇʰʤ̌ɛ̀ń 'əśľɛ̈ɛ̀ɛ̀ń uχmaχ iŕťťɛŕɛť.*
A dolog nélkül hiába állót a dolgozó ostoba megelőzi. (aT.)
46. *'əśsər tortsā kɐlarɨ̄mən, polūzamdā atmundan toks-ŭɣəś.*
Munka nélkül nem húzhatod ki, a halaid is kipotyognak a hálódból. (vP.)
47. *'ɐɣā jorlat, 'ɐɣā etlet, 'ɐɣā moktat.*
Maga dalol, maga hallgatja, maga dicséri. (vP.)
48. *'ɐnman àʤ̌ā āššəńĕ χūrlɐχ kŭ̈ńə.*
A semmirevaló gyermek atyjára veszedelmet hozott. (aT.)
49. *'ɐs lājɐk pojandan.*
Az ész jobb a gazdagnál. (vP.)
50. *'ɐspalā śut-śandālɐk tɐrat, vərēnnəḇɛ̄ pōrɐnaťśťśɐ̆.*
Észszel áll a világ, a mit tanulnak, avval élnek. (vP.)
51. *'ɐžɐ̆ sɐmaχ śū kūńə, sɨ̄ŷə sɐmaχ ɣəľ kūńə.*
A meleg szó nyári nap, a hideg szó téli nap. (aT.)
52. *ɨ̀k̆ kājɐɢā χɐvalaɢan pəŕńɛ̀ʤ̌ĕ tɨʤ̌aɢan.*
A ki két nyulat kergetett, egyiket sem foghatta meg. (aT.)
53. *ɨ̀k̆ k̆ɨ̄ńə ɣürɨ̀ńĕ tɨʤ̌aɢan pŏ̈rɨ̀ńɛ̀ʤ̌ĕ tɨʤ̌ĕman.*
Két hajó kormányát tartó egyiket sem tarthatta. (vV.)
54. *ɨ̄ɢə tɐman ťɛŕť.*
Két kapitány baj. (Így is baj, úgy is baj.) (aV.)
55. *ɨ̄k̆k̆əń iɢɛ̆ŕʤ̌ə śɨńĕ avan, vun-ɨ̄k̆k̆əń āvɐn śapmā avan.*
Ketten árpalepényt enni jó, tizenketten csépelni jó. (aT.)
56. *iŕɛ̀ɣ̆ tɐrzā 'əśľɛ̈ɛ̀ɛ̀ńĕ śuχalnɐ̆ mūľə tūʙɐnnɐ̆.*
A korán kelve dolgozó elveszett kincset talált. (aT.)
57. *iŕɣ̆ī kurāɢɐn sɐmzɨ̄ tazā.*
A (kora) reggeli varjú orra tiszta. (Mert korán kelt, hamar jóllakott, és evés után ráért már az orrát is megtisztogatni.) (vV.)
58. *ɨ̀ŕ tŏraɢan tōʤ̌ɐ̆ pōlnɐ̆.*
A korán kelő jóllakott. (vPK.)
59. *i̯van i̯vanžəń jəŕɛť, vańuškā χɐ̆jžəń jəŕɛť.*
Iván Iványért sír, Ivánka magáért sír. (aTŠ.)
60. *ɨ̄lttɐn pəʤ̌ək̆śəʤ̌ĕ χāklɐ̆.*
Az arany kicsike, de drága. (aT.)
61. *i̯rā āzɐn, ozalā man.*
A jót emlegesd, a rosszat felejtsd el. (vP.)

62. *iraš nummaj pulzan sisnā usrà, ukśā nummaj pulzan arman lart.*
Ha sok a rozs, disznót nevelj, ha sok a pénz, malmot építs (— legalább majd elfogy). (aTŠ.)
63. *īrę 'əś 'əślezesən moχtaťšťšę.*
Ha jó dolgot cselekszel, dicsérnek. (vP.)
64. *īrręn kon śok, ozālęn vīľəń śok.*
A jónak élet (nap) nincsen, a rossznak halál nincsen. (vV.)
65. *īvęDā pəľńėń ālę-Dujī kallā śāvęrenzā vęrennę.*
A dobni nem tudott bot visszacsapódott (visszafordulva ütődött). (aTŠ.)
66. *īvęnaťšťšėń 'əśľėzėń teranaťšťšėń śijės pulať.*
Ha elfáradásig dolgozol, jóllakásig ehetsz. (aV.)
67. *jalan 'espā śürėzėń jalDī vāDę jatlamaś.*
Folyton észszel járván, a falubéli öreg nem perel. (vPK.)
68. *jalDā śėŕźī vīžę víľńės.*
Faluban a veréb nem döglik éhen. (aT.)
69. *jaldan jalā tos pōldęr, ojran ojā anā pōldęr.*
Faluról falura jó barát legyen, mezőről mezőre szántóföld legyen. (vP.)
70. *jalDī jaškā jaklaškā.*
A falubéli leves nagyon jó. (aT.)
71. *jalDī χallaBā ķiľė pirzā an kalà, ķiľDī χallaBā jalā kajzā an kalà.*
A falubéli beszédet haza menve ne mondd el, a házbéli beszédet a faluba menve ne mondd el. (vV.)
72. *jaldī jalā jorat, kildī kilē jorat.*
A falubéli a falunak tetszik, a házbéli a háznak tetszik. (vP.)
73. *jaškā pəžėŕńė χuran śuk, alzā sipmā sīpkęś śuk, kurmāręm ťėćėŕľək.*
Levest főzni kazán nincs, keztyűt kötni keztyűfolt nincs, nem láttam bíbiczet. (Nem érek rá veled bibelődni.) (aT.)
74. *jərė-jərė 'əśľėćėń kulā-kulā śijėť.*
A sírva-sírva dolgozó nevetve-nevetve eszik. (aT.)
75. *jəś aBat ītńėś, völ χövā teranDarať.*
A munka nem kér ételt, ő maga táplál. (vPK.)
76. *jęvašpā uχmaχ pəŕ.*
A csendes meg az ostoba egy. (aT.)

77. *jī̱ᴅe̱ me̱nᴅe̱rᴅā śìḿē juramas.*
A kutya kövér, de enni nem való. (aT.)

78. *ji̱ttàᴅā χüŕē, me̱kšàᴅā ḱuťšťšéńėś, sanàᴅā pazar.*
A kutyának is farok, a mordvinnak is ajándék, neked is vásár. (Hogyne, hát még mi kellene!) (aT.)

79. *jī̱tte̱n χ́üŕī kūᴇe̱r.*
A kutya farka görbe. (aTŠ.)

80. *jī̱tte̱n χ́üŕī kūᴇe̱r, 'e̱nā šanmā śuk.*
A kutya farka görbe, abba bízás nincsen. (aT.)

81. *ji̱ttī̱ ji̱žì̱ńē χurat.*
A kutya a gazdájára üt (tesz). (aT.)

82. *ji̱ttì̱ńē χe̱v̥alàᴅā vī̱re̱ńńē vi̱rt.*
A kutyát kergesd el és a helyére feküdj le. (aTŠ.)

83. *jī̱v̥e̱ś śiľzəŕ ťše̱re̱klatmasť.*
A fa szél nélkül nem nyikorog. (aTŠ.)

84. *jī̱v̥e̱śtā jī̱v̥e̱žā ve̱rżat: ťīḿəŕə āje̱ple̱ mar, ūne̱n av̥rì̱ńē jī̱v̥e̱śran tūne̱ ťėzē.*
A fa is a (másik) fával perel: nem a vas a hibás, a nyelét fából csinálták — mondván. (Nem a baltát szidják, hanem a nyelét.) (aT.)

85. *jī̱v̥e̱žā lartmā ťšazaχtā ossi̱ńē kormā ťšas mar.*
A fát ültetni hamar (van), de hasznát látni nincs hamar. (vV.)

86. *jī̱v̥e̱žəńᴅžėń ulmī̱ ajakkā üḱḿės.*
A fájáról az alma nem esik messzire. (aT.)

87. *ji̱žī̱ ji̱ttì̱ńē χužat, ji̱ttī̱ χ́üŕìńē χužat.*
A gazda a kutyának parancsolja, a kutya a farkának parancsolja. (aT.)

88. *jolaγaj ī̱re̱ tūmas, śe̱kke̱rze̱r χī̱re̱m te̱randarttarat.*
A lusta nem tesz jót, kenyér nélkül lakatja jól a gyomrát. (vP.)

89. *jolaγaj śi̱n prazńi̱ksenē as tuat, 'əślemelī końńā manat.*
A lusta ember az ünnepeket észben tartja, dolgozó napját elfelejti. (vP.)

90. *jolaγaj śi̱nā ereγē taḍā prazńi̱ksam.*
A lusta embernek pálinka meg ünnepek. (vP.)

91. *jolaγaj śī̱ne̱n nomaj prazńi̱k, pajan i̱v̥āne̱n, i̱ran varv̥ari̱n.*
A lusta ember (számára) sok az ünnep, ma Iváné, holnap Barbaráé. (vP.)

92. *jolaγaj śi̯n šuťťàjā pəlmes.*
Lusta ember a tréfát nem tudja. (vP.)

93. *jorat śi̯nzàńā, leplɛ̄ joraḍan χunā.*
Szeresd az embereket, a mint magadat szereted. (vP.)

94. *jozō tārźe̯ votpā šuγap, tōre̯ an kalāḍe̯r ve̯lzàńā 'e̯γī̯zēmən 'e̯ze̯ḅā pōre̯nmā.*
A jó szolga olyan, mint a tűz meg a víz, az isten ne engedje (ne mondja) nekik, hogy a maguk eszével éljenek. (vP.)

95. *julχaṿā jalan ùjaṿ.*
A lustának mindig ünnep (van). (aT.)

96. *kaγal ī̯re̯ 'əś tūmas, śe̯kke̯rze̯r śijet.*
A lusta jó munkát nem végez (tesz), kenyér nélkül eszik. (vP.)

97. *kaχal ji̯ttā ṿiľ mūɢaťś.*
Lusta kutyának döglött nyúl. (vV.)

98. *kāje̯γā pərťśəḅɛ, eḍemɛ̄ somakpā.*
A madarat gabnaszemmel, az embert szóval. (vP.)

99. *kalażā ṕəľḿéń śe̯ṿarᴅan si̯ssā te̯ran kut īŕťńə.*
A beszélni nem tudó szájnál a szükségét végző alfél többet ér (többet ért). (aT.)

100. *kam jolaγaj, ve̯l ī̯jγe̯le̯.*
A ki lusta, az álmos. (vP.)

101. *kam kaχal, vŏl ī̯jχe̯lle̯.*
A ki lusta, az álmos. (vV.)

102. *kam kəńeγɛ̄ sùzā pəlet, ve̯l śətmest.*
A ki könyvet tud olvasni, az nem veszik el. (vP.)

103. *kam ḱŏḋŭżə polaɢan, jal-poś pōlne̯.*
A ki pásztor (levő), az a falu feje lett. (vV.)

104. *kam śorātne̯, vŏl pŏχte̯r.*
A ki szülte, az gondozza. (vV.)

105. *kānᴅe̯r ve̯rrī̯ tī̯re̯ mar, ťśe̯χe̯ vī̯ľe̯χ mar, χ́əŕ-āre̯m ėḋėḿ mar.*
A kendermag nem gabona, a tyúk nem jószág, az asszonynépség nem ember. (aT.)

106. *kāške̯r ke̯śke̯rattā śe̯kke̯rńā ši̯rat.*
A farkas üvölt és a kenyerét keresi. (vP.)

107. *kāške̯r pūle̯šsan ve̯re̯mᴅunàᴅā lažànā üɢéŕéť.*
Ha a farkas segít, még a szúnyog is elejti a lovat. (aT.)

108. *kāškẹrā χī̯rẹm vi̯śśī̯ vẹrmandan χù̯zā kẹlarat.*
A farkast a gyomor éhsége az erdőből kiűzi. (vP.)

109. *kāškẹrā ḿəń ťśūľə siľľėzėńɒ̀ė vẹrmanallaχ pẹχat.*
A farkast bármennyire jól tartod is, az erdő felé néz. (aT.)

110. *kāškẹrā šẹľẹ tẹrandarat.*
A farkast a foga táplálja. (vP.)

111. *kāškẹrɒā tūɒẹ pūlɒẹr, sūrẹχtā ťəŕəs pūlɒẹr.*
A farkas is jóllakjék, a birka is egész legyen. (aT.)

112. *kāškẹrẹn śẹv̥āŕə vun-īḱḱə.*
A farkasnak a szája tizenkettő. (aT.)

113. *kassan torʙas, popľėzėń χalap.*
Ha vágod: forgács, ha beszélsz: szó. (vPK.)

114. *ḱəɒ̀ū ḱəťsė̄ īľńə ukśā ḱəɒ̀ū ťśẹʙẹrkkī̯ šartlatsā ṕəɒ̀ėť*
Nyájőrzéssel kapott pénz a nyáj ostorát pattogtatva fogy el. (aT.)

115. *ḱəľ śińɒ̀źī pažalū śijėjḿėń.*
Hamubéli lángost nem ehetett. (Nem jutott neki a kenderföldből.) (aT.)

116. *kər-kuńā korākkẹn koḅā.*
Őszszel a varjúnak a kazal (kazla van). (vP.)

117. *ḱəżəń χuran jaškī̯ tūtlẹ.*
Kis kazán levese édes. (aTŠ.)

118. *kẹmaɢā śińɒ̀źė̄ lārnẹ śəŕɒ̀ėχ̀ χī̯rẹm tẹranmas.*
A kemencze tetején ültő helyben a gyomor nem lakik jól. (aT.)

119. *kẹv̥aɢal ḱülľìńė̄ kurā ťśẹmat.*
A kacsa a tóhoz képest bukik (a vízbe). (aT.)

120. *kẹzi̯jɛ̄ kon poślat, tẹrī̯ḍẹr kon pəḍeret.*
A czinke megkezdi a napot, a fülemüle befejezi a napot. (vP.)

121. *ḱiľɒ̀ė̄ jī̯ɒẹ pẹtratmā ṕöľḿėń, jalɒā jaškā ṕɪśė̄ŕńə.*
Otthonn kutyát etetni nem tudott, a faluban levest főzött. (vV.)

122. *kildɛ̄ jī̯ḍẹ jorman, jaldā leškɛ̄ pəźerzɛ̄.*
Otthonn kutyát nem etetett (a kutyának sem kevert ételt), a faluban levest főzött. (vP.)

123. *ḱiľɒ̀ė̄ kāžẹk-śẹʙalā šalɒẹrɒatmāzẹr pulmas.*
A ház (házban) kanál-merőkanál összecsördülése nélkül nem lehet. (aT.)

124. *kildī kāḅe̯r jalā toɣat.*
A házbéli takaros faluszerte (faluba) megy. (A ki szeret piperéskedni, földönfutó szegény lesz belőle.) (vP.)

125. *ḱiŕėḱ χe̯š purńèńē śi̯rtsanᴅā ṕəŕʙėǵėχ́ i̯raᴅat.*
Akármelyik újjat harapod is meg, egyformán fáj. (aT.)

126. *ḱīŕľə mar kāᴅe̯k purᴅe̯ᴅā 'əḿəŕᴅ́ē ḱīŕľə pūlne̯.*
A haszontalan (nem kellő) csorba baltára is szükség volt az életben. (aT.)

127. *kolaś śijes tēḍən polzan, ke̯maɣā śińďźɛ̄ an vurt.*
Ha búzakenyeret akarnál enni, ne feküdj a kemencze tetején. (vP.)

128. *kon ťśe̯ze̯lat kaśpā, śi̯n χojɣe̯ḅalā.*
A nappal nyúlik az éjszakával, az ember a gonddal. (vP.)

129. *kormāne̯n koras kilet, koraɣāne̯n taras kilet.*
A ki nem látta, láthatnékja támad, a ki látta, futhatnékja támad. (vP.)

130. *korman, iľťḿėń kŏmaɢā śińᴅźē.*
Nem látott, nem hallott a kemencze tetején. (vPK.)

131. *koś χŏraťťē āle̯ tŏv̥ať.*
A szem fél, de a kéz megteszi. (vPK.)

132. *ḱŏ̄ŕ-ɢońńē sala-ɢāje̯ɢe̯nᴅā se̯rā por.*
Őszszel a veréb számára is sör van. (vV.)

133. *kukšā puś śe̯v̥i̯ťśťśėń tuj iŕťsē kājne̯.*
A míg a tar fejet mosták, a lakodalom elmúlott. (aT.)

134. *kurak kuśńē śe̯χan ťśav̥masť.*
A varjú szemét a holló nem vájja ki. (aTŠ.)

135. *kuštan kuťńē kužak ťśāv̥ne̯.*
A szájhős seggét macska vájta. (aT.)

136. *kuś ūḿəńᴅźē an muχtà, kut χi̯žəńᴅźē an χurlà.*
Szem előtt ne dicsérj, segg mögött ne gyalázz. (aT.)

137. *kužaɢā kūle̯, še̯žì̯jē ṽīľə.*
A macskának nevetség, az egérnek halál. (aT.)

138. *χaľ nuždā korat, kaŕan i̯re̯ korat.*
Most nyomorúságot lát, később jót lát. (vP.)

139. *χāle̯ɣe̯ńńā etlèḍɛ̄ 'e̯ɣuńńā tū.*
A népét hallgasd meg, és a magadét tedd. (vP.)

140. *χāle̯ksam 'əśšən, per okśāže̯n.*
Az emberek (népek) munkáért, mi pénzért. (vP.)

141. *χāleχ sorat́, ḱūĺə tŏvat́; a ṕŏt́śt́śėń sorat́, t́ipśėχ́ purat́.*
A nép köp, tavat csinál; de ha egyedül köp, kiszárad (kiszáradva megy). (vPK.)

142. *χāleχ surat, ḱüĺ tęvat; ṕəŕ śi̯n surat, t́ipśėχ́ pi̯rat.*
A nép köp, tavat csinál; egy ember köp, kiszárad. (aT.)

143. *χāleχ śęvāŕə χapχā.*
A nép szája kapu. (aT.)

144. *χāleχ śęvarńē t́śaŕēman, a χapχànā t́śārnę.*
A nép száját nem állíthatta meg, de a kaput megállította. (vPK.)

145. *χarkam χęj allī̯ ajńėχ́ turᴅat́.*
Mindenki a maga keze alá húz. (aTŠ.)

146. *χəḅərdemelē mar àḅī̯zęr, àḅī̯zęr taḍā aḅat toaγanzęr.*
Nem lehet örülni anya nélkül, anya nélkül meg ételfőző nélkül. (vP.)

147. *χ́əĺĺē sīv́ə́ŕē śęnzan jī̯ᴅęᴅā śulā šęmęran ṕürt́ tęvęttęm tėzē kalat.*
Télen a hidegben fázva a kutya is azt mondja, hogy nyáron csontból házat csinálhattam volna. (aT.)

148. *χ́əŕ-āręmęn śüś vęręmᴅā 'ęs ḱəsḱē.*
Az asszonynépnek a haja hosszú, de az esze rövid. (aT.)

149. *χ́əŕəḿē kalànī̯ ḱīńəḿē pōlᴅęr.*
A mit a leányomnak mondtam, a menyemnek legyen (mondva). (vV.)

150. *χərlə kājęk təγəḅē, eḍem vərenniḅē.*
Piros madár a tollával, ember a tanultságával (t. i. dicsekszik). (vP.)

151. *χəzeplε vāḍę śi̯nā, 'ęγàḍā vāḍę śi̯n polāḍęn.*
Tiszteld az öreg embert, magad is öreg ember leszel. (vP.)

152. *χęnā ḱiĺzėń aš ṕiżėt́, aš ṕiśḿėzėń ṕit́ ṕiżėt́.*
Ha vendég jön, hús fől, ha hús nem fől, az arcz fől. (aT.)

153. *χęńd́ž́ā at́śt́śazam ozal āmęšńā, ońd́ž́okńā šęlγę; χęńd́ž́ā at́śt́śazam ozal āššęńā, ońd́ž́okńā āmęšńā vīĺəm.*
A mikor a gyermekek rosszak az anyjuknak, akkor söprű (jár nekik); a mikor a gyermekek rosszak az apjuknak, akkor az anyjuknak halál. (vP.)

154. *χ́iŕ kūślę, vęrman χęlχālę.*
A mező szemes, az erdő füles. (A mezőnek szeme van, az erdőnek füle van.) (aT.)

155. *χī̯rẹm tūᴅẹᴅā kuś vī̯żẹ.*
A gyomor teli, de a szem éhes. (aT.)

156. *χī̯rẹśsẹr 'əślemɛ̄ polmas.*
Szerszám nélkül dolgozni nem lehet. (vP.)

157. *χojγẹḅalā nuždā kamā polman šej?*
Gond és nyomorúság kinél (kinek) nem volt? (vP.)

158. *χorā χālẹχā šani̯ťśťśéń χorā vŏrmanā šanmā kalānẹ.*
A helyett hogy a fekete népnek hinnél, a fekete erdőnek (kell) hinni, mondták (az öregek). (vPK.)

159. *χoramànā śāmrẹklā aṿaśśə.*
A szilfát fiatalon hajlítják. (vV.)

160. *χormā ińᴅźē polzāssẹn, iľḿē śuχrā polat.*
Ha eltenni messze van, elvenni közel lesz. (vTŠ.)

161. *χormā śuχrā polzāssẹn, iľḿē ińᴅźē polat.*
Ha eltenni közel van, elvenni messze lesz. (vTŠ.)

162. *χùmā ińżē pùzāssẹn, iľḿē śī̯ṿẹχ pulat.*
Ha eltenni messze van (is), elvenni közel van. (aT.)

163. *χurā χālẹχẹn χurā tẹprā śìńē ùrì̯ńē ťśiḱḿėzėń χī̯rẹḿə tẹranajmas.*
Ha a fekete nép nem nyomja (szúrja) a lábát a fekete földre, a gyomra nem lakhatik jól. (aT.)

164. *χurā kurāɢẹn jalan ṕəŕ jūrẹ.*
A fekete varjúnak mindig egy dala (van). (aT.)

165. *χurā kužak pur ťśùńē χuran śẹvas χūjχẹ śuk.*
Ha van fekete macska, kazánt mosni nincsen gond. (aT.)

166. *χurā śẹɢẹr śijėǵėń ni̯śtàᴅā χur pulman.*
A fekete kenyeret evő sehol sem pusztult el. (aT.)

167. *χuramā ṕəŕńī χẹj jėńėľľėχ ṕəŕəńėť.*
A szilfa görbülete maga felé görbül. (aT.)

168. *χur šẹmmī̯ ti̯ᴅan χur pulman.*
A lúd csontját fogó lúd nem lett. (aT.)

169. *χū ulᴅalanmazan śi̯n ulᴅalanmas.*
Ha magad nem csalódol, más nem csalódik. (aT.)

170. *χüel χərelet, pit ťśiḅerlenet, i̯raš mẹlanat.*
A nap kipirosodik, az arcz megszépül, a rozs megnövekedik. (vP.)

171. *lājẹχ ḱəḿəľ, ā ī̯lᴅẹm taᴅā lājẹχ.*
Jó az ezüst, de az arany még jobb. (vV.)

172. *lājęχ śi̯n śiľľī kaᴅan-ṕiŕ ťiʙiťśťśėń śāv̥ęrnat.*
A jó ember haragja eltünik (megfordul), a míg a finom (len-)vászon megszárad. (aU.)

173. *lapràḅā vi̯ľazan ālęzam lāḅęrdanaťśę.*
Piszokkal játszodva a kezek elpiszkosodnak. (vP.)

174. *lažànā i̯raš ūlęm śiᴅėŕzėń, i̯raš ūlęm ťijėḿė kajmā aṅᴅźaχ.*
Ha a lóval rozs-szalmát etetsz, csak arra való, hogy rozs-szalmát húzass vele. (aT.)

175. *lažànā ťśęʙęrkęʙā an śap, səľəʙē śap.*
A lovat ostorral ne üsd, zabbal üsd. (aTŠ.)

176. *lažā tęv̥at ùrālę pulzanᴅā tāɢęnat.*
A ló ha négylábú is, megbotlik. (aT.)

177. *lažā śūmęrā tęlχęrat.*
A ló esőnek horkol. (Ha a ló horkant az orrával, eső lesz.) (aT.)

178. *maj ṕəľėɢėń sū śīńə.*
A módját tudó vajat evett. (aT.)

179. *makrā-makrā 'ɪśľėɢėń kolā-kolā śi̯jať, kolā-kolā 'ɪśľėɢėń makrā-makrā śi̯jať.*
Sírva-sírva dolgozó nevetve-nevetve eszik, nevetve-nevetve dolgozó sírva-sírva eszik. (vPK.)

180. *malᴅan χi̯pmannī̯ kajranᴅā χi̯pmasť.*
A ki legelőször nem harapott bele, később sem harap bele. (aTŠ.)

181. *malᴅī̯ uraʙā kęśtan kuzať, kajrì̯ᴅē śanᴅanaχ kuzať.*
Az első kerék a honnan szalad, az utolsó is onnan szalad. (aTŠ.)

182. *ḿəń āknę, śav̥ pulat.*
A mit vetett, az lesz. (aT.)

183. *ḿŏ̆ń ākręn, onā vi̯r.*
A mit vetettél, azt arasd. (vV.)

184. *ḿŏ̆ńľē śullā, ā χ́əľľē śamʙėḱ.*
A milyen nyáron, olyan télen. (A milyen a nyár, olyan a tél.) (vV.)

185. *muχtānᴅźęɢęn puš jēńᴅźəḱ.*
A dicsekedőnek üres zsebe (van). (aT.)

186. *muχtāv̥lę χ́əŕ tūjəńᴅźē pęzārnę.*
A magasztalt leány a lakodalmán szellentette el magát. (aT.)

187. *naḎźar āręm χuśpū tęvajman, naḎźar àrźi̯n àGàBuś tęvajman.*
A rossz asszony kalpagot nem tudott csinálni, a rossz férfi ekét nem tudott csinálni. (aT.)

188. *naḎźar polDā vŏr an pol.*
Rossz legyél, de tolvaj ne legyél. (vV.)

189. *nommaj ṕŏl̓Ḏĕ saχal popl̓ĕ.*
Sokat tudj, de keveset beszélj. (vV.)

190. *nummaj ṕəḎə, saχal śīḎə, ṕəŕl̓ĕ pūręnni̯ńĕ ḿəń śīḎə?*
Sok elfogy, kevés elég, az együtt-éléssel mi ér fel? (aT.)

191. *nužì̯ńĕ pi̯DaraGan ṕəl̓ńə, t̓śiŕńĕ pi̯DaraGan v́īl̓ńə.*
A nyomorúságot eltitkoló megtudta (hogy mi az igazi nyomorúság), a betegséget eltitkoló meghalt. (aT.)

192. *òj varńĕ tī̯rę āGęr, ā jal varńĕ śort lārDęr.*
A mező közepére gabnát vessetek, a falu közepére pedig házat építsetek. (vPK.)

193. *okmak okmakpā śürēnəś, pərńɛ̄ pərī tələnnəś.*
Az ostoba az ostobával járt, egyik a másikát (egyiket a másik) csodálta. (vP.)

194. *okmak śi̯nā χot̓ mən tū, śalak 'ęγi̯n 'əśńek toat.*
Ostoba emberrel (embernek) bármit tégy, csak a maga dolgát teszi. (vP.)

195. *okśā t̓śoldā kastarat.*
A pénz követ is elvágat. (vP.)

196. *ōlęm votpā pōręnmā tęręśmast.*
A szalma nem iparkodik a tűzzel (együtt) élni. (vP.)

197. *olmośśi̯ńḎźéń olmī̯ ajakkā üḱḿéś.*
Az almafáról az alma nem esik messzire. (vV.)

198. *ōmlęś śińḎźéń omlī̯ kaDā üḱḿéś.*
Az almafáról az alma nem esik messzire. (vPK.)

199. *onā jolaγaj prazńi̯ksam kęḍardāt̓śę.*
Rája mutatnak a lusta ünnepek. (vP.)

200. *orBā otmol konDā ḱŏŕéĠèńĕ larat̓.*
Az árpa hatvan nap alatt az asztalfőre ül. (vPK.)

201. *òrī̯ otsan śol jolat̓.*
Ha a láb lép, az út marad. (vPK.)

202. *ozal an tū, χunàDā ozal pōl̓ḿə.*
Rosszat ne tégy, magadnak sem tesznek rosszat (magadnak sem lesz rossz). (vPK.)

203. *ozal śi̯n lāje̯χ 'əḿəŕ porńē̆maś.*
Rossz ember jó életet nem élhet. (vV.)

204. *pari̯š ilīmestən te̯re̯šmazāse̯n.*
Nyereséget nem vehetsz iparkodás nélkül. (vP.)

205. *pəḍiś jī̯ḍe̯ pəḍīśən śi̯rdat, pī̯ze̯k jī̯ḍe̯ pī̯ze̯γe̯n śi̯rdat.*
A kis kutya kicsit harap, a nagy kutya nagyon harap. (vP.)

206. *pəḍiś voḍā pəḍīśən sünder.*
Kis tüzet kis korában oltsd el. (vP.)

207. *pəḍiś votran pūze̯k požar polmā poldarat.*
Kis tűzből nagy tűzvészt (lenni) csinál. (Szunyogból tevét fúj.) (vP.)

208. *ṕəľḿėń śi̯nnā purᴅē ťīɢ́əs.*
A tudatlan embernek minden egyforma. (aU.)

209. *ṕəľḿē̆ŕəń ṕəŕ se̯maχ, ṕəľᴅəń śəŕ se̯maχ.*
Nem tudtad, egy szó, tudtad, száz szó. (aT.)

210. *pər ali̯ḅē pok, tēḅər ali̯ḅē salat.*
Egyik kézzel gyűjts, a másik kézzel költs. (vP.)

211. *pər ī̯re̯ poś vōne̯ okmak poźā śe̯lat.*
Egy jó fej tíz ostoba fejet megment. (vP.)

212. *ṕəŕ kāsne̯ ťšəľə śī̯ʙe̯śtarmallā mar varā.*
Egy levágott karaj nem ragasztható vissza ismét. (aT.)

213. *ṕəŕ kun kajas ťėzē̆ssəń, śīᴅźə kūnle̯χ śe̯ɢe̯r iľ.*
Egy napra kell elmenni, mondván, hét napra való kenyeret vegyél. (aT.)

214. *ṕəŕ te̯šman pulaťšťšėń śəŕ tus pūlᴅe̯r.*
A helyett hogy egy ellenség lenne, száz barát legyen. (aTŠ.)

215. *ṕəŕ ťšəɢ́əŕē̆ľə 'əńē ṕəᴅəḿ ḱəᴅəv́ē varlat.*
Egy fostos tehén az egész csordát bemocskolja. (aT.)

216. *ṕəŕ vatle̯χrā, ṕəŕ jašle̯χrā.*
Egyszer öregkorban, egyszer fiatalkorban. (Kétszer gyermek az ember.) (aU.)

217. *pər vərennē īγə vərenmen paraťšťše̯.*
Egy tanultért két tanulatlant adnak. (vP.)

218. *ṕəŕ ve̯χe̯t iŕťsėń jarmukkā pulmasť.*
Ha egyszer az idő elmult, vásár (többé) nem lesz. (aTŠ.)

219. *pe̯laťńi̯k tūne̯ ukśā turʙaspā siŕʙəńzē ṕəᴅėť.*
Az ács kereste pénz a forgácscsal együtt szétszóródik. (aT.)

220. *pe̯lotńi̯γe̯n torḅāze̯ leplɛ̄ sēpərnet, ōne̯n okśī̯je̯ śanaškalak te̯γe̯nat.*
Az ácsnak a mint a forgácsa szóródik, annak a pénze épúgy ömlik. (vP.)

221. *pe̯r χī̯ᴅe̯ še̯nmāze̯r śartlatmasť.*
Ha a jég keményen meg nem fagy, nem ropog. (aTŠ.)

222. *pe̯trā ḱiŕėḱ 'śtā pulzanᴅā ɣ́əŕəɣ́ ḱəŕėʙėŋ́ḱē.*
A pudban, bárhol legyen is, negyven font (van). (aT.)

223. *pe̯tti̯ńē ṕəżėŕzėń śùńē an ɣ́əŕɣ́ėń.*
Ha a kását megfőzted, a zsírt ne sajnáld. (aTŠ.)

224. *pe̯zarmāze̯r še̯re̯š tuχmasť.*
Szellentés nélkül szag nem támad. (aTŠ.)

225. *ṕiᴅū̃-kużū iľėḿzəŕ pulzan kuśḱəsḱìńē an χurlà.*
Ha arczod-szemed csunya, ne gyalázd a tükröt. (aT.)

226. *ṕīľəḱ ɣ́əŕ paraɢan ṕəľńə, ṕīľəḱ ī̯ve̯l avlanᴅaraɢan pūjne̯.*
Öt leányt (férjhez) adó tudta (milyen baj az), öt fiút kiházasító meggazdagodott. (aT.)

227. *ṕīľeḱ purńèᴅē tan mar.*
Az öt új sem egyforma. (aT.)

228. *pi̯rā ī̯rle̯χ, àllā χōrle̯χ.*
A toroknak jóság, a kéznek gyalázat. (vPK.)

229. *pi̯rnā pulā puśnā śījəń.*
A torkod kedvéért megeszed a fejedet. (aT.)

230. *pi̯rnā pulā vī̯że̯ an jul.*
A torkod kedvéért ne maradj éhesen. (aT.)

231. *pī̯ze̯kran χe̯ras, kəźənden ve̯ḍanas.*
Nagytól félni kell, kicsinytől szégyenkezni kell. (vP.)

232. *pī̯ze̯k se̯maχ kali̯ťśťśėń pī̯ze̯k ťśəľə śe̯ɢe̯r ti̯t.*
A helyett hogy nagy szót mondanál, nagy karaj kenyeret fogj. (aT.)

233. *pojan śi̯n kožakkī̯ ťīľə ti̯ᴅať.*
A gazdag ember macskája rókát fog. (vV.)

234. *pōle̯ ši̯rať tāre̯n šŏvā, ėᴅėḿ ši̯rať lāje̯χā.*
A hal a mély vizet keresi, az ember a jót (jó vizet) keresi. (vV.)

235. *popľamā ṕŏľḿėń sŏmaχ ṕiᴅē ḱìzē ve̯re̯nne̯.*
A beszélni nem tudó szó az arczba csapódott (az arczba jövén csapódott). (vPK.)

236. *põŕęḍā tįrā akmasťšę, põŕęḍā śijeťšťšə.*
Mindnyájan nem vetnek gabonát, de mindnyájan esznek. (vP.)

237. *porńàḍā jozō kam kamā joraḍat.*
Mindenkinek tetszik, ha valaki valakit szeret. (Mindenkinek jó a ki a kit szeret.) (vP.)

238. *por somaɣàḍā an šan.*
Minden szónak ne higyj. (vP.)

239. *poś 'ęsęr, ponar śorḍāzęr.*
Fej ész nélkül, lámpa gyertya nélkül. (vP.)

240. *poś põlnę χol śińďźē, ťšərə polatpęr.*
A fej a kar felett lett, (ennek következtében) élünk. (vP.)

241. *poś šōręlzan iślękšńē, ālę χōžęlzan alzašńē.*
Ha a fej megfehéredik, a süveg alá, ha a kéz eltörik, a keztyű alá. (vV.)

242. *pożā jərī-ᴅaɣrā vīśśə šotlazā śāɣermāzęr χalaʙā kalazā jàmā joramaś.*
A nélkül hogy a fejet gondolkodva háromszor körös-körül ne fordítanád, szót kimondani nem szabad. (vPK.)

243. *pŏńžik àńžànā sŏpkā kīŕľə, vāᴅę śįnnā tojā kīŕľə.*
Kis gyermeknek bölcső kell, öreg embernek bot kell. (vPK.)

244. *pŏŕ konlęχ kajas ťęzęssəń vīśśə konlęχ śŏkkęr ťšikńē kalānę vattįzęń.*
Ha azt mondod, hogy egy napra kell menni, három napra való kenyeret kell (tarisznyába) dugni, mondták az öregek. (vPK.)

245. *praksā χoar jolaɣajnā, an praksā χoar 'əśnē.*
Hagyd el a lustát, ne hagyd el a munkát. (vP.)

246. *pujānęn kužāǵəńē kujan tįᴅat.*
A gazdagnak a macskája is nyulat fog. (aT.)

247. *pujan śęgęrńē χīręmʙā tultsā pəńéŕéjńəń.*
A gazdag kenyerét gyomorszámra töltve sem fogyaszthatnád el. (aT.)

248. *pujan śįnnęn àńźį̄-ʙęńźį̄ taχśanaχ śīᴅəńńə.*
A gazdag ember gyermeke (már) tudja isten mikor felnevelődött. (aT.)

249. *pulas àńźānęn pəńźəǩǩəŕéń pāllę.*
A leendő gyermek a kicsinyről látható. (Gyermekkorban meglátszik már, hogy kiből lesz ember.) (aT.)

250. *pulas ťi̯χānẹn pẹχ́əńɒ́žėń pāllẹ.*
A leendő csikó ganajáról látható. (A ganajáról látni már, hogy melyik csikóból lesz jó ló.) (aT.)

251. *pulas vī̯ľẹχẹn pẹχẹńɒ́žėń pāllẹ.*
A leendő jószág ganajáról látszik. (Már a ganajáról meglátszik, hogy melyik jószágból lesz valami.) (aV.)

252. *pup kūžə 'əḿəťsəŕ.*
A pap szeme könyörtelen. (aT.)

253. *pūrẹnẹś ti̯ɒassī̯ kājẹk ti̯ɒassī̯jėχ́ mar.*
Az élet megfogása nem nyúl-fogás. (aT.)

254. *pūrẹnẹžẹn χ́üŕī pẹrẹnẹś.*
Az élet vége (farka) tekervényes. (aT.)

255. *purzujzẹr kājẹk ti̯tmallā mar.*
Agár nélkül nem lehet nyulat fogni. (aT.)

256. *puś pulzan śəľəḱ pulat.*
Ha fej van, lesz (rája) süveg. (aT.)

257. *puś pulzāssẹn śəľəḱ tūʙẹnať.*
Ha van fej, süveg találkozik (rája). (aTŠ.)

258. *pūžẹ šẹtsan śəľəḱ ajńė ťśiḱ; allū amanzan alzā 'ẹšńė ťśiḱ.*
Ha fejed kilyukad, süveg alá dugd; ha a kezed kificzamodik, keztyű belsejébe dugd. (aT.)

259. *šānnẹ χẹvàrā kājẹk śuk.*
A remélt bokorban nyúl nincsen. (aT.)

260. *šẹɒẹklẹ šẹrźā śəŕɒ́ė vi̯rtmasť.*
A lyukas gyöngy a földön nem hever (— mert felveszik). (aTŠ.)

261. *šẹχẹrzā pī̯man àɢànā śapsā-χ́əńėzē pi̯rɒarājmẹn.*
A melyik eke nem megy harsogva, azt ütve-verve sem jártathatod (harsogva). (aT.)

262. *šẹžī̯ pūzẹk mardā šẹľẹ vẹrẹm.*
Az egér nem nagy, de a foga hosszú. (vP.)

263. *ši̯rà χunā vallī̯ ī̯rlẹχ, an šotlà śi̯nnā ṕŏɒ́ėŕḿė.*
Keress a magad számára jóságot, ne igyekezz (gondolj) mást elveszíteni. (vV.)

264. *šī̯vẹn turat śuk.*
A víznek nincsen ága (a miben meg lehetne kapaszkodni). (aT.)

265. *ši̯v χ́əŕŕińė pi̯rzan ùrā jəʙėťḿēzəŕ pulmasť.*
Ha a víz partjára mégy, (a nélkül) nincs, hogy a lábadat (lábat) meg ne nedvesítenéd. (aTŠ.)

266. *šįv ḱüľėńᴅźəḱ nummajraχ śəŕē juχat.*
A víz olyan helyre folyik, a hol több a tócsa. (aT.)

267. *šū jozō ùt, porńàḍā tottarat.*
A víz jó ló, mindenkit átszállít. (vP.)

268. *šū tōlnę ťšokńā šū χərińďźɛ̄ an śur.*
A mikor a víz megárad, a víz partján ne aludj. (vP.)

269. *sānęn ùᴅū šęrā tęᴅęr, mānęn ūᴅęm tęrā tęᴅęr.*
A te lovad hugyozva álljon, az én lovam állva álljon (megálljon). (aTŠ.)

270. *sarzā par manā, śəklezɛ̄ χor manā, vitsɛ̄ par manā, kaŕan ēḅə χamak śūręp.*
Terítsd szét nekem, emelj fel engem, takarj be engem, aztán én magam (is) alszom. (vP.)

271. *sęmaχlā ṕəľḿėń śęvarᴅan pęzarā tęran kut iŕťťēŕńə.*
A beszélni nem tudó szájnál a szellentő segg többet ért. (aTŠ.)

272. *sęmaχlazan sęmaχ tuχať, katmaklazan tęprā tuχať.*
Ha beszélsz, szó jön elő, ha kapálsz, föld jön elő. (aTŠ.)

273. *sęmaχ śėŕźī mar, ṕəŕ tuχsāssęn tįᴅajmęn.*
A szó nem veréb, ha egyszer kirepül, nem foghatod meg. (aT.)

274. *sęmzā ājəńᴅźī kūręnmas, vęrman ùrlį̄ kūręnat.*
Az orr alatt lévő nem látszik, az erdőn túl lévő látszik. (aT.)

275. *sęrā sakkį̄ sarlaɢā.*
A sör padja széles. (aT.)

276. *sį̄lᴅęm allū tunnįńē solaχaj allū an sīsťəŕ.*
A jobb kezed tettét a bal kezed ne érezze. (vPK.)

277. *sįsman pęχ kuᴅā śį̄ᴅęśmas.*
A ki nem rondított ganaj a segghez nem ragad. (aTŠ.)

278. *sįsnā χį̄ręmńē įraš pęsmas.*
A disznó gyomrát a rozs nem rontja el. (Mert nem adnak neki annyit.) (aT.)

279. *sįsnànā pęχtā jurať.*
A disznónak a ganaj is jó. (aTŠ.)

280. *sįsnaran sūręχ pulmasť.*
A disznóból birka nem lesz. (aTŠ.)

281. *sįsnā śińᴅźē āžęktā ḱīľəšḿės.*
Disznóra a szatyor sem illik. (aT.)

282. *soɣaḅā sürē 'ęɣī̯zem pojan mar, por śərdeḍē tęrandaraťśę.*
Az eke és a borona maguk nem gazdagok, (mégis) az egész földön táplálnak. (vP.)

283. *sŏpsā jŏv̥ì̯ńē χōlę ťśiḱsē pŏtratmāzęr sŏpsā śi̯rtmaś.*
Ha a darázs fészkét vesszőt bedugva nem zavarják fel, a darázs nem csíp. (vPK.)

284. *sōręk śęmńā 'ęɣī̯nžęn męlatmastę, χālękšęn męlaḍat.*
A birka a gyapját nem magáért növeli, a népért növeli. (vP.)

285. *sŏv̥v̥ā sŏv̥zęr torᴅať.*
Az egészségest a beteg húzza. (vV.)

286. *stā òḅā, ondā tīŕə.*
A hol a medve, ott a bőre. (vP.)

287. *sūręχ i̯lχannī̯ kāškęrā śiťḿės.*
A birka átkozódása a farkast nem éri. (aT.)

288. *śaʙaɢanᴅan tar, paraɢanᴅan iľ.*
A ki üt, (attól) fuss, a ki ád, (attól) végy. (aT.)

289. *śaʙajman pī̯zęk śəḱľēńə.*
A ki nem üthetett, nagy (dorongot) czipelt. (aT.)

290. *śaʙā ṕəľḿēńəń pužī̯ v́əżə χęjńē śāv̥ęręnzā ťīv̥ńə.*
Az ütni nem tudónak ostora hegye visszakanyarodva önmagát találta. (aT.)

291. *śāmręklā v́ŏŕėńḿėzėssəń vāᴅęlzan v́ŏŕėńzē χ́əń varā.*
Ha fiatalon meg nem tanulod, megöregedve megtanulni kín aztán. (vPK.)

292. *śapsā uᴅajmī̯ pulzan, turtsā uttarnī̯ nummajaχ mar.*
Ha verve nem megy, már nem soká húz (húzván a lépkedése nem sok). (aTŠ.)

293. *śar iŕťsėń pāttęr nomaj.*
Ha a csata elmúlik, sok a hős. (vPK.)

294. *śar iŕťsēssəń pāttęr nummaj.*
Ha a csata elmúlik, sok a hős. (aT.)

295. *śassī̯ śŭmŏlᴅā 'ɪśľėssī jŏv̥ęr.*
Az evése könnyű, de a munkája nehéz. (vPK.)

296. *śāv̥ęręnęśran kajaɢan śū χępnę, ṕüḱľėŕėń kajaɢan pęχ χępnę.*
A ki kerülő úton ment, vajba harapott, a ki egyenes úton ment, ganajba harapott. (aTŠ.)

297. *śāv̥rẹnẹś kajaɢan śū χi̯pnẹ, ťūŕə kajaɢan pẹχ χi̯pnẹ.*
A kerülő úton menő vajba harapott, az egyenest menő ganajba harapott. (aT.)

298. *śav̥ū v́iɒ́ź̌əḱḱəń pulzan kūrẹɢā kazassī̯ ńīḿəńɒ́ē mar.*
Ha a kaszád éles, a fű elvágása semmi sem. (aTŠ.)

299. *śəľéńɒ́ē kalɒā ṕəŕ tẹv̥anaχ v́əzéḿ.*
A kígyó meg a gyík, egy rokonok azok. (aTŠ.)

300. *śəńťśāɒ́əŕɒ́ē purɒ́ē ṕəŕ.*
Szeptemberben mindegy. (Ilyenkor már érik a gabona, és büszke a csuvas, ha jó a termés.) (aT.)

301. *śərdɛ̄, šùrā, šū χəriń́ďź̌ɛ̄ an śur.*
Földön, vízen, víz partján ne aludj. (vP.)

302. *śəŕ sum ukśū puli̯ťśťśéń, śəŕ tūzẹ pūlɒẹr.*
A helyett hogy száz rubel pénzed lenne, száz barátod legyen. (aT.)

303. *śər tēŋgə okśū an pōldẹr, śər tos pōldẹr.*
Száz rubel pénzed ne legyen, száz barátod legyen. (vP.)

304. *śəťńə pōrɒẹn av̥rī̯ χoť.*
Veszett fejszének a nyele legalább. (vPK.)

305. *śẹɢẹr χī̯rẹm χī̯śśẹn kajmas.*
A kenyér a gyomor után nem megy. (aT.)

306. *śẹɢẹr-tẹv̥ar parzan χurā vī̯rẹstā χūrẹnɒaš.*
Kenyeret-sót adván a fekete orosz is rokon. (aT.)

307. *śẹv̥arɒan toχsan ālẹkran toχať.*
Ha a szájból kimegy, az ajtón megy ki. (vPK.)

308. *śiľ stan v́ŏŕéť, vus śuľɒ́ź̌ī̯ onɒallā tājẹlať.*
A honnan a szél fúj, a nyárfa levele arra felé hajlik. (vPK.)

309. *śil vərmēzər jüś tẹrī̯ tapranmast.*
Ha szél nem fúj, a fa csúcsa nem mozog. (vP.)

310. *śi̯n àllī̯ kẹv̥ar turtmā ańɒ́ź̌aχ.*
(Más) ember keze csak parazsat húzni (való). (aT.)

311. *śi̯n alli̯ńɒ́ź̌ī̯ kōkkẹľ sŏmzī̯ tūtlẹ ťēśśə.*
Más kezében levő béles orra édes — azt mondják. (vPK.)

312. *śi̯n alli̯ńɒ́ź̌ī̯ kōkkẹľ tūtlẹn tōjẹnnẹ.*
Más kezében levő béles édesnek tetszett (érzett). (vV.)

313. *śi̯n alli̯ńɒ́ź̌ī̯ śẹɢẹr pī̯zẹkkẹn kūrẹnat.*
(Más) ember kezében levő kenyér nagynak látszik. (aT.)

314. *śi̯nɒan kulaɢan parχaɒar kurman.*
(Más) emberen nevető áldást nem látott. (aT.)

315. *śi̯nᴅan juli̯t́śt́śéń murᴅan jul.*
A helyett, hogy (más) embertől elmaradnál, dögvésztől maradj el. (aT.)

316. *śi̯nᴅan vŏᴅanmazassẹn, tōrẹran χoramazassẹn parχaᴅar korman.*
A ki az embertől nem szégyenlette magát, az istentől nem félt, az üdvöt nem látott. (vPK.)

317. *śī̯nẹnzẹr śi̯n pojēmaś.*
Másé nélkül az ember nem gazdagodhatik meg. (vV.)

318. *śi̯n jaʙalli̯ńē iĺit́śt́śéń χẹvẹn śuχalnī̯ aṿanraχ.*
A helyett hogy (más) ember holmiját elvennéd, jobb ha a magadé veszik el. (aT.)

319. *śi̯n kŏmŏĺńē kormā χẹtlanzā χuń kŏmŏĺńē koŕēman.*
Más kedvét látni akarván (iparkodván), a maga kedvét nem láthatta. (vPK.)

320. *śi̯nnā ī̯rlẹχ tẹṿi̯t́śt́śéń śī̯rlẹχ tùᴅā vẹl varā 'ə́ḿəŕéχ́ āzẹnat́.*
Másnak a helyett hogy jót tennél, rosszat tégy és az aztán örökké megemlékszik. (aTe.)

321. *śi̯nnā i̯tlā sẹmaχ kali̯t́śt́śéń i̯tlā turam śẹɢẹr śī.*
A helyett hogy másnak több szót szólnál, több szelet kenyeret egyél. (aTŠ.)

322. *śi̯nnā lažẹnā pari̯t́śt́śéń ārẹmnā par.*
A helyett hogy a lovadat adnád másnak, inkább a feleségedet add. (aT.)

323. *śi̯n possi̯ńē an āvẹt, χŏṿā ḱŏ́ŕzē ǖɢ́əń.*
Más kútját ne ásd, magad esel bele (belemenve esel). (vPK.)

324. *śi̯n šẹᴅẹkńē tārẹn an alt, χẹṿẹńńē āṿẹlt.*
Más gödrét mélyre ne ásd, magadnak áss. (aTŠ.)

325. *śi̯n śŏkẹrī̯-sẹmzi̯ńē śìḿē śẹṿarnā an kar.*
Más kenyere-orrát megenni ne tátsd ki a szádat. (vV.)

326. *śi̯nžəń jəŕéɢéń ṕiń śi̯n śińᴅźē ṕəŕŕē ańᴅźaχ.*
Másért síró, ezer ember között csak egy (van). (aTŠ.)

327. *śi̯nžẹn šẹᴅẹk an alt, χẹṿaχ ḱəŕzē ǖɢ́əń.*
Más számára gödröt ne áss, magad esel bele (belemenve beleesel). (aT.)

328. *śi̯n vallī̯ šẹᴅẹk an āṿẹrt, uχùnā vallī̯ kam āṿẹrᴅə?*
Más számára gödröt ne áss, magad számára ki fog ásni? (vV.)

329. *śīťšə pōrdę ťšas kādęlat.*
Az éles balta hamar kicsorbul. (vP.)
330. *śīťšťšə śaḃan pakōzę nomaj.*
Hét kaszának sok a rendje. (vP.)
331. *śi̯n 'ęzęḃā nomaj pornį̄mestən.*
Más eszével sokáig nem élhetsz. (vP.)
332. *śi̯n śimēzər pornį̄mes.*
Az ember evés nélkül nem élhet. (vP.)
333. *śi̯n soľamāzęr pornį̄mes.*
Az ember beszélés nélkül nem élhet. (vP.)
334. *śi̯rlį̄ χərləḍē tùḍį̄ jŭźə.*
A bogyója piros, de az íze keserű. (vP.)
335. *śolᴅālękpéḱ śęvarnį̄ mar, ā ḱiľéť mŏn-ɢon ťippī.*
Nem egész évre való a farsang, hanem eljön a husvét böjtje. (vV.)
336. *śol śaḃā śōmęrťšan, śōmęr kīzen kilelē.*
Kaszálj a míg nem esik (esőig), ha eső jön, hazafelé. (vP.)
337. *śor-ɢońńē χiťŕē śėśḱèʙė, ā ḱŏŕ-ɢońńē ḱŏľᴅèʙė.*
Tavaszszal szép virággal, de őszszel kévével. (vV.)
338. *śor-końā χərlə pelēḍəškap, kər-końā kəldēγap.*
Tavaszszal mint a piros virág, őszszel mint a kéve. (vP.)
339. *śūʙalan śəŕək śęʙaᴅàᴅā śījəń.*
Vajjal a rongyos bocskort is megeszed. (aT.)
340. *śūḍę mar śər ōjękser, χərlə mar kon χüelzər.*
Nem fényes az éj hold nélkül, nem piros a nappal nap nélkül. (vP.)
341. *śū iŕťsėń śi̯rlànā śüŕėṁėśśə.*
Ha a nyár elmúlik, eper után nem járnak. (aT.)
342. *śulā χurt-kępšāŋɢęᴅā ťšəŕəľéť.*
Nyáron a féreg-százlábú is feléled. (aT.)
343. *śulàγį̄ kon χəľē tęrandarat.*
A nyári nap télen táplál. (vP.)
344. *śulā pośtar, χəľɛ salat.*
Nyáron gyűjts, télen költs. (vP.)
345. *śulazan śatmàᴅā śį̄ʙęśmas.*
Megzsírozván a lábas sem ragad össze (nem ég hozzá az étel). (aT.)

346. *śulā tuχsan julᴅāžẹ χẹnᴅan aṿan pūlᴅẹr.*
Ha útra mégy, útitársad magadnál jobb legyen. (aT.)

347. *śulᴅālẹk 'əśľėńńī tẹranᴅarmas, ṿiś kun 'əśľėńńī tẹranᴅarat.*
Egy éves munka nem lakat jól, három napi munka jóllakat. (aT.)

348. *śullā pośtaraťťē ẋ́əľľē śiz-jarať.*
Nyáron gyűjt és télen megeszi. (vV.)

349. *śul leplē-nə, onaškalak vūḍẹ, ōlẹm.*
A milyen volt a nyár, olyan a széna, szalma. (vP.)

350. *śuranlẹ tẹman śul šẹlat, ūᴅ́ẋ́ə matturᴅā śul iľėť.*
A gyalogos vihar az útat sepri, a neve szép, de az útat elviszi. (aT.)

351. *śur i̯rχanᴅā ḱəŕ mẹnᴅẹr.*
A tavasz sovány de az ősz kövér. (aT.)

352. *śüṕśìńė kurā χūᴅẹľᴅ́ẋ́i̯.*
Bödönhöz képest a teteje. (aT.)

353. *tajlā puẋā ẋ́əś ṿiťḿėń.*
A hajló fejet kard nem fogta. (aT.)

354. *taraɢanẹn jəŕə vi̯rtnẹ, pāttẹrẹn pūẋə vi̯rtnẹ.*
A futónak a nyoma maradt, a hősnek a feje maradt. (aT.)

355. *tarlaťśťśėń 'əśľėzėń tẹrāni̯ťśťśėń śi̯jāᴅẹn.*
Ha izzadásig dolgozol, jóllakásig eszel. (vV.)

356. *tarẋā šanaɢan χẹraχ kōśśəŕ pōlnẹ, a àᴅ́ẋ́ā-ʙŏᴅ́ẋ́ànā šanaɢan īɢ́ə kōśśəŕ pōlnẹ.*
A ki a szolgának hitt, egy szem nélkül maradt (lett), de a ki a gyermeknek hitt, két szem nélkül maradt (lett). (vPK.)

357. *tārẋẹ-ťəŕẋə səḿ-sūkkẹr, i̯ṿẹl-ẋ́əŕ χẹraχ kuś.*
A szolga-cseléd csupa vak, a fiú-leány egy szem. (aT.)

358. *tastā kajzanᴅā ārẋẹnᴅā tẹṿāᴅẹ ši̯t.*
Bárhova mégy is, a rőfben négy arasz (van). (vPK.)

359. *taťśkā śoɢẹr ṿiś konlẹχ, ozal ārẹm ŏ̈ḿŏ̈ŕľəẋ́.*
A szappanos kenyér három napra való, a rossz asszony (egész) életre való. (vV.)

360. *ťəɢ́əńńə vi̯ľẹχ ťəḱńė śīńə.*
A görhes jószág (saját) szőrét ette. (aT.)

361. *ťəľəḱ ťəľľėńńī ḱəŕəḱ ṕəŕɢ́ėńńī.*
Az álom-álmodás bunda-ránczolódás. (aT.)

362. *ťəṕsəŕē ťəḿē śiťḿėń.*
A tékozlónak a garmada nem volt elég. (aT.)

363. *tèmərɛ̄ χərttɛ̄ āl̥ẹḅā ti̯ḍī̯mestən.*
A vasat tüzesítsd meg és kézzel nem foghatod meg. (vP.)

364. *tẹlẹχ turat üsťėŕėǵēńəń tùᴅī̯, śẹvāŕə junlānnẹ; tẹlẹχ ti̯nā üsťėŕėǵēńəń tùᴅī̯, śẹvāŕə śùlānnẹ.*
Árva gyermeket (ágat) felnevelőnek ajka, szája elvéresedett; árva borjút felnevelőnek ajka, szája elvajasodott. (aT.)

365. *tẹrẹšsā utsan śul ḱəsḱėľėť, śī̯vẹrzā pi̯rzan vẹrẹm pulať.*
Iparkodva lépvén az út megrövidül, alva menvén hosszú lesz. (aTŠ.)

366. *tẹrnā 'əżəŕəńzėń sēńəḱṕē χùzā ti̯tmā śuk.*
Ha a darú elszabadul, villával kergetve nem fogható meg. (aT.)

367. *tẹšmanᴅā śulā kaji̯ťśťśėń jī̯ᴅẹ jėŕťńī avanraχ.*
A helyett hogy ellenséggel útra mennél, jobb kutyát venni (magadhoz). (aT.)

368. *tẹvanā tẹvan ḱəᴅū̆ ḱəťńińė χavas.*
Rokonnak a rokon nyájat őrizni szíves. (aTŠ.)

369. *ťīľə χẹj ťəḱńē-śüśńė varlamas.*
A róka a maga szőrét-haját nem mocskolja be. (aT.)

370. *tīľə śurat, tirījə korat.*
A róka alszik, a bőre lát. (vP.)

371. *ťīḿəŕ pulzan śi̯n ťiľḿəŕḿės.*
Ha vas van, az ember nem vágyik (más után). (aT.)

372. *ťīḿəŕ tōᴅẹχsā ṕŏᴅėť, ā ťśəŕē χojχẹrzā ṕŏᴅėť.*
A vas rozsdásodva pusztul, a szív pedig bánkódva pusztul. (vV.)

373. *ťīŕəḱ-kāžẹk šāᴇrᴅatmāzẹr pulmasť.*
Edény-kanál csörömpölés nélkül nincsen. (aTŠ.)

374. *ťiŕǵėǵėńē ťīŕǵə ťəʙə ťīv́ńə.*
A válogatósnak az edény feneke jutott. (aT.)

375. *tī̯rẹ akmāzẹr polmas.*
Gabona vetés nélkül nincsen. (vP.)

376. *tī̯rẹ χumχanmāzẹr pulmasť.*
Gabona hullámzás nélkül nem lesz (nem terem). (aTŠ.)

377. *tīrẹ porńàḍā poś.*
A gabona mindenfélének feje. (vP.)

378. *tīrẹ pulmazan, ṕəŕ śullẹχGẹnā χūjχẹ; īvẹl-χ́əŕ 'ẹnmazan, 'əḿəŕľəχ́ χūjχẹ.*
Ha gabona nincsen, csak egy évi gond; ha a fiú-leány nem jó, egész életre való gond. (aU.)

379. *tirrī pulmāzẹr ḱəľėťńė an χāɒ́əŕľè.*
A míg gabona nincs, a kamrát ne készítsd. (aTŠ.)

380. *tìrū por-dẹk sisnā osrà, okśū por-dẹk arman tit.*
Ha gabnád van, hát disznót nevelj, ha pénzed van, hát malmot tarts. (Így legalább elfogy a pénzed.) (vP.)

381. *titkalā ṕəľḿėń àl-ùrānẹn ťśəŕńī v́əśńė šẹrBẹk ḱəńə.*
A fogdosni nem tudó kéznek-lábnak körme végébe szálka ment. (aT.)

382. *titman òBā ťiŕńė an sot.*
A meg nem fogott medve bőrét ne add el. (vV.)

383. *tokmaGā òrī tẹranDarať.*
A farkast a lába táplálja. (vV.)

384. *tomlàDā ťśolā šẹDarať.*
A csepp is kifúrja a követ. (vPK.)

385. *tòrā pordā pəreškelek, χoť oksāγẹ, χoť kośsẹŕẹ.*
Az istennek valamennyi egyforma, akár a sántája, akár a vakja. (vP.)

386. *tōrẹ 'əśleγenē joraḍat.*
Isten a dolgozót szereti. (vP.)

387. *tōrẹ 'əźē joraḍat.*
Isten a munkát szereti. (vP.)

388. *tōrẹ kalat jolaškī pərťśineḍē śinā pàmā.*
Isten azt mondja, hogy az utolsó szemet is az embernek (kell) adni. (vP.)

389. *tōrẹ korattā ťśas kalamas.*
Isten látja, de mindjárt nem szól. (vP.)

390. *tōrẹ leplē śinzańā titsā tẹrat, āššẹ aťśťśizenē tōrẹγaḅak titsā tẹrat.*
Az isten a mint az embereket tartja, az apja a gyermekeit isten-képen tartja. (vP.)

391. *tōrẹn kōńẹ nomaj.*
Az isten napja sok. (vP.)

392. *tōrẹ parmazāsẹn, kāškẹr śīmes.*
Ha az isten nem ád, a farkas nem eszik. (vP.)

393. *tōrę parnī̱ tęranmālęχ, a ėḋėḿ parnī̱ tuᴅanmālęχ.*
A mit az isten ad, az jóllakásra való, de a mit az ember ad, kóstolóra való. (vPK.)

394. *tōręzęr ālęk sollī̱ ōrlęḍā kaśmā polmas.*
Isten nélkül az ajtószárfán keresztül sem lehet menni. (vP.)

395. *tōręzęr pośńā ńimdɛ̄ tùmā polmas.*
Isten nélkül semmit sem lehet tenni. (vP.)

396. *tos tokmak ti̱ttarat.*
A pajtás farkast fogat (becsap). (vPK.)

397. *tùḅā tū χīrəś polmast, śi̱nbā śi̱n χīrəś polaťśťśę.*
Hegygyel a hegy nem találkozik, emberrel az ember találkozik (találkoznak). (vP.)

398. *tuᴅar lārnę sak śìńė savalazā lar.*
Arra a padra, a melyiken tatár ült, előbb gyaluld le, és úgy ülj rá. (A tatár ült padra legyalulva ülj.) (aT.)

399. *tuχman śi̱n tuχsan tęman tuχat.*
Ha a künn nem járó (ki nem ment) ember kimegy, vihar támad. (aT.)

400. *tujā tukmak jęvānnę.*
Lakodalomhoz a furkósbot (is) dűlt. (Mindenki el szeretne menni lakodalomba, még a furkósbot is.) (aT.)

401. *tūman ťi̱χānęn ṕīľəḱńė an χuś.*
A meg nem született csikónak derekát ne törd le. (aT.)

402. *tumlàᴅā tumlā-tumlā ťśulā šęᴅarat.*
Csepegve-csepegve a vízcsepp is kifúrja a követ. (aT.)

403. *tūrę śi̱rnī̱ śi̱rlānęn kūręnnę.*
Az isten írása epernek látszott. (aT.)

404. *ťśarūzęr àḋźànā pī̱zękraχ ťśukmar ḱīŕľə.*
A szófogadatlan gyermeknek nagyobb furkósbot kell. (aT.)

405. *ťśavzā śī̱vęχtā śi̱rtmallā mar.*
A könyök közel van, de nem lehet megharapni. (aT.)

406. *ťśęχę ṕəŕḋźəń sęχsaχ tęranat.*
A tyúk szemenként csipegetve jóllakik. (aT.)

407. *ťśęχę śi̱v 'əżėťťė̄ šęmas.*
A tyúk vizet iszik, de nem vizel. (aT.)

408. *ťśęχχì̱ńė śęmarᴅī̱ v́əŕėńḋės śuk.*
A tyúkot a tojás nem tanítja. (aT.)

409. *tšeχχʲn̥ńē śęmarᴅn̥ v̆ŏřėńᴅėť.*
A tyúkot a tojás tanítja. (vV.)

410. *tšŏřəšlē χōręn mŏńlē jn̥vęś mar, šŏkkęrᴅā tŏvar ľėpľē aʙat mar.*
A fenyű és nyírfa hogyan nem (volna) fa, a kenyér és só hogyan nem (volna) étel. (vV.)

411. *tšulʙā pėřėćėńē śęgęrʙā pėř.*
A ki kővel dob meg, kenyérrel dobjad meg. (aT.)

412. *tšun χəńėćėń mul tuʙat.*
A lelket sanyargató kincset talál. (aT.)

413. *ùʙā χęj śùrʲńė χęj šīmes.*
A medve a maga kölykét maga nem eszi meg. (aT.)

414. *ùʙʲńē tįtmāzęr ťiŕńē an sut.*
A míg a medvét meg nem fogtad, a bőrét ne add el. (aT.)

415. *ūᴅžə šəťsėń χīššəń nŏχtʲńē uᴅas polať.*
A ló eltünte után a kötőféket el kell dobni. (vPK.)

416. *uχmaχ julᴅaš jėřᴅiťšťšėń pīzękraχ tšukmar šəkľē.*
A helyett hogy ostoba útitársat vennél magadhoz, nagyobb bunkót czipelj. (aT.)

417. *uχmaχàᴅā tūrę śuraᴅat, jal-zėřėńėý salaᴅat.*
Az ostobát is isten teremti, faluszerte szétszéleszti. (aT.)

418. *uχmāχęn ìk ťəńᴅžē pəŕ.*
Az ostobának a két világ egy. (aTŠ.)

419. *ùrn̥ šìńē 'əńē pusman.*
A lábára tehén (még) nem lépett. (Nem tudja még, hogy mi az élet nehézsége.) (aT.)

420. *ùt 'əzəŕəńėť, tįttarat; sęmaχ 'əzəŕəńėť, tįttarmas.*
A ló elszabadul, meg hagyja (magát) fogni; a szó elszabadul, nem hagyja (magát) megfogni. (aT.)

421. *ùt kaḅandan χęramas.*
A ló a kazaltól nem fél. (vP.)

422. *ùtmā pŏľńėń àlᴅojn̥ piᴅē kìzē vŏręnat, popľamā pŏľńėń sŏmaχ piᴅē kìzē nāmęs.*
A dobni nem tudó bot az arczba csapódik, a beszélni nem tudó szó az arczba jövén szégyen. (vTŠ.)

423. *ùtmā pŏľńėń paᴅak pożā kìzē šāʙęnnę.*
A dobni nem tudó bot a fejhez vágódott. (vPK.)

424. *ùtnā jozon śiḍer, 'ęγūnak larzā tokmā jozō pōľę.*
Lovadat szépen etesd, magadnak felülve kimenni szép lesz. (vP.)

425. *ùtńē kurā turᴅī̯.*
Lóhoz képest a rúd. (aT.)

426. *ùťńē śiťḿėń torᴅì̯ńė.*
A lovat nem érte el, a rudat (ütötte). (vPK.)

427. *ùt polassī̯ ťi̯χaran pāllę, ėᴅėḿ polassī̯ aᴅźaran pāllę.*
A mi lónak válik, a csikóról látszik, a ki embernek válik, a gyermekről látszik. (vV.)

428. *ùttā pęχaɢan śuran julman, vattā pęχaɢan vī̯źę śüŕėḿėń.*
A ki a lovat gondozta, nem maradt gyalog, a ki az öreget gondozta, nem járt éhesen. (aT.)

429. *ūťśę jozòḍā tśoman, jozō χoźàḍā vərenmen.*
Lova szép de lusta, szép (jó) gazda, de tanulatlan. (vP.)

430. *uzalʙā tuslažaɢan χur pūlnę, ī̯ręʙā tuslažaɢan pur pūlnę.*
A gonoszszal barátkozó elpusztult, a jóval barátkozó életben maradt. (aT.)

431. *üṕŕē̆ńəń 'əḿəŕə ìḱ ėŕńē̆.*
A muszlincza élete két hét. (aT.)

432. *üŕɢėńḿėń 'ęstā pūlnę, vęᴅanman jūmęś pūlnę.*
A ki nem volt rest, az mesterré lett, a ki nem szégyenlette magát, az javassá lett. (aT.)

433. *ùť-ťśəľχ̌ē̆ńəń šęmmī̯ śuk, ťśęn sęmāχęn sujī̯ śuk.*
A hús-nyelvnek csontja nincsen, az igaz szónak hazugsága nincsen. (aT.)

434. *vāᴅę jatlamazan śāmręk üsḿėsť.*
Ha az öreg nem perel, a fiatal nem nől. (aTŠ.)

435. *vāᴅęran kuli̯ťśťśėń jī̯ᴅęran kul.*
A helyett hogy az öregen nevetnél, a kutyán nevess. (aT.)

436. *vāᴅęran-ṕŏᴅŏŕėń kolmā kalānę.*
Öregről-apróról nevetni (kell) mondták (az öregek). (vPK.)

437. *vāᴅę śėŕźìjė χī̯vęχpā ulᴅalajmęn.*
A vén verebet polyvával nem csaphatod be. (aT.)

438. *vaskaɢan āręḿəńᴅźėń sāv̥ęnman.*
A ki sietett, feleségének nem örült. (aTŠ.)

439. *vat sala-ɢājęɢā χŏv̥ęχpā olᴅaľēmęn.*
A vén verebet polyvával nem csaphatod be. (vV.)

440. *vattā sùmā sẹvaGan χẹjḎē̄ vāDẹ pūlnẹ; vattā χūrlẹχ tẹvaGan χẹjḎē χūrlẹχ kūrnẹ.*
Az öreget tisztelve tisztelő maga is megöregedett; az öreget gyalázó maga is gyalázatot látott. (aT.)

441. *vattī̱zėḿ kalànī̱ vī̱rẹnlẹ, patšā kalànī̱ jorāllẹ.*
Az öregek beszédje helyénvaló, a császár beszédje tetszetős. (vPK.)

442. *v́əľľē χūrḎźə ṕəḎźəḱśə pulzanDā puri̱ńḎźėń tūtlẹ śīḿəś tẹvat.*
A méh ha kicsike is, valamennyinél édesebb ételt készít. (aT.)

443. *vərennī χərlə, vərenmenī tīḅə.*
A tanult piros, a tanulatlan száraz. (vP.)

444. *vərennī śūḍẹ, vərenmenī təttəm.*
A tanult világos, a tanulatlan sötét. (vP.)

445. *vẹGẹr ťśavať-ťē χẹj śīńėχ́ kuBalat.*
Az ökör kapál (a lábával) és maga felé rak halmot. (aT.)

446. *vẹrẹ pulDā ťśėjē pul.*
Tolvaj légy, de ravasz légy. (aT.)

447. *vẹrẹ vẹrlať-ťē 'śťi̱nā julat; vut tuχať-ťē purńèḎē śẹlat.*
A rabló rabol, de a fal megmarad; tűz támad és mindent elsöpör. (aT.)

448. *vẹrẹ vẹrlazā pujman, puśńē śuχatnī̱ ańḎźaχ pūlnẹ.*
A tolvaj rablással nem gazdagodott meg, fejének az elvesztése lett csak. (aTŠ.)

449. *vẹrmandā śoarnā ti̱tsā an ťśar.*
Az erdőben a szádat befogva ne tiltsd el. (Ha eltévedsz az erdőben és kiabálni kezdel, meghallja valaki, és megmutatja a haza vezető útat.) (vP.)

450. *vẹrman v́īḎəŕ tuχsā ārẹmńē χ́əńėḿē tujā tupman.*
Az erdőn keresztül mentében a feleségét elverni (való) botot nem talált. (aT.)

451. *v́iťḿėń kuzarBā śurt puras śuk.*
Életlen nagy késsel házat ácsolni nem (lehet). (aTŠ.)

452. *v́īżə śẹvarlẹχ śŏkkẹr polzan ṕŏ̄ŕ śŏvarńē χŏvā śìḎē īḱḱə śŏvarńē śìḿē par.*
Ha három szájra való kenyér van, egy szájra valót magad egyél meg, két szájra valót engedj (másnak) megenni. (vPK.)

453. *v́iżē śìńē ūlẹχsā larmā śuk.*
A mérlegre nem lehet felülni (felmenve ráülni). (aT.)

454. *vijlę śi̯nBā an talaš, χUśśanDā polzan sānęn on allı̯ńē ḱŏŕzė üḱḿėľľē an pōlDęr.*
Erős emberrel ne czivakodj, bármikor legyen is, neked annak a kezébe ne kelljen esned (neked annak a kezébe belemenve esendő ne legyen). (vPK.)

455. *vijran i̯tlaššı̯ńē an śŏḱľè, χunDan pojan vijlę śi̯nBā an śi̯χlan.*
Erőn felül ne emelj, magadnál gazdagabb, erősebb emberrel ne kötekedj. (vPK.)

456. *vi̯j vi̯jbalā, 'əś 'əśpelɛ̄.*
Erő erővel, munka munkával.

457. *vi̯rDan kaskā męklānnę, śüŕėń kaskā jaGālnę.*
A fekvő tuskó bemohosodott, a járó tuskó kifényesedett. (aT.)

458. *vī̯ręs jurlazan śūmęr pulat.*
Ha az orosz dalol, eső lesz. (aT.)

459. *vī̯ręs kajŕə, vī̯ręn juľḋźə.*
Az orosz elment, a hely megmaradt. (aT.)

460. *vī̯źę jęDę kuťńē tūDę jęDę śulat.*
Éhes kutya fenekét jóllakott kutya nyalja. (aU.)

461. *vi̯śśan śŭkkŏrDā tūtlę, tŏranzan pulDā jū̆źə.*
Megéhezve a kenyér is édes, jóllakva a méz is keserű. (vPK.)

462. *vi̯śśā śüreγenɛ̄ tōrę tęrandarat.*
Az éhezve járót isten tartja jól. (vP.)

463. *vōľęk aḅatsęr pornī̯mes.*
A jószág étel nélkül nem élhet. (vP.)

464. *voń-iḱ pōrDę vŏrśman, voń-iḱ kŏńḋźalaśśī̯ vŏrśnę.*
Tizenkét balta nem verekedett, tizenkét guzsaly verekedett. (vPK.)

465. *votpalā an vi̯ľà!*
Tűzzel ne játsszál! (vP.)

466. *vot ťśərtmezen vot tīmest.*
Ha tüzet nem gyújtsz, a tűz nem árt. (vP.)

467. *vūDęn allī̯ vęręm.*
A tűznek a keze hosszú. (aT.)

468. *vuj vujbā, 'əś 'əśpɛ̄.*
Erő az erővel, munka a munkával. (Mindent a maga idejében.) (vP.)

469. *vurdaγan ťśol āńďźan šū joksā tokmas.*
A fekvő kő alatt a víz nem folyik el. (vP.)

470. *vūrę tiDi̯t́š́t́š́ėń vūrę tùmā kalānę.*

A tolvaj megfogása helyett lopni mondta (a példabeszéd). (vPK.)

471. *vūrę vurlamāzęr t́š́ęḍī̯mes.*

A tolvaj lopás nélkül nem tartja ki. (vP.)

472. *vuśśā ḱiĺėǵėń śi̯nnā tęranDarmā kalānę, a šęnzā ḱiĺėǵėń śi̯nnā ōžętmā kalānę vattī̯zėḿ.*

Az éhezve jövő embert jóltartani mondták, a fázva jövő embert felmelegíteni mondták az öregek. (vPK.)

## II.

### Találós mondások *(jumaχ)*.

1. *aDanDan lŏtrā, ùtran śū̆l'l'ə. — jəńéŕ.*
   A kakasnál alacsonyabb, a lónál magasabb. — Nyereg. (vPK.)
2. *āDęl ōrlę l'ŏ́ḿzŏ́ŕḱē òBā kāżə. — vūDę każarnį̄.*
   A Volgán keresztül lompos medve megy. — Szénaszállítás.*) (vPK.)
3. *āDęl ōrlę paraBan śapsā kāżęp. — āDęl ōrlę ṕŏ́ŕéńē każarnį̄.*
   A Volgán keresztül dobot verve megyek. — A Volgán keresztül gerenda-szállítás. (vPK.)
4. *āDęl ūrlę aχaχ kūrDęm. — palan.*
   A Volgán keresztül drágagyöngyöt láttam. — Fodorjávor. (aT.)
5. *āDęl ūrlę χ́əŕəχ́ t'śəḋźəl'ə 'əńē każat. — süŕē.*
   A Volgán keresztül negyven csecsű tehén megy át. — Borona. (aT.)
6. *āDęl ūrlę lępsęr-lāpsęr ùBā każat. — ūDę śunį̄.*
   A Volgán keresztül limpes-lompos medve megy át. — Szénás szán. (aT.)
7. *āDęl ūrlę t'śəń jəv̨éń į̄vętręm — azamat ḱəḂēŕə.*
   A Volgán keresztül szíj-kötőféket dobtam. — Szivárvány. (aT.)
8. *aGar jį̄ttęm aššā pi̯rat, ajakkį̄ v́īḋəŕ χ́əv̨él' pęχat. — śarā śunā.*
   Agár kutyám keresztül gázol (a havon pl.), lábán keresztül nap süt. — Csupasz szán. (aT.)
9. *aχ t'śiḂéŕḋē àGį̄ mar, χ́üŕī poɪDā šęžį̄ mar. — śāręk.*
   Hej de szép, de nem a néném, farka van, de nem egér. — Sárgarépa. (vPK.)

---

*) Szénásszekér a befagyott Volgán.

10. *ālẹkran ḱəḋəḿ, aɢam kūrᴅẹm. — ṕəŕėńė śūrẹɢə.*
Bementem az ajtón, nénémet láttam. — Gerenda hasadéka. (aT.)

11. *ālẹzẹr, òrāzẹr ālᴅẹr āvẹᴅẹp. — tomlā joχnī̱.*
Kéz nélkül, láb nélkül vízmerőt vájok. — Vízcsepp-folyás. (vPK.)

12. *ālẹzẹr, òrāzẹr ḱö̆ᴅ̆ē tŏχŏnaṫ. — śi̱ᴅar ṕīᴅ̆ż̆əzėḿ tŏχŏnᴅartnī̱.*
Kéz nélkül, láb nélkül inget húz. — Vánkosczíha felhúzása. (vV.)

13. *ālẹzẹr, òrāzẹr śi̱nā vəleret. — tẹman.*
Kéz nélkül, láb nélkül az embert megöli. — Hóvihar. (vP.)

14. *ālẹzẹr, pōrᴅẹzẹr ṕüŕṫ lārᴅə. — jẹvā tùnī̱.*
Kéz nélkül, balta nélkül házat épit. — Fészek-rakás. (vPK.)

15. *an-ɢāŕəńᴅ̆ż̆ē χurā ḱəż̆ē sārnẹ. — jəᴅėḿ.*
A szérűs kertben fekete nemez kiterítve. — Szérű. (aT.)

16. *āslẹ jalᴅan ḱəż̆əń jalā tuj üɢėṫ. — kẹmaɢaran vut-kẹvar turtnī̱.*
Nagy faluból kis faluba lakodalom száll (esik). — A kemenczéből tűz-parázs kihúzás. (aU.)

17. *āslẹk àńᴅ̆ż̆ē tŏpkā śāɢẹnzā tẹraṫ. — 'əńē ṫśö̆ṫśṫśī.*
Félszer alatt szösz lógg. — Tehén tőgye. (vPK.)

18. *āššə āᴅẹ tẹχẹni̱ṫśṫśiń ūl'ə χozanā śīᴅə. — ṫö̆ᴅö̆ḿ.*
A míg az apja csizmát húz, a fia Kazánba ér. — Füst. (vPK.)

19. *āššə tŏrzā toχaṫśṫśėń ī̱vẹl'ə moskŏvā kajzā ḱil'ėṫ. — ṫö̆ᴅö̆ḿ.*
Míg az apja felállva kijönne, a fia Moszkvából megfordul (Moszkvába menve megjön). — Füst. (vV.)

20. *àzaṫṫėń ūzẹnnẹ, àzańńėń ṕəŕəńńə. — ṫėḿėχ́ jėńᴅ̆ż̆əɢə.*
Nagyapáé lelógott, nagyanyáé összezsugorodott. — Dohányzacskó. (aT.)

21. *āžə tŏrŏχ, ṫīŕə ōrlẹ. — χōrẹn.*
A húsa hosszában, a bőre keresztben. — Nyírfa. (vPK.)

22. *'əstenē vēttər sẹn kōrnat. — təγər.*
Falon keresztül arcz látszik. — Tükör. (vP.)

23. *'ẹššā sippē ṫśẹḍat, paḍakpā ṫśollā ṫśẹḍī̱mest. — okoškẹ jandāŕẹ.*
A meleget és hideget tűri, a botot és követ nem tűrheti. — Ablak-üveg. (vP.)

24. *īɢə kaštā šur ṫśẹχẹ, χ́əŕl'ə àvᴅan siḱsē āvẹᴅat. — šẹlᴅā ṫśəl'χ́ē.*
Két pózna (két sor) fehér tyúk, piros kakas ugrálva kukorékol. — Fog és nyelv. (aT.)

25. *īǵə ḱīńə pęχṣā larat, χuńāmęš 'əśľėť. — ālęk.*
Két menye ülve nézi (nézve ül), az anyósuk dolgozik. — Ajtó. (aT.)

26. *īǵə mužįk ṕŏř ṕiśśìʙē. — karᴅā-joʙį.*
Két paraszt egy övvel. — Kerítés oszlop. (vPK.)

27. *īǵə oŋɢę, īǵə v́əś, voᴅį śŏřŏńᴅźē pŏᴅā. — χāᴅźę.*
Két karika, két vég, középső helyén szög. — Olló. (vPK.)

28. *īǵəŕᴅźəḱ-kōɢęrᴅźęk, otmol-iḱ kōɢęrᴅźęk — vŏťśrā.*
Girbe-görbe, hatvankét (szer) görbe. — Láncz. (vV.)

29. *īγə šęŋgęľę vurdaťśťśę, īγə piťśťśəžə tęraťśťśę. — töreťśťśɛ̄ solį.*
Két öccse fekszik, két bátyja áll. — Ablak-szárfa. (vP.)

30. *īγə śįnā pər kužakpā śįγaťśťśę. — kardā joḅį.*
Két embert egy övvel kötnek meg. — Kerítés-dúcz. (vP.)

31. *ìḱ ėsŕēľə χ́iŕē-χ́īŕəś pŏχaśśə. — òrajʙalā poᴅālęχ.*
Két Ezrail (halál-angyal) szemtől-szembe néz (néznek). — A padló és a mennyezet. (vV.)

32. *īḱḱəń sįzaśśə, v́īśśəń pośtaraśśə. — sęmzā šęŋɢartnį.*
Ketten piszkítanak, hárman gyűjtik össze. — Orr-kifuvás. (vV.)

33. *īḱḱə śuralzā ṕəŕŕē v́iľėť. — ťśęχę.*
Kétszer születve egyszer hal meg. — Tyúk. (aT.)

34. *ìḱ-tak ťśŏmęrᴅak, īḱḱəń tįtsā śiḿėľľē. — kūššęm.*
*ìḱ-tak*[1]) gombócz, ketten fogva kell megenni. — Czukorrépa. (vV.)

35. *ìḱ tū χuššįńᴅźē paχťįjėŕ kęškęrat. — pęzarnį.*
Két hegy között *paχťįjėŕ*[2]) kiáltoz. — Szellentés. (aT.)

36. *ilduttįn īγə poś. — kəḅɛ̄ volaškį.*
Eüdokiának két feje. — Ingmosó vályú. (vP.)

37. *ìŕʙē tŏv̧āttę òràʙā, kŏnᴅŏrlā ìḱ òràʙā, kaśpā v́iś òràʙā. — ėᴅėḿ otnį.*
Reggel négy lábon, délben két lábon, este három lábon. — Ember járása.[3]) (vV.)

38. *irdɛ̄ kęzęr-γęzęr, kaśtā kęzęr-γęzęr. — òrā sįrnį.*
Reggel is zireg-zörög, este is zireg-zörög. — Bocskor-felkötés. (vP.)

---

[1]) Értelmetlen szó, valószínűleg azért van, hogy rímeljen az utána következő szóval.

[2]) Pogány személynév. (Vö. perzsa بختيار = boldog).

[3]) A gyermek-, a férfi- és az öregkorban.

39. *ìŕďē kaśtā kɛ̆šteŗ-kāśteŗ.* — *òrā siŗnį̄.*
Reggel-este csissz-csossz. — Bocskor-felkötés (láb körül csavarás). (vPK.)

40. *'ī tśəʁī̆žəń, tśəʁī̆žəń, tśəʁī ùrį̄ tśāʁeŗžeŗm, ńińďèŕ àjńē kəŕéχ virt.* — *pījʁe.*
Hej csibécském, csibécském, csibe lába csámpáskám, vánkos alá búvva feküdj. — Tetű. (aT.)

41. *jəďéń varrińďźē vat staŗik larat.* — *āžem juʁį̄.*
A szérű közepén vén öregember ül. — Nyomtató czölöp. (aT.)

42. *jəńī vurʁaťˌ χürī tŏraťˌ.* — *kóńďžalaśśį̄.*
A tehén fekszik, a farka áll. — Guzsaly. (vPK.)

43. *jomaχ jopľə, χürī kōkkeŗ.* — *χaťś.*
A talány kétágú, a farka görbe. — Olló. (vV.)

44. *jōnzeŗ, tśōnzeŗ śiŋʁā vārleę.* — *koržāŋgę.*
Vér nélkül, lélek nélkül az emberrel közös. — Giliszta. (vPK.)

45. *jōrlę-pŏrlę śōmeŗ śŏvaťˌ.* — *samok.*
Havas-jeges eső esik. — Lakat. (vPK.)

46. *jūńə pur, tśūńə śuk.* — *ťśəǵəńďəŕ.*
Vére van, lelke nincs. — Vörös répa. (aT.)

47. *kājeŗp-kājeŗp, jəŕ śəďəχ pūŕə.* — *peŗoχot kajnį̄.*
Megyek-megyek, a nyom eltűnik. — Hajó-menés. (vPK.)

48. *kardàrā šor tśeŗγē.* — *śeŋmardā.*
A cserényben fehér pálinkás pohár. — Tojás. (vP.)

49. *kaʁďā tŏrŏχ kańkį̄ tśoʁaťˌ, poχə-šəǵə tŏgŏnzā piŗaťˌ.* — *χij śonnį̄.*
A kerítés hosszában korcsolya szalad, ganaja-húgya elszóródik. — Fáklyaégés. (vV.)

50. *kaskā ōrlę ìk aḍan veŗźaťśťśę.* — *koś.*
Tuskón keresztül két kakas verekszik. — Szem. (vP.)

51. *kāsreŋm-kāsreŋm, toʁʁas polmāŕə.* — *āďeḷ ōrlę kaśnį̄.*
Vágtam-vágtam, forgács nem lett. — A folyón keresztül menés. (vPK.)

52. *ǩəďəŕ-ǩəďəŕ ėďéńzėń ǩəďū̆ χùzā tuχaśśə.* — *šęnā.*
Tipegő-topogó emberek nyájat hajtanak (nyájat hajtva kimennek). — Légy. (aT.)

53. *ǩəŕ kiľéťˌ śur kajat.* — *jur.*
Őszszel jön, tavaszszal megy. — Hó. (aT.)

54. *kęlɒerttįn ōū.* — *lažā tśarnį̄.*
Fordulásnál pszt. — Ló megállítás. (aT.)

55. *kɐmaɢā ājəńʤžē ǩŏńŏľ šŏřŏ vi̯rɒť. — ťšɐχ-pŏχ.*
A kemencze alatt ezüst gyűrű fekszik. — Tyúk-ganaj. (vV.)
56. *kɐmaɢàrā lɐpsɐr-lāpsɐr ùʙā taślat. — ńəľĉē.*
Kemenczében limpes-lompos medve tánczol. — Pemét. (aT.)
57. *kɐmaɣàrā ȯb̯ā taślat. — məlɣē.*
A kemenczében medve tánczol. — Pemét. (vP.)
58. *kɐmaɢàrā ťél-ɒ́ľ. — ťšəlχē.*
Kemenczében *ťél-ɒ́ľ.**) — Nyelv. (aT.)
59. *kɐmaɢā šińʤžē kɐ̯ak ťĕńĝə. — səřəń.*
A kemencze felett szürke ezüstpénz. — Szénfüst. (aT.)
60. *kɐt ťüksəń mŏrt polaťˈ. — okoškɐ vannɨ̯.*
Ha «kopp» meglököd, «ropp» lesz. — Ablak-betörés. (vV.)
61. *ǩīľəřėń šor okšā. — p̄īťˈəχ.*
Minden házból fél pénz. — Kemenczeszáj-fedő. (vV.)
62. *ǩīľəřėń ťip samlā. — kŏ̯var.*
(Minden) házból száraz csipkedett tészta. — Parázs. (vPK.)
63. *kōššər alɒn siksėχ āvɐrɒťˈ. — pōrɒ̯ɐ.*
Vak kakas ugrálva kukorékol. — Balta. (vV.)
64. *kōššər si̯snā jər jərľėťˈ. — šɐʙaɒā tùnɨ̯.*
Vak disznó nyomot nyomoz. — Bocskor-csinálás. (vPK.)
65. *ǩŏ̯ŭžə tšas-tšas korat, patšā sajrā korat, tōrɐ ńi̯χšanɒā koŕēmaś. — ǩŏ̯ŭžə ǩŏ̯ŭžəńē tšas-tšas korat, patšā patšànā sajraχ korat, tōrɐ χüńɒ̯ėǩ tōrɐnā ńi̯χšanɒā koŕēmaś.*
A pásztor gyakran-gyakran látja, a császár ritkán látja, az isten sohasem láthatja. — A pásztor a pásztort gyakran-gyakran látja, a császár a császárt ritkán látja, isten magához hasonló istent sohasem láthat. (vTŠ.)
66. *ǩŏ̯ľēɒ̯əńʤžėń ťŏǩkī vorŏm. — tšaɢak.*
Kamrájánál a tolla hosszabb. — Szarka. (vPK.)
67. *kurʙun vī̯rɐs śul kɐ̯ɒrɒťˈ. — šəšľə.*
Púpos orosz útat mutat. — Ár. (aT.)
68. *χāľə kājŕə jərə śuk. — ǩińē.*
Most ment el, nyoma nincs. — Csónak. (aT.)
69. *χəľəp ārɐm χəľˈ kaźɨ̯mes. — šɐppɐr χolɨ̯.*
Fülöp felesége a telet nem húzhatja át. — Söprű-vesszö. (vP.)

---

*) Hangutánzó: tűzpattogást, lánglobogást fejez ki.

70. *χəl̀ḍē śulàḍā pər pelēḍəš. — t́šẹržẹ.*
Télen is nyáron is egy virág. — Fenyűfa. (vP.)

71. *χ́əŕəχ́ jī̯vẹżẹn ṕŏŕ tŏrẹ. — āvẹn jī̯vẹśśī̯.*
Negyven fának egy teteje. — Gabnaszárító csűr póznája. (vV.)

72. *χ́əŕəχ́ t́šẹržẹn tẹrrī̯ ṕəŕ. — āvẹn jī̯vẹśśī̯.*
Negyven fenyűfának egy a csúcsa. — Gabnaszárító csűr póznája. (aT.)

73. *χẹj ṕürt́ṕėḱ, ḿəl̀ʊ́ī śuk. — ńüχ́ŕėṕ.*
Ő maga olyan mint a ház, árnyéka nincsen. — Pincze. (aT.)

74. *χẹj vẹrẹm, śińżē, kūrẹk śińᴅżē kūrẹnmas. — śūmẹr śùnī̯.*
Ő maga hosszú, vékony, a füvön nem látszik. — Eső-esés. (aU.)

75. *χī̯ᴅẹ kapśā šŏmẹ ki̯šlat́. — süs ti̯llànī̯.*
Kemény vagina csontot rág. — Kender tilolás. (vV.)

76. *χop-χop v́iᴅē, χop v́iᴅē,*
*χop v́iᴅèŕē šŏm v́iᴅē,*
*šŏm v́iᴅèŕē śüŕėń lažā ḱɪśėńėt́.*
*t́šəl̀χ́ėʙèl̀ē šŏl̀, toᴅā.*

Hopp-hopp istáló, hopp istáló,
Hopp istálóban csont istáló,
Csont istálóban világos pej ló nyerít.
Nyelv, fog, ajak. (vV.)

77. *χōrẹn tŏrrī̯ χŏmχanat́, χorā χālẹχ pośtārẹnat́. — òraj šẹlnī̯.*
Nyírfa teteje ingadozik,*) fekete nép összegyülekezik. — Padló-seprés. (vV.)

78. *χ́ŏl̀l̀èᴅē śullàᴅā ṕŏŕ t́ŏs. — χi̯r.*
Télen is nyáron is egy szín. — Fenyűfa. (vPK.)

79. *χ́ŏl̀l̀ē tōᴅẹ, śullā vūżẹ. — üḱl̀ē.*
Télen jóllakott, nyáron éhes. — Polyváspajta. (vPK.)

80. *χ́ŏl̀l̀ē vūżẹ, śullā tōᴅẹ. — ńüχ́ŕėṕ.*
Télen éhes, nyáron jóllakott. — Pincze. (vPK.)

81. *χup-χup paχt́šā, χup paχt́šā,*
*χup paχt́šàrā šẹmẹ paχt́šā,*
*šẹmẹ paχt́šàrā χ́əŕl̀ə avᴅan siḱsē āvẹᴅat.*
*t́šəl̀χ́ē.*

---

*) A csuvasok a söprűt leveles nyírfaágacskákból szeretik kötni.

Hopp-hopp kert, hopp kert,
Hopp kertben csont-kert,
Csont-kertben piros kakas ugrálva kukorékol. — Nyelv. (aT.)

82. *χurā jī̯ttęm śāɢęnzā tęrat, χ́ərĺə jī̯ttęm 'ęnaχ v́əŕéť. — χuran-aj.*
Fekete kutyám felakasztva áll, piros kutyám rája ugat. — Kazán lába. (aT.)

83. *χuzanᴅan ukkas ḱiľḿēzəŕ ťīḿəŕ puɢan tapranmas. — pęr.*
A míg Kazánból parancs nem jő, a vas szék nem mozdul. — Jég. (aT.)

84. *χ́üḿē v́īťťəŕ jęt χarχažat. — āvęrlànī̯.*
Ponyván keresztül kutya marakodik. — Fonás. (aU.)

85. *larmāzęr sutkā 'əślet. — tśasī̯.*
Ülés nélkül egész napig dolgozik. — Óra. (vP.)

86. *lažaran śüľľə, śolᴅan lotrā. — ńēŕᴅźəḱ.*
A lónál magasabb, az útnál alacsonyabb. — Nyereg. (vV.)

87. *lęɢęštī̯ jiŋ́ɢē̆ šī̯v-anat. — kęvaɢal.*
Csoszogó ángyi vízért megy. — Kacsa. (aT.)

88. *lępsęr-lāpsęr ḱīńəḿ pur, ḱiľėń-kajanā ťśup tęvat. — āžęllī̯.*
Limpes-lompos menyem van, jövőt-menőt megcsókol. — Törülköző-kendő. (aU.)

89. *lŏtrā majrā ṕiťśḱē 'ŏstī̯. — śęmarᴅā tùnī̯.*
Alacsony (orosz) asszony hordó mestere. — Tojás.*) (vPK.)

90. *lutrā jiŋ́ɢē sak śińᴅźē, ṕūľə jiŋ́ɢē tū śińᴅźē. — avᴅanzėḿ kaštànā larnī̯.*
Alacsony ángyi a pad tetején, magas ángyi a hegy tetején. — A kakasoknak póznára ülése. (aT.)

91. *lutrā vī̯ręzęn šur suχal. — turā-žęl.*
Alacsony orosznak fehér szakála. — Fésű-fog. (aT.)

92. *makśęm paχťśī̯ńᴅźē sīḿəs χęjrā. — χęjar.*
Makszim kertjében zöld kaszakő. — Uborka. (aT.)

93. *mamī̯n koťśťśę māmęklę, kəńemin koťśťśę kīrəklə. — sereḍeḅē poḍōlęk.*
Nagyanya feneke tollas, anyós feneke piszkos. — Padló és mennyezet. (vP.)

94. *mažī̯ śatmī̯ńē ūʙŏńᴅėŕēmęp. — jəᴅėḿ.*
Nagyapám serpenyőjét nem fordíthatom fel. — Szérű. (vPK.)

---

*) A tyúk a mikor tojást tojik.

95. *mẹn àzaťťē χurańńē śəŕ āllẹn jẹᴅajmaśśə. — āvẹn-vi̯ᴅźaχ.*
Dédnagyapa kazánját száz kézzel sem emelhetik fel. — Gabnaszárító csűr tűzhelye. (aT.)

96. *moᴅźėj ḱŏᴃėŕ tẹvať pōrᴅẹzẹr, śŏźŏzŏŕ. — pŏr šẹnnī̯.*
Bátya hidat csinál balta nélkül, kés nélkül. — Jég fagyása. (vV.)

97. *ōjẹχ porᴅā śuᴅī̯ śok. — pi̯ᴅźurkkā.*
Hold van, de fénye nincs. — Kemenczelyuk. (vV.)

98. *ojrā šor sorᴃan vi̯rᴅať. — jiľᴅəŕ jəŕŕī.*
A mezőn fehér fejkendő fekszik. — Hóczipő nyoma. (vV.)

99. *ojrā vŏrŏm vī̯rẹs vi̯rᴅať. — ànā jẹrāńə.*
A mezőn hosszú orosz fekszik. — Szántóföld barázdája. (vV.)

100. *oj varri̯ńᴅźē tŏvar ḱiľľī lāŕə. — poχrā.*
Mező közepén sótartó ül. — Konkoly. (vPK.)

101. *òrī̯zėḿ śüľėľľē poś ajalallā. — šẹnā.*
A lábai felfelé, a fej lefelé. — Légy. (vV.)

102. *palan jüśńɛ̄ pas ti̯tmas. — 'əńɛ̄ mi̯ŕaγī̯.*
A fodorjávor fáját dér nem fogja. — Tehén szarva. (vP.)

103. *ṕəᴅźəḱśēśśə χurānẹn pẹttī̯ tūtlẹ. — mẹjrẹ.*
Kicsinyke kazánnak kásája édes. — Mogyoró. (aT.)

104. *ṕəᴅźəḱśēśśə ḱəľēᴅəń ťəḱḱī vẹrẹm. — ťśaᴇak.*
Kicsinyke kamrának retesze (ajtó támasztója) hosszú. — Szarka. (aT.)

105. *ṕəᴅźəḱśēśśə ḱīńəḿ pur, ḱiľėń-kajan ťśup tẹvat. — ši̯v kurᴇī̯.*
Kicsinyke menyem van, jövő menő megcsókolja. — Vizes korsó. (aT.)

106. *ṕəᴅźəḱśēśśə ṕəᴇŕəľᴅźėń, ṕəᴅəḿ χiŕē ṕəľᴅėŕėť (ṕəᴅėŕėť). — śurlā.*
Kicsinyke görbe, az egész mezőt elpusztítja. — Sarló. (aT.)

107. *ṕəᴅźəḱśēśśə puᴇańē χ́əŕəχ́ χut ḱəᴃē tẹχẹnat. — kūᴃẹstā.*
Kicsinyke baba negyven rét inget húz. — Káposzta. (aT.)

108. *ṕəŕ jėńńī χiŕ, ťēᴃəŕ jėńńī vẹrman. — ḱəŕəḱ.*
Egyik fele mező, másik fele erdő. — Bunda. (aT.)

109. *pər kardā ùt, ti̯tsā ťśarmā polmast. — koar.*
Egy cserény ló, megfogva visszatartani nem lehet. — Parázs. (vP.)

110. *ṕəŕ ṕəŕᴇēńᴅźəḱ ājəńᴅźē tẹvāᴅẹ χ́əŕ jəŕėť. — səᴅėľ.*
Egy menyasszonyi takaró alatt négy leány sír. — Asztal. (aT.)

111. *pər pōźę vīźə pəźeklə, tẹ̄bər pōźę toat pəźeklə.* — *kālęp.*
Egyik feje három szegletű, másik feje négy szegletű. — Kaptafa. (vP.)

112. *pəŕ pūŕɒ̀ən śəŕ ťśüŕėɒ̀ź̀ė̄.* — *lāmʙę.*
Egy háznak száz ablaka. — Lámpa. (aU.)

113. *pəŕ śęẓ̄i̯ən ìḱ χüŕ̄ė̄.* — *śęʙadā.*
Egy egérnek két farka. — Bocskor. (aT.)

114. *pəŕ śəl̓əḱŕ̄ė̄ śəŕ sāplęk.* — *muńɒ̀ź̀ā ťśūl̓ə.*
Egy süvegen száz folt. — Fürdő köve. (aT.)

115. *pəŕ sępkàrā ìḱ àɒ̀ź̀ā.* — *pęrį̄.*
Egy bölcsőben két gyermek. — Tönköly. (aT.)

116. *pəŕ śi̯n tęvat, pi̯ń śi̯n ti̯ɒat.* — *ālęk χęlęʙə.*
Egy ember csinálja, ezer ember fogja. — Ajtó-kilincs. (aU.)

117. *pəŕ vakkā χəŕəχ śėŕźā tęGęnat.* — *χuranā salmā jannį̄.*
Egy lékbe negyven veréb potyog. — A kazánba csipkedett dobálás. (aT.)

118. *pəŕ vakkā tęvat majrā šęrat.* — *'əńē̄ sunnį̄.*
Egy lékbe négy (orosz) asszony vizel. — Tehén-fejés. (aT.)

119. *pęχmā śęmęl, i̯tmā jī̯vęr.* — *χut.*
Nézni könnyű, eldobni nehéz. — Papiros. (aU.)

120. *pęχmā śęmęl, jętmā jī̯vęr.* — *vut-kęvar.*
Nézni könnyű, felemelni nehéz. — Tűz-parázs. (aU.)

121. *pērən et̓t̓in męɣęr por, vūdę śīmes, ōlęm śīmes, pīlək śi̯nā śi̯mēləkˌ sətnē parat.* — *t̓śej χorāńę.*
A mi apánknak ökre van, szénát nem eszik, szalmát nem eszik, öt embernek enni való tejet ád. — Szamovár. (vP.)

122. *pī-ʙī pijeń ùt,*
*śūrlę kəŕl̓ə víl̓éń ùt,*
*amak ti̯ẏzéń víl̓ńī ùt.* — *kętkę.*
*pī-ʙī pijeń* ló,
Tavaszszal, őszszel megdöglő ló,
Ha nyavalya éri, meg nem döglő ló. — Hangya. (aT.)

123. *pīɒ̀źəś pańɒ̀ź̀ē̄ toj sīću, šǒl̓ńə pat̓ńē̄ toj ūću.* — *kǒvar kęlarnį̄.*
A bátyja mellett lakodalmat ülnek (lakodalom ugrik), az öccse mellé lakodalom esik. — Parázs-kihúzás. (vPK.)

124. *pīl̓əću̇ń pəŕ tęvan, tęvāttęś kil̓ė̄ tāvrę̄nat, pəŕī χęvat̓i̯ŕ̄ė̄ kəŕzē̄ julat.* — *alzā tęχęnnį̄.*

Öten egy testvérek, négyőjük haza tér, az egyik szálláson marad (szállásra menve marad). — Keztyű-húzás. (aT.)

125. *ṕiń-ṕiń-ṕiń šęᴅęk,*
*mi̯ɢolājęn ṕŏ̆ŕ šęᴅęk. — lampatkę.*
Ezer-ezer-ezer lyuk,
Miklósnak egy lyukja. — Lámpa. (vV.)

126. *ṕɪśīḱḱəᴅḕ śaṿraškā, ťŏ̆ŕḿėŕėń ťŏ̆ŕḿèńē śüŕėť, ṕŏ̆ᴅŏ̆ḿ śut-śanᴅālękṕē koskalať, 'ęχuj ńiḿᴅē mar, porᴅḕ joraᴅaśśə. — okśā.*
Kicsinyke és gömbölyű, börtönből börtönbe jár, az egész világon szaladgál, ő maga semmi sem, mindnyájan szeretik. — Pénz. (vV.)

127. *pōręnať ǖťsəŕ,*
*popľėť ťśəľχezəŕ,*
*ńi̯ɢamᴅā onā kormaśśə,*
*porᴅḕ iľᴅėśśə. — sāzę.*
Él test nélkül,
Beszél nyelv nélkül,
Őt senki sem látja,
Valamennyi hallja. — Hang. (vV.)

128. *poťśťśūźęńďźan pōžęťśę vęręm. — jəldər jərī.*
A hársfánál a háncs hosszabb. — Hóczipő nyoma. (vP.)

129. *ṕŏ̆ᴅźīḱḱə χorānęn pŏttī̯ tūtlę. — mujrę ťŏ̆śśī.*
Kicsike kazánnak a kásája édes. — Mogyoró bele. (vPK.)

130. *ṕŏ̆ŕī popľėť, īḱḱəń pŏχaśśə, īḱḱəń iťľėśśə. — porńezėḿ.*
Egy beszél, ketten nézik, ketten hallgatják. — Újjak. (vV.)

131. *ṕŏ̆ŕ iśľəɢəń śŏ̆ŕ sāplęk. — ťśęχę.*
Egy süvegnek száz foltja. — Tyúk. (vV.)

132. *ṕŏ̆ŕ majrā kot χi̯śńē ìḱ śorlā ťśīḱńə kajať. — aᴅan.*
Egy (orosz) asszony fara mögé két sarlót tűzve megy. — Kakas. (vPK.)

133. *ṕŏ̆ŕ majran śŏ̆ŕ sāplęk. — kęmaɢā.*
Egy (orosz) asszonynak száz foltja. — Kemencze. (vV.)

134. *pört jərī-ḍari̯ḅē pęklę vəren. — męk.*
A házon körös-körül ganajos kötőfék. — Moha. (vP.)

135. *pörtrèdē mar, toldàḍā mar, pəḍiś kājęk jüjī. — ālęk tēməŕə.*
A házban sincs, kívül sincs, kicsiny madár fészke. — Ajtó vasa. (vP.)

136. *pŏ̑ŕ vŏ̑ś sēńəǩpéǩ, pŏ̑ŕ vŏ̑ś śōlgęʙak, voDʒ̨ śŏ̑ŕŏ̑ńʤ́ī pīʤ́əġéʙéǩ. — jəńē.*
Egyik vége olyan mint a villa, másik vége olyan mint a söprű, a középső részén olyan mint a hordó. — Tehén. (vPK.)

137. *puʤ́ʒ̨ jʒ̨snan purńʒ̨ kūgęr. — turʤ́ʒ̨ęgā.*
A bátya-vőnek újja görbe. — Szénvonyogó. (aT.)

138. *pūźə turā, kūʤ́ź́ə śurlā. — àvDan.*
A feje fésű, a segge sarló. — Kakas. (aU.)

139. *pŭ̑ćŏ̑ŕť manā, χoś manā,*
*χęʙar man śʒ̨jā,*
*man śʒ̨rā ťŏ̑ǩlī por,*
*ťŏ̑ǩľī-žəńʤ́ź̄ jaklagʒ̨ por,*
*jaklagʒ̨-žəńʤ́ź̄ tutlʒ̨ por. — mūjrę.*
Görbíts meg engem, hajlíts meg engem,
Mássz fel rám,
Én rajtam szőrös van,
A szőrös belsejében síma van,
A síma belsejében édes van. — Mogyoró. (vPK.)

140. *pürť ajakkińʤ́ź̄ kŭ̄pńə sʒ̨snā virDat. — ťŕəs.*
A ház mellett felpuffadt disznó fekszik. — Trágya. (aU.)

141. *pürťŕē kōkkęľ, tolDā īćərľʤ́ź̄ (īćərəľʤ́ź̄). — jʒ̨Dę.*
A házban (húsos) lepény, kívül orsókarika. — Kutya. (vPK.)

142. *pürť śińʤ́ź̄ėń üksėń víľńės, kəʙėŕ śińʤ́ź̄ėń üksėń víľėť. — χut.*
Ha a ház tetejéről leesik, nem hal meg; ha a híd tetejéről leesik, meghal. — Papiros. (aT.)

143. *pürť śūńəńʤ́ź̄ė kŭ̄ʙəńńə sūręχ virDat. — kərť χüńńī.*
A ház mellett felpuffadt birka fekszik. — Hófuvátok. (aT.)

144. *pürť tavrā χərľə śęmχā kussā śāvęrnat. — χęnDęlā.*
A ház körül piros gombolyag futva keringőzik. — Poloska. (aU.)

145. *pürť terrińʤ́ź̄ė śur śęgęr virDat. — ūjęχ.*
A ház tetején fél kenyér fekszik. — Hold. (aT.)

146. *pürť ūrlę ťšəń jəɣéń īvętręm. — azamat kəʙěŕə.*
A házon keresztül szíj-kötőféket dobtam. — Szivárvány. (aT.)

147. *šaklāDęp-maklāDęp, jʒ̨t vŏ̑ŕťməɣ́, χōlę χośmęp. — aslàʤ́ʒ̨ āvętnʒ̨.*
Zirgek-zörgök, kutyát nem uszítok, vesszőt nem török. — Mennydörgés. (vPK.)

148. *šęlᴅęrt tūŕə, šęᴅękńē ḱəᴅźə.* — *śęraśśī̯.*
Megcsikordult, lyukába bújt. — Kulcs. (aT.)

149. *šęlzęr kārᴅźęk šęmę ki̯šlat.* — *kānᴅęr ti̯llànī̯.*
Fogatlan vén asszony csontot rág. — Kender-tilolás. (aT.)

150. *šęlzęr kārᴅźęk ťśəɢəńᴅəŕ ki̯šlat.* — *kapśā.*
Fogatlan vén asszony vörösrépát rág. — Női nemzőtest. (aT.)

151. *šęŋɢęr-šęŋɢęr toj ḱīľə, pŏlᴅęr χi̯śńē toj ūɢə.* — *kŏv̯ar kęlarnī̯.*
Csingi-lingi lakodalom jön, a tornácz mögé lakodalom esik. — Parázs-kihúzás. (vPK.)

152. *šīk šęɣęrdęm, šəškə kotńā kokľāndęm.* — *molɣaś.*
Füttyentettem, a mogyorófa tövébe guggoltam. — Nyúl. (vP.)

153. *šī̯ tūŕə, pī̯ tūŕə, śüľē kājŕə, śęmarᴅā tūŕə.* — *χęmlā.*
*šī̯*-t csinált (kicsírázott), *pī̯*-t csinált (megnőtt), magasra ment, tojást tojt. — Komló. (aT.)

154. *šor ànā śìńē χorā vŏrlŏχ aɢať, kam aɢať, vŏl ṕŏľēť.* — *χot śi̯rnī̯.*
Fehér szántóföldre fekete magot vet, a ki veti, az tudja. — Levélírás. (vV.)

155. *šor jŏv̯an kośńē šor iľēť.* — *okoškę šęnnī̯.*
Fehér Iván szemét hályog fogja. — Ablak-befagyás. (vV.)

156. *šotlatmęp, potlatmęp, ji̯t v́ŏŕťḿəṕ.* — *tol śūᴅęlnī̯.*
Nem hagyok gondolkodni, nem hagyok (sokáig) időzni, kutyát nem uszítok. — Hajnalhasadás. (vPK.)

157. *šūrę ànā śìńē χurā vęrlęχ aɢaśśə.* — *śi̯rū śi̯rnī̯.*
Fehér földre fekete magot vetnek. — Írás. (aU.)

158. *šūrę śijēť, χurā si̯zat.* — *χęję śunnī̯.*
Fehéret eszik, feketét rondít. — Faszilánk égése. (aT.)

159. *sak ājəńᴅźē jəs χ́üŕē.* — *kužak.*
Pad alatt sárgaréz farok. — Macska. (aT.)

160. *sak ājəńᴅźē sar lažā ḱᴇśēńzē tŏrať.* — *sęrā tolɢęrnī̯.*
A pad alatt sárga ló nyerítve áll. — Sör-erjedés. (vPK.)

161. *salᴅak malᴅan, kalʙak χī̯śśęn.* — *iɢēľ.*
A katona elől, a sipka utána. — Makk. (vPK.)

162. *sęmzāzęr kęv̯aɢal pęr šęᴅarat.* — *tumlā tumlànī̯.*
Orratlan kacsa jeget lyukaszt. — Vízcsepp-csepegés. (aT.)

163. *sęvajzęr, kaštāzęr, χęmāzęr, pūrᴅęzęr ḱəʙėŕ χī̯vnę. — pęr šęnnī̯.*
Czölöp nélkül, keresztgerenda nélkül, deszka nélkül, balta nélkül hidat rakott. — Jég-fagyás. (aT.)

164. *sīməs ťśerγən āleγę śok. — χi̯jar.*
Zöld templomnak ajtaja nincs. — Uborka. (vP.)

165. *sippē ťśęḍat, 'ęššā ťśęḍī̯mest. — śū.*
A hideget tűri, a meleget nem tűrheti. — Vaj. (vP.)

166. *'stā kajan χorā kot, ėṕťē purap šęᴅęk kot. — sęrā tùnī̯.*
Hová mégy fekete segg, én is megyek lyukas segg. — Sör-készítés. (vPK.)

167. *sūkkęr àvᴅan siḱsē āvęᴅat. — vūᴅę kasnī̯.*
Vak kakas ugrálva kukorékol. — Fa-vágás. (aT.)

168. *śaᴅan v́īᴅ́əŕ ḱəŕť χ́əv́ėť. — śęnęχ allànī̯.*
Sövényen keresztül hófuvás támad. — Liszt-szitálás. (aT.)

169. *śāᴳę ṕürťŕē ṕəŕ ťśiʙėŕ. — tūręš.*
Ebben a házban egy szép (van). — Szentkép-tartó. (aT.)

170. *śėżėń χ́iŕᴅ́ē sīḿəs tukmak vi̯rᴅat. — χęjar.*
Puszta mezőn zöld bunkó hever. — Uborka. (aT.)

171. *śəŕ ājəńᴅ́ż́ē jəs tukmak. — śəŕ ulmī̯.*
A föld alatt sárgaréz bunkó. — Krumpli. (aU.)

172. *śəŕē ťśīḱŕəḿ śəŕḿēŕə, ši̯vā jāᴅęm putmāŕə. — kęmręk.*
Földbe dugtam nem rothadt el, vízbe dobtam (eresztettem), nem sülyedt el. — Faszén. (aT.)

173. *śęrtāńə siḱsėχ́ purať, āᴅęľə šęnzaχ purať. — ṕiŕ ťŏŕťńī.*
A csuka ugrik, a folyó (Volga) befagy. (A csukája ugorva megy, a folyója befagyva megy.) — Vászon-szövés. (vPK.)

174. *śŏᴳāleχ vŏrman v́iťťəŕ jòr śŏvať. — śŭnŏχ àlànī̯.*
Hársfa-erdőn keresztül hó esik. — Liszt-szitálás. (vV.)

175. *śūḍęsker śāręmsker,*
*por śi̯nā jortmalasker — ī̯ldęm okśā.*
Fényes, gömbölyű,
Minden embernek szeretni kell. — Arany-pénz. (vP.)

176. *śüľėľľē śŏŕ jop, ajalallā śŏŕ jop, voᴅī̯ śŏŕŏńᴅ́ż́ē ṕŏŕē. — jī̯vęś.*
Felfelé száz ág, lefelé száz ág, a középső részén egy. — Fa. (vPK.)

177. *ťəʁə śīťḿəľ, tẹrrī̱ ṕəŕŕē.* — *āvẹn jī̱vẹśśī̱.*
A töve hetven, a teteje egy. — Gabnaszárító csűr póznája. (aT.)

178. *tẹvāttẹn ťəv́ėśśə, ṕəŕī āvẹzat.* — *lažā ťšupnī̱.*
Négyen törik, egy szeleli. — Ló futása. (aT.)

179. *tẹvāttẹn ťüṕ-ťüṕ, ṕəŕ χaramzā.* — *lažā.*
Négyen tip-top, az egyik tétlen. — Ló. (aT.)

180. *ťφū ṕėťšťšės, ťφū ṕėťšťšės.* — *suχal.*
Pfuj becstelen, pfuj becstelen. — Szakál. (aT.)

181. *ťīḿəŕ jī̱ttẹn süs χ́üŕē.* — *jəṕṕē śiṕ.*
Vas kutyának kócz farka. — Tű és fonál. (aT.)

182. *ťīḿəŕ taɢā tū jārẹńə.* — *χījẹ ťšöľńī.*
Vas kos hegyen csúszkál. — Fáklya hasogatás. (vPK.)

183. *tŏvat toᴅar ṕŏŕ śŏŕē šẹraśśə.* — *jəńē sùnī̱.*
Négy tatár egy helyre vizel. — Tehén-fejés. (vPK.)

184. *ťŏḱľišńē (ťŏḱľŏ 'ẹšńē) jaklī̱ ḱŏŕėť.* — *ḱŏŕŏḱ tŏχŏnnī̱.*
A szőrös belsejébe síma megy (bele). — Bunda-felhúzás. (vV.)

185. *ťŏp-sak ājəńᴅźē marttin taɢī̱ taślať.* — *šaʁā.*
A pinczében (a padló alatt) Márton kossa tánczol. — Béka. (vV.)

186. *turᴅźẹɢā v́əźəńᴅźē tutlī̱ pur.* — *kānᴅẹr vẹrrī̱.*
Szénvonyogó végén édes van. — Kendermag. (aT.)

187. *ťŭṕsŏŕ katkā aś tollī̱.* — *allā śŏŕŏ tŏχŏnnī̱.*
Feneketlen kádacska hússal tele. — A kézre gyűrű-felhúzás. (vPK.)

188. *ťšiʁėŕ àɢin χī̱rẹḿə šẹᴅẹk.* — *χort pośśī̱.*
Szép nénémnek a hasa lyukas. — Tengeri csiga.*) (vV.)

189. *ťšonzẹr jonzẹr śinā māɣẹrdat.* — *soɣan.*
Lélek nélkül, vér nélkül az embert megríkatja. — Vereshagyma. (vP.)

190. *ťšūńə pur, jūńə śuk.* — *ľəʁəš.*
Lelke van, vére nincs. — Pillangó. (aT.)

191. *ťšupsā-ťšupsā pī̱nẹ ťšuχ ḱəḿəľ śəŕə tūχŕə, ūḱŕə, ūjẹχ kūrᴅźə, χ́əv́ėľ īľᴅźə.* — *ìŕχī tẹm.*
Szaladva-szaladva menet közben ezüst gyűrű lejött, leesett, a hold meglátta, a nap felvette. — Reggeli harmat. (aT.)

---

*) Apró fehér tengeri csigák, melyeket szemverés ellen szoktak ruhára varrni.

192. *ūlDę kājęk-χur vəśśə̄ pirat, purʹə̄ juman sęmzālę, χęjzəń vęDD-ə̄Bir, vęDD-ə̄Bir, vęDD-ə̄Birʹə̄ vęDD-ə̄Bir tə̄śśə.* — *āvęn śapnī̤.*

Hat vadlúd repül, valamennyi tölgyfa orrú, ők maguk azt mondják: íme mi, íme mi, íme mi és íme mi. — Cséplés. (aT.)

193. *ūrlę šart, pīrʹlə šart,*
*kE̬snatʹšʹtšə̄jəń tīmər šart.* — *tʹšürʹə̄ʹžə̄ χažaχχī̤.*

Keresztül ripp-ropp, kasul ripp-ropp,
Az adószedőnek vas ripp-ropp. — Ablakráma. (aT.)

194. *uslan-kājęk šiv ʾəžəʹ, ìk təʹə̄rʹlək vęję viʹlat.* — *lažā šiv ʾəśnī.*

Darázs-madár(?) vizet iszik, két bíbic játékot játszik. — Ló víz-ivása. (aT.)

195. *ūtmęl tuDar ùrā vəślə vi̯rDat.* — *matʹšʹtšʹā χęmī̤.*

Hatvan tatár láb-véggel (lábbal egymás felé) fekszik. — Mestergerenda deszkája. (aT.)

196. *ŭ̀tʹpə̄ ŭ̀tʹ tŏ̄ə̄ŏ̄ńə̄tʹ,*
*tŏ̄kʹpə̄ tŏ̄k tŏ̄ə̄ŏ̄ńə̄tʹ,*
*kašnī̤ kažaχ tə̆vas kiʹlə̄tʹ.* — *śī̤vęrnī̤.*

Testtel test érintkezik,
Szőrrel szőr érintkezik,
Minden éjjel csinálhatnék(od) támad. — Alvás. (vV.)

197. *vāDę vī̤rę̄s jal kazat.* — *ukśā.*

Öreg orosz falut jár (barangol). — Pénz. (aT.)

198. *varrī̤ tīmər, tolaś ńīmər.* — *śŏ̄mŏ̄rʹt.*

A közepe vas, a külseje pempő. — Zelnicze. (vV.)

199. *vat jiŋ̍ə̄ń suχāləʹ kęŋ-kęvak.* — *kaʹžaGā.*

Vén ángyi szakála egész szürke. — Kecske. (aT.)

200. *vęrmanDā śürʹə̄ń, śulDā χuškā, kiʹlə̄ kiʹlzə̄ń kęvak.* — *śęGā.*

Az erdőben világos pej, az úton hóka, haza jövén szürke. — Hársfa. (aT.)

201. *viś kəʹDə̄śʹlə kəʹlə̄Dəm pur, ni̯śtan kəmʹə̄ śęDęk śuk.* — *χurā tūlę.*

Három sarkú kamarám van, sehonnan sincs lyuk belemenni. — Hajdina. (aT.)

202. *viś kŏ̄Də̄śʹlə pürʹtʹrə̄ pīlʹlə̄Gəń pōrę̄naśśə.* — *śEpaDā pōžī̤ńDžī̤ ò̀rā porńī̤.*

Három sarkú házban öten laknak. — Bocskor fejében a láb újja. (vPK.)

203. *v́iś ùrālę ḱəľėťŕē pī̯zęk appā ṕəŕǴēńɒ́ž́əḱsəŕ χ́əŕ jəŕėť.* — *ti̯r allànī̯.*

Három lábú kamarában idős néném menyasszonytakaró nélkül leányt sirat (a maga leánykorát siratja). — Gabona rostálás. (aT.)

204. *v́īžə pūslęχ taṿāŕə śok, śŏŕ śi̯n purzā ḱīľəžə.* — *āžęlī̯.*

Három kopejka ára portékája sincs, száz emberrel is (ha száz ember megy is hozzá) megalkuszik. — Törülközőkendő. (vPK.)

205. *vus vōḍęn təḍəmə jū̆źə.* — *pęzārdęk.*

Nyárfa fájának a füstje keserű. — Szellentés. (vP.)

## III. DALOK.

### 1. Kör-dalok *(ḱəv́ə)*.

1. *āDęlDan arBus tuχaśḱē̄,*
*tulzā tūχnę ūjęχṕėḱ.*
*tajaBā χ́əŕə üzėśḱē̄*
*'ęstanDan tūχnę śurDāḂėḱ.*

A Volgából görögdinnye jön ki,
Olyan, mint a telten felkelt hold.
Tajaba leánya megnő,
Olyan, mint a gyertyaöntőből kijött gyertya. (aT.)

2. *āDęl χ́əŕŕińḎźē̄ āllę χur,*
*āllęžəḎē̄ ùlā χur.*
*χur kurassū ḱiľzē̄ssəń,*
*āDęl χ́əŕŕìńē̄ anzā kur.*
*tajaBàrā āllę χ́əŕ,*
*āllęžəḎē̄ sārę χ́əŕ.*
*χ́əŕ kurassū ḱiľzē̄ssəń,*
*tajaBànā ḱìzē̄ kur.*

A Volga partján ötven lúd,
Mind az ötven tarka lúd.
Ha ludat akarsz látni,
Menj le a Volga partjára és lásd meg.
Tajabában ötven leány,
Mind az ötven szőke leány.
Ha leányt akarsz látni,
Gyere el Tajabába és lásd meg. (aT.)

3. *àGā ḱəŕėń àGàrā,*
*ťīḿəŕ kęv̥ak süŕèŕē.*
*tajaʙā ǵəŕə vęjęrā,*
*kūškę ǵəŕə 'ęjχęrā.*

Szántásra való (ló) az eke előtt,
Vasszínű szürke a borona előtt.
Tajaba leánya játékon,
Koski leánya álomban. (aT.)

4. *āGę ťəńḎźē męškęľə,*
*ťšut tāGęnzā üǴēťťəḿ.*
*śi̯n sęmāχ́ə χ̯īźəńḎźėń*
*ťšut-ťšut tuχsā kajāttęm.*

Lám a világ tréfája,
Csaknem elbotlottam s elestem.
Más szava után
Csaknem megszöktem (a legény után). (aT.)

5. *ākkęš v́əśŕə kūrDęr-ī̯,*
*àngarDī̯ χi̯śńē ťšārDęr-ī̯?*
*χęnā-ǵəŕ ḱīľńə kūrDęr-ī̯,*
*vęjjā ìzē tūχręr-ī̯?*

Hattyú repült láttátok-e,
A szérűskert mögé megállítottátok-e?
Vendég-leány jött láttátok-e,
A játékba elvittétek-e? (aT.)

6. *àmā kęv̥aGal pęr ūrlę,*
*śav̥ręnassī̯ ḱüľ ūrlę.*
*ṕīŕəń sav̥nī̯ jal ūrlę,*
*kalażassī̯ śi̯n ūrlę.*

Tojó kacsa a jégen túl,
Kerülése a tavon túl.
A mi szeretőnk a falun túl,
Beszélgetése más által. (aT.)

7. *ànā śińḎźī majrā-ʙuś*
*majrā pulmā śüŕėśḱē.*

*kūškẹzē̄ńəń χ́əŕəzėḿ*
*majrā pulmā śüŕē̄śśə.*
*majrā χ́əŕə pulajḿəś,*
*ťśẹvaś χ́əŕńē̄ śiḎėjḿəś.*

Mezőn lévő pap-kéve («orosz asszony feje»)
Orosz asszony szeretne lenni.
A Koski-beliek leányai
Orosz asszonyok szeretnének lenni.
Orosz asszony leányai nem lehetnek,
Csuvas leányokkal nem érnek fel. (aT.)

8. *anatran χ́əv́ėľ tuχaťśḱē*
*sajrā juman χuššịńḎžėń.*
*sar àḎźàʙā sārẹ χ́əŕ*
*sajr(ā) àmaran śuralat.*
*śuralattā śuk pulat,*
*kurajman tẹšman ṕəḎėŕėť.*
*kurajmannịn kuś šẹttẹr,*
*ťüzėjḿėńńiń ťüš šẹttẹr.*

Dél felől a nap felkel
Ritka tölgy(-erdő) közül.
Szőke legény és szőke leány
Ritka anyától születik.
Születik és elpusztul,
A gyűlölködő ellenség tönkre teszi.
A ki gyűlöli, a szeme folyjon ki,
A ki nem szívelheti, a melle lyukadjon ki. (aT.)

9. *arman ūḿə χurā šịv,*
*χurā javlẹknā śùzā jul.*
*χurā javlẹk, χurā ṕüs,*
*χāmẹrā śịrnī χurā kuś.*

A malom eleje fekete víz,
Fekete kendődet mossad meg.
Fekete kendő, fekete vászon,
Minékünk rendeltetett a fekete szem. (aT.)

10. *arman ūḿə kẹv̥ak ťśul,*
*ťəṕŕėńėššəń tūjẹnat.*
*'ī vẹjẹźẹm, vẹjẹźẹm,*
*salanaššẹn tūjẹnat.*

A malom eleje szürke kő,
Úgy látszik, hogy elmorzsolódik.
Hej játékosom, játékosom,
Úgy látszik, hogy elszéled. (aT.)

11. *arman ūḿə śūᴅẹ šịv̥,*
*śüľľėń śūjẹn ťśẹmnẹ ťėť.*
*tuʙaᴅā tūržẹn ṕəľḿėŕəḿ,*
*sav̥nī̥ ṕəťśťśėń vī̥rtnẹ ťėť.*

A malom eleje fényes víz,
Minden évben harcsa bukik (benne) — azt mondja.
Istenre mondom, nem tudtam,
A kedvesem egyedül aludt — azt mondja. (aT.)

12. *āslẹ śulʙā śüŕėḿė*
*vī̥rẹs, tuᴅar mar ėʙiŕ.*
*χ́əŕľə àᴅźā tùmāškẹn*
*kūškẹ χ́əŕə mar ėʙiŕ.*

Hogy az országúton járjunk,
Nem vagyunk mi orosz, tatár.
Hogy vörös gyermeket szüljünk,
Nem vagyunk mi Koski leányai. (aT.)

13. *āslẹ śulᴅā tāɢẹr-ɢam,*
*uraʙā jəŕə pālẹrmas.*
*tajaʙā χ́əŕᴅė̄ sāᴅur-ɢam,*
*siḱsė̄ ùtnī̥ sīzəńḿės.*

Az országút is síma,
A kocsi nyoma nem látszik (rajta).
Tajaba leánya is serény,
Begyes járása (ugró lépése) nem vehető észre. (aT.)

14. *āv̥ẹt kukkū χī̥ᴅẹraχ,*
*ťśārẹnassī̥ ińźė̄ mar.*

*kālẹr χ́əŕzėḿ χı̯ᴅẹraχ,*
*vẹj iŕᴅėssī iń̇žē mar.*

Szólj kakuk hangosabban,
Az elhallgatás nincsen messze.
Énekeljetek leányok hangosabban,
A játék vége (véget érése) nincsen messze. (aT.)

15. *ȅṕt́ē sappun śāɢẹttẹm,*
*šūrẹ sappun ṕīŕəń śuk.*
*ȅṕt́ē jalā kājẹttẹm,*
*ṕīŕəń jalᴅā saṿnı̯ śuk.*

Én is kötényt kötöttem volna,
Nincsen nekem (nekünk) fehér kötényem.
Én is elmentem volna a faluba,
Nincsen nekem (nekünk) szeretőm a faluban. (aT.)

16. *ȅṕt́ē sappun śāɢẹttẹm,*
*mānẹn šūrẹ sappun śuk.*
*ȅṕt́ē jalā kājẹttẹm,*
*mānẹn jalᴅā saṿnı̯ śuk.*

Én is kötényt kötöttem volna,
Nekem fehér kötényem nincs.
Én is a faluba mentem volna,
Nekem a faluban szeretőm nincs. (aT.)

17. *'əńᴅź̌ə pušmak, šur t́š́ẹlχā*
*ṕīŕən ùraran kajmı̯ńᴅź̌ə.*
*ṕiŕᴅėń vẹjẹ iŕt́ḿińᴅź̌ə,*
*uram iĺėḿə kajmı̯ńt́š́ə.*

Gyöngy czipő, fehér kapcza
Mi lábunkról ne menne le.
Mitőlünk a játék ne múlnék el,
Az uccza szépsége ne menne el. (aT.)

18. *'əńᴅź̌ə pušmak, šur t́š́ẹlχā*
*χ́əŕ ùrı̯ńᴅź̌ē ḱīĺəžėt́.*
*'ī aṿlanman àᴅź̌azėḿ,*
*śak vẹjẹrā ḱīĺəžėt́.*

*'ī avlānnę àɒźazėḿ*
*puχū śińɒźē ḱīľəžėť.*

Gyöngy czipő, fehér kapcza
A leány lábán illik.
Hej házasulatlan legények,
E játékban illenek.
Hej megházasodott legények
A gyűlésben illenek. (aT.)

19. *'ęrušťśęrī ťiṕ 'ęvęs,*
*'ęrušťśę iľėḿńē śav jarat.*
*kūškę χ́əŕə ťiṕ suɒuk,*
*vęj iľėḿńē śav jarat.*

Fiatal erdőbéli száraz nyárfa,
Fiatal erdő szépségét ez veszi el.
Koski leánya száraz süllő,
A játék szépségét ez veszi el. (aT.)

20. *īǵə puspā v́īźə pus*
*śəŕɒē vi̯rtsan an īľəŕ.*
*kūškęzḕńəń χ́əŕzè̀ńē*
*aχaľ parzan an īľəŕ.*

Két kopejka meg három kopejka
Ha a földön fekszik, ne vegyétek fel.
A Koski-beliek leányait
Ha ingyen adják se vegyétek el. (aT.)

21. *īǵə puzā āɒę īľɒəḿ,*
*ìḱ ùrànā 'əḿəŕľəχ́.*
*śińźē ṕ̀ūḿē üsťēŕɒəḿ,*
*śīɒźə juɒā 'əḿəŕľəχ́,*
*aťťē-ańńè̀ńē χęnāleχ.*

Két kopejkáért csizmát vettem,
A két lábamra (lábra) örökkévaló.
Karcsú termetemet megneveltem,
Hét idegennek örökkévaló,
Apának-anyának vendégül való. (aT.)

22. *īǵə tūᴅe̱r ṕəŕ v́əśŕėń,*
*χajᴅźe̱ kāsŕə, ūje̱rᴅźə.*
*ėʙiŕ iḱḱėń ṕiť tusťśə,*
*te̱šman ḱəᴅźə, ūje̱rᴅźə.*

Két keszkenő egy végből,
Az olló elvágta, elválasztotta.
Mi nagyon (jó) barátok (voltunk),
Az ellenség közbejött, elválasztott. (aT.)

23. *īǵə tūre̱ ùt śāve̱tre̱m,*
*śāve̱tsā śulʙā pi̱māŕə.*
*śav tānᴅe̱šsėḿ se̱maχṕė*
*vi̱ľazā ťśəŕèńė pi̱māŕə.*

Két pej lovat vezettem,
Vezetve nem ment az úton.
E pajtások szavával
A játék nem ment a kedvemre (szívbe). (aT.)

24. *'ī i̱raš śuk i̱raš śuk,*
*i̱raš pūźə šiťťē śuk.*
*tajaʙàrā χ́əŕᴅē śuk,*
*šulᴅe̱rī̱ pulmi̱n vakkī̱ pur.*

Hej rozs nincsen, rozs nincsen,
A rozs feje arasz sincsen.
Tajabában leány sincsen,
Nagyja ne legyen, apraja van. (aT.)

25. *ìḱ àlle̱mrā ìḱ sūle̱,*
*àlle̱mā χ́əzū̃ ḱiľḿə-žī?*
*χ́əŕ ťśū̃ńē šuχ śüŕėzėń,*
*kajzan jī̱ve̱r ḱiľḿə-žī?*

Két kezemen két karperecz,
A kezemnek nem lesz-e szűk?
Leány korban pajkosan járván,
Férjhez menve nem lesz-e nehéz? (aT.)

26. *ìḱ àlle̱mrā ìḱ sūle̱,*
*ṕəŕńē suᴅas ťėŕᴅəḿ pur.*

*īǴə sāv̥nẹ tūzẹm pur,*
*ṕəŕńē kajas ťėŕḎəḿ pur.*

A két kezemen két karperecz,
Az a gondom, hogy az egyiket eladjam.
Két szeretett barátom van,
Az a gondom, hogy az egyikhez (férjhez) menjek. (aT.)

27. *'ī kẹv̥ak ťśan, kẹv̥ak ťśan,*
*kẹv̥ak ṕəľəť ājəńḎźė.*
*kūškẹzė̄ńəń χ́əŕəzėḿ*
*kāťśťśẹ ťśappańə ājəńḎźė.*

Hej fehér harang, fehér harang,
Fehér felhő alatt.
A Koski-beliek leányai
A legény köpönyege alatt. (aT.)

28. *'ī śaranlẹχ, śaranlẹχ,*
*śaranlẹχrā ṕiżėńľəχ́.*
*ṕiżėń tẹrrī̱ ṕīżəχ́ńə.*
*kẹżəŕ χ́əŕzėḿ χ́īŕəśńə.*

Hej legelő, legelő,
A legelőn kórós hely.
A kóró teteje magba szökött,
Ma este a leányok ellenkedtek. (aT.)

29. *ì̱tmallī̱ jəŕə ṕīľəḱŕėń,*
*uslāmżẹzėḿ pānẹDẹr.*
*śińżē ṕīľəḱ, χurā kuś,*
*turrī̱ sav̥zā pānẹDẹr.*

Ezüstmelldísz nyoma a derékon,
Kereskedők adták.
Karcsú derék, fekete szem,
Az isten szerettében adta. (aT.)

30. *'ī uDar-ī̱, uDar-ī̱,*
*āDẹl χ́əŕńē śiḎėŕ-ī.*
*āDẹl χ́əŕńē śiťsēssəń*
*īǴə kāťśťśẹ śur ùrā.*

*īǵə kāťśťśę ḿəń ī̯ᴅat?*
*ṕəv́ə śīťńə χ́əŕ ī̯ᴅat.*
*ṕīľəǵə śińᴅźė pūlᴅęr ťėť,*
*kūźə χurā pūlᴅęr ťėť,*
*śaṿnā ťśūnęm saṿat ťėť.*

Hej lépjünk-e, lépjünk-e,
A Volga partjára érjünk-e.
A Volga partjára érve
Két legény (van ott), fehér lábú.
A két legény mit kíván?
Termete teljes leányt kíván.
Azt mondja, a termete karcsú legyen,
Azt mondja, a szeme fekete legyen,
Azt mondja, ezt szereti a lelkem. (aT.)

31. *'ī uᴅar-ī̯, uᴅar-ī̯,*
*tūᴅęr v́īᴅəŕ pęχar-ī̯?*
*vęjjā tuχman χ́əŕzèńē*
*kuś χ́üŕìᴃē pęχar-ī̯?*

Hej lépjünk-e, lépjünk-e,
Kendőn keresztül nézzünk-e?
A játékba nem jött leányokra
Szem sarkával (farkával) nézzünk-e? (aT.)

32. *jęlᴅęr-jęlᴅęr vut śùᴅī̯*
*χulàrā mar, kantturᴅā.*
*ṕīŕəń śāmręk kęmęlzėḿ*
*vun-śiťś śulχī̯ matturᴅā.*

Illogó-villogó tűz fénye
Nem a városban van, az úri házban.
A mi fiatal kedvünk
Egy tizenhét éves szépnél (van). (aT.)

33. *jėńᴅźəḱ-jėńᴅźəḱ ḱiṿ ukśā,*
*śīťḿəľľəχ́ŕėń kajī̯ śuk.*
*tajaᴃānęn χ́əŕəzėḿ,*
*śəŕ ťėńǵəŕėń kajī̯ śuk.*

Zacskó-zacskó régi pénz,
Hetvenesnél kevesebb nincs.
Tajabának leányai,
Száz rubelnél kevesebb (olcsóbb) nincs. (aT.)

34. *jẹrā-tavṛā ťəḱḿẽľəχ́,*
*ťəḱḿẽ tẹrrī̯ ťīǵəssəŕ,*
*kājẹk larmā kẹmẹlzẹr.*
*sārẹ χ́əŕ vẹjjā tuχmazan,*
*sar àḎźazẹ́ḿ kẹmẹlzẹr.*

Körös-körül tüzdelt kerítés,
A tüzdelt kerítés hegye egyenlőtlen,
A madárnak ráülni kényelmetlen.
Ha a szőke leány nem jön ki a játékhoz,
A szőke legények kedvetlenek. (aT.)

35. *jẽžəľ χūrẹn ājəńḎźẹ́*
*śavā víťḿī kūrẹk pur.*
*ińźẹ̀Ḏẽ mar, śī̯vẹχ mar,*
*asran kajmī̯ tānḎẹš pur.*

Zöld nyírfa alatt
Kasza által nem fogott fű van.
Nem is messze, nem közel,
Emlékezetből ki nem ment pajtás van. (aT.)

36. *jẽžəľ ùḎā śulmāškẹn*
*śāvẹr v́əźə śīv́Ḏź-ī χā?*
*ṕīŕəń jurrā jurlamā*
*kẹǴẹrẹrzẹ́ḿ ūź-ī̯ χā?*

A zöld füvet lekaszálni
Kaszátok hegye éles-e?
A mi dalunkat énekelni
A kebletek tág-e? (aT.)

37. *jəńẹ́ŕľə ùt ši̯raǴan*
*ťšəńḎẹ́ŕľə ḱəḂẹ́ŕ śìńẽ pẹχ.*
*ťšəḂəľə kẹvaǴal ši̯raǴan*
*ťšəńḎẹ́ŕľə ḱəḂẹ́ŕ àjńẽ pẹχ.*

*mattur ẋəŕzėḿ sujlaɢan*
*śāɢę vęjjā ḱìzė̄ pęχ.*

Nyerges lovat kereső
A csipkés hídra nézz.
Fias ruczát kereső
A csipkés híd alá nézz.
Szép leányokat válogató
E játékba jőjj és (jövén) nézz. (aT.)

38. *jəs ḱəľėľə ātte̱r pur,*
*tāɢęrlāᴅęr uramā.*
*jəs šęŋɢęraṿ sāsse̱r pur,*
*jāne̱rāᴅęr uramā.*

Sárgaréz sarkú csizmátok van,
(Simára) tapossátok az ucczát.
Sárgaréz-csengő hangotok van,
Viszhangoztatjátok az ucczát. (aT.)

39. *kajmęttęm è̀ṕ vęrmanā,*
*kūɢęr jī̱ṿęś kasmęttęm.*
*kajmęttęm è̀ṕ uzalā,*
*uzal śumńė̄ vi̱rtmęttęm.*
*uzal śumńė̄ vi̱rᴅi̱ťśťśėń*
*ī̱rręn ùrī̱ ṿəśńė̄ vi̱rt.*
*ùrī̱ ṿəśńė̄ vi̱rᴅi̱ťśťśėń*
*'əḿəŕəḿ īŕťťər ṿiľiťśťśėń.*

(Bárcsak) ne mentem volna én az erdőbe,
Görbe fát ne vágtam volna.
(Bárcsak) ne mentem volna én gonoszhoz,
Gonosz mellé ne feküdtem volna.
A helyett, hogy gonosz mellé feküdnél,
A jónak lába végébe feküdj.
A nélkül, hogy a lába végébe feküdném,
Múljék az életem halálig. (aT.)

40. *kānᴅęr vęrrī̱ ṕiť tūtlę,*
*āṿęsmāzęr śijėjḿəṕ.*
*kūškę àᴅźī̱ ťijėjzė̄*
*ṕəŕ kurmāzęr kajajmęp.*

A kender-mag nagyon jó ízű,
Szórás nélkül nem ehetem (belőle).
Ha Koski legényéről van szó,
Látatlanban nem mehetek hozzá. (aT.)

41. *kānᴅe̯r ve̯rrī̯ ṕiť tūtle̯,*
*āve̯smāze̯r śijėjḿəṕ.*
*te̯χe̯r jal àᴅźī̯ sar àᴅźā,*
*sujlamāze̯r kajajme̯p.*

A kender-mag nagyon édes,
Kiszelelés nélkül nem ehetem.
Kilencz falu legénye szőke legény,
Válogatás nélkül nem mehetek hozzá. (aT.)

42. *kasrā ke̯vak lažā śuk,*
*puśńē uχsā te̯ras śuk.*
*kasrā kuštan χ́əŕzėḿ śuk,*
*ve̯je̯ puślazā te̯ras śuk.*

Az ucczán fehér ló nincsen,
Fejét rázva nem állhat.
Az ucczán szájhős leányok nincsenek,
Játékot kezdve nem állhatnak. (aT.)

43. *kažam ťēťťəḿ χ́üḿē ūrle̯,*
*uram ťīv́ŕə χ́üḿèńē.*
*kajam ťēťťəḿ savnì̯ńē,*
*te̯šman ḱəᴅźə χutle̯χā.*

Azt mondtam, hogy átmegyek a kerítésen,
Az uccza a kerítésig ért.
Azt mondtam, hogy elmegyek a kedvesemhez,
Az ellenség közbejött. (aT.)

44. *ḱəʙėŕ śińᴅźē ìḱ nuχrat,*
*ṕəŕńē mānen̯ tuʙasťśə.*
*śak ve̯je̯rā ìḱ sar χ́əŕ,*
*ṕəŕńē mānen̯ iľėsťśə.*

A hídon két ólompénzecske,
Az egyiket nekem kell megtalálnom.

E játékban két szőke leány,
Az egyiket nekem kell elvennem. (aT.)

45. *ḱəʙėŕ śìńē ḱəŕės mar,*
*kurɢāzẹr šịv 'əżės mar.*
*śāɢẹ vẹjjā tuχas mar,*
*naɒ́żar χ́əŕʙē vịľas mar.*

A hídra nem kell rámenni,
Pohár nélkül nem kell vizet inni.
E játékba nem kell elmenni,
Hitvány leánynyal nem kell játszani. (aT.)

46. *ḱəʙē śùmā anmāškẹn*
*šur ṕėŕɒ́żėḱḱē pulịńťśə.*
*tānɒẹšsėḿʙē vịľamā*
*kuľľėń ujav pulịńťśə.*

Lemenni (a patakhoz) inget mosni
Fehér keztyű legyen.
A pajtásokkal játszani
Minden nap ünnep legyen. (aT.)

47. *ḱəŕəs-ḱəŕəs an ūɒẹr,*
*śəŕ ťśəɒ́əŕėť àɒ́żīẓėḿ.*
*χ́əŕ kūżịńɒ́żėń an pẹχẹr,*
*χ́əŕ vẹɒanat àɒ́żīẓėḿ.*

Topogva-kopogva ne lépjetek,
A föld reszket, legények.
A leány szemébe ne nézzetek,
A leány szégyenli magát, legények. (aT.)

48. *ḱəsḱē ùɒā śulassī̱,*
*śulassịńɒ́żėń puχassī̱.*
*śāɢẹ vẹjjā tuχassī̱,*
*tuχassịńɒ́żėń ḱəŕėssī.*

Rövid füvet kell kaszálni,
Kaszálás után össze kell gyűjteni.
E játékba ki kell menni,
Kimenés után haza kell jönni. (aT.)

49. *kẹnnā tẹrẹχ śüŕẽŕəḿ,*
*ṕəŕ šūrẹ χur kurmārẹm.*
*kūškẹ tẹrẹχ śüŕẽŕəḿ,*
*ṕəŕ sārẹ χ́əŕ kurmārẹm.*
*tajaʙā tẹrẹχ śüŕẽŕəḿ,*
*ṕəŕ χurā χ́əŕ kurmārẹm.*

A *Kẹnna*(-patak) mentében jártam,
Egy fehér ludat sem láttam.
Koski-hosszat jártam,
Egy szőke leányt sem láttam.
Tajaba-hosszat jártam,
Egy fekete leányt sem láttam. (aT.)

50. *kẹṿak sūrẹχ puḋėḱńė*
*χamᴅā kūrᴅẹm iŕχ́əńẽ*
*ḱəḋū̃ χī̯śśəń ťšupnı̯ńẽ.*
*kūškẹzẽńəń χ́əŕzẽńẽ*
*χamᴅā kūrᴅẹm kaśśəńẽ*
*kāťšťšẹ χī̯śśəń ťšupnı̯ńẽ.*

Fehér birka bárányát
Én is láttam reggel
A nyáj után futtában.
A Koski-beliek leányait
Én is láttam este
Legény után futtukban. (aT.)

51. *kẹṿak ťšėḋžėḱ tẹrrī̯zėḿ*
*v́əḋ-ulaḋžā ťəŕŕīzėḿ.*
*tajaʙānẹn χ́əŕəzėḿ*
*ṕīḋərʙūrẹn ṕiǵīzėḿ.*

Fehér virág fejei
Apró tarka szőttes hímzései.
Tajabának leányai
Szentpétervár kisasszonyai. (aT.)

52. *kẹžal χurzėḿ ṕiť mẹnᴅẹr,*
*śüľ tū śińḋžėń v́əžẽśśə.*
*kẹžal šẹrsťjanuj ṕiť jüń ťėť,*
*χ́əŕzėḿ jėńḋžėḱ śəľẽśśə.*

Idén a ludak nagyon kövérek,
Magas hegy tetejéről repülnek.
Idén a gyapjúfonál nagyon olcsó — azt mondja,
A leányok pénzeszacskót varrnak. (aT.)

53. *kūʙe̱ze̱r śījə sar iḱḱėń,*
*ṕīľəǵə ťəľə χurā iḱḱėń.*
*ēziŕ pujan àɒźī̱ iḱḱėń,*
*śāv̥e̱nʙā śi̱nɒan kulāɒe̱r.*

A hegedűtök teteje sárga,
Az oldala-helye fekete.
Ti gazdag gyermekei (vagytok),
Azért nevettek máson. (aT.)

54. *kūɢe̱r-māɢe̱r jī̱v̥e̱źā*
*kāze̱r, jāre̱r śul ūrle̱.*
*ve̱je̱ kalaman χ́əŕzèńē*
*ke̱lāre̱r, jāre̱r ve̱je̱ran.*

Girbe-görbe fát
Vágjátok ki, dobjátok az úton keresztül.
A nem éneklő leányokat
Húzzátok ki, dobjátok ki a játékból. (aT.)

55. *kūre̱k jėṕľē še̱ɒat-šī̱,*
*śav̥ī̱ jėṕľē v́iɒėť-šī?*
*ve̱jjā tuχman χ́əŕzēńəń*
*ťšunī̱ jėṕľē ťše̱ɒat-šī̱?*
*ťše̱ɒāɒe̱śḱē ťše̱ɒassā,*
*ťšəŕī śùńē še̱ratsā.*

A fű hogyan nől ki,
A kasza hogyan fogja?
A játékba nem ment leányoknak
Szíve hogyan bírja ki?
Kibírni (csak) kibírja,
Szíve zsírját olvasztva. (aT.)

56. *kūške̱zēńəń śuľ śìńē*
*v́əľɒəŕėń še̱tte̱r malašńē.*

*śāv̥ę kuškkā kajmazā*
*tuʙā tūrę̥m malašńē.*

A Koski-beliek útjára
Csalán nőjjön ezentúl.
Hogy ebbe a Koskiba el ne menjek,
Megesküdtem ezentúl. (aT.)

57. *ḱüŕžə purā puraťśḱē,*
*pūlę̥šmāzę̥r pulmaśḱē.*
*ḱüržə ǵəŕə sārę̥ ǵəŕ,*
*vi̯ľamāzę̥r pulmaśḱē.*

A szomszéd házgerendát ácsol,
Segítés nélkül nem lehet.
A szomszéd leánya szőke leány,
Játszás nélkül nem lehet. (aT.)

58. *χāpχę̥rzèńē kam tūnę̥,*
*juʙi̯zèńē ťəŕľēńə?*
*tānᴅę̥šsėḿ siŕė ḿəń pūlnę̥,*
*šę̥lę̥rzèńē šart śi̯rtnę̥,*
*tūᴅę̥rzèńē tę̥p ti̯tnę̥.*

A kapútokat ki csinálta,
Az oszlopait (ki) czifrázta?
Pajtások mi lett veletek,
A fogaitokat összeharaptátok,
Az ajkaitokat összefogtátok. (aT.)

59. *ǵəŕľə 'əńē-ǵüŕìńē*
*āslę̥ ūlę̥χran tūprę̥mę̥r.*
*kūškę̥zėńəń ǵəŕzèńē*
*sat ājəńᴅźėń ti̯trę̥mę̥r.*

«Vörös tehén farkát» (lósóska kóróját)
Nagy réten találtuk.
A Koski-beliek leányait
Kert alatt fogtuk meg. (aT.)

60. *ǵəŕľə šę̥rźā ḿėŕᴅźėń mar,*
*šūrę̥ šę̥rźā sėńǵėŕ mar.*

*eziŕḎė ǵəŕzėḿ ṕiǴē mar,*
*ṕiť jęlęnzaχ tęras mar.*

A piros gyöngy nem kláris,
A fehér gyöngy nem kék.
Ti is leányok nem vagytok kisasszonyok,
Nem kell nagyon könyörögnünk. (aT.)

61. *ǵəv̨ėľ tuχat ǵəŕėľzē,*
*ūjęχ śìńē śiľėńzē.*
*àḎžazėḿ tuχaśśə vi̯ľamā,*
*ǵəŕzėḿ śìńē śiľėńzē.*

Felkel a nap kipirosodva,
A holdra megharagudva.
A legények kijönnek játszani,
A leányokra megharagudva. (aT.)

62. *χęjar śuľžī̱ χęjaχṕėḱ,*
*χęjāŕəzėḿ χęjrāḂėḱ.*
*pęχmā ǵəŕzėḿ ǵəv̨ėľḂėḱ,*
*'ęžə-ťśiḱḱī χurā jun.*

Az uborka levele olyan mint a sás,
Az uborkái, mint a kaszakő.
Ránézve a leányok, mint a nap,
A belsejük fekete vér. (aT.)

63. *χęjat ťśiŕǴū̄ tū śińḎžē,*
*ūnęn ḿəľǴī śi̯v̨ śińḎžē.*
*àḎžazėḿ śījə šav̨ ùǴā,*
*ūnęn śuttī̱ ǵəŕ śińḎžē.*

A *χęjat*-i templom a hegyen,*)
Annak az árnyéka a vízen.
A legények külseje csupa paszománt,
Annak a fénye a leányon. (aT.)

64. *χęransus jāv̨lęk iľės śuk,*
*ḿəžəń kajas pazarā.*

---

*) Csuvas falu a szimbirszki kormányzóságban. Oroszul Кіяти.

*śāGe̥ ve̥jjā tuχas śuk,*
*ḿəžəń üzės χ́əŕ pulzā.*

Festett kendőt nem vehetek,
Miért vásárra menni.
E játékba nem mehetek,
Miért leánynak nőni. (aT.)

65. *χe̥ransus jāv̥le̥k jalav̥rā*
*āsle̥ lav̥kā varri̥ńḎźē.*
*ēḂiŕ tānDe̥šsėḿ ve̥je̥rā*
*χ́əŕēsľə uram varri̥ńḎźē.*

Festett kendő lobogónak (való)
Nagy bolt közepén.
Mi pajtások játékban
Kereszt-uccza közepén. (aT.)

66. *χ́iŕḎē śīťšťśəń śüŕėśśə,*
*śiľ-armāńə puraśśə.*
*śiľ-arman purazā ṕəťsēssəń,*
*i̥raš pulat ťijėśśə.*
*i̥raš še̥rGànā larzāsse̥n*
*śarā āll̥e̥n an tī̥De̥r.*
*χ́əŕzėń ṕəv̥́ə kājne̥ ťśuχ*
*χajar sunas an pūle̥r.*

A mezőn heten járnak,
Szél-malmot ácsolnak.
Ha szél-malom ácsolását elvégzik,
Azt mondják, rozs lesz.
Ha a rozs virágzik (virágra ül),
Csupasz kézzel ne fogjátok meg.
A mikor a leányok termete nől,
Rosszat kívánók ne legyetek. (aT.)

67. *χ́iŕē tūχre̥m śüŕėḿē,*
*χ́īŕəŕḎèḎē surat śuk.*
*muχtanāDe̥r kasse̥rBā,*
*kasse̥rDàDā χ́əŕəŕ śuk.*

A mezőre mentem ki járkálni,
A mezőtökön sincs kazal.
Dicsekesztek az ucczátokkal,
Az ucczátokban sincs leányotok. (aT.)

68. *ɣiŕē tūχrɐm śüŕėńė*
*jalan tūlɐ χɐjāɣə.*
*kaś vɨrtrɐmɒā ìŕ tɐɒɐm*
*jalan tānɒɐś šūχɐžə.*

A mezőre mentem ki járkálni,
Mindig búza tajákja.
Este feküdtem le és reggel keltem fel,
Mindig a pajtás gondja. (aT.)

69. *χuχχā kājrɐm χuχχɨ̄ śuk,*
*tatmā tɨ̄ɒɐnɒɐm, sɨppɨ̄ śuk.*
*ḱiľē kīľɒəń ḱiľ-jɨ̄ś śuk,*
*tśūprɐm, tūχrɐm uramā,*
*uram varrɨ̄ var pūľɒźə,*
*sāɣnɐ tūzɐm jut pūľɒźə.*

Gyékényért mentem, gyékény nincs,
Tépni kezdtem, szára nincs.
Hazajöttem, ház-nép nincs,
Elszaladtam, kimentem az ucczára,
Az uccza közepe gödör lett,
Szeretett barátom idegen lett. (aT.)

70. *χurā 'əńė pɐlanɒėḱ,*
*ɣüŕī vəžə śəľėńɒėḱ.*
*pɐχmā ɣərźėń śəľėńɒėḱ,*
*'ɐžə-tśɨḱḱī χurā jun.*

Fekete tehén mint a szarvas,
Farka vége mint a kígyó.
Ránézve a leányok (olyanok), mint a kígyó,
A belsejük fekete vér. (aT.)

71. *χurā mɐjlɐ χur àźɨ̄,*
*sɐχaɑan jɐlɨ̄ pur ťėśśə.*

*kūškẹzẽńəń χ́əŕzèńẽ*
*vẹrżaɢan jẹlī̱ pur t́ẽśśə.*

Fekete nyakú gunár,
Azt mondják, hogy csípő szokása van.
A Koski-beliek leányainak
Azt mondják, hogy veszekedő szokásuk van. (aT.)

72. *χuran tullī̱ səť śākrẹm,*
*kāžẹk t́śiḱsẽ pulmāŕə.*
*χāmẹrā kurajman śi̱nzèńẽ*
*ṕəŕ jatlazā pulmāŕə.*

Tele kazán tejet akasztottam fel,
Nem dughattam bele kanalat.
A minket gyűlölő embereket
Nem szidhattam egyszer össze. (aT.)

73. *χurā vẹrmanā χurt jāᴅẹm,*
*kam purɢẹllī̱ śaṿ pūχ́ə.*
*ḱiľės śuľt́śt́śéń śak vẹjjā*
*kam t́ėľėjľī śaṿ śīᴅə.*

Fekete erdőbe méhet bocsátottam,
A kinek van kéregkasa, az (majd) összegyűjti.
A jövő esztendőig ezt a játékot
A ki szerencsés, az (majd) megéri. (aT.)

74. *χūrẹnᴅaš χurā juraᴅat,*
*ḱīľəńᴅėš ḱińẽ juraᴅat.*
*ṕīŕəń t́śẹṿaš jẹlī̱ʙẽ*
*tūrẹ šurrā juraᴅat.*

A rokon a feketét szereti,
A házbéli nép a menyet szereti.
A mi csuvas szokásunkkal
Isten a fehéret szereti. (aT.)

75. *χurlẹχan-jī̱ṿẹś kūᴅẹńᴅźẽ*
*χurlanzā larat χ́əŕ-àᴅźā.*
*āššə-āmẹš parzassẹn,*
*īŕəḱsəŕ kajat χ́əŕ-àᴅźā.*

*āššə-āmęš pamazan*
*χęj saṿattā χęj kajat.*

Ribiszke-fa tövében
Búsulva ül a leány-gyermek.
Ha apja-anyja odaadja,
Kénytelen megy férjhez a leány-gyermek.
Ha apja-anyja nem adja,
Maga szeret és maga megy férjhez. (aT.)

76. *χ́üḿē àjńē šęᴅaɢan*
*χęjᴅ́ē śińᴅ́žē kūręk vęl.*
*kuś ājəńᴅ́žėń pęχaɢan*
*χęjᴅ́ē jęṿaš jazar vęl.*

A mi a kerítés alján kihajt,
Az maga a vékony fű.
A ki a szem alól (kacsintva) néz,
Az maga csendes kikapós. (aT.)

77. *lapkā-lapkā jur śęṿat,*
*jus šęᴅękńē tulᴅarat.*
*ṕiṙē kurajman ėᴅėḿzėḿ*
*kęlęχsęr 'ęšńē tulᴅarat.*

Hupogva esik a hó,
A hermelin lyukát megtölti.
A minket gyűlölő emberek
Hiába puffaszkodnak (ránk). (aT.)

78. *lārᴅęm χūręn ťəṕ śìńē*
*χūręn śi̱rlī̱ ṕiżiťśťśėń.*
*lārᴅęm aťťē ḱīľəńᴅ́žē*
*tūrę śi̱rnī̱ tuχi̱ťśťśėń.*
*tur śi̱rni̱ńᴅ́žėń iŕťḿē śuk,*
*ťśun saṿnì̱ńē kajmā śuk.*

Ültem a nyírfa tövébe,
Míg a csattanó eper megérett.
Ültem apa házában,
Míg az isten megírta (rendelte ember) el nem jött.
Az isten írását nem lehet elkerülni,
A kit a lélek szeret, ahoz nem lehet elmenni. (aT.)

79. *lārᴅe̥m ḱīḿə·puś śìńē,*
*kājre̥m šī̯ṿe̥n te̥ršəńē.*
*ēʙiŕ vi̯ľannī̯-kulni̯zėḿ*
*kajťśťśe̥r 'əḿəŕ te̥ršəńē.*

Beültem a csónak orrába,
Haladtam a víznek hosszába.
A mi játszásunk-nevetésünk
Haladjon az élet hosszába. (aT.)

80. *luʙaškàrī̯ ṿəť turʙas*
*siǵėť, siǵėť, tuχajmas.*
*kūškẹzēńəń χ́əŕəzėḿ*
*kajat, kajat, kajajmas.*
*kājəťśťśə ve̥l kajassā,*
*àᴅźā tùnī̯ ṕəᴅėŕėť.*

Lapály-béli apró forgács
Ugrik, ugrik, nem mehet ki.
A Koski-beliek leányai
Mennek, mennek, nem mehetnek (férjhez).
Elmenne az a mi az elmenést illeti,
(Hanem) a gyermek-szülés teszi tönkre. (aT.)

81. *ḿəžəń kajas pazarā*
*śīťśťśə χ́əžə sujlamā?*
*śīťśə χ́əžə śiṕ ťiŕǵėť,*
*naᴅźar àᴅźā χ́əŕ ťiŕǵėť.*

Miért kell menni a vásárra
Hetes bordát*) választani?
Hetes borda fonalat válogat,
Hitvány legény leányt válogat. (aT.)

82. *ḿəžəń ùᴅā tuχmāste̥r*
*śāṿe̥rzèńē śuᴅatmā.*
*ḿəžəń vi̯ľamā tuχmāste̥r*
*ťśūne̥rzèńē je̥ʙatmā.*

---

*) Finomabb fogazatú borda (szövőszékrész).

Miért nem jöttök ki szénáért
Kaszáitokat ragyogtatni.
Miért nem jöttök ki játszani
Lelkeiteket csitítani. (aT.)

83. *mānęn kūżęm kuśḱəsḱī,*
*sārę kājęk kūżəʁėḱ.*
*mānęn sāssęm ṕiť ūżę,*
*jəs šęŋɢęraṿ sassī̯ʁėḱ.*

Az én szemem tükör,
Mint a sárga madár szeme.
Az én hangom nagyon tiszta,
Mint a sárgarézcsengő hangja. (aT.)

84. *man męjàrā ṕīľəḱ tāľəŕ,*
*ṕīľəɢəšťē ṕəŕ maṅi̯r.*
*kūškęzēṅəṅ χ́əŕəzėḿ*
*si̯snāʁalan ṕəŕ maṅi̯r.*
*si̯snā ťėzėṅ šęrɒ́žə śuk,*
*ėɒ́ėḿ ťėzėṅ sęṅə śuk.*

Az én nyakamon öt tallér,
Mind az öt egyforma.
A Koski-beliek leányai
A disznóval egyformák.
Ha azt mondod disznó, sörtéje nincs,
Ha azt mondod ember, arcza nincs. (aT.)

85. *man pūżęmrī̯ šur kalʁak*
*māmęklęraχ puli̯ṅɒ́žə.*
*χāmęrā śī̯rnę śi̯n-àɒ́žī̯*
*'ęnlę-pūślę puli̯ṅɒ́žə.*

Az én fejemen lévő fehér (téli) sapka
Gyapjasabb legyen.
A nékünk (magunknak) rendelt ember fia
Okos-fejes legyen. (aT.)

86. *man śījəḿŕī šur ḱəʁē̄,*
*arɢī̯ vęr-vęr tęvaśḱē̄.*

*vẹjẹ iŕťsẽ ḱiľėśḱẽ,*
*man 'ẹš vẹr-vẹr tẹvaśḱẽ.*

Én rajtam levő fehér ing,
A széle libeg-lobog.
A játék elmúlóban van,
A bensőm libeg-lobog. (aT.)

87. *mẹkšẹ sīḿəs tuχjànā*
*kam sẹχlanḿə tẹχẹnmā.*
*ṕīŕəń vẹjjā kuraɢan*
*kam sẹχlanḿə vi̯ľamā.*

A mordvin zöld kalpagot
Ki nem irigyli feltenni.
A ki a mi játékunkat látja,
Ki nem irigyli játszani. (aT.)

88. *muńɒ́ź̌ā ḱəľə šūrẹ ḱəľ,*
*šūrẹɒā puľi̯n ḱīŕľə mar.*
*kūškẹ àɒ́ź̌ī̯ sar àɒ́ź̌ā,*
*sārẹɒā puľi̯n ḱīŕľə mar.*
*tajaʙā àɒ́ź̌ī̯ χurā àɒ́ź̌ā,*
*χuràɒā puľi̯n i̯tlā mar.*

A fürdő hamuja fehér hamú,
Ha fehér sem kell.
Koski legénye szőke legény,
Ha szőke sem kell.
Tajaba legénye barna legény,
Ha barna sem felesleges. (aT.)

89. *muńɒ́ź̌àrā vut śunaśḱẽ,*
*uramʙā kāťśťśẹ iŕɒ́ėśḱẽ,*
*ḱəťŕẽ śüśńẽ śiľ v́əŕťsẽ,*
*šur ùri̯ńẽ kẹɒartsā.*
*pẹχmazan pẹχas ḱiľėśḱẽ,*
*pẹχsan 'əźəḿ julaśḱẽ.*

A fürdőben ég a tűz,
Az ucczán legény megy végig,
Göndör haját széllel fujatva,

Fehér lábát mutatva.
Ha nem nézem, nézhetnékem támad,
Ha nézem, a munkám elmarad. (aT.)

90. *ńüχ́ŕėṕ purī̱ purāre̱m,*
*ṕəŕīɢe̱lat χumāre̱m.*
*jalᴅā ṕəŕ χ́əŕ pulzā ū̄sŕəḿ,*
*aťťē jaťńē jamāre̱m,*
*ańńē jaťńė śəŕťḿēŕəḿ.*

Pincze gerendáját faragtam,
Keresztgerendát nem tettem rá.
A faluban egyetlen leánynak nőttem fel,
Apám nevét nem becstelenítettem meg,
Anyám nevét nem rothasztottam el. (aT.)

91. *ṕəᴅźəḱśə ḱəʁėŕ ḱəʁėŕ mar,*
*par lažaᴅā kaśmazan.*
*saṿzā tūne̱ tustā mar,*
*'əḿəŕľəχ́ē pī̱mazan.*

A kicsike híd nem híd,
Ha egy pár ló sem megy át (rajta).
Nem is szeretve választott (tett) barát,
Ha örökké nem tart (nem megy). (aT.)

92. *ṕəᴅźəḱśə śi̱rmā, i̱lttẹn ši̱ṿ,*
*ḱəʁėŕ an χi̱ṿ, ùt siḱťėŕ.*
*saṿnī̱ śumnā ḱəḿėzėń,*
*se̱maχ an χuš, kuś χ́əsťėŕ.*

Kicsinyke patak, arany víz,
Hidat ne verj, lovat ugrass.
Ha kedvesed nem megy melléd,
Ne szólj, kacsints. (aT.)

93. *ṕəľəť juχat malallā,*
*ūje̱χ julat kajallā.*
*ṕīŕəń 'əḿəŕ malallā,*
*šūχe̱š julat kajallā.*

A felhő előre úszik,
A hold hátra marad.

A mi életünk előre,
A gond hátra marad. (aT.)

94. *ṕəľəť ti̯marlanaśḱē,*
*ūlẹm ťśustalanaśḱē.*
*ḱəv́ə kalaman χ́əŕzēńəń*
*ťśūńə v́əɒ́žəŕχ́ėńėśḱē.*

A felhő összegyülekezik,
A szalma összecsomósodik.
A dalt nem mondó leányoknak
Lelke bizsereg. (aT.)

95. *ṕīŕəń ulmā paχťśi̯ńɒ́žē*
*v́iś śul śəŕńə ulmā pur.*
*kūškẹzēńəń χ́əŕəzėń*
*v́iś ūjẹχrī̯ χī̯rẹm pur.*
*tūɒẹr χāľə àɒ́žì̯ńē,*
*kumā pulmā kājẹʙẹr.*
*tūŕəżəśḱē àɒ́žì̯ńē*
*kumā pulmā ťśəńḿēŕəś.*

A mi almás kertünkben
Három éve rothadt alma van.
A Koski-beliek leányainak
Három hónapos hasuk van.
Szüljék meg most a gyermeküket,
Elmegyünk komának.
Megszülték a gyermeküket
Nem hívtak komának. (aT.)

96. *ṕīśńə-ṕiśḿėń śi̯rlāžẹn*
*ťśəŕės śaksā an tūχẹr.*
*ǖsńə-üsḿėń χ́əŕzėḿžəń*
*lažā ḱüľzē an tūχẹr.*

Félig érett eperért
Fa-bödönkét (vállatokra) akasztva ne menjetek.
Félig megnőtt leányokért
Lovat befogva ne menjetek. (aT.)

97. *pīzęk kęvak lažànā*
*utlanajmęn, ṕiť ťšėjē.*
*tajaʙānęn χ́əŕzèńē*
*ulᴅalajmęn, ṕiť ťšėjē.*

Nagy fehér lóra
Nem ülhetsz fel, igen csintalan.
Tajabának leányait
Nem csalhatod meg, igen csintalanok. (aT.)

98. *pūχęnᴅęmęr tānᴅęšsėḿ*
*səť śìńė pūχęnnę χęjmāʙėḱ.*
*salanātpęr tānᴅęšsėḿ*
*ṕəżėń kājęk ťšəṕṕīʙėḱ.*
*salanas kun ḱiľiťšťšėń*
*pūχęnas kun ḱiľės ḿəń.*

Összegyűltünk pajtások
Mint a tej fölébe gyűlt tejfel.
Elszéledünk pajtások,
Mint a madár fiai.
A helyett, hogy elszéledő nap jönne,
Jobb volna, ha gyülekező nap jönne. (aT.)

99. *pulᴅęranʙā ṕəľᴅəŕėń*
*ťiṕ jaškànā kastarat.*
*kūškęzēńəń χ́əŕzèńē*
*āmęš kutran kastarat.*

Sisakvirág és a csalán
A böjti levest elrontja.
A Koški-beliek leányait
Anyjuk fenekükön veri. (aT.)

100. *pūrɢę-pūrɢę śəŕ śi̯rlī̯,*
*pūχręm śijės ḱiľńəŕėń.*
*ḱəżəŕχ́ī kaś ėŕńē kaś,*
*tūχręm vi̯ľas ḱiľńəŕėń.*

Kéregkosár, kéregkosár eper,
Megszedtem, mert evő kedvem jött.
A mai este csütörtök este,
Kimentem, mert játszó kedvem jött. (aT.)

101. *pūrże̯n jāv̥le̯k pur ťēḋəŕ,*
*ḿəžəń śi̯χsā tuχmāste̯r?*
*sav̥ap-sav̥ap ťijēḋəŕ,*
*ḿəžəń śummā ḱəḿēstəŕ?*

Selyem-kendő(-tök) van — azt mondjátok,
Miért nem kötitek fel? (Felkötve miért nem jöttök ki?)
Szeretlek-szeretlek — azt mondjátok,
Mellém miért nem jöttök? (aT.)

102. *pūrże̯n jāv̥le̯k śüżìńē*
*jāre̯nᴅaraχ jāre̯rzam.*
*jutran ḱīľńə χ́əŕżèńē*
*vi̯ľaᴅaraχ pāre̯rzam.*

A selyem-kendő rojtját
Lejjebb eresszétek.
A máshonnan jött leányokat
Jobban mulattassátok. (aT.)

103. *pusran paťjėń tūχne̯ ťśuχ*
*pus tarazī̯ kāże̯rlat.*
*tajaʙā àḋźī̯ īŕťńə ťśuχ*
*kūške̯ χ́əŕə kāże̯rlat.*
*kūške̯ χ́əŕiń kaśraškī̯.*
*iŕḋėń-śüŕėń julaškī̯.*

A mikor a kútból a vödör kijön,
A kút gémje kiegyenesedik.
A mikor Tajaba legénye megy végig (az ucczán),
Koski leánya kiegyenesedik.
Koski leányának a kiegyenesedése,
Járó-kelő maradéka. (aT.)

104. *pussā ḱəḿəľ jaras mar,*
*ḱəḿəľē sajā jaras mar.*
*naḋźar śi̯nnā kajas mar.*
*puśmā sajā jaras mar.*

A kútba ezüstöt nem kell bocsátani,
Az ezüstöt hiába nem kell bocsátani.
Hitvány emberhez nem kell elmenni,
Fejemhez hiába nem kell bocsátani. (aT.)

105. *pustaṿ sẹkman, jəs ťüḿẽ,*
*sẹptẹrzanᴅā tāᴅẹlmas.*
*jalan 'ẹspā śüŕẹzẹ́ń*
*jalᴅī̱ vāᴅẹ jatlamas.*

Posztó szokmány, sárgaréz gomb,
Ha dörzsölöd sem szakad le.
Ha mindig okosan (észszel) jársz,
A falubéli öreg nem szitkolódik. (aT.)

106. *pustaṿ sẹkman ťüḿìńẽ*
*ẹ̀ṕ larᴅajmẹp kaptẹrmā.*
*kunᴅan saṿnī̱ aṿlanzan,*
*ẹ̀ṕ tuχajmẹp śak vẹjjā.*

Posztó szokmány gombjára
Én nem tehetek kapcsot.
Eztán, ha a rózsám megházasodik,
Én nem mehetek e játékba. (aT.)

107. *pus ťəʙəńᴅźī ťəɢəŕəľᴅźẹ́ń*
*pustaṿ ťəsľə kūrẹnat.*
*kūškẹzẽ́ńəń χ́əŕəzẹ́ḿ*
*šujtan ťəsľə kūrẹnat.*

Kút tövében levő vízi lapú (?)
Posztó-színűnek látszik.
A Koski-beliek leányai
Ördög-színűeknek látszanak. (aT.)

108. *puzā sārᴅẹm puràna,*
*śiľ v́əśťẽ́ŕᴅźə χulànā.*
*kalārẹm v́əť ẹ̀ṕ sanā,*
*àżū pāᴅźə urżànā.*
*urżā jāᴅźə śəḱľiťśťśẹ́ń*
*arman ťśūľə śəḱľẹs ḿəń.*
*arman ťśūľə śəḱľiťśťśẹ́ń*
*sārẹ ťśẹ́ᴅźẹ́ḱ pulas ḿəń.*
*sārẹ ťśẹ́ᴅźẹ́ḱ pulas ḿəń,*
*śẹ́ŕẹ́ḿẽ šẹtsā tuχas ḿəń,*
*śẹ́ŕẹ́ḿ iľẹ́ḿńẽ ḱüŕẹs ḿəń.*

Virágos kendert terítettem a házgerendára,
A szél elröpítette a városba.
Lám megmondtam én neked,
Apád odaadott az özvegyhez.
A helyett, hogy az özvegy nevét viseled,
Jobb lett volna malomkövet viselni (emelni).
A helyett, hogy malomkövet viselsz (emelsz),
Jobb lett volna sárga virágnak lenni.
Jobb lett volna sárga virágnak lenni,
Jobb lett volna a gyöpön kikelni,
Jobb lett volna a gyöpre szépséget hozni. (aT.)

109. *ṕürť śìńē jī̱ve̱rle̱χ jarzāsse̱n,*
*ṕürḋē jī̱ve̱r ḱīľḿə-žī?*
*arɢā śiťś àn ṕəŕzēssəń,*
*ṕǜńē jī̱ve̱r ḱīľḿə-žī.*
*χ́əŕ ťśǜńē šuχ śüŕėzėń,*
*kajzan jī̱ve̱r ḱīľḿə-žī?*

Ha a házra nyomtatékot eresztel,
A háznak nem lesz-e nehéz?
Ha a szegélyt hét rét fodrozod,
A termetnek nem lesz-e nehéz?
Ha leány-korban pajkosan jársz,
Férjhez menve nem lesz-e nehéz? (aT.)

110. *ṕürť śūḿəʁē jəŕ kājne̱,*
*jėṕľē mattur χ́əŕ kājne̱?*
*śe̱var tuᴅī̱ ṕiť kājne̱,*
*jėṕľē śťī̱žuk ťśup tūne̱.*

A ház mellett nyom ment el,
Milyen szép leány ment el?
A szája ajka nagyon félrehúzódott (elment),
Milyen semmirevaló csókolta meg? (aT.)

111. *še̱mā ḱəṕśī še̱ᴅaśḱē,*
*kūre̱k àjńē pulaśḱē.*
*tajaʙā χ́əŕə üzėśḱē,*
*ḱəḿəľ àjńē pulaśḱē.*

*kūškę χ́əŕə üzėśḱē,*
*tęχlan àjńē pulaśḱē.*

Kihajt a bürök,
Eltakarja a fű (a fű alá-lesz).
Tajaba leánya megnő,
Eltakarja az ezüst.
Koski leánya megnő,
Eltakarja az ólom. (aT.)

112. *šęŋɢęr ùjar ṕiť sīv́ə,*
*χuzan χulī̯ jalᴅęrat.*
*tajaʙā àᴅ́ž́ī̯ ùri̯ńᴅ́ž́ē*
*χuzan attī̯ jalᴅęrat,*
*tajaʙā χ́əŕiń ùri̯ńᴅ́ž́ē*
*ťšəḿʙəŕ pušmak jalᴅęrat.*

A csikorgó tiszta idő nagyon hideg,
Kazán városa ragyog.
Tajaba legényének a lábán
Kazáni csizma ragyog,
Tajaba leányának a lábán
Szimbirszki czipő ragyog. (aT.)

113. *šępťšęk pulzā āv̥ęᴅęᴅęm*
*ṕüŕᴅəŕ śūḿəńᴅ́ž́ē sat pulzan,*
*śurrī̯ ťšunmā śurzā pāręᴅęm*
*ťšunran puśńē pūręnmā χal pulzan.*

Fülemüle lennék, (úgy) énekelnék,
Ha a házatok előtt kert volna,
A fele lelkemet elvágnám, (s neked) adnám,
Hogyha lélek nélkül meg lehetne élni. (aT.)

114. *šęrsťjanuj jāv̥lęk ṕəᴅ́ž́əḱśə,*
*ṕəᴅ́ž́əḱśəᴅ́ē puś tullī̯.*
*tajaʙā χ́əŕə ṕəᴅ́ž́əḱśə,*
*ṕəᴅ́ž́əḱśəᴅ́ē kuś tullī̯.*

Gyapjú kendő kicsike,
Kicsike, de tele a fej (vele).
Tajaba leánya kicsike,
Kicsike, de tele a szem (vele). (aT.)

115. *šęrsťjanuj ḱəʁē tęχęnajmęp,*
*arɢi̯ńē, śannı̯ńē puχajmęp.*
*śi̯n sęmaχńē pęχajmęp,*
*śak vęjęran julajmęp.*

Gyapjas inget nem húzhatok,
Szegélyét, újját nem fodrozhatom (nem gyűjthetem össze).
Más szavára nem tekinthetek,
E játékról nem maradhatok el. (aT.)

116. *ši̯v-ši̯v tęręχ śüŕēŕəḿ,*
*śińɒ́žē vęlɒā χi̯ptarzā.*
*vęl vęlɒànā χi̯ʙaɢan*
*χęjɒ́ē kęrttęš ťšəṕṕīɒ́əŕ.*
*ṕəŕ ťšəńḿēzəŕ vęrżaɢan*
*χęjɒ́ē šęrťšťšaχ śi̯nɒęr vęl.*

Víz-víz mentében jártam,
Vékony horgot bekapatva.
Azt a horgot bekapó
Alighanem a sügér fia.
A megszólítás nélkül veszekedő
Alighanem ő maga is czivakodó ember. (aT.)

117. *ši̯v ťəʁəńɒ́žē vun-ìḱ ḿėŕɒ́žėń,*
*puχajasťšə, ši̯v āslę.*
*kężal īľťńə sęmaχsèńē*
*tāvęrajasťšə, jal āslę.*

A víz fenekén tizenkét kláris,
Össze kellene szedni, nagy a víz.
Az idén hallott szavakra
Válaszolni kellene, nagy a falu. (aT.)

118. *šurɒā kānɒęr ti̯llaśśə,*
*uramrā χęmā śuraśśə.*
*vi̯lanni̯ńē, kulni̯ńē*
*kurajmāzęr tęraśśə.*

A mocsárban kendert tilolnak,
Az ucczán deszkát hasogatnak.
A játékért, nevetésért
Gyűlölködve állanak. (aT.)

119. *šurᴅā šaʙā māɢe̱rat,*
*ťiṕṕē tuχsan χalᴅe̱rat.*
*kūškẹzē̆ńəń χ́əŕəzėń*
*kāťšťše̱ alli̱ńᴅ́ž̆ē jalᴅe̱rat,*
*kāťšťše̱ alli̱ńᴅ́ž̆ėń üḱsē̆ssəń*
*siv́ tī̱tne̱ʙ́ėḱ χalᴅe̱rat.*

A mocsárban béka brekeg,
Ha kijön a szárazra, reszket.
A Koski-beliek leányai
A legény kezében ragyognak,
Ha a legény kezéből kiesnek,
Mint a hideglelősök reszketnek. (aT.)

120. *šurᴅā ūᴅe̱ śulaśśə,*
*ùrī̱ jəŕə pallī̱ pur.*
*χāme̱rā śi̱rne̱ śi̱n-àᴅ́ž̆ī̱*
*šəľėṕḱińᴅ́ž̆ėń pallī̱ pur.*

A mocsárban füvet kaszálnak,
A lába nyoma megismerszik.
A minékünk rendelt ember-fia
A sapkájáról megismerszik. (aT.)

121. *šūre̱ ťše̱lχā si̱ras mar,*
*ārže̱n-zėŕėń puzas mar.*
*saṿnī̱ iľėť ťijėjzē*
*v́iś śul ḱəťsē laras mar.*

Fehér kapczát nem kell felhúzni,
Rőfről-rőfre (rőfnyi hosszút) nem kell lépni.
Azért hogy (azt mondván, hogy) a kedves elvesz,
Három évig nem kell várva ülni. (aT.)

122. *šūre̱ tūᴅe̱r ṕəᴅ̆ē̆ŕᴅəḿ,*
*śe̱ṿarnī̱ɢun śi̱χasṕėḱ.*
*śińžē ṕǜḿē üsťē̆ŕᴅəḿ,*
*ťšun saṿnī̱ʙ́ē vi̱ľasṕėḱ.*

Fehér kendőt készítettem,
Hogy hushagyó napján felkössem.
Karcsú termetemet megnöveltem,
Hogy a lélek szerettével játsszam. (aT.)

123. *šur jāv̥lęgęr pūżęrᴅā,*
*šėľ-jāv̥lęgęr χi̯żęrᴅā.*
*sāv̥nę tūzęr śūmęrᴅā,*
*sav̥mannī̯zėḿ χī̯żęrᴅā.*

Fehér kendőtök a fejeteken,
Sál-kendőtök a hátatokon.
Kedves barátotok mellettetek,
A nem szeretettek mögöttetek. (aT.)

124. *šur kalʙᴀɢā ṕəv̥ė́ťŕəḿ,*
*tęχęnas ťezė́ ṕəv̥ė́ťḿėń.*
*jal àᴅźi̯ńė tus tūręm,*
*kajas ťėzė tus tūman.*

Fehér (téli) sapkát festettem,
Nem azért festettem, hogy föltegyem.
Falu legényét barátommá tettem,
Nem azért tettem barátommá, hogy elmenjek hozzá. (aT.)

125. *šur ḱəʙ̄ė́ńəń χulᴅęrmaś,*
*ūrlę larzan iľėḿľə.*
*śak āslę uram varri̯ńᴅźē*
*χ́əŕ vi̯ľazan iľėḿľə.*

Fehér ingnek vállczifrázása,
Úgy szép, ha keresztben fekszik.
Ezen nagy uccza közepén
Úgy szép, ha leány játszik. (aT.)

126. *šur ťšə́ŕżiťťī śaɢāᴅęr,*
*kūręnat šūrę jurʙ́ėɢ́ėχ́.*
*śāv̥ęnāᴅęr, pęχāᴅęr,*
*χęv̥ęr sav̥nī̯ purʙ́ėɢ́ėχ́.*

Fehér kötőt köttök fel,
Olyannak látszik, mint a fehér hó.
Megfordultok, néztek
Mintha a magatok kedvese volna. (aT.)

127. *šur ťšə́ŕżiťťī śəľė́ŕəḿ,*
*v́iś kun ummā śakmāręm.*

*śak tānDęšsėń sęmaχṕē*
*v́iś kaś vęjjā tuχmāręm.*

Fehér kötényt varrtam,
Három napig nem kötöttem elibém.
Ezeknek a pajtásoknak a szava miatt
Három este nem mentem ki játszani. (aT.)

128. *šur-žur tęręχ śüŕēŕəḿ,*
*šur uràn̄ā χurātręm.*
*χ́əŕzėḿ χi̯śśęn śüŕėzē*
*āttęm ḱəl̓ìńē χęBārtręm.*
*āttęm ḱəl̓ī taran-Ḏźə,*
*χ́əŕzėń pūźə si̯v pūlDęr.*
*si̯v pūlDęrDā pur pūlDęr,*
*pūrźęn ḱəḂē tęχęnDęr.*
*ēḂiŕ pūrźęn tęχęnas śuk,*
*tęχęnzan śęvā ṕəl̓ės śuk.*

A mocsár, mocsár hosszában jártam,
Fehér lábamat (lábat) bepiszkítottam.
A leányok után járva
A csizmám sarkát leszakítottam.
Csizmám sarkáért nem kár,
(Csak) a leányok feje ép maradjon (legyen).
Ép legyen és élő legyen,
Selyem inget viseljen.
Mi selymet nem viselünk,
Ha viselnénk, sírt nem ismernénk. (aT.)

129. *sāGęr χuran səť śākręm,*
*kaśťšėń v́əŕėḿē ḱəḿēŕə.*
*savzā üsťēŕḎəḿ sar àḎźā,*
*kajmā tūrę śi̯rmāŕə.*
*āręḿə uχmaχ puli̯ńḎźə,*
*àḎźī̯ tukmak puli̯ńḎźə.*

Nyolcz kazán tejet akasztottam fel (a tűz fölé),
Estélig nem kezdett forrni.
Szeretve neveltem szőke legényt,
Férjhez menni (hozzá) az isten nem rendelte.

A felesége ostoba legyen,
A gyermeke sulyok legyen. (aT.)

130. *sāGe̥r lažā àGàrā,*
*t́īḿəŕ-ke̥ṿak süŕèŕè.*
*t́šun saṿnī̯zėḿ śūme̥rDā,*
*saṿmannī̯zėḿ 'e̥jχe̥rā.*

Nyolcz ló az eke előtt,
A vas-szürke a borona előtt.
A lélek szerettei mellettetek,
A nem szeretettek álomban. (aT.)

131. *sāre̥ ḱəŕəḱ śəl̓ēt́ŕəḿ,*
*te̥χe̥nā ṕəl̓ḿēzəŕ χurātre̥m.*
*sar àḎźànā tus tūre̥m,*
*vi̯l̓ā ṕəl̓ḿēzəŕ sīṿ́ətŕəḿ.*

Sárga bundát varrattam,
Felhúzni nem tudván elpiszkítottam.
Szőke legényt barátommá tettem,
Játszani nem tudván elhidegítettem. (aT.)

132. *sāre̥ ḱəŕəḱ śəl̓ēt́ŕəḿ,*
*te̥χe̥nā ṕəl̓ḿēzəŕ χurātre̥m.*
*saṿzā üst́ēŕḎəḿ sar àḎźā,*
*vi̯l̓ā ṕəl̓ḿēzəŕ sīṿ́ət́ŕəḿ.*

Sárga bundát varrattam,
Viselni nem tudván elpiszkítottam.
Szeretve neveltem szőke legényt,
Játszani nem tudván elhidegitettem. (aT.)

133. *saržī̯n vuttī̯ šaṿ ke̥ṿar,*
*śùDī̯ ūḱŕə jal śìńē.*
*kāt́št́še̥ śījə šaṿ ùGā,*
*śùDī̯ ūḱŕə χ́əŕ śìńē.*

Az ölfa tüze csupa zsarátnok,
A fénye a falura esett.
A legény külseje csupa paszománt,
A fénye a leányra esett. (aT.)

134. *satrā arman āv̥ęrat.*
*śęnęχ tuχnī̥ kūręnmas.*
*ińźē śulā χ́əŕ kajzā*
*ḱilńī-kajnī̥ kūręnmas.*

A kertben malom őrlet,
Hogy liszt jönne ki (belőle), nem látszik.
Ha a leány messze útra megy,
Jötte-mente nem látszik. (aT.)

135. *satrā ulmā ṕiżėśḱē,*
*sat iľėḿə ḱiľėśḱē.*
*jalᴅā sārę χ́əŕ üzėśḱē,*
*jal iľėḿńē ḱüŕėśḱē.*

A kertben alma érik,
A kert szépsége megjön.
A faluban szőke leány nő,
A falu szépségét meghozza. (aT.)

136. *sav̥nī̥ 'ęśtā śī̥v̥ęrat?*
*uram χ́əŕŕińᴅźī ḱəľėťŕē.*
*ùrī̥ jėṕľē šęnmas-šī̥?*
*šęnāttęrśḱē šęnassā,*
*īḱḱəń vi̥rtmā vęᴅanat,*
*ṕəťśťśėń vi̥rtmā χurlanat.*

A kedves hol aluszik?
Az uccza-széli kamrában.
A lába hogy-hogy nem fázik?
Hadd fázzék csak a mi a fázást illeti.
Kettesben aludni szégyel,
Egyedül aludni duzzog. (aT.)

137. *səv̥ėḿ-səv̥ėḿ šur pūrżęn,*
*ȅṕ jarajmęp ālęran.*
*śav̥ 'śťī̥żuk sęmāχ́əʁē*
*ȅṕ julajmęp vęjęran.*

Rojtos-bojtos fehér selyem,
Nem tehetem le a kezemből.
E sehonnai szavával
Nem maradhatok el a játékból. (aT.)

138. *sęrlę-sęrlę ḱəŕiľtsā*
*sat ūḿəńɒ́žė ḱīľəžėť.*
*'ī aṿlanman aɒ́žazėḿ*
*śak vęjęrā ḱīľəžėť.*

Festett-festett tornácz
A kert elé (előtt) illik.
Hej nem házasodott legények
E játékba (játékban) illenek. (aT.)

139. *sīǵəŕ-sīǵəŕ šiṿ ūrlę,*
*šiṿ siŕɒ́əńzē ükḿėľľē.*
*ǖzəɒ́əŕ-χā χ́əŕ pulzā,*
*śi̯n ťəľəńzē tęmallā.*

Ugorjatok-ugorjatok a vízen keresztül,
A víz feccsenve hulljon.
Felnövünk hej leánynak,
Más bámulva álljon. (aT.)

140. *sīḱŕəḿ kāśręm paχťśānā*
*męɢęń śuľżī̯ tatmāškęn.*
*męɢęń śuľżī̯ ḱəľ pūľɒ́žə,*
*sāṿnę tūzęm jut pūľɒ́žə.*
*jut pulmāzęr ḿəń pūlɒęr,*
*kurajman tęšman ūjęrɒ́žə.*
*kurajmanni̯n kuś šęttęr,*
*ťüzėjḿėńńiń ťüš šęttęr.*

Beugrottam, átmentem a kertbe
Mák levelét letépni.
Mák levele hamuvá lett,
Kedves barátom idegen lett.
Ha nem idegen, hát mi legyen,
A gyűlölködő ellenség szétválasztott.
A ki gyűlöl, a szeme folyjon ki,
A ki nem szívelhet, a melle lyukadjon ki. (aT.)

141. *sīḱťəŕ-sīḱťəŕ siḱťəŕḿē,*
*χaľ siḱťėŕzē jāręɒęr.*
*kūstęr-kūstęr kustęrmā,*

*χal' kustarzā jārẹʙẹr.*
*'ī vẹjẹżẹm-vẹjẹżẹm,*
*χāl'ə praχsā ḱəŕəʙəŕ.*

Lóduljon-lóduljon a bölcső rúdja,*)
Mindjárt ellódítjuk.
Guruljon-guruljon a hengerítő,
Mindjárt elgurítjuk.
Hej játékosom-játékosom,
Mindjárt elhagyva (a játékot, haza) megyünk. (aT.)

142. *sīḿəs ṡẹrżā χuššı̯ńẽ*
*üṕḱẽ ḿėŕɒ́żėń ťiŕėjḿəṕ.*
*śi̯n sẹmaχńẽ pẹχajmẹp,*
*śak vẹjẹran julajmẹp.*

Zöld gyöngy közé
Öregszemű klárist nem fűzhetek.
Más szavára nem nézhetek,
E játékról nem maradhatok el. (aT.)

143. *sīŕəń àllẹrɒı̯ tūjẹrzėḿ*
*tūʙẹlχā-ı̯, śəḿəŕť-ī?*
*sīŕəń śūmẹrɒı̯ àɒ́żazėḿ*
*χẹr tūzẹr-ı̯, jut śi̯n-ı̯?*

A ti kezetekben lévő bototok
Gyöngyvessző-e, zelnicze-e?
A ti mellettetek lévő legények
Magatok barátai-e, idegen ember(ek)-e? (aT.)

144. *sīŕəń ṕüŕťṕẽ ṕīŕəń ṕüŕť*
*χ́iŕẽ-χ́īŕəś laraśśə.*
*ẹ̀s saṿnı̯ʙẽ ẹ̀ṕ saṿnı̯*
*junažaraχ tẹraśśə.*

A ti házatok meg a mi házunk
Szemtől-szembe feküsznek.
A te szeretőd meg az én szeretőm
Egymásmellett állanak. (aT.)

---

*) A csuvas bölcső a falból vízszintesen kiálló rúdon lógg.

145. *sīŕəń śìŕī kazakkī̱*
*χe̱re̱n ťėzėń ḱəsḱėŕėχ́.*
*ē̃ɓiŕ kalanni̱ńē̃ kalamazan*
*χe̱r kāle̱rzam 'e̱staraχ.*

A tirajtatok lévő szokmány,
Azért hogy (azt mondván, hogy) a magatoké, rövidebb.
Ha nem éneklitek a mit mi énekeltünk,
Magatok énekeljétek hát mesteriebben. (aT.)

146. *sīŕəń śìŕī kazakkī̱*
*χe̱re̱n ťėzėń ḱəsḱėŕėχ́.*
*sīŕəń śūme̱rɒī̱ àɒ́ź̌azėḿ*
*χe̱r tūze̱r-ī̱, jut śi̱n-ī̱?*

A tirajtatok lévő szokmány,
Azért hogy (azt mondván, hogy) a magatoké, rövidebb.
A mellettetek lévő legények
A magatok barátai-e, idegen emberek-e? (aT.)

147. *suχan śìzē̃ pe̱χman-ɒ́ź̌ə,*
*śe̱v̥arā jū̃ź̌ə te̱v̥ajŕə.*
*ṕizėv́ səŕzē̃ pe̱χman-ɒ́ź̌ə,*
*ṕiɒ́ē̃ χ́əŕľə te̱v̥ajŕə.*

Hagymát enni nem próbáltam,
A szájat keserűvé tehette.
Pirosítót kenni nem próbáltam,
Az arczot pirossá tehette. (aT.)

148. *sujlā-sujlā v́iŕ ākre̱m,*
*ke̱tke̱le̱ śəŕ pulmi̱ńɒ́ź̌ə.*
*sujlā-sujlā tus tūre̱m,*
*śi̱n sīv́əťḿiń jūŕəťśťśə.*

Válogatva-válogatva kölest vetettem,
(Csak) hangyás föld ne legyen.
Válogatva-válogatva barátot szereztem (tettem),
Jó volna, ha más el nem hidegítené. (aT.)

149. *śav̥rā χe̱jrā śāv̥e̱rmā,*
*śāv̥e̱rmàɒā śi̱n śukte̱r.*

*ēʙiŕ vi̯ľamā tuχmazan,*
*vi̯ľamàᴅā χ́əŕ śuktẹr.*

Gömbölyű köszörűkövet forgatni,
Forgatni sincsen ember.
Ha mi játszani nem megyünk ki,
Játszani sincsen leány. (aT.)

150. *śėŕėḿ śiṅᴅźē vi̯ľannī̯,*
*ťśaɢan puśṅē taptannī̯.*
*ȅṕ vẹl χ́əŕē jatlannī̯,*
*īɢə kāťśťśẹ muχtannī̯.*

A gyepen játszani,
Nádbuzogány fejét taposni.
Nekem (én) azt a leányt szidni,
Két legénynek dicsérni. (aT.)

151. *śėŕėḿ śìṅē śul χī̯vrẹm*
*śulàχī̯ kun śüŕėḿē.*
*sar àᴅźànā tus tūrẹm*
*śak vẹjẹrā vi̯ľamā.*

A gyöpre utat csináltam
Nyári napon járni (rajta).
Szőke legényt barátommá tettem
Ebben a játékban játszani (vele). (aT.)

152. *śėŕėḿ ūśrẹm ṕiŕ ākrẹm,*
*ṕīŕə pūľᴅźə pẹrźāʙėḱ.*
*aj-χaj χāmẹr tānᴅẹśsėḿ*
*ṕīᴅər kūrẹnan śẹrźāʙėḱ.*

A gyöpöt feltörtem, kölest vetettem,
A köles olyan lett, mint a borsó.
Ej-haj a mi pajtásaink
Mint az átlátszó gyöngy. (aT.)

153. *śəṅə ṕūŕᴅəṅ ťśüŕėᴅźī,*
*ťśəṅᴅēŕľə iḱḱėṅ χažaχχī̯.*
*śav tajaʙā χ́əŕəzėḿ,*
*'ẹstānlẹ iḱḱėṅ ṕəṕəzėḿ,*
*ḱəḿəľľə iḱḱėṅ ūḿəzėḿ.*

Uj háznak az ablaka,
Csipkés a rámája.
E Tajaba leányai,
Szép növésű a termetük,
Ezüstös a kebelük. (aT.)

154. *śe̯ᴅe̯r-śāᴅe̯r śaᴅanā*
*ē̆ʙiŕ aṿmazan, kam aṿas?*
*pulī̯-pulmī̯ se̯maχā*
*ē̆ʙiŕ iľťḿėzėń, kam iľᴅės?*

A ripegő-ropogó sövényt
Ha mi meg nem fonjuk, ki fonja?
A való-valótlan szót
Ha mi meg nem halljuk, ki hallja? (aT.)

155. *śe̯lᴅe̯r χuškā śüŕėń ùt*
*vi̯ľāᴅe̯r χ́əṿėľ tuχi̯ťśťśėń.*
*χāme̯rā śī̯rne̯ śi̯n-àᴅźī̯*
*ḱəťťəŕ śi̯rlā ṕiżiťśťśėń.*
*ē̆ʙiŕ vi̯ľassī̯-kulassī̯*
*śi̯rlā ṕīśńə ve̯χe̯trā.*

Csillagos hóka sárga ló
Hadd játsszék nap felkeltéig.
A minékünk rendelt ember fia
Hadd várjon az eper-érésig.
A mi játszásunk-nevetésünk
Eper-érés idején. (aT.)

156. *śīᴅźə-ṕīľəḱ śe̯marᴅā*
*ťəṿəľėḿē puślāne̯.*
*kūške̯zē̆ńəń χ́əŕəzėḿ*
*ṕəᴅəľėḿē puślāne̯.*

Hét-öt tojás
Csibésedni kezdődött.
A Koski-beliek leányai
Terhesedni kezdődtek. (aT.)

157. *śi̯χassū śuk tūᴅe̯rnā,*
*ḿəžəń ťśəńᴅėŕʙē ṕəᴅē̆ŕᴅəń?*

*iľėssū̄ śuk ė̀s manā,*
*ḿəžəń sęmaχ ṕəɒ̀ė̄ŕɒ́əń?*

Nem akarod megkötni a kendődet,
Miért csináltad csipkével?
Nem akarsz te elvenni engem,
Miért igérted meg? (aT.)

158. *śiľ-armani̯n śunāɒ́ź̄ə*
*śiľ 'ęśtallā, unɒallā.*
*kūśkęzė̄ńəń χ́əŕəzėḿ*
*kāťśťśę 'śtallā, unɒallā.*

A szél-malom vitorlája
A merre a szél, arrafelé.
A Koski-beliek leányai
A merre a legény, arrafelé. (aT.)

159. *śiľ śāvęrnat, śiľ śāvęrnat,*
*śəḿəŕť śėśḱī χęvànā jāvęnat.*
*šūχęšlaman ťśū̀ńē̄ šūχęštā śuk,*
*šūχęšlazan śāmręk puś śāvęrnat.*

Forog a szél, forog a szél,
A zelnicze virága a bokorhoz csavarodik.
Ha nem gondolkodom, gondom sincsen,
Ha gondolkodom, szédül a fiatal fej. (aT.)

160. *śiťś́ śi̯rmānęn pūźəńɒ́źē̄*
*śi̯rlī̯ nummaj śəŕ saχal.*
*tāręn vāręn pūźəńɒ́źē̄*
*śi̯rlī̯ saχal śəŕ nummaj.*
*aťťē̄-ańńē ḱīľəńɒ́źē̄*
*ī̯rlęχ nummaj kun saχal,*
*śīɒ́źə jūɒęn ḱīľəńɒ́źē̄*
*ī̯rlęχ saχal kun nummaj.*

Hét pataknak fejénél
Sok az eper, kevés a föld.
A mély gödör fejénél
Kevés az eper, sok a föld.
Apa-anya házában

Sok a jóság, kevés a nap,
Hét idegen házában
Kevés a jóság, sok a nap. (aT.)

161. *śīťśťśəľľē jāv̥nę ùɢāźęm,*
*śiṕṕē ťīŕńə nuχratśęm.*
*ṕəŕ śəŕē pęχ, śüľē pęχ,*
*sav̥zan ṕīŕəń śìjē pęχ.*

Hétszeresen csavart paszomántocskám,
Fonalra fűzött pénzecském.
Nézz egyszer a földre, nézz felfelé,
Ha szeretsz, mi reánk nézz. (aT.)

162. *śūmęr śęv̥at ťəťŕèńē,*
*śi̯v̥ pūχęnat ṕəv́èńē.*
*śīḿək śiɒ́ē-puślazan*
*χ́əŕ pūχęnat uramā.*
*χęjat śiɒ́ē-puślazan*
*χ́əŕ salanat uramran.*

Eső esik a ködbe,
Víz gyülekezik a gátba.
A mikor *śīḿək*[1]) közeledni kezd,
A leány gyülekezik az ucczára.
A mikor *χęjat*[2]) közeledni kezd,
A leány elszéled az ucczáról.

163. *śurχī̯ śi̯v̥ʙā ḿəń anat?*
*puś śāv̥ręnan pūlę anat.*
*śav̥ kūškęrā ḿəń pulat?*
*śuľľéń ṕəɒ́ə χ́əŕ pulat.*

A tavaszi vízzel mi úszik?
Szédelgő fejű hal úszik.
Ebben a Koskiban mi történik?
Minden évben terhes leány lesz. (aT.)

---

[1]) Szentháromságvasárnap előtt való szombat, egy aratás előtti halotti ünnep, ekkortájt kezdik a kördalokat énekelni.

[2]) *χęjat* csuvas falu a szimbirszki kormányzóságban, vásárjáról híres, mely nyáron, aratás tájon van. Ekkor már végére jár a kördaléneklés.

164. *śū̄ľə ťėńə ḱəľėḱəŕ*
*àj ḱəľėťŕėń śū̄ľə mar.*
*mattur ťėńə χ́əŕəŕzėḿ*
*ṕəŕīḱē ṕiŕḱėń i̯tlā mar,*
*ēḃiŕḱē siŕḱėń kajaχ mar.*

Magasnak mondott kamrátok
Az alacsony kamránál nem magasabb.
Szépnek mondott lányaitok
Egyik sem külömb minálunk,
Mi sem (vagyunk) hátrább nálatok. (aT.)

165. *śū̄ľə tū śińḱźī kurni̯tsā,*
*ťəḱəḿə kajat jal ūrlę.*
*ṕīŕəń saṿnī̯ jal ūrlę,*
*salāḿə kajat śi̯n ūrlę.*

Magas hegy tetején levő vendégház,
Füstje a falun keresztülmegy.
A mi szeretőnk a falun túl,
Üdvözlése megy más által. (aT.)

166. *śüľē pęχręm ťəľəńḱəḿ*
*kājęk χur v́əśśē kājnęran.*
*šūχęšlāręm, ťəľəńḱəḿ*
*vęję iŕťsē kājnęran.*

Felfelé néztem, elámultam
A vadlúd elszállásán.
Gondolkodtam, elámultam
A játék elmúlásán. (aT.)

167. *śüľ ḱəľėťŕī v́iŕ pęttī̯,*
*kamʙā larzā śijės-šī?*
*'ęjχę ḱiľėť kuś tullī̯,*
*kamʙā vi̯rtsā śi̯ṿras-šī̯?*

Magas kamrabéli köles-kása,
Leülve, kivel kellene megenni?
Jön az álom, tele a szem (vele),
Lefeküdve, kivel kellene aludni? (aT.)

168. *śül' ḱəl'ėt'ŕī v́iŕ pe̥ttī̥,*
*śijėjėst'š́ə, śe̥v́ə śuk.*
*'ī ve̥je̥że̥m, ve̥je̥że̥m,*
*vi̥l'ajast'š́ə, χ́əŕə śuk.*

Magas kamrabéli köles kása,
Ehetném, de zsír nincsen.
Hej játékosom, játékosom,
Játszhatnám, de leány nincs. (aT.)

169. *śül' tū śiń́ɒ́ż́ī śil'-arman,*
*ṕəŕɒ́ē śīl'zəŕ āve̥rmas.*
*ṕəŕ śuk śiń́ɒ́ż́ėń śi̥n śīzėń,*
*ṕəŕɒ́ē t'š́ūne̥m χurlanmas.*

Magas hegyen lévő szélmalom,
Szél nélkül semmit sem őrlet.
Ha semmiségért más gyaláz,
A lelkem semmit sem neheztel. (aT.)

170. *śüŕėń ùtsėḿ śul il'ėjḿės,*
*taχāńəzėḿ χe̥pne̥ɒā puzajmas.*
*ṕiŕē jalɒ́ē te̥šmanzėḿ kurajmas,*
*tūre̥ īŕəḱ jāmastā śəńėjḿės.*

Világos pej lovak nem járhatnak az úton,
Patkóik leestek, nem léphetnek.
Minket a faluban ellenségek gyűlölnek,
Az isten engedelmet nem ád, és nem győzhetnek. (aT.)

171. *tajaʙā uram āsle̥ uram,*
*ìḱ ajakkī̥ sar t'š́ėɒ́ż́ėḱ.*
*sar t'š́ėɒ́ż́ėḱŕē sar kāje̥k,*
*ṕəŕńē ṕəŕ sum paraśśə.*
*śak tajaʙā χ́əŕzèńē,*
*ṕəŕńē śəŕ sum paraśśə.*

Tajaba ucczája nagy uccza,
A két széle sárga virág.
A sárga virágon sárga madár,
Egyért egy rubelt adnak.
E Tajaba leányaiért,
Egyért száz rubelt adnak. (aT.)

172. *tāręn varᴅā χur pūsręm,*
*vęrę ťėzē an kālęr.*
*χam puślazā χam kalap,*
*šuχraχ ťėzē an kālęr.*

Mély gödörben ludat öltem,
Tolvajnak ne nevezzetek.
Magam kezdve magam éneklek,
Nagyon pajkosnak ne nevezzetek. (aT.)

173. *tāręn varᴅā jur ṕəťḿės,*
*jur varri̯ńᴅźē pęr ṕəťḿės.*
*śi̯nnā śìzē śi̯n ṕəťḿės,*
*vęjjā tuχsā 'əś julmas.*

Mély gödörben a hó nem fogy el,
Hó közepén a jég nem fogy el.
Mást (embert) gyalázó ember nem fogy el,
Játékra menve a munka nem marad el. (aT.)

174. *tāręn varᴅā jur pur ťėť,*
*jur varri̯ńᴅźē pęr pur ťėť.*
*tajaʙānęn vęjji̯ńᴅźē*
*vęᴅęr śulχī̯ χ́əŕ pur ťėť.*

Azt mondják, hogy a mély gödörben hó van,
Azt modják, hogy a hó közepén jég van.
Tajabának játékában
Azt mondják, hogy harmincz éves leány van. (aT.)

175. *tāręn varᴅī̯ kęvak ťśėᴅźėḱ,*
*χ́əv́ėľ kurmas, śiľ v́əŕḿės.*
*śak tajaʙā χ́əŕzèńē*
*jėṕľē χajar kuś üḱḿės.*

Mély völgybéli kék virág,
Nap nem látja, szél nem fújja.
E Tajaba leányait
Hogy hogy «rossz szem» meg nem veri. (aT.)

176. *ťėŋ́Ǵəľə ťėv́ėť ťijēᴅəŕ,*
*ťėŋ́Ǵəľə ťėv́ėť siŕē mar.*

*sārę χ́əŕ, sārę χ́əŕ t́ijēḎəŕ,*
*sārę χ́əŕzėḿ siŕē mar.*

Ezüstpénzes melldísz — mondjátok,
Ezüstpénzes melldísz nem tinéktek (való).
Szőke leány, szőke leány — mondjátok,
A szőke leányok nem tinéktek (valók). (aT.)

177. *t́əṕsəŕ t́īńəs, χurā šįv,*
*ṕəŕ sāzęzęr juχatśḱē.*
*ḱəv́ə kalajman χ́əŕ-śįnzėḿ*
*ṕəŕ sāzęzęr tęraśśə.*

Feneketlen tenger, fekete víz,
Egy hang nélkül folyik.
A dalt nem énekelhető leányok
Egy hang nélkül állanak.

178. *tęv-ajakkį vāžęk śul,*
*sūlęnmįńḎźə śunāžęm.*
*śāGę vęjjā tuχsassęn*
*jęnęšmįńḎźə t́śəĺχ́ēžəḿ.*

Hegy oldala lejtős út,
Csak ne faralna a szánocskám.
E játékba elmenve
Csak ne hibázna a nyelvecském. (aT.)

179. *tęvātkęl purā purāręm,*
*ḱəḎėssīzėḿ t́īǴəssəŕ.*
*tānDęš tanā ḱiĺḿėzėń*
*vęj vįĺamā kęmęlzęr.*

Négyszegletű házgerendát ácsoltam,
A sarkai egyenlőtlenek.
Ha a pajtás(od) nem való hozzád,
Játékot játszani örömtelen.

180. *t́īḿəŕ-tęranDas turDįńē*
*tūBęlχāran tūn-iḱḱėń.*
*χāmęr jālęn χ́əŕzèńē*
*ṕəŕ 'ęstanā χįvn-iḱḱėń.*

Vas-tarantasz rúdját
Gyöngyvessző fájából csinálták.
A mi falunk leányait
Egy szövőszékbe tették. (aT.)

181. *ťīpńə varᴅā ùt śūlᴅęm,*
*ťipśėχ kajmi̯n jūŕəťšťšə.*
*kuštan χə́ŕńē kuś χī̯vręm,*
*tuχsā kajmi̯n lājęχťšə.*
*tuχsā kajasran ťšūnęm śuk,*
*parzā iĺḿė mūlęm śuk.*

Száraz gödörben füvet kaszáltam,
Jó lenne, ha el nem száradt volna.
Szájhős leányra szemet vetettem,
Jó lenne, ha férjhez nem menne.
Férjhezmenéséhez lelkem nincsen,
(Pénzt) adva elvenni vagyonom nincsen. (aT.)

182. *ťīŕĠə-ťīŕĠə jęvaᴅžā,*
*kasmāzeraχ pulmas vęl.*
*vęj puślazā kalamā*
*naᴅžar χə́ŕᴅėń ḱiĺḿės vęl.*

Tányér-tányér (sült) galuska,
Vágás nélkül nem lesz az.
Játékot kezdve énekelni
Hitvány leánytól nem jön az. (aT.)

183. *ťīŕĠə-ťīŕĠə sar šęrżā*
*siŕʙəťḿėĺľē vi̯lar-ī̯?*
*'ī vęjężęm-vęjężęm,*
*pi̯l 'əśḿėĺľē vi̯lar-ī̯?*
*pi̯l 'əśḿėĺľē vi̯ĺazan*
*χurt 'əŕᴅžėḿės ťijėśśə.*
*kaťšťšęʙā χə́ŕ vi̯ĺazan*
*χə́ŕ 'əŕᴅžėḿės ťijėśśə.*

Tányér-tányér sárga gyöngy
Elszórósdit játszunk-e?
Hej játékosom-játékosom,

Méz-ivósdit játszunk-e?
Ha méz-ivósdit játszunk,
Azt mondják, a méh nem szaporodik.
Ha a legény meg a leány játszik,
Azt mondják, a leány nem szaporodik. (aT.)

184. *t́īsĺəḱ śińḎźī t́iǴėńėḱ,*
*tęrrį̄ v́əśt́əŕ, t́əʁə jūlᴅęr.*
*ṕiŕė̄ śijėǴėń tānᴅęšsėḿ*
*kuĺĺėń ṕəŕī īḱsəĺᴅəŕ.*

Szeméten levő bojtorján,
A teteje repüljön el, a töve maradjon meg.
A minket gyalázó pajtások
Minden nap egygyel kevesbbedjenek. (aT.)

185. *tūrę lažā turᴅį̄zėḿ*
*tūʁęlχāran tùnį̄zėḿ.*
*aj-χaj ṕīŕəń saṿnį̄zėḿ,*
*kuś χaržį̄zėḿ χurį̄zėḿ.*

Pej ló rúdjai
Gyöngyvesszőből vannak csinálva.
Ej-haj a mi kedveseink,
Szemöldökeik feketék. (aT.)

186. *tū śìńė̄ ūlęχręm tujāzęr,*
*tujā kājręm jəńėŕzəŕ.*
*ȅṕ aṿlānᴅęm χūlęnzęr,*
*àḎźį̄ pūĺḎźə kęmęlzęr.*

Felmentem a hegyre bot nélkül,
Elmentem a lakodalomba nyereg nélkül.
Megházasodtam én leánydíj nélkül,
A gyermekem (a gyermek) örömtelen lett. (aT.)

187. *tūzęm pānę śur t́śę̄χę,*
*śit́ś śęmarᴅā tūŕəḎė̄*
*śīḎźə t́śəʁə kęlārḎźə.*
*jāᴅęm jəḎėḿ χ́əŕŕìńė̄*
*tęǴę tāǴę puśtarmā.*

*kūškęzē̄ńəń àɒ́ź̄i̯zėḿ*
*kājnę χęjat śuľ śìńē̄*
*üǵėń-tęran puśtarmā.*
*tajaʙāńəń àɒ́ź̄i̯zėḿ*
*kājnę χuzan śuľ śìńē̄*
*ì̯r ulʙuɒā 'ęzatmā.*

Barátom adott fehér tyúkot,
Hét tojást tojott, és
(Mind) a hétből csibe kelt.
Elküldtem a szérű szélére
A hulladékot összeszedni.
A Koski-beliek legényei
Elmentek Kijatyi útjára
A nyomorékokat összeszedni.
Tajabának legényei
Elmentek Kazán útjára
A jó urat elkisérni. (aT.)

188. *t́šəḿʙə́ŕɒ́ėń īľńə šur jāv̥lęk,*
*χ́əŕŕìńē ùɢā ṕəɒ́ė́ŕńə.*
*an jəŕ sav̥nī̯ ṕīŕəńžəń,*
*śī̯rnę pulzan pī̯ręʙęr,*
*śi̯rman pulzan pī̯męʙęr.*

Szimbirszkben vett fehér kendő,
A széle aranyos pántlikával beszegve.
Ne sírj kedves mi miattunk,
Ha meg van írva, (férjhez) megyünk,
Ha nincs megírva, nem megyünk (férjhez). (aT.)

189. *t́šəńɒ́ėŕ śiṕṕī ṕəŕɒ́ź̄əḱḱē̄,*
*tęχęnajmęp, ḱīŕľə mar.*
*kūškę χ́əŕə sārę χ́əŕ,*
*ė̀ṕ vi̯ľajmęp, ḱīŕľə mar.*

Csipke-fonálból (való) kesztyű,
Nem húzhatom fel, nem kell.
Koski leánya szőke leány,
Nem játszhatom vele, nem kell. (aT.)

190. *ťšə́ń ṕəŕjāškẹ an śī̱χẹr,*
*šartlattarzā an śū̆ŕəŕ.*
*ēʙiŕ lājẹχ ťijėjzē*
*puśrā ī̱vẹtsā an śū̆ŕəŕ.*

Bőr csattot ne kössetek,
Pattogtatva ne járjatok.
Azt mondhatva, hogy mi jók (vagyunk),
Fejeteket fenhordozva ne járjatok. (aT.)

191. *ťšə́ŕżiťťī arɢī̱ ťšə́ńɒ́ėŕľə,*
*šẹɒẹklànā śiɒ́ės śuk.*
*jėṕľė ī̱rẹ pulzanɒā,*
*aťťē-ańńèńē śiɒ́ės śuk.*

A kötény széle csipkés,
A horgolttal nem ér fel.
Akár milyen jó legyen is,
Az apával-anyával nem ér fel. (aT.)

192. *ťšə́v̨əľ-ťšə́v̨əľ śėŕżīzėḿ,*
*χup χuššī̱ńɒ́ż́ē sassī̱zėḿ.*
*kūškẹzēńəń χ́əŕəzėń*
*sat ājəńɒ́ż́ē vẹjjī̱zėḿ.*

Csipogó-csipogó verebek,
Kéreg[1]) között a hangjuk.
A Koski-beliek leányainak
Kert alatt a játékuk. (aT.)

193. *ťšẹʙar kukkū āv̨ẹɒat,*
*ťšẹn pi̱trav̨rā ťšārẹnat.*
*aj-χaj ṕīŕəń vẹjẹzėḿ*
*ťšẹn χẹjatrā ťšārẹnat.*

Tarka kakuk szól,
Az igazi Péter-Pál napkor hallgat el.
Ej-haj a mi játékunk
Az igazi Kijatyi-i (vásárkor) hallgat el.[2]) (aT.)

---

[1]) Hársfakéreg, ebből való igen sokszor a hambár teteje, a hova a veréb is odafészkel.

[2]) A kijatyi-i vásár június közepe táján van, ekkortájban ér véget a kördalok éneklése, mert kezdődik a mezei munka.

194. *ťšęʙar kukkū ťšęʙarlat,*
*šūrę χut śìńē χuraᴅat.*
*kūškęzēńəń χ́əŕəzėḿ*
*kaťšťšā jèńᴅżəḱ ťšęʙarlat.*

Tarka kakuk tarkázik,
Fehér papirosra feketít.
A Koski-beliek leányai
A legénynek pénzeszacskót hímeznek. (aT.)

195. *ťšęl-ťšęl juχan śi̯rmànā*
*ťšęnlazā ḱəʙėŕ kāręʙęr.*
*kūškęzēńəń χ́əŕzèńē*
*ťšęnlazā jatńē jāręʙęr.*

Csergedezve folyó patakra
Igazán hidat feszítünk.
A Koski-beliek leányait
Igazán elgyalázzuk. (aT.)

196. *ťšęl-ťšęl juχan śi̯rmànā*
*śāʙę χurᴅā kaśśā kaj.*
*kūškęzēńəń χ́əŕzèńē*
*ťəŕťsē üǵėŕᴅē surzā kaj.*

Csergedezve folyó patakra
Rakjál rőzsét és menj keresztül (rajta).
A Koski-beliek leányait
Taszítsd fel és köpj (rájuk). (aT.)

197. *ťšęn ťüʙèŕī śiťš-śęlᴅęr,*
*śīťšťšəžəᴅē śut śęlᴅęr.*
*tajaʙàrā χ́əŕəχ́ χ́əŕ,*
*χ́əŕəχ́əšťē sārę χ́əŕ.*

Legfelül levő «Hét csillag» (Gőnczölszekér),
Mind a hete fényes csillag.
Tajabában negyven leány,
Mind a negyvene szőke leány. (aT.)

198. *ťšęŋɢęr-ťšęŋɢęr ťšəń-jəv́ėń,*
*ùt ťšarzàᴅā ťšārenmas.*

*kūškẹzẽńəń χ́əŕəzėḿ,*
*āššə ťšarzā ťšārẹnmas.*

Csengő-lengő szíj-kantár,
Ha a lovat visszatartják sem marad nyugton.
A Koski-beliek leányai,
Ha az apja visszatartja (sem) marad nyugton. (aT.)

199. *ťšẹŋɢẹr-ťšẹŋɢẹr ťšẹχ-ùrī̱,*
*lẹppī̱-lappī̱ χur-ùrī̱.*
*kūškẹzẽńəń χ́əŕəzėḿ,*
*ùlā jī̱ttẹn kaj-ùrī̱.*

Gyors járású tyúk-lába,
Lappogó járású lúd-lába.
A Koski-beliek leányai,
Tarka kutya hátsó lába. (aT.)

200. *ťšẹržẹ ḱəľėť ālẹkńẽ*
*v́īᴅəŕ śurzā ḱəŕəʙəŕ.*
*χāmẹrā śijėǵėń śi̱nzèńẽ*
*v́īᴅəŕ tatsā kālẹʙẹr.*
*kālẹʙẹrᴅā tāᴅẹʙẹr,*
*ťšəŕìzèńẽ śūrẹʙẹr.*

Fenyű-kamra ajtaját
Keresztül szakítva bemegyünk.
A minket gyalázó embereket
Keresztültépve beszélünk.
Beszélünk és tépünk,
Szíveiket szakítjuk. (aT.)

201. *ťšijèʙėľẽ tūʙẹlχā*
*ṕīŕəń paχťšàrā üzėť vẹl.*
*sap-sar śū̃śľə sar àᴅźā*
*ṕīŕəń jalᴅā üzėť vẹl.*

Meggyfa és gyöngyvessző
Az a mi kertünkben nől.
Tiszta szőke hajú szőke legény
Az a mi falunkban nől. (aT.)

202. *t́šijē, t́šijē t́ijėśśə,*
*aṿrī̯ śińżē t́ijėśśə.*
*χ́əŕ t́šup tùzā kurmańḋźə,*
*tùᴅī̯ tūtlẹ t́ijėśśə.*

A meggy, a meggy azt mondják,
A szára vékony azt mondják.
A leányt észrevétlenül megcsókolva
Az ajka édes azt mondják. (aT.)

203. *t́šus ṹit́t́ēŕńə ḱəĺėḋē*
*t́šusńē pẹχsā an sẹχlan.*
*ṕiżėṿ́ səŕńə χ́əŕzèńē*
*t́əsńē pẹχsā an sẹχlan.*

Vékony deszkával fedett kamrát,
A deszkáját nézve, meg ne szeresd.
Pirosítóval festett leányokat,
A színét nézve, meg ne szeresd. (aT.)

204. *t́šüŕēḋźəŕ χuppī̯ pẹχẹrᴅẹr,*
*użast́šəḋē χuʙast́šə.*
*ùrājẹrzėḿ šẹṿẹśtẹr,*
*taʙast́šəḋē siǵėst́šə.*
*ṹiś kas χ́əŕə ṕəŕ pulzā*
*vi̯ĺast́šəḋē kulast́šə.*

Ablakotok táblája sárgaréz,
Ki kell nyítani és be kell csukni.
A padlótok bádog,
Taposni kell és ugrani kell (rajta).
Három uccza leányának egyesülve
Játszani kell és nevetni kell. (aT.)

205. *t́šüŕėḋźē śińḋźī kuśḱəsḱī,*
*kūškẹ χ́əŕiń ḿəĺǵī pur.*
*tajaʙā àḋźi̯n kẹssi̯ńḋźē*
*kūškẹ χ́əŕiń išḿī pur.*

Ablakon lévő tükör,
Koski leányának a képe van (benne).
Tajaba legényének a zsebében
Koski leányának a karperecze van. (aT.)

206. *ūGęľḎźē tulāžəńḎźē ùtsėḿ vi̯ľat,*
*kāmęn iḱḱėń sārnę āžęḿə.*
*pāżęrDanBā pęχsā tęrāDęp,*
*ēziŕ iḱḱėń śī̯nnęn lājęχ́ə.*

A falukerítésen kívül lovak játszanak,
Kinek az elterített gabonája (az).
Régtől fogva nézem,
Ti vagytok az ember(ek) java. (aT.)

207. *ūjęχ śuttī̯ śap-śūDę,*
*kun śuttì̯ńē śiḎės śuk.*
*kūškę χ́əŕə śap-śūDę,*
*tajaBā χ́əŕńē śiḎės śuk.*
*tajaBā χ́əŕńē śiḎėssī*
*kū tavràrā χęjḎē śuk.*

A hold fénye ragyogó,
A nap fényével nem érhet fel.
Koski leánya ragyogó,
Tajaba leányával nem érhet fel.
Tajaba leányával felérhető
Ezen a vidéken az sincsen. (aT.)

208. *ūlęχręm śū̄ľə tū śìńē,*
*jāręnDęm samar-ši̯v śìńē.*
*samar-ši̯v jūľḎźə sāręlzā,*
*sar-Gāmęš jūľḎźə tājęlzā.*
*uramBā sārę χ́əŕ īŕťńə ťšuχ*
*sar àḎźā jūľḎźə tājęlzā.*

Felmentem a magas hegyre,
Leereszkedtem a Szamara vizére.
Szamara vize elterülve maradt,
A sárga nád*) hajladozva maradt.
A mikor az ucczán szőke leány ment végig,
A szőke legény hajladozva maradt. (aT.)

209. *uľi̯Ḏźē-śaDan ṕīḎə pulzan*
*jal iľėḿńē śav ḱüŕėť.*

---

*) Tatárosan hangzik: *sárga nád* tatárul = *sārę kamęš*, csuvasul = *sārę χęmęš*. De lehet, hogy *sar-Gāmęš* helységnév.

*ìḱ īľəńḎėš ṕəŕ pulzan*
*ḱiľ iľėḿńē śaṿ ḱüŕėť.*

Ha a falukerítés sövénye erős,
A falu szépségét ez hozza.
Ha két atyafi egy (úton) van,
A ház szépségét ez hozza. (aT.)

210. *ulmā-jī̱ṿęś kazaśśə,*
*purDī̱ muGì̱ńē ṕəľḿėśśə.*
*ṕiŕē tānDęšsėḿ śijėśśə,*
*χęjzėḿ jėṕľìńē ṕəľḿėśśə.*

Almafát vágnak,
A balta tompa (voltát) nem tudják.
Minket a pajtások gyaláznak,
Önmaguk milyen voltát nem tudják. (aT.)

211. *ulmā-jī̱ṿęś vak-kęnā,*
*turāḎźəzėḿ las-kęnā.*
*kęźal χ́əŕzėḿ vak-kęnā,*
*ṕiŕē vi̱ľamā ťśuχ-kęnā.*

Az almafa kicsike,
Az ágai lombosak.
Idén a leányok kicsikék,
Épen hogy jók nékünk játszani. (aT.)

212. *ùlt śəṿ́əľə śur ḱəḂē,*
*tęχęnajmāręm ùjaṿrā.*
*vęję iŕťsē pi̱raśḱē,*
*vi̱ľajmāręm saṿnì̱Ḃē.*

Hat varrásos fehér ing,
Nem viselhettem az ünnepben.
A játék elmúlóban van,
Nem játszhattam a kedvessel. (aT.)

213. *urāmęrzėḿ tazā mar,*
*šęlaGanzėḿ ēḂiŕ mar.*
*àḎźī̱zėḿ χęjzėḿ kalamazan,*
*kalaGanzėḿ ēḂiŕ mar.*

Ucczáitok nem tiszták,
A megseprői mi nem vagyunk.
Ha a legények maguk nem énekelnek,
Az éneklők mi nem vagyunk. (aT.)

214. *ùràna̅ šūrę sī̯rᴅęmᴅā,*
*kājrę̅m uram tę̅rššəńē̅.*
*sūlę̅nᴅęm tānᴅęš jėńėľľē̅,*
*ťšə́ńᴅəḿ, ťšə́ńᴅəḿ, ťšə́ńḿḗŕə,*
*ṕīŕəń tānᴅęš 'ę̅jχę̅rā.*

A lábamra (lábra) fehéret húztam,
Elmentem az uccza hosszában.
Odatértem (odafaraltam) a pajtás mellé,
Szólítottam, szólítottam, nem szólt (vissza),
A mi pajtásunk álomban. (aT.)

215. *ùt kęɢārᴅęm ťəḱḿè̀ńē̅,*
*āllę̅m ťīv̥́ŕə jəṕsè̀ńē̅.*
*śav̥ tānᴅęšsėń sęmāχ́ə*
*śūrᴅ́žə śāmrę̅k ťšə́ŕè̀ńē̅.*

Lovat kötöttem a kerítéshez,
Kezem hozzáért a pereméhez.
E pajtásoknak szava
Megrepesztette az ifjú szívet. (aT.)

216. *ùt kęškari̯n vę̅rlęχ́ə,*
*χurā tūllę̅n ī̯rlęχ́ə.*
*aťťē̅-ańńē̅ pūrlęχ́ə,*
*ṕiŕē̅ ťiv̥́ėť ī̯rlęχ́ə.*
*aťťē̅-ańńē̅ śuklęχ́ə,*
*ṕiŕē̅ ťiv̥́ėť χūrlęχ́ə.*

A sóskának a magja,
Hajdinának a jósága.
Apa-anya gazdagsága,
Minket illet a jósága.
Apa-anya szegénysége,
Minket illet a bánata. (aT.)

217. *ùt kęškari̯n vęrlęχ́ə,*
*χurā tūllęn ī̯rlęχ́ə.*
*ȅṕ saṿnì̯ńē śi̯n saṿzan,*
*āGę ťəńḎźē męškęľə.*

A sóskának a magja,
Hajdinának a jósága.
Ha az én kedvesemet más szereti,
Ime a világ tréfája. (aT.)

218. *ùtmā 'ęśtan kęGaram?*
*ùlmā-jī̯ṿęś ťəḂəńḎźėń.*
*saṿnī̯ sanā 'ęśtan kuram?*
*ḱiľ ťśüŕėḎźē ḱuťńēŕėχ́.*

A lovamat merről pányvázzam ki?
Az alma-fa tövében.
Kedvesem téged merről lássalak?
Gyere az ablakhoz közelebb. (aT.)

219. *ùtmā jāDęm kajęṿā,*
*kajŕə ūlęχ tęršśəńē.*
*ēḂiŕ vi̯ľànī̯-kulni̯zėḿ*
*kajťśťśęr 'əḿəŕ tęršśəńē.*

A lovamat eleresztettem a sarjúba,
Elment a legelőn végig.
A mi játékaink-nevetéseink
Hadd menjenek az életen végig. (aT.)

220. *ūtmęl-śīťḿəľ śėśḱèŕē*
*śi̯rlā śėśḱī iľėḿľə.*
*tęχęr jal χ́əŕə χušši̯ńḎźē*
*tajaBā χ́əŕə iľėḿľə.*
*tajaBā χ́əŕiń χušši̯ńḎźē*
*χęnā χ́əŕə iľėḿľə.*

Hatvan-hetven virág között
Az eper virága a legszebb.
Kilencz falu leánya között
Tajaba leánya a legszebb.
Tajaba leánya között
A vendég leány a legszebb. (aT.)

221. *ùtran jəńėŕ anᴅarmas,*
*uslāmżęᴅęr śav̥ àᴅ́ż́ā.*
*χ́əŕzėḿ śińᴅ́ż́ėń kuśńē iľḿės,*
*χ́əŕ kuślattęr śav̥ àᴅ́ż́ā.*

Lóról nyerget nem vesz le,
Alighanem kereskedő ez a legény.
A leányokról a szemét nem veszi le,
Alighanem leányt szemlél ez a legény. (aT.)

222. *v́əŕėńē kurɢā sar kurɢā,*
*av̥rī̱ ī̱lttęn puli̱ńᴅ́ż́ə.*
*ťśūnęm sav̥nī̱ χurā kuś*
*tūrę śi̱rnī̱ puli̱ńᴅ́ż́ə.*
*tūrę śi̱rni̱ńᴅ́ż́ėń iŕťḿē śuk,*
*ťśun sav̥nì̱ńē kajmā śuk.*

Jávorfa-kupa sárga kupa,
A fogója arany legyen.
Lelkem szerette fekete szem
Isten rendelése legyen.
Isten rendelését nem lehet elkerülni,
A lélek szerettéhez nem lehet elmenni. (aT.)

223. *v́əŕėńē śuľżī̱ sarlaɢā*
*tęɢęńə-χā ḱəŕ-ɢuńńē.*
*ṕiŕē tānᴅęšsėḿ śijėśśə,*
*ťśāręńəś-χā vęj iŕťsėń.*

A jávorfa levele széles,
Hej lehullik őszszel.
Minket a pajtások rágalmaznak,
Hej (majd) felhagynak, ha elmúlik a játék. (aT.)

224. *vęrman χ́əŕŕī kajūlę,*
*ťiľḿəŕəś-χā vī̱ľęχsėḿ.*
*kunᴅan vęję iŕťsēssəń,*
*ťiľḿəŕəś-χā aᴅ́ż́azėḿ.*

Az erdő széle sarjús,
Kívánják ám a jószágok.

Ezután ha a játék elmúlik,
Kívánják ám a legények. (aT.)

225. *vẹrman χ́əŕŕī las śūľźẹ,*
*las śūľźẹᴅā iľėḿľə.*
*kūškẹ àᴅźī̱ kẹš śṻśľə,*
*kẹš śṻśľəᴅē̄ iľėḿzəŕ.*
*tajaʙā àᴅźī̱ las śṻśľə,*
*las śṻśľəŕėń iľėḿľə.*

Az erdő széle lombos levél,
Lombos levél, ámde szép.
Koski legénye kevés hajú,
Kevés hajú, ámde csúnya.
Tajaba legénye sűrű hajú,
Sűrű hajú volta miatt szép. (aT.)

226. *vẹrman kassā śul χī̱vrẹm*
*śi̱rlā śėśḱī nummajran.*
*jal-jal ūrlẹ tus tūrẹm,*
*jalᴅā tẹšman nummajran.*

Erdőt vágva útat készítettem,
Mert sok az eper virága.
Falun-falun átal barátot szereztem,
Mert a faluban sok az ellenség. (aT.)

227. *vẹrman v́īᴅəŕ tūχnẹ ťšuχ*
*śəḿəŕť śińᴅźē ṕīŕəń kuś.*
*jal-jal ūrlẹ tūχnẹ ťšuχ*
*χ́əŕzėḿ śińᴅźē ṕīŕəń kuś.*

Az erdőn keresztül menet közben
Zelniczén a mi szemünk.
Falun-falun keresztül menet közben
Leányokon a mi szemünk. (aT.)

228. *vẹžẹl-vẹžẹl śiľ v́əŕėť,*
*śaᴅan v́īᴅəŕ mar-žī̱ śav̥?*
*pẹžẹl-pẹžẹl śi̱n-sẹmaχ,*
*ṕīŕəń śīŕėń mar-žī̱ śav̥?*

Zúgva-zúgva fúj a szél,
A sövényen keresztül nem ez-e?
Susogva-susogva más szava,
Nem mi felőlünk-e ez? (aT.)

229. *vun-ī́ḱkə śāṿrẹnan al-śi̯χχī̯,*
*jūχŕə, tūχŕə, ḿəń tẹṿas.*
*pur pur t́əsĺī, purḎē pur,*
*sėŋ́ǵėŕ t́əsĺī ṕəŕī śuk.*
*pur pur tānDẹš, purḎē pur,*
*χ́əv́ēḎəŕ tānDẹš kunDā śuk.*

Tizenkétszer csavarodott karkötő,*)
Szétfolyt, kipusztult, mit tegyek.
Van minden színű, minden van,
Világoskék színű egy sincsen.
(Itt) van minden pajtás, mind (itt) van,
Feodor pajtás nincsen itt.

230. *vun-ìḱ kukkū, ṕəŕ kārẹš*
*āṿẹDaśśə ṕəŕ χārẹs.*
*śak tajaBā χ́əŕəzėḿ*
*ḱəv́ə kalaśśə ṕəŕ χārẹs.*

Tizenkét kakuk, egy haris
Énekelnek egyszerre.
E Tajaba leányai
Dalt énekelnek egyszerre. (aT.)

231. *vun ìḱ salmā ṕiżēŕḎəḿ,*
*ṕəŕńē vuDā üǵēŕḎəḿ.*
*jut jal àḎżī̯ ḱiĺzēssəń*
*śəĺəḱńē śapsā üǵēŕḎəḿ.*

Tizenkét csipkedettet főztem,
Az egyiket a tűzbe ejtettem.
Ha idegen falu legénye jött,
Sapkáját (a földhöz) vágtam. (aT.)

*) Zsinórra felfűzött gyöngyös karkötő.

## 2. Fonó-dalok (*ulaχ jurrī̱* v. *takmak*).

1. *àḋā saṿnī̱ 'ẹzaᴅam,*
*śūrẹm χi̱śńẹ̄ ťüŕľėḋėḿ.*
*kajmazāssẹn śummā lar,*
*šẹpťšẹ́k ťšəľχī ṿəŕėńḋėḿ.*

Gyere kedves, hadd kísérjelek el,
Hátulról hadd igazítsam meg (a ruhád).
Ha nem mégy el, ülj le mellém,
Fülemüle nyelvére hadd tanítsalak meg. (aT.)

2. *àḋā saṿnī̱ 'ẹzaᴅam,*
*ūjrẹm śulā śiḋiťšťšėń.*
*aṿᴅan āṿẹḋə tul śūᴅẹľə,*
*ūjẹrẹlzā kaji̱ťšťšėń.*

Gyere kedves elkísérlek,
Míg az elágazó útig érünk.
Kakas fog kukorékolni, hajnalodni fog
A míg elválunk. (aT.)

3. *ālẹk ūḿə χurā pī̱ľḋźẹk,*
*pī̱ľḋźẹk śińḋźėń atsā tuχ.*
*sāṿnẹ tūzẹr naḋźar pulzan,*
*ālẹk uśtā praχsā tuχ.*

Az ajtó eleje fekete sár,
A sáron keresztül ugorj át.
Ha szeretett pajtástok hitvány,
Nyisd ki az ajtót és hagyd ott. (aT.)

4. *ālẹk ūḿəńḋźī sārẹ χẹmẹš,*
*ḿəžəń šaṿlat śaṿ χẹmẹš?*
*kuźā-puźā kūrẹnmas,*
*ḿəžəń śuraᴅat śaṿ šūχẹš?*

Ajtó előtti sárga nád,
Miért zizeg ez a nád?
Szemnek-fejnek nem látszik,
Miért születik ez a gond? (aT.)

5. *allā pi̯rus ti̯tsāssẹn,*
*turᴅas ḱiľzē kajŕəśḱē.*
*ťšun saṿni̯ńē kurzāssẹn,*
*vi̯ľas ḱiľzē kajŕəśḱē.*

Ha a kezembe (kézbe) czigarettát fogok,
Dohányozni elmegy a kedvem.
Ha a lelkem szerettét látom,
Játszani elmegy a kedvem. (aT.)

6. *apri̯ľ śiťḿės, juχsā ṕəťḿės*
*šur āᴅẹlẹn pẹŕəzėḿ.*
*ši̯ṿ i̯jtsāssẹn pi̯l paraśśə*
*tajaʙānẹn χ́əŕəzėḿ.*

Április nem jön el, nem úsznak el
A Káma jegei.
Vizet kérve mézet adnak
Tajabának leányai. (aT.)

7. *āslẹ śul tẹrẹχ śẹɢā lārtrẹm,*
*śẹɢī̯žəń mar, śuľźī̯žəń.*
*ťšüŕėᴅźē ṽīᴅəŕ kẹᴅźẹk tūrtrẹm,*
*āppẹššẹn mar, jẹmẹkšẹn.*

Az országút mentében hársfát ültettem,
Nem a hársfájáért, a leveléért.
Ablakon keresztül intettem az újjammal,
Nem a nénjéért, a hugáért. (aT.)

8. *āťťē pāᴅźə kẹṿak lažā,*
*χ́iŕē tuχtā ḱüľ ťēŕə.*
*ḱiŕėḱ kam χ́əŕə pūlᴅẹr ťēŕə,*
*i̯ᴅalazā vi̯rt ťēŕə.*

Apám fehér lovat adott,
Azt mondta, menj a mezőre és fogd be.
Azt mondta, akárkinek a leánya legyen,
Azt mondta, átölelve feküdj (vele). (aT.)

9. *ēʙiŕ kājẹʙẹr uttarzā,*
*śəŕ kẹɢẹrńē taptatsā.*

*kalažaɢanzėḿ ťėḱ kalaśťšəŕ,*
*śṻŕəƀəŕ ṕüŕńē šartlatsā.*

Elmegyünk mi léptetve,
A föld kebelét taposva.
A kik beszélnek, csak hadd beszéljenek,
Járunk az újjainkat csattogtatva. (aT.)

10. *'əńƀźə ṕəŕƀźə ṕəŕ ṕəŕƀźə,*
*ḱəľėńƀźē 'ęžəńƀźē pulat vęl.*
*ťśunā kajzā ťiv̨ėɢėńńī*
*ṕəś χušši̯ńƀźē pulat vęl.*

A gyöngy szeme egy szem,
Üveg belsejében van az.
A ki a lélekig hatol,
A czomb között van az. (aT.)

11. *'əńē sęv̨assęmɒā pur,*
*ḱəƀṻ χęv̨alassęmɒā pur.*
*ľėš kassallā sav̨nī̯ pur,*
*unɒā kajassęmɒā pur.*

Tehenet is szeretnék fejni,
Nyájat is szeretnék hajtani.
Ama falu felé van a kedves,
Oda is szeretnék menni. (aT.)

12. *īɢə ḱəľėť χušši̯ńƀźē*
*vun-ìḱ kęv̨aɢal ťśəṕṕī pur.*
*vun-īḱḱə mar, ṕəŕŕėƀė śuk,*
*ṕīŕəń sav̨nī̯ kunɒā śuk.*

Két kamara között
Tizenkét kacsa fiókája van.
Nem tizenkettő, egy sincsen,
A mi kedvesünk nincs itten. (aT.)

13. *īɢə par lažā ḱüľzē χūnę,*
*iľėḿľəśḱē χęmęƀźə.*
*vun-śīťśťšəŕē, vun-sākkęrɒā*
*χ́əŕzėń mattur vęχęƀźə.*

Két pár ló van befogva,
Szép az igája (kumet).
Tizenhétben, tizennyolczban,
A leányok szép ideje. (aT.)

14. *'ī pus vi̯ľat, pus vi̯ľat,*
*pus kūɒ́ǹɒ́ž̌ē χur vi̯ľat.*
*ulmā ťšẹʙar ťüžėḱ śińɒ́ž̌ē*
*kāťšťšẹʙalan χ́əŕ vi̯ľat.*

Hej a kút játszik, kút játszik,*)
Kút tövében lúd játszik.
Almás tarka derékaljon
Legény és leány játszik. (aT.)

15. *iŕχ́əńē ìŕ tẹrẹʙẹr,*
*ṕiɒ́ē jurʙā śẹvẹʙẹr.*
*ṕiŕē aťťē χ́əŕ iľḿėzėń,*
*aśtẹrχanā šẹvẹʙẹr.*

Reggel korán kelünk,
Arczunkat (az arczot) hóval megmossuk.
Ha apa nekünk leányt nem vesz,
Asztrakhánba szökünk. (aT.)

16. *ī̯lttẹn iḱḱėń alɢī̯zėḿ,*
*ḱəḿəľ iḱḱėń ťėńɢīzėḿ.*
*sī̯vẹ-ī̯ χā, sī̯vlẹχlẹ-ī̯ χā*
*išḿē, sūlẹ χuźī̯zėḿ?*

Aranyból valók a függői,
Ezüstből valók a (csüngő-)pénzei.
Hej egészségesek-e, hej egészségesek-e
A vékony karkötő, az (ezüst-)karperecz gazdái? (aT.)

17. *karạvaɒā tẹvaśśə*
*χuramāran, χẹmāran.*
*mattur χ́əŕē kẹlarmaśśə*
*χ́əv́ėľ anzan χapχāran.*

---

*) A kútgém fel-alá emelkedik.

Csinálják a kerevetet
Szilfából, deszkából.
A szép leányt nem engedik ki
A kapun, ha a nap leszáll. (aT.)

18. *kāťšťšę ḱiľėť śūᴅęlzan.*
*ǵəŕzėń kęmęlńė tupsan.*
*vi̯ľannì̯ńė kajran ṕəľəń,*
*'ęzatsā, ḱəŕzė vi̯rtsan.*

Megjön a legény ha kihajnalodik,
A leányok kedvét ha megtalálta.
A játékot azután tudod meg,
Ha elkíséred (a leányt), haza mégy, és lefekszel. (aT.)

19. *kęvaɢal àmī̯ ùlā àmā,*
*χęš kūɢęrᴅā śüŕėť-šī?*
*χāmęr savnī̯ sar àᴅźā,*
*χęš uramrā śüŕėť-šī?*

A nőstény kacsa tarka nőstény,
Melyik kanyarulatban jár vajjon?
Az én kedvesem szőke legény,
Melyik ucczában jár vajjon? (aT.)

20. *kęvaɢarᴅźęn śüľᴅėń ṕəżėť*
*pūżə śāvęręnmazāssęn.*
*mattur ǵəŕė ìzė pulmas*
*śū̃żə śi̯χlanmazāssęn.*

A galamb magasan repül
A fejét meg sem fordítva.
A szép leányt nem lehet elvinni
A haját meg nem kötve. (aT.)

21. *kęvak lažā tuχsā kājnę,*
*kam ūśnę-žī̯ χapχànā?*
*sīŕəń kęmęlęr kaplā marᴅźə,*
*kam tūpnę-žī̯ kęmęlrā?*

A fehér ló elment,
Ki nyitotta ki a kapút?

A ti szívetek nem ilyen,
Ki talált a kedvetekben? (aT.)

22. *kūʙe̯s ḱəv́v́ī kalazan,*
*ṕəľḿėzėńɒ́ė tašle̯n śav̥!*
*ťśun sav̥nī̱jəń allī̱ še̯nzan,*
*ṕėŕɒ́žėḱḱəńė pāre̯n śav!*

Ha a hegedű nótáját húzzák,
Ha nem is ismered, tánczolcz ám!
Ha a lélek szerettének a keze fázik,
A kesztyűdet odaadod ám! (aT.)

23. *kukkū 'e̯śtā āv̥e̯ɒat?*
*jal v́əżəńɒ́žī jəľḿèŕė.*
*sav̥nī̱ 'e̯śtā śī̱v̥e̯rat?*
*uram χ́əŕŕińɒ́žī ḱəľėťŕė.*

A kakuk hol szól?
A falu-végi szilfásban.
A kedves hol aluszik?
Az uccza-széli kamrában. (aT.)

24. *kukkū ḱiľėť kūɢe̯lɒatsā,*
*v́əŕėńė śuľžī̱ v́əśťėŕzė.*
*av̥ ľėš kasran sav̥nī̱ ḱiľėť,*
*sar jāv̥le̯kńė v́əśťėŕzė.*

Jön a kakuk kakukkolva,
Jávorfa levelét lehullajtva.
Im' ama faluból jön a kedves,
Sárga kendőjét lobogtatva. (aT.)

25. *ḱūľɒ́əḿ te̯rantas ḱūľɒ́əḿ par ùt,*
*śiľɢìzèńė turazā.*
*an kaj sav̥nī̱, ḱiľ kalażar*
*ťśunɒī̱ varɒī̱ se̯maχā.*

Befogtam a tarantaszba, befogtam egy pár lovat,
A sörényüket megfésülve.
Ne menj el kedves, gyere beszéljünk
Lélekbéli benső szót. (aT.)

26. *χuramā ṕəɢ́ə pulat,*
*śüŕėń ùt śe̱rχā pulat.*
*parū-iľū, vi̱ľū-kulū*
*χ́əŕʙ́ē kāťšťše̱rā pulat.*

A szilfa ívellő fa lesz,
A világos pej ló jó futó lesz.
Adás-vevés, játszás-nevetés
Leánynál és legénynél lesz. (aT.)

27. *χurā ve̱rmanʙā pi̱ne̱ ťšùńē*
*χurā lažẹnā pe̱χsā pi̱r.*
*ēʙ́iŕ īŕɒ́əʙ́əŕ śūɒe̱lne̱ʙā,*
*ťšüŕėɒ́žē uśśā pe̱χsā te̱r.*

Fekete erdőn mentedben
Fekete lovadat nézve menj.
Elmegyünk (előttetek) hajnalodáskor,
Az ablakot kinyitva, tekints ki. (aT.)

28. *χurā ve̱rman χi̱žəńɒ́žē*
*χ́əľəχ́ŕėń śińžē ṕiŕ üzėť.*
*an muχtāne̱r matture̱rʙā,*
*siŕɒ́ėń matturɒā üzėť.*

Fekete erdő mögött
Húrnál vékonyabb köles nől.
Ne dicsekedjetek szépségtekkel,
Tinálatok szebb is nől. (aT.)

29. *χurā ve̱rman χi̱žəńɒ́žē*
*jėṕľē śūľə tūzėḿ pur!*
*tuɒi̱ kulat, kūžə vi̱ľat,*
*jėṕľē mattur χ́əŕzėḿ pur!*

Fekete erdő mögött
Milyen magas hegyek vannak!
Ajka nevet, szeme játszik,
Milyen szép leányok vannak! (aT.)

30. *χurā ve̱rman χi̱žəńɒ́žē*
*šak-šak vūɒe̱ kazaśśə.*

*ṕiŕē ťēńə àɒźazėḿ*
*ulmā śìzē üzėśśə.*

Fekete erdő mögött
Suhogva füvet kaszálnak.
Mienk fajta legények
Almát esznek, úgy nőnek. (aT.)

31. *χurā vẹrman χī̯źəńɒźē*
*śəḿəŕťŕėń χurā kājẹk pur.*
*ińźèɒ̀ɒ̄ mar, śī̯vẹχtā mar,*
*asran kajmī̯ tānɒẹš pur.*

Fekete erdő mögött
Zelniczénél (is) feketébb madár van.
Nem is messze, nem is közel,
Észből ki nem menő pajtás van. (aT.)

32. *χurā vẹrman kukkūǵə,*
*ulmā-ťśẹʙar nummājəš.*
*i̯ɒalā ṕəľėť, ťśup tẹvā ṕəľḿės*
*tajaʙā àɒźī̯ nummājəš.*

Fekete erdő kakukja,
Almás-tarka a legtöbbje.
Ölelni tud, csókolni nem tud
Tajaba legénye, a legtöbbje. (aT.)

33. *laprā ťīľə vi̯rɒaśḱē,*
*vẹl ťīḿə-žī χurzèńē?*
*χẹrantsus jāvlẹk, šur ťśəŕžiťťī*
*ḱīľəžėť mattur χ́əŕzèńē.*

A lapföldön róka fekszik,
Nem bántja-e az a ludakat?
Festett kendő, fehér kötény
Illik a szép leányoknak. (aT.)

34. *malɒan pi̯rā ṕəľḿēŕəḿ,*
*kajran śüŕē ṕəľḿēŕəḿ.*
*ṡur jāvlẹkpā ulmā śi̯χsā*
*kaťśťś ulɒalā ṕəľḿēŕəḿ.*

Elől menni nem tudtam,
Hátul járni nem tudtam.
Fehér kendőbe almát kötve
Legényt áltatni nem tudtam. (aT.)

35. *malᴅā pūlẹʙẹr χā,*
*satrā pūlẹʙẹr χā.*
*kalažaɢanzėḿ ťėḱ kalaśťśẹr,*
*ṕəŕľē pūlẹʙẹr χā!*

Hej elől leszünk,
Hej kertben leszünk.
A kik beszélnek, hadd beszéljenek,
Hej együtt leszünk! (aT.)

36. *man pūžẹmrī̱ χrantsus jāv̥lẹk*
*ūjẹχran śüľē śāv̥ẹrẹnᴅẹr.*
*manā praχsā, juᴅā sav̥zan*
*kalaśmā ťśəľχī śi̱χlānᴅẹr.*

Az én fejemen lévő festett kendő
A holdnál magasabbra forduljon.
Engem elhagyva, idegent szeretve
Köttessék meg nyelve, hogy ne beszélhessen. (aT.)

37. *ṕəŕŕē, īḱḱə, v́īśśə, tẹvāttẹ,*
*ṕīľľəḱ, ūlttẹ mattur χ́əŕ.*
*āmẹš ši̱rat uramrā,*
*χ́əŕə kāťśťśẹ alli̱ńᴅźē.*

Egy, kettő, három, négy,
Öt, hat szép leány.
Az anyja keresi az ucczán,
A leány a legény kezében. (aT.)

38. *ṕəŕ turā-šẹl, ìḱ turā-šẹl,*
*aťťē manā χ́əŕ śuraś.*
*aťťē sānẹn ḱīńə pūľə,*
*mānẹn kẹmẹlẹm tūľə.*

Egy fésű-fog, két fésű-fog,
Apám nekem leányt jegyezz el.

Apám, neked menyed lesz,
Nekem a kedvem telik. (aT.)

39. *ṕīŕəń χi̯śrā ḱül'-Ge̯nā,*
*ke̯v̥aGalBā χur-Ge̯nā.*
*ke̯v̥aGal ṕəśŕə, χur jūl'Ḏźə,*
*ṕīŕəń sav̥nī̯ śėl' jūl'Ḏźə.*

Mi mögöttünk tó (van),
Kacsa és lúd (van).
A kacsa elrepült, a lúd (ott) maradt,
A mi kedvesünk szomorúan maradt. (aT.)

40. *ṕīŕəń ke̯nnā tāre̯ne̯žə,*
*t'śī tāre̯nnī̯ ṕīl'əḱŕėń.*
*māne̯n sav̥nī̯ sāre̯ χ́əŕ,*
*sāre̯ śūźə ṕīl'əḱŕėń.*

A mi Kinná-nk*) mélysége,
Legmélyebb (helye) derékig (ér).
Az én kedvesem szőke leány,
Szőke haja derékig (ér). (aT.)

41. *še̯ŋGe̯r-še̯ŋGe̯r ši̯v̥ juχat,*
*mattur χ́əŕzėḿ ši̯v̥ il'ėt'.*
*mattur χ́əŕzėḿ pur t'śuχńē*
*naḎźar χ́əŕē kam il'ėt'.*

Csergedezve-csergedezve folyik a víz,
A szép leányok vizet visznek.
A mikor vannak szép leányok,
A hitvány leányt ki veszi el. (aT.)

42. *ši̯v̥ χ́əŕŕińḎźē ḿəžəń śüŕės,*
*ši̯v̥ā ḱəḿəl' jamazan.*
*kū uramrā ḿəžəń śüŕės,*
*χāme̯r sav̥nī̯ pulmazan.*

A víz szélén miért járjak,
Ha a vízbe ezüstöt nem dobok.

---

*) Egy folyócska neve Tajaba mellett.

Ebben az ucczában miért járjak,
Ha az én kedvesem nincs (benne). (aT.)

43. *šur-āᴅe̯lā ve̯lᴅā jāᴅe̯m,*
*šur pullā mar, karazā.*
*ľėš kassallā salam jāᴅe̯m,*
*jut śi̯nnā mar, saṿni̯ńē.*

A Kámába horgot dobtam,
Nem fehér halért, kárászért.
Ama faluba üdvözletet küldtem,
Nem idegen embernek, a kedvesnek. (aT.)

44. *šur-āᴅe̯le̯n pe̯ŕəzėḿ,*
*je̯m-je̯m kūre̯nat šī̯ṿ́əzėḿ.*
*ūje̯χ śùᴅī̯, śūᴅe̯ śe̯lᴅe̯r*
*tajaʙāne̯n χ́əŕəzėḿ.*

A Káma jegei,
Csillogva-villogva látszanak vizei.
Hold fénye, fényes csillag
Tajabának leányai. (aT.)

45. *šur-āᴅe̯l pe̯ŕə šur sāχe̯rʙ́ėḱ,*
*jėṕľē juχsā kājə-žī?*
*ṕīŕəń saṿnī̯ sar ùᴇāʙ́ėḱ,*
*kamʙā vi̯rtsā śī̯ṿŕə-žī?*

A Káma jege olyan mint a fehér czukor,
Vajjon hogyan úszik el?
Az én kedvesem («mi kedvesünk») olyan mint a sárga paszománt,
Lefeküdve vajjon kivel alszik el? (aT.)

46. *šur kalʙāᴇe̯n ūltte̯ ťšuk,*
*ūltte̯žəᴅ́ē ùᴇā ťšuk.*
*ėṅ saṿni̯ńē kuras śuk,*
*kurzāsse̯n ūje̯re̯las śuk.*

Fehér sapkának hat bojtja,
Mind a hat paszománt-bojt.
Én a kedvesemet nem láthatom,
Ha látom, nem válhatok el. (aT.)

47. *šur praχsā kęvak tęχęnzan*
*kęvaGarḋźęn pūlęn ès.*
*manā praχsā juDā savzan*
*tuBaDā χur pūlęn ès.*

A fehéret eldobva, szürkét húzva
Galamb leszel te.
Engem elhagyva, idegent szeretve
Esküszöm, lúd leszel te. (aT.)

48. *sāręlę ḱəBē ṕiť ḱīľəžėť,*
*ťē ṕīľəǵəḿ śiṅżėŕėṅ.*
*pęχsan kużā iľės ḱiľḿės,*
*ťē χam ṕiť jurātnęran.*

Sárgás ing nagyon jól illik,
Talán mivel a derekam vékony.
Ha ránézek, a szememet nem akarom levenni,
Talán mivel én (őt) nagyon szeretem. (aT.)

49. *satrā sar kājęk jurlat*
*tul śūDęlnę vęχętrā.*
*jurlamā mar jəŕ 'əńḋə χā*
*asnā ḱīľńə vęχętrā.*

A kertben sárga madár dalol
Hajnalodás idején.
Ne énekelj, hej sírj már
A mikor eszedbe jutok. (aT.)

50. *savnī̯žəń śəľēńə šur ťšəŕżiťťī,*
*arGī̯ v́əśńē ťəŕľēńə.*
*ṕīŕəń savnī̯ ťšəľχ́ī-śęvarńē*
*uslam-śùBā śulānę.*

A kedves számára varrott fehér kötény,
Szegélye vége hímezett.
Az én kedvesem nyelve-szája
Irós-vajjal van megkenve. (aT.)

51. *śap-śavraGā ḱüľ pūľə,*
*vęDā śəŕə šiv pūľə.*

*i̯ᴅalazā ťśup tùzāsse̯n,*
*sīŕəń sav̥nī̯ śav̥ pūľə.*

Az a gömbös-gömbölyű tó lesz,
A középső része víz lesz.
Ha átölelve megcsókol,
Ez lesz a ti kedvestek. (aT.)

52. *śav̥rā ḱüľē ḱüľ ťēśśə,*
*je̯rā-tav̥rā śul ťēśśə.*
*ťśupsā tuχat, χapχā użat,*
*mattur χ́əŕē śav̥ ťēśśə.*

Gömbölyű tavat tónak hívják,
Körös-körül út (van) — azt mondják.
Szaladva jön ki, kaput nyit,
Szép leánynak ezt hívják. (aT.)

53. *śəńə ṕüŕᴅəń pe̯lᴅe̯ŕəńᴅźē*
*se̯mav̥ar v́əŕėť ke̯mre̯kse̯r.*
*uramʙā iŕťsē pī̯ne̯ ťśǜńē*
*sav̥nī̯ julat ke̯me̯lze̯r.*

Új háznak a tornáczán
Szamovár forr szén nélkül.
A mikor az ucczán végigmegyek,
A kedves kedvetlen marad. (aT.)

54. *śəńə ṕüŕᴅē ťüžėḱ sārᴅe̯m,*
*'e̯žə māme̯k, śījə ṕüs.*
*ȅsťē av̥lanman, ȅṕťē kajman,*
*taᴅā sav̥nī̯ ke̯šte̯ ťüs.*

Új házba derékaljat terítettem,
A belseje toll, a külseje vászon.
Te sem házasodtál, én sem mentem (férjhez),
Még egy kicsit tűrj kedvesem. (aT.)

55. *śüľ tū śińᴅźī śiľ-arman,*
*śiľē χ́īŕəś śāv̥re̯nat.*
*ṕiŕē sav̥nī̯ ḱəťsē te̯rat,*
*kajas śəŕńē kajmāze̯r.*

Magas hegy tetejebéli szél-malom,
A széllel szemben forog.
Engem («minket») a kedvesem megvár,
A nélkül hogy elmenne a hova (férjhez) kellene mennie. (aT.)

56 *śül' tū śìńē ūlęχajmęp,*
*lājęχ kājęk tįᴅajmęp.*
*śak savnīzėḿ asmā ḱil'zėń*
*jurlamāzęr t'śęᴅajmęp.*

Magas hegyre nem mehetek fel,
Szép (jó) madarat nem foghatok.
Ha ez a kedves eszembe jut,
Dalolás nélkül nem állhatom meg. (aT.)

57. *takmak kalāręm tulįt'śt'śėń,*
*ùᴅā ṕəśśī ṕiżit'śt'śėń.*
*kūškę χ́əŕzèńē χįllāręm,*
*ṕəśśī χuššī šįżįt'śt'śėń.*

Éneket mondtam megtelésig,
Medve czombja megfőttéig.
Koski leányait megnyomtam,
Czombjuk köze megdagadásáig. (aT.)

58. *tęvęr śəŕē ḱəᴅėŕ χīvręm*
*sārę χęmęš pur śəŕē.*
*ākkęš pùzā v́əśśē ūǵət'ťəḿ*
*χāmęr savnī pur śəŕē.*

Szoros helyre hidat vertem
Oda, a hol sárga nád van.
Ha hattyú volnék, elszállanék
Oda, a hol a kedvesem van. (aT.)

59. *tīḿəŕ v́it'ŕē, jəs ḱəv́ėńᴅē,*
*šįv tulᴅaśśə paχt'śànā.*
*χ́əŕə mattur pulmazāssęn,*
*ṕit' pamaśśə ukśànā.*

Vas vödör, sárgaréz vízhordó rúd,
Vizet hordanak (töltenek) a kertbe.
Ha a leány nem szép,
Nem nagyon adnak (érte) pénzt. (aT.)

60. *ťī-ťī kūʙęzęm,*
*kūʙęzęm puśńē ṕəḱńəḋəŕ,*
*ṕiŕē ẓ́əŕzėḿ ḱəťńəḋəŕ,*
*ḱəťńə śəŕē śiťḿėńḋəŕ,*
*ṕiťńē ti̯tsā jəńəḋəŕ.*

Dű-dű hegedűm,
Hegedűm feje szegve van,
Minket a leányok vártak,
A várt helyre nem értünk el,
Arczukat fogva sírtak. (aT.)

61. *ťšə́ŕżiťťī arɢi̯ńē śiľ siŕėť,*
*ḱəʙėŕ śi̯ńē śi̯ṿ iľėť.*
*saṿni̯ saṿni̯ńē iľėť,*
*ṕīŕəń saṿni̯ šėľ julat.*

A kötény szegélyét szél libbenti,
A hídra vizet visz.
Kedves a kedvest veszi el,
Az én kedvesem szomorkodva (magára) marad. (aT.)

62. *ťšüŕėḋẓ́ėŕėń pęχāɒęr,*
*ťšüŕēḋẓ́əŕ lutrā ťijēḋəŕ.*
*pęχāɒęrɒā kulāɒęr,*
*ẓ́əŕzėḿ naḋẓ́ar ťijēḋəŕ.*

Az ablakból néztek,
Azt mondjátok, hogy az ablaktok alacsony.
Néztek és nevettek,
Azt mondjátok, hogy rosszak a leányok. (aT.)

63. *ťšüŕėḋẓ́ėŕėń uχ ī̯ṿętręm*
*jęm-jęm kūręnan ťšėḋẓ́ėɢē.*
*ākkęš pulzā v́əśśē ṻɢəťťəḿ*
*saṿni̯ sārnę ťüžėɢē.*

Az ablakból nyilat dobtam
Villogva látszó virágra.
Ha hattyú lennék, elszállanék
A kedves vetette ágyra. (aT.)

64. *t́šüŕėḋžē śińḋžē ìḱ sar kurGā,*
*ṕəŕī sāχe̯r, ṕəŕī pi̯l.*
*at́t́ē sāχe̯r, ańńē pi̯l,*
*pi̯lDan tutlī̯ t́šun sav̥nī̯.*

Az ablakon két sárga kupa,
Egyik czukor, másik méz.
Az apa czukor, az anya méz,
Méznél édesebb a lélek szerette. (aT.)

65. *t́šüŕėḋžē ūḿə pī̯ĺḋže̯kle̯,*
*an ḱəŕ kāt́št́še̯ pūDe̯n χā.*
*χ́əŕzėń χ́ī̯śśəń śüŕē-śüŕē*
*julaškī̯ ḱəŕəḱńē sūDe̯n χā.*

Az ablak eleje sáros,
Ne menj bele legény, hej belesüppedsz.
Leányok után járva-járva
Hej az utolsó bundádat (is) eladod. (aT.)

66 *ùDat ke̯v̥aGal, t́šuBat χur,*
*ùrī̯ ve̯re̯mńē kurā.*
*sav̥mas śəŕḋėń sav̥nī̯ śāv̥e̯,*
*ṕīḋžə χ́əŕĺìńē kurā.*

Lép a kacsa, szalad a lúd,
Lába hosszúsága miatt.
Nem szeretett helyről ez az a kedves,
Arcza pirossága miatt. (aT.)

67. *ūle̯χ ùDī̯ jēžəĺ ūDe̯*
*mattur utsėń ūḿəńḋžē.*
*jēžəĺ śi̯rū, χurā ṕiḋžėt́*
*χāme̯r sav̥nī̯ alli̯ńḋžē.*

A rét füve zöld fű
A szép lovak előtt.

Zöld írás, fekete pecsét
A kedvesem kezében. (aT.)

68. *ulmā pāᴅe̯m, īľᴅ́əń v́əť,*
*šur jāv̥le̯kpā śī̯χre̯n v́əť.*
*ḿəń ḱəżəńŕėń ṕəŕľē̄ üssē̄*
*jut allī̯ńē̄ kājre̯n v́əť.*

Almát adtám, lám elvetted,
Fehér kendőbe lám bekötötted.
Egész kis korunktól együtt nőttünk,
S lám elmentél idegen kezére. (aT.)

69. *ùlt ùt ḱūľᴅ́əḿ àɢànā,*
*ṕīľəḱ ùt turᴅajmanran.*
*ḿəsḱəń kāťśťśe̯ śəŕľē̄ śüŕėť,*
*ṕəťśťśėń 'e̯jχī̯ ḱiľḿėńŕėń.*

Hat lovat fogtam az eke elé,
Mert öt ló nem húzhatja el.
Szegény legény éjjel jár,
Mert egyedül nem jön meg az álma. (aT.)

70. *uramʙalan sav̥nī̯ iŕᴅ́ėť,*
*ḱəťŕē̄ śüśńē̄ v́əśťėŕzē̄.*
*'e̯nā pe̯χsan 'əś julat,*
*'e̯nā pe̯χmazan 'e̯š śunat.*

Az ucczán végigmegy a kedves,
Göndör haját lobogtatva.
Ha őt nézem, a munka elmarad,
Ha őt nem nézem, ég a kebelem. (aT.)

71. *ūrle̯ ḱəľėť ūḿəńᴅ́żē̄*
*še̯nᴅe̯m sav̥nī̯, ḱəŕəḱńē̄ par.*
*av̥ᴅan av̥ᴅat, tul śūᴅe̯lat,*
*kajap sav̥nī̯ alle̯nā par.*

A keresztbe (épített) kamra előtt
Megfáztam kedves, add a bundádat.
Kakas kukorékol, hajnalodik,
Megyek kedves, add a kezed. (aT.)

72. *uśśā jāre̥r ťśüŕėḎźəŕē,*
*tūDe̥re̥r pūźə kūre̥nDe̥r.*
*saṿmāste̥n pulzan kalazā jar,*
*sanran ťśūne̥m sīṿ́əńḎəŕ.*

Nyissátok ki az ablaktokat,
Kendőtök feje hadd lássék.
Ha nem szeretsz, mondd meg,
Tőled a lelkem hadd hidegedjék el. (aT.)

73. *utsā, ťśupsā pī̯ne̥ ťśùńē*
*lārDe̥m uram ī̯ṿe̥nne̥ran.*
*śī̯rDe̥m śi̯rū, śī̯rDe̥m salam*
*śāmre̥k ťśəŕē śūnne̥ran.*

Lépő, szaladó járás közben
Leültem, mert elfáradt a lábam.
Levelet írtam, üdvözletet írtam,
Mert égett a fiatal szív. (aT.)

### 3. Sör-dalok *(se̥rā-jurrī̯).*

1. *àBī̯ ke̥maGī̯ šor ke̥maGā,*
*šor ke̥maGàrā aš kokľī̯,*
*śanā śìḿēzəŕ kajmāspe̥r.*
*je̥me̥k sakkī̯ šōre̥ sak,*
*ḱiľės ḱiľėť, kajas ḱiľḿės.*

Anya kemenczéje fehér kemencze,
Fehér kemenczében húsos béles.
Nem megyünk el, míg ezt meg nem esszük.
Húgom padja fehér pad,
Jól esik jönni, nem jól esik elmenni. (vTŠ.)

2. *āDe̥ľəzėḿ tūlle̥χ šī̯ṿ́əzėḿ sūlχe̥n,*
*ižės pūzan jėṕľē ižėḿ-žī?*
*satrī̯ pan-ulmī̯Ḃėḱ ṕəŕľē üssē,*
*ūjre̥las pūzan jėṕľē ūjre̥lam-žī̯?*
*ūjre̥lassā ūjre̥le̥Be̥r,*
*śūľže̥ te̥kne̥ jī̯ṿe̥śṕėǵėχ́ pūle̥Be̥r.*

A folyók telve vannak, a vizek hidegek,
Ha úszni kellene, hogyan ússzam?
Mint a kerti alma együtt nőve,
Ha el kell válni, hogyan váljak el?
A mi az elválást illeti, elválunk,
Olyanok leszünk, mint a levelét lehullajtott fa. (aT.)

3. *aχ·aχ ťėńńī šūχęšrā*
*ťīľəzėḿ ḱəŕzē̄ pī̱ŕəś χęmęžā.*
*ťśiḃėŕḋē ḱiľzėń si̱ṿ tāṿrę̱nzan,*
*tęšmāńəzėḿ jūľəś šūχęžā.*

Sóhajtozó gond(juk)ban
A rókák belementek a nádba.
Szépen jövén, egészségesen térvén vissza,
Az ellenségek gondban maradnak. (aT.)

4. *ajakrā kājęk χur sassī̱ pur,*
*karḋī̱ḃėľē ḱiľē̄śśə, ťē̄śśəḋəŕ.*
*ajakrī̱ śi̱n sassī̱ īľḋəńėť,*
*kam tęṿāńəzėḿ ḱiľē̄śśə, ťē̄śśəḋəŕ.*

A távolban vadlúd hangja van,
Azt mondják, hogy csapatostúl jönnek.
Távoli ember hangja hallatszik,
Azt mondják, hogy kinek a rokonai jönnek. (aT.)

5. *aj-χaj ìŕḋē ṿəľ-ṿəľḋē kaśtā ṿəľ-ṿəľ,*
*jalan āslę jarmęŋkkā jalāṿ́ə.*
*kaś ťəľəḱŕē, ìŕ šūχęšrā,*
*jalan χāmęr tęṿanzėḿ salāḿə.*

Ej-haj reggel libeg és este libeg,
Mindig a nagy vásár lobogója.
Este álomban, reggel gondolatban,
Mindig a mi rokonaink üdvözlete. (aT.)

6. *aj-χaj ulmā śīŕəḿḋē ulmā śīŕəḿ,*
*χuppī̱zèńē 'ęśtā χuram-žī̱?*
*śak tęṿanzėḿėχ́ťē χaľ χušši̱ńḋźē*
*ī̱rę sęmaχmā 'ęśtan iľėḿ-žī?*

Ej-haj almát ettem, almát ettem,
A héjait hová tegyem?
Ezen rokonok között most
Jó szavamat honnan vegyem? (aT.)

7. *ālęGęrzėḿ ūḿəńḎźē ulmā jī̯ṿęś,*
*ulmī̯zėḿ pulmazāssęn ḿəń ussī̯?*
*tūtlę 'ęslā tùzā, χęmlā jarzā*
*jurlamāzęr 'əśsēssəń ḿəń ussī̯?*

Kapúitok előtt almafa,
Ha almái nincsenek, mi haszna?
Édes erjesztetlen sört főzve, komlót beletéve
Ha dalolás nélkül isszuk, mi haszna?

8. *an-Dā šotlà stari̯k,*
*aťťī̯ jaḎźī̯ āslę jat,*
*āslę jaDā śəŕḎės śok.*

Ne is aggódj öreg,
Apa neve nagy név,
A nagy névre nem szabad szégyent hozni (elrothasztani). (vPK.)

9. *anmęttęm èṕ šiṿ χ́əŕńē.*
*šiṿ sulχęnḎē χęBārnę χęmlā pur.*
*ḱiľḿəťťəḿėχ́ èṕ śak ḱiľē,*
*χamBā ṕəŕ varDā vī̯rtnę tęṿan pur.*

Nem mentem volna én le a víz partjára,
(De ott) a víz hidegétől megnőtt komló van.
Nem jöttem volna én el ebbe a házba,
(De itt) velem egy méhben feküdt rokon van. (aT.)

10. *aŋGarDī̯ χī̯śśəń šor jor śīń*
*šęŋGęrDatsā joχať śorχī̯ šū.*
*χāmęr tęṿanzėńē kormazan,*
*šęBęrDatsā joχať ṕīŕəń koššū.*

A szérűskert mögött a fehér havon
Csergedezve folyik a tavaszi víz.
A magunk rokonait nem látva
Patakozva folyik a mi szemünk könnye. (vPK.)

11. *aŋGarDī̯ toľəńḋźē, šor jor śińḋźē*
*šęGęrDatsā šū joχat.*
*varlī̯zėḿ 'ęžā ḱŏŕzēssəń*
*šęBęrDatsā koššū joχat.*

A szérűskerten kívül, fehér havon
Csergedezve folyik a víz.
Hogyha szeretteim eszembe jutnak,
Patakozva folyik a könnyem. (vTŠ.)

12. *aŋGarDī̯zėḿ χī̯źęńḋźē sārnę āžęm,*
*kāmęn iḱḱėń sārnęDā āžęḿə?*
*īǴə ṕīḋźə ulmàDā ṕəv́ə śurDā,*
*kāmęn iḱḱėń sāv̥nę tęv̥āńə?*

A szérűskert mögött elterített nyomtatni való gabona,
Kinek az elterített nyomtatni való gabonája (az)?
A két arcza alma és termete gyertya,
Kinek a szeretett rokonja (az)? (aT.)

13. *āslę šī̯v̥zėḿ juχsā ṕəťńə ťśuχ,*
*ḱəźəń šī̯v̥zėḿ juχāśśə ī̯tkęnzā.*
*ṕiŕē aťťē-ańńē śurātnę,*
*samaj ťėľėj ṕəťńə vęχętrā.*

A mikor a nagy vizek elfolynak,
A kis vizek vágtatva folynak.
Minket apa-anya megszült,
Akkor, a mikor a szerencse egészen megszünt. (aT.)

14. *āslę śulā tęręχ śaranęm pur,*
*vęr śāv̥ręnzā śulmā śav̥am pur.*
*'əńḋə aťťēžəḿḋē ańńēžəḿ,*
*sī̯lDęm ūręnDan ti̯tsā tājęlas šūχęžęm pur.*

Országút mentében kaszálóm van,
Hirtelen fordulva kaszálni kaszám van.
Immár apácskám és anyácskám,
Jobb lábodat fogva, az a gondom, hogy leboruljak. (aT.)

15. *āslę śulBā ḱiľėť kęv̥ak śęrχā,*
*χ́üŕī śiľǴī śi̯χlanat śiľḂėľėń.*

*śak tẹvanzėḿ ṕaťńē ḱiľzėń,*
*ťśəľχē-śẹvārẹm śi̯χlanat pi̯l-śùʙā.*

Országúton jön fehér poroszka ló,
Farka, sörénye összekeveredik a széllel (széltől).
Hogyha e rokonokhoz jövök,
Nyelvem szám elkeveredik mézzel-vajjal. (aT.)

16. *aťťī̯ stakkań śut stakkan,*
*ťėḱ śuᴅẹlmā jorāḿə,*
*kajas pōľə ḱiľėľľē.*
*àʙī̯ korɢī̯ sar korɢā,*
*ťėḱ sarẹlmā jorāḿə,*
*kajas pōľə ḱiľėľľē.*

Apa pohara fényes pohár,
Folyton ragyogni nem szeret,
El kell menni hazafelé.
Anya kupája sárga kupa,
Folyton sárgállani nem szeret,
El kell menni hazafelé. (vTŠ.)

17. *'əńᴅə sar ùttā pur, tur ùttā pur,*
*χẹžə puśńē uχsā tẹrat-šī̯?*
*'əńᴅə ṕəŕ aťťēžəḿᴅē ṕəŕ ańńēžəḿ,*
*χẹžə kuśṕėḱ ḱəťsē tẹrat-šī̯?*

Immár sárga ló is van, pej ló is van,
Melyik áll a fejével bólintgatva?
Immár egy apácskám és egy anyácskám,
Melyik vár epedve («úgy, mint a szem»)? (aT.)

18. *'əńᴅə śiľ śāvẹrnat, śiľ śāvẹrnat,*
*śəḿəŕť śėśḱī χẹvànā jāvẹnat.*
*šūχẹšlaman ťšùńē šūχẹštā śuk,*
*šūχẹšlazan śāmrẹk puś śāvẹrnat.*

Immár forog a szél, forog a szél,
A zelnicze virága a fűzfához fonódik.
A mikor nem gondolkozom, gondom sincsen,
Ha gondolkozom, forog a fiatal fej. (aT.)

19. *'əńḋə šur χur pī̯zẹk, šur χur pī̯zẹk,*
*taᴅājmẹp è̓ṕ ūnẹn māmẹkńē̄.*
*'əńḋə kẹmẹlẹr pī̯zẹk, kẹmẹlẹr pī̯zẹk,*
*tuʙājmẹp è̓ṕ sīŕəń kẹmẹlrā.*

Immár nagy a fehér lúd, nagy a fehér lúd,
Nem téphetem én annak a tollát.
Immár nagy a kedvetek, nagy a kedvetek,
Nem járhatok én (tovább) a ti kedvetekben. (aT.)

20. *'əńḋə vi̯rᴅājẹttẹmᴅā śi̯ṿrājẹttẹm,*
*ḿəń ḱəŕə-žī kaśχī̯ ťəľəǵē̄.*
*'əńḋə užājẹttẹmᴅā pẹχājẹttẹm,*
*ḿəń śī̯rnẹ-žī̯ ṕīŕəń puś śìńē̄.*

Immár lefekhettem volna és alhattam volna,
Mi jön vajjon az éjjeli álomba?
Immár megfejthettem volna és megnézhettem volna,
Mi van irva vajjon a mi fejünkre? (aT.)

21. *'əśťšéḿ tẹṿan kurᴇẹnā pi̯l ťėze,*
*i̯ᴅaklazā iľzē̄ḿəŕ ťšun ťėzē̄.*

Idd ki rokon a kupádat, mintha méz volna,
Fogjatok meg átölelve, mintha lelketek volnék. (aT.)

22. *'ẹśtā kajan ťšəǵėś χaľ śūmẹrᴅā,*
*śunat v́əżəzè̓ńē̄ χaľ χi̯ᴅarzā?*
*'ẹśtā kajan tẹṿan χaľ vaskazā,*
*ṕīŕəń jūlnẹ kẹmẹlā χẹṿarzā?*

Hová mégy fecske most az esőben,
A szárny végeit most megkeményítve?
Hová mégy rokon most sietve,
A mi elmaradt kedvünket itt hagyva? (aT.)

23. *'ẹzaᴅāᴅẹr pulzan ťšas 'ẹzāᴅẹr,*
*pūsmẹr umńē̄ tuχsā ťəzē̄ḋəŕ.*
*ē̄ḃiŕ χẹš śulʙā kajni̯ńē̄*
*χapχā umńē̄ tuχsā pẹχsā jul.*
*kùrẹnī̯-kùrẹnmī̯ kajzāssẹn*
*ìḱ allẹnā səľťėzē̄ jəŕzē̄ jul.*

Ha ki akartok kísérni, hamar kísérjetek,
A lépcsőtök elé kimenve igazítsatok el.
Hogy én melyik úton megyek,
A kapu elé kimenve nézzed.
Ha úgy elmegyek, hogy látszom is meg nem is,
A két kezeddel integetve sírva maradj. (aT.)

24. *i̯r śi̯n uľzėḿ tẹlẹppā.*
*ṕēŕəń aťťi̯ḋē i̯r śi̯n-ḋźə,*
*tẹlẹp śəľėťsē paŕēmāŕə,*
*ṕēŕəń i̯r śi̯n ùľ stan polas?*

Jó ember fiai bundában.
A mi apánk is jó ember,
Bundát varratva nem adhatott,
Mi jó ember fiai honnan legyünk? (vPK.)

25. *i̯tkẹnas mar i̯lttẹnzėḿ pur ťėzē,*
*χurlanas mar ťėľėjzėḿ śuk ťėzē.*

Nem kell kérkedni, hogy aranyunk van,
Nem kell duzzogni, hogy szerencsénk nincs. (aT.)

26. *i̯vẹś-i̯vẹś tulli̯ sārẹ mẹjrẹ,*
*śīzėń, śīḿėzėńḋē katsā pẹχ.*
*ťē savāḋẹr tẹvanzėḿ, ťē savmāstẹr,*
*savzan savmazanḋā pi̯rzā pẹχ.*

Marok-marok teli sárga mogyoró,
Ha eszel, ha nem eszel, törjed fel.
Akár szerettek rokonok, akár nem szerettek,
Ha szerettek, ha nem szerettek, gyertek el. (aT.)

27. *i̯vźẹn-i̯vźẹn šẹmā ḱəṕśī,*
*taḋajmārẹm i̯vźẹm tuli̯ťśťśėń.*
*aj-χaj ṕəŕ aťťēźəḿ, ańńēźəḿ,*
*kurajmārẹm kūźẹm tẹrāni̯ťśťśėń.*

Marékra való, marékra való bürök,
Nem szakíthattam markom megteltéig.
Ej-haj egy apácskám, anyácskám,
Nem láthattam szemem megelégültéig. (aT.)

28. *īǵəjėχ́ allęmrā īǵə sūlę,*
*ḱəḿəl̓ sūlę-īḿ ťėzē̄ ī̯ᴅaśśə.*
*ē̄ʙiŕ tānᴅęšsėḿʙėl̓ē̄ jurlānę ťśuχ*
*ṕəŕ tęvan-īḿ ťėzē̄ ī̯ᴅaśśə.*

Mind a két kezemen két karperecz,
Azt kérdezik, hogy ezüst karperecz-e?
A mikor mi a pajtásainkkal dalolunk,
Azt kérdezik, egy rokonok (vagyunk)-e? (aT.)

29. *īǵəjėχ́ťē̄ tūrę ùt sāmęrtręm,*
*ťśüŕėᴅźėzėḿ ṽīᴅəŕ śil̓ ṽəŕťŕəḿ.*
*śāɢęjaχ tęvanā kurāššęn*
*īǵə χurā kuśmā ťīl̓ḿəŕťŕəḿ.*

Két pej lovat hizlaltam,
Az ablakokon keresztül szelet fuvattam.
Hogy ezt a rokont meglássam,
Két fekete szememet vágyakoztattam. (aT.)

30. *īḱḱəjėχ́ťē̄ tur ùt tan jurᴅat,*
*ťil̓ǵėʙīzėḿ tęręχ tar juχat.*
*śak tęvanzėḿ àsmā ḱil̓zē̄ssəń,*
*īǵə χurā kūźęmran šį̄v juχat.*

Két pej ló egyformán üget,
Gyeplőik hosszában izzadság folyik.
Ha ezek a rokonok eszembe jutnak,
Két fekete szememből könny folyik. (aT.)

31. *jalan uram tęręχ śüŕės mar,*
*uram jį̄ttį̄zèńē̄ ṽəŕᴅės mar.*
*śəl̓əḱsèńē̄ kuštan larᴅas mar,*
*tęšman ťśəŕizèńē̄ śuras mar.*

Nem kell mindig az uccza hosszában járni,
Nem kell az uccza kutyáit huszítani.
Nem kell a süvegeket félrecsapni,
Nem kell az ellenség szíveit megrepeszteni. (aT.)

32. *jaraʙęnā jarzan, jar jāręnᴅarzā,*
*jaraʙūzėḿ tęťśťśęr jāręnzā.*

*jurlazässẹn jurlà ťšẹn jurrẹnā,*
*kurajman śi̯nzéń tẹťšťšẹr ťəľəńzẽ.*

Ha a rojtodat felakasztod, akaszd fel lóggatva,
A rojtjaid lógva álljanak.
Ha dalolsz, dalold az igazi nótádat,
A gyűlölködő emberek bámulva álljanak. (aT.)

33. *jorį̄ tōχrẹm oj kormā,*
*ìk sar lažā vẹrźāśśə.*
*ńəń śiťńėńžəń vẹržāśśə,*
*ojrį̄ kajū śiťńėń pōľ.*
*jorį̄ tōχrẹm jal kormā,*
*ìk sar àɒźā vẹržāśśə.*
*ńəń śiťńėńžəń vẹržāśśə,*
*jalɒį̄ sar χər śiťńėń pōľ.*

Szándékosan kimentem a mezőt méglátni,
Két sárga ló verekedik (ott).
Mi nem volt elég (nekik), miért verekesznek,
Alighanem a mezei sarjú nem volt elég.
Szándékosan kimentem a falut meglátni,
Két szőke legény verekedik (ott).
Mi nem volt elég (nekik), miért verekesznek,
Alighanem a falubéli szőke leány nem volt elég. (vPK.)

34. *jort-jort lažį̄, śorχį̄ śōľə,*
*ťŏńė jolaťšišį̄n, śorχį̄ śōľə.*
*ťŏńė jolzässẹn jorɒassùɒā kīľə,*
*śōľə pəɒə.*

Vágtass-vágtass ló, tavaszi az út,
A míg a domb elmarad, tavaszi az út.
Ha elmarad a domb, vágtató kedved is jön,
Az útnak (is) vége lesz. (vPK.)

35. *jūχẹn šį̄vā χūrəś ižējńəp,*
*tẹvanzéń lājẹχ, jį̄vẹr kalājmẹp.*

Folyó vízzel szemben nem úszhatom,
Jók a rokonok, gorombán nem beszélhetek. (aT.)

36. *jūχẹn šịṿzėḿ juχat v́iŕėľľē,*
*sar χẹmẹššėḿ tājẹlat šịṿallā.*
*'əńḎə tẹṿānẹmzėḿ-śunāᴅẹmzėḿ,*
*jalan ṕīŕəń umrā χumχanat.*

Folyó vizek folynak felfelé,
Sárga nádak hajlanak a víz felé.
Immár rokonaim-szárnyaim,
Mindig mi előttünk hullámzanak. (aT.)

37. *jumanᴅanaχ ulmā pulat-šī̱,*
*pulzanᴅā śìḿē jurat-šī̱?*
*śīḎźə jutranaχ tẹṿan pulat-šị,*
*pulzanᴅā χū tẹṿannā śiḎėť-šī?*

A tölgyfáról lesz-e alma,
S ha lesz is, enni jó lesz-e?
A «hét idegen»-ből lesz-e rokon,
S ha lesz is, a magad rokonával fölér-e? (aT.)

38. *jurī̱-jurī̱ ḱīľḎəḿ jurlamā,*
*taᴅā ūľḿəŕėń ḱīľəṕ kalaśmā.*

Szándékosan-szándékosan jöttem dalolni,
Még később eljövök beszélgetni. (aT.)

39. *jurlamā χuššan jūrlẹᴅẹr,*
*kurᴳī̱ aṿrịzèńē sẹrlẹᴅẹr.*
*kurᴳī̱ aṿrī̱zėńḎźėń sẹr kājḿə,*
*ṕīŕəń śāmrẹk puśśėńḎźėń ťśis kājḿə.*

Ha azt parancsolják, hogy daloljunk, dalolunk,
A kupa füleit kifaragjuk.
A kupa füleiből a faragás nem megy ki,
A mi fiatal fejünkről a becsület nem megy el. (aT.)

40. *jurlārẹm, jurlārẹm, jūrẹ tūprẹm,*
*ṕəŕ ṕəḎźəḱśə ṕiḎźəǴē pịl tūprẹm.*
*vẹl ṕəḎźəḱśə ṕiḎźəǴē pịlā 'əśḿē*
*χāmẹr tẹṿanzèńē ťiń tūprẹm.*

Daloltam, daloltam, dalt találtam,
Egy kicsike hordó mézes sört találtam.

Azt a kicsike hordó mézes sört meginni
A mi rokonainkat éppen most találtam meg. (aT.)

41. *ḱəḿəľėχ́ťē śəŕə aχaχ kuś,*
*χur pulmi̯ńɒ́žə χurā śi̯n purńińɒ́žē.*
*'əńɒ́ə śińžē ṕəv́əḿ χurā kūžęm,*
*χur pulmi̯ńťś śīɒ́žə jut alli̯ńɒ́žē.*

Ezüst gyűrű, gyöngyfej,
Ne legyen becsmérlés fekete ember ujján.
Immár karcsú termetem, fekete szemem,
Ne legyen becsmérlés «hét idegen» kezében. (aT.)

42. *ḱəḿəľėχ́ťē sūlę, jəs kaptęrmā,*
*pulzan pūľə χuzānęn laṿki̯ńɒ́žē.*
*sīŕəńɒ́ėǵėχ́ śėḿžē ťśəľχ́ēľə, śęṿārlę śi̯n,*
*pulzan pūľə χurā ťśəǵėśŕē.*

Ezüst-karperecz, sárgaréz-csat,
Ha van (valahol), Kazán boltjában van.
Mint ti, olyan lágy nyelvű, szájú ember,
Ha van (valahol), a fekete fecskék közt van. (aT.)

43. *ḱəŕiḿsḱī 'əśľəḱ poś uššī̯,*
*iľēmāręm tęχńēmāręm.*
*i̯r śi̯n ī̯ṿęľńē kajēmāręm.*

Krími süveg fej melegje,
Nem vehettem, nem viselhettem.
Jó ember fiához (férjhez) nem mehettem. (vV.)

44. *ḱəsḱėjėχ́ťē ùɒā śulassī̯,*
*śulassi̯ńɒ́žėń i̯tlā puχassī̯.*
*ēɒ́iŕėχ́ťē tęṿanā kurassī̯,*
*kurassi̯ńɒ́žėń i̯tlā kalažassī̯.*

Kurta füvet kell kaszálni,
A kaszálásnál többet kell gyűjteni.
Nekünk is rokont kell látnunk,
A látásnál többet kell beszélgetnünk. (aT.)

45. *kɐ̨rɨ̨mskɨ̨ 'əśl'əǩńə̑ χɐ̨jākkɐn larᴅam-ɨ̨,*
*kɐ̨ᴅɐr, χorā śūźə*
*šōɢɐ̨l'əń kōrɐ̨nᴅɐr-ɨ̨?*

A krími süveget félrecsapva tegyem-e fel,
A göndör, fekete haj
Szépen kilássék-e? (vPK.)

46. *kɐ̨vɨ̨k kɐ̨vaɢarʹźɐ̨ń pūlɐ̨ttɐm,*
*ťšüŕə̑ᴅźəŕ umńə̑ larzā jūrlɐ̨ttɐm.*
*aťťə̑-ańńə̑ńəń sāvnɐ̨ àʹźɨ̨ pūlɐ̨ttɐm,*
*aťťə̑-ańńə̑ umńə̑ tɐ̨rzā-ɢɐnā jūrlɐ̨ttɐm.*

Turbékoló galamb lettem volna,
Ablaktok elé ülve énekeltem volna.
Apának-anyának szeretett gyermeke lettem volna,
Csak apám-anyám elé állva énekeltem volna. (aT.)

47. *kɐ̨vɨ̨k-kɐ̨vɨ̨k kɐ̨vaɢarʹźɐ̨n èʹp pūlɐ̨ᴅɐ̨m,*
*āslɐ̨k śɨńə̑ ūlɐ̨χsā jūrlɐ̨ᴅɐ̨m.*
*sīŕəń sāvnɐ̨ χɐ̨nɐ̨rzèń èʹp pūlɐ̨ᴅɐ̨m,*
*sīŕəń umrā tɐ̨rzā jūrlɐ̨ᴅɐ̨m.*

Turbékoló galamb én lettem volna,
A szénás-színre felszállva daloltam volna.
A ti szeretett vendégtek én lettem volna,
Ti előttetek állva daloltam volna. (aT.)

48. *kɐ̨źalχɨ̨ śūlɐ̨n ujāŕə*
*jə̑žəl' kūrɐ̨ksə̑ńə̑ sarχajtŕə.*
*kɐ̨źalχɨ̨ śūlɐ̨n jɨ̨̈vɐ̨rleʹjə*
*χəŕ'lə tšəŕə̑zə̑ńə̑ śurātŕə.*

Az idei évnek napfénye
A zöld füveket megsárgította.
Az idei évnek csapása
A piros szíveket megfehérítette. (aT.)

49. *kikirikkɨ̄ sar aḍan,*
*sar aḍan sākkɐ̨r atmāzɐ̨r*
*perdɨ̄ kilɨ̄ kajas śok,*
*oj-oj χɐ̨ḍɨ̨, tɐ̨klaťšťšɨ̨.*

Kukurikú sárga kakas,
Míg a sárga kakas nyolczat nem kukorikol,
Mi sem megyünk haza,
Ej-haj ipam, napam. (vP.)

50. *ki̯ttajskī̯ olmì̯ńē*
*mā tatmallā pōlnę-žī̯,*
*mā śiḿėľľē pōlnę-žī̯?*
*àɢī̯ʙėľē ji̯snaran*
*mā ōjrę̄lmallā pōlnę-žī̯?*

A kínai almát
Miért kellett leszakitani,
Miért kellett megenni?
A nénétől és vőtől
Miért kellett elválni? (vV.)

51. *kukkū ḱiľėť āslę saᴅā janᴅęraᴅať,*
*ťšə́ɢėś ḱiľėť, āslę ḱiľ χoššì̯ńē janᴅęraᴅať.*
*ēʙə́ŕ ḱīzėń, āslę ṕüŕᴅ́ē janᴅęraᴅātpęr.*

Jön a kakuk, a nagy kertet viszhangoztatja,
Jön a fecske, a nagy ház közét viszhangoztatja.
Mi jövünk meg, a nagy házat viszhangoztatjuk. (vV.)

52. *ḱüľzē tūχręm ulʙūᴅęn śęrχì̯ńē,*
*ťšęʙārlę iḱḱėń jāmžęɢęn ṕəḱḱīzėḿ,*
*χ́īŕəś pulaɢan śi̯nzėḿ śul parat.*
*vāᴅę śi̯nzèńē χ́izėʙ́ē χurzāssęn,*
*tūręʙā ṕüľəχ́ malašńē kun parat.*

Befogtam az uraság poroszka lovát,
Tarkák a kocsis ívellő-fái,
A szembe találkozó emberek kitérnek.
Ha az öreg embereknek tiszteletet adunk,
Isten és *ṕüľəχ́śə* a jövőben hosszú életet ád («napot ád»). (aT.)

53. *χęrantsuskī̯ jaṿlęk varrī̯ ūjęχ,*
*ūjęχ śūrę vī̯rtŕə arᴅ́žamrā.*
*'əńᴅə tęṿānęmzėḿ-śunāᴅęmzėḿ,*
*sutkā śūrę ḱəťŕəḿ v́əť èṕ siŕē.*

Festett kendő közepe hold,
Másfél hónapig feküdt a ládámban.
Immár rokonaim-szárnyaim,
Másfél napig vártam ám én rátok. (aT.)

54. *χōńęm paχťšī̱ χōrlęχanlęχ,*
*χōrlęχan nommaj śīŕəḿəŕ pōľ,*
*śāṿęnʙā χōrlęχlę pōlᴅęmęr pōľ.*
*χōńęm paχťšī̱ śüḿŏŕťľəχ́,*
*śüḿŏŕť nommaj śīŕəḿəŕ pōľ,*
*śāṿęnʙā χorā pōlᴅęmęr pōľ.*

Ipam kertje ribiszkés,
Ribiszkét sokat ettünk volna,
Ezáltal szomorúak lettünk volna.
Ipam kertje zelniczés,
Zelniczét sokat ettünk volna,
Ezáltal feketék lettünk volna. (vV.)

55. *χożā kŏmŏl ḱīľəšńə ťšoχ*
*ḿē ’ı̣żės mar, ḿē śas mar?*

A mikor a gazdának kedvére van,
Miért ne innánk, miért ne ennénk? (vTŠ.)

56. *χurā lažazēńəń śiľǵī kętrā,*
*kam śiťľēńə χurā pūrżęnʙā?*
*ēʙiŕ ī̱rę kurnì̱ʙē kurmassì̱ńē*
*kam ī̱jtnę-žī̱ śüľᴅī tūręran.*

A fekete lovak sörénye göndör,
Ki fonta be fekete selyemmel?
Hogy mi jót látunk-e vagy nem látunk-e,
Ki kérdezte meg a magasbéli istentől. (aT.)

57. *χurā ťšəǵėś v́əżėť śüľėľľē,*
*śüľėχ́ v́əżiťšťšėń kurzā jul.*
*tęṿānęr ūjręlat kuśńē šęlat,*
*ińżē kaji̱ťšťšėń kurzā jul.*

Fekete fecske repül felfelé,
A míg felfelé repül, nézz utána.

Rokonotok elválik, szemét dörzsöli,
A míg messzire megy, nézz utána. (aT.)

58. *χurā vẹrman kāsrẹm, śul χī̱vẹm,*
*samar šī̱vẹ̀ńẽ kurāššẹn.*
*ińźẽ-ińźẽ śulā śī̱vẹχ tūrẹm,*
*χāmẹr tẹvanzè̀ńẽ kurāššẹn.*

Fekete erdőt vágtam, útat csináltam,
Hogy Szamara vizeit meglássam.
Messzi-messzi útat közelinek tettem,
Hogy a mi rokonainkat meglássam. (aT.)

59. *χurā vẹrman v́īɒ́əŕ tūχnẹ t́šuχ*
*śunā tuʙāńə aχaχ puli̱ńɒ́ż́ə.*
*tẹvanzè̀ńẽ kurzā kalāśnẹ t́šuχ*
*t́šəĺχ́ẽ v́əżə χūrżẹ puli̱ńɒ́ż́ə.*

Fekete erdőn keresztül menet közben
A szán talpa gyöngy legyen.
A rokonokat látva, beszélgetés közben
A nyelv vége aczél legyen. (aT.)

60. *χurā vẹrman v́īɒ́əŕ tūχnẹ t́šuχ*
*vun-īḱ mulɢaś manā t́əĺ pūĺɒ́ż́əś.*
*vun-īḱ mulɢaś iŕt́sẽ kaji̱t́št́šẽń*
*vi̱rɒast́šə iḱḱẽń śūĺżẹzẽḿ āji̱ńɒ́żẽ.*
*kū samanā jī̱vẹrńẽ ṕəĺńə pulzan,*
*vi̱rɒast́šə iḱḱẽń ańńẽńəń χ́əv́ńɒ́żẽ.*

Fekete erdőn keresztül menet
Tizenkét nyúl jött velem szembe.
A míg a tizenkét nyúl elhaladt,
Jobb lett volna a levelek alatt feküdni.
Ha ennek az időnek a nehézségét tudtam volna,
Jobb lett volna anyám kebelén feküdni. (aT.)

61. *χūšŕəś χūrẹn tẹrrì̱ńẽ χaĺ ūlẹχmā,*
*jẽžəĺ śūĺżẹzè̀ńè̀ɒ́ẽ sujlamā.*
*χūšŕəś χùżī̱zẽḿ χaĺ jurlamā*
*ṕīŕəń ajvan 'ẹssè̀ńẽ sẹnamā.*

Azt parancsolták, hogy másszunk fel most a nyírfa tetejére,
Olvassuk meg a zöld leveleket is.
Azt parancsolták a gazdáék, hogy most daloljunk,
Hogy a mi gyarló eszünket kipróbálják. (aT.)

62. *lapkā-lapkā jur śe̯vat,*
*ṕüχ́ėťśḱē pe̯lānen ťiχ́īzėḿ.*
*ťəńɒ́ż̌ē nuż̌i̯zè̀ńē kurmazāssen*
*àr pulmaśḱē āren ī̯ve̯ľəzėḿ.*

Puffanva-puffanva esik a hó,
Dideregnek a szarvas borjúi.
A világ bajait nem látva
Nem lesznek férfiúvá a férfiú fiai. (aT.)

63. *lutrā-ɢenā šəšḱə, vak me̯jre̯,*
*avzā taɒajmāze̯r kaś tūre̯m.*
*śak te̯vanzėḿ paťńē ḱiľzēssəń,*
*i̯ɒarzā kajajmāze̯r śəŕ kāśre̯m.*

Alacsony dió(-fa), apró mogyoró,
Meghajlítván, a nélkül hogy szakíthattam volna, beesteledett (felettem),
Ha ezen rokonokhoz jövök,
Megölelve, a nélkül hogy elmehetnék, éjszakát töltöttem. (aT.)

64. *māme̯k ťüžėḱsēńəń śiťťī ṕüs,*
*ulaɒ́ż̌ā ḱəʙėzēńəń ūḿə ṕüs.*
*'əńɒ́ə ṕəŕ aťťēżəḿɒ́ē ṕəŕ ańńēżəḿ,*
*taɒā ťėṕŕē kuri̯ťśťśėń jəŕɒ́ē ťüs.*

Toll-derékaljaknak czihája vászon,
Tarka ingeknek eleje vászon.
Immár egy apácskám és egy anyácskám,
A míg még egyszer meglátsz sírj és tűrj. (aT.)

65. *man āle̯ɢen-ťəʙēľəń uɒas ḱiľėť,*
*te̯vanzėḿ lāje̯χ, jurlāsse̯m ṕiť ḱiľėť.*

Nekem az ajtótól-az asszonyhelyig járkálhatnékom van,
Jók a rokonok, nagyon dalolhatnékom van. (aT.)

66. *ḿəžəń šaṿlamāstẹr, ḱəŕľėḿēsťəŕ,*
*ėlľē χużī̱ jatsèńē ṕəľḿēsťəŕ-ē?*
*χużī̱zėḿḎē χużā jātlẹ iḱḱėń,*
*'əśḱī-śìǴī pi̱lran tūtlẹ iḱḱėń.*

Miért nem lármáztok, zörögtök,
Vajjon a gazda neveit nem tudjátok-e?
(E) gazdát is gazdának hívják,
Itala-étele a méznél édesebb. (aT.)

67. *naṿos tẹkrẹm, kānDẹr ākrẹm,*
*kānDẹr pōľḎźə āɪžẹn śōrẹ.*
*sṻzə pōľḎźə χorā pōrżẹnBak,*
*χorā χ́əŕzèńē jorāŕə.*

Trágyát hordtam ki (öntöttem), kendert vetettem,
A kender másfél rőf lett.
A szösz olyan lett, mint a fekete selyem,
Jó lett a fekete leányoknak. (vPK.)

68. *omlī̱ tašlať, śuľḎźī̱ ťśoBať*
*lẹpsẹrkkā torat χošši̱ńḎźē.*
*χẹnī̱ jorlať ḱŏŕėǴī ōḿəńḎźē,*
*ḱiľ χożī̱ χ́ŏBŏŕḎėť.*

Az alma tánczol, a levél szalad
A lombos ág között.
A vendég dalol a (szoba-)főhely előtt,
A ház gazdája örül. (vPK.)

69. *ṕəḎźəḱśēśśə lažā tūrẹ lažā,*
*tumχaχ tẹrri̱ńḎźē śẹrχalat.*
*ēBiŕ tẹṿanzėḿBē jurlānẹ ťśuχ*
*ťśẹn jūrẹ 'ẹstī̱ puśńē pẹrGalat.*

Kicsike ló pej ló,
Domb tetején nyargal.
Mikor mi a rokonokkal éneklünk,
Az igazi dal mestere a fejét csóválgatja. (aT.)

70. *ṕəḎźəḱśēśśə lažā tur lažā,*
*turtmazėŕėń turDī̱zėḿ āṿẹnat.*

*'əńɒ́ə tẹv̥ānẹmzėḿ-śunāɒẹmzėḿ,*
*ḱil'ḿėzėŕėń t́s̋ūnẹmzėḿ sāv̥ẹnat.*

Kicsike ló pej ló,
Húzásközben a rudak hajlanak.
Immár rokonaim-szárnyaim,
Jövetközben a lelkem örül. (aT.)

71. *ṕəl'ɒ́əŕ śuχālnẹ ḱəḿəl' śəŕə,*
*kẹżal tūprẹm χutlẹχran.*
*jurlamāstẹp jurrẹmā mutlẹχran,*
*ėṕ jurlāɒẹp siŕē tuslẹχran.*

Tavaly elveszített ezüst gyűrűt,
Idén megtaláltam az (uccza-)közben.
Nem dalolom a dalomat pajkosságból,
Barátságból dalolok én néktek. (aT.)

72. *ṕīɒ́əŕɒ́ėl'ėń muskāv̥ẹn χušši̯ńɒ́ż̋ē*
*χ́əv̥́ėl' anmāzẹr χapχazėḿ χūɒẹnmas.*
*'əńɒ́ə śuχālnẹɒā mulɒā jūlnẹ kẹmẹl*
*vi̯rɒan mańi̯t́ parzanɒā tūɒẹnmas.*

Szentpétervár és Moszkva között
Naplenyugta előtt a kapukat nem csukják be.
Immár az elveszett vagyon és az elmaradt jókedv
Ha tartalék-pénzt adnál sem található meg. (aT.)

73. *ṕīɒ́əŕɒūrẹn pūrlẹχ́ə,*
*il'ėḿɒurā t́iv̥́ėt́ ī̯rlẹχ́ə.*
*at́t́ē-ańńḗńəń ṕėχ́χ́il'l'əχ́ə,*
*'əḿəŕl'əχ́ē pi̯rat ī̯rlẹχ́ə.*

Szentpétervár gazdagsága,
Orenburgig ér a jósága.
Apa-anya áldása,
Örökké tart a jósága. (aT.)

74. *ṕīŕəń tẹv̥anzėḿ ṕit́ ajakrā,*
*ūjẹχpā χ́əv̥́ēl'əń χušši̯ńɒ́ż̋ē,*
*salam jarzā salam śit́ḿės.*
*salam jarzā salam śit́ḿėzėń,*
*iḱsū̋ ḱəɒ́əŕ iŕχ́ī sī̯v̥lẹmɒā.*

A mi rokonaink nagyon messze (vannak),
A hold és a nap között,
Üdvözletet küldve az üdvözlet nem ér el.
Ha üdvözletet küldve az üdvözlet nem ér el,
Fogja el a csuklás reggeli harmattal. (aT.)

75. *polᴅaras śok, pol ti̯ᴅas śok,*
*mŏn šū χ́əŕńē mā pi̯ras?*
*sārẹ, vŏrŏm χ́əŕzèńē*
*iľi̯ras śok, mā astaras,*
*sāχẹr kāᴅẹk mā paras?*

Nem tudjuk megtenni, nem tudunk halat fogni,
Nagy víz partjára miért menjünk?
Szőke, karcsú leányokat
Nem vehetjük el, miért neveljük,
Czukor-darabot miért adjunk (nekik)? (vV.)

76. *pośrī̯ tōttẹr pōrżẹm tōttẹr,*
*malallā śi̯χas śōχẹľ ťēťśťśə,*
*kajallā śi̯χas vāᴅẹ ťēťśťśə,*
*ľėṕľē joras kū vat śi̯nnā?*

Fejrevaló kendő selyem kendő,
Előre kötni, azt mondják kikapós,
Hátra kötni, azt mondják öreges,
Hogyan tessem ez öreg embernek? (vTŠ.)

77. *šẹʙẹr-šẹʙẹr śūmẹr śẹv̥at,*
*ťüŕėḿ śəŕzèńē ḱüľ tẹv̥at.*
*ṕiŕē kurajman tẹšman śi̯nzėḿ*
*śuk sẹmaχsèńē pur tẹv̥at.*

Suhogva-suhogva esik az eső,
A sík földeket tóvá teszi.
A minket gyűlölő ellenséges emberek
A valótlan szókat valóvá teszik. (aT.)

78. *šẹŋᴇẹr-ᴇẹnā šẹŋᴇẹr ši̯v̥ juχat,*
*šẹŋᴇẹrᴅźẹ ťśəṕṕīzėḿ ši̯v̥ 'əżėť.*
*šẹŋᴇẹrᴅźẹ ťśəṕṕīzėḿ ši̯v̥ 'əśńə ťśuχ*

*unDā χurā t́šəǴėžəń ḿəń 'əś pur?*
*tęvanBalan tęvan ḿəń kalaśḿəś,*
*unDā śīḎźə jūDęn ḿəń 'əś pur?*

Csergedezve csergedezve víz folyik,
A seregély fiai vizet isznak.
A mikor a seregély fiai vizet isznak,
A fekete fecskének ott mi dolga van?
Rokonnal a rokon akármit beszél is,
A «hét idegen»-nek ott mi dolga van? (aT.)

79. *šępt́šęksėḿ āvęDat, śəŕ sajralat,*
*jėṕĺė tul śūDęlmī̱ śəŕzėḿ pur.*
*ṕəŕījėχ́t́ē kajat, ṕəŕī ḱiĺėt́,*
*jėṕĺē śi̱nDan tęranmī̱ śi̱nzėḿ pur.*

Fülemülék szólnak, az éj szürküllik,
Milyen meg nem hajnalodó éjszakák vannak.
Az egyik megy, a másik jön,
Milyen mástól el nem maradó emberek vannak. (aT.)

80. *šur āDęlBā iŕt́sē pī̱nę t́šùńē*
*šur χęvànā ti̱tsā t́šārenDęm.*
*uramzėḿBė iŕt́sē pī̱nę t́šùńē*
*tęvanzèńē kūrDęmDā t́šārenDęm.*

A mikor a Káma (mentében) haladtam,
Fehér fűzfába fogózva megálltam.
A mikor az ucczákon haladtam,
Rokonokat láttam és megálltam. (aT.)

81. *šūręjaχ āDęl χ́əŕŕińḎźē šur 'əńḎźə,*
*'ęssā iĺėjėst́šə, 'ęskęś śuk.*
*śak tęvanzėḿ àsmā ḱiĺzēssəń,*
*v́əźējėχ́ ḱiĺėst́šə, śunat śuk.*

A Káma partján fehér gyöngy,
Ki kellene meríthetni, (de) merítő nincsen.
Ha ezek a rokonok eszembe jönnek,
El szeretnék repülni, (de) szárnyam nincsen. (aT.)

82. *šūręjaχ āDęl χ́əŕŕińḎźē šūrę t́šęręš,*
*sujlā-sujlā kasmā χužaśśə.*

*ṕīŕəńƀėǵėχ́ śāmrẹk aƀźazèńė̄*
*šūχẹšlazā kalaśmā χužaśśə.*

A Káma partján fehér fenyű,
Azt parancsolják, hogy válogatva-válogatva kell vágni.
Mienkfajta fiatal legényeknek
Azt parancsolják, hogy gondolkodva kell beszélgetni. (aT.)

83. *šūrẹjaχtā šūrẹ śẹmarᴅā,*
*ťšut-ťšut šuratmāzẹr śijėťťəḿ.*
*śak tẹvanzėḿ paťńė̄ ḱiľzėssəń,*
*ťšut-ťšut jurlamāzẹr kajattẹm.*

Fehér, fehér tojás,
Csaknem hámozatlanul megettem.
Ezen rokonokhoz jövén
Csaknem dalolás nélkül tértem vissza. (aT.)

84. *sāGẹr ťiŕᴅėń sar ḱəŕəḱ śəľėťŕəḿ,*
*sāGẹrvūnẹ ṕəŕḿė̄ ṕəŕᴅė̄ŕᴅəḿ.*
*sāGẹrvūnẹ ṕəŕḿī siťŕėľzėń*
*tuχat iḱḱėń sar ḱəŕəḱ ťšįslẹχran.*
*śįn χurlānẹ pužā tur χurlazan,*
*tuχat iḱḱėń śāmrẹk puś ťšįslẹχran.*

Nyolcz bőrből sárga bundát varrattam,
Nyolczvan ránczot ránczoltattam.
Ha a nyolczvan ráncza felfoszlik,
A sárga bundának kimegy a becsülete.
Ha az ember gyalázta fejet isten (is) gyalázza,
A fiatal fejnek kimegy a becsülete. (aT.)

85. *samarᴅanᴅā īľńə sārẹ lažā,*
*samar kupsį̄ savmaśḱė̄ ḿəń tẹvas.*
*χuzanᴅanᴅā īľńə χurā lažā,*
*χuzan kupsį̄ savmaśḱė̄ ḿəń tẹvas.*
*ī̄vẹl pulas śəŕᴅėń ǵəŕ śuralnẹ,*
*aťťė̄ ańńė̄ savmaśḱė̄ ḿəń tẹvas.*

Számárából vett sárga ló,
A számárai kereskedő nem szereti, mit tehetni (róla).
Kazánból vett fekete ló,

A kazáni kereskedő nem szereti, mit tehetni (róla).
A hol fiú kellett volna, ott leány született,
Apa, anya nem szereti, mit tehetni (róla). (aT.)

86. *sar χęmęš ťəṕsèńē sar šįv ḱīľńə,*
*śur-ɢuńńē pulnįzèńē śāvęnᴅan ṕəľ.*
*saraj śuḿńē sar ùt kęɢārnę,*
*tęvānęr ḱiľńizèńē śāvęnᴅan ṕəľ.*

Sárga nád töveihez sárga víz jött,
Tavasz elérkeztét ebből tudd meg.
A pajta mellé sárga ló van kipányvázva,
Rokonotok jöttét ebből tudd meg. (aT.)

87. *sar ḱəŕəḱńē jüľē jaram-į,*
*χ́əŕzėḿ parnį ṕiśśī tęrrį*
*šōɢęľəń kōręnᴅęr-į?*

A sárga bundát gombolatlan hagyjam-e,
A leányok adta öv vége
Szépen kilássék-e? (vPK.)

88. *sar lažā òrį sākkęr mar,*
*ṕīŕəń 'əḿəŕ īḱḱə mar.*

A sárga ló lába nem nyolcz,
A mi életünk nem kettő. (vV.)

89. *satran ulmā tātręm kāręnzā,*
*jįvęśśįzėḿ jūľᴅźəś χumχanzā.*
*ḿəžəń sāvęnas mar, jurlas mar,*
*ḿəń pur tęvan pūχęnnę ṕəŕ śəŕē.*

A kertből almát szakítottam félnyujtózkodva,
A fái ingadozva maradtak.
Miért ne örülnék, ne dalolnék,
Valamennyi rokon összegyűlt egy helyre. (aT.)

90. *satrā sar kājęɢęn sassį pur,*
*ṕəzėχ́ińᴅźē ťšęʙar ťəḱsėḿ pur.*
*tęvanzėḿʙē ṕəŕ śəŕē pulzāssęn,*
*ūjręlmęʙęr ťēńə śəŕzėḿ pur.*

A kertben sárga madárnak a hangja van,
A begyén tarka tollak vannak.
Ha a rokonokkal egy helyütt vagyunk,
(Azt hisszük, hogy) van hely, a hol sosem válunk el. (aT.)

91. *siḱťəŕḿēľə uraʙā, jəs üŕėḎźē,*
*χęš üŕėḎźī śìńē laram-žī̯?*
*'əńḎə appāżęmᴅā ji̯snāżęm,*
*χęš ūręrᴅan ti̯tsā puś śaʙam-žī̯?*

Rugós kocsi, sárgaréz szekéroldal,
Melyik szekéroldalra üljek?
Immár nénikém és vőcském,
Melyik lábatokat fogva hajtsak fejet? (aT.)

92. *sikťėŕḿėľľė oraʙā,*
*χŏš jėńḎźėń siḱsē laram-žī̯?*
*àʙāżęmᴅā ji̯snāżęm,*
*χŏš ōrunᴅan ti̯tsā tajlam-žī̯?*

Rugós kocsi,
Melyik oldalról ugorva üljek fel?
Nénécském és vőcském,
Melyik lábadat fogva boruljak le? (vPK.)

93. *sīŕəń allęrᴅī̯ ťśęʙęrkkęr ṕiť śińḎźē,*
*χęš pazarᴅan iľńińē ṕəľėsťśə.*
*sīŕəńėχ́ťē ťśəľχ́əŕzėḿ ṕiť śėḿżē,*
*χęš ťśəġėśŕėń iľńińē ṕəľėsťśə.*

A ti kezetekben lévő ostortok nagyon vékony,
Hadd tudjuk meg, melyik vásárból vettétek.
A ti nyelvetek nagyon lágy,
Hadd tudjuk meg, melyik fecskétől vettétek. (aT.)

94. *sīŕəń patrā pajan kam ḱīľńə,*
*jəs jəṷėńľə, jəńėŕľə ùt tęrat.*
*pajᴅaχranʙā siŕē kurmańḎźə,*
*siŕē ťėzē śī̯rnę χut tęrat.*

Tinálatok ma ki jött meg,
Sárgaréz kantárszárú, nyerges ló áll.

Titeket régóta nem látott,
A számotokra írott levél áll. (aT.)

95. *sīŕəń śìŕē tumᴅi̯rzėḿ ṕiť ḱīľəžėť,*
*ťē arᴇì̯ńē ťīǵəs kāsnẹran.*
*sīŕəńᴅ́ėľē sẹmaχsėḿ ṕiť ḱīľəžėť,*
*ťē 'əľəḱŕėńėχ́ ṕəŕľē tẹnẹran.*

Rajtatok a ruha nagyon jól áll,
Talán mert a szegélye egyformán van vágva.
Veletek a szó nagyon összevág,
Talán mert nagyon régóta együtt élünk. (aT.)

96. *sī̯lᴅẹm jėńᴅ́žē ḿəsḱėŕ pur,*
*jəᴅ́əń āknẹ ànā pur,*
*śāᴇẹ ḱiľᴅ́ē kamzėḿ pur,*
*ťəńᴅ́žē kūrnẹ àrzėḿ pur.*

Jobb oldalon micsoda van,
Lennel bevetett föld van.
E házban kicsodák vannak,
Világot látott férfiak vannak. (aT.)

97. *śāᴇẹ jalā χaľ ḱiľzēssəń,*
*ḱiľḿēzəŕ kaji̯ťśťśėń ḱəŕzē kaj.*
*śak tẹvanzėḿ àsmā χaľ ḱiľzēssəń,*
*ìḱ ṕəśśəńē śaptā jəŕzē jar.*

Most ebbe a faluba jövén,
A helyett hogy meg ne fordulnál benne, (inkább) menj be.
Ezek a rokonok most eszembe jutván,
A két czombodat üsd meg és fakadj sírva. (aT.)

98. *śəŕᴅ́ē tẹman śüľᴅ́ē ujar,*
*kẹvak lažazèńē χ́ütľəχ́ śuk.*
*ṕīŕəń aťťē-ańńē śuklẹχ́ə,*
*ṕiŕē jarᴅajzā üsḿē kunzėḿ śuk.*

A földön vihar, a magasban napfény,
A fehér lovaknak menhelyük nincsen.
A mi apánk-anyánk hiánya,
Nekünk gondoztatva felnőni időnk (napjaink) nincs. (aT.)

99. *śėŕėḿ śəťŕəḿ, jəḎəń ākrẹm,*
*jəḎəń pōľḎźə ārźẹn śōrẹ.*
*sū̄zə pōľḎźə šor pōrźẹnʙak,*
*sar ʒ́əŕzèńē jorāŕə.*

A gyöpöt felkapáltam, lent vetettem,
A len másfél rőf lett.
A szösz olyan lett, mint a fehér selyem,
Jó lett a szőke leányoknak. (vPK.)

100. *śunāźẹm, śunāźẹm śūľźẹʙėḱ,*
*ʒ́əʋ́ėľʙėľėń ṕīśńə śi̯rlāʙėḱ.*
*ji̯snāźẹm, ji̯snāźẹm ī̯rẹ ulʙutṕėḱ,*
*'ẹstan śìńē śūtnẹ śurᴅāʙėḱ.*
*appāźẹm, appāźẹm ī̯rẹ ṕiǴēʙėḱ,*
*səŕzē śāknẹ śūᴅẹ nuχratṕėḱ.*

Szánocskám, szánocskám olyan mint a levél,
Mint a napon érett eper.
Vőcském, vőcském olyan mint a jó úr,
Mint a szövőszék fölé meggyújtott gyertya.
Nénikém, nénikém olyan mint a jó úriasszony,
Mint a megdörzsölve felakasztott fényes ólompénzecske. (aT.)

101. *śurānlẹᴅā tẹmanzėḿ śul šẹlat,*
*śüŕėń ùtsėḿ matturᴅā śul iľėť.*
*ṕiŕē jalᴅī̯ tẹšmanzėḿ kurajmas,*
*àḎźī̯ matturᴅā pārẹnmas.*

Gyalogos vihar*) söpri az utat,
Világos pej lovak szépek és vágtatnak.
Minket a falubéli ellenségek gyűlölnek,
Szép a legény és nem foghatnak ki rajta. (aT.)

102. *śur-ɢuńńèʒ́ī χẹʋā kẹḎźẹɢī̯,*
*χurt àmī̯zėḿ pùzā ʋ́əśḿə-źī?*
*ḱəŕ-ɢuńńèʒ́ī ṕiźėń tẹrrī̯zėḿ,*
*ťšẹn māmẹksėḿ pùzā ʋ́əśḿə-źī?*

---

*) Alacsonyan járó téli hóvihar.

*ṕiŕē śe̯ge̯r-te̯ṿar paraɢan śi̯n*
*ḱiľḎē χużā pùzā lārḿə-žī?*

Tavaszi fűzfa barkája,
Ha anya-méh (nagyságú) lesz, nem repül-e el?
Őszi szamárkóró tetejei,
Ha csupa tollak lesznek, nem repülnek-e el?
Nekünk kenyeret-sót adó ember
A házban nem gazda-módra ül-e? (aT.)

103. *śüľḎėjėχ́ťē śū-śurᴅā śunaśḱē,*
*tarmak-tarmak śe̯ṿ́əzėḿ tumlaśḱē.*
*śak te̯ṿanzėḿ àsmā ḱiľzēssəń,*
*īɢə kuśran kuś-śullī̯ tumlaśḱē.*

A magasban faggyú-gyertya ég,
Cseppenkint csepeg a zsírja.
Ha ezek a rokonok eszembe jutnak,
A két szemből könny csepeg. (aT.)

104. *śüľḎėjėχ́ťē ťśəɢėśśėḿ v́əżėśśə,*
*'e̯nā ti̯tsā śū sərzē jarasťśə.*
*aj-χaj ṕəŕ χe̯ᴅāże̯mᴅā te̯χlāḎźe̯że̯m,*
*vī̯re̯nā lartsā puś śapsā χe̯ṿarasťśə.*

A magasban fecskék repülnek,
Azt megfogván vajat rákenve kell elereszteni.*)
Ej-haj egy ipam és napam,
A főhelyre ültetve fejet kell (nekik) hajtani. (aT.)

105. *śūľə tū śińḎźē ṕəŕ ťśijē,*
*χe̯żan pūľə ve̯l śəŕ ťśijē?*
*eʙiŕ te̯ṿanzėḿ ṕəŕ śəŕḎē,*
*taᴅā kunᴅan kajzāsse̯n,*
*χe̯żan pūχe̯ne̯ʙe̯r ṕəŕ śəŕē?*

Magas hegyen egy meggy (-fa),
Mikor lesz az száz meggy (-fa)?

---

*) Ha valahogyan fecske kerül a csuvas ember kezébe, bekeni a farkát (néhol a fejét) vajjal és úgy ereszti el. Isten kedves madarának tartják.

Mi rokonok egy helyütt,
De ha innen elmegyünk,
Mikor gyűlünk össze egy helyre? (aT.)

106. *śū̄ľə tūzėḿ śìńē̄ šūrę jur śūnę,*
*šęŋGęrDatsā juχat jur šī̯v́ə.*
*śak tęṿanzėḿ àsmā ḱiľzē̄ssəń,*
*šęBęrDatsā juχat kuś-śūľə.*

Magas hegyekre fehér hó esett,
Csergedezve folyik a hó vize.
Ha e rokonok eszembe jutnak,
Patakozva folyik a szemem könnye. (aT.)

107. *śū̄ľə tūzėḿ śìńē̄ šur jur śūnę,*
*šęŋGęrDatsā juχaśḱē̄ jur šī̯v́ə.*
*śīḎźə jutran sęmaχsėḿ iľťsē̄ssəń,*
*šęBęrDatsā juχaśḱē̄ kuś-śūľə.*

Magas hegyekre fehér hó esett,
Csergedezve folyik a hó vize.
Ha a «hét idegen» felől szót hallunk,
Patakozva folyik a szem könnye. (aT.)

108. *śū̄ľə tūzėḿ śìńē̄ ūlęχnę ťšuχ*
*ťšəń χęmęt pęjaṿzėḿ tāDęľḎźəś.*
*ťšəń χęmęt pęjaṿzėḿ si̯Bā-si̯Bā*
*vūnę purńē̄ v́əśńē̄ tęm īľḎźə.*
*vūnę purńē̄ v́əśńē̄ v́əŕē̄-v́əŕē̄*
*narḂėḱ χ́əŕľə ťšəŕē̄jəḿ šurāľḎźə.*

A mikor a magas hegyekre mentem fel,
A szíjj-lóiga kötőszíjjai elszakadtak.
A szíjj-lóiga kötőszíjjait megkötve-megkötve
Tíz újj végét a hideg megvette.
Tíz újj végét fújva-fújva
Tűzként piros szivem megfehéredett. (aT.)

109. *śū̄ľə tūzėḿ śińḎźē̄ arBus-ťšėḎźėḱ,*
*χāľə śùzā kājnę jurḂėĠėχ́.*
*'əńḎə ṕəŕ 'əḿəŕ unDàDā ṕəŕ 'əḿəŕ kunDā,*
*saklaDā χī̯ṿnę mulḂėĠėχ́.*

Magas hegyek tetején görögdinnye-virág,
Olyan mint a most leesett hó.
Immár egy élet ott és egy élet itt,
Mint a zálogba tett vagyon. (aT.)

110. *śūľə tūzėḿ śiṅḋźē χaľ śiľ-arman,*
*śiľ użattẹr ūnẹn śunatńė.*
*šūχẹšlā χūjχẹrzā tẹnẹ ťśuχńē*
*jūrẹzėḿ użat śāḿrẹɢẹn kẹmẹlńė.*

Magas hegyeken most szél-malom,
Szél nyitja annak a szárnyát.
A mikor gondolkodva, búsulva állunk,
Dalok nyitják meg az ifjú kedvét. (aT.)

111. *śūľə tūzėḿ śiṅḋźē śurtśẹm pur,*
*vun-īḱḱəḋē ṽəľľē χurtśẹm puŕ,*
*śüľľėń śul ūjẹrmanᴅan üṕḱėḿ pur.*
*χāmẹraχ ḱiľėtṕəŕ, χẹr pi̯māstẹr,*
*śāvẹnʙalan mānẹn üṕḱėḿ pur.*

Magas hegyek tetején házacskám van,
Tizenkét kas méhecském van,
El nem válásuk miatt minden esztendőben haragom van.
Mi eljövünk, ti nem jöttök (hozzánk),
Emiatt nékem haragom van. (aT.)

112. *śūľə tūzėḿ śiṅḋźē ṽiś χūrẹn,*
*tẹrri̯ńē kassan ťəʙə ūzə.*
*an jəŕ aťťė-aṅńē ṕīŕəńžəń.*
*ṕīŕəńʙėḱ sāvnẹ àḋźū taᴅā ūzə.*

Magas hegyek tetején három nyírfa,
A tetejét levágva a töve kinő.
Ne sírj apa-anya érettem,
Nő még olyan szeretett gyermeked, mint én. (aT.)

113. *śūľə tūzėḿ śiṅḋźē ṽīżə χūrẹn,*
*ṕəŕńē kassan ūżẹᴅā julḿə-žī?*
*èṕ śak ḱiľḋėń tuχsā kajzan,*
*ťəʙėľ-si̯ʙẹ pūžẹ julḿə-žī?*

Magas hegyeken három nyírfa,
Ha az egyiket kivágják, gödre nem marad-e?
Ha én ebből a házból elmegyek,
Az asszonyhely, ajtó melletti hely nem marad-e üres? (aT.)

114. *tajaʙānęn uram āslę uram,*
*ē̄ʙiŕ śüŕėḿėzėń kam śüŕės?*
*tajaʙan 'əśḱī āslę 'əśḱə,*
*ē̄ʙiŕ 'əśḿėzėń kam 'əżės?*

Tajaba ucczája nagy uccza,
Ha mi nem járunk (benne), ki járjon?
Tajaba itala nagy ital,
Ha mi nem isszuk meg, ki igyék? (aT.)

115. *tāręn šiv̯ā ḱəʙəḿ 'ęžęχ ťėzē̄,*
*vun-īḱ ṕəŕʙźə ḿėŕʙźėńzėḿ pur ťėzē̄.*
*vun-īḱ ṕəŕʙźə ḿėŕʙźē̄ńəń saʙāǵə śuk,*
*ṕīŕəń śāmręk puśrā ťėľėj śuk.*

Mély vízbe mentem, azt hivén (mondván), hogy sekély,
Azt hivén, hogy tizenkét szem kláris van (benne).
Tizenkét szem klárisnak nyele nincsen,
A mi fiatal fejünkön szerencse nincsen. (aT.)

116. *ťəḿən-ťəḿən v́əŕėńī,*
*šalt torattī̱ ṕəŕ mājlę.*
*ē̄ʙəŕ χāmęr śamʙėǵėχ́,*
*tęṿanzamʙā ṕəŕ mājlę.*

Rakás-rakás jávorfa,
Összes ágai egyformák.
Mi magunk is ilyenek (vagyunk),
A rokonokkal egyformák. (vV.)

117. *ťiḱḱījėχ́ťē χ́iŕʙē̄ ťiľ śuralat,*
*χęj śurī̱zėḿ χęjzėńē̄ pulasṕėḱ.*
*ṕiŕė aťťē-ańńē̄ χ́əŕ śurātnę,*
*ussi̱zèńē̄ χęjzėḿ kurasṕėḱ.*

A vad mezőn róka születik,
Hogy a saját fiai maguknak legyenek.

Minket apa-anya leánynak szült,
Hogy a hasznukat maguk lássák. (aT.)

118. *tūran anaťšor pęroχot,*
*šōʙaškar ťəľńē śiťsēssəń,*
*ťšęḎēmāŕə, ťüzēmāŕə, kęškęrzā jāḎźə.*
*ēʙəŕ χāmęr śamʙėǵėχ́,*
*'əśḱə ťəľńē śiťsēssəń,*
*ťšęḎēmāspęr, ťüzēmāspęr, jorlas jaratpęr.*

Felülről jön fehér hajó,
A mikor Csebokszári helyéhez ért,
Nem tarthatta, nem tűrhette, elfüttyentette magát.
Mi magunk is ilyenek (vagyunk),
A mikor az ivás helyére érünk,
Nem tarthatjuk, nem tűrhetjük, elkurjantjuk magunkat. (vV.)

119. *ťšüŕēḎźəŕzėḿ kuśńē pas tī̯tnę,*
*šęrḎźękpalan šępťšęɢęn jəŕə pur.*
*χapχęrzėńėχ́ uḿńē ḱəŕť χ́ūńə.*
*āᴅęʙalā pušmāɢęn jəŕə pur.*
*śāɢęjaχtā ḱiľḎē χęnā-v́əŕľē,*
*χāmęr tęvanzēńəń sassī̯ pur.*

Ablakotok üvegtábláját zuzmara befogta,
A tücsöknek és fülemülének nyoma van.
A kaputok elejét hófuvátok elrekesztette,
A csizmának és czipőnek nyoma van.
Ebben a házban sok-sok vendég,
A mi rokonainknak hangja van. (aT.)

120. *ūɢęľḎźā tulāžəńḎźē χęmā-χapχā,*
*šęlᴅęr kājŕə kęžalχī̯ ujarʙā.*
*kęžalaχtā kūrnę jī̯vęr χūjχę*
*šurātŕəśḱē χ́əŕľə ťšəŕèjē.*

A falukerítésen kívül deszka-kapu,
Tönkrement az idei napfényben.
Az idén látott nehéz bánat
Megfehérítette a piros szívet. (aT.)

121. *ūGęl'Ḏẑā tulāẑəńḎẑē̄ ùt śūlDęm,*
*sīḿəs šėl' javlęGā ṕəŕǵėńzē̄.*
*sīḿəs šėl' javlęGā śil' sīŕḎẑə,*
*ṕīŕəń śāmręk puśrī̱ nužànā tūrę sīŕḎẑə.*

A falukerítésen kívül füvet kaszáltam,
Zöld sál-kendőbe burkolózva.
Zöld sál-kendőt a szél fellibbentette,
A mi fiatal fejünkön levő bajt isten levette. (aT.)

122. *ulButsėḿ ḱil'ėśśə āslę śulBā,*
*ī̱lttęn ṕəḱḱìzèńē śuDatsā.*
*ṕīŕəńėχ́ tęvanzėḿ ḱil'ėśśə χęnànā,*
*sęzar t'īŕə tęlępsėḿ tęχęnzā.*
*sęzar t'īŕə tęlęBā ńüŕ v́it'ḿės,*
*śėḿẑē̄ t'śəl'χ́ē-śęvarā pi̱l v́it'ḿės.*

Urak jönnek az országúton,
Arany ívellőfáikat ragyogtatva.
A mi rokonaink jönnek vendégnek,
Nyest-bőr bundáikat felhúzva.
Nyest-bőr bundának a nedvesség nem árt,
Lágy nyelvnek-szájnak a mézes sör nem árt. (aT.)

123. *ulmā jī̱vęśsèńē pas tī̱tnę,*
*nummaj-nummaj tęḿə, t'śas kājə.*
*an t'śar tęvan, ṕiŕē t'śis śīt'ńə,*
*nummaj-nummaj tęmęBęr, t'śas kajas.*

Az almafákat a dér befogta,
Nagyon sokáig nem marad, hamar elmegy.
Ne tartóztass rokon, nekünk a vendéglátás elég volt,
Nagyon sokáig nem maradunk, hamar kell mennünk. (aT.)

124. *ùrājəzėḿ t'īǵəs pùzāssęn,*
*śüṕṕìzèńē śęlmā ṕit' lājęχ.*
*śāGę ḱil'Ḏẽ tęvanzėḿ pulzāssęn,*
*ṕiŕē ḱil'zē kajmā ṕit' lājęχ.*

Ha a padlók simák,
A szemeteit nagyon könnyű (jó) söpörni.

Ha ebben a házban rokonok vannak,
Nekünk jönni-menni nagyon könnyű (jó). (aT.)

125. *urāmẹrzėḿ tẹrẹχ īŕťńə ťšuχ*
*ṽəľ-ṽəľ ṽəśśē jūľɒ́žə χurā ṕüs.*
*māmẹk ťüžėḱ sarzā, ḿińɒ́ėŕ χurzā*
*kẹɒ́žẹk turtsā jūľɒ́žə χurā kuś.*

A mikor az ucczátokon végig mentem,
Libegve repült a fekete vászon.
Tollas derékaljat terítve, vánkost (oda-)téve
Újjával intett a fekete szemű («fekete szem»). (aT.)

126. *urāmẹrzėḿ vẹrẹm utmāškẹn,*
*χāpχẹrzėḿ vīrẹslā uśmāškẹn.*
*kūžẹrzėḿ χurā, ťəzəŕzėḿ sārẹ,*
*vẹɒanāɒẹp siŕē pẹχmāškẹn.*

Ucczáitok hosszú kilépni (bennük),
Kapuitok oroszos nyitású.
Szemeitek fekete, orczáitok szőke,
Szégyenkezem tireátok nézni. (aT.)

127. *ùt ḱīŕľə mar urχamaχ pur ťšùńē,*
*jut ḱīŕľə mar tẹvanzėḿ ṕur ťšùńē.*

Nem kell a ló, ha van táltosló,
Nem kell az idegen, ha vannak rokonok. (aT.)

128. *ūtmẹl χẹlaś vẹrman kastārɒẹm,*
*ulmā jīvẹś purrìńē ṕəľḿēŕəḿ.*
*śāgẹ ḱiľē ḱīľɒ́əḿɒ́ē jurlārẹm,*
*ḱiľɒ́ē vattī purrìńē ṕəľḿeŕəḿ.*

Hatvan öl erdőt vágattam,
Hogy almafa van (benne), nem tudtam.
E házba jöttem és daloltam,
Hogy a házban öreg ember van, nem tudtam. (aT.)

129. *ṽəŕ-śəńəŕėń śunā ḱüľėjḿəṕ,*
*ḱüľzėńɒ́ē siŕē larɒajmẹp.*
*ṽəŕ-śəńəŕėń χūrẹuɒaś tẹvajmẹp,*
*tùzāssẹnɒā siŕē praχajmẹp.*

Leges-legelsőre szánba nem foghatok,
Ha befognék is, titeket nem ültethetlek fel.
Leges-legelsőre rokonná nem tehetek (senkit),
Ha tennék is, titeket nem hagyhatlak. (aT.)

130. *v́əźėjėχ́ťė pi̯rat šur ākkęš,*
*šūrę səľə sapsàᴅā ťšāręnmas.*
*īŕťńə 'əḿəŕʙėľėń jūlnę kęmęl*
*jəs sunᴅęχā χupsanᴅā śāv̥ęręnmas.*

Elrepül a fehér hattyú,
Ha fehér zabot hintenél (neki) sem áll meg.
Az elmult élet és elmaradt jó kedv
Ha sárgaréz ládába zárnád sem tér vissza. (aT.)

131. *vęľᴅęrᴅatsā laran śūľᴅźęžęn*
*ťšuť siǵėťťəḿ śaᴅan karᴅā ōrlę.*
*śīᴅźə jot ėľėḱľėńə somaχsamžęn*
*ťšuť sīv̥́əńėťťəḿ tęv̥anzėńᴅźėń.*

Rezgő levél miatt
Csaknem átugrottam a sövény-kerítésen.
«Hét idegen» panaszkodó szavai miatt
Csaknem elhidegültem a rokonoktól. (vPK.)

132. *vęš-vęš-kęnā vęš śiľ v́əŕėť,*
*jəᴅəń kęv̥ak ťšėᴅźėḱńė śav̥ taᴅat.*
*śi̯n-śi̯n ūrlę siv̥́ sęmaχ iľᴅəńėť,*
*śāmręk kęmęlzėńė śav̥ tāv̥ęrat.*

Süvöltve-süvöltve fúj a szél,
A len fehér virágát ez tépi.
Más ember által hideg szó hallatszik,
A fiatal szíveket ez fordítja el. (aT.)

133. *v́iś χut vęręm sęrᴅan pi̯ŕə ùᴅā,*
*v́iś śul śaksā ùᴅi̯zėḿ ṕəťḿėńᴅźə.*
*ėʙiŕėχ́ťė kunᴅan kajzāssęn,*
*v́īžə śuľᴅźėń āzęrᴅan kajmi̯ńᴅźə.*

Háromszoros hosszú párta torka paszománt,
Három évig viselve a paszomántjai nem koptak el.

Ha mi innen elmegyünk,
Három évig az eszetekből ne menjen ki. (aT.)

134. *vŏrman víťťəŕ tōχrɐmɐr*
*vəŕéńē śuľʊ́ǯʟ̥ śuttʟ̥ʊ́ē.*
*jal-jal víťťəŕ tōχrɐmɐr*
*ɨ̯rɐ śɨ̯n kɐraśɨ̯ń śuttʟ̥ʊ́ē.*

Erdőn keresztül jöttünk
Juharfa-levél fényével.
Falun-falun keresztül jöttünk
Jó ember petróleumja fényével. (vV.)

135. *vun-ɨ̄kkəľľē jāvnɐ ťšəń ťiľɢėʊ́ē,*
*'əńʊ́ə varrɨ̯ pūrżɐn, vəżə ùɢā,*
*jėpľē tɨ̯tsā, jėpľē χuram-žɨ̯?*
*'əńʊ́ə tɐvānɐmzėń-śunāᴅɐmzėń,*
*jėpľē ɨ̯ᴅarzā tuχsā kajam-žɨ̯?*

Tizenkettősre fonott bőr-gyeplő,
Immár a közepe selyem, a vége paszománt,
Hogyan fogjam meg, hogyan tegyem fel?
Immár rokonaim-szárnyaim,
Szív-sajogva hogyan menjek el? (aT.)

136. *vun-ɨ̄kkəľľē jāvnɐ ťšəń ťšɐʙɐrkkɐ,*
*javɢalanat χuzānɐn lavkɨ̯ńʊ́ž̌ē.*
*aj-χaj 'əńʊ́ə śɨ̯ńʊ́ž̌ē pəŕəmʊ́ʙē śāmrɐk pūżɐm,*
*avɢalanat śɨ̯ʊ́ž̌ə jut alliɨ̯ńʊ́ž̌ē.*

Tizenkettősre fonott szíjj-ostor,
Tekergőzik Kazánnak boltjában.
Ej-haj immár karcsú termetem és ifjú fejem,
Tekergőzik a «hét idegen» kezében. (aT.)

137. *vun-ɨ̄kkəľľē jāvnɐ ťšəń ťšɐʙɐrkkɐ,*
*ṁəžəń sɨ̯ʊ́ᴅəľṁėľľē jāvnɐ-žɨ̯?*
*ūjrɐmaχtā śuralzā, pəŕľē üssē,*
*ṁəžəń ūjrɐlmallā śɨ̯rnɐ-žɨ̯?*

Tizenkettősre fonott szíjj-ostor,
Miért van úgy fonva, hogy szétoldódjék?

Külön születvén, együtt növekedvén,
Miért van úgy megírva, hogy el kelljen válnunk? (aT.)

## 4. Leány-sördalok *(χ́ə ŕ-sẹrī̱ jurrī̱).*

1. *ālẹk ùḿəńɒ́ź̄ī̱ χūrẹnlẹχ,*
*ťśə́ŕzẽ jūlẹr ḿīľəḱľəχ́.*
*ẽɓiŕ kajzā pi̱rātpẹr,*
*kurzā jūlẹr kuś-tullī̱.*

Ajtó előtti nyírfás,
Szakítsatok pemétnek valót.
Hogyha mi elmegyünk,
Nézzetek szemetek-telve. (aT.)

2. *ālẹk ùḿəńɒ́ź̄ī tuj-χuran*
*jānẹratśḱẽ ujarā.*
*vun-īɢə χ́ə́ŕ, ṕə́ŕ kūʙẹs*
*jānẹratśḱẽ śak ḱiľɒ́ẽ.*

Ajtó előtti réz-kazán
Cseng a napfényben.
Tizenkét leány (meg) egy hegedű
Cseng ebben a házban. (aT.)

3. *'əś kurɢẹnā, 'əśḿėľľẽ,*
*par ukśẹnā, pamallā.*
*śav̥ ukśẹnā pamazan*
*šẹžī̱ kāstẹr jėńɒ́ź̄əḱńẽ.*

Idd a kupádat, ki kell inni,
Add a pénzedet, meg kell adni.
Ha e pénzedet nem adod meg,
Rágja ki az egér az erszényedet. (aT.)

4. *'ẹraštav̥ ūjẹχ tūnẹ ťśuχ*
*pẹrlanattẹr vak kūɒ́ź̄ə.*
*ẽɓiŕ siḱsẽ tāpnẹ ťśuχ*
*siľľėńėťťəŕ maťśťśī̱zėḿ.*

Mikor eljön deczember hónap,
Bejegesedik a lék feneke.
A mikor mi ugorva toppantunk,
Rezegnek a gerendák. (aT.)

5. *'ī šur āńᴅźe̯k, šur āńᴅźe̯k,*
*səᴅėľ ajńē ḱəŕ āńᴅźe̯k.*
*ukśā paman ṕiťšťšèńē*
*ḱəŕəḱ arɢi̯ńᴅźėń turt āńᴅźe̯k.*

Hej fehér nőstény-kutya, fehér nőstény-kutya,
Bújj az asztal alá nőstény-kutya.
A pénzt nem adó bátyát
Bundája szegélyénél rántsd meg, nőstény-kutya. (aT.)

6. *i̯tmallī̯jəŕ ṕīľəḱŕėń,*
*uslāmźe̯rzėḿ pāne̯ᴅe̯r.*
*śińźē ṕīľəḱ, χurā kuś,*
*tūrre̯r savzā pāne̯ᴅe̯r.*

Gyöngyös csüngőtök derékon alul,
A kereskedőtök adta.
Karcsú derék, fekete szem,
Istenetek szerettében adta. (aT.)

7. *jur śińᴅźē ulmā ṕiżėśḱē,*
*χ́əv́ėľᴅē śi̯rlā ṕiżėśḱē.*
*ṕiŕᴅėń jūlne̯ χ́əŕzēńəń*
*jəŕzē kūżə ṕiżėśḱē.*

A havon alma érik,
A napon eper érik.
A mitőlünk elmaradt leányoknak
Ég a szeme a sírástól. (aT.)

8. *χ́əŕ-χ́əŕ-se̯rī̯ tūre̯me̯r,*
*χ́əŕəχ́ ťše̯χe̯ pūsre̯me̯r.*
*χ́əŕəχ́ ťše̯χχe̯n pi̯rźi̯ńē*
*v́ėŕšńiḱ umńē lārtre̯me̯r.*
*v́ėŕšńiḱ śìzē, julaški̯ńē*
*ťšəń ťiľɢėᴅē tūre̯me̯r.*

*t́šə́ń t́iĺǴėʙḕ šart tūŕə,*
*ùlā lažā kart tūŕə.*

Leány-leány-sört főztünk,
Negyven tyúkot levágtunk.
Negyven tyúknak a belét
A kocsis elébe tettük.
A kocsis megette s a maradékból
Szíjj-gyeplőt csináltunk.
A szíjj-gyeplő csattant (egyet),
A tarka ló nekiiramodott. (aT.)

9. *pe̯rźī̯ še̯lᴅe̯rt tùzāsse̯n,*
*te̯rnī̯ v́əśśē pi̯raśḱē.*
*ukśī̯ še̯lᴅe̯rt tùzāsse̯n*
*kurɢī̯ kussā pi̯raśḱē.*

Ha a borsó elgurul,
A daru odarepül.
Ha a pénz elgurul,
A kupa odaszalad. (aT.)

10. *pujan karᴅaš pī̯ĺᴅźe̯klẹ,*
*siŕʙət́ḿēzəŕ ḱəᴅəḿəŕ.*
*pujan ukśī̯ pe̯χe̯rᴅe̯r,*
*sùmāze̯raχ īĺᴅəḿəŕ.*

A gazdag udvara sáros,
Befecselés nélkül bementünk.
A gazdag pénze vörösréz,
Olvasatlanul elvettük. (aT.)

11. *pujan pusmī̯ pustāv̥lẹ,*
*pusmāze̯raχ ḱəᴅəḿəŕ.*
*pujan χ́əŕə ṕəŕėχ́śėχ́,*
*śaʙaχ ìzē tūχre̯me̯r,*
*χāme̯rā julᴅaš tūre̯me̯r.*

A gazdag lépcsője posztóval bevont,
A nélkül hogy ráléptünk volna, bementünk.
A gazdag leánya egyetlen,

Mégis elhoztuk,
Magunknak pajtásunkká tettük. (aT.)

12. *pujan ukśī̱ paχt́śàʙā,*
*ṕiŕē nummaj ḱīŕl̓ə mar.*
*vun-īǵə pus ṕəŕ ukśā,*
*sùmāzẹraχ īl̓əʙ́əŕ.*
*ḱəḿəl̓ ukśā pari̱n-Ḏźə.*
*ḱəḿəl̓ ukśā parzāssẹn,*
*śamɢā śìńē śāɢẹɒẹm,*
*śāv̥ẹn śuɒ̀ı̱ʙ́ē śū̃ŕəɒ́əḿ.*

Gazdag pénze (egész) kerttel (van),
Minékünk sok nem kell.
Tizenkét kopejka (meg) egy pénz,
Olvasatlan elvesszük.
Ezüstpénzt adjon.
Ha ezüstpénzt adna,
Homlokomra akasztottam volna,
Ennek a fényével jártam volna. (aT.)

13. *šəl̓ɒ́əŕ-šəl̓ɒ́əŕ šəl̓ǵėḿē,*
*kul̓l̓éń ḿėŕɒ́źėń ḱət́ńə ḿəń?*
*aj-χaj t́śūnżẹm ḱil̓ jī̱žə,*
*kul̓l̓éń ṕiŕē ḱət́ńə ḿəń?*
*ḱət́ńə śəŕē śīt́ńə ḿəń,*
*ṕīśńə jaśkī̱ ṕiŕē ḿəń?*

Csirgő-csörgő mellcsüngő,
Minden nap klárist várt úgy-e?
Ej-haj lelkecském ház népe,
Minden nap minket várt úgy-e?
Várakozását («várt helyet») elérte úgy-e,
Főtt levese mi számunkra van úgy-e? (aT.)

14. *sāɢẹr šẹllẹ sar śunā,*
*saɢẹlɒànā jami̱n-ɒ́źə.*
*tẹv̥at ùrālẹ janav̥ar*
*tū ajakkì̱ńē jami̱n-ɒ́źə.*
*aj-χaj t́śūnżẹm tarɢan-ʙuś,*

*jalᴅan jalā jami̯n-ᴅźə.*
*ḱīľəŕėń ḱiľľė śüŕėᴅiń-ᴅźə,*
*āle̯ran allā vi̯ľaᴅi̯n-ᴅźə.*

Nyolcz fogú sárga szán,
A lejtőre ne bocsásson.
Négy lábú vadállat
A hegy szélére ne bocsásson.
Ej-haj lelkecském *tarᴇan-ʙuś**)
Faluról falura ne bocsásson.
Házról házra járasson,
Kézből-kézbe játszasson. (aT.)

15. *sāre̯ ḱəŕəḱ te̯χe̯nzā*
*uram te̯re̯χ an śüŕè.*
*jalᴅā jātle̯ śi̯n pulzā*
*ṕīľəḱ puspā an v́iŕťľè,*
*vūne̯ pusnā an šėľľè.*
*vun-īǵə pus ṕəŕ ukśā,*
*sùmāze̯raχ īľəʙə́ŕ.*
*śav̥ ukśànā pamazan*
*še̯žī̯ kāste̯r jėńᴅźəḱńē.*

Sárga bundát húzva
Uccza hosszat ne járjál.
Ha a faluban híres ember vagy,
Öt kopejkával ne csúfolkodj,
Tíz kopejkádat ne sajnáld,
Tizenkét kopejka (meg) egy pénz,
Olvasatlan elvesszük.
Ha ezt a pénzt nem adod meg,
Rágja ki az egér az erszényedet. (aT.)

16. *sīḿəs śəľəḱ, sī-śəľəḱ,*
*sīŕəń śìjė juraᴅat.*
*χ́əŕľə śəľəḱ, ťiľ-śəľəḱ,*
*χ́əŕ se̯rì̯jē juradat.*
*aj-χaj ťśūnże̯m ḱiľ jī̯žə,*

*) Falu neve.

*kul'l'éń ṕiŕē ḱəťńə ḿəń,*
*ḱəťńə χęnī̯ ēʙiŕ ḿəń,*
*ṕīśńə jaśkī̯ ṕiŕē ḿəń?*

Zöld süveg, lakomai-süveg,
Tireátok illik.
Vörös süveg, róka-süveg,
Leány-sörhöz illik.
Ej-haj lelkecském háznépe,
Mindennap minket várt úgy-e,
Várt vendége mi vagyunk úgy-e,
Főtt levese mi számunkra van úgy-e? (aT.)

17. *śū̄l'ə kaʙan tęrrì̯ńē*
*śil' śāvęrzā pęrāχŕə.*
*'ŕēχḿēť turrā, ṕū̄l'əχ́ē,*
*tānᴅęš tašlā puślāŕə.*

Magas kazal tetejét
A szél lefordította.
Köszönet istennek, *ṕū̄l'əχ́śə*-nek,
A pajtás tánczolni kezdett. (aT.)

18. *tęręs-tęręs taʙar-ī̯,*
*uràᴅì̯ńē χużar-ī̯?*
*uràᴅì̯ńē χuśsāssęn*
*'ęvęspalan saplar-ī̯?*

Tip-top topogjunk-e,
A padlógerendát eltörjük-e?
Ha a padlógerendát eltörjük,
Viaszszal megfoltozzuk e? (aT.)

19. *tūχęr ḱū̄l'əŕ tur ùtrā,*
*śulā tuχsā jurᴅasṕēḱ.*
*ḱil, puś śaʙar ḱil'-ji̯šńē,*
*ḱil'ēs śul'ᴅźēń manmasṕēḱ.*

Gyertek ki, fogjátok be a pej lovat,
Hogy az útra kimenve vágtasson.
Gyertek, hajtsunk fejet a ház népének,
Hogy a jövő évig el ne felejtsék. (aT.)

20. *tumlā šī̯ṷ́ə sẹrì̯ʙ̇ē,*
*turat kuśśī̯ kurɢì̯ʙ̇ē*
*ulᴅalārẹmẹr śaṿ jalā.*
*sārẹ kurɢā sẹrì̯ʙ̇ē*
*siľľėťṕəŕ-χā śak jalā.*

Esővíznek («esőcsepp-víz») sörével,
Fa-bütyök («ág szeme») kupával
Becsaptuk ezt a falut.
Sárga kupa sörével
Vendégeljük hej eme falut. (aT.)

21. *ťśəᴅ̇ź̇ə 'əḿėjḿėń pẹrẹṿā*
*ūżẹm śìńē jamāśśə.*
*ti̯r vi̯rajman χ́əŕzèńē*
*χ́əŕ-sẹrì̯jē jamāśśə.*

Csecset szopni nem tudó borjút
Őszi vetésre nem eresztik.
Gabonát aratni nem tudó leányokat
Leány-sörre nem eresztik. (aT.)

22. *vāᴅẹ juman puɢańńė*
*χẹjẹrlamā ḱīľᴅəḿəŕ.*
*tajaʙānẹn pujańńē*
*mulńē sùmā ḱīľᴅəḿəŕ.*

Öreg tölgyfa tuskóját
Elmorzsolni jöttünk.
Tajaba gazdagjának
Vagyonát megolvasni jöttünk. (aT.)

23. *ṿəᴅ̇ə-ṿəᴅ̇ə ji̯t-pullī̯,*
*ḱiľľē jarzā ťṻŕəḿəŕ.*
*tarɢan-ʙūżẹn aᴅ̇ź̇ì̯zèńē*
*ālẹk χi̯śńē χūprẹmẹr.*

Apró-apró ebi-hal (békaporonty),
Mozsárba téve megtörtük.
*Tarɢan-ʙuś*-nak*) legényeit
Az ajtó mögé csuktuk. (aT.)

*) Falu neve.

24. *vun-īḱ śūχrẹm tarɢan-ʙuś,*
*śiľė χ́īŕəś ḱīľḋəḿəŕ,*
*śāv̧ẹnʙā χ́əŕľə pūlɒẹmẹr.*
*šāɒẹr ājəńḋźē ūsńə ēḃiŕ,*
*śāv̧ẹnʙā šāɒẹr pūlɒẹmẹr.*

Tizenkét verszt *Tarɢan-ʙuś*,*)
Széllel szembe jöttünk,
Azért lettünk pirosak.
Sátor alatt nőttünk mi,
Azért lettünk pajkosak. (aT.)

## 5. Katona-dalok *(salɒak jurrī̯).*

1. *ākkẹš v́əżėť, ťəḱńē taɒat,*
*ūnẹn ťəḱńē kam puχat?*
*ēḃiŕ ińżē śulā kajzan,*
*unɒā ṕiŕē kam pẹχat?*

Hattyú repül, tollát tépi,
Annak a tollát ki szedi össze?
Ha mi messze útra megyünk,
Ott bennünket ki gondoz? (aT.)

2. *àllẹrī̯ śərə, kəməl śərə,*
*tẹɣẹnnẹ-tẹɣẹnman tojlanťšẹ.*
*jaš-jaš 'əmər, jaš 'əmər,*
*jaštak ertsɛ̄ kārẹśkā.*

Kézen való gyűrű, ezüst gyűrű,
Viselve-viseletlen megsárgult.
Ifjú-ifjú élet, ifjú élet,
Ifjan elmúlott, hej. (vP.)

3. *ańńē manā śurātŕə,*
*šūrẹ jurɢanʙā ťšəŕɢēŕə.*
*šūrẹ jurɢanʙā ťšəŕɢēŕə,*
*ťėľėjľə pūlɒẹr ťėḿēŕə.*

---

*) Falu neve.

Anya engem megszült,
Fehér pelenkába csavart.
Fehér pelenkába csavart,
(De) nem mondta: «szerencsés legyen!» (aT.)

4. *ẽʙiŕ kajas śulzėḿ śìńẽ*
*jəɒ́əń aksā tulɒārnẹ.*
*jəɒ́əń ťśėɒ́żėḱ śūrẹlaśḱẽ,*
*mānẹn 'ẹžẹm śunaśḱẽ.*

Azt az útat, a merre mi megyünk
Lennel vetették be (egészen).
Len virága fehérlik,
Az én bensőm ég. (aT.)

5. *ẽʙiŕ kajas śulzėḿ śińɒ́żẽ*
*śūχrẹm-sėŕėń ťśul-juʙā.*
*jėṕľẽ larzā jəŕzẽssəńɒ́ẽ*
*aťťẽ-ańńẽ śuk unɒā.*

Az útakon, merre nekünk kell mennünk,
Minden versztnyire kő-oszlop (van).
Ülve bárhogy sirunk is,
Apa-anya nincs ottan. (aT.)

6. *eťťin śurī̱ poli̱ťśen*
*kukkū śurī̱ polas mən.*
*śor śitsēsən kiles mən,*
*kər śitsēsən kajas mən.*

A helyett hogy apám fia lettem,
Jobb lett volna kakuk fiának lenni.
Jobb lett volna megjönni, ha jön a tavasz,
Jobb lett volna elmenni, ha jön az ősz. (vP.)

7. *jaštak joman torɒāllẹχ,*
*jaš aɒ́żazam salɒāklẹχ.*

Sudár tölgyfa rúdnak való,
Ifjú legények katonának valók. (vPK.)

8. *kānDęrḂėĠėχ́ śīḊəńḊəḿəŕ,*
*pozāḂėĠėχ́ tatsā īľḊźəś.*
*ē̄Ḃəŕ kajzan, ḿəń jolať?*
*ē̄Ḃəŕ aGas śəŕ jolať.*
*śəŕḊėń paχī̱ ḿəń jolať?*
*ē̄Ḃəŕ iľės χ́əŕ jolať.*

Megértünk, mint a kender,
Letéptek, mint a virágos kendert.
Ha mi elmegyünk, mi marad?
Általunk bevetendő föld marad.
A földnél drágább mi marad?
Általunk elveendő leány marad. (vV.)

9. *kęmaGàrā χęję ťiḂėť,*
*śutmā vęχęt śiḊėśḱē.*
*iŕḊē pulat, kaśtā pulat,*
*kajmā vęχęt śiḊėśḱē.*

Kemenczében fenyűszilánk szárad,
Meggyújtani elérkezik az idő.
Korán is lesz, későn is lesz,
Visszatérni elérkezik az idő. (aT.)

10. *kęvak lažā pur ťē̄Ḋəŕ,*
*ḿəžəń ḱüľzē tuχmāstęr?*
*tęvānęr salDaGā tuχsā kajat,*
*ḿəžəń ḱiľzē kurmāstęr?*

Azt mondjátok, fehér lovatok van,
Befogva miért nem jöttök ki?
Rokonotok katonának megy,
Miért nem jöttök megnézni? (aT.)

11. *ḱū̄ľəŕ tūrę lažęrā,*
*uśśā jāręr χapχęrā.*
*'ęzatsā jāręr, ḱəťsē īľəŕ*
*savzā üsťē̄ŕńə àḊźęrā.*

Fogjátok be pej lovatokat,
Nyissátok ki kapútokat.

Kísérjétek el, várjátok meg
Szeretve nevelt fiatokat. (aT.)

12. *χurā vẹrman kasnī̱ śuk-ťśə,*
*ī̱vẹnᴅārᴅźə χulzèńē.*
*jī̱vẹr χūjχẹ kurnī̱ śuk-ťśə,*
*śaṿ śunᴅārᴅźə ťśəŕèńē.*

Fekete erdőt nem vágtam (még),
Elfárasztotta a kezeimet.
Nehéz bánatot nem láttam (még),
Ez égette a szívemet. (aT.)

13. *manā koras ḱìzèssəń,*
*ḱiľ-χoššī̱ omńē toχsā tẹr.*
*ḱiľ-χoššī̱ ōḿəńᴅźē kormazan,*
*χapχā paťńē pi̱rzā tẹr.*
*χapχā pańᴅźē kormazan,*
*χorā korakran salam jar.*

Ha engem látni akarsz,
Gyere ki az udvar elé.
Ha az udvar előtt nem látsz,
Állj oda az ajtó mellé.
Ha az ajtó mellett nem látsz,
Küldj üdvözletet a fekete varjútól. (vV.)

14. *moskoṿ, ṕīᴅəŕ χoššī̱ńᴅźē*
*von-iḱ postōllẹ arman āṿẹrat.*
*śīľzəŕ, ńīḿzəŕ āṿẹrat,*
*ṕēŕəń šūľẹšpā āṿẹrat.*
*moskoṿ, ṕīᴅəŕ χoššī̱ńᴅźē*
*von-iḱ postōllẹ šū-arman āṿẹrat.*
*šūzẹr, ńīḿzəŕ āṿẹrat,*
*ṕēŕəń koššùᴅā āṿẹrat.*

Moszkva, Szentpétervár között
Tizenkét köves malom őrlet.
Szél nélkül, semmi nélkül őrlet,
A mi sóhajtásunkkal őrlet.
Moszkva, Szentpétervár között

Tizenkét köves vizes malom őrlet.
Víz nélkül, semmi nélkül őrlet,
A mi könnyünkkel őrlet. (vTŠ.)

15. *mullā χ́əŕə šėľ ṕəŕǵėńńə,*
*jėṕľė̄ šėľńė̄ šėľľėḿės?*
*patšā śėḿjī ḿəsḱəń ni̯krut*
*jėṕľė̄ ťśuńńė̄ šėľľėḿės?*

A molla leánya sálba burkolózott,
Hogyan hogy a sált nem sajnálja?
A császár családja szegény rekrutának
Hogyan hogy a lelkét nem sajnálja? (aT.)

16. *oj vāŕəńɒ́ż́ī χoramī̯,*
*ṕīŕəń aťťė̄ śav̥ mar-ż́ī̯?*
*oj vāŕəńɒ́ż́ī olmośśī̯,*
*ṕīŕəń aʙaj śav̥ mar-ż́ī̯?*
*ťśol χolàrā ťśol χāklę,*
*ťśol χāklę mar, ťśon χāklę.*

Mező-középi szilfa,
Nem ez-e a mi apánk?
Mező-középi almafa,
Nem ez-e a mi anyánk?
Kő-városban a kő drága,
Nem a kő drága, a lélek drága. (vV.)

17. *ṕəɒ́ż́əḱśə χuran, pęχęr χuran,*
*ṕiżėť salɒak jaškī̯zėḿ.*
*ākkęš ṕəśśė̄ śiťḿėń śəŕė̄*
*śiɒ́ėť salɒak pūżəzėḿ.*

Kicsike kazán, vörösréz kazán,
Főnek a katona levesei.
A hová a hattyú el nem repül,
Eljutnak a katonák fejei. (aT.)

18. *ṕīŕəń jaš 'ŏḿŏŕ iŕťńìńė̄*
*ṕəżėń kājęk sisḿeŕə pōľ,*
*vī̯ręs tottrī̯ sīsŕə pōľ.*

A mi fiatal életünk elmultát
A madár alighanem nem érezte meg,
Az orosz kendő alighanem megérezte. (vPK.)

19. *šęʙęr-šęʙęr śōmęr śęv̥at,*
*šū-armań χoźḭ̄ ʎ́ŏ̆ʙ̆ŏ̆ŕʙ́ėť,*
*ṕ̄ėŕəń ḿŏ̆sḱ̄ėŕžəń ʎ́ŏ̆ʙ̆ŏ̆ŕʙ́ės?*
*vęš-vęš vęš-vęš śiľ v́ŏ̆ŕėť,*
*śiľ-armań χoźḭ̄ ʎ́ŏ̆ʙ̆ŏ̆ŕʙ́ėť,*
*ṕ̄ėŕəń ḿŏ̆sḱ̄ėržəń ʎ́ŏ̆ʙ̆ŏ̆ŕʙ́ės?*

Zuhogva-zuhogva esik az eső,
A vizes-malom gazdája örül,
Mi miért örüljünk?
Zúgva, zúgva fúj a szél,
A szél-malom gazdája örül,
Mi miért örüljünk? (vTŠ.)

20. *šęʙęr-šęʙęr śūmęr śęv̥at,*
*jėžəľ kūręksėńė jėžėŕťsė.*
*kū patšā ḿəžəń salʙak iľėť,*
*śāmręk puśsėńė jəŕťse.*

Zuhogva-zuhogva esik az eső,
A zöld füveket kizöldítve.
Ez a császár miért vesz katonát
Az ifjú fejeket megríkatva. (aT.)

21. *šęʙęr-šęʙęr śūmęr śęv̥at,*
*ťüḿeʙ́ėǵėʎ́ tāʙęlzā.*
*ṕīŕəńžəńėʎ́ kamzėḿ jəŕės,*
*aťťė-ańńėʙ́ėḱ tāʙęlzā?*

Zuhogva-zuhogva esik az eső,
Mint (egy-egy) gomb leszakadva.*)
Miérettünk kicsodák sírnak,
Mint apa-anya zokogva? (aT.)

---

*) Akkora cseppekben szakad az eső, mint egy-egy gomb.

22. *šor χōrẹnʙak jẹmẹksam,*
*χŏnā-jomanʙak tānᴅẹššam,*
*ľėṕľē ōjrẹlzā kajam-žį̄?*

Hugaim, mint a fehér nyírfa,
Pajtásaim, mint a tölgyfahajtás,
Hogyan váljak el (tőletek)? (vPK.)

23. *śāɢẹnan tumᴅi̯r śāɢẹnᴅẹr,*
*χur arᴅźànā, pūzẹrẹnᴅẹr.*
*'əśśē jārẹr śak ėŕėχ́ē,*
*śunaɢan ťśəŕū pūzẹrẹnᴅẹr.*

A lógó ruha hadd lógjon,
Tedd a ládába, hadd nyomódjék össze.
Igyátok meg ezt a pálinkát,
Égő szívetek hadd nyomassék el. (aT.)

24. *śəŕᴅē śəŕ-śi̯rlį́ ṕiżėť,*
*ťəŕľə kūrẹɢā jāv̥ẹnzā.*
*'əḿəŕ pūzan èṕťē ḱīľəṕ*
*χ́əv́ėľʙėɢėχ́ śāv̥ẹrẹnzā.*

A földön eper érik,
Mindenféle fűbe fonódva.
Ha élek, én is megjövök,
Mint a nap, visszafordulva. (aT.)

25. *śūľə tẹv̥ẹn pūżəńᴅźē*
*pẹrẹnzā üzėť ṕəŕ tūlẹ.*
*ṕəŕľē ūsńə tānᴅẹššėńᴅźėń*
*ūjẹrmi̯n-ᴅźə ṕəŕ tūrẹ.*

Magas hegynek a tetején (fején)
Csavarodva nől egy búza(-szál).
Az együtt felnőtt pajtásoktól
Ne választana el az egy isten. (aT.)

26. *śūľə tū śińᴅźē sẹmav̥ar v́əŕėť,*
*pẹzẹ tuχnį̄ kūrẹnmas.*
*mānẹn 'ẹšnā vut śunat,*
*śūlẹm tuχnį̄ kūrẹnmas.*

Magas hegyen szamovár forr,
Gőz kijövése nem látszik.
Az én bensőmben tűz ég,
Láng kijövése nem látszik. (aT.)

27. *śül' tū śìńē arman lārtrẹm,*
*śil'ē χ́īŕəś āvẹrmā.*
*śurᴅā śutsā ḱəl' tū tẹvan*
*kal'l'ē ḱil'ē śāvẹrẹnmā.*

Magas hegyre malmot építettem,
Széllel szemben őrletni.
Gyertyát gyújtva imádkozz rokon,
Hogy ismét haza térjek. (aT.)

28. *śüŕėń lažaʙā tur lažā*
*t'śuʙat sīŕəń àllẹrᴅā.*
*kẹvak t'əᴅ́əḿ, χ́əŕl'ə vut*
*salᴅaksēńəń ùḿəńᴅ́žē.*

Világos pej ló és pej ló
Szalad a ti kezetekben.
Fehér füst, piros tűz
A katonák előtt. (aT.)

29. *t'əńəŕėń tuχat kẹvak t'əᴅ́əḿ,*
*ṕəl'əť il'ėť julᴅažā.*
*tūrẹ śuraᴅat tazā àᴅ́žā,*
*patšā il'ėť salᴅaɢā.*

Füstlyukból kijön a fehér füst,
A felhő pajtásul veszi.
Isten egészséges legényt teremt,
A császár katonának viszi. (aT.)

30. *t'śūprẹm, ānᴅẹm śi̯rmànā,*
*śi̯rmā t'əʙə t'śėᴅ́žēḱl'ə.*
*vẹl t'śėᴅ́žēɢ́əń tẹrrī̯ śuk,*
*śāmrẹk puśrā t'ėl'ėj śuk.*

Leszaladtam, lementem a patakhoz,
A patak feneke virágos.

Annak a virágnak feje nincsen,
A fiatal fejen szerencse nincsen. (aT.)

31. *ùʙā vi̯rᴅat pī̯ľᴅźe̯k śińᴅźė,*
*jəs pe̯ľᴅźe̯rī̯ me̯jəńᴅźē.*
*jəs pe̯ľᴅźe̯rī̯ me̯jəńᴅźē,*
*ēʙiŕ patšā alli̯ńᴅźē.*

Medve fekszik a sáron,
Sárgaréz láncza a nyakán.
Sárgaréz láncza a nyakán,
Mi a császár kezében. (aT.)

32. *uram varri̯ńᴅźī̯ χurā juʙā,*
*ḿəń χūrle̯χše̯n lārtne̯-žī̯?*
*'ē aťťēżəḿ, ańńēżəḿ,*
*ḿəń χūrle̯χše̯n śurātne̯-žī̯?*

Ucczaközépi fekete oszlop,
Milyen szégyenre állitották fel?
Hej apácskám, anyácskám,
Milyen szégyenre szültetek? (aT.)

33. *uram varri̯ńᴅźī̯ se̯rle̯ juʙā,*
*se̯ŕə juχat χ́əṷ́ėľʙē.*
*tajaʙaran tūχne̯ ťśuχńē*
*kuśśullī̯ juχat χūjχe̯ʙā.*

Ucczaközépi faragott oszlop,
Faragása leolvad (folyik) a napon.
Mikor Tajabából kimegyünk,
Könny folyik a bánat miatt. (aT.)

34. *ūtme̯l χe̯mā ḱəʙēŕəńᴅźėń*
*jėṕľē utsā każam-žī̯?*
*śak χulāʙėḱ tajaʙaran*
*jėṕľē tuχsā kajam-žī̯?*

Hatvan deszka hídján
Hogyan lépve menjek keresztül?
E városforma Tajabából
Hogyan menjek ki? (aT.)

35. *v́əś-v́əś ākkęš, v́əś ākkęš,*
*ki̯ttaj śəŕńē śiť ākkęš.*
*ki̯ttaj śəŕəńɒ́ź̌ē šūrę tūlę,*
*ūjęrat ṕiŕē ṕəŕ tūrę.*

Repülj-repülj hattyú, repülj hattyú,
Kína földjére érj el hattyú.
Kína földjén fehér búza,
Elválaszt minket az egy isten. (aT.)

36. *vŏrman vāŕəńɒ́ź̌i̯ χoramī̯,*
*ṕīŕəń aťťē śav̥ mar-ž̌ī̯?*
*aťťē ťėzē kāręmɒā,*
*— ḱiľėχ̌ àɒ́ź̌am — ťėḿēŕə.*

Erdőközépi szilfa,
Nem ez-e az én apám?
Hozzámentem, azt hittem, hogy apám,
Nem mondta, hogy: gyere fiam!*) (vV.)

## 6. Lakodalmi dalok.

*a)* Lakodalmas-nép dalai *(tuj jurrī̯).*

1. *àḅī̯ manā χər tùzā*
*šor sōḅęńbā śùmāškęn,*
*šor tottęrbā šęlmāškęn,*
*śīźə joḍā tokmāškęn.*

Anyám engem leánynak szült
Hogy fehér szappannal mosakodjam,
Fehér kendővel törülközzem,
«Hét idegen»-hez menjek (férjhez). (vP.)

2. *appāżęmaχ li̯zā pur,*
*ūrlę ḱəľėť ùḿəńɒ́ź̌ē*
*ùrā si̯rzā larattęn,*
*χ́əv̥ėľ ū̃ḱŕə-iḿ ṕiť śìńē?*
*appāżęmaχ li̯zā pur,*

*) Árva legény énekli.

*śīḎźə juḎā kajzāssẹn*
*šūχẹš ǖḱŕə-iḿ puś śìńē?*

Liza az én nénécském,
A keresztben fekvő kamra előtt
A lábadra (háncsbocskort) húzva ültél,
A nap esett-e az arczodra?
Liza az én nénécském,
«Hét idegen»-hez menve férjhez
Gond esett-e a fejedre? (aT.)

3. *āslẹ śaran ùḎi̯ńē*
*śulmā vẹχẹt śiḎėśḱē.*
*ḱəżəń śaran ùḎi̯ńē*
*puχmā vẹχẹt śiḎėśḱē.*
*appāżẹmaχ li̯zā pur,*
*àżū-àńǖ ḱīľəńḎźėń*
*tuχmā vẹχẹt śiḎėśḱē.*

Nagy kaszáló füvét
Kaszálni eljön az idő.
Kicsiny kaszáló füvét
Gyűjteni eljön az idő.
Liza az én nénécském,
Apád-anyád házából
Kimenni eljön az idő. (aT.)

4. *aťťī̯ lažī̯ olt lažā,*
*īḱḱəš tojā kajmallī̯,*
*īḱḱəš jamži̯k ťšopmallī̯,*
*īḱḱəš soχā tumallī̯.*

Apám lova hat ló,
Ketteje lakodalomba menni való,
Ketteje fuvarossal futni való,
Ketteje szántani való. (vPK.)

5. *āvẹt kukkū χī̯Ḏẹraχ,*
*ťšārẹnassī̯ ińżē mar.*
*tẹvẹr tujā lājẹχraχ,*
*tuj iŕḎėssī ińżē mar.*

Szólj kakuk erősebben,
Az elhallgatás nem messze van.
Tegyétek a lakodalmat jobbá,
A lakodalom elmúlása nem messze van. (aT.)

6. *ēḅər ỉr śi̯n ūľe̯ mar,*
*ỉr śi̯n tarźi̯n tarźī̯jə.*
*pērən śonī lāje̯k mar,*
*kī toḅandan tūne̯sker.*
*pērən lažī̯ lāje̯k mar,*
*saklat kəsrin ťiγījə.*

Nem vagyunk mi jó ember fia,
Jó ember szolgájának a szolgája.
Nem jó a mi szánunk,
Régi talpfából van csinálva.
Nem jó a mi lovunk,
Zálog kancza csikaja. (vP.)

7. *ji̯snā ťšeʙar tūᴅeŕńē*
*šur ťšəńᴅėŕʙē ṕəᴅēŕńə.*
*te̯χlāᴅźe̯że̯m annā pur,*
*appāʙalan tavlašmā*
*χūrże̯ ťšəľχē χi̯vᴅārne̯.*

A vő tarka kendője
Fehér csipkével van csinálva.
Anna az én napacskám,
A nénével czivakodni
Aczél-nyelvet tetetett be (magának). (aT.)

8. *ji̯snāże̯maχ śumarkkā,*
*ḿəžəń pe̯χan śüľėľľē,*
*maťšťšā χe̯mī̯ se̯vatn-ā ?*)*
*aχ ji̯snāże̯m śumarkkā,*
*ḿəžəń pe̯χan śəŕėľľē,*
*ùraj χe̯mī̯ se̯vatn-ā ?*
*aχ ji̯snāże̯m, ji̯snāże̯m,*

*) *se̯vāᴅe̯n-ā* helyett.

*ḿəžəń pe̯χan śi̯n śìńē,*
*χū saṿnì̯ńē ši̯ratn-ā?*
*sāne̯n saṿnī̯ ťəḃėľḃē,*
*ulaḃźā ťśaržaṿ χī̯žəńḃźē,*
*šur ṕəŕǵēńḃźəḱ ājəńḃźē,*
*ḱəḿəľ ukśā se̯ṿat ve̯l.*

Vőcském Simeon,
Miért nézel felfelé,
Mestergerenda deszkáját olvasod-e?
Hej vőcském Simeon,
Miért nézel föld felé,
Padló deszkáját olvasod-e?
Hej vőcském, vőcském,
Miért nézel emberre (az emberek közé),
A magad kedvesét keresed-e?
Kedvesed az asszonyhelyen,
Tarka függöny mögött,
Fehér menyasszonytakaró alatt,
Ezüst pénzt olvas ő. (aT.)

9. *karᴅā χi̯śńē kāre̯m χūᴅe̯m,*
*kāre̯š ťśəṕṕī śaklāńḃźə.*
*śi̯n-śi̯n ūrle̯ alle̯mā jāᴅe̯m,*
*tuj-ʙuś χe̯lχī̯ śaklāńḃźə.*

A kerítés mögé hurkot raktam,
Haris fia akadt bele.
Másokon keresztül kinyújtottam a kezemet,
«Lakodalom fejé»-nek a füle akadt bele. (aT.)

10. *ḱəḃiḱ-ḱəḃiḱ šur ťśe̯χe̯,*
*maji̯ńē pàmā ǵəŕǵėńėť.*
*te̯χlāḃźe̯že̯m annā pur,*
*ǵəŕńē pàmā ǵəŕǵėńėť.*

Kotkodák-kotkodák fehér tyúk,
Tojását*) odaadni sajnálja.

---

*) Azt a tojást hívják így, a melyet a fészekben hagynak, hogy a tyúk rájárjon tojni.

Anna az én napacskám,
Leányát odaadni sajnálja. (aT.)

11. *ḱəḿəľ śəŕə pī̯zẹk mar,*
*vẹᴅā ṕüŕńèńē juras śuk.*
*ēᴅiŕ śi̯nᴅėḱ lājẹχ mar,*
*lājẹχ śi̯nnā juras śuk.*

Ezüst gyűrű nem nagy,
Közép újjra nem való.
Nem vagyok én jó, mint más,
Jó emberhez nem vagyok való. (aT.)

12. *kẹᴅi̯k-kẹᴅi̯k šur ťś̌ẹχẹ,*
*jẹv̥ī̯ ťəľńē kalamas.*
*kalamazanᴅā ṕəľēťṕəŕ,*
*ìḱ χut saržẹn χušši̯ńᴅźē.*
*ji̯snāźẹmaχ mi̯χχajlā,*
*ārẹḿə ťəľńē kalamas.*
*kalamazanᴅā ṕəľēťṕəŕ,*
*ulaᴅźā ťś̌aržav̥ ťəľəńᴅźē,*
*šur ṕəŕǴēńᴅźəḱ àjəńᴅźē.*

Kotkodák-kotkodák fehér tyúk,
Fészke helyét nem mondja.
Ha meg nem mondja is, tudjuk,
A kettős farakás között.
Vőcském, Mihály,
Felesége helyét nem mondja.
Ha meg nem mondja is, tudjuk,
A tarka függöny helyén,
Fehér menyasszonyi-takaró alatt. (aT.)

13. *kẹv̥aᴇarᴅźẹn ùškẹńńē,*
*χurᴅźẹᴇā ḱīľᴅźə, tustārᴅźə.*
*ṕīŕəń ťėᴅėń ḱīľəšńē*
*śīᴅźə jut ḱīľᴅźə, tustārᴅźə.*

A galamb csapatát,
A kánya jött (és) szétszórta.

A mi bátyánknak háza-népét
«Hét idegen» jött (és) szétszórta. (aT.)

14. *kẹvak χuppī̱ ūżẹľḋźə,*
*śut-śanᴅālẹk śūᴅẹľḋźə.*
*appā ḱəʙìńē tẹχẹnzā,*
*ji̱snā kẹmẹľə ūżẹľḋźə.*

Az ég kapúja megnyílott,
A világ kivilágosodott.
A néne az ingét felhúzta,
A vő kedve megnyílott. (aT.)

15. *kùżī̱ tojā ḱiľiťśťśiń*
*ùt śiᴅėŕḿē kajas ḿŏń,*
*ṕŏŕ χ́ŏŕ ťśŏťśťśī ti̱ᴅas ḿŏń,*
*onᴅan ōzẹ pōlẹ-ťśťśẹ.*

A helyett, hogy ebbe a lakodalomba jöttem,
Jobb lett volna lovat legeltetni,
Jobb lett volna egy leány keblét megfogni,
Abból (legalább) haszon lenne. (vTŠ.)

16. *ḱüľ χ́əŕŕińᴅźī śaranā*
*kẹżal śulas ťėḿėń-ᴅźə,*
*šẹʙī̱ tūχŕə, ḿəń tẹvas!*
*appāżẹmaχ li̱zā pur,*
*kẹżal paras ťėḿėń-ᴅźə,*
*śi̱rnī̱ tūχŕə ḿəń tẹvas!*

A tó-széli kaszálót
Idén — azt mondtuk — nem kell megkaszálni,
Ránk esett a nyíl,*) mit tegyünk!
Liza az én nénécském,
Idén — azt mondtuk — nem kell férjhez adni,
Megjött az isten rendelése, mit tegyünk! (aT.)

17. *χẹᴅāżẹmaχ ėṕťī pur,*
*χūlẹn ukśī̱ īľńə ťśuχ*

*) Földközösség, és ebből kifolyólag nyilas-osztás van a csuvasoknál is.

*ľəɢəŕ-ľəɢəŕ kūlᴅe̥n-i̯?*
*χ́əŕńē ìzē tūχne̥ ťśuχ*
*ne̥že̥k-ne̥že̥k jəreťń-ē?*

*ėpťī* az én ipacskám,
A mikor a leánydíj-pénzt elvetted,
Kaczagva nevettél úgy-e?
A mikor a leányodat elviszik,
Zokogva sírsz úgy-e? (aT.)

18. *χe̥ᴅāże̥maχ ėpťī pur,*
*ùlt ùrāle̥ ḱəľēᴅźə pur,*
*ùlt śul śìńē ṽiťḿėń ťėť.*
*ṕīŕəń appā pi̥rzāsse̥n*
*šap-šāre̥ ṕiŕᴃē ṽīᴅəṕ ťėť.*
*šap-šāre̥ ṕīŕə śiťḿėzėń*
*šūre̥ ṕüsṕè ṽīᴅəṕ ťėť.*

*ėpťī* az én ipacskám,
Hat lábú kamarája van,
Hat évig a tetejét nem fedte be — azt mondja.
Ha a mi nénénk férjhez megy,
Azt mondja — hófehér vászonnal fedem be.
Ha a hófehér vászon nem elég,
Azt mondja, fehér kanavászszal fedem be. (aT.)

19. *χe̥je̥rle̥χri̯ χuramā,*
*turatlanzā laraśḱē.*
*ḱińżəḿ-ḱińżəḿ li̥zā pur,*
*ēᴃiŕ iľḿē-ḱiľńiᴃē*
*'e̥ratlanzā laraśḱē.*

Homokos helybéli szilfa,
Ágasodva áll (ül).
Liza az én menyecském-menyecském,
A mikor mi elvinni jöttünk (őt),
Örvendezve ül.*) (aT.).

---

*) Ez tulajdonképen gúny a menyasszonyra, mert úgy illik, hogy sírva menjen ki az apja házából.

20. *ɣiŕ-ɣiŕ ūrlę kīľɒəńəŕ,*
*ɣəŕľə ṕīťľə ɣəŕ iľzē.*
*vęrman ūrlę kiľɒəńəŕ,*
*vęręm ṕūľə ɣəŕ iľzē.*
*jal-jal ūrlę kīľɒəńəŕ,*
*jātlę-šį̄vlę ɣəŕ iľzē.*

Mezőn-mezőn keresztül jöttünk,
Piros arczú leányt véve.
Erdőn keresztül jöttünk,
Hosszú termetű leányt véve.
Falun-falun keresztül jöttünk,
Híres-neves leányt véve. (aT.)

21. *χorā vŏrŏm āręm por,*
*ajɒā tojā ťěřəńɒē*
*χorā tőlŏp śok ťěřə.*
*χorā tőlŏpšęn jolmāřə,*
*χorā pōžęn ťěřə.*
*mujrā sorɒan śok ťēřə,*
*pośrā masmak śok ťēřə,*
*kiľ χošš̄į̄ńē tŏrzā jōľɒźə,*
*aχ šalkęn tōjęn-ťšᴇ̨!*

Fekete, magas feleségem van,
— Gyere lakodalomba — mondtam és
Azt mondta, hogy — fekete bunda nincs.
Nem a fekete bundáért maradt el,
Hajadonfőn (van) — azt mondta.
A nyakán nincs fejkendő — azt mondta,
A fején nincs pántlika — azt mondta,
Az udvarban állva maradt,
Hej kár a lakodalomért! (vTŠ.)

22. *χurā-χurā χūrlęχan,*
*χuralas kun ṣūlχęn kun.*
*ɣəŕľə-ɣəŕľə ṕəŕľəɣėń,*
*ɣəŕėlės kun ɣəɣ́ėľ kun.*
*appāžęmaχ lį̄zā pur,*
*àžūɒalan āńəńɒėń*

*ùjrẹlassī̱ pajan kun.*
*t́ėḎū̄ʙėĺėń jiŋ́ɢəńḎėń*
*ùjrẹlassī̱ i̱ran kun.*

Fekete-fekete ribiszke,
Feketedő nap hideg nap.
Piros-piros kövi szeder,
Pirosodó nap napos nap.
Liza az én nénécském,
Apádtól és anyádtól
Elváló (nap) a mai nap.
Bátyádtól és ángyodtól
Elváló (nap) a holnapi nap.*) (aT.)

23. *χurā vẹrmanᴅī̱ χurā kurak*
*śėŕėń śìńē si̱rzā īĺńə.*
*śėŕėń śìńē šẹnẹśmannī̱*
*χurālᴅẹ śìńē si̱rzā īĺńə.*
*śaṿ jāĺəjiń tuj χālẹχ́ə*
*jē̄ṿ́ᴅź́ə ḱiĺńē si̱rzā īĺńə.*
*jē̄ṿ́ᴅź́ə ḱiĺńē šẹnẹśmannī̱*
*t́ėᴅē ḱiĺńē si̱rzā īĺńə,*
*appā śìńē tẹrẹnnẹ.*

Fekete erdőbéli fekete varjú
A gyöp tetejét ellepte.
Melyik a gyöp tetejére nem fért,
Az épület tetejét lepte el.
Ezen falunak lakodalmas népe
A leánykérő házát ellepte.
A melyik a leánykérő házába nem fért,
A bátya házát lepte el,
A nénére rontott. (aT.)

24. *χurā vẹrman χuχχì̱ńē,*
*sujlārẹmẹr parɢì̱ńē.*
*sajrā vẹrman sajχaχńē,*
*sujlārẹmẹr jẹštajńē.*

---

*) Mivel ezek a menyasszonyt elkísérik hazulról a vőlegény házába.

*sujlāre̱me̱r jī̱snànā,*
*jalan sāre̱ śüśľìńē,*
*ťəľ pūlɒe̱me̱r χurì̱ńē.*

Fekete erdő gyékényét,
Válogattuk a szép növésűt.
Ritka erdő póznáját,
Válogattuk a sudaras-növésűt.
Válogattuk a vőt,
Mindig a szőke hajút,
Rátaláltunk a feketére. (aT.)

25. *lapkā-lapkā jur śe̱vat,*
*puɒ́ėńē tuχat, jəŕ χi̱vat.*
*ṕīŕəń appànā kurajman śi̱n*
*jalā tuχat, jat jarat.*

Puffanva-puffanva esik a hó,
Kijön a fürj, nyomot hagy.
A mi nénénket gyűlölő ember
Kimegy a faluba, nevét megbecsteleníti. (aT.)

26. *laš-laš lažā šok,*
*lažā šok mar, χāme̱r šok,*
*χāme̱r šok mar, χərzem šok.*
*petnek pi̱ras kiletək,*
*sorban, nasmak ťśiksɛ̄ tok,*
*oj χapki̱ńɛ̄ toksā te̱r,*
*etto lartsā kajas śok.*

*laš-laš* ló ijedős,
Nem a ló ijedős, mi vagyunk ijedősek,
Nem mi vagyunk ijedősek, a leányok ijedősek.
Ha nagyon férjhez mehetnél,
Fejkendőt, pántlikát dugva menj ki,
A mező kapujához állj ki,
Külömben (kocsira) ültetve nem mégy férjhez. (vP.)

27. *lažī̱ pūlɒe̱r, ke̱vak pūlɒe̱r,*
*χ́üŕī, śiľǵī tan pūlɒe̱r.*

*χ́ərə́ pūlᴅe̥r, χ́əẓəŕ pūlᴅe̥r,*
*ṕiŕē ṕəťťī ḱīŕľə mar.*

Ló legyen, fehér legyen,
Farka, sörénye egyforma legyen.
Leány legyen, szűz legyen,
Nekünk a terhes nem kell. (aT.)

28. *nart-nart kuaγaľe̥,*
*kül jərī-ḍarā koskalazā,*
*ìk śonatńā śot śaḅat.*
*aksukkā χərəzem,*
*sündək jərī-ḍari̥ḅē*
*ìk ali̥ńē śot śaḅat,*
*pośńā ke̥ḍe̥rt χi̥źat tet,*
*ī̥rle̥γe̥ pətsē śitsē tet.*

Kvak-kvak rucza,
A tó mellett körös-körül szaladgálva
Két szárnyát puff összecsapja.
Kaczér leány(ok),
A láda mellett körös-körül
Két kezét puff összecsapja,
Fejét roszogtatva vakarja,
Jó hírnevének vége lett — azt mondja. (vP.)

29. *paχťśā-paχťśā pan-ulmī̥,*
*ṕəŕľē śijėŕ àᴅźī̥zėḿ.*
*'e̥raťńī̥ᴅė ṕəŕ pulzā,*
*ìzē jular appànā.*

(Egész) kert alma,
Együtt együk meg legények.
A rokonnal egyek levén,
Vigyük el a nénét. (aT.)

30. *paχťśā-paχťśā ťśəǵəńᴅəŕ,*
*ťśaṿalazā ke̥lāre̥r.*
*kūške̥zēńəń tuj-χāle̥χńē*
*χe̥ṿalazā ke̥lāre̥r.*

(Egész) kert vörösrépa,
Áskáljátok ki.
A Koski-beliek lakodalmas népét
Kergessétek ki. (aT.)

31. *ṕəḋźəḱśə lažā, tur lažā,*
*supńē tullī̯ səľə ī̯ᴅat.*
*supńē tullī̯ pulmazan*
*ťšav̥zā tęɢęp ťijėjėť.*
*supńē tullī̯ pulzāssęn*
*śìzē jāręp ťijėjėť.*
*ji̯snāźęmaχ mi̯χχajlā*
*ī̯ᴅam tullī̯ χ́əŕ ī̯ᴅat.*
*ī̯ᴅam tullī̯ pulmazan*
*kaľľē ľėśśē prāχęp ťėť.*
*ī̯ᴅam tullī̯ pulzāssęn*
*ì̯ᴅalazā vi̯rᴅęp ťėť.*

Kicsike ló, pej ló
Vesszőkosárral tele zabot kér.
Ha vesszőkosárral tele nem lesz,
Azt mondja, hogy — felrúgom (a lábommal kapálva kidöntöm).
Ha vesszőkosárral tele lesz,
Azt mondja, hogy — megeszem.
Vőcském Mihály
Ölbe-férő (ölelés-tele) leányt kér.
Ha ölbe-férő nem lesz,
Azt mondja, hogy — visszavezetem.
Ha ölbe-férő lesz,
Azt mondja, hogy — átölelve lefekszem. (aT.)

32. *ṕəḋźəḱśə śaran ùᴅì̯ńē*
*ulʙut lažī̯ turᴅajmas.*
*ṕīŕəń appànā śi̯n śińńī*
*juman turat śəḱľėjḿės.*
*juman turat ťšəŕəľᴅəŕ,*
*tęšman ťšəŕī śūręlᴅęr.*

Kicsinyke kaszáló füvét
Az uraság lova nem tudja elhúzni.

A mi nénénk más által való rágalmaztatását
Tölgyfa ága nem bírja emelni.
Tölgyfa ága hasadjon le,
Az ellenség szíve repedjen szét. (aT.)

33. *ṕəḱḱī jėṕľē̄ χuramā,*
*turᴅī̱ jėṕľė tūʙe̱lχā.*
*appā jėṕľė ṕiǵėḃėḱ,*
*īǵə ṕīḋźə ťśijēḃėḱ,*
*tatsā śijės śi̱rlāḃėḱ.*

Az ívellőfája milyen szilfa,
A rúdja milyen gyöngyvessző-fa.
A néne milyen úri-leány,
Két orczája mint a meggy,
Mint a leszakítani és megenni való eper. (aT.)

34. *ṕəŕḋźə ṕəŕḋźə pe̱r śe̱ṿat,*
*χi̱psā jūle̱r àḋźī̱zėḿ.*
*appā tūjə śāɢe̱ pūľə,*
*kurzā jūle̱r àḋźāzėḿ.*

Szemenkint-szemenkint esik a jég,
Kapjátok be legények.
Ez (lesz) a néne lakodalma
Nézzétek meg legények. (aT.)

35. *pērən pappi̱n vus karᴅī̱,*
*vus kardi̱ńďźē vuslan por.*
*pereḍē nomaj se̱ksa-ťśťśe̱,*
*sanaḍā nomaj se̱γe̱ χaľ,*
*purzā śitsen kōre̱n χaľ.*

Nagyanyánknak nyárfa-kerítése,
Nyárfakerítésben darázs van.
Minket is sokszor megszúrt,
Téged is sokszor megszúr most,
Ha odaérsz, meglátod most. (vP.)

36. *ṕīŕəń lažā lažā mar,*
*larzā 'əľǵėŕḿėľľē mar.*

*ṕīŕəń appā naɒ́žar mar,*
*kurzā̧ i̯ɒarmallā mar.*

A mi lovunk nem (is) ló,
Nem is érünk rá felülni.*)
A mi nénénk nem rossz,
Látva nem lehet elfelejteni. (aT.)

37. *pujan χapχī̯ sẹńɒ́žẹrlẹ,*
*sẹńɒ́žẹr jarzā ḱəɒ́əḿəŕ.*
*pujan pusmī̯ pustāv̥lẹ,*
*śaʙaχ pussā ḱəɒ́əḿəŕ.*
*pujan sakkī̯ χẹmāślẹ,*
*siŕḿēzəŕėχ́ lārɒẹmẹr.*
*pujan χ́əŕə pušmāklẹ,*
*śaʙaχ ìzē ḱīľɒ́əḿəŕ.*

Gazdag kapúja lánczos,
A lánczot leeresztve bejöttünk.
Gazdag lépcsője posztós,
Rálépve mégis bejöttünk.
Gazdag padja szövetes (szövettel betakart),
Felemelés nélkül ráültünk.
Gazdag leánya czipellős,
Mégis elhoztuk. (aT.)

38. *pūrżẹn jāv̥lẹk śüżìńē*
*ḱəḿəľ jəṕṕė jarāśśə.*
*appāżẹmaχ li̯zā pur,*
*śəŕ sum parzā iľēśśə.*

Selyem kendő rojtját
Ezüst tűvel (együtt) lógatják.
Liza az én nénécském,
Száz rubelért veszik (őt). (aT.)

39. *šėľėzńī-χot oraʙī̯,*
*oraʙì̯ɒ́ē pos-ḱiľzėń,*
*tẹrojkẹ lažī̯ ji̯snì̯zėń.*

---

*) Alig ülnek fel rája, mindjárt elindul.

*śi̯ŕī šōʙe̯r χ́əŕzēḿəń,*
*pośrī̯ masmak iŋ́Ǵēńəń,*
*śi̯n tav̥rašṕē toχmāspe̯r.*

A vonatnak kocsija,
A kocsi is a szomszédoké,
A trojka lova a vőéké.
A rajtunk levő szokmány a leányoké,
A fejen való pántlika az ángyié,
Más holmijával nem megyünk ki. (vV.)

40. *še̯ʙe̯r-še̯ʙe̯r śūme̯r śe̯v̥at,*
*ťśüŕėḋźē v́īḋəŕ kūre̯nat.*
*appā ī̯re̯ kurmassī̯*
*kajmāze̯raχ kūre̯nat.*

Zuhogva-zuhogva esik az eső,
Az ablakon keresztül látszik.
Hogy a néne jót nem lát,
Még el sem megy, már látszik. (aT.)

41. *še̯ŋʙe̯r-še̯ŋʙe̯r ši̯v̥ juχat,*
*śəŕ śińḋźėń mar, ťśul śińḋźėń.*
*'əżəŕ, śījəŕ, vī̯ľe̯r, kūle̯r,*
*śuk śińḋźėń mar, pur śińḋźėń.*

Csergedezve-csergedezve folyik a víz,
Nem a földről, a kőről.
Igyatok, egyetek, játsszatok, nevessetek,
Nem a nincs-ből, a van-ból. (aT.)

42. *ši̯p-ši̯p-ši̯p kukkū,*
*ši̯p kukkūje̯n pər śurī̯.*
*pērən kəńemin pər χərə,*
*kuas ťśəreskap pūjə por,*
*se̯mzī̯ kōkke̯ľγap,*
*śuarī̯ pažalūγap.*

*ši̯p-ši̯p-ši̯p* kakuk,
*ši̯p* kakuknak egy fia.
A mi anyósunknak egy leánya,
Kovászos vödör termete van,

Orra mint a béles,
Szája mint a czipó. (vP.)

43. *šor-šor-šor śe̥mardā,*
*šoratmāze̥r an śījər.*
*pōške̥rt χərəzèńɛ̄*
*pe̥kmāze̥r an īlər.*

Fehér-fehér-fehér tojás,
Hámozatlanul ne egyétek.
*Poške̥rt* leányait
Látatlanul el ne vegyétek. (vP.)

44. *šuli̥k-šuli̥k šulāŋGe̥,*
*šulap te̥re̥χ kuskalat.*
*šulap v́əśńē śiťsēssəń*
*ìḱ śunatńē šart śaBat,*
*ťśə́ṕṕəḿ śuGaχ ťijėjėť.*
*te̥χlāḎźe̥że̥m, te̥χlāḎźe̥,*
*āle̥Ge̥n-ťəḂēľəń kuskalat.*
*ťəḂėľ-si̥ppā śiťsēssəń*
*ìḱ ṕəśśìńē šart śaBat,*
*χ́əŕəḿ śuGaχ ťijėjėť.*

Huhu-huhu fülesbagoly,
A háztető szegésdeszkája hosszában szaladgál.
A szegésdeszka végére érve
Két szárnyát, puff, összecsapja,
Nincsen fiam — azt mondja.
Napacskám, napam,
Ajtótól az asszonyhelyig szaladgál.
Asszonyhelyhez, ajtó körüli helyhez érve
Két czombjára, puff, rácsap,
Nincsen leányom — azt mondja. (aT.)

45. *šurDī̥ šūre̥ kāje̥Gā*
*χe̥j šūre̥ran tī̥tre̥me̥r.*
*ji̥snāże̥maχ mi̥χχajlā*
*χe̥j aṿanran pāDe̥Be̥r.*

Mocsárbéli fehér madarat
A maga fehérsége miatt fogtuk meg.
Vőcskémet Mihályt
A maga jósága miatt adtuk oda. (aT.)

46. *sak àjəńɒ́źī sar kājęk,*
*ālęk uśśan v́əżėsṕėḱ.*
*appāżęmaχ li̯zā pur,*
*ji̯snā ḱiľzėń kajasṕėḱ.*

Pad alatt levő sárga madár,
Ha az ajtót kinyitják, el akar repülni.
Liza az én nénécském,
Ha a vő jön, el akar (hozzá) menni. (aT.)

47. *sarajrā sar ùt ḱəżėńėť,*
*sassì̯ɒ́ė saraj janęrat.*
*appāżęmaχ li̯zā pur,*
*sassì̯ɒ́ė śur ṕüŕť janęrat.*

A pajtában sárga ló nyerít,
Hangjától a pajta viszhangzik.
Liza az én nénécském,
Hangjától a fehér ház viszhangzik. (aT.)

48. *sārlęk śińɒ́źī sar kājęk,*
*kᴇ̯šš̌ā ťėḿėń pulzāssęn,*
*χāľə v́əżės kājęk mar-ɒ́źə.*
*appāżęmaχ li̯zā pur,*
*àżū paman pulzāssęn,*
*kężalaχ kajas χ́əŕ mar-ɒ́źə.*

Félszer tetőpóznáján levő sárga madár,
Ha nem mondtuk volna — hess,
Most sem volna elrepülő madár.
Liza az én nénécském,
Ha apád nem adott volna oda,
Idén sem volnál férjhezmenő leány. (aT.)

49. *siḱťəŕ-siḱťəŕ sikťəŕḿė,*
*ūn sīḱŕəšńė kam ṕəľḿės?*

*χęᴅāżęmaχ ėṕťī pur,*
*ūn χajarńē kam ṕəľḿės?*
*v́əľᴅəŕ-v́əľᴅəŕ v́əľᴅəŕėń*
*ūn v́əťŕəšńē kam ṕəľḿės?*
*tęχlāᴅźężęm annā pur,*
*ūn χajarńē kam ṕəľḿės?*

Ugró-ugró rugó,
Annak az ugrását ki nem ismeri?
*ėṕťī* az én ipacskám,
Annak a rosszaságát ki nem ismeri?
Csípő-csípő csalán,
Annak a csípését ki nem ismeri?
Anna az én napacskám,
Annak a rosszaságát ki nem ismeri? (aT.)

50. *śak toj χ́əŕińᴅźē śəŕ χ́əŕ por,*
*ṕiŕē jorallī̱ ṕəŕ χ́əŕ śok.*
*ṕəŕ χ́əŕ śokran ṕəŕŕē por,*
*onᴅā χożī̱ por ťėť χā.*

E lakodalom leányai között száz leány van,
Nekünk való egy leány sincs.
Nem igaz hogy egy leány sincs, van (mégis) egy,
Annak is van gazdája, hej. (vV.)

51. *śappī̱ lājęχ pulzāssęn,*
*śaᴅan aṿassī̱ ḿəńə pur?*
*jėṿ́ᴅźī lājęχ pulzāssęn,*
*tuj tęṿassī̱ ḿəńə pur?*

Hogyha jó a vessző,
A sövényfonás micsoda (akkor)?
Hogyha jó a leánykérő,
A lakodalomtartás micsoda (akkor)? (aT.)

52. *śəńə ṕṻŕᴅəń maťśťśī̱zėḿ,*
*jęlᴅęr-jālᴅęr sūχęrzėḿ.*
*χurā ṕṻŕᴅəń maťśťśī̱zėḿ,*
*jęręm-jāręm χęręmzėḿ.*
*χ́əŕ śūḿəńzėń χ́əŕəzėḿ,*

*jęlᴅęr-jālᴅęr maŋᴇī̱zėḿ,*
*χurt kuśśī̱ʙėḱ pi̱jᴅī̱zėḿ,*
*šur šęrżāʙėḱ šęrᴇī̱zėḿ,*
*taᴇanāʙėḱ χī̱ręmzėḿ.*

Új háznak a mestergerendái,
Csillogó-villogó mézgái.
Fekete háznak a mestergerendái,
Ligő-lógó koromjai.
Nyoszolyóleányok leányai,
Csillogó-villogó taknyai,
«Féreg szeme»-forma tetvei,*)
Fehér gyöngy-forma sörkéi,
Teknő-forma hasai. (aT.)

53. *śū̄ľə tū śìńė̄ ūlęχmā*
*śiľ śunātlę ùt ḱīŕľə.*
*śīᴅźə juᴅā juramā*
*ťśəᴇ́ėś ťśəľχ́ė̄ľə śi̱n ḱīŕľə.*

Magas hegyre felmenni
Szél-szárnyú ló kell.
«Hét idegen»-t szeretni
Fecske nyelvű ember kell. (aT.)

54. *śüśḿē vī̱ręslā kastārᴅęm,*
*ṕəŕᴅźīŕėń nuχrat jarᴅārᴅęm.*
*vęl nuχratsėḿ kun śuᴅī̱,*
*ēʙiŕ χęᴅazėń kuśḱəsḱī.*

Hajamat oroszosan vágattam,
Szálára pénzecskét függesztettem.
Azok a pénzecskék a nap fényei,
Mi az apósoknak tüköre. (aT.)

55. *tānᴅęš tojńē ḱiľės ťėzē,*
*ṽiś kon malᴅan tapranzā.*
*taᴅā tapranzā śiᴅēman,*
*ùt χ́ürìńē ťüľľėḿėń.*

*) «Féreg szemé»-nek hívják az apró fehér tengeri csigát, a mely szemverés elhárítására is szolgál.

A pajtás lakodalmára el akarván jönni,
Három nappal előbb felkészültem.
Mégsem készülhettem el,
A ló farkát nem kötöttem csomóra. (vPK.)

56. *taṿaj tānᴅe̯š ʒ́əŕ pŏχas,*
*sarrì̯ńèᴅ̀ē̆ vŏrŏmmì̯ńē̆,*
*ìḱ śüś ʒ́əŕī kŏtrì̯ńē̆,*
*ṕiťś śŏmarᴅī̯ ʒ́əŕľìńē̆.*

Gyere pajtás leányt nézni,
A szőkét és a magast.
Haja két vége göndört,
Orczája pirosat. (vV.)

57. *taṿaj ùľī̯ ʒ́əŕ pŏχas,*
*sarrì̯ńē̆, vŏrŏmńē̆.*
*i̯t sarri̯ńèʒ́ pŏχas mar,*
*sar mūŕe̯ᴅā še̯ᴅe̯kle̯,*
*sar ʒ́ŏ̆ŕzèḿᴅ̀ē śaṿaχ poľ.*

Gyere sógor-öcsém leányt nézni,
Szőkét, magasat.
Nagyon szőkét nem kell nézni,
A sárga mogyoró is lyukas,
A szőke leányok is ilyenek (ezek) lesznek. (vTŠ.)

58. *tožā ťèzē̆ an ťīŕǵəŕ,*
*tojran tojā śüŕèzèń*
*tožalanzā kāre̯me̯r.*
*aʙaj ḱəʙē̆ pamāŕə,*
*tŏχχŏr tojā kāre̯n ťèť,*
*ṕəŕ ʒ́əŕ pŏχsā ḱiľḿē̆ŕəń.*
*ḱəžəŕʒ́ī śəŕ pŏχatpe̯r,*
*pošmaklì̯ńē̆ pŏχas-ťśə.*
*pošmaklī̯ śok, ḿəń tŏṿas,*
*ḱiľē̆ pi̯rzan ḿəń kalas?*

Azt mondván, hogy — piszkos —, ne válogassatok,
Lakodalomról lakodalomra járva
Elpiszkolódtunk.

Anyám inget nem adott,
Kilencz lakodalomba mentél — azt mondja,
Egy leányt sem néztél meg (magadnak).
Ma éjszaka nézünk (majd),
Czipellőset kell nézni.
Czipellős nincs, mit tegyek,
Haza menve mit mondjak? (vV.)

59. *tujā tujʙėḱ tẹvar-ḭ̄,*
*jurʙėḱ šūrẹ tẹvar-ḭ̄?*
*tujā naʙźar tùmāškẹn*
*ṕīŕəń šẹllẹm naʙźar mar.*
*vẹʙẹr kuʙā kaʙanʙėḱ,*
*āllẹ lažā vẹjẹʙėḱ.*
*turtsan ťīḿəŕ taʙasṕėḱ,*
*tapsan tẹvā śəḿəŕėsṕėḱ.*

A lakodalmat lakodalom módra üljük-e meg,
Mint a hó, oly fehérré tegyük-e?
Hogy a lakodalmat rosszul üljük meg,
A mi öcsénk nem (olyan) rossz.
Olyan, mint harmincz kepéből (rakott) kazal,
Ötven ló erejű.
Ha húz, mintha vasat tépne,
Ha toppant, mintha hegyet rombolna. (aT.)

60. *ťšə̆ɢėś jẹvḭ̄ i̯t śüľʙē,*
*pussā ūlẹχmā pusmḭ̄ śuk,*
*ti̯tsā ūlẹχmā ti̯tkḭ̄ śuk.*
*an jəŕ, an jəŕ appāźẹm,*
*kaľľē tùmā jẹlā śuk.*
*kaľľē tùmā jẹlā pulzan,*
*ēʙiŕʙē kaľľē tẹvẹttẹmẹr.*

Fecske fészke nagyon magasan (van),
Felhágva felmászni lépcsője nincsen,
Fogózva felmászni fogója nincsen.
Ne sírj, ne sírj nénécském,
Vissza-csinálni nem szokás.

Ha vissza-csinálni szokás volna,
Mi is vissza-csináltuk volna. (aT.)

61. *vat jumanā kasmāškẹn*
*śīv̓ḋźə pūrɒẹ ḱīŕľə nā.*
*pujan χ́əŕńē tupmāškẹn*
*śīv̓ḋźə jēv̓ḋźə ḱīŕľə nā.*

Öreg tölgyfát elvágni
Éles fejsze kell ám.
Gazdag leányát megtalálni
Éles(-eszű) leánykérő kell ám. (aT.)

62. *v́əḋə-v́əḋə puzànā*
*ḱiľľē jarzā ťūŕəḿəŕ.*
*kūškẹzēńəń tuj-χālẹχńē*
*ālẹk χi̯śńē χ́əsŕəḿəŕ.*

Apró-apró virágoskendert,
Mozsárba téve megtörtük.
A Koski-beliek lakodalmas népét
Ajtó mögé szorítottuk. (aT.)

63. *v́əľḋəŕéń ùɢī̯ śijėɢ́ėń*
*sārẹ ḱəťŕē kājẹk vẹl.*
*ṕīŕəń appànā iľėɢ́ėń*
*sārẹ śūśľə àḋźā vẹl.*

A csalán bugáját megevő
Sárga, göndör madár az.
A mi nénénket elvevő
Szőke hajú legény az. (aT.)

64. *v́əŕɢ́əś v́əśśē ḱiľėśḱē,*
*śunāḋźə śəŕē ťiv̓ėśḱē.*
*śav̥ jāľəjiń v́əśḱəńə*
*puś-maťšťšànā ťiv̓ėśḱē,*
*śəľəɢ́ə śəŕē üɢ́ėśḱē.*
*śəľəḱńē iľḿē ṕəšḱəńzėń*
*sẹmzī̯ śəŕē ťiv̓ėśḱē,*
*χī̯rẹḿə ùraj šẹlaśḱē.*

A fújtató (?) repülve jön,
Szárnya a földet éri.
E falunak szájhőse
A fő-mestergerendát éri,
Süvegje a földre esik.
Ha lehajlik süvegét felvenni,
Orra a földet éri,
Hasa a padlót söpri. (aT.)

65. *v́əśśē pi̯ran àkkẹžā,*
*ùrì̯ńē kuran χẹžə pur?*
*śīɒ́žə juɒā kajaɢan,*
*ī̯rẹ kuran χẹžə pur?*

Elrepülő hattyút,
A lábát melyik látja?
«Hét idegen»-hez elmenő,
Jót melyik lát? (aT.)

*b)* Leány-sírás *(χ́əŕ-jəŕŕī).*

1. *āɒẹl ūrlẹ kāśmẹttẹm,*
*kaźarťśəźə ḱīḿəɒ́ē.*
*aťťē ḱīľəńɒ́žéń tūχmẹttẹm,*
*kẹlarťśəźə mulʙalā.*

A Volgán keresztül nem mentem volna,
Átvittek hajóval.
Apa házából nem mentem volna ki,
Kivittek vagyonnal. (aU.)

2. *aχ ańńēźəḿ-ańńēźəḿ,*
*χuran tullī̯ səť śākŕə,*
*χuramā vuttī̯ χūɒ́žəɒ́ē*
*χuran v́əŕē tẹɒẹr ťēŕə puľ.*
*śīɒ́žə juɒā paramɒā,*
*jəŕē tẹɒẹr ťēŕə puľ.*

Hej anyácskám-anyácskám,
Tele kazán tejet akasztott (a tűz fölé),
Szilfa fáját tett (alája), és

Hadd forrjon a kazán — alighanem azt mondta.
«Hét idegen»-hez adom, és
Hadd sírjon — alighanem azt mondta. (aU.)

3. *aχ aťťėžəḿ, aťťėžəḿ,*
*'ęšlę, tullę alzi̯ńē*
*'əśḱī ṕiŕǵī śuχātŕə.*
*puɢańēḃėḱ ǵəŕəzèńē*
*śi̯n sęmaχṕē śuχātŕə.*

Hej apácskám, apácskám,
Belső, külső kesztyűjét
A lakoma (ivás) miatt elvesztette.
Baba-forma leányait
Más szava után elvesztette. (aU.)

4. *χurā-χurā kuraksėḿ*
*χurālɒę śìńē sęrzā īľńə.*
*śīɒ́žə jut χālęǵə χurā χālęχ,*
*aťťē śurtńē sęrzā īľńə.*

Fekete-fekete varjak,
Az épület tetejét belepték.
«Hét idegen» népe fekete nép,
Az apa házát belepte. (aU.)

5. *χurā vęrman 'ęžəńɒ́žē*
*χurlęχan taɒat ṕəŕ àɒ́žā.*
*āššə, āmęš parzāssęn*
*īŕəḱsəŕ kajat ǵəŕ àɒ́žā.*

Fekete erdő belsejében
Ribiszkét szed (szakít) egy gyermek.
Ha az apja, anyja odaadja,
Akarat nélkül megy férjhez a leány-gyermek. (aU.)

6. *ìŕėǵ tęɒęm īŕəḱsəŕ,*
*ṕiťḿē śūręm sūʙęnzęr.*
*èṕ kajmāręm īŕəḱľəń,*
*parajťšəżə īŕəḱsəŕ.*

Korán keltem akarat nélkül,
Az arczomat megmostam szappan nélkül.
Nem mentem én akarattal,
Odaadhattak akarat nélkül. (aU.)

7. *ḱəḿəľ śəŕə pī̯zẹk mar,*
*kūżə ḿėŕɒ́żėń, aχaχ mar.*
*ēɒ́iŕ śi̯nɒ́ėḱ pī̯zẹk mar,*
*pī̯zẹk śi̯nnā kajas mar.*

Ezüst gyűrű nem nagy,
Feje kláris, nem gyöngy.
Nem vagyok én nagy, mint más,
Nagy emberhez nem megyek. (aU.)

8. *ḱəżəń śi̯rmā pūżəńɒ́żē*
*śi̯rlī̯ nummaj, śəŕ saχal.*
*pī̯zẹk śi̯rmā pūżəńɒ́żē*
*śi̯rlī̯ saχal, śəŕ nummaj.*
*aťťē-ańńē ḱīľəńɒ́żē*
*ī̯rlẹχ nummaj, kun saχal.*
*śīɒ́żə jūɒẹn ḱīľəńɒ́żē*
*ī̯rlẹχ saχal, kun nummaj.*

Kicsiny patak fejénél
Sok az eper, kevés a föld.
Nagy patak fejénél
Kevés az eper, sok a föld.
Apa-anya házában
Sok a jóság, kevés a nap (idő),
«Hét idegen» házában
Kevés a jóság, sok a nap (idő). (aU.)

9. *ľėš ākki̯ńɒ́żē*) śəŕ śi̯rlī̯,*
*ȅṕ tatmańńē kam taɒas?*
*śīɒ́żə jūɒẹn àɒ́żi̯ńē*
*ȅṕ kajmańńē kam kajas?*

---

*) *ajakki̯ńɒ́żē* helyett.

Tulsó oldalon eper (van),
Ha én nem szedem le, ki szedje?
«Hét idegen» legényéhez
Ha én nem megyek el, ki menjen? (aU.)

10. *sajrā vẹrman sajχaχńē*
*kazajmārẹm sujlazā.*
*χāmẹr jālẹn kaťšťšı̯ńē*
*kajajmārẹm lājẹχńē.*

Ritka erdő póznáját
Nem vághattam válogatva.
Magunk faluja legényéhez,
Nem mehettem a javához. (aU.)

11. *śak ulχāžẹn uGaľḎžı̯ńē*
*χı̯t kuràBā śāvẹrnẹ.*
*śak ulχāžẹn uramńē*
*navus tẹksā tulDārnẹ.*
*utsāssẹnDā tāGẹnẹp,*
*ťšupsāssẹnDā tāGẹnẹp.*
*śav šẹmẹržẹn uGaľḎžı̯ńē*
*jəṕľə χūlẹBā śāvẹrnẹ.*
*śav šẹmẹržẹn uramńē*
*kəľéńḎžē sarzā tulDārnẹ.*
*utsāssẹnDā šẹvāttẹm,*
*ťšupsāssẹnDā šẹvāttẹm.*

Emez *Ulχaš* falukerítése
Kemény kóróval van bekerítve.
Emez *Ulχaš* ucczája
Trágyával van telehordva.
Ha lépek is megbotlom,
Ha futok is megbotlom.
E *Šẹmẹržẹ* falukerítése
Vadrózsával van bekerítve.
E *Šẹmẹržẹ* ucczája
Üveggel van beterítve.
Ha lépék is elcsúszék,
Ha futék is elcsúszék. (aU.)

12. *ūlęχ tęręχ ùt śūlᴅęm,*
*ulmā jī̱vęś ťəľ pūlᴅęm.*
*ulmā jī̱vęś śūľżęzęr,*
*man śāmręk puś ťėľėjzəŕ.*

Rét hosszában füvet kaszáltam,
Almafára találtam.
Az almafa leveletlen,
Az én ifjú fejem szerencsétlen. (aU.)

13. *uraᴅā śińᴅżē sęran pušmak,*
*jėpľē ìzē tęχęnam-žī̱?*
*ḱəżəńᴅėń ūsńə aťťē śurᴅəńᴅżėń*
*jėpľē tuχsā kajam-žī̱?*

A pad-aljon bőr czipő,
Elvéve hogyan húzzam fel?
Apa házából, hol kis koromtól fogva nőttem,
Hogyan menjek ki? (aU.)

14. *ūškęn-ūškęn tūᴅęlχā,*
*ūškęńəńᴅżē χęš i̱tlā?*
*pajanχī̱ kunā śīťŕəḿᴅē*
*pajanχī̱ kun èṕ i̱tlā.*

Csoport-csoport gyöngyvessző-fa,
Csoportjában melyik a felesleges?
Mai napot megértem, és
Mai napon én (vagyok) felesleges. (aU.)

*c)* Nyoszolyóleány-dalok *(χ́əŕ śūḿəzėḿ takmāǵə).*

1. *aχ ji̱snāżęm i̱van pur,*
*purᴅ-avrī̱ᴅėḱ maŋᴳī̱ pur,*
*χurt kuśśī̱ᴅėḱ pi̱jᴅī̱ pur.*

Hej Iván a vőcském,
Baltanyele-forma taknya van,
«Féreg szeme»-forma tetűje van. (aU.)

2. *ālęk ùḿəńᴅżī śūᴅę ḱüľ,*
*pullī̱ 'ęśtā tęrat-šī̱?*

*ṕīŕəń appā tūzəzėń*
*ťśūńə jėṕľė ťśęᴅat-šī̱?*

Ajtó előtti fényes tó,
A hala hol van (áll) vajjon?
A mi nénénk pajtásainak
Lelke hogyan bírja ki vajjon? (aT.)

3. *āllęm tullī̱ al śi̱χχī̱,*
*ḿėŕᴅźėń-iḿ ťėzė̄ ì̱ᴅāśśə.*
*ṕüŕńėḿ tullī̱ ḱəḿəľ śəŕə,*
*ī̱lttęn-iḿ ťėzė̄ ì̱ᴅāśśə.*
*appāżęmaχ li̱zā pur,*
*ṕiǵė̄-jiḿ ťėzė̄ ì̱ᴅāśśə.*
*ji̱snāżęmaχ mi̱χχajlā,*
*urżā-jiḿ ťėzė̄ ì̱ᴅāśśə.*

Kezem-teli karkötő,
Azt kérdezik — kláris-e?
Újjam-teli ezüst gyűrű,
Azt kérdezik — arany-e?
Liza az én nénécském,
Azt kérdezik — úri leány-e?
Vőcském Mihály,
Azt kérdezik — özvegy-e? (aT.)

4. *appāżęmaχ li̱zā pur,*
*vęᴅā ṕüŕńəńᴅī ḱəḿəľ śəŕū̄*
*tuχsā üǵėť v́əť sizėťń-ė̄?*
*appāżęmaχ li̱zā pur,*
*ťėᴅū̄ᴅėľėń jiŋ́ǵəńᴅėń*
*ujrāśśə v́əť sizėťń-ė̄?*

Liza az én nénécském,
Közép újjadon levő ezüst gyűrűd
Leesik ám, érzed-e?
Liza az én nénécském,
Bátyádtól és ángyodtól
Elválasztanak ám, érzed-e? (aT.)

5. *arʙāleχrī̱ tęmanā,*
*arʙā ťšavā laraśḱē.*
*ji̱snāżęmaχ mi̱χχajlā,*
*kuśńē ťšavā laraśḱē.*
*kuś χuʙaχχī̱ i̱t vęręm,*
*śāvęnʙā kuśńē użajmas.*
*użajmastā χuʙajmas,*
*ṕiŕē ǵīŕəś pęχajmas.*

Polyváspajtabéli bagoly,
Polyvát kaparva ül.
Vőcském Mihály,
Szemét kaparva ül.
Szeme héja nagyon hosszú,
Ezért nem nyithatja ki a szemét.
Nem nyithatja ki és nem csukhatja be,
Velünk szembe nem nézhet. (aT.)

6. *arʙāleχrī̱ tęmanā*
*kuśńē ťšavzā laraťśḱē.*
*aχ ji̱snāżęm i̱van pur,*
*kuśńē ťšavzā laraťśḱē.*

Polyváspajtabéli bagoly,
Szemét kaparva ül.
Hej Iván a vőcském,
Szemét kaparva ül. (aU.)

7. *as tęvęr-χā χęlatńē,*
*ťšęχ ťšəṕṕìńē səɒ́əŕėť.*
*as tęvęr-χā ji̱snànā,*
*χur tukmakńē səɒ́əŕėť.*

Vigyázzatok hej a karvalyra,
A tyúk csibéjét czipeli.
Vigyázzatok hej a vőre,
A lúd czombját czipeli.*) (aT.)

8. *χęrantsuskī̱ jàvlęɢā*
*śurajŕəżə śurmaran.*

*) Kiveszi a többiek elől a tálból a lúd czombját.

*ṕəŕľē ṻsńə appànā*
*ūjęrḋźəźə χāmęrᴅan.*

A festett kendőt
Elszakították felében.
Az együtt felnőtt nénét
Elválasztották mitőlünk. (aT.)

9. *χurā jī̯ᴅę, šūrę ǵüŕē,*
*'əsťėľ àjəńḋźē v́əŕėť vęl̄.*
*ṕīŕəń appā tūzəzėḿ*
*ālęk χī̯źəńḋźē jəŕēśśə.*

Fekete kutya, fehér farok,
Asztal alatt ugat az.
A mi nénénk pajtásai
Az ajtó mögött sírnak. (aT.)

10. *χurā vęrman varri̯ńḋźē*
*ṕəŕḋē šęnman ḱüľzėḿ pur.*
*šur ṕəŕǵēńḋźək àjəńḋźē*
*àsran kajmī̯ appā pur.*
*sārę səḋėľ χušši̯ńḋźē*
*kuśran śəťḿī ji̯snā pur.*

Fekete erdő közepén
Egyáltalán be nem fagyott tavak vannak.
Fehér menyasszonyi-takaró alatt
Észből ki nem menő néne van.
Sárga asztal között
Szem elől el nem tűnő vő van. (aT.)

11. *jęran-jęran kūᴅęstā,*
*sīḿəs śulźi̯ńē śəḱľėjḿės.*
*ji̯snāźęmaχ mi̯χχajlā,*
*χūlęn tuᴅi̯ńē śəḱľėjḿės.*

Barázda-barázda káposzta,
Zöld levelét nem bírja emelni.
Vőcském Mihály,
Vastag ajkát nem bírja emelni. (aT.)

12. *jisnāżęmaχ mi̯χχajlā*
*vęręm kazakkī̯ tęχęnzā*
*vęręm pūlęp t́ēŕəń-ėḿ?*
*pī̯zęk kartus tęχęnzā*
*pī̯zęk pūlęp t́ēŕəń-ėḿ?*
*śüĺ ḱəĺēĺə āᴅę tęχęnzā*
*śūĺə pūlęp t́ēŕəń-ėḿ?*

Vőcském Mihály
Hosszú dolmányt húzva
Hosszú leszek — azt mondtad-e?
Nagy orosz sapkát fejedre téve
Nagy leszek — azt mondtad-e?
Magas sarkú csizmát húzva
Magas leszek — azt mondtad-e? (aT.)

13. *kājęk χur ḿəžəń kak tęṿat?*
*śęmarᴅī̯ tęrę pūlnęran.*
*ēᴅiŕ ḿəžəń jəŕėt́ṕəŕ?*
*jęmęk juᴅā kājnęran.*

A vadlúd miért gágog?
Mert a tojása nem kel ki.
Mi miért sírunk?
Mert a hugunk idegenhez ment férjhez. (aT.)

14. *karᴅā χi̯śńē kānᴅęr ākręm,*
*kānᴅęŕə pur, puzī̯ śuk.*
*ji̯snāżęmaχ mi̯χχajlā,*
*ṕəṿ́ə purᴅā 'ęzə śuk.*
*ṕǖńē tūrę pari̯t́śt́śéń*
*'ęsńē tūrę paras ḿəń.*
*ṕəṿ́əᴅē śuk, 'ęzəᴅē śuk,*
*'ęs tęmālęχ vī̯ręn śuk.*

Kerítés mögé kendert vetettem,
Kendere van, virágos kendere nincs.
Vőcském Mihály,
Termete van, esze nincs.
A helyett, hogy isten termetet adott,
Jobb lett volna, ha az isten észt adott volna.

Termete sincs, esze sincs,
Ész megálló hely sincs (benne). (aT.)

15. *ḱəľėť śińɒ́ž̄ē kẹškẹraɢan*
*kurak marɒẹr, śẹχanɒẹr.*
*śəľəḱsəŕ ḱəŕəṷ́ē laraɢan*
*kāťśťśẹ marɒẹr, urżāɒẹr.*

A kamara tetején kiabáló
Nem varjú, (hanem) holló.
Süveg nélkül vőlegénykép ülő
Nem legény, (hanem) özvegy. (aT.)

16. *ḱəḿəľ śəŕə, aχaχ kuś,*
*vuɒā ū̄ḱŕə, šẹrāńɒ́ž̄ə.*
*jẹmẹkśẹmaχ lị̄zā pur,*
*juɒā kājŕə, śuχāľɒ́ž̄ə.*

Ezüst gyűrű, gyöngy fej,
Tűzbe esett, elolvadt.
Liza az én hugocskám,
Idegenhez ment, elveszett. (aT.)

17. *kẹmaɢā śińɒ́ž̄ē laraɢan,*
*taraɢan sùzā laraɢan*
*ṕīŕəń jị̄snā mar-žī̱ śaṿ?*

A kemencze tetején ülő,
Svábbogarat olvasva ülő
Nem a mi vőnk-e ez? (aU.)

18. *kūškẹzēńəń χ́īŕəńɒ́ž̄ē*
*ị̄raš sajrā ťijēśśə.*
*sujā mar iḱḱėń, ťśẹn iḱḱėń,*
*lap-lap, χurā pur iḱḱėń.*
*jị̄snāżẹmaχ mị̄χχajlā,*
*àjńē šẹrat ťijēśśə.*
*sujā mar iḱḱėń, ťśẹn iḱḱėń,*
*ḱəʙī arɢī̱ χī̱tnẹ iḱḱėń.*

A Koski-beliek mezején
Azt mondják, hogy ritka a rozs.

Nem hazugság, igaz,
Mélyedés, fekete (föld) van (benne).
Vőcském Mihály,
Azt mondják, hogy maga alá vizel.
Nem hazugság, igaz,
Az inge szegélye megkeményedett. (aT.)

19. *ṕəŕľē̄ tūnẹ tuχjànā*
*jėṕľē̄ kazam nuχratńē̄?*
*ṕəŕľē̄ ū̄sńə appànā*
*jėṕľē̄ ūjẹrar χāmẹrᴅan?*

Együtt készített pártának
Hogyan vágjam le a pénzeit?
Együtt felnőtt nénénket
Hogyan válasszuk el magunktól? (aT.)

20. *ṕīŕəń jịsnā piť aṿan,*
*tūrẹ ùḿəńᴅźī śurᴅāʙėḱ.*
*śəľəḱńē iľzē pẹχsāssẹn,*
*naṿus śińᴅźī kẹmʙāʙėḱ.*

A mi vőnk nagyon jó,
Mint az isten előtt lévő gyertya.
Ha a süvegét levesszük,
Mint a ganajdombon levő gomba. (aT.)

21. *ṕīŕəń ťėᴅē̄ ḱīľəńᴅźėń*
*ťśəǴėś ṿəśśē̄ tuχajmas,*
*appā jėṕľē̄ tūχ́ə-źī?*
*tajaʙānẹn uramńē̄*
*ī̱rẹ ùt jurtsā tuχajmas,*
*appā jėṕľē̄ tūχ́ə-źī?*
*tajaʙā χ́īŕə āslẹ χ́iŕ,*
*ťīľə jurtsā tuχajmas,*
*appā jėṕľē̄ tūχ́ə-źī?*

A mi bátyánk házából
A fecske nem repülhet ki,
A néne hogyan megy ki?
Tajabának ucczáját

A jó ló nem szaladhatja végig,
A néne hogyan megy ki?
Tajaba mezeje nagy mező,
A róka nem szaladhatja végig,
A néne hogyan megy ki? (aT.)

22. *pūɒ́əŕ-pūɒ́əŕ puɒ́ėńē*
*i̯raš-ànī̯ pūżəńɒ́żē.*
*i̯raš pużāχ́ə ṕiť vẹrẹm,*
*śāv̥ẹnʙā puśńē śəḱľėjḿės.*
*aχ ji̯snāżẹm i̯v̥an pur,*
*kuś χẹrʙaχχī̯ ṕiť vẹrẹm,*
*śāv̥ẹnʙā kuśńē użajmas.*

Pity-palatty, pity-palatty fürjecske,
A rozsföldnek fejénél.
Rozs kalásza nagyon hosszú,
Ezért nem emelheti a fejét.
Hej Iván a vőcském,
Szempillája nagyon hosszú,
Ezért nem nyithatja ki a szemét. (aU.)

23. *sak àjəńɒ́żī sar arɒ́żā,*
*sar arɒ́żàrā vun ulmā.*
*uśśā pẹχsan ṕəŕī śuk.*
*eʙiŕ vūnnẹn ḱīľɒ́əḿəŕ,*
*kajmā tẹrzan ṕəŕī śuk.*

Pad alatt levő sárga láda,
Sárga ládában tíz alma.
Ha felnyitva megnézzük, egyik nincsen.
Mi tízen jöttünk,
Ha visszaindulunk, egyik nincsen.*) (aT.)

24. *satrī̯ χẹmlā śi̯rlī̯ńē*
*piśḿēzəŕėχ́ tātŕəżə.*
*ṕeŕľē ūsńə appànā*
*üsḿēzəŕėχ́ pāɒ́żəżə.*

---

*) Mert a menyasszony ott marad közülök.

Kerti komló gyümölcsét
Éretlenül letépték.
Együtt felnőtt nénénket
A nélkül, hogy felnőtt volna, odaadták. (aT.)

25. *śi̯nzėń ji̯sneš śęmχāʁėḱ,*
*χ́əv́ē ťśiḱsėń ḱəŕėsṕėḱ.*
*ṕīŕəń ji̯snā ùʙāʙėḱ,*
*paťńē pi̯rzan śi̯rᴅasṕėḱ.*

Mások veje mint a gombolyag,
Ha a kebelbe dugják, belemegy.
A mi vőnk mint a medve,
Ha hozzá mennek, harap. (aT.)

26. *ši̯v̥rā pūlę ťśęmaśḱē,*
*ši̯v̥ sūlχęńńē sīsńə vęl.*
*ṕīŕəń appā jəŕėśḱē,*
*ī̯rę kurmassā sīsńə vęl.*

A vízben hal bukik alá,
Megérezte az, hogy hideg a víz.
A mi nénénk sír,
Megérezte ő, hogy jót nem lát. (aT.)

27. *śüŕėń lažā śiľǵìńē*
*jəs turàʙā turāśśə.*
*appāžęmaχ li̯zā pur,*
*jāľəʙėľėń muχtāśśə.*
*ji̯snāžęmaχ mi̯χχajlā,*
*jāľəʙėľėń χurlāśśə,*
*appànā jėṕľē jarar-ži̯?*

Világospej ló sörényét
Sárgaréz fésűvel fésülik.
Liza az én nénécském,
Falustul dicsérik.
Vőcském Mihály,
Falustul gyalázzák,
A nénéhez hogyan illik? (aT.)

28. *taɢanā tullī̱ tẹrẹ šiv̥*
*vajɢẹnattā tẹɢẹnat,*
*tẹɢẹnzaχ kajmi̱n lājẹχ-t́šə.*
*appāżẹmaχ li̱zā pur,*
*sajā kajāssẹn tujẹnat.*
*sajaχ kajmi̱n lājẹχ-t́šə.*

Teknő teli tiszta víz
Himbálózik és kidűl,
Jó volna, ha nem dűlne ki.
Liza az én nénécském,
Úgy érzik, hogy veszendőbe megy.
Jó volna, ha veszendőbe nem menne. (aT.)

29. *tāl'l'əń-tāl'l'əń šur pūrżẹn,*
*tal'l'əńɒ́żėń jėṕl'ē ūjẹrar-žī̱?*
*ṕəŕl'ē ṻsńə appànā*
*χāmẹrɒan jėṕl'ē ūjẹrar-žī̱?*

Csomó-csomó fehér selyem,
Csomójából hogyan válasszuk el?
Együtt felnőtt nénénket
Magunktól hogyan válasszuk el? (aT.)

30. *tẹʙẹl-tẹʙẹl tul-ḱəl'ɒ́ī,*
*ṕīŕəń akkā mar-žī̱ śav̥?*
*lẹpsẹr-lāpsẹr səl'-ḱəl'ɒ́ī,*
*ṕīŕəń ji̱snā mar-žī̱ śav̥?*

Tipegő-topogó búza-kéve,
Nem a mi nénénk-e ez?
Czimmegő-czammogó zab-kéve,
Nem a mi vőnk-e ez? (aU.)

31. *tẹχlan t́üḿė χi̱v̥aɢan*
*allī̱ χẹrɒẹr 'ẹstī̱jəń.*
*ṕīŕəń appànā tuʙaɢan*
*t́šəl'χ́ī χẹrɒẹr jėv̥́ɒ́žījəń.*

Ólom-gombot öntőnek,
Keze száradjon el a mesternek.

A mi nénénket megtalálónak,
Nyelve száradjon el a leánykérőnek. (aT.)

32. *turᴅā tullī̱ tur lažā,*
*χaľ turᴅasṕėḱ tęraśḱē.*
*jī̱snā̂žęmaχ mī̱χχajlā,*
*χaľ vęržasṕėḱ tęraśḱē.*

Két rúd közét megtöltő (rúd-tele) pej ló,
Most húzni szeretne.
Vőcském Mihály,
Most verekedni szeretne. (aT.)

33. *ťšęvęš-ťšęvęš ťšə́ń-pūžę,*
*ṕəľəʙəŕ ēʙiŕ ùt śińᴅźē.*
*kunᴅan uzal pulzāssęn,*
*ṕəľəʙəŕ ēʙiŕ jėv̓ᴅźì̱ńē.*
*pęręʙęr-χā χęlχì̱ńē,*
*tāvęręʙęr sęmzì̱ńē.*

Pittegő-pattogó szíjj-ostor,
Ismerjük mi a lovon.
A mi még ennél is rosszabb,
Ismerjük mi a leánykérőt.
Megcsavarjuk hej a fülét,
Megfordítjuk az orrát. (aT.)

34. *ulaᴅźā ťšaržav śüžìńē*
*šav pùržęnʙā ṕəᴅēŕńə.*
*šūrę ťšaržav śüžìńē*
*šav ùɢàʙā ṕəᴅēŕńə.*
*appāžęmaχ lī̱zā pur,*
*śīᴅźə jūᴅęn àᴅźì̱ʙē*
*taχśan sęmaχ ṕəᴅeŕńə,*
*taᴅā ṕiŕē üṕḱėľėť.*

Tarka függöny rojtja
Csupa selyemmel van csinálva.
Fehér függöny rojtja
Csupa paszománttal van csinálva.
Liza az én nénécském,

«Hét idegen» legényével
Isten tudja, mikor egyezett meg,
Mégis mireánk haragszik. (aT.)

35. *uś-χā paχťšā ālękńē,*
*kūʙęstā puśńē kurar-χā!*
*iľ-χā jįsnā śəľəkńē,*
*kukšā puśńā kurar-χā!*

Nyisd ki a kert kapuját,
A káposzta fejét hadd lássuk!
Vedd le vő a süvegedet,
Tar fejedet hadd lássuk!

36. *vəľʊ́ər-vəľʊ́ər vəľʊ́əŕéń,*
*śaᴅanʙalan tappā-ᴅan.*
*jįsnāžęmaχ mįχχajlā,*
*səʊ́ęľʙ́ęľéń tappā-ᴅan.*

Csípő-csípő csalán,
A sövénynyel egyforma nagy,
Vőcském Mihály,
Az asztallal egyforma nagy. (aT.)

37. *vīręs kiľéť śulʙalan,*
*χurā sįsnā ťijézē.*
*χurā sįsnā χuškāᴅęr,*
*pīŕəń jįsnā kukšāᴅęr,*
*kukšā marᴅęr, kęmʙāᴅęr.*

Orosz jön az úton,
Fekete disznót felpakolva.
A fekete disznó hóka,
A mi vőnk tar,
Nem (is) tar, gomba. (aT.)

*d)* Lakodalmasasszony-dalok *(tuj-āręm takmāćə).*

1. *aχ χęᴅāžęm siľńéń pur,*
*śīʊ́ž́ə kaʙan įraš pur,*
*śaɣnā śapmā kiń iľéť.*

*śaṿnā śapsā ṕəɒ̇ėŕzėń*
*kallaχ ḱüŕzē̄ pāręp ťėť.*
*aχ tęχlāɒ̇ẓ́ę šėχ́ėŕɒ̇ẓ́ėń,*
*śīɒ̇ẓ́ə valaškā ḱəʁī pur,*
*v́iś valaškį̄ χurtlānnę,*
*tęṿat valaškį̄ šęršlānnę,*
*śaṿnā śùmā ḱiń iľėť.*
*śaṿnā śùzā ṕəɒ̇ėŕzėń*
*kallaχ ḱüŕzē̄ pāręp ťėť.*

Hej *Siľḿėń* az ipacskám,
Hét kazal rozsa van,
Ezt elcsépelni menyet vesz.
Ennek az elcséplésével végezvén
Ismét visszaviszem — azt mondja.
Hej napam *Šėχ́ėŕɒ̇ẓ́ėń,*
Hét vályú inge van,
Három vályú megférgesedett,
Négy vályú megbüdösödött,
Ezt megmosni menyet vesz.
Ennek a megmosásával végezvén
Ismét visszaviszem — azt mondja. (aU.)

2. *ap tęṿarɒā kap tęṿar,*
*męjrę katsā tęš tęṿar,*
*pujan χ́əŕńē ḱiń tęṿar.*

Kapjuk be (a szánkba),
A mogyorót feltörve vegyük ki a belét.
Gazdag leányát tegyük menyünkké. (aU.)

3. *ṕəŕɒ̇ẓ́ə-ṕəŕɒ̇ẓ́ə ṕəŕľəχ́ėń,*
*śuľźį̄ v́īťťəŕ kūręnat.*
*ťšiʁėŕ ḱīńźəḿ «ťšəɢėś» pur,*
*ṕəŕɢ̇ėńɒ̇ẓ́əḱ v́īťťəŕ kūręnat.*

Egy szem, egy szem kövi szeder,
A levélen keresztül meglátszik.
«Fecske»*) az én szép menyem,
A menyasszonytakarón keresztül meglátszik. (aU.)

*) Pogány női személynév.

4. *puzā-surʙan parzāssęn,*
*pusmā śìńē sāręʙęr.*
*kānᴅęr-surʙan parzāssęn,*
*χęńē kallā pāręʙęr.*
*jəᴅ́əń-surʙan parzāssęn,*
*χāmęrʙ́ėǵėχ́ tęvęʙęr.*

Ha virágoskender-fejkendőt ád,
A lépcsőre terítjük.
Ha kender-fejkendőt ád,
Neki magának visszaadjuk.
Ha len-fejkendőt ád,
Magunkfajtának választjuk (tesszük). (aU.)

5. *turat-kuśṕėḱ kurɢį̄ pur,*
*tumlā-šiv̨ʙ́ėḱ sęrį̄ pur.*
*'əśḿėzėń pīręm jāręnat,*
*'əśśėń kūᴅęm jāręnat.*

Ág-dudorodás-forma kupája van,
Eső-víz-forma söre van.
Ha nem iszom, a torkom viszket,
Ha iszom, a fenekem viszket. (aU.)

6. *ulχaššēńəń χ́īŕəńᴅ́žē*
*àżā tęrnā kęškęrat.*
*šęmęržęzēńəń χ́īŕəńᴅ́žē*
*àmā tęrnā kęškęrat.*
*īǵəžiń sassį̄ ṕəŕŕē ḱiľėť,*
*śav̨nā iľtsē ḱīľᴅəḿəŕ.*

Az *Ulχaš*-béliek mezején
Hím darú kiáltoz.
A *Šęmęržę*-béliek mezején
Nőstény darú kiáltoz.
Mindakettő hangja egyszerre jön,
Ezt hallgattuk, úgy jöttünk. (aU.)

## 7. Halotti-tori dalok *(pumi̯ľḱē jurrī̯)*.

1. *jēžəľzėńǴėŕ ḿəžəń jēžəľ-žī,*
*śāmrẹk 'əḿəŕ ḿəžəń iŕḎėť-šī?*

A zöldgálicz miért zöld,
Az ifjú élet miért múlik el? (aU.)

2. *χ́əṷ́ėľ tuχat χ́əŕėľzē,*
*ēƀəŕ sanā 'ẹzaᴅātpẹr,*
*ēzə ṕiŕė kuras śuk,*
*ēƀəŕ sanā kuras śuk.*
*śūrẹm-ʙuś ḱiľėť šuralzā,*
*šūrẹ ťśāᴅẹr karzā ťśaras śuk.*
*ēƀəŕ tẹṷan sanā 'ẹzaᴅātpẹr,*
*ėƀəŕ sanā ti̯tsā ťśaras śuk.*

Felkel a nap kipirosodva,
Mi tégedet elkisérünk.
Te bennünket nem láthatsz,
Mi tégedet nem láthatunk.
Feljön a hajnal fehéredve,
Fehér sátrat verve sem lehet megállítani.
Mi tégedet, rokon, elkisérünk,
Mi téged megfogva nem állíthatunk meg. (aU.)

3. *śūrẹm-ʙuś ḱiľėť šuralzā,*
*šūrẹ ťśāᴅẹr karzā ťśārẹnmas.*
*χ́əŕľə χ́əṷ́ėľ tuχat χ́əŕėľzē,*
*χ́əŕľə ťśāᴅẹr karzā ťśārẹnmas.*
*'əńᴅə 'əḿəŕ iŕḎėť, 'əḿəŕ iŕḎėť,*
*ī̯lttẹn, ḱəḿəľ parzā ťśārẹnmas.*

Feljön a hajnal kifehéredve,
Ha fehér sátrat vernél (néki, akkor) sem állna meg.
Felkel a piros nap kipirosodva,
Ha piros sátrat vernél (néki, akkor) sem állna meg.
Elmúlik ím' az élet, elmúlik az élet,
Ha aranyat, ezüstöt adnál (érte, akkor) sem állna meg. (aU.)

4. *'śtā kajan ťśəǵėś jəƀėńzē,*
*īǵə śunat v́əśńē χi̯ᴅarzā?*
*tẹvan 'śtā kajan ṕiŕē praχsā,*
*ṕīŕəń kẹmẹlzèńē χẹvarzā?*

Hová mégy fecske megázva,
A (két) szárny(ad) végét megkeményítve?
Rokon hová mégy minket elhagyva,
A mi jókedvünket megúnva (letéve)? (aU.)

5. *'śtā kajan ťśəǵėś vaskazā,*
*śunat v́əżəzèńē χi̯ᴅarzā?*
*kajāᴅẹnśḱē tẹvan, kajāᴅẹn,*
*ṕīŕəń kẹmẹlzèńē χẹvarzā.*

Hová mégy fecske sietve,
A (két) szárny(ad) végét megkeményítve?
Elmégy (már) rokon, elmégy,
A mi jókedvünket megúnva (letéve). (aU.)

## 8. Karácsonyi dalok *(surχùrī̯ takmāǵə).*

1. *'əśŕəḿəŕ, śīŕəḿəŕ,*
*jatlāḿəżiń jōŕə-ťśťśə.*
*šor ṕəŕėńiḱ, šor ṕəŕėńiḱ,*
*šor ṕəŕėńiḱ, sorχòrī̯.*

Ittunk, ettünk,
Jó volna, ha nem veszekedtek volna.
Fehér báb, fehér báb,
Fehér báb, karácsony. (vV.)

2. *kẹᴅi̯k-kẹᴅi̯k šur ťśẹχẹ,*
*śẹmarᴅā tùmā śüŕėťśḱē.*
*pujan ṕiťśťśē ḱiľėťśḱē,*
*ukśā pàmā śüŕėťśḱē.*
*ukśī̯ kalat, tūχẹp — ťėť,*
*jėńᴅźəḱ kalat, ūżẹp — ťėť.*
*juman-jī̯vẹś ṕiť χī̯ᴅẹ,*
*kassā turʙas tuχmāŕə.*

*pujan ṕiťśťśē ṕiť χī̯ᴅe̯,*
*i̯jtsā ukśā pamāŕə.*
*i̯jtsā-i̯jtsā pamazan*
*šẹžī̯ kāste̯r jėńᴅźəḱńē.*

Kotkodák-kotkodák fehér tyúk,
Abban jár, hogy tojást tojjék.
Gazdag bátya jön,
Abban jár, hogy pénzt adjon.
Pénze azt mondja — kimegyek,
Az erszény azt mondja — kinyitom.
A tölgyfa nagyon kemény,
Vágva forgács nem jött (róla).
Gazdag bátya nagyon fösvény,
Kérve pénzt nem adott.
Kérve-kérve ha nem ád,
Rágja ki az egér az erszényét. (aU.)

3. *olaχā kāre̯m, χ́əŕzėḿ śok,*
*ḱiľē ḱīľᴅəḿ, āre̯m śok,*
*ke̯maɢànā pe̯χre̯m šarkoṿ śok,*
*ṕīŕəń aχaľ ťėľėj śok.*

Fonóba mentem, leányok nincsenek,
Haza jöttem, asszony nincs,
Kemenczébe néztem, sülthús nincs,
Minékünk már szerencsénk nincs. (vV.)

4. *sorχòrī̯-sorχòrī̯ ťėŕəḿəŕ,*
*sorχòrī̯ śīťŕə, iŕťsē kajať.*
*sorχòrī̯ iŕťḿėś, 'əḿəŕ iŕᴅėť.*

Karácsony-karácsony — mondtuk,
Eljött a karácsony, (s) elmúlik.
A karácsony nem múlik el, az élet múlik el. (vV.)

5. *tāʙe̯raχtā sīɢəŕėχ́,*
*uràᴅì̯ńē χūże̯raχ.*
*uràᴅì̯ńē χuśmazan*
*ēʙiŕ kunᴅan tuχas śuk.*
*uràᴅì̯ńē χuśśāsse̯n*

*ēƀiŕ kunᴅā tęras śuk.*
*aj-juj aχχajas,*
*aχχajassęm alɢī̯ śuk,*
*pujan ẋəŕiń tuχjī̯ śuk.*

Topogjatok és ugorjatok,
A padlót törjétek el.
Ha a padlót nem törjük el,
Mi innen nem megyünk el.
Ha a padlót eltörjük,
Mi itt nem maradunk.
Ej-haj hejehuj,
Hejehujom függője nincs,
Gazdag leányának pártája nincs. (aU.)

## 9. Farsangi dalok *(śęvarnī̯-jurrī̯).*

1. *aŋɢarᴅī̯ χi̯śńē kānᴅęr ākręm,*
*pŏχmā kāręm, pozā pōľťśę,*
*tatmā kāręm, jīᴅəń pōľťśę,*
*ṕēŕəń ťēľēj śanaškal.*

Szérűskert mögé kendert vetettem,
Elmentem megnézni, virágos-kender lett,
Elmentem tépni, len lett,
Ilyenforma a mi szerencsénk. (vTŠ.)

2. *aťťē śęvarnī̯ ťśoʙam-ī̯,*
*tor lažī̯ńē ḱüľēḿ-ī,*
*tol śutlaťśťśēń ťšoʙam-ī̯?*

Apám farsangot járjak-e,
A pej lovat befogjam-e,
Hajnal szürkületig járjak-e (szaladjam-e)? (vV.)

3. *eƀŏŕ von-īḱḱəń ṕŏŕ tŏvan,*
*von-īḱ śiľ-armań lārtręmęr.*
*von-īḱ śiľ-armań χoššī̯ńᴅźē*
*śiťś χut ḱŏƀēŕ tūręmęr.*
*śiťś χut ḱŏƀēŕ χoššī̯ńᴅźē*

*von-īḱ pe̯Ḏźẹr tī̯tre̯me̯r.*
*von-īḱ pe̯Ḏźẹr pi̯rži̯ńḎźėń*
*ťśəń ťiľχėʁē tūre̯me̯r.*
*ťśəń ťiľχėʁī šortlaᴅať,*
*χorā lažī̯ χortlaᴅať,*
*sar χ́ŏŕzèńē kāźe̯rᴅať,*
*χorā χ́ŏŕzèńē ṕŏǵŏŕḎėť.*

Mi tizenketten egy rokon (vagyunk),
Tizenkét szélmalmot állítottunk (ültettünk).
Tizenkét szélmalom között
Hétszeres hidat csináltunk.
Hétszeres híd között
Tizenkét foglyot (madarat) fogtunk.
Tizenkét fogoly beléből
Szíjj-gyeplőt csináltunk.
A szíjj-gyeplő csattanik,
A fekete ló horkant,
A szőke leányokat megnyujtóztatja,
A barna leányokat meggörbíti.*) (vV.)

4. *èṕ śak jėńē mā kāśre̯m,*
*ḱəḿəľ śəŕə toχs-ūḱńə,*
*onā ši̯ramā èṕ kāśre̯m.*

Én erre az oldalra miért jöttem át,
Ezüst gyűrű(m) leesett,
Azt megkeresni jöttem át. (vV.)

5. *eťin lažī̯ olt śolγī̯,*
*ōtme̯l śolā śiḍiťśen*
*pər śoarnī̯ren jolas śok.*
*abi̯n ūľe̯ śiťś śolγī̯,*
*śētməl śolā śiḍiťśen*
*pər śoarnī̯ren jolas śok.*

Apának a lova hat éves,
Hatvan évet megérve

*) A szőke leányoknak a szánban jó nagy helyet adnak, hogy kinyujtózkodhassanak, a barna leányokat gubbaszkodni hagyják.

Egy farsangról sem maradt el.
Anyának a fia hét éves,
Hetven évet megérve
Egy farsangról sem maradt el. (vP.)

6. *īǵə pōzẹ jəɒ́əń ākrẹm,*
*ṕəŕ possi̯ɒ́ė polmāŕə.*
*ìḱ sar vŏrŏm ɣ́əŕ por śińɒ́ź̄ē*
*ṕəŕìńèɒ́ē il̓ēmārẹm.*

Két parlagföld lent vetettem,
Egy parlagföld(del) sem lett.
Ámbár két szőke magas leány van,
Egyiket sem vehettem el. (vV.)

7. *izambaj jāl̓ẹ śi̯rmālẹ,*
*tünzɛ̄ kajatpẹr, ti̯tsāmẹr.*
*oj-oj kokkī̯, oj kokkī̯,*
*ertsɛ̄ kajatpẹr, körtsēmər.*
*śut śuttì̯ńɛ̄ śūḍẹrak,*
*kẹlar sẹrì̯ńɛ̄, i̯rì̯ńɛ̄,*
*kas kokkẹl̓ńā, śulì̯ńɛ̄.*

*Izambaj* falva patakos,
Felfordulunk, fogózzunk meg.
Hej-haj nagybátya, hej nagybátya,
Elmegyünk (előttetek), hívjatok be.
Gyújtsd a világot világosabban,
Vedd elő a sört, a javát,
Vágd fel a bélest, a vajast. (vP.)

8. *jaš śi̯n śonī̯ šoś-kōtlẹ,*
*ɣ́əŕzėń t̓əl̓ńė śit̓sēssəń,*
*sōlẹŋɢẹzẹr sōlẹnat̓.*

Fiatal ember szánja bádog-farú,
Ha a leányok tájékára (helyére) ér,
Faraló nélkül megfaral. (vV.)

9. *kārẹm oχottā molɢaɒ́ź̄ī̯ śok,*
*kārẹm olaχā, ɣ́əŕzėń śok,*
*ṕīŕəń t̓ėl̓ėjzėń śanaškal.*

Elmentem vadászni, nyúl nincsen,
Elmentem a fonóba, leányok nincsenek,
Ilyenformák a mi szerencséink. (vTŠ.)

10. *kazas ťèńī śŏḿŏŕť-χōlę*
*jōľɒ́žə āɒęl ľėššèńē.*
*iľės ťèńī sar, vŏrŏm χ́əŕ*
*jōľɒ́ž́ə jaššam allı̯ńē.*

A zelnicze ága, melyet le akartam vágni,
A Volga tulsó (partján) maradt.
A szőke, magas leány, a kit el akartam venni,
Fiatalok kezére maradt. (vV.)

11. *ḱəḿəľ śəŕə śęvarnı̯,*
*ìŕ pòzāssęn śuɒalať,*
*kaś pòzāssęn tōɒęχať.*

Ezüst gyűrű a farsang,
Ha reggel van, felragyog,
Ha este van, megrozsdásodik. (vV.)

12. *ḱŏɒ́ėŕ àńɒ́žı̯ kęvak śėśḱī,*
*χ́ŏv́ėľ üḱḿėś, tŏm ťīḿėś.*
*oχ sārę, vŏrŏm χ́əŕ,*
*sanā ľėṕľē koś üḱḿėś?*

Híd alatt lévő fehér virág,
Nap nem éri, dér nem árt (neki).
Hej szőke, magas leány,
Neked hogyan hogy szem nem árt? (vV.)

13. *poś śūręm, tōkręm,*
*šōrę kəḅɛ̄ tęγęndęm,*
*oli̯ťśťśejɛ̄ tōkręm.*
*anaḍalā pękręm,*
*tualā pękręm,*
*pēttər elekśìnɛ̄ jorı̯mērəm.*

Fejemet (fejet) megmostam, kimentem,
Fehér inget húztam,
Az ucczára kimentem,

Lefelé néztem,
Felfelé néztem,
Péter Alyekszejt nem szerethettem. (vP.)

14. *šęŋGęr-šęŋGęr šū joχať,*
*ťšiʙėŕ àGī̯ šū 'ŏzať.*
*larDas kajas pazarā,*
*iľės paras šor ṕəŕėńiḱ,*
*šor ṕəŕėńiḱťē šalkę mar.*

Csergedezve-csergedezve folyik a víz,
A szép néne vizet merít.
Felültetve (a szánra) el kell menni a vásárra,
Kell venni (és) adni kell (neki) fehér bábot,
Még a fehér báb sem kár (neki). (vV.)

15. *śęvarnī̯ ḱiľėť mŏn śolʙā,*
*iŕťsē kajat vak śolʙā.*
*śęvarnī̯ ḱiľėť śęvarńe karzā,*
*iŕťsē kajat kośńē χopsā.*

Jön a farsang nagy úton,
Elmegy kis úton.
Jön a farsang száját tátva,
Elmegy szemét becsukva.*) (vTŠ.)

16. *śęvarnī̯ kokkęrī̯ śiťś kokkęr,*
*śiťś kokkęrDā śiťś śi̯r χ́əŕ,*
*χęšńē joraDan onā lart.*

Farsang fordulója hét forduló,
Hét fordulón hét barna leány,
A melyiket szereted, azt ültesd fel. (vV.)

17. *tī̯trę̄m, ḱūľḎəḿ χorā lažā,*
*tōχŕə, lārḎźə χorā χ́əŕ.*
*sōlęŋGęràDā sōlęnmaś,*
*lāGęmràDā toχs-üḱḿėś,*
*ľėṕľē ťüḱsē jarzā χęvaraš-šī̯?*

---

*) Mert utána következik a nagybőjt.

Megfogtam, befogtam a fekete lovat,
Kijött, felült a barna (fekete) leány.
Faralón sem faral (a szán),
Gödörben sem esik ki,
Hogyan fordítsam fel? (vPK.)

18. *tī̯trẹm, ḱūľḎəḿ sar lažā,*
*sīḱŕə lārḎźə sārẹ χ́əŕ.*
*sōlẹŋGì̯Ḍẽ śok sōlẹnať,*
*tāľẹmḎẽ śok tājẹlať,*
*ľẹ́ṕľẽ v́īśśə śaṿraš-šī̯?*

Megfogtam, befogtam a szürke lovat,
Felugrott, felült a szőke leány.
Faralója sincs, megfaral (a szán),
Hajlása sincs, meghajlik,
Hogyan forduljak vele hármat? (vPK.)

19. *tos, aGùnā kōrDẹn-ī̯,*
*kaDan-ṕīŕľə sarappanBā,*
*šor ťśolχàBā, pošmakpā,*
*χẹrantsuskī̯ tottẹrBā.*

Pajtás, a nénédet láttad-e,
Len-vászon szarafánnal,
Fehér kapczával, czipővel,
Festett keszkenővel. (vV.)

20. *tos, ṕiḎźùnā kōrDẹn-ī̯,*
*jẹrẹmẹn-jẹrẹmẹn šārẹχpā,*
*sar ḱŏŕŏḱṕẽ, ḱəŕiḿskī iśľəḱṕẽ,*
*'ramanskī̯ śŏmāDẹBā.*

Pajtás, a bátyádat láttad-e,
Rovátkás-rovátkás nyakravalóval,
Sárga bundával, krími süveggel,
Tarka nemez-csizmával. (vV.)

21. *tuľľi̯t-tuľľi̯t tū śiṅḎźẽ,*
*tū śiṅḎźẽ, šū śiṅḎźẽ.*
*kẹṿaGal kōźə šū śiṅḎźẽ,*
*jaššin kōźə χ́əŕ śiṅḎźẽ.*

*tul'l'i̯t-tul'l'i̯t* a hegyen,
A hegyen, a vízen.
Kacsa szeme a vízen,
Ifjú szeme a leányon. (vTŠ.)

## 10. Husvéti dalok *(mŏn-gon jorrī̯).*

1. *aj mŏn-gon t'ḗr'ŏ́ḿŏ́r',*
*mŏn-gon ir't'ḿėś t'ḕt't'ər' pol'.*
*aj tānDęššam, χ́ər'-tānDęššam,*
*'ŏ́ḿŏ́r' ir't'ḿėś t'ḕt't'ər' pol'.*

Hej husvét — mondottuk,
A husvét nem múlik el, alighanem azt mondtátok.
Hej pajtások, leány-pajtások,
Az élet nem múlik el, alighanem azt mondtátok. (vTŠ.)

2. *ìr' tŏrDęm, ṕìḊŏ́ḿē śūręm,*
*torrā k'əl' tūręm,*
*kāręm śi̯rlànā,*
*tātręm śi̯rlì̯ńē,*
*samaj χ́ər'l'ìńē,*
*īl'Ḋəḿ āręmńē,*
*samaj sarrì̯ńē,*
*samaj t'šiḂėr'ńē.*

Korán keltem, arczomat megmostam,
Istenhez imádkoztam,
Elmentem eperért,
Leszedtem az epret,
A legpirosabbját,
Feleséget vettem,
A legszőkébbjét,
A legszebbjét. (vTŠ.)

3. *kaštā śińḊźī sar totrī̯,*
*śil' v́ər'ėt', śil' v́ər'ėt',*
*v́əśśē anāssęn tōjęnat'.*
*jašti̯n, jašti̯n jaš 'əḿr'ī,*
*ir't'sē kajāssęn tōjęnat'.*

Rúdon való sárga kendő,
Fúj a szél, fúj a szél,
Úgy érzik, hogy lerepül.
Ifjú, ifjú, ifjú élet,
Úgy érzik, hogy elmúlik. (vV.)

4. *majak kāsrẹm, ḱəľľē tūrẹm,*
*ȅṕ śak jėńē mā kāśrẹm?*
*jịtsam tōχŕəś v́əŕḿēšḱəń,*
*aḎźazam tōχŕəś vẹrśmāškẹn,*
*χ́əŕzėḿ tōχŕəś kormāškẹn,*
*śịnzam tōχŕəś ťśarmāškẹn.*

Botot vágtam, fareteszt csináltam,
Én erre az oldalra miért jöttem át?
A kutyák kijöttek ugatni,
A gyermekek kijöttek verekedni,
A leányok kijöttek megnézni,
Az emberek kijöttek csitítani. (vV.)

## 11. Verses mondókák *(takmak).*

1. *jəľḿē kāsrẹm, jəľḎəŕ āvrẹm,*
*šūrẹm, ḱəḎəḿ vẹrmanā.*
*jịttī̱ tūχŕə v́əŕḿēšḱəń,*
*χużī̱ tūχŕə ťśarmāškẹn,*
*χ́əŕə tūχŕə kurmāškẹn.*

Szilfát vágtam, hóczipőt hajlítottam,
Elcsúsztam, bementem az erdőbe.
A kutya kijött ugatni,
A gazda kijött csitítani,
A leány kijött megnézni. (aT.)

2. *kārẹm-kārẹm ṕəŕ śolʙā,*
*ìḱ oslāmźẹ ťəľ pōlᴅẹm,*
*īľḎəḿ šor śiṕńē,*
*χ́əŕńē parmā jorāŕə.*
*ṕəŕ ťśāᴅẹrᴅā sāᴇẹr χ́əŕ,*

*sakkęręšťė sap-sārę,*
*iľės ťēŕəḿ ṕəŕìńē.*
*ťšəṕ! sar-ɢājęk*
*śullā pōzan śaᴅanᴅā,*
*χ́ōľľē pōzan sažanᴅā,*
*tašlas ḱīzėń ťüʙèŕē,*
*salᴅak ḱīzėń sak àńᴅźė,*
*ittattar-ittattar,*
*ittattar-taptattar!*

Mentem-mentem egy úton,
Két kereskedőre találtam,
Vettem fehér czérnát,
Leánynak adni megfelelt.
Egy sátor és nyolcz leány,
Mind a nyolcz egész szőke,
Azt mondtam, elveszem egyiket.
Csitt! a sárga madár
Nyár lévén a sövényben,
Tél lévén az ölfában,
Ha tánczolni való kedve van, a háztetőn,
Ha katona jön, a pad alatt,
*ittattar-ittattar,*
*ittattar-taptattar.**) (vPK.)

3. *ḿī-ḿī ḿiɢiᴅē,*
*'ęśtā kajan ḿiɢiᴅē?*
*śāręk kasmā kajāᴅęp.*
*śāręknā kamā parāᴅęn?*
*sārę χ́əŕē parāᴅęp.*
*sārę χ́əŕ sanā ḿəń parat?*
*ìḱ ťšəťšťšińᴅźėń ti̯ttarat,*
*vęᴅā śəŕᴅėń ťšiḱťėŕėť.*

*ḿī-ḿī* Nikita,
Hová mégy Nikita?
Répát vágni megyek.
Répádat kinek adod?

*) Értelmetlen tánczszók.

Szőke leánynak adom.
Szőke leány neked mit ád?
A két csecsén meg engedi (magát) fogni,
A középső helyen be engedi dugni. (aT.)

4. *ōtrẹm-ōtrẹm, olmā tōprẹm jəŕŕiʁē̄,*
*ōtmẹl pẹrɒ́žẹk aksā,*
*śīťḿəľ pẹrɒ́žẹk pośtarzā īľɒ́əḿ jəŕŕiʁē̄,*
*sẹrā korɢi̯ńɒ́žē̄ šüɒ́ē̄ŕɒ́əḿ jəŕŕiʁē̄,*
*pi̯ɒ́žurkkàrā ťīʁəťŕəḿ jəŕŕiʁē̄,*
*al-armańʁē̄ āv̥ẹrtsā īľɒ́əḿ jəŕŕiʁē̄,*
*šŏšḱə-ťšéńʁē̄ sẹrā tūrẹm jəŕŕiʁē̄.*
*ťšōprẹm, kārẹm vŏrmanā jəŕŕiʁē̄,*
*iľḿē̄ kāsrẹm, iľɒ́əŕ tūrẹm jəŕŕiʁē̄,*
*ťšōprẹm, kārẹm ṕəŕ jalā jəŕŕiʁē̄,*
*ji̯ttī̯zėḿ tōχŕəś ćŏŕḿēšḱəń jəŕŕiʁē̄,*
*àɒ́žī̯zėḿ tōχŕəś uśkẹrtmā jəŕŕiʁē̄,*
*χ́əŕzėḿ tōχŕəś āɢẹrmā jəŕŕiʁē̄,*
*kārɒ́žẹksam tōχŕəś ťšarmā jəŕŕiʁē̄,*
*stari̯ksėḿ tōχŕəś popľamā jəŕŕiʁē̄.*
*ḱəŕɒ́əḿ, kārẹm šor ṕüŕɒ́ē̄ jəŕŕiʁē̄,*
*šor ṕüŕťŕē̄ šor 'əsťėľ jəŕŕiʁē̄,*
*šor 'əsťėľ śińɒ́žē̄ šor ťšāškẹ jəŕŕiʁē̄,*
*šor ťšāškẹrā šor pōllẹ jəŕŕiʁē̄.*
*šor polli̯ńē̄ kasmāškẹn*
*ḱŏḿŏľ-śŏžŏ ḱīŕľə-ťšťšə jəŕŕiʁē̄,*
*ḱŏḿŏľ-śŏśśìńē̄ ťšẹrɢamā*
*pōrżẹm-tōttẹr ḱīŕľə-ťšťšə jəŕŕiʁē̄,*
*pōrżẹm-tōttẹr śakmāškẹn*
*jəs pŏɒā ḱīŕľə-ťšťšə jəŕŕiʁē̄,*
*ṕīŕəń ťėľėjzėḿ śanaškal jəŕŕiʁē̄.*

Mentem-mentem, almát találtam módjával,
Hatvan szemet vetve,
Hetven szemet gyűjtöttem módjával,
Sörös kupában megerjesztettem módjával,
Kályhalyukban megszárogattam módjával,
Kézi-malommal megőrlettem módjával,
Mogyorófa-káddal sört főztem módjával.

Elszaladtam, elmentem az erdőbe módjával,
Szilfát vágtam, hóczipőt csináltam módjával,
Elszaladtam, elmentem egy faluba módjával,
A kutyák kijöttek ugatni módjával,
A gyermekek kijöttek uszítani módjával,
A leányok kijöttek nevetni módjával,
Az öregasszonyok kijöttek csitítani módjával,
Az öreg emberek kijöttek beszélgetni módjával.
Bementem, elmentem fehér házba módjával,
Fehér házban fehér asztal módjával,
Fehér asztalon fehér csésze módjával,
Fehér csészében fehér hal módjával.
Fehér halat elvágni
Ezüst-kés kell módjával,
Ezüst-kést begöngyölni
Selyem-kendő kell módjával,
Selyem-kendőt felakasztani
Sárgaréz szeg kell módjával,
Ilyenek a mi szerencséink módjával. (vPK.)

5. *ōtrẹm-ōtrẹm, omlā tōprẹm,*
*omlı̯ńē ḱińėḿijā pārᴅẹm,*
*ḱińėḿij manā pažulū pārťśᴇ,*
*pažulùnā jı̯ttā pārᴅẹm,*
*jı̯ᴅẹ manā śėśḱē pārťśᴇ,*
*śėśḱìńē ińèńē pārᴅẹm,*
*ińē manā śŏť pārťśᴇ,*
*sŏťńē von-īɢə ṕiťŕŏšńē sūrẹm,*
*ṕŏŕ χoranā jārᴅẹm,*
*ṕiś śẹʙalā sı̯prẹmᴅā ṕŏťŕə.*

Mentem-mentem, almát találtam,
Az almát anyónak adtam,
Anyó nekem czipót adott,
A czipót kutyának adtam,
Kutya nekem virágot adott,
A virágot tehénnek adtam,
Tehén nekem tejet adott,
Tejet tizenkét vödörbe fejtem,

Egy kazánba eresztettem,
Három kanállal szörpintettem és vége volt. (vTŠ.)

6. *tęʙęr-tęʙęr tašlamā*
*ťīḿəŕ-urajzėḿ puli̯n.*
*ťīḿəŕ-urajzėḿ śiṅḎźē*
*ḱəḿəľ-'əsťėľzėḿ puli̯n.*
*ḱəḿəľ-'əsťėľzėḿ śiṅḎźē*
*i̯lttęn-patmussėḿ puli̯n.*
*i̯lttęn-patmussėḿ śiṅḎźē*
*ťəŕľə śīḿəśsėḿ puli̯n.*
*ťəŕľə śīḿəśsėḿ kasmā*
*ḱəḿəľ-ṕēǴəzėḿ puli̯n.*
*ḱəḿəľ-ṕēǴəzėḿ ti̯tmā*
*mattur kāťśťśęzėḿ puli̯n.*
*mattur kāťśťśęzėḿ vallī̯*
*sėŕʙī tūpnę χ́əŕ puli̯n.*

Tipegve-topogva tánczolni
Vas-padlók legyenek.
Vas-padlókon
Ezüst-asztalok legyenek.
Ezüst-asztalokon
Arany-tálczák legyenek.
Arany-tálczákon
Különféle ételek legyenek.
Különféle ételeket elvágni
Ezüst-kések legyenek.
Ezüst-késeket tartani
Szép legények legyenek.
Szép legények számára
*sėŕʙī**) szülte (találta) leány legyen. (aT.)

7. *(toḎźi̯klā-toḎźi̯klā,*
*tor ťśarmallā jėrmulā,*
*'ŕiṕ pujėŕillā.)***)

---

*) Pogány női személynév.
**) Értelmetlen tánczszók.

*jəǵəš-jəǵəš šùmāškẹn*
*χŏmī̯ ťīǵəs pōlᴅẹr-ťšə́,*
*ťīǵəs, ťīǵəs, ťīǵəzė́χ,*
*jaɢā ťīǵəs pōlᴅẹr-ťšə́.*
*šort-šort śopmāškẹn*
*ḱəḿəľ śəŕə pōlᴅẹr-ťšə́,*
*ḱəḿəľ, kəḿəľė́χ,*
*tazā ḱəḿəľ pōlᴅẹr-ťšə́.*
*i̯ᴅalaššā tašlamā*
*àᴅźī̯ lājẹχ pōlᴅẹr-ťšə́,*
*lājẹχ, lājẹχaχ,*
*taᴅā lājẹχ pōlᴅẹr-ťšə.*
*ťė́ṷ́ət ťė́ṷ́ət χort pośśī̯,*
*tats-iľḿėľľė́, parmallā.*
*mẹjuk-mẹjuk pažẹlū,*
*χośś-iľḿėľľė́, parmallā.*
*aššī̯ ìzē parmannā*
*āmẹš ìzē paras śok,*
*āmẹš ìzē parmannā*
*aššī̯ ìzē paras śok.*

(— — — — — — —
Csisz-csosz csoszogni
A deszka egyenes legyen,
Egyenes, egyenes, egyenes,
Sima egyenes legyen.
Piff-puff tapsolni
Ezüst gyűrű legyen,
Ezüst, ezüst,
Tiszta ezüst legyen.
Ölelkezve tánczolni
A legény jó legyen,
Jó, jó,
Még jobb legyen.
Kösöntyű-kösöntyű (?) «féreg feje»,
Le kell tépni, oda kell adni.
Mijau-mijau czipó,
El kell törni, oda kell adni.

Ha az apja nem adja oda,
Az anyja nem adja,
Ha az anyja nem adja oda,
Az apja nem adja. (vPK.)

8. *ťšiť šeŋGerḋźe, ťšiť šeŋGerḋźe,*
*šeŋGerḋźe veľľī̱ šeDekrā,*
*ōtmel-śīťḿəľ toratrā.*
*olt-orālle χort ťšoBať,*
*χortńē pöχmā χor-àḋźā,*
*pi̱lńē śìḿē sar àḋźā.*

*ťšiť* seregély, *ťšiť* seregély,
Seregély méhkas a lyukon,
Hatvan-hetven ágon.
Hat-lábú méh szalad,
A méhet megnézni barna legény,
A mézet megenni szőke legény.*) (vPK.)

9. *ťšī-ťšī kezi̱jā,*
*'estā kajan kezi̱jā?*
*kānDer-vörrī̱ vörlamā.*
*'əjjē χożī̱ korzāssen?*
*tāren, χeBāren χi̱r terńē.*
*χi̱r teŕəńḋźē ḿöń śi̱jan?*
*χi̱r jiǵeľ.ī śījəp.*
*'əjjē pi̱rnā larzāssen?*
*moGā śöżöḃē ťšaGalDep.*
*'əjjē jon toχsāssen?*
*šöṛā ḱöŕöṕ, tazālep.*
*'əjjē šenzā kajzāssen?*
*vot χōreptā ōżenep.*
*'əjjē vottī̱ vījle kajzan?*
*tāBep-tāBep, süńḋēŕəṕ.*
*'əjjē òrū χōżelzan?*
*ťīḿəŕżē kājep, si̱ptāren.*
*'əjjē ťīḿəŕżī śok polzan?*

---

*) Tánczdal.

*pŏχŏrżā kājẹp, si̯ptārẹp.*
*'əjjē pŏχŏrżī̯ śok polzan?*
*t́šŏ́ḿʙŏ́ŕē kājẹp, si̯ptārẹp,*
*tāʙẹp-tāʙẹp, taʙ-ajńē ḱŏ́ŕéχ́ kājẹp.*

*t́šī-t́šī* czinege,
Hová mégy czinege?
Kender-magot lopni.
Hej ha a gazdája meglát?
Elfutok, felmegyek a fenyőfa tetejére.
Fenyőfa tetején mit eszel?
Fenyő tobozát eszem.
Hej ha a torkodra megy (ül)?
Tompa késsel kaparom.
Hej ha vér jön ki (belőle)?
Vízbe megyek, meggyógyulok.
Hej ha megfázol?
Tüzet rakok, melegszem.
Hej ha a tűz kilobban (erősen megy)?
Tipegek-topogok, eloltom.
Hej ha a lábad eltörik?
Kovácshoz megyek, összeforrasztatom.
Hej ha kovács nincsen?
Vörösréz-műveshez megyek, összeforrasztatom.
Hej ha vörösréz-műves nincsen?
Szimbirszkbe megyek, összeforrasztatom,
Tipegek-topogok, csapda alá bemegyek. (vPK.)

10. *ūtrẹm ūtrẹm, ulmā tūprẹm,*
*vẹl ulmànā kuɢamajā pāᴅẹm,*
*kuɢamaj manā kẹjmak pāḋźə,*
*vẹl kẹjmaɢā ji̯ttā pāᴅẹm,*
*jī̯ᴅẹ manā śurā pāḋźə,*
*vẹl śuràna śi̯nnā pāᴅẹm,*
*śī̯ńə manā pūžẹ pāḋźə,*
*vẹl pūžẹʙā śəŕē śāprẹm,*
*śəŕə manā tī̯rẹ pāḋźə,*
*vẹl ti̯rrā t́it́t́ìńē pāᴅẹm,*
*t́it́t́ī manā mat́t́ā pāḋźə,*

*vẹl maťťànā χuran ajńẽ χūᴅẹm,*
*šart tūŕə, pẹš tūŕə,*
*jəs χ́ürìńẽ ḱəŕéχ́ kājŕə.*

Mentem-mentem, almát találtam,
Azt az almát nagyanyának adtam,
Nagyanya nekem tejfelt adott,
Azt a tejfelt kutyának adtam,
Kutya nekem kölyket adott,
Azt a kölyket embernek adtam,
Az ember nekem ostort adott,
Avval az ostorral földre csaptam,
A föld nekem gabonát adott,
Azt a gabonát tyúknak adtam,
Tyúk nekem tojást adott,
Azt a tojást kazán alá tettem,
Szétrepedt, kiloccsant,
Belement a «sárgaréz-farok»-ba (pad alá?). (aT.)

# IV. MESÉK.

## Hősmesék.

### 1. Ostoba Iván.

*pər kārʹźẹgẹn ī6ə ī̯vẹl pūlnẹ, pərī uχmaχ pūlnẹ, pərī 'ẹslẹ pūlnẹ, vəzeń kəʹƀ̋ kəʹńə. āmẹžə tʃ̋īrʹlə pūlnẹ vəzēńən. 'ẹslī̯ kiʹlē-kiʹlē às tūnẹ āmẹʃ̋ńē, 'əʃ̋tʹērʹńə-ʃ̋iƀ̋ērʹńə. pərʹrėχʲiʹńƀ̋ē uχmaχχ̣ʲńė kalānẹ:*

*— pi̯r-χā kajzā, às tū aʹńńèʹńė, ʃ̋i̯vā kürʹt ʹtēʹńə, ʃ̋ẹmarᴅā pəžėrʹzē ʃ̋iƀ̋ėr, kẹ̯vas χurzā χẹ̯var!*

*unᴅan varā uχmaχ i̯van kīlʹńə. kīlʹńəƀ̋ė ʃ̋iv 'ežẹtnẹ, ʃ̋ẹmarᴅā pəžērʹńə, āmẹʃ̋ńė ʃ̋i̯vā kürʹtʹńə. vərī ʃ̋i̯vā āmẹʃ̋ńē puʃ̋ʃ̋iʹńƀ̋ėń jānẹ, āmẹžə ləʁərʹėχ̣ isʹlėńzė kājnẹ. unᴅan varā ʃ̋ẹmarᴅā ʃ̋iƀ̋ērʹńə, ʃ̋ẹmar-ᴅi̯ʲńē ʃ̋ẹ̯variʲńƀ̋ėń tʃ̋i̯žā-tʃ̋i̯žā tulᴅārnẹ. unᴅan varā kẹ̯vas χùmā tī̯ᴅẹnnẹ. 'ẹnā ʃ̋iv jẹᴅassī̯ azap pūlnẹ. ʃ̋i̯vā jẹᴅiʹtʃ̋tʃ̋éń kẹ̯vazā pussaχ χuras ʹtēʹńə. ʃ̋ẹneχ̣ā pussā tulᴅārnẹ. tulᴅārnẹᴅā ʹtēƀ̋əʃ̋ patʹńē kājnẹ. ʹtēƀ̋əʃ̋ kalānẹ:*

*— ʃ̋i̯vā kűrʹtʹrəń-ē aʹńńèʹńē? — ʹtēʹńə.*

*— ʃ̋i̯vā kűrʹtʹrəń, ʹtēʹńə, kiʹńėńzė-gẹnā kārʹə, ʹtēʹńə. ʃ̋ẹmarᴅànàᴅā ʃ̋iƀ̋ērʹƀ̋əń, ʹtēʹńə.*

*unᴅan varā tẹrzan-tẹrzan ʹtėƀ̋əʃ̋ χẹ̯j kājnẹ, i̯vanā kəʹƀ̋ kəʹtʹńē χẹ̯vārnẹ. ʹtėƀ̋əʃ̋ tāvrẹnnẹᴅā āmẹžəƀ̋ē vīlʹńə, kẹ̯vasʹńėƀ̋ė tupmas.*

*— ʃ̋tā χūnẹ? — ʹtėʹt.*

*ʃ̋irat, pussā χūnẹ ikʹkėń.*

*— 'ējj i̯van — ʹtėʹt, kū i̯van χur tūrʹə, ʹtėʹt.*

*kəʹƀ̋ patʹńė tʃ̋as kajajmas, āmẹʃ̋ńē pi̯ᴅarzā tirʹʁėjlėzéń tiń kajat. pi̯rattā kəʹƀ̋ patʹńė, sūrẹχ̣sèʹńė purʹńèƀ̋ė pėrʹė-pėrʹė vilʹērʹńə i̯van.*

*— 'ējj kū i̯van kallaχ χur tūrʹə vəʹt ʹtėʹt. ńəń tẹ̯vas 'əńᴅə ʹtėʹt. i̯van kalat:*

— *ḿəń tumallā?* — *ťėť. àḎā jęDas karDànā ťėť.*

*ṕīľľəḱ-ult sūręχ jęDat i̯ṿan karDànā. ťēḎəžə ṕəŕ suręχàDā ťšuχ səḎəŕzē̄ śiḎėŕėť. karDànā səḎəŕzē̄ ṕəḎėŕēśśə sūręχsèńē̄, majlazā vi̯rttarāśśə ťšəŕə sūręχṕėḱ. unDan varā kajāśśə ulBut patńē̄ śìḿē̄. śīńə ťšǖńē̄ i̯ṿan vęrżat ťēḎəšńē̄:*

— *'ê, ťėť, ès sūręχsèńē̄ ṕəŕŕėń-ṕəŕŕėń-Gęnā səḎəŕēťťəń ťėť, χāľə śęmaχā ūlttę-śīťšťšə jęDāDęn ťėť.*

*vęrżāśśə īǵəš. ulBut kalat sťəŕėṕḱìńē̄:*

— *ḿəsḱėŕ kalażāśśə v́əzėḿ ťėť. iťľėzē̄ tęr-χā ťėť.*

*sťəŕėṕḱī iťľėzē̄ tęrat, ulBuDā pi̯rzā kalat varā:*

— *v́əzėḿ taṿlażāśśə ťėť. i̯ṿan kalat ťėť: ès sūręχsèńē̄ ṕəŕŕėń-ṕəŕŕėń-Gęnā səḎəŕēťťəń ťėť, χāľə śęmaχā ūlttę śīťšťšə jęDāDęn — ťėzē̄ kalāśśə ťėť.*

*ulBut kalat tarżi̯zèńē̄:*

— *pī̯ręr-χā, kajzā pęχęr sūręχsèńē̄ ťėť.*

*tarżī̯zėḿ kajāśśə, pęχāśśəḎė karDàrā, sūręχsėḿ purḎē̄ ťšəŕə-ḂėǴėχ́ vi̯rDāśśə ťėť. ḱəŕzē̄ pęχāśśəḎē̄ sūręχsėḿ purḎē̄ v́īľńə ťėť. tāṿęr-nāśśəḎē̄ ulBuDā kalāśśə:*

— *sūręχsėḿ purḎē̄ v́īľńə unDā ťēśśə.*

*ulBut varā i̯ṿanBā ťēḎəšńē̄ χuptarat muńḎżànā, ťīḿəŕ-ālęklę muńḎżànā χuptarat.*

— *'êjj i̯ṿan-i̯ṿan-ťėť, ťēḎəžə jəŕėť.*

*i̯ṿan šūχęšlamastā:*

— *ḿəń tùmā jəŕēḎəń ťėť. tuχas ťėzėń si̯ťšťšas tuχāppęr ťėť.*

*muńḎżā ālękńē̄ turDattā janāχ́ə-ḿəńəḂē kęlarat. i̯ṿānęn ťēḎəžə tuχattā tarat. i̯ṿan kęškęrat:*

— *ālękńèḎē̄ ìzē̄ param-ī̯?* — *ťėť.*

*šęŋGęr-šāŋGęr ālękńèḎē̄ səḎəŕzē̄ kajat. vęrmanā ḱəŕēśśəḎē̄ ṕəŕ pī̯zęk jī̯ṿęś patńė śiḎēśśəḎē̄*

— *àḎā χęBarar!* — *ťēśśə.*

*χęBarāśśə, i̯ṿan ālękńèḎē̄ ìzē̄ χęBarat. śaṿ jī̯ṿęś patńėχ́ vęrę-zėḿ pi̯rāśśə. ṕəŕ χuran àš ṕəżėŕēśśə vęręzėḿ. sęran sarzā prāχnę ukśā ùjęrāśśə. ukśā ūjęrnę ťšǖńē̄ taṿlażāśśə. ṕəŕī kalat:*

— *sanā nummaj, manā saχal, ťėť.*

*ťēḂəŕī kalat:*

— *sanā nummaj, manā saχal ťėť.*

*taṿlażāśśə, vęrżāśśə. śāṿęnDā i̯ṿan iľḎėť:*

— *ťėḎėj, ālęGā jaram-ī̯?* — *ťėť.*

*ťēḎəš kalat:*

*— an šaṿlà! — ťėť.*

*— jarap! — ťėť.*

*jarā parat, vẹrẹzėń ṕəŕījəń urı̯ńē ťiṿėť. ťiṿėťťē ùrı̯ χūżẹlat. i̯ttı̯zėḿ tarāśśə, kū tarajmas. i̯ṿan śiḎėťťē:*

*— kẹlar ťśəľχ̀ìńē! — ťėť.*

*ťśəľχ̀ìńē kẹlarattā, ťśəľχ̀ìńē kassā iľėť. ťśəľχ̀ēzəŕī ľėššèńē śiḎėťťē ľėššėḿ kalāśśə:*

*— ḱiľēśśə-ī? — ťēśśə.*

*kū kalat:*

*— ľə-ľə-ľə-ľə-ľə . . .*

*ľėššėḿ taDā tarāśśə.*

*i̯ṿānẹn ťēḎəžə ukśànā īľńəḎē ḱiľńē tāṿrẹnnẹ. i̯ṿan àš śìzē jūlnẹ. i̯ṿan tāṿẹrni̯ťśťśėń ťēḎəžə pūjnẹ. i̯ṿan tāṿẹrẹnzan śijėssī ḱīľńə.*

*— tėḎėj, ťēńə, manā śẹkkẹr par-χā! — ťēńə.*

*ťēḎəžə śiľėńńìḃē kalānẹ:*

*— ṕəŕ kuśnā kẹlarttarzā iľ, ťēńə, ṕəŕ turam śẹkkẹr pārẹp, ťēńə.*

*ṕəŕ turam śẹkkẹr pānẹDā ṕəŕ kuśńē kẹlarzā īľńə. ťēḂəŕ turam pānẹDā ťēḂəŕ kuśńē kẹlarzā īľńə. śul juppı̯ńē kẹlarzā lārtnẹ i̯ṿanā. śulBā iŕťsē pı̯nẹ ṿīśśəń, kalaśśā pı̯nẹ. ṕəŕī kalānẹ:*

*— śaṿ śəŕḎē śi̯ṿ-armańńē χuDā jarajmāśśə. èṕ 'ẹnā ťśas jarap, ťēńə. èṕ 'ẹnā ṕəŕ sāṿẹl-Gẹnā χ́əsťėŕzē χūDẹm, ťēńə. vẹl saṿẹlā iľzēssəń arman χuDā kajat, ťēńə.*

*ťēḂəŕī kalānẹ:*

*— śaṿ i̯ṿānẹn kuśńē jėṕľē ťüŕľėťḿėľľē? — ťēńə.*

*ťēḂəŕī kalānẹ:*

*— 'ẹnā iŕχ̀ìńē sı̯ṿlẹmBā śi̯rmànā anzā kuśńē śumallā, ťēńə. šūrẹ tūttẹrBā šẹlmallā.*

*i̯ṿan vẹlzèńē iťľėzē tẹnẹ. iŕχ̀ìńē šur tūttẹr tuBattā śi̯rmànā anzā ṕiťńē śẹṿat. ṕiťńē śẹṿattā kūżəzėḿ ùżẹlāśśə. i̯ṿan šūχẹšlat, armanā χuDā jàmā kajat, pi̯rat. pi̯rattā arman χuDā kajman.*

*— sīŕəń arman χuDā kajmast-i̯m? — ťėť.*

*— ṕīŕəń armanā ńi̯GamDā χuDā jarajmas, ťēśśə.*

*— èṕ jārẹp, ťėť.*

*pi̯rattā ṕəŕ sāṿẹl turtsā kẹlarat. kẹlarattā arman χuDā kajat. 'ẹnā ťēḿəń ťśūľə ukśā parāśśə. i̯ṿan ťśisťī pujat. ťēḎəžiń śìḿē śẹkkẹrı̯Ḏē julman. i̯ṿan patńē pi̯rat:*

— *i̯van, t́ėt́, śe̯kke̯r par-ɒ́ž́ə, t́ėt́.*

*i̯van kalat:*

— *ṕəŕ kuśnā ke̯larzā iľėḿ, t́ėt́, ṕəŕ turam śe̯kke̯r pāre̯p, t́ėt́. ṕəŕ kuśńē̄ ke̯larzā iľėt́, ṕəŕ turam śe̯kke̯r parat. t́ē̄ɒ́əŕ kuśńē̄ ke̯larzā iľėt́, t́ē̄ɒ́əŕ turam śe̯kke̯r parat. śul juppi̯ńē̄ ke̯larzā larɒat. v́īśśəń iŕt́sē̄ pi̯rāśśə, kalaśśā pi̯rāśśə:*

— *kū i̯van ṕiŕɒ́ėń iŕt́t́ē̄ŕɒ́ž́ə v́əť, t́ē̄śśə. āɒ́e̯r ṕəɒ́ėŕės ʾe̯nā, t́ē̄śśə. səľə ṕəŕɒ́ž́īɒ́ėḱ kaskalazā ṕəɒ́ē̄ŕńə. i̯van χāľəɒ́ē pujan.*

Volt egy öreg asszonynak két fia, az egyik ostoba volt, a másik okos volt. Ezek nyájat őriztek. Az anyjuk beteg volt (ezeknek). Az okosabbik haza-hazajövén vigyázott az anyjára, itatta-etette. Egyszer így szólt az ostobához:

— Eredj (haza) hej, vigyázz anyára, fürdesd meg (mondta), tojást főzve etesd meg, tegyél kovászt!

Azután Ostoba Iván (haza-)jött. (Haza-)jött és vizet melegített, tojást főzött, anyját megfürdette. Anyját fejénél fogva eresztette a forró vízbe, az anyja egész puhára szétfőtt. Azután tojással etette, a tojást a száján gyömiszölve-gyömiszölve betömte. Azután kovász-tevéshez fogott. Neki vizet húzni nyüg volt. A helyett hogy vizet húzna, a kovászt a kútba kell tenni — mondta. A lisztet a kútba töltötte. Beletöltötte és visszament a bátyjához. Bátyja így szólt:

— Megfürdetted-e anyát? — mondta.

— Megfürdettem, mondta, örülve ment bele, mondta. A tojást is megetettem (vele), mondta.

Azután kis vártatva a bátyja maga ment vissza, Ivánt nyájat őrizni hagyta. A bátyja visszatért, és az anyja is meghalt, a kovászt sem találja.

— Hová tette? (azt mondja).

Keresi, (hát) a kútba tette.

— Hej Iván (azt mondja), ez az Iván kárt tett (azt mondja).

A nyájhoz mindjárt nem mehet vissza, csak akkor megy, a mikor anyját összeszedve eltemette. Elmegy a nyájhoz, Iván a juhokat, valamennyit agyonütötte (ütve-ütve megölte).

— Hej ez az Iván lám megint kárt tett (azt mondja). Mit tegyek immár (azt mondja).

Iván így szól:

— Mit kell tenni! (azt mondja). Gyere vigyük az akolba (azt mondja).

Öt-hat juhot visz Iván az akolba. A bátyja egy juhot is alig tud czipelni. Valamennyi juhot az akolba czipelik, módjával lefektetik, mint az eleven juhot. Azután elmennek az urasághoz enni. Evés közben Iván perel a bátyjával:

— Hej (azt mondja), te a juhokat csak egyenkint-egyenkint czipelted (azt mondja), most a gombóczot hatával-hetével emeled (azt mondja).

Perelnek ketten. Az uraság így szól a szakácsának:

— Mit beszélgetnek azok? (azt mondja). Hallgasd ki hej! (azt mondja).

A szakács kihallgatja, az urasághoz menvén elmondja azután:

— Azok czivakodnak (azt mondja). Iván mondja (azt mondja): Te a juhokat csak egyenkint-egyenkint czipelted (azt mondja), most a gombóczot hatával-hetével emeled — mondják (azt mondja).

Az uraság azt mondja a szolgáinak:

— Hej menjetek el, elmenve nézzétek meg a juhokat (azt mondja).

A szolgák elmennek és megnézik az akolban, a juhok valamennyien úgy feküsznek, mint az elevenek (azt mondja). Bemenve megnézik, és a juhok valamennyien megdöglöttek (azt mondja). Visszatérnek és az uraságnak azt mondják:

— A juhok valamennyien megdöglöttek ott (azt mondják).

Az uraság azután Ivánt és bátyját becsukatja a fürdőbe, vas-ajtajú fürdőbe csukatja.

— Hej Iván-Iván (azt mondja), sír a bátyja.

Iván nem is aggódik:

— Miért sírsz? (azt mondja). Ha ki kell menni, mindjárt kimegyünk (azt mondja).

A fürdő ajtaját megrántja és szárfástól-mindenestől kidönti (kiveszi). Iván bátyja kimegy és elszalad. Iván kiabál:

— Az ajtót is elvigyem-e? (azt mondja).

Zörömbölve-csörömpölve az ajtót is elczipeli. Bemennek az erdőbe, és egy nagy fa mellé érnek:

— Gyere másszunk fel! (azt mondják).

Felmásznak, Iván az ajtót is felviszi. Ezen fa mellé rablók mennek. Egy kazán húst főznek a rablók. Bőrt leterítve, a rádobott pénzt válogatják. Pénz-válogatás közben czivakodnak. Az egyik így szól:

— Neked sok, nekem kevés (azt mondja).

A másik így szól:

— Neked sok, nekem kevés (azt mondja).

Czivakodnak, perelnek. Itt Iván (mindezt) hallja:

— Bátya, az ajtót leeresszem-e? (azt mondja).

A bátyja így szól:

— Ne lármázz! (azt mondja).

— Leeresztem! (azt mondja).

Leereszti, a rablók egyikének a lábát éri. Eléri és a lába eltörik. A többiek elszaladnak, ez nem szaladhat. Iván eléri, és

— Dugd ki a nyelvedet! (azt mondja).

Kidugja a nyelvét, és a nyelvét elvágja. A nyelvetlen eléri a többieket, és a többiek azt mondják:

— Jönnek-e? (azt mondják).

Ez azt mondja:

— *l'ə-l'ə-l'ə-l'ə-l'ə* . . . .

A többiek még jobban szaladnak.

Ivánnak a bátyja a pénzt elvitte és hazatért. Iván ott maradt húst enni (húst éve maradt). Mire Iván visszatért, a bátyja meggazdagodott. Iván visszatérvén megéhezett.

— Hej bátya (azt mondta), adj nekem kenyeret (azt mondta).

A bátyja haragjában így szólt:

— Egy szemedet engedd kivenni (azt mondta), adok egy karéj kenyeret (azt mondta).

Adott egy karéj kenyeret, és egy szemét kivette. Másik karéjt adott és a másik szemét kivette. Az út oszlopához kivivén leültette Ivánt. Az úton hárman haladtak el (mellette), beszélgetve mentek. Az egyik így szólt:

— Itt és itt a vizes-malmot nem tudják elindítani. Én azt mindjárt elindítom (azt mondta). Én csak egy éket szorítottam bele (azt mondta). Ha azt az éket kiveszem, a malom elindul (azt mondta).

A másik így szólt:

— Ennek az Ivánnak a szemét hogyan kell meggyógyítani? (azt mondta).

A harmadik (másik) így szólt:

— (Azt) reggel harmattal a patakhoz lemenvén a szemét meg kell mosnia (azt mondta). Fehér keszkenővel meg kell törölnie.

Iván kihallgatta őket. Reggel fehér keszkenőt talál, és a patakhoz lemenvén az arcát megmossa. Arcát megmossa, és a szemei megnyílanak. Iván gondolkodik, elmegy a malmot elindítani. Elmegy, és a malom nem indult meg.

— A ti malmotok nem indul meg? (azt mondja).

— A mi malmunkat senki sem tudja megindítani (azt mondják).

— Én megindítom (azt mondja).

Odamegy és kihúz egy éket. Kihúzza, és a malom megindul. Neki nagyon sok pénzt adnak. Iván tisztára meggazdagszik. Bátyjának enni kenyere sem maradt. Ivánhoz megy:

— Iván (azt mondja), adj kenyeret (azt mondja).

Iván így szól:

— Hadd veszem ki egyik szemedet (azt mondja), adok egy karéj kenyeret (azt mondja).

Kiveszi egyik szemét, ád egy karéj kenyeret Kiveszi a másik szemét, ád egy másik karéj kenyeret. Az út oszlopához kivivén leülteti. Hárman haladnak el (mellette), beszélgetve mennek:

— Ez az Iván lám minket megelőzött (azt mondják). Gyertek végezzük ki őt (azt mondják).

Akkorára vagdalva, mint a zab szeme, kivégezték. Iván még ma is gazdag. (aU.)

## 2. Az ártatlanul üldözött nő.

*p̆ŏŕ kuppĕ̄tsə pōrẹnnẹ, t̔ĕ̄t. ōnẹn p̆ŏŕ ī̯vẹlbā p̆ŏŕ χ̆ŏŕ jōlnẹ. šŏl̓ńńĕ̄ χ̆ŏŕχ̆eńzĕ̄ āgẹš katš̆t̔šā kajman. šŏl̓ńĕ̄ šīɒ̆ńzeń allanɒ̆ārnẹ āgẹš. varā lāi̯kẹbā tai̯ar sotsā āgẹžəɒ̆ĕ̄ āreńəɒ̆ĕ̄ pōrẹnāššə. kuppĕ̄tsə ī̯vẹlə lai̯kẹran k̔ĭzĕ̄ssəń āgẹšpā ańɒ̆ž̆aχ̆ popl̓ĕ̄t:*

— *taṿarzam lājeχ kāŕəś pajan, ťėť. kū taṿar końḋźol kāŕə, kū taṿar końḋźol kāŕə, ťėť.*

*āreḿə śiľľėńėť:*

— *manBā popľėḿėś!* — *ťėť.*

*pos-ḱiľē kajaťťē:*

— *χoźā manBā popľėḿėś* — *ťėzē kalať.*

*onDan pos-ḱiľḋī śi̱n kalať:*

— *jī̱De por sīŕəń, śeńḋźerDā tŏrať, ťėť, śaṿnā ṕŏľėŕ, ťėť, varā ḱīzėń sanBā popľėť, ťėť.*

*χoźā laṿkeran ḱīľḋźŏḋē āGeśpē popľėť. āŕeḿə kalať:*

— *mā ès aGajBā popľėń, ťėť, ji̱ttā pajan ṕŏľēŕḋźə!* — *ťėť.*

— *jī̱De vi̱rńē (vī̱reńńē) jī̱De taDā iľḿėľľē!* — *ťėť χoźā.*

*varā ťēḂŏŕ końńē āreḿə taDā pos-ḱiľē kajaťťē:*

— *manBā χoźā popľėḿėś!* — *ťėť.*

*śaṿ pos-ḱiľḋī śi̱n kalať:*

— *sīŕəń lažā por, ťėť, śaṿnā ṕŏľėŕḋē àGū ṕŏľēŕḋźə ťėzē kalà!*

*lažànā ṕŏľēŕḋźəḋē χoźā laṿkeran ḱiľḋźəḋē āGeśpē popľėť.*

— *ēzə mā aGajBā popľēḋəń, ťėť, aGaj lažànā ṕŏľēŕḋźə, ťėť.*

*śak χoźā kalať:*

— *lažā vi̱rńē lažā iľḿėľľē!* — *ťėť.*

*ťēḂŏŕ kon pōľḋźəḋē śak χoźā āreḿə pos-ḱiľē kāŕəḋē i̱jDať:*

— *'ịńḋə ḿŏń tŏṿas mānen?* — *ťėť. śaplaχ aGajBā popľėť.*

— *ēzə àḋźùnā ṕŏľėŕ* — *ťėť pos-ḱiľḋī śī̱ńńə* — *sanBā ḱīzėń popľėť vŏl varā!* — *ťėť.*

*varā àḋźi̱ńē ṕŏľēŕḋźə. χoźā laṿkeran ḱīzėń popľėť āGeśpē:*

— *kū taṿar końḋźol kāŕə, kū taṿar końḋźol kāŕə!* — *ťėzē popľėť.*

*śāGe χoźā āreḿə:*

— *ḿŏń tùmā aGajBā popľēḋəń, aḋźànā ṕŏľēŕḋźə vŏl!* — *ťėť.*

*varā χoźā onā iľťsēssəń āGeźəń alli̱ńē śŏźŏḂē kassā tatsā jāḋźəḋē χùzā kelarzā jāḋźə. āGeś makrā-makrā kāŕə.*

— *'Estā kajas 'ịńḋə?* — *ťėť.*

*kāŕə-kāŕəḋē ṕŏŕ olBut śōrḋźə ťŏľ pōľḋźə. śaṿ olBūDen satńē ḱŏḋźə. olBūDen sāḋəńḋźē von-ìḱ olmā pōlne, śaṿ von-ìḱ olmaran ṕŏŕ olmi̱ńē tātŕə. olBut ī̱ṿeľə pī̱ḋźəḋē:*

— *kū olmā 'Estā kājne?* — *ťėť.*

*ťēḂŏŕ kon pōzan ťēḂŏŕ olmi̱ńē tātŕə. varā olBut ī̱ṿeľə ḱīľḋźəḋē:*

— *kū olmā ťėṕŕī ’Ẹstā kājnẹ? — ťėť.*

*ťē̄ʙŏ̄ŕ kon polzan ťē̄ʙŏ̄ŕ olmì̯ńē̄ tātŕə. varā onᴅan tŏχŏr olmā ańᴅźaχ jōľᴅźə. olʙut ī̯vẹľə kaľľėχ́ ḱīzėń, olmì̯ńē̄ tatsā iľėǵėńńē̄ ši̯ramā pośłať:*

*— kam por konᴅā? — ťėť.*

*śak ālzẹr χ́ŏ̄ŕ tōχŕəᴅē̄ onā ḱiľē̄ ìzē̄ kāŕə. olʙut varā ī̯vẹľńē̄ allanᴅaras ťėť. ši̯rať-ši̯rať, χ́ŏ̄ŕ toʙē̄maś lājẹχχì̯ńē̄. olʙut ī̯vẹľə kalať:*

*— aťťē̄, ťėť, ē̄ʙŏ̄ŕ konʙėḱ lājẹχχī̯ toʙē̄mārẹmẹr, ťėť. konā iľės — ťėť — kaťśťśā!*

*varā īľᴅźəᴅē̄ ṕėńᴅźėť tūŕəś. ḱŏ̄ŕ końńèńē̄ śīťŕəᴅè olʙut ī̯vẹľə salᴅaɢā kajā pāᴅźə. kājnẹ ťśoχńē̄ ārẹḿə jŏv̧ŏr śi̯n jōľᴅźə. varā kalāŕə kājnẹ ťśoχńē̄:*

*— man ārẹm jŏv̧ŏr śi̯n jōľᴅźə, ťėť, vŏl àᴅźā śoratsan ē̄zŏ̄ŕ man paᴅā χot jārẹr! — ťē̄ŕə.*

*onᴅan tŏrzan-tŏrzan olʙut ī̯vẹli̯n śak āŕẹḿə ī̯vẹl-àᴅźā śorātŕə.*

*— χot jaras ’ı̨ńᴅə! — ťē̄śśə.*

*ṕŏ̄ŕ śŏɢẹr pośtaraɢan śi̯n pi̯rzā ḱŏ̄ᴅźə, onᴅan χotńē̄ jaras, ťē̄ŕəś. χotńē̄ śi̯rzā onᴅan parzā jāᴅźəś. vŏl χotpā pi̯rzan-pi̯rzan χolànā śīťŕəᴅē̄ ṕŏ̄ŕ χożā patńē̄ χv̧aťťėŕ ḱŏ̄ᴅźə. χożan ārẹḿə kalāŕə:*

*— ē̄zə, ťėť, moľᴅźā ḱŏ̄ḿėsťń-ī? — ťē̄ŕə.*

*moľᴅźànā kāŕə. χotńē̄ oɢoškẹ omńē̄ χorzā χŏv̧ārᴅźə. vŏl kajzan χożā ārẹḿə śak χoᴅā tī̯tŕəᴅē̄ pŏχŕə. ī̯vẹl-àᴅźā śorātŕə ťėzē̄ śī̯rnẹ. śāɢẹ pòssā śī̯rᴅźə:*

*— jī̯ᴅẹ śǖrī̯ śorātnẹ! — ťėť.*

*śāɢẹ śŏɢẹr pośtaraɢan śi̯n moľᴅźaran ḱīľᴅźəᴅē̄ χoᴅa īľᴅźəᴅē̄ kāŕə. olʙut ī̯vẹľə patńē̄ śīťŕəᴅē̄ pāᴅźə. olʙut ī̯vẹľə śak χoᴅā ìzē̄ssəń pŏχŕəᴅē̄ māɢẹrᴅźə:*

*— mā-žī̯ man ārẹm jī̯ᴅẹ śǖŕī śorātnẹ? — ťē̄ŕə.*

*varā jī̯ᴅẹ śǖŕī śorātnẹ pōzanᴅā ē̄ʙə pi̯raťśťśi̯n osrātsẹr — ťėzē̄ χot śī̯rnẹᴅā śak śi̯nnā pāᴅźə. varā śav̧ χot ìzē̄ kajaɢan śi̯n tāv̧ẹrnẹ ťśoχńē̄ kallaχ śav̧ χożā patńē̄ ḱŏ̄ᴅźə. ḱŏ̄ᴅźəᴅē̄ χożan ārẹḿə:*

*— moľᴅźā kallaχ ḱŏ̄ŕėťń-ī? — ťėzē̄ kalāŕə.*

*vŏl kalāŕə:*

*— ḱŏ̄ŕės — ťē̄ŕə.*

*moľᴅźànā kājnẹ ťśoχńē̄ śav̧ χoᴅā oɢoškẹ omńē̄ χorzā χŏv̧ārᴅźə. χożan ārẹḿə śav̧ χoᴅā tī̯tŕəᴅē̄ pŏχŕə:*

*— jī̯ᴅẹ śǖŕī pōzanᴅā osrātsẹr! — ťėzē̄ kalānẹ.*

*varā χożā ārẹḿə ťē̄ʙŏ̄ŕ χot ti̯tsā śī̯rᴅźə:*

*— ṕȍ̌ř konDā an osrātsęr! — ťėzē śį̨ŕńžə.*

*varā śav χot ìzē pi̯raGan śį̨ńə śak χoDā olBuDā pāńžə. olBut ťį̨ťŕəńē māGęrńžə:*

*— mā kaplā kalazā śį̨rnę-žį̨? — ťē̌rə.*

*ańžànā χol śìńē χȍ̌Bartsā lārtŕəńē kajať śak ālzęr āręm. śolBā kājnę ťšoχ:*

*— šū 'i̯žės kiľėť! — ťezē kalať àńžį̨ āmęšńē.*

*— man sanā 'i̯śťéŕńē ālę śokśkē! — ťéť. ēBə šu-śńē kȍ̌-ŕėńńē, ēzə šùńē 'i̯śńélľē polaťšťšį̨n kȍ̌ŕėńńē ēzə 'i̯ś ańžam!*

*àńžį̨ 'i̯śńélľē polaťšťšį̨n kȍ̌ńžəńē àńžį̨ šùńē 'i̯śŕəńē śāvęrenzā tōχŕə. śak ālzęr āręmęn šū-žəńńžéχ allį̨ pōlnę. vȍl χȍ̌Bȍ̌ŕńē̌rə:*

*— mānęnńē ńiśtā kajzàDā vį̨žę ŕiľės śok! — ťē̌rə. ālę pōľńžə, ťē̌rə.*

*onDan ṕȍ̌ŕ χolànā pi̯rzā kȍ̌ńžə. ṕȍ̌ŕ χożā patńē χvaťťėŕ i̯jDať. χožan āręńə:*

*— moľńžànā kajzā vi̯rt! — ťē̌rə.*

*χożā patńē salDaksam pi̯rzā χvaťťėŕ kȍ̌ńžəś. onDan χvaťťėŕ kȍ̌ŕzėń χallaplanmā poślārəś.*

*— 'i̯ńńə ēzə, χożā, jȍmaχ jàmā ṕȍ̌ľėťń-ī? — ťē̌rəś.*

*χożā:*

*— ēBə ṕȍ̌ľńēšťəṕ! — ťē̌rə.*

*χožan āręńə:*

*— moľńžàrā śȍGęr ťšȍ̌ńǵėľèzē śürėǵėń kȍ̌ńžə, vȍl ṕȍ̌ľėť-ī ťėń? — ťèzē kalať.*

*kajzā ťšȍ̌ńńžəś śav moľńžàrį̨ āręmā:*

*— ēzə jȍmaχ jàmā ṕȍ̌ľėťń-ī? — ťèzē i̯jtŕəś.*

*— ṕȍ̌ľēDəṕ! — ťéť. jarzāssęn varā kam ťšarať manā, onā χȍ̌ńėńélľē! — ťėt.*

*śavnā χot śìńē śį̨rńžəś. varā śāGę āręm popľėńē poślārə:*

*— 'əľək pōlnę, ťéť, ṕȍ̌ŕ χożānęn i̯Gə àńžā, ťéť. aslį̨ χȍ̌ŕ pōlnę, ťéť, kȍ̌žȍ̌ńńī i̯vęl pōlnę, ťéť. kū χȍ̌ŕ-àńžā kaťšťšā kajman, ťéť, kȍ̌žȍ̌ńńìńē χȍ̌ŕχéńzė. śīDəńńžə, ťéť, kȍ̌žȍ̌ńńī, alanDārńžə, ťéť, śak χȍ̌ŕ. vȍl lavkęBā sōDę tȍvaGanskéŕ pōlnę, ťéť. varā kū χożā i̯vęľə lavkęran kìzēssəń āręmə́Bē popľėńėś, āGęšṕē̌ ańńžaχ popľéť, ťéť. ōnžęn āręńə śiľľéńéťťē pos-kiľē kajzā popľéť, ťėt: — ńȍ̌ń tȍvas 'i̯ńńə, ťéť, man òBęškā aGajBā ańńžaχ popľéť, ťéť, sōDę sotsā kìzēssəń! . . . śak pos-kiľńī śį̨ńə kalať, ťėt: — sīŕəń šęńńžęrDā*

*tŏraGan jɪ̨Dę por ʋŏť, śaʏnā ʋŏľėŕ, varā àGęšpē̆ popľėńėś, ťėť! . . . jɪ̨ttɪ̨ńē̆ ʋŏľēŕńźə varā.*

*— aplaχ polaťɪ̨? — ťėzē̆ χoźā āręńə kalāŕə.*

*onā ʝŏńėzē̆ tŏkŕəś. onDan varā śak χallaBā kalāŕə:*

*— varā ťėpŕē̆ laʏkęran sōDę pańźėń kiľzēssəń kallaχ popľėť āGęšpē̆. āręńə kallaχ śiľľēńźəDē̆ pos kiľē̆ kajzā kalāŕə:*

*— śaplaχ aGajBā popľėť! — ťėzē̆ k.lāŕə. — sīŕəń ʋiDėŕē̆ tŏraGan laźā por, ťēŕə, śaʏnā ʋŏľėŕzėń āGęšpē̆ popľėńėś, ťēŕə . . . varā śaʏ laźɪ̨ńē̆ ʋŏľēŕźəDē̆ χoźā kīzėń āręńə kalāŕə: — aGaj laźànā ʋŏľēŕźə! — ťēŕə... — pīŕəń laźā viŕńē̆ laźā por! — ťēŕə.*

*— aplaχ polaťɪ̨? — ťėzē̆ kalāŕə χoźā āręńə.*

*χoźā āręmńē̆ ʝŏńėzē̆ prāχŕəś.*

*— taDā varā χoźā sōDę pańźėń kīzėń āGęšpē̆ popľėť. χoźā āręńə taDā pos-kiľē̆ tōχŕəDē̆: — aGajBaχ popľėť man òBęškā! — ťėzē̆ kalāŕə... — ēzə allunDɪ̨ àDźɪ̀nā ʋŏľėŕ! — ťėzē̆ kalāŕəś pos-kiľzeń. varā āGęšpē̆ popľėńėś, ťėzē̆ kalāŕəś . . .*

*— aplaχ polaťɪ̨? — ťėzē̆ kalāŕə χoźā āręńə.*

*χoźā āręmńē̆ ťšɪ̨škalazā prāχŕəś.*

*— χoźā śaknā iľťsēssəń āGęśńē̆ tɪ̨ťŕəDē̆ allɪ̨ńē̆ kassā tatsā jāńźə: — kŏŕiǩ 'Estā kaj! — ťėzē̆ kalāŕə... varā tōχŕəDē̆ ālzęrsǩėŕ kāŕə-kāŕə śolBā, pŏŕ olBut patńē̆ śīťŕə. olBūDęn paχťšɪ̨ńźē̆ von-ìǩ olmā ańźaχ pōlnę. olBut ɪ̄vęľə śaʏ olmànā kāšnę kon šotlať. śāGę ālzęrsǩėŕ śak olmànā tātrə. olBut ɪ̄vęľə pɪ̨źəDē̆: — kam-źɪ̨ kū olmànā tātnę? — ťėzē̆ kalāŕə... ťēBŏŕ kon pōľźəDē̆ ťēBŏŕ olmɪ̨ńē̆ tātrə. ťēBŏŕ kon olBut ɪ̄vęľə pɪ̨źəDē̆: — kam tātnę-źɪ̨ kū olmànā? — ťėzē̆ kalāŕə . . . vōnnę olmā ańźaχ jōlnę. ťēBŏŕ kon śitsēssəń ťēBŏŕ olmɪ̨ńē̆ tātrə. tŏχŏr olmā ańźaχ jōľźə. ťēBŏŕ końńē̆ olBut ɪ̄vęľə pɪ̨źəDē̆: — kam-źɪ̨ tatsā kājnę kū olmànā? — ťēńə . . . ālzęr ʝŏŕ tŏrať paχťšàrā: — ēBə tātrɛm! — ťėzē̆ kalāŕə... onā kiľē̆ ìzē̆ kŏźə. olBut ɪ̄vęľə alanas ťėzē̆ šotlāŕə. onBėǩ ťšiBėŕ ʝŏŕ topmārə. — onBaχ āręmlę polam! — ťēŕə... olBut ɪ̄vęľə salDaGā kajā pāźə, āręńə jŏχŏr śɪ̨n jōľźə. — ēBə kajzan man paDā χot jārɛr! — ťēŕə olBut ɪ̄vęľə. kŏŕiǩ ńŏń śoratsanDā jārɛr! — ťēŕə... śak ālzęrsǩėŕ āręm ɪ̄vęl-àźā tōpŕə. śŏGęr ťšŏ̄ńǵėlėzė śürėťšťšiń man àźā patńē̆ kaj śak χotpā! — ťēŕə . . . χotńē̆ śɪ̨rzā pāźəDē̆ kārə. śīťŕə pŏŕ χolànā, χoźā patńē̆ χvaťėŕ kŏźə. χoźan āręńə kalāŕə: — sānęn moľźā kŏŕės kiľńėś-ī? — ťēŕə . . . — kŏŕės! — ťėzē̆ ka-*

*lāŕə . . . oGoškę omńē χotńē kęlarzā χōḋźə. śāGę χożā āręḿə vŏlę moľḋźànā kajzāssęn χotńē tįtsā pŏχŕəḋē: — ī̯vęl-àḋźā śorātnę — ťėzē śī̯rnę...onā śav χożā āręḿə pŏskalazā śī̯rḋźə: — jī̯Dę śùrī̯ śorātnę — ťėzē.*

*— aplaχ mā pōlnę-žī̯? — ťėzē kalāŕə χożā āręḿə.*

*χożā āręmńē ťśį̯škalazā prāχŕəś.*

*— onDan varā olBut ī̯vęľə patńē śiťsėń śāGę χot ìzē kajaGan pāḋźə śav χoDā. olBut ī̯vęľə tī̯tŕəḋē māGęrḋźə: — jī̯Dę śùrī̯ śorātnę pōzanDā ēḃə pį̯raťśťśį̯n osrātsęr! — ťēŕə . . . onDan śav śį̯nnā olBut ī̯vęľə χot śį̯rzā parzā jāḋźə. śav χożā patńē kallaχ ḱŏḋźə vŏl. ḱŏŕzēssəń χożā āręḿə: — moľḋźā ḱŏŕės ḱiľḿėś-ī sānęn? — ťēŕə . . . vŏlę moľḋźànā kājnę ťśoχńē oGoškę omńē χotńē χorzā χŏvārḋźə. χożā āręḿə śak χoDā tī̯tŕəḋē pŏskalazā śī̯rḋźə: — ṕŏŕ saχattā an pōręnDęr! — ťēŕə . . . varā śak śį̯n moľḋźaran ḱīľḋźəḋē śak χoDā ìzē kāŕə. olButpā śāGę ālzęr āręmā pāḋźə. ṕŏŕ konDā osramā kalaman, ťėť. olBut ī̯vęlį̯n ālzęr āręḿə àḋźį̯ńē χol śìńē lārtŕəḋē śolBā toχsā kāŕə. àḋźī̯: — aBaj mānęn šū 'ịżės ḱiľėť! — ťėzē kalāŕə . . . — man aḋźam āllęm śokśḱē sanā šū 'ịśťėŕḿē! — ťēŕə. šŏvā ḱŏŕėḿḋē ēzə oχovaχ 'ịś! — ťėť àḋźį̯ńē . . . àḋźī̯ šū 'ịśśēssəń śāvęręnzā tōχŕə. ìḱ allį̯ḋē ťūŕľėńzē lārnę. χŏḃŏŕḋēŕə: — ēḃə kū ālę polnį̯ḃē vī̯żę v́iľės śok! — ťėzē kalāŕə . . .*

*śāvę jómaχ iťľėzē tŏraGan salDaksam χoššį̯ńḋźē olBut ī̯vęľəḋē polnę, śav āręmńē tį̯tsā ťśop tūŕəḋē:*

*— śaGaχ polzā tōḋźə man āręm! — ťėzē kalāŕə.*

*varā onDan tōχŕəśťē ḱiľē olBut śortńē kāŕəś. pajanDā pornāśśə.*

Élt egy kereskedő (azt mondja). Annak egy fia meg egy leánya maradt. Az öccsét sajnálva a nénje nem ment férjhez. Az öccsét, a mikor felnőtt, megházasította a nénje. Azután boltban (bolttal) portékát árulva a nénje is, a felesége is éldegélnek. A kereskedő fia a boltból megjövén csak a nénjével beszél.

— A portékák jól keltek ma (azt mondja). Ez a portéka ennyiért kelt, ez a portéka ennyiért kelt (azt mondja).

A felesége megharagszik:

— Énvelem nem beszél! — mondja.

Elmegy a szomszédba, és:

— A gazda énvelem nem beszél — mondva így szól.

Azután (egy) szomszédbéli ember így szól:

— Van nektek (egy) kutyátok, lánczon áll (azt mondja), öld ezt meg (azt mondja), azután megjövén teveled beszél (azt mondja).

A gazda megjött a boltból és a nénjével beszél. A felesége így szól:

— Miért beszélsz te a nénéddel (azt mondja), megölte ma a kutyát! (azt mondja).

— Kutya helyébe kutyát megint lehet venni! — mondja a gazda.

Azután másnap a felesége megint a szomszédba megy és:

— Énvelem a gazda nem beszél! — mondja.

Ez a szomszédbéli ember így szól:

— Van nektek (egy) lovatok (azt mondja), öld ezt meg, és (azt) mondd, hogy a néned ölte meg!

Megölte a lovat, és a gazda megjött a boltból és a nénjével beszél.

— Miért beszélsz te a nénéddel (azt mondja), a néned (a néne) megölte a lovat (azt mondja).

Ez a gazda így szól:

— Ló helyébe lovat lehet venni! (azt mondja).

Másnap lett és ennek a gazdának a felesége elment a szomszédba és kérdezi:

— Immár mit tegyek? (azt mondja). Mégis a nénjével beszél.

— Öld meg te a gyermekedet — mondja a szomszédbéli ember — megjövén teveled beszél ő aztán! (azt mondja).

Azután megölte a gyermekét. A gazda megjövén a boltból beszél a nénjével:

— Ez a portéka ennyiért kelt, ez a portéka ennyiért kelt! — mondva beszél.

Ezen gazda felesége:

— Miért (mit tenni) beszélsz a nénéddel, megölte az a gyermeket! — mondja.

Azután, a mint a gazda azt meghallotta, nénjének a kezét késsel lemetszette és elkergette. A nénje sírva-sírva ment.

— Hová menjek most már? — mondja.

Ment-ment és egy uraság házára talált. Ezen uraságnak bement a kertjébe. Az uraságnak a kertjében tizenkét alma

volt. Ezen tizenkét almából egy almát leszakított. Az uraság fia odament, és:

— Ez az alma hová lett (ment)? — mondja.

Másnap lévén, másik almát szakított. Azután az uraság fia odajött és:

— Ez a másik alma hová lett (ment)? — mondja.

Másnap lévén, másik almát szakított. Azután abból csak kilencz alma maradt. Az uraság fia megint odajövén elkezdi keresni azt, a ki az almát leszakította:

— Ki van itt? — mondja.

Ez a kezetlen leány előjött és őt haza vitte. Az uraság azután azt mondja, hogy a fiát meg kell házasítani. Keres-keres, leányt nem tud találni szépet. Az uraság fia így szól:

— Apám (azt mondja), mi ehez hasonló szépet nem tudtunk találni (azt mondja). Ezt kell elvenni (azt mondja) feleségül (férjhez)!

Azután elvette és megesküdtek. Őszre fordult (az idő), és az uraság fia elment katonának. A mikor elment, a felesége teherben (nehéz ember) maradt. Azután így szólt a mikor elment:

— Az én feleségem teherben maradt (azt mondja), ha az gyermeket szül, ti hozzám levelet küldjetek! — mondta.

Azután kis vártatra az uraság fiának ez a felesége fiúgyermeket szült.

— Levelet kell küldeni most már! — mondják.

Egy koldus (kenyeret gyűjtő ember) tért be (hozzájuk), övele kell a levelet elküldeni, azt mondják. A levelet megírva övele küldték el. Avval a levéllel menvén-menvén (egy) városba érkezett és egy gazdánál szállt meg. A gazdának a felesége így szólt:

— Te (azt mondja) nem fürdesz meg? — mondta.

Elment a fürdőbe. A levelet letette az ablak elé. A mikor ő elment, a gazda felesége ezt a levelet megfogta és megnézte. Az volt (bele-)írva, hogy fiúgyermeket szült. Ez (amazt) áthúzva (elrontva) (azt) írta:

— Kutyakölyket szült! (azt mondja).

Ez a koldus kijött a fürdőből, és fogta a levelet, és elment. Megérkezett az uraság fiához és odaadta. Az uraság fia elvevén ezt a levelet, megnézte és sírt:

— Miért szült az én feleségem kutyakölyket? — mondta.

Azután levelet írt, hogy: — ha kutyakölyket szült is, neveljétek a míg én haza megyek — (mondva), és ennek az embernek adta. Azután ez a levélvivő ember visszatérés közben megint ezen gazdához ment be. Bement és a gazdának a felesége:

— Megfürdesz e megint? — mondva így szólt.

Az így szólt:

— Megfürdöm (bemegyek t. i. a fürdőbe) — mondta.

A mikor elment a fürdőbe, ezt a levelet letette az ablak elé. A gazdának a felesége ezt a levelet megfogta és megnézte:

— Ha kutya kölyke is, neveljétek! — mondva így szólt.

Azután a gazda felesége másik levelet fogva (azt) írta:

— Egy napig se neveljétek! — mondva írta.

Azután ez a levélvivő ember ezt a levelet az uraságnak adta. Az uraság fogta és sírt:

— Miért írta így (mondva)? — mondta.

A gyermeket a karjára emelve ültette és megy ez a kezetlen asszony. A mint megy az úton:

— Vizet ihatnám! — mondva így szól a gyermek az anyjának.

— Nincsen nekem kezem téged megitatni! — mondja. Hadd megyek én bele a vízbe, hadd megyek bele a míg te vizet ihatsz, és te igyál gyermekem!

Belement a míg a gyermeke vizet ihatott, és a gyermeke ivott vizet, és megfordulva kijött. Ezen kezetlen asszonynak a vízben keze lett. Ő megörült:

— Én is (már) bárhova megyek is, nem halok meg éhen! — mondta. Kezem lett — mondta.

Azután betért egy városba. Egy gazdánál (gazdához) szállást kér. A gazdának a felesége:

— Menj a fürdőbe (és) feküdj le! — mondta.

A gazdához katonák tértek be szállásra. Azután szállásra térvén elkezdtek mesélni.

— Most már te, gazda, tudsz-e mesélni? — mondták.

A gazda:

— Én nem tudok! — mondta.

A gazdának a felesége:

— (Egy) koldus (kenyeret kéregetve járó) ment a fürdőbe, az talán tud? — mondva így szól.

Elmenve odahívták ezt a fürdőbéli asszonyt.

— Tudsz-e te mesélni? — mondva kérdezték.

— Tudok! — mondja. De ha mesélek, aztán a ki megállít engem, azt meg kell verni! — mondja.

Ezt papirosra írták. Azután ez az asszony elkezdett beszélni:

— Volt régente (azt mondja) egy gazdának két fia (azt mondja). Az idősebbik leány volt (azt mondja), a kisebbik fiú volt (azt mondja). Ez a leánygyermek nem ment férjhez (azt mondja), a kisebbiket sajnálva. Megnőtt (azt mondja) a kisebbik, megházasította (azt mondja) ez a leány. Az boltos (bolttal árusítást tevő) volt (azt mondja). Azután ezen gazda fia a boltból megjövén, a feleségével nem beszél, csak a nénjével beszél (azt mondja). Azért a felesége megharagszik és a szomszédba menve beszéli (azt mondja): — Mit tegyek most már (azt mondja), az én uram csak a nénjével beszél (azt mondja), ha a kereskedésből (árusítást árulván) hazajön! . . . Ez a szomszédbéli ember így szól (azt mondja): — Lám van néktek lánczon álló kutyátok, öld ezt meg, aztán nem beszél a nénjével (azt mondja). . . . A kutyát megölte aztán.

— Úgy van-e? — mondva így szólt a gazda felesége.

Azt elverték. Azután ezt a mesét mondta:

Azután a mikor még egyszer megjött a boltból az adás-vevésből, megint beszél a nénjével. A felesége megint megharagudott és a szomszédba menve így szólt: — Mégis a nénjével beszél! — mondva így szólt. — Van néktek istálóban álló lovatok, mondta, ha ezt megölöd, nem beszél a nénjével, — mondta . . . Azután megölte ezt a lovat, és a mikor a gazda megjött, a felesége így szólt: — A néned megölte a lovat! — mondta . . . — Ló helyébe van nekünk lovunk! — mondta.

— Úgy van-e? — mondva így szólt a gazda felesége.

A gazda feleségét elverték.

— Azután megint, a mikor a gazda az adás-vevésből megjön, a nénjével beszél. A gazda felesége megint kiment a szomszédba, és: — A nénjével beszél az én uram! — mondva így szólt . . . — Öld meg te a kezedben lévő gyermekedet! —

mondva így szóltak a szomszédék. Azután nem beszél a nénjével — mondva így szóltak . . .

— Úgy van-e? — mondva így szólt a gazda felesége.

A gazda feleségét meggyömiszölgették.

— A mint a gazda ezt meghallotta, a nénjét megfogta és lemetszette a kezét: — Eredj akárhová! — mondva így szólt... Azután elment a kezetlen, és ment-ment az úton, odaért egy urasághoz. Az uraságnak a kertjében csak tizenkét alma volt. Az uraság fia ezt az almát minden nap megolvassa. Ez a kezetlen ezt az almát leszakította. Az uraság fia odament, és: — Ki szakította le ezt az almát? — mondva így szólt... Másnap lett és másik almát szakított. Másnap odament az uraság fia, és: — Ki szakította le ezt az almát? — mondva így szólt . . . Csak tíz alma maradt. A mikor elérkezett a másnap, másik almát szakított. Csak kilencz alma maradt. Másnap odament az uraság fia, és: — Ki szakította le ezt az almát? — mondta... Kezetlen leány áll a kertben: — Én szakítottam le! — mondva így szólt . . . Őt haza vitte. Az uraság fia azon gondolkodott, hogy megházasodik. Hozzá hasonló szép leányt nem talált. — Ővele legyek nős! — mondta . . . Az uraság fia elment katonának, a felesége teherben maradt. — Ha én elmegyek, hozzám levelet küldjetek! — mondta az uraság fia. Akármit szülne is, küldjetek (levelet)! — mondta . . . Ez a kezetlen asszony fiúgyermeket szült (talált). Koldus (kenyeret kéregetve járó) ment az urasághoz. — Te a helyett hogy kenyeret kéregetve járnál, eredj az én fiamhoz evvel a levéllel! — mondta . . . A levelet megírva odaadta és (az) elment. Odaért egy városba, megszállt (egy) gazdánál (gazdához). A gazdának a felesége így szólt: — Nem szeretnél te megfürdeni? — mondta . . . — Megfürdöm (bemegyek)! — mondva így szólt . . . A levelet kitette az ablak elé. Ezen gazda felesége, a mikor ő a fürdőbe ment, a levelet megfogva megnézte és az volt (bele-)írva, hogy fiú-gyermeket szült. Azt ezen gazda felesége áthúzogatva (elrongálva) (azt) írta: — Kutyakölyket szült — mondva.

— Miért volt úgy? — mondva így szólt a gazda felesége.

A gazda feleségét meggyömiszölgették.

— Azután az uraság fiához érkezvén ezen levélvivő odaadta ezen levelet. Az uraság fia fogta és sírt: — Ha kutya-

kölyket szült is, neveljétek a míg én (haza) megyek! — mondta... Azután az uraság fia levelet írva ezen embernek adta és elküldte (őt). Ezen gazdához megint bement az. Bemenvén a gazda felesége: — Nem fürdenél te meg? — mondta... A mikor az a fürdőbe ment, letette a levelet az ablak elé. A gazda felesége ezt a levelet fogta és áthúzgálva (elrongálva) (azt) írta: — Egy óráig se éljen! — mondta... Azután ez az ember kijött a fürdőből, és elvitte ezt a levelet. Odaadta az uraságnak és ennek a kezetlen asszonynak. Azt parancsolta, hogy egy napig se neveljék (azt mondja). Az uraság fiának kezetlen felesége a gyermekét karjára ültette és elment az úton. A gyermeke: — Anyám, én vizet ihatnám! — mondva így szólt... — Nekem, gyermekem, nincsen kezem tégedet vízzel megitatni! — mondta. Hadd megyek a vízbe és te magad igyál! — mondja a gyermekének... A mikor ivott a gyermeke vizet, megfordulva kijött. Mind a két keze meggyógyult. Megörült: — Én, mivelhogy meglett ez a kezem, nem halok meg éhen! — mondva így szólt...

Ezen mesét hallgató katonák között az uraság fia is (ott) volt. Ez a feleségét megfogva megcsókolta, és:

— Ez volt az én feleségem! — mondva így szólt.

Azután eljöttek onnan, és haza mentek az uraság házába. Még ma is élnek. (vV.)

### 3. Holdarczú-naparczú gyermek.

*olaχ 'ŏramʙalā kajať patšā ūľə, ṕürť ḱŏɒ́ėssìńē šęrmā tŏrɒ́žə. tŏlŏχ kārɒ́žęǵəń ṕīžə χ́ŏř, ṕīśśəš popľāśśə. aslį̄ kalať:*

*— ǜť ťŏsľŏ ḱŏʙē tŏχŏnɒārɒęttęm-ťšə patšan ṕėś χālęχńē! — ťėť.*

*ťėṕŕī kalať:*

*— ṕīžə śol tŏranɒarzā ōsrętteṃ ṕėś patšā χālęχńē! — ťėť.*

*ḱŏžŏńńī kalať:*

*— patšā uľńē kaťšťšā kajzan ṕŏŕē śurzā ṕiś àɒ́žā tŏṿŏttŏm-ťšə! — ťėť, ṕŏř ṕīɒ́žə ōjęχ, ṕŏř ṕīɒ́žə χ́ŏṿėľ àɒ́žā tŏṿŏttŏm-ťšə! — ťėť.*

*patšā ūľə onā īľťńəɒ́ē aššìńē kalať:*

*— vot śaplā ťŏľŏḱŕē kōrɒęm — ťėť —, olaχ 'ŏramrā kalať — ťėť — ṕŏř χ́ŏřə — ťėť: ǜť ťŏsľŏ ḱŏʙē tŏχŏnɒārɒęttęm — ťėť —*

*véś patšā χāleχńē — ťeť. ťepŕī kalať — ťeť: víś śol véś patšā χāleχńē toranDārDętteɱ-ťšə ťezē kalať, — ťeť. pŏŕ ýŏŕə kalať: patšā ùľńē kajzan pŏŕē śurzā víś àDžā toγŏttom — ťeť —, pŏŕ pīDžə ōjeχ, pŏŕ pīDžə ýŏγeľ.*

*— taγaj śuraža* s *epṗiń! — ťeť.*

*kāŕəśťē śurāśŕəžə. toj tūŕəś, ìzē kīľDžəś. von-śiťś śolDā ańDžaχ pōlnę ýŏŕ, śurmā χorať. ýŏŕʙē śurDžəDē ýŏŕ māGerať. ýŏŕən χīrem jōľDžə. varā pōrenzan-pōrenzan patšā ūľəń toχsā kajmallā pōlnę* s*alDaksamBā. patšā majrį̄ àDžā tūŕə, pŏŕ àDžā. ìkkəšńē śuratmā vij śiťńēŕə, varā kārDžęGā tšŏńzē pūrDžəś, kārDžęk àDžā tuDārDžə, pŏŕ pīDžə ōjeχ, pŏŕ pīDžə ýŏγeľ. pŏŕ àDžį̄ńē χoγārDžə, malDan śoratnį̄ńē, kajran śoratnizèńē ìzē kāŕə. òn vīrẹńńē jį̄Dę śürī praχsā χoγārDžə. patšā patńē χot śįrzā jārDžəś* s*alDakran. pŏŕ pīDžə ōjeχ, pŏŕ pīDžə ýŏγeľ — ťērəś — pŏŕ àDžā, ìkkəš jįt śürī — ťērəś. patšā patńē kājnę tšoχńē jal víťťər tχsā kajmallā pōlDžə.*

*— moľDžā kŏŕńēštəń-ī* s*alDak? — tēšśə.*

*salDak kalať:*

*śan śorem kŏśťeť — ťeť — χōtnę polzan kŏŕəs-ťšə! — ťeť.*

*salDak moľDžā kŏŕńē kāŕə, χotńē kęlarzā īľDžə moľDžā χoźį̄, volazā pōχŕə, pŏŕ pīDžə ōjeχ pŏŕ pīDžə ýŏγeľ pŏŕ àDžį̄, īGə jįt śürī ťezē śį̄rnę. onā śŏťsē tókŕəDē, «vížə jįt śürī śorātnę» ťezē śīŕDžə. patšā ūlə patńē śīťńə* s*alDaktā χotńē pārDžə. patšā ūlə volazā pōχŕəDē:*

*— ńŏńŕėń kaplā pōlDęmęr-žį̄? — ťeť.*

*— «ńŏń polzanDā ōsręr — ťeť — èp puriťśťśįn kajallā» — śaplā śįrzā pārDžə. kajallā kīľńə tšoχńē* s*alDak moľDžā kŏŕńē kāŕə śaγ śįn patńē. χotńē kajallaχ volazā pōχŕəDē «èp puriťśťśįn kŏŕik-stā tśīGər» ťezē śįrzā jārDžə γγaťťėr χoźį̄. pūrDžə, χODā pārDžə* s*alDak patšànā:*

*— mā kaplā kalānę-žį̄? — ťezē koľanmā taprātŕəś. sarGoγoj piDžəGìńē χōpŕəśťē pŏŕ śokkor pārDžəś. īGə jįt śürìńē, àDžį̄ńē, toγāttęšńèDē tīńəzē kāŕəśťē jārDžəś sarGoγoj piDžəGìBē. vōzèńē varā χom śaptarzā kęlārDžə ťip śŏŕē.*

*— àBį̄,* ta*Bam-į̄? — ťeť, àDžį̄ kalať.*

*— an tap àDžam — ťeť — šoγā kajātpęr! — ťeť.*

*— ťip śŏŕē tōχręmęr vŏť àBį̄! — ťeť.*

*— tapsā pōχ ėpṗiń! — ťērə.*

*ṕiɒ́ẑəǴìńē tāpŕə, ṕiɒ́ẑəǴī salanzā kāŕə. tōχŕəś ťiṕ śŏŕē. χŏmaran šalaš tūŕəś.*

*— àʙī̱ kājęk ti̱tmā kajam-ī̱? — ťėť.*

*śüś pęrɒ́ẑi̱ńɒ́ẑėń pʊšal tūŕəɒ́ē oχottā kāŕə. oχotrā kōrɒ́ẑə ìḱ ozal àɒ́ẑī̱, ṕŏŕ pōrɒę tōpnę, ťēʙŏŕ tŏχŏnzan kōręnmallā mar šľapkā. vŏzam vŏrŏẑāśśə.*

*— ėɒ́ėḿ ùľ-χ́əŕ ōjęrzā parať ṕėŕē! — ťēśśə.*

*ėɒ́ėḿ ùľ-χ́əŕ ōjęrzā parmā pōľɒ́ẑə. ṕŏŕ paɒak tūŕə:*

*— ùtsā jaram — ťėť —, kam malɒan śiťsē ìzē ḱiľėť, onā paχaraχ jaʙalī̱! — ťėť.*

*ùtsā jaramʙakkī̱ tūŕəɒ́ē kot χi̱śńē tī̱tŕə paɒakkì̱ńē. ozal àɒ́ẑì̱zam ši̱razā ťśopsā kāŕəś. vŏzam kajallā ḱiľėťśťśiń porttì̱ńē īľɒ́ẑəɒ́ē 'ı̣śľəḱńē tŏχŏńɒ́ẑə, vŏzam koŕēmāŕəś varā. kāŕə varā āmęš patńē vŏl.*

*— vot àʙī̱. ḿŏń èṕ tōpręm! — ťėť. šľapkā tōpręm — ťėť —, pōrɒę tōpręm! — ťėť.*

*porttì̱ʙėľē ṕīśśə kāsŕəɒ́ē ṕīżə χūtlę ṕüŕť pōľɒ́ẑə. 'ı̣śḿėľľī-śiḿėľľī porɒ́ē pōľɒ́ẑə. iŕťsē kājnę ťśoχńē ḱīḿə śińɒ́ẑėń pat ā śi̱nni̱zėḿ ṕüŕťńē kōrɒ́ẑəśťē ḱŏŕɒ́ẑəżə kormāškęn. pŏχsā śüŕēŕəśťē ṕėś ťŏľŏńzē kāŕəś. śīťŕəś kajallā patšā patńē.*

*— ēʙŏŕ kājnę ťśoχńē šū χ́ŏŕŏńɒ́ẑē χęjęr-ťśťśə — ťēśśə. ēʙŏŕ kajallā ḱiľėťśťśiń ṕüŕť tùzā lārtnę! — ťēśśə.*

*maj śok korzāɒęn-ťśťśə — ťėť. onʙak mar śŏŕ śińɒ́ẑē por! — ťėť, patšā ūľəń kajran alānnę majrī̱ kalať. ťīńəs varri̱ńɒ́ẑē ìḱ joʙā — ťėť —, īǴə joʙì̱ɒ́ē ī̱lɒęm — ťėť. īǴə joʙā tŏrŏńɒ́ẑē ṕīżə ṕiɒ́ẑəǴē àvęrāśśə — ťėť. ṕŏŕī χalap popľať — ťėť —, ťėṕŕī jorlať — ťėť —, ajalɒī̱ taɒā śińɒ́ẑē sāzęlęn jorlať — ťėť —, śińɒ́ẑē sāzęlęn poplať. — ťėť.*

*ṕŏŕ ṕīɒ́ẑə ōjęχ, ṕŏŕ ṕīɒ́ẑə χ́ŏṕėľ àɒ́ẑā kŏnā īľťńəɒ́ē ìzē pūrnę χujzėń ḱiľńē.*

*patšā χāleχsam kaľľaχ iŕťsē kajāśśə ḱīḿəʙėľē ṕüŕť ōḿəńɒ́ẑėń, ḱŏŕɒ́ẑəś kormāškęn. ťŏľŏńzē kāŕəś. īǴə joʙā tŏrŏńɒ́ẑē ṕiɒ́ẑəǴē por, śüľɒ́ī pī̱zęk sāzęlęn jorlať, pī̱zęk sāzęlęn popľať, ajalɒī̱ ṕŏɒ́ẑiḱ sāzęlęn jorlať, ṕŏɒ́ẑiḱ sāzęlęn popľať. ṕüŕɒ́ē ḱŏŕɒ́ẑəśťē ṕŏŕ ṕīɒ́ẑə ōjęχ ṕŏŕ ṕīɒ́ẑə χ́ŏṕėľ àɒ́ẑā kōrɒ́ẑəś. patšā patńē śīťŕəśťē kalāśśə:*

*— vot ēʙŏŕ kōrɒęmęr — ťēśśə — īǴə joʙā, tŏrŏńɒ́ẑē ṕiɒ́ẑəǴē por — ťēśśə —, śüľɒ́ī pī̱zęk sāzęlęn jorlať, pī̱zęk sāzęlęn popľať, ajalɒī̱ ṕŏɒ́ẑiḱ sāzęlęn jorlať, ṕŏɒ́ẑiḱ sāzęlęn popľať. ṕŏŕ ṕīɒ́ẑə ōjęχ ṕŏŕ ṕīɒ́ẑə χ́ŏṕėľ àɒ́ẑā kōrɒęmęr! — ťēśśə.*

— *maj śok korzāᴅe̱n-ťšťšə — ťėť —, unʙak mar śŏ̆ŕ śiń́ᴅźē̆ por! — ťėť, patšā ūľəń kajran alānne̱ majrī̱ kalať. ťīńəs varri̱ń́ᴅźē̆ moɢŏr por — ťėť —, ī̱lᴅe̱m mŏjraɢāllę, mŏjraɢī̱ tŏrŏχ pōlę joχať — ťėť —, ī̱lᴅe̱m pōlę — ťėť.*

*ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə ōjęχ ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə χ́ŏ̆ṷ́ėľ àᴅźā onā īľťŕəᴅē̆ χuzėḿ patńē̆ ìzē̆ pūrᴅźə moɢŏrā. ḱīḿəʙē̆ kajaɢanzam kōrᴅźəźə ṕüŕᴅē̆, korzā śüŕē̆śśə, ī̱lᴅe̱m mŏjraɢāllę moɢŏrā kōrᴅźəźə, ī̱lᴅe̱m pōlę joχať moɢŏr mŏjrī̱ tŏrŏńᴅźėń. korzā śüŕē̆ŕəś, kōrᴅźəś ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə ōjęχ ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə χ́ŏ̆ṷ́ėľ àᴅźànā, kōrᴅźəś ī̱lᴅe̱m joʙā tŏrŏńᴅźē̆ jorlazā lārnę ṕiᴅźə-ɢèńē̆. toχsā kāŕəśťē̆ patšā patńē̆ śīťŕəśťē̆ kalazā kęᴅarᴅāśśə:*

*— vot ē̆ʙŏ̆ŕ kōrᴅęmęr ī̱lᴅe̱m mŏjraɢāllę moɢŏr — ťē̆śśə —, moɢŏr mŏjrī̱ tŏrŏńᴅźėń ī̱lᴅe̱m pōlę joχať — ťē̆śśə. ī̱lᴅe̱m joʙā tŏrŏńᴅźē̆ ī̱lᴅe̱m ṕiᴅźəɢėzėḿ jorlanì̱ńē̆ kōrᴅęmęr — ťē̆śśə. ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə ōjęχ, ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə χ́ŏ̆ṷ́ėľ àᴅźā kōrᴅęmęr! — ťē̆śśə.*

*— maj śok korzāᴅęr-ťšťšə — ťėť —, onʙak mar śŏ̆ŕ śiń́ᴅźē̆ por — ťėť, patšā ūľəń kajran alānnę majrī̱ kalať. ťīńəs varri̱ń́ᴅźē̆ joman — ťėť —, joman śiń́ᴅźē̆ ìḱ àᴅźā por — ťėť —, ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə ōjęχ ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə χ́ŏ̆ṷ́ėľ — ťėť. ṕŏ̆ŕē̆ jorlazan χ́ŏ̆ʙŏ̆ŕᴅėḿėľľē̆ — ťėť —, ťėṕŕē̆ jorlazan māɢęrzā jarmallā! — ťėť.*

*— kormā kajasťšə onā! — ťėť patšā ūľə.*

*ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə ōjęχ ṕŏ̆ŕ ṕīᴅźə χ́ŏ̆ṷ́ėľ àᴅźā onā īľťŕəᴅē̆ šotlāŕə:*

*— ṕīŕəń ṕiᴅźizėḿ polāśśə vŏzam! — ťėzē̆.*

*kāŕəᴅē̆ īɢə ṕīᴅźəšńē̆ ìzē̆ pūrᴅźə. vŏzam v́īśśəń pōľᴅźəś varā. āššə patńē̆ jəsŕėń ḱŏ̆ʙėŕ χūŕəś:*

*— aťťī̱ purāᴅe̱n-ī̱ ṕē̆ŕəń paᴅā χŏnànā? — ťėzē̆ ťšŏ̆ńᴅźəś.*

*— āššə onā iľťsėń māɢęrzā jārᴅźə:*

*— man àᴅźazam sėŕ polāttęŕəś! — ťėzē̆.*

*— no ajᴅā ėṕṕiń aťťī̱! — ťē̆ŕəś.*

*jəs ḱŏ̆ʙėŕ śìńē̆ toχsā tŏrᴅźəśťē̆ vŏzam ōtnę śē̆ḿəń ḱŏ̆ʙėŕī ṕŏ̆ťsėχ́ pūrᴅźə. varā śīťŕəś ūľəzėń ṕüŕťńē̆. 'ı̣śḿē̆ śìḿē̆ taprātŕəś, 'iśŕəś-śīŕəśťē̆ varā porᴅē̆ kāŕəś patšā χolì̱ńē̆ pōrę̱nmā. χaľᴅē̆ poľiń onᴅā pōrę̱nāśśə.*

Magányos ucczán megy a pádisáh fia, (egy) ház sarkához megállott vizelni. Özvegy asszonynak három leánya (van), mind a hárman beszélnek. Az idősebbik (így) szól:

— Test-színű inget öltetnék a pádisáh egész népére! — mondja.

A másik (így) szól:

— Három évig jóllakatva tartanám az egész pádisáh népét! — mondja.

A kisebbik (így) szól:

— Ha a pádisáh fiához mennék férjhez, egyszer (vele) hálva három gyermeket hoznék világra! — mondja. Holdarczú-naparczú gyermeket*) hoznék világra! — mondja.

A pádisáh fia azt meghallotta és apjának (így) szól:

— Lám így láttam álmomban (álomban) — mondja —, magányos ucczán (így) szól — mondja — egy leány — mondja —: test-színű inget öltetnék — mondja — az egész pádisáh népére — mondja. A másik (így) szól — mondja: három évig az egész pádisáh népét jól tartatnám, (így) szól — mondja. Az egyik leány (így) szól: Ha a pádisáh fiához mennék, egyszer (vele) hálva három gyermeket hoznék világra — mondja —, az egyik arcza hold, a másik arcza nap.

— Nosza el kell hát jegyezni! — mondja.

Elmentek és eljegyezték. Lakodalmat ültek, elhozták (a leányt). Csak tizenhét éves volt a leány, fél (vele) hálni. A leánynyal hált és a leány sír. A leány teherben maradt. Azután éldegélvén-éldegélvén a pádisáh fiának el kellett menni a katonákkal. A pádisáh felesége gyermeket szült, egy gyermeket. Kettejét megszülni nem volt elég az ereje, azután elmentek vénasszonyt (bábaasszonyt) hívni, a vénasszony világra hozatta a gyermeket, az egyik arcza hold, a másik arcza nap. Egy gyermekét meghagyta, az előbb szültet, az utóbb szülteket elvitte. Annak a helyébe kutyakölyket hagyott. A pádisáhnak levelet írva elküldték (egy) katonától. Egyik arcza hold, a másik arcza nap — mondták — az egyik gyermek, a ketteje kutyakölyök — mondták. A pádisáhhoz mentében (egy) falun keresztül kellett mennie.

— Nem mégy-e fürdőbe katona? — mondják.**)

A katona (így) szól:

— Viszket a derekam — mondja — ha be van fűtve, be kellene menni! — mondja.

---

*) Szószerint: «egyik arcza hold, másik arcza nap gyermek».

**) Oroszország népeinél a vendéglátáshoz tartozik, hogy a vendég számára jó meleg fürdőt készítenek.

A katona fürdőbe ment, a levelét kitéve a fürdő gazdája elvette, elolvasta, az volt megírva, hogy egyik arcza hold, a másik arcza nap, az egyik gyermek, (és) két kutya-kölyök. Azt kitörölte és azt írta, hogy «három kutyakölyket szült». — A katona megérkezett a pádisáh fiához és a levelét odaadta. A pádisáh fia elolvasta és:

— Miért jártunk (lettünk) így? — mondja.

«Akármi van is, neveljétek fel — mondja — a míg én vissza megyek» — így írva odaadta (a levelet). Visszafelé jöttében a katona elment ezen emberhez, hogy fürdőbe menjen. A levelet megint elolvasta és azt írta a kvártélyos gazda: «a míg én visszamegyek, dugjátok bárhova». Elment, a levelet odaadta a katona a pádisáhnak:

— Miért szólt így? — mondva búsulni kezdtek. Negyven vedrós hordóba*) zárták és egy kenyeret adtak. A két kutyakölyket, a gyermeket, mind a négyőjüket (t. i. az anyjukkal együtt) elmentek és a tengerbe dobták a negyven vedrós hordóval. Azokat aztán a hullám kicsapta a szárazföldre.

— Anyám rúgjak-e? — mondja, (így) szól a gyermek.

— Ne rúgj gyermekem — mondja — belemegyünk a vízbe! — mondja.

— Kijutottunk ám a szárazföldre, anyám! — mondja.

— Rúgjál hát! — mondta.

Megrúgta a hordót, a hordó széjjeldűlt. Kimentek a szárazföldre. Deszkából kunyhót csináltak.

— Anyám, vadat fogni elmenjek-e? — mondja.

Hajszálból puskát csinált és elment vadászni. Vadászaton látott két Gonosz-fiát,**) az egyik baltát talált, a másik, ha felteszik, láthatatlan sapkát. Azok verekesznek.

— Az ember fia (fia-lánya) elosztja köztünk! — mondják.

Az ember fia (fia-lánya) ráállt, hogy elosztja. Egy botot csinált.

— Hadd dobom el — mondja —, a ki először elérve idehozza, azé az értékesebb holmi! — mondja.

— Úgy tett, hogy elhajítja és a háta mögé fogta a botot.

---

*) Egy vedro = 30 font.

**) Sátán-fia.

A Gonosz-fiai elszaladtak keresni. Mire azok visszajöttek, elvette a baltát és a süveget feltette, azok nem láthatták aztán. Elment aztán az anyjához az.

— Lám anyám, mit találtam én! — mondja. Sapkát találtam — mondja —, baltát találtam! — mondja.

A baltával hármat vágott és három emeletes ház lett. Innivaló-ennivaló minden lett. Elhaladtukban a pádisáh emberei meglátták a házat a hajóról és bementek meglátni. Végignézték és valamennyien elámultak. Visszaérkeztek a pádisáhhoz.

— Odamenetünkkor a víz partján (csak) homok (volt) — mondják. Mire mi visszajöttünk, házat építettek! — mondják.

— Lehetetlen, hogy láttad volna — mondja. Olyanféle lehetetlen földön van! — mondja, a pádisáh fiának később elvett felesége (így) szól. Tenger közepén (van) két oszlop — mondja —, mind a két oszlop arany — mondja. A két oszlop tetején három hordó forog — mondja. Az egyik mesét mond — mondja —, a másik dalol — mondja —, az alsó még vékonyabb hangon dalol — mondja —, vékony hangon beszél — mondja.

A holdarczú-naparczú gyermek ezt meghallotta és elvitte a maguk házához.

A pádisáh népei megint elhaladnak hajóval a ház előtt, bementek meglátni. Elámultak. A két oszlop tetején hordó van, a felső vastag hangon dalol, vastag hangon beszél, az alsó vékony (kis) hangon dalol, vékony (kis) hangon beszél. Bementek a házba és látták a holdarczú-naparczú gyermeket. Megérkeztek a pádisáhhoz és (így) szólnak:

— Lám mi láttuk — mondják —, a két oszlopot, a tetején hordó van — mondják —, a felső vastag hangon dalol, vastag hangon beszél, az alsó vékony (kis) hangon dalol, vékony (kis) hangon beszél. Láttuk a holdarczú-naparczú gyermeket! — mondják.

— Lehetetlen, hogy láttad volna — mondja —, olyanféle lehetetlen földön van! — mondja, a pádisáh fiának később elvett felesége (így) szól. Tenger közepében ökör van — mondja —, arany szarvú, szarva mentében hal úszik (folyik) — mondja —, arany hal — mondja.

A holdarczú-naparczú gyermek azt meghallotta és elvitte

magukhoz az ökröt. A hajóval menők megláttak a házat, végignézik, látták az aranyszarvú ökröt, aranyhal úszik (folyik) az ökör szarva végében. Végignézték, látták a holdarczú-naparczú gyermeket, látták az aranyoszlop tetején dalolva ülő hordót. Elindulva elmentek és a pádisáhhoz érkeztek és elmesélik:

— Lám mi láttunk aranyszarvú ökröt — mondják —, az ökör szarva végében aranyhal úszik (folyik) — mondják. Arany oszlop tetején arany hordók dalolását láttuk — mondják. Holdarczú-naparczú gyermeket láttunk! — mondják.

— Lehetetlen, hogy láttátok volna — mondja —, olyanféle lehetetlen földön van — mondja, a pádisáh fiának később elvett felesége (így) szól. Tenger közepében tölgyfa (van) — mondja —, a tölgyfán két gyermek van — mondja —, az egyik arcza hold, a másik arcza nap — mondja. Ha egyszer dalol, örülni kell — mondja —, ha még egyszer dalol, sírni kell! — mondja.

— Gyerünk azt meglátni! — mondja a pádisáh fia.

A holdarczú-naparczú gyermek azt meghallotta és gondolta:

— A mi bátyáink lesznek azok! — mondva.

Elment és a két bátyját elvitte. Azok hárman lettek aztán. Az atyjukhoz sárgarézből hidat raktak:

— Apa eljössz-e hozzánk vendégnek? — mondva meghívták.

Az apjuk azt meghallván sírva fakadt:

— Hiszen ti vagytok az én gyermekeim! — mondva.

— No gyere hát apa! — mondták.

Rámentek a sárgaréz-hídra és azok lépte nyomán a híd eltünt. Azután odaérkeztek a fiai házához. Inni-enni kezdtek, ittak-ettek és azután valamennyien elmentek a pádisáh városába lakni. Most is ott laknak (legyen). (vPK.)

## 4. A bűvös aczél-kova.

*χoźā pōrɐnnɐ χolàrā, ōnɐn ārɐmɐ pōlnɐ, pərē ūľɐ pōlnɐ. vɐl pet pojan χoźā pōlnɐ, ōnɐn pōlnɐ maɣāzɐnzam, savotsam, śāvɐmbā ōnɐn sotmallɨ tavardā nomaj pōlnɐ. varā pər vɐɣɐtrā īltrə vɐl, tēḅər 'əmbŭ śərəńďžē jarmɐŋkā polat tenìńē. vɐl jarmɐŋkā víś śol tɐrmalā pōlnɐ. varā šotlārɐ ùľńā śak jarmɐŋkànā sotmā jermē. varā vɐl χuḍārťśɐ vīźə pāržɐ tavar. ūľɐ toksā kāŕɐ jarmɐŋkàjā*

*sotmā. śitsen varā vęl sōtrę pet pūzęk parį̄špē. śā ūľę toksā kajzan ōjękran āmęžę vīľťśə, śak χoźā maŕį̄. vęl vilzen varā χoźā šotlāŕę:*

*— ēbə χaľ śāmrękk — tērə —, χərək śolā ańďžak śitsē — tērə —, tēbər maŕā ilezek polat! — tērə.*

*varā tēbər maŕā īľťśə. pet śāmrękk maŕā īľťśə, maŕį̄ pōlnę von-śiťś śolγį̄ ańďžak. χoźazam lājęk pōrę̄ńdžę́ś maŕį̄bē īγəžə. vęγęt śītrə, ūľę kajnį̄ viś śol, taγāŕę sotsā pətnə. pet nomaj okśį̄ pōlnę. šot tį̄trę kilē kilmē. toksā varā kīľťśə kū, śītrə 'ęγįzem χolį̄ńē, kərzē kāŕę χęjzēmən maγazį̄ńńē. pękrę, tarźizem, soḍaγāńęzem veźek tebrē pōlnę. kuzam varā palį̄men χęjzēńən χoźā ùľńā. šōγęšlāręś:*

*— tēməneškel χoźā kīlnə! — tezē.*

*χoźā ūľę pōlnę vaśį̄lį̄ jētlə. śak vaśį̄lį̄ pęksā śürezen toksā kāŕę. kāŕę tēbər lapkį̄ńē, śaḃaktā veźek tēbərezem pōlnę soḍaγāńęzem. vaśį̄lį̄ varā šōγęšlārę:*

*— mē jot śinzàńā tįtsā pəḍērnə? — tērə. 'ələkkizem pərèḍē śok! — tezē šōγęšlārę.*

*varā kāŕę kiľńē. kərťśə kiľńē, kīləš-šęlaγanzam, aḃat-śīməś tuaγanzam veźek tēbərezem pōlnęś. konā, śak vaśį̄lį̄jē palaman, ńiγamdā χoźā ūľę tezē šōγęšlaman. vęl veγętrā āššę kildē polman, kājnę šot ilmēškən saṿotsèńē. varā śak vaśį̄lį̄ kərzē kāŕę āššę pōrę̄nnę ťšęlanā. kōrťśę ondā, ťšej 'əśśē larat pet ťšiḃer maŕā. śak vaśį̄lį̄ḍē pet ťšiḃer aťšťśā pōlnę. vaśį̄lį̄ šōγęšlārę:*

*— eťin žāńďžęklę śį̄n maŕį̄ poľ! — tērə.*

*śaṿ maŕā varā ťšej 'əśmē ťšəńťśə vaśį̄lį̄jē:*

*— kil lājęk aťšťśā, ťšej 'əśmē lar! — tērə.*

*aḃat pəźereγenzèńē aḃat-śīməś körmē χōšrę. varā ereγē, sęrā ìzē körmē χōšrę. körzen aḃat-śīməś śiḍereγenzèńē, sęrā ereγē köreγenzèńē toksā kajmā χōšrę. toksā kāŕęś varā vęlzam. toksā kajzan śāvę χoźā maŕį̄ vaśį̄lį̄jē kalārę:*

*— ēzə pet ťšiḃer, jozō aťšťśā — tērə. èp sanā pet joraḍap — tērə —, ēzə viľamā šōγęš tįtmāstęn-į̄ mambā? — tērə.*

*vaśį̄lį̄ kalārę:*

*— ēbə χaľťšan pōrę̄nzā śanaškal viįbā viľaman! — tērə.*

*tem ťšūlə sarbalārę maŕā, śalaktā vaśį̄lį̄ šōγęžā kərmērə. maŕàjā varā nāmęs pōľťšę. varā tęrzā pər ťšęlanā otsā kərzē kāŕę. vęl sāpľę ìzē tōkrę, kalārę:*

*— mambā viľamā šōγęš tįtmāstęndęk pośnā kassā taḍā-ḍęp! — tērə.*

*vaśįlį̄ varā χęrazā jērťšə i šōγęšlārę:*

*— maŕā ozal mar — tērə —, ťšiber, jozō!*

*pərē viľamā šōγęš tįtrę i maŕàjā kalārę:*

*— jorat eppin! — tērə.*

*sapľį́nē praksā įḍalazā toḍā tùzā īľťšə, i śūrnę ťšęlanā śatsā kāŕę. varā śanaškal viľāręś śazam. śanaškal 'əśśē-ŝìzē nomaj vəremē pōrənzērťšəś. χoźā varā šot ìzē tārənťšę kilē savotsamran. kilē śītrə, maŕį̄ ōḅęškį̄ kilnìńē korzērťšə. kossā kərťšəḍē pördē:*

*— 'aχ aťšā, stā ťšiγem sanā? — tezē kalārę.*

*vaśįlį̄:*

*— 'ε mē? — tet.*

*— man ōḅęškā kìzē śītrə — tet —, sanā stā ťšiγem? — tet.*

*— 'a kirek stā ťšik! — tet.*

*maŕan pōlnę pūzęk sűndək, tęrše ťšāleš pōlnę, śűləžə ōldę šįt pōlnę. tomdįŕńē, įrlękńā śak sűndəkren kęlarzā tękkęrdē śak vaśįlįjē śandā ťšiksē χōrťšę. vīźə śęraśśḷ̀bē śęrlārę. tomdirzèńē pędazàńā, ŏrək sűndəksèńē ťšiksē pəḍērťšə. varā ōḅęškį̄ pördē kərťšə.*

*— 'aχ ōḅęškam kīľťšə, ťšej 'əśteres! — tet.*

*ťšej 'əśtērťšə, aḅat śiḍērťšə, 'ələkkiγaḅak lājęk, pōrəńťšęś. χoźā kirek stā kajzandā varā śak aťšajā kęlarzā aḅat śiḍērnə, 'ıśtērnə, viľazā vęγęt irdērnəś. śanaškal pōrənzan śak maŕā sazardak sumarā kāŕę. pop ìzē kīľťšəś, kəl kəlettērťšəś, poḅā jeśśē χuārťšęś. χoźā varā maŕį̄ patńā pį̄rťšędā kalat:*

*— 'aχ maŕam — tet —, sanā joraḍapťšę — tet —, pərńē pərī vęrśman — tet —, ozal somaktā kalaman — tet —, śalaktā varā ēzə viletn-ī? — tet.*

*— viles polat! — tet, maŕį̄ kalat. èp vilzēsən ēzə ńīmənèḍē an żelż — tet. ak man pūzęk sűndək por, èp vilzen śanā an ośśā pęk — tet —, ondā ńīməndē śok — tet. èp vilzen varā vīlə kardį̄ńē ìzē pur — tet — śak sűndəγē. man šędęk 'ęšńē ajalā lart, korapńā lart on ŝìńē. śaplak puḍarzā χuar! — tet.*

*χoźā:*

*— jorat! — tērə.*

*śaplā sojlazan ak χoźā maŕį̄ vilzē kāŕę. viś kon śītrə, puḍarmā ťšērγə patńā ìzē kajātťšťšę. sűndəkńē lartsā oraḅā ŝìńē, χį̄źęn korapńā śəklezē kajātťšťšę. tēḅər oraḅajā tolį̄ okśā χùzā, ŝìńē*

*śi̯n lartsā, ìk jeńelē sapsā kajat okśànā. vel veɣetrā īɣə saldak 'ri̯stan 'ęzatsā χuarzā kilētśə mən. śazàńā korzan tələnzē kāŕęś īɣə saldak.*

*— 'aχ — tētśə — kū χoźan okśi̯ mənəsker! — tētśə. oraḅàrā mənəsker okśā saḅaťśę? — tētśə. sündəɣəńďźē taḍā məńďźölę poľ! — tētśə.*

*ētrəś śi̯nzamran:*

*— kū χoźā kū sündəɣē stā ìzē kajat? — tērəś.*

*śi̯nzam velzàńā kalāręś:*

*— kū sündəɣē šęḍęɣā lardat ajalā, śi̯ńē lardat korapńā, śanaškal puḍarzā χuarāťśę! — tērəś.*

*śi̯nzam, saldaksam otręś varā. šōɣęšlamā poślāręś īɣə saldak:*

*— kū sündəkrē mənəsker okśā poľ? — tērəś. kaśpā purzā kęlārębęr — tērəś — kū sündəɣē!*

*varā śītrəś kazarmā, teɣātręś pęžalzàńā. ētrəś pūzękrakki̯ńďźan:*

*— kəźərlək perē χolàjā jer! — tērəś.*

*varā velzàńā χolàjā jērťśə. velzam χolàrā tōpręś tīmər kəreźē, tōpręś lom, śarlē kāŕęś vīlə-ɣardi̯ńē. ťśajmā poślāręś šęḍęɣā. ťśajzā śītrəś korop patńā. koropńā tęksā jērťśəś ājęk jeńelē. sündəɣē tortsā kęlārtśęś śülē. lombā śəmərmē poślāręś. vaśi̯li̯ ī̯rę mari̯ńē ťśoklārę:*

*— tinek pətrəm! — tezē šōɣęšlārę.*

*vaśi̯li̯ törtpē śəklezē lārtnę sűndək vidēləkńē. šōɣęšlat vaśi̯li̯:*

*— sűndək vidēləɣə śəmərəlzē kajzan siksē toksā taram! — tet.*

*sűndək vidēləɣə varā śəmərəlzē kāŕę. śəmərəlzē kajzan sazardak vaśi̯li̯ toksā tārťśę, īɣə saldak χeɣazā ìk jeńelē kajz-üksōľťśęś.*) vaśi̯li̯ varā tārťśę. jęlęnmā pəlmen, śərəndē kōńęn kossā tārnę. pet nomaj śandālęk kajzērnə. śitsē kərnə jəplə χōlə vermańńā. pūzęk jüś pərèḍē polman, veźek śā jəplə χōlę ańďźak pōlnę. ondàḍā kossā jəmə kəḅī śəḍəlzē pətnə. jəplə χōlęzam śekletsē śətsē pəḍērnəś. pet nomaj kajzāsęn varā śā vermandā sazardak šōɣęžā īľťśə:*

*— 'âχ ēḅə stā kajādęp? — tet.*

*terzā māɣerzērťśə, kalat:*

---

*) *kajzā üksē jōľťśęś.*

— *èp ńīγęńďźàḍā kormansker, vi̯ľazā śī̯lęγā kərdəm poľ — tet —, śānžęn manā tōrę śilēńďźə poľ! — tet.*

*varā tęrzā jərē-ḍarā pękkalārę. ńīməneškel jaldā kōrę̄nmas, ńīməneškel χolàḍā kōrę̄nmas, ńīməneškel vęrmandā kōrę̄nmas. pər śā vət jəplə χōlę ańďźak larat. ińďźetrē pərē tīḅə pūzęk jüś larat. šotlārę vaśi̯lī̯:*

*— śā jüś patńā kajam — tet —, tęrì̯ńā χęḅarzā pęγamdā məneškel jaldā poľi̯n kōrę̄ńə! — tet.*

*varā kāŕę śā jüś kotńā. śītrə, torì̯ńā χęḅarzā kāŕę. jərē-ḍarak pękrę, ńīməneškel jaldā, χolàḍā, vęrmandā kōrę̄nmast, varā śülelē pęksērťśə. śak jüś tęri̯ńďźek porńaγap torat śińďźē īγə ī̯lḍęm śęraśśī̯ tęrāťśťśę. šōγęšlazīľťśə varā vaśi̯lī̯:*

*— kondā kamdā poľi̯n kilet — tērə. kū śęraśśì̯zèńē ilemdē anam, pəḅər śərē puḍanzā laram! — tezē šōγęšlārę.*

*āńťśęḍā lākśęγā puḍanzā lārťśę, śüľďźəḅē vitsē lārtnę śìńē. vi̯rdat, nomajdā saγal polmārę, maŕā jōrę sassi̯zem ildənmē poślāręś. purzā śītrəś vīźə maŕā χərə ťśiḅerzem. īkšə kəźənizem kalāręś:*

*— èkī, χoḅarzā śęraśśì̯zèńē andar! — tērəś.*

*varā śülelē pęksērťśəś, śęŕaśśi̯zem vī̯ręńďźē śok. šōγęšlazā, tələnzē χi̯tsā kāŕęś. kalāťśę pərńē pərī vīššə:*

*— kondā — tēťśə — kamdā poľi̯n eḍem ūľę-χərə kìzē poľ! — tērəś.*

*no šōγęšlāręš:*

*— vęrśsan śilenderzen pārmę! — tērəś.*

*kəźəńəzęm kalāręś ēkəšńē:*

*— èkī, ēzə sarbalazā pęk. pērən śęraśśì̯zèńē ileγen kondak poľ! — tērəś.*

*ēkəžə tęrťśęḍā kalat:*

*— 'âχ — tet — məneškel eḍem ūľę-χərə pērən śęraśśì̯jē ìzē poľ — tet —, serē ńim tùmàḍā kērlə mar. vęl śęraśśì̯jā kaľak par perē! — tet.*

*kū vaśi̯lī̯ ńimdē ťśənmest. aptęrazā śītrə śā χərdē kalat:*

*— vāḍę śi̯n polzan — tet — muťśī̯ tezē kālęḅęrťśę — tet —, jašrak polzan piťśī tezē kālęḅęrťśę — tet —, χāmęrdan kəźəń polzāsęn šęŋgęl tezē kālęḅęrťśę! — tet. χər-āręm polzāsęn — tet —, vāḍę polzan męn-àγī̯ tēḅərťśə — tet —, śāmrękrak polzāsęn èkkī*

*tēḅərťšə — tet —, χāmẹrdan jaš polzāsẹn, jẹmẹk tezē kālẹḅẹrťšẹ! — tet.*

*śalaktā vaśi̯lī̯ pər somaktā ťšənmen. ńim tùmā aptẹrānẹś. tēbərìḍē vẹḍālẹγẹ śanaškalak sarbalānẹ, śalaktā vaśi̯lī̯ ńimdē ťšənmen. aptẹrazā śītnəś χərzem, kəźənìńē χōšnẹś:*

*— ēzə taḍā sarbalazā pẹk, ēzə sarbalazan pārẹ ten! — tērəś.*

*varā jẹmẹγẹ kəźəńəḍē śaplā sarbalamā poślānẹ. vẹldā śaplā ēkkəšsem somakńā kalazā tōpnẹ. śalak vaśi̯lī̯ ńīmdē ťšənmen, varā śak kəźəńə aptẹrazā śitsē kalānẹ:*

*— no apen χambā tāndẹš polzā ōḅẹškā tezē kālẹp! — tērə.*

*śanā kalazan vaśi̯lī̯ sāzẹ pārťšẹ varā:*

*— èp sērən omńā tokmā vẹḍanāḍẹp — tērə —, èp ťšaramaś — tērə. məndē poli̯n manā tẹγẹnmā pārẹr! — tērə.*

*varā śak kəźəńə, ōḅẹškā kālẹp tijeγēńə śijeldī sarapańńā χùzā prākrẹ stan sāzẹ īldənet. vaśi̯lī̯ varā sarapanā tẹγẹńťšẹḍā tōkrẹ. kū χərzəm kalārẹś:*

*— perē par 'əndə śẹraśśì̯jē! — tērəś.*

*kū vaśi̯lī̯ śẹraśśì̯jē kẹlarzā pārťšẹ. kẹlarzā parťšẹḍā kalat:*

*— èp 'əndə vi̯śśā vilep — tet —, man χī̯rẹm vi̯śśā, pet śijes kilet — tet —, ťšasrak manā aḅat śiḍērər! — tet.*

*śak χərzem varā konā kalārẹś:*

*— per χaľak purmā jeršmēspər — tērəś —, ēzə śak otmā śolbā kaj — tērəś —, kondan per-ìk śōχrẹm kajzan pərē pört por, ondā an kər — tērəś. ondan taḍā tēḅər pər-ìk śōχrẹm irtsē kajdā śimelī 'ı̣śmelī veźek por! — tērəś.*

*śanā kalazan vaśi̯lī̯ kosmā poślārẹ. kossan-kossan śītrə śā pört patńā. šōγẹšlat:*

*— kū pördē mē kərmē kalamārẹś? — tet. man taḍā valalā tēḅər pörťšə patńā kajmā ińďźē — tet. χī̯rẹm pet vi̯śśā — tet. śok, kondā kərzē pẹγam! — tet.*

*śāγẹndā kərzē kāŕẹ. kərťšəḍē pẹγat pər ťšẹlanā, ńimdē śok. tēḅərìńē pẹγat, taḍā ńimdē śok. tēḅərìńē pẹγat, pet χẹramalā tisker śəlenē ťšeplezē lartsā. ťšeplezē lartsàḍā parzā aš moklaγī̯ pośkap. śəlēnən toḍī̯ śitmes pər ši̯t aš patńā. pər vədrē šū lartsā parzā, šū patńàḍā śitmes śəlen toḍī̯ pər ši̯t. śəlen vaśi̯li̯jē korzērťšəḍē kalat:*

*— 'āχ vaśi̯lī̯ sanā ēḅə śiťš śol kəḍēḍəp, χẹńďźā vaśi̯lī̯ kīlə-žī, tēḍəp. èstē vi̯śsàḍā ēḅə taḍā χī̯ḍẹ vi̯śsā. èstē nomaj χən-χor kor-*

*zàḍā èp taḍā nomaj korzā. ès manā želè! manā železen èp sanā ʾəmərèḍē mānmɐp. śak ažā man omńarak təksē par! — tet.*

*vaśi̯lu̯ kalat!*

*— ʾāχ — tet —, ēḅə sanā, śanaškal tisker kājɐ̨rā təksē pamā voj śitmes!*

*śəlen jeplèḍē sarbalamārɐ̨, śalak vaśi̯lu̯ śukńarak təksē pamārɐ̨ ažā. śəlen kalat:*

*— ašnā pamārɐ̨n, pamārɐ̨n, śak šū vedrìńē man omńarak ìzē lart apen! — tet.*

*— śok, śā šuàḍā ìzē lartmāstɐp! — tet vaśi̯lu̯.*

*śəlen taḍā jeplèḍē sarbalamārɐ̨, śalak vedrèjē ìzē lartsā pamārɐ̨.*

*— vedrìńē lartsā pamārɐ̨n χoť — tet —, porńùnā śā šuā ťšiksē kɐ̨larzā man ťšəlɣē śińē pos χoť! — tet.*

*vaśi̯lu̯ tɐ̨rťšɐ̨-tɐ̨rťšɐ̨ḍē šōɣɐ̨šlārɐ̨:*

*— man porńàjā nomaj šū śi̯ḅɐ̨źaḍ-i̯u̯? — tērə. jəḅetsē təɣem! — tezē šōɣɐ̨š ti̯trɐ̨.*

*porńi̯u̯ńē jəḅētrəḍē ťšəlɣī śińē təkrə. sazardak śəlen ťšeḅə pērəńďžəḍē ťšep tāḍɐ̨lzā kāŕɐ̨dā pört kisterenzē jōľťšɐ̨. śəlen toksā vəśsē kāŕɐ̨. vaśi̯lu̯ śəlen toksā kajni̯u̯ńē korzā χi̯tsā tələnzē tɐ̨rzā jōľťšɐ̨. šōɣɐ̨šlazā jērťšə:*

*— mē kaplā tūrɐ̨m? — tet. man tenɐk viśsā viles polat — tet. ťšazrak toksā kajamdā leš χərzemren valdan śitsē χi̯rɐ̨m tɐ̨randarzā puḍanzā laram! — tezē šōɣɐ̨šlārɐ̨.*

*toksā kosmā poślārɐ̨. kossā śitrə tēḅər pörťšə patńā. kossā kərzē kāŕɐ̨ pördē. pɐ̨krɐ̨ kɐ̨maɣàjā, kɐ̨maɣàrā χōḅɐ̨luzam kökkɐ̨ľzam, śimelī-ʾəśmelī nomaj pōlnɐ̨. kɐ̨lārťšɐ̨, śīrə ʾəśrə, χi̯rɐ̨mńā tɐ̨randārťšɐ̨ḍā kɐ̨maɣā àńā puḍanzā lārťšɐ̨ḍā vi̯rdat. nomajdā saɣal polmārɐ̨, māɣɐ̨rnɐ̨-soslānɐ̨ sāzɐ̨ īldənmē poślārɐ̨. kossā śitrəś, kərťšəś pördē χajɣu̯ χərzem i vɐ̨rźāťšɐ̨:*

*— okmak vaśi̯lu̯, mē kərdən vɐ̨l pördē, mē jērdən vɐ̨l χɐ̨ramalā tisker śəlenē?*

*kū vaśi̯lu̯ ńimdē ťšənmes, vi̯rdat. īkkə mɐ̨n χərizem kalāťšɐ̨:*

*— šiɣrazā topsā kɐ̨larzā vileres! — tēťšə.*

*jɐ̨mɐ̨ɣɐ̨ kalārɐ̨:*

*— śok sēr ʾəś vɐ̨l vaśi̯lu̯ḅē! — tērə. mən toassi̯u̯ńē χam pəlep! — tērə.*

*ši̱razā tōpre̱ś vaśi̱li̱jē ke̱maγā aṅďźā. tortsā ke̱lārťśe̱ś, ve̱rźāťśe̱ īγə me̱n ēkkəš:*

*— vileres! — tēťśə.*

*kəźənī kalat:*

*— ombā sērən 'əś śok! — tet.*

*varā vaśi̱li̱jē īľťśəḍē pərē śe̱ḍe̱k pi̱nžak te̱γe̱ndārtre̱, ìzē kāŕe̱ tolā. kəletren ìzē kīľťśə pūze̱k āme̱rt kāje̱k. śìńē lārte̱rdā vəśterzē jērťśə. āme̱rt vəśmē poślāre̱, vəśsē śülelē χoḅarmā poślāre̱. χoḅarzā śītrə kuak pəldē təγəniťśen. śandā śitsen, āme̱rt kāje̱k ke̱št χərəńťśəḍē vaśi̱lī̱ 'əźērənzē kāŕe̱. ajalalā anmā poślāre̱ i śülden pe̱γat. ve̱l üγes vī̱re̱ndā pörtkap pūze̱k ťśol vi̱rdat. šōγe̱šlat:*

*— śā ťśol śìńē üksen še̱ne̱m-šāke̱mdā jolas śok! — tet.*

*anzā üγes tēnə ťśòńā pər vāḍe̱ śi̱n kossā śitsē ti̱tsīľťśəḍē ťśol śìńē lārtre̱. vaśi̱lī̱ ťśol śińďźē larat sərəm tīnə 'e̱sse̱r, okmak śi̱ngap. larzan-larzan šōγe̱šlāre̱:*

*— 'āχ — tet —, taḅak tordas kīľťśə, taḅak ke̱zi̱jē ťśīknəžī? — tezē šōγe̱šlāre̱.*

*ke̱zi̱ńďźē širamā poślāre̱, pər ke̱zì̱ńē ťśiγet, ńimdē śok. tēḅərńē ťśiγet, ńimdē śok. ke̱kke̱re̱ńďźī̱ pəḍiś ke̱zi̱jènē ťśiksē pe̱kke̱rdā tōpre̱ śāpke̱śpā vot ťśōľe̱.*

*— 'āχ — tet —, vot-χī̱re̱śńā ťśīknə, taḅakpā χotńā ťśikmen. 'e̱γā āre̱m pōle̱p tērə, χotpā taḅakńā ťśikmen. kū vot-χī̱re̱śpā mən toas? — tērə.*

*ali̱ńďźē ti̱tkalazā larat. ńim tùmā apte̱razā īkkə-vīźə śapsā īľťśə. ońďźońek sazardak kossā śītrəś vīźə saldak, etmē poślāre̱ś:*

*— no vaśi̱lī̱ χoźā, sanā mən kērlə? — tērəś.*

*śak vaśi̱lī̱ χe̱razā kajzā te̱ndan toksā ńim ťśənmēzər χi̱tsā lārne̱. lešsem śaplak ke̱śke̱rzā etsē te̱rne̱ś:*

*— χoźā mən kērlə? — tezē.*

*vaśi̱lī̱ as tùzā īlnə «man taḅak tordas kilet!» — tezē šōγe̱šlanì̱ńē. kalāre̱:*

*— man taḅak tordas kilet! — tērə.*

*saldaksam kalāre̱ś:*

*— 'əśə pērən, χojγī̱ sāne̱n!*

*tērəśtē kajzērťśəś. ìzē pūrťśe̱ś ońďźonek vaśi̱lī̱ patńā pər koropľā perōske̱ i nomaj spī̱ťśke̱. pārťśe̱ś vaśi̱li̱jē. taḅak tortmā poślāre̱. tōrtre̱-tōrtre̱, śuāre̱ḍā jüśśē lārťśe̱, χī̱re̱me̱ḍā vi̱śśā kāŕe̱. kajlak šōγe̱šlamā poślāre̱:*

— *tenek vi̯śsā viles polat!* — *tet.*

*larzan-larzan:*

— *ťśe̯m χaľ* — *tērə* —, *vot ťśōľe̯ḅā śāpke̯ś por χaľ mānen!* — *tērə.*

*ke̯lārťśe̯ḍā īkkə-vīśśə śapsīľťśə, kossā śītrəś saldaksam. etmē poślāre̯ś:*

— *χoźā sanā mən kērlə?* — *tēťśə.*

*vaśi̯lī̯ kalāre̯:*

— *man χī̯re̯m vi̯śsā, śijes kilet!* — *tērə.*

*saldaksam ońďźòńā kajlak kajzērťśəś. ìzē pī̯rťśe̯ś àš, šörbē, śe̯kke̯r, śe̯ḅalā, śəźə. śìmē larzan mən kerlìńē veś. lārťśe̯ χe̯je̯r śìńē śìmē. śil vəśteret χe̯je̯rā, ťśaškàjā üγeret. ťśaškaran śe̯ḅalàḅā še̯l χošìńē kəret, ńīmən šörbē tuḍì̯ńèḍē pəlēmes, še̯l kōťśe̯rdaḍat. taḍā šōγe̯šlazērťśəḍē ke̯lārťśe̯ śāpke̯śpā ťśoľńā. taḍā īkə-vīźə śapsīľťśə, kossā śītrəś saldaksam. etmē poślāre̯ś:*

— *vaśi̯lī̯ χoźā sanā mən kērlə?* — *tēťśə.*

*varā ve̯l ve̯lzàńā kalāre̯:*

— *śìmē pet χajar, ńim šörbē tuḍì̯ńē pəlmelē mar, vəśterzē kərdet χe̯je̯rā ťśaškàjā. manā śāγe̯ndā aḅat śìmē eťin pörťśəγap pört tùzā pāre̯r!* — *tērə.*

*saldaksam onā kalāre̯ś:*

— *'əźə pērən, χojγī̯ sāne̯n!* — *tērəś.*

*ońďźōńak pe̯ksērťśə, on ōme̯ńďźā pet pūze̯k ťśol-pört larat. varā śak vaśi̯lī̯ śāγe̯ndā kərzē kāŕe̯. 'əźet, śijet i pōre̯nat pəťśenek. nomaj pōre̯nzērťśə kondā, pərē śurmā vi̯rtsan šōγe̯šlāre̯:*

— *kondā pōre̯nzā ńimdē polas śok!* — *tērə.*

*ťśoľńā ke̯lārťśe̯ḍā śāpke̯śńā īkkə-vīśśə śapsīľťśəḍē saldaksam kossā śītrəś:*

— *vaśi̯lī̯ χoźā mən kērlə?* — *tēťśə.*

*vaśi̯lī̯ ve̯lzàńā kalāre̯:*

— *kondā pōre̯nzā ńimdē polas śok manā* — *tērə. kəźər manā śūrne̯ śərek ìzē kāje̯r 'əmbū̃ χolì̯ńē!* — *tērə.*

*saldaksam* — *jorat* — *tezē toksā kāŕe̯ś. śak vaśi̯lī̯ vi̯rtsā śurzā kāŕe̯. sīsrə, kośńā ośman. īldənet oraḅā sassī̯, śürēťśə śi̯nzam pet nomaj, kazaksam požutsambā śürēťśə. pər kazak ťśopsā pūrťśe̯ḍā:*

— *ès məneškel, 'əssər-ī mən?* — *tezē ke̯ške̯rzērťśə.*

*moγaľì̯ńē ke̯larzā īkə-viś śapsīľťśə. siksē te̯rťśe̯ḍā vaśi̯lī̯:*

*— èp 'əssər mar, ńīmən mar! — tezē kalat kazaɣā.*

*varā tɐrťšɐ̣dā tārťšɐ lapkazam χošši̯ńelē. pər kōńɐ̣bā śürērə kū, kaźalabā šōɣɐšlārɐ:*

*— kaplā śürezē lājɐk mar! — tērə.*

*kāŕɐ pūzɐk traktiṛē, īlťšə pōrɐnmali̯ kədes. pōrɐnmā poślārɐ. pōrɐnat traktiṛdē, lājɐk 'əźet, śijet, χəbərdet. pōrɐnzan varā šōɣɐžā kāŕɐ:*

*— kaplā pəťšenek pōrɐnap, ńīmən majdā śok, kondā manā pər χər-ārɐm polzan pōrɐnmā lājɐk pōlťšɐ! — tet.*

*śaplā šōɣɐšlazan śurmā vi̯rtrɐ i kɐlārťšɐ śāpkɐśpā vot-ťšoľńā.*

*— kamā kürderem-šī? — tezē šōɣɐšlat. śak pojan χoźā χərńē kürderem, χɐrak kōźɐ jozō pɐkmas, tēbər χoźańńā kürderes, sɐńɐ lājɐk mar! — tezē šōɣɐšlārɐ̣dā varā as tùzīlťšə:*

*— vot śak 'əmbün χərə pet ťšiber — tērə —, śanak kürderes pol! — tezē šōɣɐšlārɐ.*

*śapkɐśńā ťšoľńā śapsīlťšə īkkə-vīššə. ońdžòńā kossā śītrəś saldaksam, kalātšɐ:*

*— vaśi̯lı̯ χoźā mən kērlə? — tēťšə.*

*vaśi̯lı̯ kalārɐ vɐlzàńā:*

*— ìzē kīlər — tērə — śak 'əmbū̆ χərńē kojki̯bek! — tērə.*

*saldaksam toksā kāŕɐś. šəklɐzē kīlťšəśtē töreťšē vīttər kürtrəś. vaśi̯lı̯ pōrɐnnɐ kədes varrì̯ńē lārtrɐś. vaśi̯li̯jē tɐratsā kalārɐś:*

*— mən šōɣɐšlāɖɐn, onā tū, pər kürzē pārdɐmɐr! — tērəś.*

*vaśi̯lı̯ tɐrzā pɐkrɐ, laḅaktā por. vaśi̯lı̯ tɐrzā vi̯ľārɐ varā χərbē. saldaksam pōzɐrtni̯bē χər sismērə. vɐɣɐt śitsen kajlak jeśterzē χoārťšɐ, ìr polzan śak χər tɐrzan āmɐšńā kalārɐ:*

*— àbı̯, mambā kəźər tələnmelī polzā! — tērə.*

*χər:*

*— χamdā pəlmēstəp, kalamā nāmɐs, vi̯jbā vi̯ľāšnɐ mambā! — tērə.*

*— kam vɐl? — tērə, āmɐš kalārɐ.*

*— χamdā pəlmēstəp, sismen, śurzā! — tērə.*

*— aplā polzan àźùnā kalas polat! — tērə.*

*ońdžōńak āššɐńā āmɐžɐ kalazā kɐḍārtrɐ χərəḅē mən polnì̯ńē. āššɐ šotlazā tələnzē kāŕɐ. ńim 'ɐspàḍā kam təknì̯ńē pəlīmen. varā taḍā šotlārɐ:*

*— kəźər taḍā man χərē ìzē kājɐś — tezē šōɣɐšlārɐ. 'ɐslɐ śi̯nzam körzē śāɣɐnak ti̯tmalā! — tezē šōɣɐšlārɐ.*

*ońďźōńak 'ęslę śi̯nzàńā 'ęγi̯n patńā ťśəndērťśə, vęlzàńā veś χərəḅē mən polnì̯ńē kalazā kęḍārtrę. 'ęslę śi̯nzam šōγęšlāręś, tōpręś 'ęs. kəl alazā alajā χùzā kojkàńā śakmalā tūręś. śandak varā śaksā χoārťśęś. 'ęγi̯zem toksā kāŕęś. śər paďak polzan saldaksàńā vaśi̯lì̯ taḍā χùzā jērťśə. saldaksam purzā ti̯tsā śəklezē pękręśtā kōrťśęś kəl joknì̯ńē.*

*— kū lājęk mar, pērən χoźàjā ti̯tmā šotlat! — tērəś. stā ìzē kajas? — tezē šōγęš tūręś.*

*pōlnę śā χolàrā pərē pet vāḍę jenalar, tęγęrvōnę śolγī̯ pōlnę. šęľęzam ńimdē polman. aplāńę āskęn šōγęštā šōγęšlamalā polman. śandā śəklezē purzā kəlē tęksā pəḍērnəś. ondan kęlarzā vaśi̯lī̯ patńā ìzē kājnęś kələ pətsen. vaśi̯lī̯ vi̯ľazā kajlak 'əmbū̃ kilńē jeśterzē χoārnę. irγìńē polzan 'əmbū̃ śā kəl jərìḅē ši̯ramā tōknę. varā ši̯ramā toksan śā kəl jərìḅē vāḍę jəńeral patńā purzā kərnə. ondā ō̃rək ńiγamdā polman, śā pər vāḍęsker ańďźak pōlnę. por pōślęksam, 'əmbū̃ḍē tələnzē χi̯tsā kājnę.*

*— žanmalā mar, kū vāḍęsker kaplā tūmas poľ! — tērəś.*

*ńim tùmā aptęrazā, 'əmbū̃ vęḍanzā śak vāḍęsker pańďźan toksā kāŕę. kilńē pūrťśęḍā šōγęšlat:*

*— śaplā īkkəməš kaś man χərē ìzē kāŕęś, kiles kaś taḍā ìzē kājęś! — tezē šōγęšlārę.*

*taḍā 'ęslę śi̯nzàńā pośtārťśę. taḍā ťśejerek 'ęs topmā χōšrę. šoγęšlāręś 'ęslę śi̯nzam:*

*— kojkì̯ńē ajnaγan toas — tērəś —, ondā vīźə koaγarťśęn lardas — tērəś. pər śi̯n vi̯rtsan an ājęndęr, koaγarťśęnzàńàḍē an təktər — tērəś. īkkən vi̯rtsan ājęnzā koaγarťśęnzàńā təγənzē vəśsē toksā kājťśęr! — tērəś.*

*tērəśtē šōγęšlānęγap tūręśtā veźek toksā kāŕęś. varā śər paďak polzan śak vaśi̯lī̯ saldaksàńā taḍā χùzā jērťśə. saldaksam pūrťśęśtā pękręś, ńīməndē kəl-daraš śok, ti̯tręśtā śəklezē kāŕęś törek vaśi̯lī̯ patńā. ìzē purzā töreťśē vēttər kürtsē vaśi̯li̯n kədesńē lārtręś. vaśi̯li̯jē tęratsā kalāręś:*

*— mən šōγęšlāḍęn onā tū, 'əmbū̃ χərńē sanā körzē pārdęmęr! — tērəśtē toksā kāŕęś.*

*vaśi̯lī̯ tęrzā vi̯ľārę, saldaksam pōzęrtnì̯ḅē χər sismērə. vęγęt śitsen kajlak jeśterzē χoārťśę. koaγarťśęnzam vaśi̯lī̯ vi̯rtsan vęlzàńā təγənnìḅē vəśsē kājnęś. irek 'əmbū̃ kīləńďźen tōkręś koaγarťśęnzàńā pękmā, kāmęn pō̃rtəńďźē vęlzam? pęksā śītrəś*

*śāγę pet pūzęk pojan traktir patńā. kōrťśęś töreťśèrē vīźə koaγarťśęn vəśsē tęrnìńē. kərťśəś traktirē χoźā patńā. kęśkęrzā vęrśsā tękręś:*

*— ès mē 'əmbū̄ χərńē nāmęs körēḍən? — tezē vęrźāťśę.*

*— mē — tet —, ēḅə nāmęs körmēstəp — tet —, mānęn χāmęn maŕā por! — tet.*

*— ā vęl kəḍesrē kam pōręnat? — tezē eḍēťśə χoźaran.*

*χoźa kalat:*

*— ondā jaš χoźā pōręnat! — tet.*

*— ʿajdā ondā perē ìzē kaj! — tēťśə.*

*śā kəḍes χoźī̱ ìzē kāŕę śak vaśi̱lī̱ patńā. purzā tī̱tręś vaśi̱li̱jē śuraγanskerek. tī̱tręśtā ońďźońak ìzē kāŕęś. ťśoldan χùzā vaśi̱li̱jē kərzē tęrmalī̱ šęḍęk tūręś. larmàḍā polmas, tājęlmàḍā polmas. pet χajar, tur šęḍęk tùzā vaśi̱li̱jē kərtsē tęrātręś. ńistandā tokmalī̱ polman. kam χərγeneγenzem śimelī parmā pər śęmęr kəreγen šęḍęk ańďźak tūręś. pet χī̱ḍę, χęrūžę χorlamalā saldaksam tęrātręś. saldaksam olžùḅā śaplā χorlānęś. pər vęγętrā vaśi̱lī̱ salaγā kalārę:*

*— 'āχ ēzə, 'əmbün tarźī̱, sambā pər-viś χalap sojlamā pōľ-ī? — tērə.*

*saldak kalārę:*

*— ʿēj nāmęssęr vaśi̱lī̱, 'əmbū̄ χərìḅē vi̱ľaγan, jęḅęš tęr! — tērə.*

*sęnęḅā šęḍęk vēttər ťśi̱śmā χętlāńťśę. vaśi̱lī̱ aran ajallā kokľanzā jōľťśę. tēḅər saldak pūrťśę, tēḅərìḅèḍē śaplā sojlamā χętlāńťśę, tēḅərìḍē śaplā χęratsā prākrę. nomaj saldakpā sojlamā χętlānnę, pordā sojlamā īrək parman. varā pərē olžū polzan tēḅər saldakran ētrə:*

*— 'āχ saldak, 'əmbün tarźī̱, sambā pər-viś χalap sojlamā pōľ-ī? — tērə.*

*saldak kalārę:*

*— mən šōγęšlāḍęn, veźek kala! — tērə.*

*vaśi̱lī̱ onā kalārę:*

*— ēzə manā χərγen, èptē sanā χərγēnəp vęγęt śitsen! — tēnə.*

*saldak kalārę:*

*— sanā mən kērlə? — tērə.*

*vaśi̱lī̱ kalārę onā:*

*— kaj śandā śā pojan traktir χoźī̱ patńā — tērə. onā*

*kala: san pańďźā pōrẹnaγan jaš χoźan śəḍək pinžek kẹzi̯ńďźē śāpkẹśpā vot-ťśōľẹ por, onā pažalū tùzā ōnẹšńā χorzā parmā χōšrẹ tezē kala! — tērə vaśi̯lī̯.*

*vẹγẹt śitsen saldak ōlžẹnzā kāŕẹḍā pẹžaľńā kazarmā tẹratsā χoarzan χoźā patńā kāŕẹ. vaśi̯lī̯ mən kalànì̯ńē χoźàjā ťśẹnẹḅā kalazā kẹḍārtrẹ. χoźā — jorat — tērə, saldak tōkrẹḍā kāŕẹ. χoźā maŕì̯ńē pažalū pəźermē χōšrẹ. χoźā śāpkẹśpā vot-ťśoľńā maŕì̯ńē pārťśẹ:*

*— pažalū χoššì̯ńē ťśostašńā tùzā pəźer — tērə —, śāvẹnžẹn joratsā konā tūḅẹr — tērə —, perē kəḍesšən pet nomaj okśā pārťśẹ vẹl! — tet.*

*pažaluā pəźerzen χoźā śak vaśi̯lī̯ patńā ìzē purzā šẹḍẹk vētər śìmē pārnẹ. vaśi̯lī̯ pažaluā ìzēsən pažaluā śìzē jērnə, śāpkẹśpā vot-ťśoľńā īlnə. īlnəḍē śak koštan saldak kilnìńē kətsē tẹrnẹ. vẹγẹt śitsen śā koštan saldak χoralā pūrnẹḍā taḍā ombā vaśi̯lī̯ sojlamā χẹtlānnẹ. śā koštan saldak — nāmẹssẹr — tezē taḍā vẹrẹśśā tẹknẹḍā šẹḍẹk vētər sẹnì̯ḅē ťśi̯šmā χẹtlānnẹ.*

*— ťśẹm χaľ saldak! — tērə vaśi̯lī̯.*

*tērəḍē śāpkẹśpā ťśoľńā īkə-vīśśə śapsīľťśə. śav saldaksam varā koaγarťśẹn polzā vəśsē purzā kərnəś:*

*— vaśi̯lī̯ χoźā mən kērlə? — tezē ētnəś.*

*kū kalānẹ:*

*— χaľak manā śāγẹndan kẹlarzā kājẹr! — tēnə.*

*koaγarťśẹnzam pẹťśẹrtsā, joalazā koaγarťśẹn tùzā lārtrẹś. toāttẹn polzā vəśsē toksā kāŕẹś. vīššə, saldāγẹzam, kajzērťśəś, vaśi̯lī̯ 'əmbün pȫrťśə śìńē koaγarťśẹn polzā χoḅarzā lārťśẹ. śak vẹγẹtrak pōślẹksam, saldaksam, 'əmbȕḍē, maŕì̯ḍē, χərəḍē, veźek śak ťśol toŋgaḍā patńā pūrťśẹś. tūrẹś pəreńèḅē śakmalī̯ vī̯rẹn, śaksērťśəś kandẹrā i pər pōślẹγẹ tẹrťśẹḍā śak vaśi̯lì̯jē sut tùnì̯ńē sùmā poślārẹ. vaśi̯li̯jē sut tūnẹś śaksā vəlermelē. vilzen pȕńē voń-īγə pẹžalbā utmalā. sùzā pəḍērťśəśtē ťśol-śort χoaγanzàńā ìzē pūrťśẹś, śak toŋgaḍàjā pẹsmā χōšrẹś. pẹssā pẹkrẹś, šẹḍẹkrā ńiγamdā śok. por pōślẹksam, 'əmbüzem, maŕi̯zem, χālẹksam tələnzē χi̯tsā kāŕẹś.*

*— mənlē kū śi̯n, kū šẹḍẹkran toksā kajzā! — tērəś.*

*veźek kilzèńē kajzā pətrəś. 'əmbȕ kilńē pūrťśẹḍā šōγẹšlat:*

*— 'āχ kū śi̯n aγaľ śi̯n polman, kaplā mē īrəksərlendērdəm? — tet. χẹrazā polzan tarzā poľ ińďźèḍē — tet. χajar šōγẹšlẹ polzan, stā polzandā perē pəḍeres tezē šōγẹšlat poľ! — tet.*

*śā veɣętrā śak vaśi̯lə̄ śāpkẹśńā taḍā śapsīľťśə. saldaksam purzā śītrəś:*

*— vaśi̯lə̄ χoźā, sanā mən kērlə? — tezē ētrəś.*

*vaśi̯lə̄ velzàńā kalārẹ:*

*— manā tùzā lārdẹr ōtmẹl śolɣī̯ stari̯kkap! — tet.*

*saldaksam ìzē kāŕęś konā 'əmbün moľďźìńē. ondā onā pẹďźẹrtsā joalazā ōtmẹl śolɣī̯ stari̯kkap tùzā lārtrẹśtā toksā kāŕẹ vẹl χolā χośśi̯ńē. sü̇zə pōlnẹ kẹmkoak, soɣālẹ pōlnẹ šop-šōrẹ, kẹkkẹrdaran. śā veɣętrā 'əmbün 'əś toaɣan śi̯ńẹ vilzē kājnẹ. śak vaśi̯lə̄ onā iltsē śi̯rzā pārťśẹ 'əmbü̇ kiľńē χot:*

*— manā 'əś toaɣanā kört! — tezē.*

*'əmbü̇ konā ťšəńťśə kiľńē, ētər kondan:*

*— poldarātn-ī̯? — tet.*

*vaśi̯lə̄ kalat:*

*— èp χotlā lājẹk, tazā pəlēḍəp! — tet.*

*'əmbü̇ konā körtrə 'əś toaɣanā. körtsen 'əmbü̇ kon patńā pūrťśẹḍā konā kalat:*

*— ēḅə — tet — śak 'əmərdē tələnmelī kōrdẹm — tet. man χərē kilden śəklezē kajzā nāmẹs tūrẹś — tet. nāmẹs toaɣanā śaksā vəlerzē voń ī̯ɣə pẹžalbā utsā lapràjā kajzā prakmalā sut tūnẹťśẹ. veɣẹt śitsen vəleres tezē pūrdẹmẹrdā śẹḍẹkrā ńi̯ɣamdā śok! — tet.*

*vaśi̯lə̄ kalat:*

*— vẹl ťšol toŋgaḍī̯ńē ńīmən šẹḍẹktā tùmārẹr-ī̯? — tet.*

*'əmbü̇ kalat:*

*— tùzā — tet —, śẹkkẹr parmāškẹn pər śẹmẹr kəreɣen šẹḍẹk tùzā? — tet.*

*— śā šẹḍẹkranak toksā kajzaj mən? — tet.*

*'əmbü̇ kalārẹ:*

*— śandanak śā! — tet.*

*vaśi̯lə̄ kalat:*

*— àk vot tələnmelī! ès mē onaškal 'ẹslẹ ťšejē śi̯nā aplā χoptarzādẹn — tet —, onā χərnē parzandā ńi̯ɣamrandā nāmẹs polmalā mar mən? — tet.*

*'əmbü̇ kalat:*

*— èp ondarańńā pəlmērəmśkē — tet. vẹl χālẹ kīzendē onā χərmē pārẹpťśẹ — tet. vẹl χaľ kam pəlet tastā śüret? — tet.*

*vaśi̯lə̄ kalat:*

— *'āχ 'əmbṻ, manā vəlermē an χoš, a χoš vīźə somak sojlamā!* — *tet.*

*'əmbṻ kalat:*

— *sojla, sojla!* — *tet.*

*vaśi̯lī̯ kalārę:*

— *vot onā kaplā tūḅęr* — *tet. χun śərnē śi̯ruzam jer, san χərnē kam nāmęs tùzā, vęl kīldər tezē, χāmęn χərmē onā parāḍęp tezē śi̯ruzam jer* — *tērə. χun χāləknā porńàḍā śaplā sister, varā vęl iltsen kīlə san patńā!* — *tet.*

*varā śanā tūrę́ś, χęjęn śərńē śi̯ruzam jerzē pəḍērťšəś. paďak pōrę́nzērťšəś, pər śor śol ńistandā χi̯ḅar kilmērə. kam nāmęs toaγāńę 'eγàḍā kilmērə. 'əmbṻ varā taḍā śak vaśi̯lī̯ patńā pūrťšęḍā kalat:*

— *per śi̯ruzam jerzē pəḍernī śor śol śītrə, ńistandā χi̯ḅardā kilmes, i 'eγàḍā kilmes. mən tūḅęr 'əndə?* — *tet.*

*vaśi̯lī̯ taḍā onā χīrəś kalānę:*

— *taḍā śaplā tùzā pęk* — *tet. χolā vari̯ńē lart toŋgaḍā, ondā śi̯rdar: man χərbē kam vi̯ľazā, vęl man patńā kīldər, èp χərmē onā parāḍęp, śor śərmē parāḍęp tezē śi̯rdarťšę!*

*taḍā paďak pōrę́ńťšę́ś, ńim χi̯ḅardā śok, ńiγamdā kileγendē śok. taḍā 'əmbṻ śak vaśi̯lī̯ patńā pūrťšę:*

— *'āχ 'əś toaγan vāḍę vaśi̯lī̯* — *tet 'əmbṻ* —, *pērən śi̯nęmęr taḍā śok!* — *tet. mən tūḅęr 'əndə?* — *tet.*

*vaśi̯lī̯ taḍā kalat:*

— *tū χot, vęl χot śi̯ńē kažnī̯ 'eγi̯zem jetńē śi̯rťšęr* — *tet. èstē śi̯r* — *tet* —, *maŕùḍā śi̯rdęr, χərəḍē śi̯rdęr, por pōślęksamdā śi̯rťšęr pūzeγęzam!* — *tet.*

*taḍā śaplā 'əmbṻ tūrę. veźek 'eγi̯zem jetńē śi̯rzā pəḍerzē śak toŋgaḍàjā kajzā śākrę́ś. śāγęnā kajzā śaksan vaśi̯lī̯ tōkęrdē śāpkęźęḅā ťšoľńā īkkə-vīśśə śapsīľťšə, saldaksam kossā śītrəś.*

— *vaśi̯lī̯ χoźā mən kērlə?* — *tezē ētrəś.*

*vaśi̯lī̯ vęlzàńā kalārę:*

— *manā 'ələkkińďžendē ťšiḅerderek tūr!* — *tērə.*

*saldaksam ìzē kāŕę́ś vaśi̯li̯jē 'əmbün moľďžī̯ńē pęťšęrtsā joalazā 'ələkkińďžəndē ťšiḅer, jozō, jaš àťšā tùzā lārtrę́ś. kāŕęḍā toŋgaḍaran χot ìzē tārę́ńťšę 'əmbṻ patńā. kərťšə 'əmbṻ patńā, 'əmbṻ kōrťšę lājęk, ťšiḅer, jaš àťšā kərnìńē i 'əmbṻ ētrə:*

— *ēzə kam, mənešKel?* — *tērə.*

*vaśi̯lī̯ kalārę:*

*— ēḅə sānęn jorātnę kərū̃ polāḍęp! — tērə.*

*— labaγ-ī̯? — tērə 'əmbū̃.*

*— ťśęnak śā, ťśęsmāzęrak kalāḍęp! — tērə.*

*'əmbū̃ otsā purzā i̯ḍalazā ìzē toḍā tūrę:*

*— kaźar manā, èp sanā χən-χor tūręm!*

*vaśi̯lī̯ kalārę:*

*— tōrę kaźārdęr! — tērə.*

*śaplā varā 'əmbün āręmęḍā i̯ḍalazā toḍā tūrę, χərəḍē śanaškal i̯ḍalazā toḍā tūrę, varā por pōślęksàńā kalāręś:*

*— pērən kərū̃ tōḅęnzā! — tezē.*

*por pōślęksam pośtāręńťśęś, 'əśkə-śīγə pośláręś, veńďźet tūręś, toj tūręś. 'əmbū̃ onā χərńē pārťśę, śor śandālękńā pārťśę, vaśi̯lī̯ χaľdā poľi̯n 'əmbū̃ polzā pōręnat.*

*jomak jomāleγalā, èp kilelē.*

Élt (egy) városban (egy) gazda, volt neki felesége, volt egy fia. Ő igen vagyonos gazda volt, voltak neki raktárai, gyárai, ezért eladnivaló árúja is sok volt neki. Egyszer aztán meghallotta ő, hogy egy másik császár földjén országos vásár lesz. Annak az országos vásárnak három évig kell állani. Aztán azt gondolta, hogy a fiát erre az országos vásárra árusítani küldi. Azután ő felrakatott három bárka árút. A fia elindult az országos vásárra árusítani. Megérkezvén aztán ő igen nagy nyereséggel árusított. Miután ez a fia elindult, egy hónapra rá az anyja meghalt, ennek a gazdának a felesége. Az meghalván aztán a gazda gondolta:

— Én most fiatal (vagyok) — mondta — csak negyven évig jutottam — mondta —, másik feleséget kell venni! — mondta.

Aztán másik feleséget vett. Nagyon fiatal feleséget vett, a felesége csak tizenhét éves volt. A gazdáék jól éltek ketten a feleségével. Elérkezett az idő, a három év, hogy a fia elment, az áruja eladódott. Nagyon sok pénze volt. Elhatározta, hogy haza jön. Elindulva aztán megjött ez, megérkezett az ő városukba, bement az ő raktárukba. Nézte, a szolgák, az árusítók mind mások voltak. Ezek aztán nem ismerhették meg az ő gazdájuk fiát. Gondolták:

— Isten tudja milyenféle gazda jött! — mondva.

A gazda fiának Vaszilij volt a neve. Ez a Vaszilij széjjelnézvén elment. Elment a másik boltba, megint csak mind mások voltak az árusítók. Vaszilij aztán gondolta:

— Miért fogadott mind idegen embereket? — mondta. Az előbbiekből egy sincs! — mondva gondolta.

Azután házához ment. Bement a házába, a cselédek, szakácsok mind mások voltak. Ezt, ezt a Vaszilijt nem ismerték meg, senki sem gondolta, hogy a gazda fia. Abban az időben az apja nem volt otthonn, elment számadást venni a gyárakba. Azután ez a Vaszilij bement az apja lakószobájába. Látta ott, teát iszik (egy) nagyon szép asszony. Ez a Vaszilij is nagyon szép legény volt. Vaszilij gondolta:

— Apám megbízott emberének a felesége lesz! — mondta.

Ez az asszony aztán teát inni hívta Vaszilijt:

— Gyere jó legény, ülj le teát inni! — mondta.

A szakácsoknak megparancsolta, hogy ételt-ennivalót hozzanak be. Azután megparancsolta, hogy pálinkát, sört hozzanak be. Behozván, az étel-ennivaló hozókat, sör-, pálinka-behozókat kiküldte. Kimentek aztán azok. Kimenvén, ez a gazda felesége (így) szólt Vaszilijhez:

— Te nagyon szép, csinos legény (vagy) — mondta. Én téged nagyon szeretlek — mondta —, akarsz-e te velem játszani! — mondta.

Vaszilij (így) szólt:

— Én máig életemben (élve) ilyenféle játékot nem játszottam! — mondta.

Akármennyit könyörgött az asszony, Vaszilij mégsem tökélte el magát. Az asszonyra nézve aztán szégyen lett. Azután felkelve bement egy szobába. Kihozott az egy kardot, (így) szólt:

— Nem akarsz velem játszani, hát levágom a fejedet! — mondta.

Vaszilij aztán megijedt és gondolta:

— Az asszony nem rossz — mondta —, szép, csinos!

Eltökélte hogy játszik egyet és (így) szólt az asszonynak:

— Jól van hát! — mondta.

Kardját eldobva átölelve megcsókolta, és bevezette a hálószobába. Azután ilyenképen játszottak ezek. Ilyenképen iván-

evén sok ideig éltek. A gazda aztán számadást véve hazatért a gyárakból. Haza érkezett, a felesége meglátta az ura jöttét. Beszaladt a házba, és

— Hej legény, hova dugjalak téged? — mondva (így) szólt.

Vaszilij:

— És miért? — mondja.

— Megjött az uram — mondja —, téged hova dugjalak? — mondja.

— Hát dugj akár hova! — mondja.

Volt az asszonynak (egy) nagy ládája, a hossza (egy) öl volt, a magassága hat arasz volt. Ruháját, holmiját ebből a ládából kiürítette és ezt a Vaszilijt ide dugta. Három kulcscsal bezárta. A ruhákat mind szegekre, más ládákba dugta. Azután az ura bejött a házba.

— Hej megjött az uram, teával kell itatni! — mondja.

Teával itatta, étellel etette, olyan jól éltek, mint előbb. A gazda aztán bárhova ment is, ezt a legényt kibocsátva étellel etette, itatta, játszva töltötték az időt. Ilyképen éldegélvén ez az asszony hirtelen megbetegedett. Papot hoztak, imádságot imádkoztattak, a papot elkísérték. A gazda aztán a feleségéhez ment és (így) szól:

— Hej feleségem — mondja — szeretlek téged — mondja —, egyik a másónkkal nem czivakodott — mondja —, rossz szót sem szólt — mondja —, mégis aztán meghalsz-e te? — mondja.

— Meg kell halni! — mondja, (így) szól a felesége. Ha én meghalok, te semmit se sajnálj — mondja. Ehol nekem nagy ládám van, ha én meghalok, ezt kinyitva meg ne nézd — mondja —, abban semmi sincsen — mondja. Ha én aztán meghalok, vidd el a temetőbe — mondja — ezt a ládát. Az én sírom belsejébe alul fektesd (ültesd), a koporsót fektesd (ültesd) afölé. Így temess el! — mondja.

A gazda:

— Jól van! — mondta.

Így beszélvén, ím a gazda felesége meghalt. Betelt a három nap, elviszik temetni a templom mellé. A ládát feltéve a kocsira, hátul a koporsót viszik. Másik kocsira tele pénzt rakva, rája embert ültetve, a pénzt kétfelé szórva megy. Azon időben két

katona foglyot kísérve jön, vagy micsoda. Ezeket látván elámult a két katona.

— Hej — mondják — micsoda pénze van ennek a gazdának! — mondják. A kocsin micsoda pénzt szórnak? — mondják. A ládájában még mennyi lesz! — mondják.

Kérdezték az emberektől:

— Ez a gazda ezt a ládát hová viszi? — mondták.

Az emberek nekik (így) szóltak:

— Ezt a ládát a sírba fekteti (ülteti) alul, föléje fekteti (ülteti) a koporsót, ilyenképen temetik el! — mondták.

Az emberek, a katonák elmentek aztán. Gondolkozni kezdett a két katona:

— Ebben a ládában micsoda pénz lesz? — mondták. Éjszaka elmenve ki fogjuk venni — mondták — ezt a ládát!

Aztán megérkeztek a kaszárnyába, letették a puskáikat. Kérdezték a feljebbvalójuktól:

— Ma éjszakára minket engedj a városba! — mondták.

Azután őket a városba engedte. Azok a városban találtak vaslapátot, találtak feszítőrudat, éjszaka elmentek a temetőbe. Ásni kezdték a pénzt. Ásva elértek a koporsóhoz. A koporsót oldalt lökték. A ládát felhúzták. A feszítőrúddal elkezdték széjjeltörni. Vaszilij nem jót sejtett:

— Mindjárt végem van! — mondva gondolta.

Vaszilij a hátával (háttal) felemelte a láda tetejét. Gondolja Vaszilij:

— Ha széjjeltörik a láda teteje, kiugorva hadd futok el! — mondja.

A láda teteje aztán széjjeltörött. Széjjeltörvén, Vaszilij hirtelen elszaladt, a két katona megijedve kétfelé esett. Vaszilij aztán elszaladt. Csillapodni nem birt, éjjel és nappal rohant. Nagyon sok földet bejárt. Beleért a csipkerózsa erdejébe. Nagy fa egy sem volt, csak mind ez a csipkerózsa volt. Ottan is futva bugyogója, inge széjjelszakadt. A csipkerózsák beleakadva széjjeltépték. Nagyon sokat menvén aztán ebben az erdőben, hirtelen gondolkodóba esett:

— Hej, én hová megyek? — mondja.

Megállva sírva fakad, (így) szól:

— Én sohasem láttam, játszva alighanem bűnt követtem

el — mondja —, ezért én reám az isten alighanem megharagudott! — mondja.

Azután megállva körös-körül nézegelődött. Semmiféle falu sem látszik, semmiféle város sem látszik, semmiféle erdő sem látszik. Egyedül csak ez az apró csipkerózsa látszik (ül). Messzire egy száraz nagy fa látszik (ül). Gondolta Vaszilij:

— Hadd megyek ezen fához — mondja —, a tetejére felmászva hadd nézek szét és akármilyen falu legyen is, meg fog látszani! — mondja.

Azután elment ezen fa tövéhez. Odaért, felmászott a tetejére. Körös-körül nézett, semmiféle falu sem, város sem, erdő sem látszik, azután felfelé tekintett. Ezen fa tetején újjnyi ágon két arany kulcs lóg (áll). Gondolkozott aztán Vaszilij:

— Ide, akárki is, eljön — mondta. Ezeket a kulcsokat hadd veszem el és hadd szállok le, valahová elrejtőzve hadd ülök le! — mondva gondolta.

Leszállt és gödörbe rejtőzve leült, levéllel betakarózott. Fekszik, sokba és kevésbe nem tellett, asszony-énekhangok kezdtek hallatszani. Odaért három szép asszony leánya. Ketteje, a fiatalabb (így) szólott:

— Néném, felmászva a kulcsokat add le! — mondták.

Azután felfelé tekintettek, a kulcsok nincsenek a helyükön. Gondolkozva, elámulva megmeredtek. (Így) szólnak hárman egyik a másikához:

— Ide — mondják — bárki legyen is, alighanem ember fia-leánya jött! — mondták.

De gondolták:

— Czivakodván, megharagítván nem fogja odaadni! — mondták.

A fiatalabbak (így) szóltak a nénjüknek:

— Néném, te könyörögjél! A ki a mi kulcsainkat elvette, itt lesz! — mondták.

A nénjük felállt és (így) szól:

— Hej — mondja, akármilyen ember fia-leánya vitte is el a mi kulcsainkat — mondja —, nektek semmire sem kell. Azt a kulcsot add nekünk vissza! — mondja.

Ez a Vaszilij semmit sem felel. Kétségbe esett ez a leány és (így) szól:

— Ha öreg ember vagy — mondja —, apónak fogunk szólítani — mondja —, ha fiatalabb vagy, bátyának fogunk szólítani — mondja —, ha nálunk fiatalabb vagy, öccsnek fogunk szólítani! — mondja. Ha leány-asszony vagy — mondja —, ha öreg vagy, anyónak fogunk mondani — mondja —, ha nálunk fiatalabb vagy, nénének fogunk mondani — mondja —, ha nálunk fiatalabb vagy, hugnak fogunk mondani! — mondja.

Vaszilij mégis egy szót sem felelt. Semmit sem tehetvén (tenni) kétségbeestek. A másik, a középső is ilyenképen könyörgött, Vaszilij mégis semmit sem felelt. Kétségbeestek a leányok, a kisebbiknek parancsolták:

— Könyörögj te is, ha te könyörögsz, talán oda fogja adni! — mondták.

Azután a huguk, a kisebbik is így kezdett könyörögni. Ő is így a nénjei szavát utánozta (szólva találta). Vaszilij mégis semmit sem felelt, azután ez a kisebbik kétségbeesve (így) szólt:

— No hát ha magammal egyidős vagy, uramnak foglak szólítani! — mondta.

Ezt mondván Vaszilij hangot adott aztán:

— Én szégyenlek ti elétek kijönni — mondta —, én mezítelen (vagyok) — mondta. Bármi legyen is, adjatok nekem (valamit) felöltözködni! — mondta.

Azután ez a kisebbik, a ki azt mondta, hogy «uramnak foglak szólítani», rajtalévő szoknyáját levetve odadobta ahonnan a hang hallatszik. Vaszilij aztán a szoknyát felhúzta és előjött. Ezek a leányok (így) szóltak:

— Add már nekünk a kulcsot! — mondták.

Ez a Vaszilij a kulcsot elővéve odaadta. Elővéve odaadta és (így) szól:

— Én már éhen halok — mondja —, az én gyomrom megéhezett, nagyon ehetnékem van — mondja —, nekem hamar ételt adjatok (juttassatok)! — mondja.

Ezek a leányok aztán ennek (így) szóltak:

— Mi most nem érünk rá elmenni — mondták —, te menj ezen a gyalogúton — mondták —, innen egy-két versztnyire menvén egy ház van, oda ne menj be — mondták. Onnan még újra egy-két versztnyire eredj és ennivaló, innivaló minden van! — mondták.

Ezt mondván, Vaszilij szaladni kezdett. Szaladván-szaladván odaért ezen házhoz. Gondolja:

— Ebbe a házba miért mondták, hogy ne menjek be! — mondja. Nekem még előbbre a másik házhoz menni messze (van) — mondja. A gyomrom nagyon megéhezett — mondja. Nem, ide benézek! — mondja.

Bement ide. Bement és benéz egy szobába, semmi sincs. Benéz a másikba, megint semmi sincs. Benéz a harmadikba (másikba), nagyon félelmetes vad kígyó van odalánczolva. Odalánczolva és nekiadva egy darab hús, fejnagyságú. A kígyó ajka nem ér oda egy araszszal a húshoz. Egy vödör víz van odatéve, a vízhez sem ér a kígyó ajka egy araszszal. A kígyó meglátta Vaszilijt és (így) szól:

— Hej Vaszilij, tégedet én hét esztendeje várlak, mikor jön Vaszilij, mondom. Te is megéheztél, de én még keményebben megéheztem. Te is sok szenvedést láttál, de én még többet láttam. Te sajnálj meg engem! Ha engem megsajnálsz, én téged az (egész) életben sem foglak elfelejteni. Ezt a húst lökd egy kissé elibém! — mondja.

Vaszilij (így) szól:

— Hej — mondja —, énnekem a számodra, ilyen fajta vad állatnak odalökni nem futja az erőmből!

A kígyó akárhogy könyörgött is, mégis Vaszilij nem lökte közelebb a húst. A kígyó (így) szól:

— A húst nem adtad oda, nem adtad oda, ezt a vizes vödröt tedd hát egy kissé elibém! — mondja.

— Nem, ezt a vizet sem teszem oda! — mondja Vaszilij.

A kígyó megint akárhogy könyörgött is, mégsem tette oda a vödröt.

A vödröt ámbár nem tetted ide — mondja —, az újjadat ebbe a vízbe belemártva, nyomd legalább a nyelvemre! — mondja.

Vaszilij állt-állt és gondolkozott:

— Az én újjamra sok víz ragad-e? — mondta. Megnedvesítve hadd érintem oda! — mondva elhatározta.

Az újját megnedvesítette és a (kígyó) nyelvéhez érintette. Hirtelen a kígyó láncza kifeszült és a láncz elszakadt és a ház reszketett (reszketve maradt). A kígyó kimenve elrepült. Vaszilij

a kígyó elmenetelét látva, megmeredve, ámulva, állva maradt. Elgondolkozott:

— Miért tettem így? — mondja. Nekem mindjárt éhen kell halnom — mondja. Hadd indulok el hirtelen és ama leányoknál előbb odaérve, jóllakva hadd rejtőzködöm el! — mondva gondolta.

Kimenve szaladni kezdett. Szaladva odaért a másik házhoz. Beszaladt a házba. A kemenczére nézett, a kemenczén lepények, bélesek, ennivaló-innivaló sok volt. Elővette, evett, ivott, gyomrát megtöltötte és a kemencze alá bújt és fekszik. Sokba, kevésbe nem tellett, síró, ordító hang kezdett hallatszani. Szaladva odaértek, bementek a házba az előbbi leányok és pörölnek:

— Ostoba Vaszilij, miért mentél be abba a házba, miért eresztetted el azt a félelmetes vad kígyót?

Ez a Vaszilij semmit sem felel, fekszik. A két nagyobbik leány (így) szól:

— Megkeresve, megtalálva kihúzva meg kell ölni! — mondják.

— Nincsen néktek dolgotok avval a Vaszilijjal! — mondta a kisebbik. Magam tudom, hogy mit kell tenni! — mondta.

Keresve megtalálták Vaszilijt a kemencze alatt. Kihúzták, pöröl a két idősebbik nénje:

— Meg kell ölni! — mondják.

A kisebbik (így) szól:

— Ő vele néktek nincs dolgotok! — mondja.

Azután Vaszilijt fogta és egy rongyos kabátot adott rája, elvitte ki. A kamrából hozott (egy) nagy sas-madarat. Ráültette és eleresztette. A sas repülni kezdett, repülve felfelé emelkedni kezdett. Felemelkedett míg csak a fehér felhőig nem ért. Ide érvén a sas-madár félrebillent és Vaszilij lefordult. Elkezdett lefelé szállni és felülről néz. Azon a helyen, a hol neki le kell esni, házforma nagy kő fekszik. Gondolkodik:

— Ha erre a kőre esem, csontom-porczikám sem marad! — mondja.

A mikor leesett volna, egy öreg ember odaszaladva elkapta és a kőre ültette. Vaszilij úgy ül a kövön, mint széngáz érte eszméletlen, ostoba ember. Ülvén-ülvén gondolta:

— Hej — mondja —, dohányozhatnékom van, dugott-e a zsebembe (zsebbe) dohányt? — mondva gondolta.

Zsebében keresni kezdett, egyik zsebébe nyúl, semmi sincs, a másikba nyúl, semmi sincs. Mellén levő kis zsebébe belenyúlt (belenyúlva nézett) és aczélat és kovát talált.

— Hej — mondja —, tűzszerszámot dugott bele, dohányt és papirost nem dugott bele. Ő maga azt mondta, hogy «feleséged leszek», papirost és dohányt sem dugott bele. Evvel a tűzszerszámmal mit tegyek? — mondta.

Kezében fogdosva ül. Semmit sem tehetvén kétségbe esve kettőt-hármat ütött vele. Akkor hirtelen odafutott három katona, kérdezni kezdték:

— No Vaszilij gazda, mi kell neked? — mondták.

Ez a Vaszilij megijedve, lélekzete elállva, felelet nélkül megmeredve ült. Amazok így kiabálva kérdezték:

— Gazda, mi kell? — mondva.

Vaszilijnak eszébe jutott, hogy arra gondolt, hogy «dohányozhatnékom van». (Így) szólt:

— Dohányozhatnékom van! — mondta.

A katonák (így) szóltak:

— A dolga a mienk, a gondja a tied!

Mondták és elmentek. Odavittek akkor Vaszilij mellé egy skatulya czigarettát és sok gyujtót. Odaadták Vaszilijnak. Dohányozni kezdett. Szítta-szítta, a szája is megkeseredett, a gyomra is megéhezett. Megint gondolkodni kezdett:

— Mindjárt éhen kell halni! — mondja.

Üldögélvén-üldögélvén:

— Megállj csak — mondta —, van most nekem tűzkövem és aczélom! — mondta.

Elővette és kettőt-hármat ütött vele, odafutottak a katonák. Kérdezni kezdték.

— Gazda, mi kell neked? — mondják.

Vaszilij (így) szólt:

— Megéhezett a gyomrom, ehetném! — mondta.

A katonák akkor megint elmentek. Hoztak húst, levest, kenyeret, kanalat, kést. Az evéshez a mi kell mindent. Leült a homokra enni. A szél szórja a homokot, a csészébe ejti. A csészéből a kanállal a fog közé megy, semmiféle leves ízét sem

érezheti, csikorog a foga. Megint elgondolkozott és elővette az aczélat és kovát. Megint kettőt-hármat ütött vele, odafutottak a katonák. Kérdezni kezdték:

— Vaszilij gazda mi kell neked? — mondják.

Aztán ő (így) szólt nekik:

— Enni nagyon rossz, semmiféle leves ízét nem lehet érezni, beleszórja (a szél) a homokot a csészébe. Nekem itt ételt enni olyan házat csináljatok, mint apám háza! — mondta.

A katonák (így) szóltak neki:

— A dolga a mienk, a gondja a tied! — mondták.

Akkor szétnézett, előtte nagyon nagy kőház áll (ül). Aztán ez a Vaszilij bement ide. Iszik, eszik és él egyedül. Sokáig élt itt, egyszer lefeküdvén gondolta:

— Abból, hogy itt élek (itt élve), semmi sem lesz! — mondta.

A kováját elővette és az aczéllal kettőt-hármat ütött vele, és a katonák odafutottak:

— Vaszilij gazda mi kell? — mondják.

Vaszilij (így) szólt nekik:

— Abból, hogy itt élek (itt élve) semmim sem lesz — mondta. Ma éjjel engem alvó helyemben vigyetek el a császár városába! — mondta.

A katonák azt mondva «jól van», elmentek. Ez a Vaszilij lefekve elaludt. Észrevette, a szemét nem nyitotta ki. Kocsi zaja hallatszik, járnak az emberek nagyon sokan, kozákok lóháton járnak. Egy kozák odaszaladt és:

— Te miféle (vagy), részeg-e vagy micsoda? — mondva elkiáltotta magát.

Nagajkáját elővéve kettőt-hármat ütött vele. Vaszilij felugrott és:

— Én részeg nem vagyok, semmi sem vagyok! — mondva (így) szól a kozáknak.

Aztán felkelt és elszaladt a boltok közé. Egy napig járkált ez, estefelé gondolta:

— Nem jó így járkálni! — mondta.

Elment (egy) nagy vendégfogadóba, vett lakószobát (sarkot). Éldegélni kezdett. Éldegél a vendégfogadóban, jól iszik, eszik, vigad. Éldegélvén aztán gondolkodóba esett:

— Így egyedül éldegélek, semmi formája sincs, ha nekem itt egy leány-asszonyom volna, jó volna éldegélni! — mondja.

Így gondolkozván lefeküdt aludni és elővette az aczélat és kováját.

— Kit hozassak el? — mondva gondolja. Hadd hozatom el ennek a vagyonos gazdának a leányát, fél szeme nem szépen néz, másik gazdáét kell elhozatni, az arcza nem jó! — mondva gondolkodott és aztán eszébe jutott:

— Lám ennek a császárnak a leánya nagyon szép — mondta —, ezt kell elhozatni! — mondva gondolta.

Aczéljára kovájára ütött kettőt-hármat. Akkor odafutottak a katonák, (így) szólnak:

— Vaszilij gazda mi kell? — mondják.

Vaszilij (így) szólt nekik:

— Hozzátok el — mondta — ennek a császárnak a leányát ágyastul! — mondta.

A katonák elmentek. Elmentek és az ablakon keresztül bevitték. A Vaszilij-lakta szoba közepére letették. Vaszilijt felköltve (így) szóltak:

— A mit gondoltál, azt tedd, egyszer elhoztuk! — mondták.

Vaszilij felkelve odanézett, valóban (ott) van. Vaszilij felkelve játszott aztán a leánynyal. A katonák elaltatásával a leány nem érezte. Az idő elérkezvén, megint visszavitette. A mikor reggel lett, ez a leány felkelvén (így) szólt az anyjának:

— Anyám, én velem ma éjjel csodálni való történt! — mondta.

— No leányom, mi történt hát? — mondta.

A leány:

— Magam sem tudom, megmondani szégyen, játékkal játszottak velem! — mondta.

— Ki az? — mondta, az anyja (így) szólt.

— Magam sem tudom, nem éreztem, aludtam! — mondta.

— Ha úgy van, meg kell mondani apádnak! — mondta.

Akkor az apjának elmondta az anyja, hogy a leányával mi történt. Az apja gondolkozva ámulatba esett. Semmiféle észszel sem tudhatta meg, hogy ki nyomta meg. Aztán megint gondolta:

— Ma éjjel az én leányomat megint elviszik — mondva

gondolta. Okos embereket behozva ezt meg kell fogni! — mondva gondolta.

Akkor az okos embereket magához hivatta, azoknak mind elmondta, hogy a leányával mi történt. Az okos emberek gondolkoztak, találtak módot. Hamut szitálva, alája téve, az ágyra akasztották. Itt aztán ráakasztva ott hagyták. Ők maguk elmentek. Mikor az éjszaka meglehetős (késő) lett, a katonákat Vaszilij megint elküldte. A katonák elmenve felemelve megnézték és látták, hogy a hamu folyik.

— Ez nem jó, a mi gazdánkat meg akarja fogni! — mondták. Hová vigyük? — mondva gondolkozóba estek.

Volt ebben a városban egy nagyon öreg tábornok, kilenczven éves volt. Fogai egyáltalában nem voltak. Úgy tehát fajtalan gondolatot gondolható sem volt. Ide elvíve a hamut mind elszórták. Onnan kivíve Vaszilijhoz vitték, a mikor a hamu elfogyott. Vaszilij miután játszott, megint a császár házába visszavitette. A mikor reggel lett, a császár ennek a hamunak a nyomán kutatni indult. Aztán kutatni indulván ennek a hamunak a nyomán bement az öreg tábornokhoz. Ott más senki sem volt, csak ez az öreg volt. Az összes előljárók, a császár is, elámulva megmerevedtek.

— Hihetetlen, ez az öreg alighanem így nem tesz! — mondták.

Semmit sem tehetve kétségbeesve, a császár szégyenkezve elment ettől az öregtől. A házába ment és gondolkodik:

— Így a második éjszaka elvitték a leányomat, a következő éjszaka megint el fogják vinni! — mondva gondolta.

Megint összegyűjtötte az okos embereket. Megparancsolta, hogy még ravaszabb módot találjanak. Gondolkoztak az okos emberek:

— Az ágyát hajlósra kell csinálni — mondták —, három galambot kell oda ültetni — mondták. Ha egy ember fekszik bele, ne hajoljon, a galambokhoz se érjen hozzá — mondták. Ha ketten feküsznek bele, meghajolva, a galambokhoz hozzáérve repüljenek el! — mondták.

Mondták, és a mint gondolták megcsinálták és mindannyian elmentek. Azután mikor az éjszaka meglehetős (késő) lett, ez a Vaszilij a katonákat megint elküldötte. A katonák

elmentek és megnézték, semmi hamuféle nincsen, fogták és elvitték egyenest Vaszilijhoz. Elvíve, az ablakon keresztül bevíve Vaszilij szobájába letették. Vaszilijt felköltve (így) szóltak;

— A mit gondoltál, azt tedd, elhoztuk neked a császár leányát! — mondták és elmentek.

Vaszilij felkelve játszott vele, a katonák elaltatásával a leány nem érezte. A mikor az idő elérkezett, megint visszavitette. A galambok, a mint Vaszilij odafeküdt, és hozzájuk ért, elrepültek. Reggel a császár házából elindultak a galambokat nézni, kinek a házán (vannak) azok? Nézelődve odaértek e nagyon nagy gazdag vendégfogadóhoz. Látták, hogy az ablakban három galamb röpköd. Bementek a vendégfogadóba a gazdához. Kiabálva lepirongatták:

— Te miért gyalázod meg a császár leányát? — mondva pörölnek.

— Miért — mondja —, én nem gyalázom meg — mondja —, van nekem magamnak feleségem! — mondja.

— Hát abban a szobában ki lakik? — mondva kérdik a gazdától.

A gazda (így) szól:

— Ott (egy) fiatal gazda lakik! — mondja.

— Nosza, vigy minket oda! — mondják.

E szoba gazdája elvitte (őket) ezen Vaszilijhoz. Odamenve elfogták Vaszilijt alvás közben. Elfogták és azonnal elvitték. Kőből rakva Vaszilij számára olyan gödröt csináltak, a melybe bemenve (épen hogy) felállhat. Leülni sem lehet, támaszkodni sem lehet. Nagyon rossz, szűk gödröt csinálva Vaszilijt beleállították. Sehonnan sem lehetett kimenni. (Azok számára), a kik megsajnálták, hogy ennivalót adjanak, csak egy ököl-beleférő lyukat csináltak. Nagyon kemény, félelmetes őrködő katonákat állítottak oda. A katonák felváltva így őrködtek. Egyszer Vaszilij (így) szólt a katonának:

— Hej te, császárnak szolgája, veled két-három szót lehet-e beszélni? — mondta.

A katona (így) szólt:

— Hej szégyentelen Vaszilij, a császár leányával játszó, csendben légy! — mondta.

Szuronynyal a lyukon keresztül meg akarta döfni. Vaszilij

ügygyel-bajjal lekuporodott. Másik katona ment, a másikkal is így beszélni akart, a másik is így megijesztette. Sok katonával akart beszélni. Valamennyi nem engedte beszélni. Aztán egyszer a mikor váltás volt, egy másik katonától kérdezte:

— Hej katona, császárnak szolgája, veled két-három szót lehet-e beszélni? — mondta.

A katona (így) szólt:

— A mit gondoltál, mind mondd meg! — mondta.

Vaszilij (így) szólt hozzá:

— Te engem sajnálj meg, én is meg foglak téged sajnálni, ha eljön az idő! — mondta.

A katona (így) szólt:

— Mi kell neked? — mondta.

Vaszilij (így) szólt hozzá:

— Eredj ide ehez a gazdag vendégfogadó gazdájához — mondta. Mondd meg neki: a te nálad lakó fiatal gazda lyukas kabátja zsebében aczél és kova van, mondd meg, hogy lángost csinálva tegyék azt a belsejébe! — mondta Vaszilij.

Amikor az idő elérkezett, a katona felváltatva elment és a puskáját a kaszárnyában (letámasztva) hagyván elment a gazdához. A mit Vaszilij mondott, a gazdájának hűen elmondta. A gazda azt mondta «jól van», a katona elment. A gazda megparancsolta a feleségének, hogy süssön lángost. A gazda az aczélat és a kováját a feleségének adta:

— A lángos közé a tésztába beletéve süsd meg — mondta —, ő érte, mivel szeretjük, ezt meg fogjuk tenni — mondta —, egyszer a szobáért nagyon sok pénzt adott ő! — mondja.

A lángost megsütvén a gazda e Vaszilijhoz elvíve a lyukon keresztül odaadta, hogy egye meg. Vaszilij a lángost elvevén, a lángost megette, az aczélat és a kováját kivette. Kivette és ennek a henczegő katonának az eljövetelét várta. A mikor az idő elérkezett, ez a henczegő katona örségre ment és Vaszilij vele megint beszélni akart. Ez a henczegő katona, azt mondva «szégyentelen», megint lepirongatta és a lyukon keresztül a szuronyával meg akarta döfni.

— Megállj csak katona! — mondta Vaszilij.

Mondta és az aczéllal a kovájára ütött kettőt-hármat. Ezek a katonák aztán galambbá változva berepültek:

— Vaszilij gazda, mi kell? — mondva kérdezték.

Ez (így) szólt:

— Tüstént vigyetek ki engem innen! — mondta.

A galambok összenyomva, hengergetve galambbá változtatták. Négyen lettek, elrepültek. Hárman, a katonák, elmentek, Vaszilij a császárnak házára galambbá változva, felült. Ebben az időben az előljárók, a katonák, a császár is, a felesége is, a leánya is, valamennyien ezen kő-tuskóhoz mentek. Gerendával akasztóhelyet csináltak, zsinórt akasztottak rája és egy előljáró felállott és ezen Vaszilijra elkezdte ráolvasni az ítéletet. Vaszilijt arra ítélték, hogy felakasztva meg kell ölni. Ha meghal, a testét tizenkét puskával kell lőni. Az olvasást elvégezték és odavitték a kő-ház építőit, megparancsolták, hogy rombolják le ezt a tuskót. Lerombolva benéztek, a gödörben senki sincsen. Az összes előljárók, császárék, feleségeék, a népek elámulva megmerevedtek.

— Milyen ez az ember, kiment ezen a lyukon? — mondták.

Valamennyien elszéledtek a házaikba. A császár a házába ment és gondolkozik:

— Hej ez az ember nem volt közönséges ember, miért kínoztam így meg? — mondja. Megijedvén alighanem messze szalad — mondja. Ha rossz szándékú, akárhol legyen is, alighanem azon gondolkozik, hogy minket elpusztítson! — mondja.

Ekkor ez a Vaszilij az aczélát megint megütötte. A katonák odamentek:

— Vaszilij gazda, mi kell neked? — mondva kérdezték.

Vaszilij (így) szólt hozzájuk:

— Csináljatok engem olyanná, mint (egy) hatvan éves öreg! — mondja.

A katonák elvitték ezt a császárnak a fürdőjébe. Ott őt összenyomva hengergetve olyanná tették, mint (egy) hatvan éves öreg és elment ő a városba. A haja egész szürke volt, a szakála egész fehér volt, mellig (érő). Ebben az időben meghalt a császárnak a dologtévő embere. Ez a Vaszilij azt meghallva a császárnak a házába levelet írt:

— Bocsáss be engem dologtévőnek! — mondva.

A császár ezt a házához hivatta, megkérdezte ettől:

— Meg tudod-e tenni? — mondva.

Vaszilij (így) szól:

— Én írást jól, tisztán tudok! — mondja.

A császár ezt bebocsátotta dologtévőnek. Bebocsátván a császár hozzája ment és (így) szól hozzá:

— Én — mondja — ebben az életben csodálni valót láttam — mondja. Az én leányomat a házból elvíve megbecstelenítették — mondja. A megbecstelenítőt felakasztva megölésre, tizenkét puskával való lövésre, szemétre való kidobásra ítélték. Elérkezvén az idő, hogy megöljük, odamentünk és a gödörben senki sincsen! — mondja.

Vaszilij (így) szól:

— Arra a kő-tuskóra semmi lyukat sem csináltatok? — mondja.

A császár (így) szól:

— Csináltunk — mondja —, kenyeret beadni egy ökölbeférő lyukat csináltunk! — mondja.

— Ezen a lyukon ment ki? — mondja.

A császár (így) szólt:

— Itt hát! — mondja.

Vaszilij (így) szól:

— Ehol lám csodálatraméltó! Te olyan okos, ravasz embert miért csukattál be úgy — mondja —, a leányodat neki adván, senkitől sem lett volna szégyen vagy mi? — mondja.

A császár (így) szól:

— Én odáig nem tudtam — mondja. Hogyha most eljön, neki fogom adni a leányomat — mondja. Ő most ki tudja hol jár? — mondja.

Vaszilij (így) szól:

— Hej császár, ne öless meg engem, hanem parancsold, hogy mondjak három szót! — mondja.

A császár (így) szól:

— Mondd, mondd! — mondja.

Vaszilij (így) szólt:

— Lám azt így fogjuk tenni — mondja. A magad földjére küldjél írásokat, hogy a ki a te leányodat megbecstelenítette, az jöjjön el, hogy a leányomat neki fogom adni, küldjél írásokat — mondta. A magad népének, valamennyinek így add hírül, ő aztán ha meghallja, el fog jönni hozzád! — mondja.

Ezt cselekedték aztán, az ő maga földjére írásokat küldtek szét. Meglehetős (sokáig) éldegéltek, egy fél esztendeig sehonnan sem jött hír. A császár aztán megint ezen Vaszilijhoz ment és (így) szól:

— Hogy mi írásokat küldtünk szét, fél esztendeje lett, hír sem jön sehonnan és ő maga sem jön. Mit fogunk tenni immár? — mondja.

Vaszilij megint (így) szólt neki vissza:

— Megint így cselekedjél — mondja. A város közepére állíts czölömpöt, írasd fel oda: A ki az én leányommal játszott, az jöjjön el hozzám, én a leányomat neki adom, fel földemet odaadom, mondva írasd fel!

Megint meglehetős (sokáig) éldegéltek, semmilyen hír sincsen, senki jövevény sincsen. A császár megint ezen Vaszilijhoz ment:

— Hej dologtévő öreg Vaszilij — mondja a császár — a mi emberünk még nincs meg! — mondja. Mit fogunk tenni immár? — mondja.

Vaszilij megint (így) szól:

— Csinálj levelet, arra a levélre valamennyiőtök írjátok oda a neveteket — mondja. Te is írd oda — mondja —, a feleséged is írja oda, leányod is írja oda, valamennyi előljárók is írják oda, a főbbek! — mondja.

Megint így tett a császár. Valamennyiőjük odaírva a nevüket e czölömpre függesztették. A mikor ezt felfüggesztették Vaszilij kiment és aczélával a kövére ütött kettőt-hármat, a katonák odafutottak.

— Vaszilij gazda, mi kell? — mondva kérdezték.

Vaszilij (így) szólt nekik:

— Csináljatok engem az előbbeninél is szebbre! — mondta.

A katonák elvitték Vaszilijt a császárnak a fürdőjébe. Összenyomva, hengergetve az előbbeninél is szebb, csinosabb, fiatalabb legénynyé tették. Elment és a czölömpről a levelet levére visszatért a császárhoz. Bement a császárhoz, a császár látta (egy) jó, szép, fiatal legény jövetelét és kérdezte a császár:

— Te ki, miféle (vagy)? — mondta.

Vaszilij (így) szólt:

— Én a te szeretett vőd leszek! — mondta.

— Igazán? — mondta a császár.

— Igazán hát, hazudás nélkül mondom! — mondta.

A császár hozzálépve átölelve megcsókolta:

— Bocsáss meg nekem, én téged kínoztalak!

Vaszilij (így) szólt:

— Isten bocsásson meg! — mondta.

Így aztán a császárnak a felesége is átölelve megcsókolta, leánya is ilyenképen átölelve megcsókolta, azután az összes előljáróknak (így) szóltak:

— A mi vőnk megkerült! — mondva.

Az összes előljárók összegyülekeztek, lakomát kezdtek, megesküdtek, lakodalmat csaptak. A császár oda adta neki a leányát, fele földjét oda adta, Vaszilij most is (legyen) mint császár éldegél.

A mese a tölgyes erdő felé*), én hazafelé. (vP.)

### 5. A szolgalegény meg a táltosló.

*'əľəḱ ṕəŕ śī̱nnẹn àḋźā-ʙẹḋźā pulman. vẹl ṕəŕŕē vẹrmanā kajat vūᴅẹ kasmā. vẹrmanᴅā vẹᴅẹr-ṕəŕ ťəǵəľᴅurrā χūrḋźə tuʙat. kū vẹzèńē ḱiľńē ìzē tāvẹrnattā kẹmaɢā χi̱śńē χurat. kẹmaɢā χī̱źəńḋźē śak vẹᴅẹr-ṕəŕ ťəǵəľᴅurrāran vẹᴅẹr-ṕəŕ ī̱vẹl-àḋźā śuralat. kuzėḿ üssē śīḋəńzėń ṕəŕŕē ūᴅẹ śulmā kajāśśə. vẹl àḋźazėńḋźėń ṕəŕī ṕəḋźəḱśə pūlnẹ. śav ṕəḋźəḱśiń śavī̱ pulman. vẹl āššəńē īŕəḱsəŕ śavā iľḋēŕńəḋē χẹj ľėššėḿʙē ṕəŕľeχ ūᴅẹ śulmā kājnẹ. ľėššėḿ vẹᴅẹŕəžə vẹᴅẹr kuʙā śūlnẹ, kū ṕəťśťśėń vẹᴅẹr kuʙā śūlnẹ. śulzā ṕəḋėŕzėń kuzėḿ ťijėḿē pī̱nẹ. śav vẹχẹtrā kuzėń ùᴅī̱ńē vẹᴅẹr-ṕəŕ urχamaχ śìzē ṕəḋəḿʙē salatsā ṕəḋēŕńə. ṕəḋźəḱḱə àḋźī̱ kuzèńē kurzan ťśupsā pi̱rattā ṕəŕ urχamaχńē ti̱tsàᴅā utlanat. urχamāχə kẹnā kalat:*

*— ès manā an utlan, ťėť, man χī̱śśəń ľėš urχamaχsėḿ pī̱ḿəś, ťėť. àv śav ṕəḋźəḱśə urχamaχā utlan, ùn χī̱śśəń ēʙiŕ purḋē jėŕzē pī̱rẹʙẹr, ťėť.*

*kū ṕəḋźəḱḱə śi̱n kẹnā iťľėzē śaplā tẹvat. ťśẹnaχtā ľėš urχamāχəzėḿ purḋē jėŕzē pī̱nẹ. śaplā vẹzėḿ ḱiľē uᴅī̱zèńē ťijėzē ūtmẹliḱḱəń tāvẹrẹnnẹ. āššə kuzèńē kurzan šalt 'ẹnᴅan kājnẹ.*

*pūrẹnzan-pūrẹnzan kūzėḿ 'əśľėḿē kājnẹ ṕəŕ ulʙut patńē.*

---

*) *jomālẹk, jomanlẹk* falu neve is a kozmogyemjanszki kerületben.

*kuźėḿʙ̄ē ṕəŕľē χajχī̱ ṕəḋźəḱśìḋē pī̱nę χęj urχamaχńē utlanzā. ulʙut kuzėń ṕəḋźəḱśə šęľľəńē ľėššėńḋźėń i̱tlāran jurātnę. śāvęnʙā kęnā i̱ttī̱zėḿ śìńē pęχaɢannī̱ tùzā χūnę. kū χęj tarźì̱zèńē ṕiť χī̱ʙę χəsťēŕńə, śāvęnʙā tarźī̱zėḿ kęnā kurajman. śaplā kuzėḿ ṕəŕŕē śak χuźī̱ śińḋźėń ulʙuʙā ėľėḱľėzē pānę, jəɢəľḋėzē:*

*— śav-śav śəŕḋē ṕəŕ patšan χəŕ pur, ťėť, śav χəŕē san ṕiŕē pęχaɢan tarźū iľēḋəṕ ťėzē muχtanat, ťēńə.*

*ulʙut śāvęnʙā kęnā χęńē ťšəńḋėŕzē i̱jʙat:*

*— ès ťšęnaχ muχtānʙęn-ā, śav patšā χəŕńē iľėṕ, ťėzē, ťėť.*

*ľėš kalat:*

*— śuk, èṕ ṕəľḿēsťəṕťē ùn śińḋźėń, ťėť, šūχęžàʙā iľḿėń, ťėť.*

*— śuk, ès ulʙalan — ťėť ulʙūḋźə — èṕ sanā, aplā pulzan vęl χəŕē ḱüŕzėń ḱüŕ, attū sanā śaktarzā v́əľėŕēḋəṕ! — ťėť.*

*kū ṕəḋəḿʙ̄ē χujχā üɢėť. varā kū 'əś śińḋźėń urχamaχńē kalazā parattā urχamāχə varā kęnā:*

*— kū 'əś jī̱vęr mar! — ťėzē puzarat. kęnā tùmā ťšas tęvęʙęr, ťėť, ēzə ańḋźaχ ulʙutran ṕəŕ ḱīḿə ì̱ttā ùn 'ęšńē tulʙarmā si̱ťšťšə jaʙalā ì̱jt!*

*kū urχamaχā iťľėťťē ulʙut patńē kajzā urχamaχ χūšnęʙ̄ėḱ ī̱ʙat. ulʙut kęnā parattā jaʙallì̱zèńē, varā kū kajat urχamāχəʙ̄ē patšā χəŕə pūręnaɢan χulànā. χulànā śiťsėń ťšāręnāśśə. kuzėḿ patńē si̱ťšťšə. jaʙalazèńē iľḿē ťēḿəń ťšūχľə χālęχ, χəŕ-āręm pi̱rat. vęzėń χuššì̱ńḋźē patšā χəŕəḋē pi̱rat. patšā χəŕə jaʙalazèńē sujlazā jalan ḱīḿə śìńē šalʙan šalā ḱəńə. kū χajχī̱ ulʙut tarźī̱ patšā χəŕə šalallā ḱəńìńē kurzan ḱiḿḿē χuskātnęʙā, ťšazraχ kajallā kājnę. patšā χəŕə varā ḱīḿə śīńėχ tęrzā jūlnę. unʙan tuχāššęnʙā pūlnę, tuχmā śuk. varā śaplā kuzėḿ ulʙut patńē śīťńə. ulʙut patšā χəŕńē χęj vallī̱ kaťšťšā iľēššəń pūlnę.*

*patšā χəŕə:*

*— ēʙ̄ə χam kęmęlā kajaɢan śi̱nnā ańḋźaχ kajāʙęp! — ťēńə.*

*śāvęnʙā varā χajχī̱ ulʙut kallaχ śak tarźì̱ńē ťšəńźē iľzē:*

*— ēzə śav patšā χeŕńē mānęn kęmęlā kajaɢan tęvāʙęp ťėzē muχtānnę! — ťēńə.*

*ľēžə kallaχ:*

*— èṕ ńiḿḋē ṕəľḿēsťəṕ! — ťēńə.*

*ulʙut kęnā:*

*— ēzə ulʙalāʙęn! — ťēńə. attū sanā, èṕ χušnì̱ńē iťľėḿėzėń, śaktarzā v́əľėŕēḋəṕ! — ťēńə.*

*kū varā χujχā üḱsē urχamāχ́əʁ́ē kanašlamā tuχsā kājnę. urχamāχ́ə kęnā:*

*— an χūjχęr-χā, kū jī̯vęr 'əś mar! — ťēńə. ēʁ́ər 'ęnā ťšas tęvęʁęr! — ťēńə. ēzə kajᴅā ulʙuᴅā īǴə χuťšťšéń v́əŕēťńə səť śìńē ḱəḿē χuš! — ťēńə.*

*kū kājnęᴅā urχamaχ kalānęʁ́ėḱ ulʙuᴅā χūšnę. ulʙut kęnā iťľėzē səť v́əŕėťťėŕzē v́əŕēńə śəŕėχ́ ḱəńəᴅ́ē patšā χ́əŕiń kęmęlńē kajāššęn, χęj śāvęnᴅaχ v́əᴅ́ėľėńzē v́iľzē kājnę. urχamaχ varā sęmzì̯ʁ́ē v́əŕēńə səť śìńē si̯vlānęᴅā unᴅan χužì̯ńē səť śìńē ḱəḿē χūšnę. χužī̯ ḱəŕzē səť śińᴅ́žėń śaplā ṕəŕ sijėńzəŕėχ́ tūχnę. varā patšā χ́əŕə śav urχamaχ χužì̯ńē kęmęľə kajzā kaťšťšā pī̯nę. vęzėḿ īḱḱəžə śav ulʙut śurᴅəńᴅ́žē χužā pulzā pūręnnę. śak ťšūχęn ṕəᴅ́žəḱśə śi̯nnā χęjjəń urχamāχ́ə śaplā pujᴅarzā jānę.*

Régen egy embernek nem volt gyermeke. Az egyszer az erdőbe megy fát vágni. Az erdőben harminczegy poszméh bogarat talál. Ez azokat haza viszi és a kemencze mögé teszi. A kemencze mögött ezen harminczegy poszméhből harminczegy fiú-gyermek születik. Ezek felnövekedvén egyszer elmennek füvet kaszálni. Azon gyermekek közül az egyik kicsike volt. Ezen kicsikének nem volt kaszája. Az az apjával akarata ellenére kaszát vetetett, és ő maga amazokkal együtt elment füvet kaszálni. Amazok harminczan kaszáltak harmincz petrenczét, ez egyedül kaszált harmincz petrenczét. A mikor elvégezték a kaszálást, ezek elmentek kocsira rakni. Ekkor ezeknek a szénáját harminczegy táltosló evén egészen széjjelszórta. A kis gyermek ezeket meglátva odaszalad és az egyik táltoslovat elfogva felül rá. A táltosló ennek így szól:

— Te énrám ne ülj fel (azt mondja), én utánam a többi táltoslovak nem fognak menni (azt mondja). Ehol erre a kis táltoslóra ülj fel, az után mi valamennyien utánamegyünk (hozzácsatlakozva megyünk) (azt mondja).

Ez a kis ember ezt meghallgatva így tesz. Valóban a többi táltoslovak valamennyien utána mentek. Így azok szénáikat kocsira rakva hetvenketten tértek haza. Apjuk ezeket látva egészen elámult.

Éldegélve-éldegélve ezek dolgozni mentek egy urasághoz. Ezekkel együtt az a kicsike is elment a táltoslovára ülve. Az

uraság ezeknek a kicsike öccsét a többieknél jobban szerette. Ezért ezt a többiek fölé felvigyázónak tette. Ez a maga szolgáit nagyon keményen dolgoztatta (kényszerítette), ezért a szolgák őt gyűlölték. Így ezek egyszer ezen gazdájukat bepanaszolták az uraságnak, (őt) felbújtván:

— Ezen és ezen a földön egy pádisáhnak leánya van (azt mondja), a te miránk felvigyázó szolgád avval dicsekszik, hogy ezt a leányt elveszi (azt mondták).

Az uraság ezért őt magához hivatva kérdezi:

— Te igazán dicsekedtél-e, hogy ennek a pádisáhnak a leányát elveszed? (ennek a pádisáhnak a leányát elveszem, mondva) (azt mondja).

Amaz így szól:

— Nem, én nem is tudok róla (azt mondja), gondolatba sem vettem (azt mondja).

— Nem, te megcsalsz — mondja az uraság — adok én neked, ha úgy van, azt a leányt elhozván hozd el, különben felakasztatlak téged! (azt mondja).

Ez egészen bánatba esik. Azután elmondja ezt a dolgot a táltoslónak és a táltosló aztán neki:

— Ez a dolog nem nehéz! — mondva, vigasztalja. Ezt megtenni hamar megtesszük (azt mondja), te csak az uraságtól kérj egy hajót, és annak a belsejét megtölteni vászonnemű holmit kérj!

Ez meghallgatja a táltoslovat és elmenvén az urasághoz, azt kéri, a mit a táltosló parancsolt. Az uraság megadja neki a holmikat, és azután ez elmegy a táltoslovával abba a városba, a hol a pádisáh leánya lakik. A városba érkezvén megállnak. Hozzájuk vászonnemű holmikat venni nagyon sok nép, asszonynép megy. Azok között a pádisáh leánya is elmegy. A pádisáh leánya a holmikat válogatva a hajóra folyton beljebb és beljebb ment. Ez az előbbi uraság szolgája a mint meglátta, hogy a pádisáh leánya befelé ment, a hajót megindította, és gyorsan visszafelé ment. A pádisáh leánya azután a hajón maradt. Onnan el szeretett volna menni, de elmenni nem lehet. Azután így ezek megérkeztek az urasághoz. Az uraság a pádisáh leányát a maga számára feleségül (legényhez) szerette volna venni.

A pádisáh leánya:

— Én csak ahoz az emberhez megyek, a kit én magam megszeretek! — mondta.

Ezért aztán az előbbi uraság elhíván megint ezt a szolgáját:

— Te avval dicsekedtél, hogy: — «Én evvel a pádisáh leányával megszerettetem magamat!» — mondta.

Amaz ismét:

— Én semmit sem tudok! — mondta.

Az uraság neki:

— Te megcsalsz! — mondta. Külömben adok én neked, hogyha meg nem hallgatod a mit én parancsoltam, felakasztatlak! — mondta.

Ez azután bánatba esve kiment tanácskozni a táltoslovával. A táltosló neki:

— Hej ne búsulj, ez nem nehéz dolog! — mondta. Mi azt mindjárt megtesszük! — mondta. Te eredj, és parancsold meg az uraságnak, hogy fürödjék meg kétszer forralt tejben — mondta.

Ez elment, és a mint a táltosló mondta, megparancsolta az uraságnak. Az uraság ezt meghallgatva, a tejet felforraltatva forró állapotában belement, hogy a pádisáh leányával megszerettesse magát, és ő maga itt (nyomban) megpörkölődve meghalt. A táltosló azután orrával a forró tej fölé lehelt, és azután megparancsolta a gazdájának, hogy fürödjék meg a tejben. A gazdája belemenve a tejből így minden baj nélkül jött ki. Azután a pádisáh leánya ezen táltosló gazdáját megszeretvén férjhez ment (hozzája). Ők mind a ketten ezen uraság házában gazdának maradtak (gazda levén éltek). Ezt a szegény kicsike embert a maga táltoslova így gazdagította meg. (aU.)

### 6. A negyvenegy táltosló.

*ṕŏ̆ŕ śī̯nẹn pōlnẹ χ́ŏ̆ŕŏ̆χ́-ṕŏ̆ŕ ūľə, χ́ŏ̆ŕŏ̆χ́-ṕŏ̆ŕ kaʙan śōlnẹ vūᴅẹ. kašnī̯ kaś ṕŏ̆ŕ kaʙan śəťńə vŏzéń. varā χoral tŏrmā kājnẹ āslẹ ūľə. ńiḿsḱéŕᴅē̆ korman, kaʙan śaṿaχ śəťńə. χ́ŏ̆ŕŏ̆χ́ ùľəᴅē̆ χoral tŏrmā kājnẹ, śaṿaχ kaʙan śəťńə, ńiɢamàᴅā korman. ḱŏ̆žŏ̆ń ūľə, kokšā jẹṿan kājnẹᴅā jolaškī̯ kaśńē̆, χ́ŏ̆ŕŏ̆χ́-ṕŏ̆ŕ lažā pūrnẹ. kokšā jẹṿan malᴅan puraɢańńē̆ siχlazā lārnẹ, varā lažazam kaʙanā śìḿē̆*

*poślānę. jęvan kaʙan tŏrŏńɒ́ź̌ē pōlnę. malɒan puraɢan lažı̯ńē jęvan tı̯tnę, lažı̯ siḱḿē taprātnę, varā:*

*— jęvan tı̯tręn-ı̯ manā? — ťēńə, ḱŏsŕē kalānę.*

*— tı̯tręm sanā — ťēńə —, ḱiľē ìzē kāp! — ťēńə.*

*ìzē kājnę ḱiľē ǵŏŕŏǵ-ṕŏŕšńèɒ́ē.*

*— no ṕiɒ́źizėḿ, lažā tōpręm! — ťēńə.*

*— stā kājęʙęr 'ı̨ńɒ́ə? — ťēśśə ṕīɒ́źŏššėḿ.*

*— patšā vŏjjı̯ ṽŏŕėńḿē kājęʙęr! — ťėśśə.*

*varā kājnę vŏzam patšā vŏjjı̯ ṽŏŕėńḿē. jęvan kajran kājnę. śīťńə ṕīɒ́źŏššińē:*

*— stā śūręʙęr ṕiɒ́źizėḿ? — ťėť.*

*śīťŕəś ṕŏŕ jalā, ḱŏŕɒ́źŏś ṕŏŕ kārɒ́źęk patńē.*

*— χvaťťėŕ jaratn-ı̯? — ťēśśə.*

*— jarāɒęp — ťėť. man sāɢęrvońiḱ kori̯ɒā — ťėť —, ǵŏŕŏǵ-ṕŏŕ kori̯ɒā poššı̯ — ťėť —, ǵŏŕŏǵ-ṕŏŕ kori̯ɒā tollı̯ — ťėť. poššı̯ śìńē koɢārę̄r lažazèńē! — ťėť.*

*koɢārɒ́źəś poššı̯ śìńē. varā ǵŏŕŏǵ-ṕŏŕ ǵŏŕ ḱīľɒ́źəś, kārɒ́źęɢęn ǵŏŕŏzėḿ, ǵŏŕŏǵ-ṕŏŕ lažaʙalā. porɒ́ē aʙat śìńē koɢārɒ́źəś lažı̯zèńē, ǵŏŕŏǵ-ṕŏŕ tollı̯ kori̯ɒā śìńē.*

*kārɒ́źęk kalať:*

*— ḱŏžŏŕ ōšḱəḿʙėǵ mōžęrlęn śuras! — ťėť.*

*varā kaś polzan vūrtŕəś śurmāškęn, lažı̯zèńē malɒan porńèɒ́ē tollı̯ kori̯ɒā śìńē koɢārɒ́źəś jęvanzam, ǵŏŕzėńńē poš kori̯ɒā śìńē koɢārɒ́źəś. kārɒ́źęk kalať joman tojanā:*

*— jęvanzèńē ṽŏľėŕės! — ťėť.*

*jęvan onā īľťŕəɒ́ē ṕīɒ́źŏššèńē kalāŕə:*

*— ṕėŕē ḱŏžŏŕ ṽŏľėŕėśśə — ťēŕə. sėŕ χı̯žalā vı̯rɒęr, tōttęr śı̯χęr — ťēŕə. ǵŏŕŏzèńē kartos tęχęnɒārę̄r! — ťēŕə.*

*ǵŏŕŏzèńē kartos tęχęnɒārtŕəś, jęvan ṕīɒ́źŏššėḿ tōttęr śı̯χŕəś.*

*kārɒ́źęk ťśęlanɒan tōχŕəɒ́ē:*

*— joman tojā, àn pęlaťťı̯ śińɒ́źėń! — ťėť.*

*pęlaťťı̯ śińɒ́źėń joman tojā àńɒ́źəɒ́ē:*

*— śaʙas — ťėť — ṕŏŕėŕ śak aɒ́źazèńē, porńèɒ́ē ṽŏľėŕės! — ťėť.*

*śāpŕəɒ́ē ṽėś ṽŏľėŕzē prāχŕə. aɒ́źazèńē polmāŕə, ǵŏŕŏzèńē pōľɒ́źə.*

*— lažazèńē śaʙastā ṽŏľėŕės aɒ́źazēńəń — ťėť —, poš kori̯ɒā śińɒ́źìńē! — ťėť.*

*śaʙaťťē ṽŏľėŕėť poš kori̯ɒā śińɒ́źizèńē. ìŕ śińɒ́źėń tŏrɒ́źəśťē jęvan ṕīɒ́źŏššėḿ porɒ́ē por.*

— *no jęvan — ťėť, lŏʙŏrlę kārɒ́žęk kalať —, χʊśśanɒā pōzan man paɒā kajallā śāvęrnęn! — ťėť.*

*jęvanzam tōχŕəśťē kāŕəś. śol śińɒ́žē tōpŕəś śūɒę kājęk ťŭǵŏ̆. jęvan iľēššəńɒ́ē ūɒ́žə kalať:*

*— an iľ! — ťėť.*

*jęvan lažı̯ńē iťľėḿēzəŕėχťē īľɒ́žə. śīťŕəś patšā patńē:*

*— ṕėŕē patšā vŏjjı̯ v́ŏŕėńť! — ťēśśə.*

*patšā varā v́ŏzèńē pārɒ́žə ḱŏ̆ńėǵē v́ŏŕėńťḿē. jęvanā āslę tūŕəżə. jęvan śapmā poślāŕə ṕīɒ́žŏ̆ššèńē ṕŏ̆ľḿēńəžəń. ṕīɒ́žŏ̆ššėḿ śiľľēńńə śāpnęžęn.*

*— ḿŏ̆ń on śińɒ́žėń ėľėḱ paras ṕēŕəń? — ťēśśə.*

*varā jęvanā ėľėḱ topsā pārɒ́žəś:*

*— sėŕē ańɒ́žaχ mar v́ŏŕėńťḿē polɒarap, ťėzē kalať ťėť jęvan, śūɒę kājęk topsā ḱiľḿē polɒarap, ťėzē kalať jęvan! — ťėť.*

*jęvanā varā patšā ťšŏ̆ńɒ́žə χuń patńē:*

*— śūɒ́ę kājęk topsā ḱiľḿē polɒarap ťėzē kalānę ès? — ťėť.*

*jęvan māɢęrzaχ jārɒ́žə:*

*— èṕ — ťėť —, χaťšťši̯ń iľťḿėń! — ťėť.*

*jęvanā varā kalāŕə topsā ḱiľḿēšḱəń:*

*— topsā ḱiľēmazan kazaptā praχap! — ťėť.*

*jęvan kāŕə ḱŏ̆sŕē patńē, ḱŏ̆sŕèńē kalať:*

*— śūɒę kājęk topsā ḱiľḿē kalāŕə patšā! — ťėť.*

*ḱŏ̆sŕē kalať:*

*— an iľ ťėzē kalāręm v́ŏ̆ť èṕ sanā, χaľ ľėṕľē topsā ḱiľės onā? — ťėť. lŏʙŏrlę kārɒ́žęk patńē kajas poť! — ťėť.*

*śīťŕəś lŏʙŏrlę kārɒ́žęk patńē. ḱŏ̆ŕɒ́žə ṕüŕɒ́ē jęvan ùtńē koɢarzā. jęvanā ṕüŕťšəńɒ́žē χęvalamā taprātŕə lŏʙŏrlę kārɒ́žęk:*

*— śavaχ ṕɪśėŕťsē jarap sanā! — ťėť.*

*sŏmalā χorańńē jarāššęn χ́īzəḱ śolʙalā ťšopmā taprātŕəś χoranā jŏ̆ŕē-ɒavrā. ińɒ́žē mar χussi̯ɒ́ėť jęvanā lŏʙŏrlę kārɒ́žęk, jęvānęn ḱŏ̆sŕī tāpŕəɒ́ē lŏʙŏrlę kārɒ́žęk ťŏ̆ľŏ̆ńɒ́žėń ṕüŕɒ́ē, kārɒ́žęk χŏrazā sŏmalā χorańńē kajzā ū̆ḱŕə.*

*kārɒ́žęk kalať:*

*— kęlar jęvan! — ťėť.*

*jęvan kalať:*

*— ès manā χ́ŏ̆ŕχ́ėńḿēŕəń! — ťėť.*

*kęlarmāŕə jęvan, kārɒ́žęk ṕiśśē kāŕə. varā amʙarā ḱŏ̆ŕzē,*

*pǒř χāɒźę, ťēʙǒř molodok, ťēʙǒř sandal ìzē tōχŕə. varā kāŕəś śūdę kājęk patńē. śiɒ̄ēššə, sassį̄ iľɒəńmē poślāŕə kājęgęn:*

*— kokšā jęvan manā tįtmā kiľēt — ťēt. on mar manā tįtmallį̄ — ťēt —, pǒř śęvarā χupsā jaram èp onā! — ťēt.*

*jęvan kājęk patńē śiɒ̄ės tšoχńē molodokpalā sandal śińē śāpŕəɒ̄ē kājęgęn sassį̄ śəťsē lārɒźə.*

*— 'ô — ťēt —, kokšā jęvan pīɒ̄ə vį̄jlę kōrənať — ťēt —, sassā śəɒ̄ėŕzē lārtŕə! — ťēt.*

*patńē śīťńə tšoχńē kǒľēťkińē śǒńǒřmē taprātrə. kokšā jęvan χaťšťšā ūśŕəɒ̄ē χürʼińē kasmā kalazā jārɒźə. χürʼińē śiťsē kāsŕə χaťšťšį̄. śǒńǒřzē tǒχēmāŕə varā kǒľēťkińē. jęvan tįtsā kīľɒźə kājęgā. patšā χǒɒ̄ǒřɒ̄ěřə ōnžęn. jęvan kajallaχ pīɒ̄žǒššèńē vǒřėńɒ̄ėť. śaptarať pīɒ̄žǒššèńē kajallaχ. pīɒ̄žǒššėm kalāśśə:*

*— ėlėk paras poť kajallaχ! — ťēššə.*

*patšā patńē kāŕəśťē:*

*— pīŕəń jęvan χiťŕė χǒř topsā kiľńē polɒ̄arať ťėzė kalať! — ťėt.*

*jęvanā tšǒńɒ̄ěřɒźə patšā χuń patńē:*

*— ès — ťėt — χiťŕē χǒř topsā kiľės ťėzē kalānę? — ťėt. topsā kiľį̄ratn·į̄? — ťėt.*

*— ėʙǒ — ťėt — stan topsā kīľǒp? — ťėt, jęvan kalať.*

*— topsā kiľńėzėń kazaptā praχap! — ťėt.*

*jęvan varā topsā kiľńē pōľɒźə.*

*— víś saχatrā ťīńəs ōrlę kažaɢan karap tùzā par! — ťēńə.*

*varā patšā ťīńəs ōrlę víś saχatrā kažaɢan karap tùzā pārɒźə. kǒńǒľɒ̄ėń lōtkę tùzā pārɒźə, jęvan kāŕə varā ťīńəs ottį̄ńē. ťīńəs ottį̄ńɒźē púŕť larať. púŕťŕėń karapńē korzāssęn tōχŕəś χǒřzėń ťīńəs χǒřńē. jęvan vözèńē χīŕəś lōtkęʙā kajať. varā śiťŕə jęvan ťip śǒřē, kǒsľē kalať, χęvā kōrənmaś, lotkęrā vįrtsā kalať. χiťŕē χǒř lotkį̄ńē tįtmā šušńē kǒŕėť. kǒřɒźə pīľəktaran, lotkį̄ taɒ̄ā šalallaχ kāŕə. kǒřɒźə kǒkkǒrɒ̄aran šušńē, jęvan χiľŕē χǒřē tį̄tŕəɒ̄ė lōtkę śińē lārtŕə, karap śińē ìzē kāŕə. karap vīśśə ťīńəs ťŭpńē kǒřzē tōχŕə, varā tōχŕəś ťip śǒřē, χǒřė ìzė kāŕə patšā patńē. patšā kalať:*

*— vėńɒźėť tǒvǒʙǒr! — ťėt.*

*varā χǒř kalať:*

*— vėńɒźėť tǒvǒʙǒr — ťėt. pėřəń attį̄n ťīńəs ottį̄ńɒźē į̄lɒ̄ęm šęrtlę sįsnā por — ťėt —, sanā ìzē kīzėń vėńɒźėť tǒvāpper! — ťėt.*

*tįtsā kiľńē jęvanā kalāŕə. jęvan māgęrzaχ jārɒźə:*

— *ľėpľē onā ti̯tsā ḱiľės?* — *ťėť.*

*je̯ṿan kāŕə ti̯tmā śŏŕ moɢŏr, ťiŕńē sŭzē ťśŭrɢāŕə ùtńē jəŕē-ᴅaṿrā. ťīńəs ottì̯ńē kajallaχ ḱŏŕᴅźəᴅē ṕŏŕ si̯snì̯ńē tī̯tŕəᴅē tarmā taprātŕə. i̯ttī̯ si̯sni̯zėḿ śi̯rᴅā-śi̯rᴅā tatsolāśśə moɢŏr ťiŕńē. je̯ṿan tarzā tōχŕə varā. śīťŕə patšā patńē:*

— *ìzē ḱīľᴅəń pōzan jorať!* — *ťėť. ύėńᴅźėť tŏṿas!* — *ťėť, χ́ŏŕē kalať.*

*χ́ŏŕə kalať:*

— *ṕēŕəń aťťi̯n ťīńəs otti̯ńᴅźē ī̯jre̯ por* — *ťėť* —, *onā ti̯tsā ḱiľḿēzəŕ ύėńᴅźėť tuᴅarmāste̯p!* — *ťėť.*

*varā je̯ṿan kāŕə ti̯tmāśke̯n patšā χošni̯ᴅėľėń. je̯ṿan śīťŕə ťīńəs ottì̯ńē, ḱŏsŕī ḱŏźŏńḿē taprātŕə, ī̯jre̯zam tōχŕəś ṕīᴅə nommaj. ḱŏŕᴅźə śušńē ḱŏsŕē, ḱŏsŕē χī̯śśe̯n i̯jri̯zėḿᴅē ḱŏŕᴅźəś. āle̯ ī̯jre̯ kāś-ŕəś. varā śīťŕə patšā patńē, ṕŏŕ āle̯kpā ḱŏŕᴅźə. ťēᴅŏŕ āle̯kpā tōχŕə, i̯jri̯zėḿ ḱiľ χošśì̯ńē jōľᴅźəźə. ύiᴅèńē χùzā χōpŕəś porńèᴅē.*

— *ύėńᴅźėť tŏṿatn-ī̯?* — *patšā kalať χ́ŏŕē.*

— *ēzŏ vāᴅe̯, ēᴅŏ śārme̯k* — *ťėť* —, *ύėńᴅźėť tùmāste̯p* — *ťėť. ṕēŕəń aťťi̯n ťīńəs otti̯ńᴅźē 'ŏńē por* — *ťėť* —, *śaṿ 'ŏńèńē ti̯tsā ḱìzė, sùzā sŭťńē šŏṿā ḱŏŕzėń* — *ťėť* —, *on ťśoχńē ύėńᴅźėť tŏṿāp-pe̯r!* — *ťėť.*

*'ŏńìńē ti̯tmā patšā je̯ṿanā jārᴅźə. je̯ṿan kāŕəᴅē ťīńəs ottì̯ńē ti̯tsā ḱīľᴅźə 'ŏńèńē. āll̯e ύiťŕē sŏť tolᴅārᴅźəś ṕŏŕ χoranā. āll̯e ύiťŕē sŏmalā tolᴅārᴅźəś ťēᴅŏŕ χoranā. āll̯e ṕŏᴅėŕiḱ vot śonᴅārᴅźəś. je̯ṿanā kalať patšā:*

— *kam ύŏŕēťŕə, vŏl malᴅan ḱŏŕėť* — *ťėť* — *šŏṿā!*

*je̯ṿan por χāle̯χᴅèᴅē śī̯le̯χ kaźārᴅźə, ḱŏsŕèᴅèᴅē śī̯le̯χ kaźār-ᴅźə. ḱŏsŕē je̯ṿan śìńē ύīźə χut, ťśŏśḱŏŕzē jārᴅźə, je̯ṿan śarā poχ pōľᴅźə, ύėś lāᴅe̯rᴅānᴅźə. sŏmalā χorańńē sīḱŕəᴅē ṕŏŕē ťŭṕńē ťŭɢŭńᴅźŏᴅē toχsā vī̯rtŕə. ťėṕŕē sŭť χorańńē śīḱŕəᴅē χi̯jmī̯ īɢə śi̯t, ńistanᴅā toχ́ēmas. χi̯jmì̯ńē śŏḿŏŕzē ḱŏsŕē tolχŏrᴅźəᴅē je̯ṿan siḱsē tōχŕə. 'əľəχ́χ́ińᴅźėń ύīźə χut χ́iťŕē pōľᴅźə je̯ṿan.*

*patšàᴅā χ́iťŕē polmā sŏmalā χorańńē sīḱŕəᴅē toχ́ēmāŕə. je̯ṿan varā ύėńᴅźėť tūŕə χ́ŏŕᴅėľē, χaľᴅē poľi̯n pōre̯nāśśə.*

Volt egy embernek negyvenegy fia, negyvenegy kazal kaszált szénája. Minden éjszaka elveszett egy kazal (azoknak). Azután őrt állani elment az idősebbik fia. Semmit sem látott, a kazal megint elveszett. Mind a negyven fia elment őrt állani, megint elveszett

a kazal, senkit sem láttak Utolsó éjszaka elment a legkisebbik fia, tar Iván, és negyvenegy ló ment oda. Tar Iván azt leste, a melyik elől megy, azután a lovak elkezdték enni a kazalt. Iván a kazal tetején volt. Az elől menő lovat Iván megfogta, a ló elkezdett ugrándozni, azután:

— Iván megfogtál-e engem? — mondta, a kancza (így) szólt.

— Megfogtalak téged — mondta —, haza viszlek! — mondta.

Elvitte haza mind a negyvenegyet.

— No bátyáim, lovat találtam! — mondta.

— Hová fogunk menni már most? — mondják a bátyjai.

— El fogunk menni a pádisáh játékát*) tanulni? — mondják.

Azután elmentek ők a pádisáh játékát tanulni. Iván hátul ment. Elérte a bátyját:

— Hol fogunk aludni bátyáim? — mondja.

Megérkeztek egy faluba, bementek egy öreg asszonyhoz.

— Adsz-e (engedsz-e) lakást? — mondják.

— Adok (engedek) — mondja. (Van) nekem nyolczvankét jászolom — mondja —, negyvenegy jászol üres — mondja —, negyenegy jászol tele — mondja. Az üres fölé kössétek ki a lovakat! — mondja.

Kikötötték az üres fölé. Azután negyvenegy leány jött, az öreg asszonynak a leányai, negyvenegy lóval. Valamennyien az étel fölé kötötték ki a lovaikat, a negyvenegy tele jászol fölé.

Az öreg asszony (így) szól:

— Ma éjjel csapatostul párosával kell aludnotok! — mondja.

Azután beesteledvén lefeküdtek aludni, a lovaikat előbb valamennyit kikötötték a tele jászol fölé Iványék, a leányokét az üres jászol fölé kötötték ki. Az öreg asszony (így) szól a tölgyfabotnak:

— Iványékat meg kell ölni! — mondja.

Iván azt meghallotta és a bátyjainak (így) szólt:

— Minket ma éjjel megölnek — mondta. Ti hátra (a leá-

---

* Pádisáh játéka = fegyverfogás, vitézi torna.

nyok háta mögé) feküdjetek, keszkenőt kössetek — mondta. A leányokra sipkát tetessetek fel! — mondta.

A leányokra sipkát tetettek fel, Iván bátyjai keszkenőt kötöttek.

Az öreg asszony kijött a szobából és:

— Tölgyfa-bot, szállj le a polczról! — mondja.

A polczról a tölgyfa-bot leszállt és:

— Ütni kell — mondja — egyenkint ezeket a gyermekeket, valamennyit meg kell ölni! — mondja.

Ütötte és valamennyit megölte (megölve hagyta). Nem a gyermekeket, a leányokat.

— Ütni kell a lovakat és meg kell ölni a gyermekekét — mondja —, az üres jászol felett levőket! — mondja.

Üti és megöli az üres jászol felett levőket. Reggel felkeltek és Iván bátyjai valamennyien megvannak.

— No Iván — mondja, a boszorkányos öreg asszony (így) szól —, akármikor lesz is, én hozzám vissza fogsz térni! — mondja.

Ivánék elindultak és elmentek. Az úton találtak ragyogó madár tollát. Iván fel akarta venni és a lova (így) szól:

— Ne vedd fel! — mondja.

Iván a helyett, hogy a lovát meghallgatta volna, felvette. Megérkeztek a pádisáhhoz:

— Taníttasd meg velünk a pádisáh játékát! — mondják.

A pádisáh azután könyvet adott nekik, hogy tanítsák (őket). Ivánt legfőbbnek tették. Iván ütni kezdte a bátyjait tudatlanságukért. A bátyjai megharagudtak a verésért.

— Micsoda panaszt emeljünk mi ő rája? — mondják.

Azután Iványra panaszt találva (panaszt) emeltek:

— Iván azt mondja, hogy nem csak titeket tudlak tanítani, el tudom hozni a ragyogó madarat, (így) szól Iván! — mondja.

Ivánt azután a pádisáh elhívta magához:

— Azt mondtad te, hogy el tudom hozni a ragyogó madarat? — mondja.

Iván sírva fakadt:

— Én — mondja — eddig nem (is) hallottam! — mondja.

Ivánnak azután megparancsolta, hogy hozza el:

— Ha el nem tudod hozni, leváglak és eldoblak! — mondja.

Iván elment a kanczához, a kanczának (így) szól:

— Azt parancsolta a pádisáh, hogy a ragyogó madarat hozzam el! — mondja.

A kancza (így) szól:

— Lám mondtam én neked, hogy ne vedd fel, most hogy kell azt elhozni? — mondja. El kell menni a boszorkányos öreg asszonyhoz! — mondja.

— Megérkeztek a boszorkányos öreg asszonyhoz. Iván bement a házba, a lovát kikötve. Ivánt a házban kergetni kezdte a boszorkányos öregasszony:

— Mindjárt megfőzlek téged! — mondja.

Hogy a szurkos kazánba belekergesse (beleeressze), szűk úton futni kezdtek körös-körül a kazán mellett. Nem (is) messze, eléri Ivánt a boszorkányos öregasszony, Ivánnak a kanczája (egyet) rugott a házra, a hol a boszorkányos öreg asszony volt (a boszorkányos öreg asszony helye felől), és az öreg asszony megijedve beleesett a szurkos kazánba.

Az öreg asszony (így) szól:

— Húzz ki Iván! — mondja.

Iván (így) szól:

— Te engemet nem sajnáltál! — mondja.

Nem húzta ki Iván, az öreg asszony megfőtt. Azután bemenve a hambárba, kihozott egy ollót, meg egy kalapácsot, meg egy ülőt. Azután elmentek a ragyogó madárhoz. Oda érkeznek, a hangja hallatszani kezd a madárnak:

— Tar Iván eljön engem megfogni — mondja. Nem ő az, a ki engem megfogjon — mondja —, egy szájba hadd kapom én be őt! — mondja.

Iván a mikor a madárhoz érkezett, a kalapácscsal az ülőre ütött és a madárnak a hangja elállott (elveszett).

— Ha-ha — mondja — tar Iván igen erősnek látszik — mondja —, a hangomat (hangot) elállította! — mondja.

A mikor hozzáérkezett, elkezdte a maga alakját szétmarczangolni. Tar Iván az ollót szétnyitotta és megparancsolta (neki), hogy vágja le a farkát. A farkát elérve levágta az olló. Nem marczangolhatta szét aztán a (maga) alakját. Iván meghozta a

madarat. Megörült azért a pádisáh. Iván ismét tanítja a bátyjait. Ütteti a bátyjait ismét. A bátyjai (így) szólnak:

— Panaszt kell emelni megint! — mondják.

Elmentek a pádisáhhoz és:

— A mi Ivánunk azt mondja, hogy el tudja hozni a világszép leányt! — mondja.

Iványt elhivatta magához a pádisáh:

— Azt mondtad te, hogy el kell hozni a világszép leányt? — mondja. Elhozod-e? — mondja.

— Én — mondja — honnan fogom elhozni? — mondja, (így) szól Iván.

— Ha el nem hozod, leváglak és eldoblak! — mondja.

Iván aztán ráállott, hogy elhozza.

— Csinálj és adj olyan hajót, a melyik három óra alatt keresztülmegy a tengeren! — mondta.

Azután a pádisáh a tengeren három óra alatt keresztülmenő hajót csinált és adott. Iván elment aztán a tenger szigetére. A tenger szigetén ház áll (ül). A mint a házból a hajót meglátták, kijöttek a leányok a tenger partjára. Iván csónakkal megy velük szembe. Azután odaért Iván a szárazföldre, cziterázik, ő maga nem látszik, a csónakban fekve cziterázik. A világszép leány belemegy a vízbe, hogy a csónakot megfogja. Belement derékig, a csónak még beljebb ment. Belement mellig a vízbe, Iván a világszép leányt megfogta és a csónakra ültette, elvitte a hajóra. A hajó a tenger fenekére háromszor szállt le és jött ki, azután kimentek a szárazföldre, a leányt elvitte a pádisáhhoz. A pádisáh (így) szól:

— Meg fogjuk tartani a lakodalmat! — mondja.

Azután a leány (így) szól:

— Meg fogjuk tartani a lakodalmat — mondja. A mi apánknak a tenger szigetén arany sörtéjű disznaja van — mondja —, ha neked elhozzák, megtartjuk a lakodalmat! — mondja.

Iványnak parancsolta meg, hogy hozza el. Iván sírva fakadt:

— Hogyan kell azt elhozni? — mondja.

Iván elment száz ökröt fogni, a bőrét lenyúzva rácsavarta a lovára körös-körül. A tenger szigetére ismét bement és egy disznót megfogott és elkezdett szaladni. A többi disznó harapva-

harapva tépi az ökör bőrét. Iván elszaladt aztán. Megérkezett a pádisához:

— Elhoztam! — mondja.

— Ha elhoztad, jól van! — mondja.

Meg kell tartani a lakodalmat! — mondja, (így) szól a leánynak.

A leány (így) szól:

— A mi apánknak a tenger szigetén ménlova van — mondja —, a míg azt el nem hozzák, lakodalmat nem tartatok! — mondja.

Azután Iván elment, hogy megfogja a pádisáh parancsával. Iván odaért a tenger szigetére, a kanczája elkezdett nyeríteni, előjöttek a ménlovak nagyon sokan. Belement a vízbe a kancza, a kancza után a ménlovak is belementek. Ötven ménló gázolt keresztül. Azután megérkezett a pádisához, egyik ajtón bement, másik ajtón kiment, a ménlovak az udvaron maradtak. Az istálóba terelve becsukták valamennyit.

— Megtartod-e a lakodalmat? — a pádisáh (így) szól a leánynak.

— Te öreg vagy, én fiatal — mondja —, nem tartom meg a lakodalmat — mondja. A mi apánknak a tenger szigetén tehene van — mondja —, ezt a tehenet elhozva, megfejve, ha a tejében megfürdesz — mondja —, akkor megtartjuk a lakodalmat! — mondja.

A tehenet megfogni a pádisáh Ivánt küldötte. Iván elment a tenger szigetére és elhozta a tehenet. Ötven vödör tejet töltöttek egy kazánba. Ötven vödör szurkot töltöttek egy másik kazánba. Ötven rakás fát gyújtottak, Ivánnak (így) szól a pádisáh:

— A ki felforralta, először az fürdik meg! — mondja.

Iván az egész néptől elbúcsúzott, a kanczától is elbúcsúzott. A kancza háromszor rászellentett Iványra, Iván csupa ganaj lett, egészen bemaszatolódott. A szurkos kazánba ugrott és egyszer a fenekéhez ütődött és kijött. Másodszor a tejes kazánba ugrott és a tej föle két arasz, sehonnan sem tud kijönni. A tej fölét szétszórva a kancza horkantott és Iván kiugrott. Az előbbinél háromszor szebb lett Iván.

A pádisáh is, hogy szép legyen, a szurkos kazánba ugrott és nem tudott kijönni. Iván aztán lakodalmat tartott a leánynyal, most is élnek (legyen). (vPK.)

## 7. Az asszony-pádisáh leánya.

*jęvānęn pōlnę víś āgęžə. āmęžəʼdē pōlnę pŏ̑ŕ vat kārʼdžęk.*

*— ēʼbŏ̑ — ťėť — víľzėn, jęvan, maldan kíľėćėń χŏ̑danaχ par àgʼùnā! — ťėť, āmęžə kalaťˊ.*

*χŏ̑dā kīľʼdžə, òrʼl̨ śok, allʼl̨ śok, todʼl̨, sŏ̑mzʼl̨ ańʼdžaχ. jęvan kalaťˊ:*

*— àgʼl̨ — ťėť —, pŏ̑ŕ tādęk śókkŏr parzā jar — ťėť — kū śi̯nnā!*

*— pŏ̑ŕ tādęk śŏ̑kkŏr patńē kíľńėń — ťėť —, èp χŏ̑dànā kìzē! — ťėť.*

*jęvan kalaťˊ:*

*— aplā polzan parzā jaras poť àgʼì̯jā! — ťėť.*

*àgęśńē parzā jārʼdžə. χŭńʼdžagamran tadā kīľʼdžə allʼl̨ śok, òrʼl̨ śok śi̯n, ťéńľė popľaťˊ, ńistandā pallamallā mar. jęvan kalaťˊ:*

*— àgʼl̨ pŏ̑ŕ tādęk śŏ̑kkŏr parzā jar! — ťėť.*

*— ēʼbŏ̑ śókkŏr patńē kíľńėń — ťėť —, èp àgū patńē kìzē! — ťėť.*

*— aplā pōzan paras poľ! — ťėť.*

*ťēʼbŏ̑ŕ àgęśńē parzā jārʼdžə. tadā χŭńʼdžagamran kīľʼdžə χŏ̑dā. allʼl̨ʼdē śok, òrʼl̨ʼdē śok, popľaťˊ, ńistandā pāllę mar.*

*— àgʼl̨ pŏ̑ŕ tādęk śŏ̑kkŏr parzā jar! — ťėť.*

*— èp śŏ̑kkŏr patńē kíľńėń — ťėť —, èp χŏ̑dànā kìzē! — ťėť.*

*— aplā pōzan àgʼì̯jā paras poľ! — ťėť.*

*ťēʼbŏ̑ŕ àgęśńèʼdē parzā jārʼdžə. jęvan pŏ̑ťśťśėńėʼχ jōľʼdžə. pōrę-naťˊ pŏ̑ťśťśėńėʼχ. šotlārə:*

*— mā pŏ̑ťśťśéń pōrę̄nam kaplā? — ťėť.*

*tōχŕəʼdē kārə jęvan. śīťŕə pŏ̑ŕ púŕʼdē, āgęš kęvas śęrzā tęraťˊ.*

*— àgʼl̨ — ťėť —, ès kondā pōrę̄nādn-l̨? — ťėť.*

*āgęš kalaťˊ:*

*— ès stan kīľʼdəń jęvan? — ťėť.*

*— ōtrę̄m ōtrę̄mdā śīťŕəm! — ťėť.*

*kŏ̑ŕʼdžə āgęš patńē, 'əśtēŕʼdžə-śiʼdēŕʼdžə jęvanā āgęžə. jęvan tōχŕə kíľē kajmā. kajallā kŏ̑ŕʼdžəʼdē:*

*— àgʼl̨ śōmęr kíľėť! — ťėť.*

*āgęš kalaťˊ:*

*— śōmęr mar, jį̄snū kíľėť! — ťėť.*

*jɐvanā arʊ́ʒànā χōpŕə āgɐš. jiʒsnɐ̨ʒə kīľʊ́ʒə vīʒə-pōślɐ̨ šŏľəń, kŏ̆ŕʊ́ʒə ėʊ̀ėń polzā.*

*— 'ū — ťėť —, ėʊ̀ėń šɐ̨ʒį̄ kŏ̆ŕėť! — ťėť.*

*— mā — ťėť — ėʊ̀ėń šɐ̨ʒį̄ kŏ̆ŕmė̄? — ťėť. šŏ̆ŕŏ̆ń-kōńəń ėʊ̀ėń śińʊ́ʒē̄ śürēťťəŕ! — ťėť.*

*aplā kalārəʊ̀ē̄ 'ɪśťĕŕʊ́ʒə-śiʊ̀ĕŕʊ́ʒə.*

*— jɐvan kīzéń mŏ̆ń tŏvŏ̆n ezŏ̆? — ťėť.*

*— mŏ̆ń tŏvŏ̆p? ńiṅʊ̀ē̄ tōmŏ̆p! — ťėť. 'ɪśťėŕzē̄-śiʊ̀ėŕzē̄ kɐ̨larzā jarttɐ̨m! — ťėť.*

*— jɐvan kondā vŏ̆ť vŏ̆l! — ťėť.*

*jɐvanā kɐ̨lārʊ́ʒəʊ̀ē̄ 'ɪśŕəś-śīŕəś jɐvanʙalā.*

*— jɐvan — ťėť —, stā kajan ēzŏ̆? — ťėť.*

*— ēʙŏ̆ kajāʊ̀ɐ̨p — ťėť — majrā patšā χŏ̆ŕnē̄ iľmē̄! — ťėť.*

*— san mar iľmėľľi! — ťėť. ēʙŏ̆ŕ vīʒə jiʒsnū víś śol śürēŕŏ̆-mŏ̆ŕ, iľėmārɐ̨mɐ̨r! — ťėť. pŏ̆ŕ šɐ̨lɐ̨m pośńē̄ śīŕŏ̆mŏ̆ŕ!*

*varā śiľľėńzē̄ kāŕəʊ̀ē̄ pŏ̆ŕ saχat otkalas śürēŕə. varā kalārə:*

*— kajāʊ̀ɐ̨n pōzan kajaχ! — ťėŕə.*

*jɐvanā pārʊ́ʒə pŏ̆ŕ arʊ́ʒā, āgɐš pārʊ́ʒə šŭmχā.*

*— śak šŭmχā χį̄śśəń kaj! — ťēŕə.*

*śīťŕə šŭmχā χį̄śśəń ťēʙŏ̆ŕ pürʊ́ē̄. āgɐš kɐ̨vas śɐ̨rzā tɐ̨rať.*

*— kiľ-aχ jɐvan! — ťėť.*

*— kiľēʊ́ŏ̆p-χā! — ťėť.*

*— stā kajan ès? — ťėť.*

*— konDā kiľmē̄ tōχrɐ̨m! — ťėť.*

*aʙat lārtŕə, 'ɪśťĕŕʊ́ʒə, śiʊ̀ĕŕʊ́ʒə, jɐvan kalať:*

*— kiľē̄ kajas poľ! — ťėť.*

*tōχŕə kiľē̄ kajmā.*

*— àgį̄, śōmɐ̨r kiľėť! — ťėť.*

*āgɐš kalať:*

*— śōmɐ̨r mar, jiʒsnū kiľėť! — ťėť.*

*jį̄sɐ̨ʒš kiľėťśťśiń jɐvanā puDārʊ́ʒə. jį̄sɐ̨ʒš kīľʊ́ʒə, vīʒə-pōślɐ̨ śŏ̆ľəń. kŏ̆ŕʊ́ʒə pürʊ́ē̄ ėʊ̀ėń polzā.*

*— 'ū ėʊ̀ėń šɐ̨ʒį̄ kŏ̆ŕėť! — ťėť.*

*— mā kŏ̆ŕės mar, šŏ̆ŕŏ̆ń-kōńəń ėʊ̀ėń śińʊ́ʒē̄ śürēťťəŕ! — ťėť.*

*lārtŕə aʙat-śūmaś, 'ɪśťĕŕʊ́ʒə, śiʊ̀ĕŕʊ́ʒə.*

*— jɐvan kīzéń ès mŏ̆ń tŏvŏ̆n? — ťėť.*

*— mŏ̆ń tŏvas? — ťėť. ńiṅʊ̀ē̄ tōmŏ̆ttŏ̆mťšə! — ťėť. 'ɪśťėŕzē̄, śiʊ̀ėŕzē̄ kɐ̨larzā jārDɐ̨mťšə! — ťėť.*

— *jęvan konDā ćŏť vŏl!* — *ťėť.*

*kęlārḋźə jęvanā arḋźaran. jęvanā 'ịśťēŕḋźə, śiḋēŕḋźə.*

— *stā kajan jęvan?* — *ťėť.*

— *majrā patšā χ́ŏŕńē iľḿē!* — *ťėť.*

*jęvan śaplā kalāŕəḋē jī̱snęš śiľľėńzē kāŕə.*

— *san mar iľḿėľľī,* — *ťėť. ēḃŏŕ ćīźə jī̱snū tęrmāšrŏmŏr* — *ťėť, śavaχ iľēmārŏmŏr,* — *ťėť. ṕŏŕ šŏlŏmā onDā χŏvārDŏmŏr!* — *ťėť.*

*śaplā kalāŕəḋē:*

— *kajāDęn pōzan kaj ėṕṕiń!* — *ťėŕə.*

*ṕŏŕ arḋźā pārḋźə, ťēḃŏŕ soχal pęrḋźęk tatsā pārḋźə. āGęš śŭmχā pārḋźə:*

— *śak śŭmχā χī̱śśęnaχ kaj!* — *ťēŕə.*

*śŭmχànā malDan jārḋźə, jęvan χī̱śśęn oDať. śīťŕə āGęš patńē ṕŏŕ ṕüŕḋē. āGęžə kęvas śęrzā tęrať.*

— *ḱiľ-aχ jęvan!* — *ťėť.*

*jęvanā 'ịśťėŕḋźə, śiḋēŕḋźə, tōχŕə ḱiľē kajmā.*

— *śōmęr ḱiľėť?* — *ťėť.*

— *śōmęr mar, jī̱snū ḱiľėť!* — *ťėť.*

*ḱīľḋźə jī̱snęš, ōlDę-pōślę śŏľėń. ḱŏŕḋźə ṕüŕḋē ėḋėḿ polzā.*

— *ʿū* — *ťėť* —, *ėḋėḿ šęžī̱ ḱŏŕėť!* — *ťėť.*

— *mā ḱŏŕės mar, śŏŕŏń-kōnęn ėḋėḿ śińḋźē śüŕēťťəŕ!* — *ťėť.*

*'ịśťēŕḋźə, śiḋēŕḋźə.*

— *aχaľ jęvan ḱīzėń* — *ťėť* —, *ḿŏń tŏvŏn-žī̱ ès?* — *ťėť.*

— *ḿŏń tŏvas?* — *ťėť. jęvan lājęχ śi̱n* — *ťėť* —, *'ịśťėŕzē, śiḋėŕzē kęlarzā jārętteḿťśťśə!* — *ťėť.*

— *jęvan konDaχ ćŏť vŏl!* — *ťėť.*

*jęvanā kęlārḋźəźə, jī̱snęš kalať:*

— *jęvan stā kajan?* — *ťėť.*

— *majrā patšā χ́ŏŕńē iľḿē kajap!* — *ťėť.*

*jęvan śaplā kalāŕəḋē jī̱snęš śiľľėńzē kāŕə.*

— *san mar iľḿėľľī* — *ťėť. ēḃŏŕ ćīźə jī̱snū χętlānDęmęr iľḿē* — *ťėť, iľēmāręmęr* — *ťėť. kajāDęn pōzan kaj ėṕṕiń!* — *ťėť.*

*ṕŏŕ arḋźā pārḋźə, ťēḃŏŕ soχal pęrḋźęk pārḋźə. āGęš pārḋźə śŭmχā:*

— *śav śŭmχā χī̱śśęnaχ kaj!* — *ťėť.*

*śŭmχā χī̱śśęnaχ kajať. kajzan-kajzan majrā patšā χolī̱ patńē śiḋėť. konDā:*

— *arḋźazėńḋźē ḿŏń por?* — *ťėť.*

*uśśā pŏχŕə arɒ́žazèńē. āslę jįsnęžəńńē uśśā pŏχŕə, 'ịśḿėľľī-śīḿėľľī ṕīɒ́ə nommaj, tūtlęran tūtlę toχať. ťėṕŕińńė uśśā pŏχŕə, taɒā tūtlę toχať. ḱəżəń jįsnęžəńńē uśśā pŏχŕəɒ́ē arɒ́žaran tōχŕəś salɒaksam ṕīɒ́ə nommaj. paraʙan śaʙāśśə, mūzęk kalāśśə, majrā patšan tōχŕəżə salɒaksam χolaran, ṕėŕḿē taprātŕəś jęvan salɒaksèńē. jęvan salɒaksamɒā ṕėŕḿē poślāŕəś. jęvan kalāŕə:*

*— ḱŏŕŏŕ arɒ́žànā! — ťēŕə.*

*por salɒakťē arɒ́žànā ḱŏŕɒ́žəś jęvānęn. jęvan χęvàɒā puɒāńɒ́žə. jęvanā šįrazā tōpŕəśťė:*

*— ès ḿŏńľə śįn? — ťēśśə. ès olɒalazā śüŕėḿē tōχręn-į? — ťēśśə.*

*varā tįtŕəśťē kāŕəś jęvanā. jęvanā χōpŕəś ťüŕḿèńē. ťüŕḿèŕē larať jęvan. iŕχī aʙat śìḿē ìzē pūrɒ́žəś sŏľŏ śŏnŏχəńɒ́žėń pŏtratsā. jęvan pūrɒ́žəɒ́ē tŏkŕəɒ́ē jārɒ́žə.*

*— mā tŏksā jārɒęn? — ťēśśə jęvanā, jęvanā ājęplāššęn.*

*jęvan kalať:*

*— man 'ịśḿėľľī-śīḿėľľī nommaj! — ťėť.*

*kęlārɒ́žə āslę jįsnęžə arɒ́žįńɒ́žėń 'ịśḿėľľī-śīḿėľľī, 'ịśśē śīŕəś, ūzŏŕŏľɒ́žŏžə, jorlamā poślāŕəś, tašlamā poślāŕəś. aʙat paraɢāńə pŏχsā χįtsaχ kājnę.*

*— mā ťšas ḱiľḿēŕəń? — ťėť, majrā patšā kalať.*

*vŏl kalať:*

*— jęvānęn — ťėť — aʙat-śīḿəś ṕīɒ́ə lājęχ! — ťėť.*

*— ťšŏńės jęvanā konɒā! — ťėť.*

*jęvanā ťšŏńzē īľɒ́žəżə.*

*— soɒatn-į jęvan arɒ́žùnā? — ťėť.*

*— soɒap! — ťėť.*

*— ḿŏń ťšol ťėzē kalāɒęn? — ťėť.*

*— manā okśā ḱīŕľə mar — ťėť jęvan. χ́ŏrnā man omrā sarappannā uśśā tęrat! — ťėť.*

*χ́ŏŕńē varā ṕŏŕ saχat sarappańńē uśśā tęrātŕə jęvan ōḿəńɒ́žē, arɒ́žįńē īľɒ́žəɒ́ē kāŕə saχatran. jęvanā kajallā kāŕəśťē χōpŕəś. ťēʙŏŕ końńē kajallaχ ìzē pūrɒ́žəś sŏľŏ śónŏχ šūjə. jęvan pūrɒ́žəɒ́ē tŏkŕəɒ́ē jārɒ́žə.*

*— mā tŏksā jārɒęn? — ťēśśə jęvanā, jęvanā ājęplāššęn.*

*jęvan kalať:*

*— man 'ịśḿėľľī-śīḿėľľī nommaj! — ťėť.*

*kęlārɒ́žə arɒ́žįńɒ́žėń 'ịśḿėľľī-śīḿėľľī, 'ịśŕəś, ūzŏŕŏľzē kāŕəś. nommaj polzā kājnę aʙat. jėśḿē puraɢańńē:*

— *mā tśas ḱilḿēŕəń?* — *ťėť majrā patšā.*

— *ťśas ḱilḿėľľē polmāŕə* — *ťėť* —, *'əńėŕχ́ińḎźėńḎē lājęχ* — *ťėt* — *aʙat-śīḿəś!* — *ťėť.*

— *ťśŏńės jęvanā konᴅā!* — *ťėť.*

*ťšŏńzē īľḎźəś jęvanā χuń patńē:*

— *soᴅatn-ī̱ jęvan arḎźùnā!* — *ťėť.*

*jęvan kalať:*

— *soᴅap!* — *ťėť.*

— *ḿŏń ťśol ťėzē kalāᴅęn?* — *ťėť.*

— *manā okśā ḱīŕľə mar* — *ťėť* —, *man omrā īǵə saχat χ́ŏrnā śaramaś tŏrat!* — *ťėť.*

*īǵə saχat χ́ŏŕńē śaramaś tŏrātŕəḎē ìzē kāŕə arḎźànā. jęvanā kāŕəśťē χōpŕəś. ťēʙŏŕ końńē kajallaχ sŏľŏ śŏnŏχ šūjə ìzē pūrḎźəśťē:*

— *konā śīzėχ́ pōręnas poť!* — *ťēśśə.*

*māɢęrāśśə. jęvan kalať:*

— *ḿŏń māɢęras?* — *ťėť.*

*pūrḎźəḎē tŏkŕəḎē jārḎźə jęvan. kęlārḎźə ḱəżəń jī̱snęžəńńē, aʙat-śīḿəś 'ịśŕəś, śīŕəś, taprātŕəś tašlamā, mūzęk kalāśśə, pōŕəńḎźėńḎē lājęχ. pŏχsā tŏrzā nommaj polzā kājnę aʙat jėśḿē puraɢāńəń.*

— *mā ťśas ḱīľḿēŕəń?* — *ťėť, majrā patšā kalať.*

— *śaplā* — *ťėť* —, *jęvānęn taᴅā lājęχ aʙat-śīḿəś* — *ťėt* —, *mūzęk kalāśśə* — *ťėť* —, *ājęplę śi̱nzam tašlāśśə!* — *ťėť.*

— *ťśŏńės jęvanā konᴅā!* — *ťėť.*

*ťśŏńḎźə jęvanā.*

— *soᴅatn-ī̱ jęvan arḎźùnā?* — *ťėť.*

— *soᴅap!* — *ťėť.*

— *ḿŏń ťśol ťėzē kalāᴅęn?* — *ťėť.*

— *èṕ okśallā sotmāstęp* — *ťėť. χ́ŏrnā man omrā v́iś saχat śaramaś tŏrat!* — *ťėť.*

*v́iś saχat χ́ŏŕńē tŏratmā pōľḎźə. jęvan arḎźànā ōśŕəḎē 'ịśťėŕėǵėń-śiḎėŕėǵėń χ́ŏŕzėḿ tōχŕəżə, mūzęk kalāśśə, majrā patšā ūzŏŕŏľzē kāŕə, tašlamā taprātŕə. ťśŏlanàᴅā tašlazā ḱŏŕzē kajať. χ́ŏŕʙē jęvan popľazā īľḎźəżə:*

— *ès manā joraᴅāᴅęn-ī̱?* — *jęvan kalať.*

*χ́ŏŕ kalať:*

— *joraᴅap!* — *ťėť.*

*kāŕəś īḱḱəš śurmā. majrā patšā ūzŏŕŏľzē kājnę, ťēƀŏŕ końńē kalať:*

*— jęvan — ťėť — kazap sanā! — ťėť.*

*χ́ŏŕə kalať:*

*— jęvanā kassan manàᴅā kas! — ťėť.*

*varā kasmāŕə.*

*— olᴅalamā ṕŏľᴅəń polzan, tįtsā osramā ṕŏľ!*

*varā jęvan patšànā lārᴅźə. majrā patšā vāᴅęľᴅźə.*

*— jęvan — ťėť — śak amʙarńèᴅē uś — ťėť —, śak amʙarńèᴅē uś — ťėť —, śaknā an uś! — ťėť.*

*varā jęvan amʙarā uśmā šotlāŕə. ūśŕəᴅē ḱŏŕᴅźə amʙarā, tŏχŏr-pōślę śŏľėń koɢarzā tŏrať.*

*— jęvan — ťėť —, èṕ sanā v́īśśə χ́ŏƀŏŕᴅėťťēŕəṕ, v́īśśə māɢęrᴅęp — ťėť —, ṕŏŕ korɢā šū par manā! — ťėť.*

*— vot èṕ sanā ṕŏŕ korɢā šū param! — ťėť.*

*sapľı̨ńē tortsā kęlārᴅźəᴅē mįjran kazātšęn šęńᴅźęrā kassā tātŕə. śŏľėń tōχŕəᴅē tārᴅźə. jęvan majrı̨ńē ìzėχ́ tārnę. jęvan māɢęrmā taprātŕə:*

*— an uś ťėzē kalāŕə, èṕ ťśęᴅēmāręm, ūśręm! — ťėť. kajzā vŏrlazā ḱiľėḿ! — ťėť.*

*lažı̨ńē 'əńėŕľėzē utlāńᴅźəᴅē kāŕə śŏľėń patńē. śŏľėń ḱiľᴅē śok.*

*— jęvan, tāręʙęr! — ťėť, majrı̨ kalať.*

*tōχŕəś tarmāškęn, śŏľėń lažı̨ tāɢęńᴅźə:*

*— mā tāɢęnan lažā? — ťėť.*

*— mā tāɢęnas mar? — ťėť. majrùnā ìzē kāŕə jęvan! — ťėť.*

*— śiᴅērāppęr eƀŏŕ jęvanā? — ťėť.*

*— kajzā ṕŏŕ pŏt sŏľŏ śīzėń ès vurtsā śurzanᴅā śavaχ χùzā śiᴅēṕṕŏŕ! — ťėť.*

*ṕŏŕ pŏt sŏľŏ pārᴅźəᴅē χęvā ťśaj 'ı̣śŕəᴅē utńē toχsā 'əńėŕľėzē utlāńᴅźəᴅē jęvanā śor śolᴅā χùzā śīťŕə.*

*— jęvan, mā ìzē kajan man majrànā? — ťėť.*

*jęvan kalať:*

*— mānęn majrā! — ťėť.*

*jęvanran tortsā īľᴅźə majrı̨ńē.*

*— v́īśśŏžŏńᴅźē kazaptā praχap! — ťėť.*

*varā jęvan māɢęrzā kāŕə ḱiľē. śīťŕə jęvan ḱiľńē, ṕŏŕ tak pōręŋɢalāŕəᴅē kajallaχ kāŕə. śīťŕə majrı̨ patńē. jęvan kalať:*

*— nomaj polať-ı̨ śŏľėń kajnı̨? — ťėť.*

— *nomaj polať śŏľėń kajnī̱!* — *ťėť.*

— *ʿajᴅā tāre̱ʙe̱r!* — *ťėť.*

*tōχŕəś tarmāške̱n. śŏľėń lažī̱ tāɢe̱ńᴅźə.*

— *mā tāɢe̱nan?* — *ťėť.*

— *mā tāɢe̱nas mar?* — *ťėť. je̱ṿan majrùnā ìzē kāŕə!* — *ťėť.*

— *śiᴅērāppe̱r ēʙŏŕ χùzā?* — *ťėť.*

— *śiᴅēṕṕŏŕ* — *ťėť* — *èṕ śor pŏt sŏľŏ śīzėń, ès ťśaj 'ịśśėń!* — *ťėť.*

*śor pŏt sŏľŏ pārᴅźəᴅē χŏṿā ťśaj 'ịśŕəᴅē śŏľėń χùzā śīťŕə χolā patńē śiᴅės ťśoχńē:*

— *ťēʙŏŕ χutrā kazaptā praχap je̱ṿan!* — *ťėť.*

*ťēʙŏŕ χut taᴅā kāŕəᴅē:*

— *śŏľėń kajzā-ī̱?* — *ťėť majrì̱ńē.*

— *śŏľėń taśśanaχ kajzā!* — *ťėť.*

*lažā śìńē utlāńᴅźəśťē tarāśśə je̱ṿanʙā majrī̱. śŏľėń lažī̱ tāɢe̱ńᴅźə.*

— *mā tāɢe̱nan lažā?* — *ťėť.*

— *mā tāɢe̱nas mar?* — *ťėť. majrùnā ìzē kāŕə je̱ṿan!* — *ťėť.*

— *śiᴅērāppe̱r-ī̱ je̱ṿanā?* — *ťėť.*

— *ťüŕėχ́ kajzan śiᴅēṕṕŏŕ!* — *ťėť.*

*śīťŕəś je̱ṿanā, je̱ṿanā kāsŕəᴅē prāχŕə. ṿėś je̱ṿanā śonᴅarzā jārᴅźə. jī̱sne̱ššėḿ soχal 'əńəḱ še̱žī̱ʙėľē pūrᴅźəś. ṕŏŕī ṿīľə šū patńē kāŕə, ťėṕŕī ťśŏŕə šū patńē kāŕə. ṕŏŕī χoral tŏrmā jōľᴅźə. ṿėś ḱŏľńē ṕŏŕ śŏŕē pośtārᴅźəśťē ṿīľə šūʙalā ṿīľə ḱŏľėťḱī ḱūŕťŕəś. ťśŏŕə šū sāpŕəśťē ťśŏŕŏľᴅźə. je̱ṿan kalať:*

— *ʿū* — *ťėť* —, *nomaj śūrne̱!* — *ťėť.*

— *ēʙŏŕ mar pōzan öḿŏŕėχ́ śurātte̱n-ťśə!* — *ťēśśə. ōre̱χ sanā ťśŏŕťḿē ēʙŏŕ ḱiľēmāspe̱r!* — *ťēśśə. i̱tsā ṕŏľ* — *ťēśśə* — *śŏľėńᴅėń, ōne̱n ťśōńə stā pōre̱nať?* — *ťēśśə.*

*kāŕə je̱ṿan majrī̱ patńèᴅē:*

— *χŏmlā jarzā se̱rā tū* — *ťėť* —, *ūzŏŕťsē ì̱t onᴅan* — *ťėť* —, *ťśōńə stā pōre̱nať?*

*ī̱tŕə:*

— *san ťśōńə stā-žī̱?* — *ťėť.*

— *māne̱n ťśon* — *ťėť* —, *šŏppŏr varri̱ńᴅźē!* — *ťėť.*

*ńiḿ tùmā ṕŏľḿēzŏŕ, šŏppŏrā i̱ᴅalazā tī̱tŕə je̱ṿan majrī̱.*

— *man ťśon stā polnì̱ńē ṕŏľēššŏń* — *ťėť* —, *man ťśon šŏppŏr varri̱ńᴅźē mar* — *ťėť* —, *māne̱n ťśon śəᴅəḱ ḱŏŕŏḱ varri̱ńᴅźē!* — *ťėť.*

*śəɒ̯ək ḱŏŕŏǵē ɻɒalazā tɻ̄tŕə :*

*— san ťšonnaχ χɻ̄ɒę joraɒapśḱē! — ťeť.*

*— vot oχmaχ ès — ťeť —, śəɒ̯ək ḱŏŕŏk varrɻ̄ńɒ̯ź̌ē nomaj pōrɛnať-ɻ̄ man ťšon? — ťeť. mānɛn ťšon ťīńəsŕē mŏgŏr — ťeť —, mŏgŏr varrɻ̄ńɒ̯ź̌ē kɛvagal — ťeť —, kɛvagal varrɻ̄ńɒ̯ź̌ē śɛmarɒ̯ɻ̄. mānɛn ťšon śanɒā! — ťeť.*

*varā ɻtsā pŏľɒ̯ź̌ə völɛ :*

*— san ťšōńəɒ̯ē lājɛχ šŏŕɒ̯ē pōrɛnať! — ťeť. pē̆rən lažā 'rottɻ̄ por-žɻ̄? — ťeť.*

*— pē̆rən lažā 'rottɻ̄ por — ťeť —, lōɒ̯ŏrlɛ kārɒ̯ź̌ɛk pańɒ̯ź̌ē por ťɻχā! — ťeť.*

*— onā iľńėľľē mar-žɻ̄? — ťeť.*

*— pŏŕ śolɒālɛk ḱŏɒ̯ŭ ťšopsan parať! — ťeť.*

*jɛvan śokkor ťšīkŕəɒ̯ē toχsàɒā kāŕə ḱŏɒ̯ŭ ťšopmā. śītŕə jɛvan lōɒ̯ŏrlɛ kārɒ̯ź̌ɛk patńē :*

*— ḱŏɒ̯ŭźē tɻɒatn-ɻ̄ manā? — ťeť.*

*— tɻɒassɻ̄ tɻɒap — ťeť —, ḿŏń ťšol iľēɒ̯ən? — ťeť.*

*— manā okśā ḱīŕľə mar — ťeť —, pŏŕ ťɻχā parzan śiɒ̯ėť! — ťeť.*

*tɻ̄tŕə ḱŏɒ̯ŭźē. onɒā pōrɛnaɢan ɣŏŕ kalať :*

*— sanā molɢaťś śiɒ̯ėŕńē jarať — ťeť. víɒ̯ē ālɛɢəńɒ̯ź̌ėń tōχnɛ ťšoχńē kašnɻ̄ńē śap! — ťeť.*

*víɒ̯ē ālɛɢəńɒ̯ź̌ėń tōχnɛ ťšoχ kašnɻ̄ńėɣ śāpŕə χōlɛɒalā.*

*— kolaɒ̯ź̌ɻ̄ńē jɻ̄ttā par — ťeť —, śŏkkŏrɻ̄ńē χŏvā śī! — ťeť. śŏkkŏrɻ̄ńē jɻ̄ttā pārɒ̯ź̌ə, kolaɒ̯ź̌ɻ̄ńē χŏvā śīŕə. ḱŏɒ̯ŭ pańɒ̯ź̌ē jɛvan ɻjχɛlazā śurzā kāŕə. ɣŏɣél anas ťšoχńē tŏrɒ̯ź̌əɒ̯ē ťɻχazam śok, tastā tarzā salanzā kāŕəś. jɛvan māɢɛrmā taprātŕə :*

*— kam χuɒā ḱŏŕə-žī manā? — ťeť. śŏrttan pōlɛ χuɒā ḱŏŕə-žī? — ťeť.*

*šū ɣŏŕńē kāŕəɒ̯ē śŏrttan pōlɛ kalať :*

*— ḿŏń kīŕľə sanā? — ťeť.*

*— man ťɻχazam śok! — ťeť.*

*— man patrā vŏzam! — ťeť.*

*poštārɒ̯ź̌ə χuń χālɛχńē, por pōlɛzèńē ōškɛnɒ̯ē. varā ɻtlaššɻ̄ pōlɛzèńē kɛlārɒ̯ź̌əś šūžəńɒ̯ź̌ėń. kɛlarzan porɒ̯ē ťɻχā pōlɒ̯ź̌əś. χùzā kāŕə kiľńē porńèɒ̯ē.*

*— lājɛχ śiɒ̯ē̆ŕɒ̯ŏń-ī pajan? — ťeť.*

*— lājɛχ śiɒ̯ē̆ŕɒ̯ŏń, porɒ̯ē por! — ťeť.*

*ìŕ śińḋźėń kajallaχ tŏrḋźəḋē ťi̯χazèńē śiḋėŕḿē jārḋźə. ťi̯χazam χŏṿā śurzan v́ėżėχ́ tarzā ṕŏťńə.*

*— kam χuᴅā ḱŏŕə-žī manā? — ťėť. χort-kājęk χuᴅā ḱŏŕə-žī? — ťėť.*

*χort-kājęk kalať:*

*— ḿŏń ḱīŕľə sanā? — ťėť.*

*— man ťi̯χazam śok! — ťėť.*

*— vŏzam man patrā vi̯ľľàrā! — ťėť.*

*vi̯ľľaran χùzā kęlārḋźəḋē porḋē ťi̯χā pōľḋźəś. χùzā kāŕə ḱiľē.*

*— lājęχ śiḋēŕḋəń-ī? — ťėť.*

*— porńèḋē ìzē ḱīľḋəḿ! — ťėť.*

*— ťēḃŏŕ końńē ìŕ śińḋźėń kajallaχ śiḋėŕḿē toχsā kāŕə. śīťŕəḋē vi̯rtŕəḋē śūrḋźə. tŏrḋźəḋē ṕŏŕìḋē śok. māGęrmā poślāŕə:*

*— kam χuᴅā ḱŏŕə-žī manā? — ťėť. kāškęrzam χuᴅā ḱŏŕəś-šī? — ťėť.*

*kāškęr kalať:*

*— ḿŏń ḱīŕľə? — ťėť.*

*kāškęrā kalať:*

*— man ťi̯χazam śok! — ťėť.*

*kāškęr kalať:*

*— χùzā ḱīľŏḃŏŕ! — ťėť.*

*kāškęr porńèḋē χùzā ḱīľḋźə. jęṿan ḱiľē χùzā kāŕəḋē:*

*— èṕ sānęn kalannì̯ńē porńèḋē iťľēŕəḿ — ťėť —, parzā jaratn-ī̯ ťi̯χì̯ńē? — ťėť.*

*— ṕŏŕ pŏt tōlę aGas, soχalas, süŕės, pośtarzā iľės — ťėť. ṕŏŕ pęrḋźękńèḋē śiḋėŕės mar! — ťėť.*

*varā tōlę ākŕəś, süŕēŕəś, pośtarmā poślāŕə:*

*— ľėṕľē man pośtarzā iľės? — ťėť, māGęrať. sala-Gājęk χuᴅā ḱŏŕə-žī? — ťėť.*

*sala-Gājęk pūrḋźəḋē:*

*— ḿŏń ḱīŕľə? — ťėť.*

*— tōlę pośtarzā iľės poť! — ťėť.*

*pośtāręńḋźəś sala-Gājęksam, pośtarmā taprātŕəś tollā, ṕŏŕ pŏt tolᴅārḋźəś. lŏᴃŏrlę kārḋźęk sùzā pŏχŕəḋē:*

*— por pęrḋźękťē por! — ťėť. von-īḱḱə ťi̯χā ìzē tōχŕəḋē:*

*— χŏšńē joraᴅan, onā ìzē kaj! — ťėť.*

*— χŏžə ùt 'rottī̯ — ťėť —, ľėṕľē ṕŏľės man? — ťėť. molGaťś χuᴅā ḱŏŕə-žī? — ťėť.*

*molɢaťś kalať:*

*— ḿŏ̆ń ḱīŕľə? — ťėť.*

*— χŏžə ùt 'rottī̯-žī̯ — ťėť —, pallattāreɲ-žī̯? — ťėť.*

*molɢaťś kalať:*

*— pallattāreɲ! — ťėť.*

*molɢaťś ùt χī̯reɲ ājeɲ toχsā kāŕə, varā jeɣan kalāŕə:*

*— śaknā iľēɒ́əṕ! — ťēŕə.*

*śaɣ lažànā īľɒ́žəɒ́ē jeɣan kāŕə ťīńəs χ́ŏ́ŕńē. śīťŕəɒ́ē ī̯tŕə śīľəḿżəzėńɒ́žėń:*

*— śakkeɲɒ̄ šū-mŏɢŏr por-ī̯? — ťėť.*

*śīľəḿżəzėḿ kalāśśə:*

*— por! — ťēśśə.*

*šū-mŏɢŏrńē śīľəḿɒ́ē sŏ̆rżē keɲlārɒ́žəś. pūsŕəś šū-mŏɢŏrńèɒ́ē tōχŕə keɣaɢal. keɣaɢalńē pūsŕəś, śeɲarɒī̯ tōχŕə. śeɲarɒī̯ kossā ťīńəzē ḱŏ̆ŕzē kāŕə. onā varā iľḿėľľē polmāŕə ńistanɒ̄. jeɣan māɢeɲať:*

*— kam χuɒ̄ ḱŏ̆ŕə-žī? — ťėť. śŏrttan pōleɲ χuɒ̄ ḱŏ̆ŕə-žī? — ťėť.*

*śŏrttan pōleɲ kalať:*

*— ḿŏ̆ń ḱīŕľə? — ťėť.*

*— śŏmarɒ̄ ťīńəzē kāŕə! — ťėť.*

*pośtārɒ́žə χuń χāleɣńē, oksak 'rak kajran pūrɒ́žə.*

*— mā ťśas śiɒ́ēmāreɲ? — ťėť.*

*— kaskā ťŏ̆ľńē pōlɒeɲɒ́ē ńiḿɒ́èɒ́ē kasmallā mar ōrleɲ! — ťėť.*

*— śāɣeɲ śŏmarɒ̄ polať, śāɣeɲ ḱīŕľə ṕėŕē! — ťēśśə.*

*śŏmarɒ́ànā ìzē tōχŕəśťē jeɣan keɲzėjànā ťśīḱŕəɒ́ē kāŕə. śīťŕə śŏ̆ľėń patńèɒ́ē śŏ̆ľēńəń šūleɲ ańɒ́žaχ jōlneɲ. śŏ̆ľėńē śeɲarɒ̄ȁɒ̄ ṕēŕɒ́žəɒ́ē śŏ̆ľėń ṽiľzē kāŕə. jeɣan majrī̯ńē ìzē kāŕə varā ḱiľē. χaľɒ́ē ṕīɒ́ə lājeɣ pōreɲāśśə.*

*jŏmaχ joman tŏrŏńɒ́žē, χam śŏɢā tŏrŏńɒ́žē.*

Ivánnak három nénje volt. Anyja is volt, egy öreg anyóka.

— Ha én meghalok — mondja —, Iván, a legelőször jövő vőlegényhez add a nénédet! — mondja, (így) szól az anyja.

Megjött a vőlegény, lába nincs, keze nincs, csak ajka, orra. Iván (így) szól:

— Néném — mondja — adj egy szelet kenyeret — mondja — ennek az embernek!

— Nem egy szelet kenyérért jöttem — mondja —, én vőlegénynek jöttem! — mondja.

Iván (így) szól:

— Ha úgy van, oda kell adni a nénémet! — mondja.

A nénjét odaadta. Nemsokára megint jött (egy) kezetlen, lábatlan ember, isten tudja hogyan beszél, sehonnan sem lehet ráismerni. Iván (így) szól:

— Néném, adj (neki) egy szelet kenyeret! — mondja.

— Én nem kenyérért jöttem — mondja —, én a nénédért jöttem! — mondja.

— Ha úgy van, oda kell adni! — mondja.

Odaadta a másik nénjét. Nemsokára megint jött (egy) vőlegény. Keze nincs, lába sincs, beszél, sehonnan sem látható (felismerhető).

— Néném adj (neki) egy szelet kenyeret! — mondja.

— Én nem kenyérért jöttem — mondja — én vőlegénynek jöttem! — mondja.

— Ha úgy van, oda kell adni a nénémet! — mondja.

A harmadik (másik) nénjét is odaadta. Iván egyedül maradt. Él egyedül. Gondolja:

— Miért éljek így egyedül? — mondja.

Elindult és elment Iván. Odaért egy házba, a nénje tésztát dagaszt.

— Néném — mondja — te itt lakol? — mondja.

A nénje (így) szól:

— Te honnan jöttél Iván? — mondja.

— Léptem, léptem és ideértem! — mondja.

Bement a nénjéhez, itatta-etette Ivánt a nénje. Iván elindult haza menni. Vissza bement, és:

— Néném, eső jön! — mondja.

A nénje (így) szól:

— Nem az eső, a sógorod jön! — mondja.

Ivánt a ládába csukta a nénje. Megjött a sógora, a háromfejű kigyó, belépett emberré változva (emberré levén).

— Hú — mondja — ember szaga jön! — mondja.

— Miért jönne — mondja — ember szaga? — mondja. Éjjel-nappal ember között jártok! — mondja.

Így szólt és megitatta-megetette.

— Ha Iván eljön, mit fogsz te tenni? — mondja.

— Mit fogok tenni! Semmit sem fogok tenni! — mondja. Megitatva-megetetve bocsátanám el! — mondja.

— Iván itt van ám (ő)! — mondja.

Ivánt kieresztette és ittak-ettek Ivánnal.

— Iván — mondja —, hová mégy te? — mondja.

— Én elmegyek — mondja — az asszony-pádisáh leányát elvenni! mondja.

— Nem neked való elvenni! — mondja. Mi, három sógoraid három esztendeig jártunk (utána), nem vehettük el! — mondja. Egyik öcsém fejét elveszítettük (megettük)!*)

Azután megharagudott és egy óra hosszat lépkedve járt (fel-alá járt). Azután (így) szólt:

— Ha elmégy, menj el! — mondta.

Iványnak adott egy ládát, a nénje gombolyagot adott.

— Ezen gombolyag után menj — mondta.

Elért a gombolyag után egy másik házba. A nénje tésztát dagaszt.

— Gyere csak Iván! — mondja.

— Jövök már! — mondja.

— Hová mégy te? — mondja.

— Ide (jönni) indultam! — mondja.

Ételt tett elébe, itatta-etette. Iván (így) szól:

— Haza kell menni! — mondja.

Elindult haza menni.

— Néném, eső jön! — mondja.

A nénje (így) szól:

— Nem az eső, a sógorod jön! — mondja.

A míg a sógora megjönne, Ivánt elrejtette. A sógora megjött, a háromfejű kígyó. Bement a házba emberré változva (emberré lévén).

— Hú, ember szaga jön! — mondja.

— Miért ne jönne, éjjel-nappal ember között jártok! — mondja.

Tett elébe ételt-ennivalót, megitatta-megetette.

— Ha Iván megjön, te mit fogsz tenni? — mondja.

---

*) Egyik öcsém bele is pusztult, a mig a leány után jártunk.

— Mit tegyek? — mondja. Semmit sem tennék! — mondja. Megitatva-megetetve bocsátanám el! — mondja.

— Iván itt van ám (ő)! — mondja.

Kieresztette Ivánt a ládából. Ivánt itatta-etette.

— Hová mégy Iván? — mondja.

— Az asszony-pádisáh leányát elvenni! — mondja.

Iván így szólt és a sógora megharagudott.

— Nem neked való elvenni, — mondja. Mi három sógoraid iparkodtunk — mondja, még sem vehettük el, — mondja. Egyik öcsémet ott hagytuk! — mondja.

Így szólt és:

— Ha elmégy, menj hát! — mondta.

Egy ládát adott, másodszor (egy) szál szakálat kitépve adott. A nénje gombolyagot adott:

— Ezen gombolyag után menj! — mondta.

A gombolyagot elől bocsátotta, Iván utána megy. Odaért a nénjéhez egy házba. A nénje tésztát dagaszt.

— Gyere csak Iván! — mondja.

Ivánt itatta, etette, elindult haza menni.

— Az eső jön! — mondja.

— Nem az eső, a sógorod jön! — mondja.

Megjött a sógora, a hatfejű kígyó. Belépett a házba emberré változva (ember levén).

— Hú — mondja — ember szaga jön! — mondja.

— Miért ne jönne, éjjel-nappal ember között jártok! — mondja.

Megitatta-megetette.

— Ha megjön már Iván — mondja —, mit fogsz te tenni? — mondja.

— Mit tegyek? — mondja. Iván jó ember — mondja —, megitatva-megetetve bocsátanám el! — mondja.

— Iván itt van ám (ő)! — mondja.

Ivánt kieresztették, a sógora (így) szól:

— Iván hová mégy? — mondja.

— Elmegyek az asszony-pádisáh leányát elvenni! — mondja.

Iván így szólt és a sógora megharagudott.

— Nem neked való elvenni! — mondja. Mi három sógoraid

igyekeztünk elvenni — mondja —, nem vehettük el — mondja. Ha elmégy, menj hát! — mondja.

Egy ládát adott, másodszor (egy) szál szakálat adott. A nénje adott (egy) gombolyagot:

— Ezen gombolyag után menj! — mondja.

A gombolyag után megy. Menvén-menvén az asszony-pádisáh várához érkezik. Itt:

— A ládákban mi van? — mondja.

Kinyitva megnézte a ládákat. Az idősebb sógoráét kinyitva megnézte, innivaló-ennivaló nagyon sok, édesebbnél-édesebb jön ki. Kinyitva megnézte a másikat, még édesebb jön ki. Kicsiny sógoráét kinyitva megnézte, és a ládából katonák jöttek ki nagyon sokan. Dobot vernek, muzsikálnak, a városból kijöttek az asszony-pádisáh katonái, elkezdték lőni az Iván katonáit. Iván katonái is lőni kezdtek. Iván (így) szólt:

— Menjetek be a ládába! — mondta.

Ivánnak az összes katonái bementek a ládába. Iván maga is elrejtőzött. Ivánt keresve megtalálták és:

— Te milyen ember (vagy)? — mondják. Te azért indultál-e el, hogy ámítva járjál? — mondják.

Azután megfogták Ivánt és elmentek. Ivánt tömlöczbe csukták. Tömlöczben ül Iván. Reggeli ételt enni zablisztből keverve vittek (néki). Iván odament és fellökte.

— Miért lökted fel? — mondják Ivánnak, hogy Ivánt vádolják.

Iván (így) szól:

— Nekem innivalóm-ennivalóm sok (van)! — mondja.

Kivette az idősebbik sógora ládájából az ennivalót-innivalót, ittak-ettek, megrészegedtek, dalolni kezdtek, tánczolni kezdtek. Az étel-hordó (az étel adója) megmerevedett a míg nézte (nézve).

— Miért nem jöttél hamar? — mondja, az asszony-pádisáh (így) szól.

Az (így) szól:

— Ivánnak — mondja — az étele-ennivalója nagyon jó! — mondja.

— Ide kell hívni Ivánt! mondja.

Ivánt elhívták.

— Eladod-e Iván a ládádat? — mondja.

— Eladom! — mondja.

— Mennyit kérsz (mondva szólsz)? — mondja.

— Nekem pénz nem kell — mondja Iván. Állítsd elém (előttem) a leányodat, a szoknyáját szétnyitva! — mondja.

Leányát azután egy óra hosszat Iván elé (előtt) állította, a szoknyáját szétnyitva, fogta a ládát és elment egy óra mulva. Ivánt, mentek és visszacsukták. Másnap megint zabliszt levest vittek. Iván odament és fellökte.

— Miért lökted fel? — mondják Ivánnak, hogy Ivánt vádolják.

Iván (így) szól:

— Nekem innivalóm-ennivalóm sok (van)! — mondja.

Kivett a ládájából innivalót-ennivalót, ittak-ettek, megrészegedtek. Sokáig tartott az evés. Az (étel-) vivőnek:

— Miért nem jöttél hamar? — mondja az asszonypádisáh.

— Nem lehetett hamar jönni — mondja — a tegnapinál is jobb — mondja — az étel-ennivaló! — mondja.

— Ide kell hívni Ivánt! — mondja.

Elhívták Ivánt őhozzá:

— Eladod-e Iván a ládádat? — mondja.

Iván (így) szól:

— Eladom! — mondja.

— Mennyit kérsz (mondva szólsz)? — mondja.

— Nekem pénz nem kell — mondja — elém (előttem) két óra hosszat meztelenül állítsd a leányodat! — mondja.

Két óra hosszat meztelenül odaállította a leányát és elvitte a ládát. Ivánt, elmentek, és becsukták. Másnap megint zablisztlevest vittek és:

— Ezt evegetve (evén) kell élni! — mondják.

Sírnak. Iván (így) szól:

— Mi sírnivaló van? — mondja.

Odament és fellökte Iván. Kivette a kicsiny sógoráét, ételtennivalót ittak-ettek, elkezdtek tánczolni, muzsikálnak, valamennyinél is jobban. Sokáig tartott a míg az ebédvivő nézte (nézve állva).

— Miért nem jöttél hamar? — mondja, az asszonypádisáh (így) szól.

— Így — mondja — Ivánnak még jobb étele-ennivalója van — mondja — muzsikálnak — mondja — a rabok (bűnös emberek) tánczolnak! — mondja.

— Ide kell hívni Ivánt! — mondja.

Elhívta Ivánt.

— Eladod-e Iván a ládádat? — mondja.

— Eladom! — mondja.

— Mennyit kérsz (mondva szólsz)? — mondja.

— Én pénzért nem adom el — mondja. Leányodat elém (előttem) három óra hosszat meztelenül állítsd! — mondja.

Ráállt, hogy a leányát három óra hosszat odaállítsa. Iván a ládát felnyitotta és itató-etető leányok jöttek ki, muzsikálnak, az asszony-pádisáh megrészegedett, tánczolni kezdett. A szobába is tánczolva megy be. A leány és Iván beszédbe eredtek:

— Te szeretsz-e engem? — (így) szól Iván.

A leány (így) szól:

— Szeretlek! — mondja.

Elmentek ketten aludni. Az asszony-pádisáh megrészegedett, másnap (így) szól:

— Iván — mondja — levágalak téged! — mondja.

A leánya (így) szól:

— Ha Ivánt levágod, engem is vágj le! — mondja.

Aztán nem vágta le.

— Ha csalni tudtál, tudd eltartani (tartva nevelni)!

Azután Iván beült pádisáhnak. Az asszony-pádisáh megöregedett.

— Iván — mondja — ezt a hambárt is nyisd ki — mondja —, ezt a hambárt is nyisd ki — mondja —, ezt ne nyisd ki! — mondja.

Azután Iván azon gondolkodott, hogy a hambárt kinyitja. Kinyitotta és bement a hambárba, kilencz fejű kígyó kipányvázva áll (benne).

— Iván — mondja —, én téged háromszor meg foglak örvendeztetni, háromszor meg foglak ríkatni — mondja —, egy pohár vizet adj nekem! — mondja.

— Ehol hadd adok én neked egy pohár vizet! — mondja.

Kardját kirántotta és a helyett, hogy a nyakát vágta volna

el, a lánczot vágta el. A kígyó kiment és elszaladt. Iván feleségét elragadta (elvíve futott). Iván sírni kezdett:

— Azt mondta, hogy «ne nyisd ki», én nem tarthattam ki, kinyitottam! — mondja. Elmegyek, hadd lopom vissza (elmenve ellopva hadd jőjjek)! — mondja.

Lovát felnyergelve felül rá és elment a kígyóhoz. A kígyó nincs otthon.

— Iván, el fogunk futni! — mondja, a felesége (így) szól.

Elindultak, hogy elszökjenek. A kígyó lova megbotlott:

— Miért botlódsz meg ló? — mondja.

— Miért ne botlódnék? — mondja. A feleségedet elvitte Iván! — mondja.

— Elérjük mi Ivánt? — mondja.

— Ha elmegyek és egy pud*) zabot eszem, ha te lefekszel és alszol, még akkor is (űzve) elérjük! — mondja.

Egy pud zabot adott és ő maga teát ivott és a lovát (kimenve) felnyergelve felült rá és Iványt félúton (űzve) elérte.

— Iván, miért viszed el az én feleségemet? — mondja.

Iván (így) szól:

— Az én feleségem! — mondja.

Ivántól elvette a feleségét.

— Harmadszorra leváglak!**) — mondja.

Azután Iván sírva ment haza. Megérkezett Iván a házába, egy darabig éldegélt és megint elment. Odaért a feleségéhez. Iván (így) szól:

— Sok (ideje)-e, hogy a kígyó elment? — mondja.

— Sok (ideje), hogy a kígyó elment! — mondja.

— Nosza el fogunk futni! — mondja.

Elindultak, hogy elszökjenek. A kígyó lova megbotlott.

— Miért botlódsz meg? — mondja.

— Miért ne botlódnék? — mondja. Iván a feleségedet elvitte! — mondja.

— Elérjük mi űzve? — mondja.

— Elérjük — mondja — ha én fél pud zabot eszem, ha te teát iszol! — mondja.

---

*) Orosz súlymérték: egy pud = 40 font.

**) Ha harmadszor is ellopod, leváglak.

Fél pud zabot adott és ő maga teát ivott és a kígyó elérte a mikorára a városhoz ért:

— Másodszorra leváglak Iván! — mondja.

Másodszor megint elment és:

— A kígyó elment-e? — mondja feleségének.

— A kígyó Isten tudja, mikor elment! — mondja.

Lóra ültek és futnak, Iván meg a felesége. A kígyó lova megbotlott.

— Miért botlódsz meg ló? — mondja.

— Miért ne botlódnék? — mondja. A feleségedet elvitte Iván! — mondja.

— Elérjük-e Ivánt? — mondja.

— Ha egyenest megyünk, elérjük! — mondja.

Elérték Ivánt, Ivánt levágta. Ivánt egészen elégette. A sógorai a szakál égett szaga után (szagával) mentek. Az egyik «holt víz»-ért ment, a másik «eleven víz»-ért ment. Az egyik őrt állni ott maradt. Az egész hamut egy helyre gyűjtötték és a holt vízzel halott formát vittek bele. Eleven vizet hintettek rá és feltámadt. Iván így szól:

— Hú — mondja — sokat aludtam! — mondja.

— Ha mi nem lennénk, örökké aludtál volna! — mondják. Másszor téged feltámasztani mi nem jöhetünk el! — mondják. Kérdezd meg — mondják — a kígyótól, hogy annak a lelke hol lakik? — mondják.

Elment Iván a feleségéhez és:

— Csinálj sört, komlót beletéve — mondja — megrészegítve kérdezd meg tőle — mondja — a lelke hol lakik?

Megkérdezte:

— A te lelked hol van? — mondja.

— Az én lelkem — mondja — söprű belsejében! — mondja.

Semmit sem tudván tenni, a söprűt átölelve tartotta Iván felesége.

— Ha tudni akarod, hogy az én lelkem hol van — mondja —, az én lelkem nem a söprű belsejében van — mondja — az én lelkem a lyukas bunda belsejében van! — mondja.

A lyukas bundát átölelve tartotta:

— A te lelkedet nagyon szeretem! — mondja.

— Lám ostoba te — mondja — lyukas bunda belsejében sokat lakik-e az én lelkem? — mondja. Az én lelkem a tengerben ökör — mondja — ökör belsejében kacsa — mondja —, kacsa belsejében tojás. Az én lelkem itt van! — mondja.

Azután megkérdezte az (t. i. az asszony):

— A te lelked is jó helyen lakik! — mondja. A mi lovunk fajtája megvan-e? — mondja.

— A mi lovunk fajtája megvan — mondja —, boszorkányos öregasszonynál van csikó (belőle)! — mondja.

— Azt nem lehet-e elvenni? — mondja.

— Egy esztendeig nyájat őrizvén odaadja! — mondja.

Iván kenyeret dugott (a tarisznyába) és elindult és elment nyájat őrizni. Elérkezett Iván a boszorkányos öregasszonyhoz:

— Pásztornak felfogadsz-e engem? — mondja.

— Felfogadni felfogadlak — mondja — mennyit kérsz (veszel)? — mondja.

— Nekem pénz nem kell — mondja —, ha egy csikót adsz, elég! — mondja.

Megfogadta pásztornak. Egy ott élő leány (így) szól:

— Téged nyulat etetni küld — mondja. A mikor az istáló ajtaján kijönnek, mindegyiket üsd meg! — mondja.

Amikor az istáló ajtaján kijöttek, mindegyiket megütötte vesszővel.

— A fehér kenyeret add a kutyának — mondja — a (fekete) kenyeret magad edd meg! — mondja.

A (fekete) kenyeret a kutyának adta, a fehér kenyeret ő maga ette meg. A nyáj mellett Iván elálmosodva elaludt. Napszállat tájban felkelt és a csikók nincsenek, isten tudja, hova futva elszéledtek. Iván elkezdett sírni.

— Ki fog segítségemre jönni? — mondja. A csuka fog-e segíteni? — mondja.

A víz partjához ment és a csuka (így) szól:

— Mi kell neked? — mondja.

— Nincsenek az én csikaim! — mondja.

— Nálam vannak azok! — mondja.

Összeszedte a maga népét, az összes halakat csapatostul. Azután a többi halakat kikergették a vízből. Kikergetvén valamennyien csikókká lettek. Haza terelte valamennyit.

— Jól legeltettél-e ma? — mondja.

— Jól legeltettem, valamennyi megvan! — mondja.

Reggel megint felkelt (t. i. az öregasszony) és elküldte a csikókat legeltetni. A csikók, a míg ő aludt, valamennyien elszaladtak.

— Ki fog segítségemre jönni? — mondja. A méh segít-e? — mondja.

A méh (így) szól:

— Mi kell neked? — mondja.

— Az én csikóim nincsenek meg! — mondja.

— Azok nálam (vannak) a kasban! — mondja.

A kasból kikergette (őket) és valamennyien csikókká lettek. Haza terelte (őket).

— Jól legeltettél-e? — mondja.

— Valamennyit elhoztam! — mondja.

— Másnap reggel megint elment legeltetni. Odaért és lefeküdt és elaludt. Felkelt és egy sincsen. Sírni kezdett.

— Ki fog segítségemre jönni? — mondja. A farkasok segítenek-e? — mondja.

A farkas (így) szól:

— Mi kell? — mondja.

A farkashoz (így) szól:

— Az én csikóim nincsenek meg! — mondja.

A farkas így szól:

— Ide fogjuk terelni! — mondja.

A farkas valamennyit odaterelte. Iván haza terelte (őket) és:

— A mit te mondtál, én valamennyit meghallgattam — mondja —, odaadod-e a csikót? — mondja.

— Egy pud búzát kell vetni, szántani, boronálni, felgyűjteni! — mondja. Egy szemét sem szabad megetetni! — mondja.

Azután búzát vetettek, boronáltak, elkezdte összegyűjteni.

— Hogyan kellene nekem összegyűjtenem! — mondja, sír. A veréb segítségemre jön-e? — mondja.

A veréb odament és:

— Mi kell? — mondja.

— Búzát kell felgyűjteni! — mondja.

Összegyülekeztek a verebek, elkezdték felgyűjteni a búzát, megtöltöttek egy pudot. A boszorkányos öregasszony megolvasta és:

— Minden szem megvan! — mondja.

Kihozott tizenkét csikót és:

— A melyik megtetszik, azt vidd el! — mondja.

— Melyik a ló fajtája — mondja —, hogyan tudjam én meg? — mondja. A nyúl segítségemre jön-e? — mondja.

A nyúl (így) szól:

— Mi kell? — mondja.

— Melyik a ló fajtája — mondja —, meg fogod-e ismertetni? — mondja.

A nyúl (így) szól:

— Meg fogom ismertetni! — mondja.

A nyúl a ló hasa alatt elment, azután Iván (így) szólt:

— Ezt veszem! — mondta.

Ezt a lovat vette és Iván elment a tenger partjához. Odaérkezett és megkérdezte a halászoktól:

— Van-e itt vízi-ökör? — mondja.

A halászok (így) szólnak:

— Van! — mondják.

A vízi-ökröt hálóval kihalászták. Leölték a vízi-ökröt és kibújt a kacsa. A kacsát leölték, kibújt a tojás. A tojás elszaladva belement a tengerbe. Azt azután sehonnan sem lehetett kivenni. Iván sír:

— Ki jön segítségemre? — mondja. A csuka segítségemre jön-e? mondja.

A csuka (így) szól:

— Mi kell? — mondja.

— A tojás a tengerbe ment! — mondja.

Összeszedte a maga népét, a sánta rák (leg-)hátul jött.

— Miért nem érhettél ide hamar? — mondja.

— Tuskóval találkoztam és semmivel sem lehet keresztül vágni! — mondja.

— Ez a tojás lesz, ez kell nekünk! — mondják.

A tojást kihozták és Iván a zsebébe dugta és elment. Odaérkezett a kígyóhoz és a kígyónak (már) csak a lehelete maradt. A kígyót a tojással megütötte és a kígyó meghalt. Iván a feleségét elvitte aztán haza. Most is nagyon jól élnek.

A mese a tölgyfa tetején, én magam a hársfa tetején. (vPK.)

## 8. Iván táltoslova.

*pŏ́ř śi̯ŋeŋ víś ùľ pōlnę, pŏ́řī kokšā pōlnę. sumar pōľʊ́ža śi̯ńə:*

*— èṕ víľzeń — ťėť —, manā puDarzan, śęvā šińē pūrgr popľazā larmā! — ťėť.*

*āššə víľʊ́žə varā. āslę pīʊ́žəžəń āššə patńē kajas poť śęvā šińē popľazā larmā. āslę pīʊ́žəš kalať šŏľńìńē jęvanā:*

*— kaj mānžęn popľamā — ťėť —, sanā χŏ́řľŏ kŏʊ́ē šŏľėťsė param — ťėť —, karttos ìzē param! — ťėť.*

*jęvan kārə pīʊ́žəš sŏmaχńē itľėzē. śīťrə āššə patńē śęvā šińē:*

*— mā pīʊ́žū kiľńěřə? — ťėť, āššə kalať.*

*— pīʊ́žī χŏ́rať! — ťėť, jęvan kalať.*

*— χŏ́rať pōzan χŏ́rāDgr ėpṕiń! — ťėť.*

*popľazā lārʊ́žəš āššəʊ́ėľē jęvan.*

*— no kajaχ 'ụńʊ́ə jęvan kiľē! — ťėť.*

*jęvan kiľē kārə. ťėʊ́ŏř pīʊ́žŏš kalať:*

*— jęvan — ťėť —, mānžęn χoralDgr aťťi̯ patńē kajzā. sanā χŏ́řľŏ kŏʊ́ē ìzē param — ťėť —, χorā jŏ́m ìzē param — ťėť —, sęran-āDę ìzē param! — ťėť.*

*jęvan itľěřəʊ́ė kārə, śīťrə āššə patńē śęvā šińē.*

*— jęvan, ès kīľʊ́əń-ī? — ťėť. pīʊ́žuzam mā kiľńěššə? — ťėť.*

*— kiľńē χŏ́rāššə aťťi̯! — ťėť.*

*— χŏ́rāššə pōzan χŏratsgr ėpṕiń! — ťėť.*

*popľazā lārʊ́žəš jęvanʊ́ā āššə.*

*— kaśpā víssərʊ́ē kīľər! — ťėť.*

*śīťrə pīʊ́žŏššėń patńē jęvan kiľē.*

*— ńŏ́ń kōrDęn jęvan? — ťėššə pīʊ́žŏššėń.*

*jęvan kalať:*

*— víľńə śi̯nzam nommaj tōχŕəś — ťėť —, aran tarzā χōDęlDęm! — ťėť.*

*pīʊ́žŏššėń χŏrazaχ kārəś. jęvan kalať pìʊ́žŏššèńē:*

*— kŏ́žŏ́ř mānžęn īksər kājgr! — ťėť.*

*pīʊ́žŏššėń kalāššə:*

*— pēřəń ťšeŕėť iŕťsè! — ťėššə.*

*jęvan varā kārə pŏťšťšėńėχ. śīťrə śęvā šińē, tōχŕə āššə kajal-laχ, popľamā poślārəś:*

*— vot jęvan, śi̯rkę-pūrkę laža̯ por — ťėť —, vŏl sanā χa-*

*lal — ťėť. śī̯rkę-pūrkę 'ŏńē por — ťėť —, vŏl sanā χalal — ťėt. śī̯rkę-pūrkę si̯snā por — ťėť —, vŏl sanā χalal! — ťėť.*

*jęvanā śŏ̆ŕŏ pārḎźəḎē jęvan śŏ̆ŕŏ ṕīťťəŕ šęχęrḎźə, lažī̯, 'ŏńńī, si̯snī̯ pūrḎźəźə.*

*— vot kū sēŕəń χożā polať! — ťėť. jęvan kajaχ ḱilē! — ťēŕə.*

*jęvan ḱilē kāŕəḎē jęvanā ṕīḎźŏššėḿ ńiḿḎē tùzā parmāŕəś. jęvan śŭkkŏr nommaj śať, aʙat nommaj śať, jęvanā tęranᴅarmāśśə. ḱŭľʙē pŏŕźā χōᴅęštarzā parāśśə. ḱŭľŏžŏńḎźėń pŏŕźànā soľľazā śìzē larať. ṕīḎźŏššėḿ īľťńə:*

*— ṕīźə χūtlę ṕüŕḎē siḱťėŕzē ìzėń patšā χ́ŏ̆ŕ parať! — ťēśśə.*

*kaḎźaɢazèńē sŏľŏ purì̯ńē ḱürťsē jārḎźəś. kaḎźaɢazam mŏnᴅŏrlanzā kāŕəś, ṕīḎźŏššėḿ kāŕəś patšā χ́ŏ̆ŕńē iľḿē kaḎźaɢā śìńē utlanzā.*

*jęvan kalať:*

*— ṕiḎźizėḿ patšā χ́ŏ̆ŕńē iľēśśə — ťėť. iŋ́ɢī kuzaṿ topsā par-χā — ťėť —, èṕ kŭmʙànā kajam! — ťėť.*

*jęvan kuzaṿ śākkęrḎē*) toχsā kāŕə vŏrmanā. śīťŕə vŏrmanā, šęχęrḎźə lažì̯ńē, pūrḎźə lažī̯. ḱŏ̆ŕḎźə sī̯lᴅęm χŏlχi̯ńḎźėń, solaχaj χŏlχi̯ńḎźėń tōχŕə. pōľḎźə ṕīḎə χ́iťŕē àḎźā. lažànā 'ŏńėŕľėzē utlāńḎźəḎē ṕīḎźŏššèńē χùzā śīťŕə. ṕīḎźŏššèńē taprātŕə śaptarmā:*

*— kaḎźaɢā śìńē kam utlanať? — ťėť.*

*śaptārḎźəḎē lažì̯ńē utlāńḎźəḎē kāŕə jęvan. śīťŕə patšā patńē. śi̯nzam ṕīḎə nommaj pūrnę, pattęrzamᴅā ṕīḎə nommaj, ńiɢamᴅā siḱťėŕzē iľēmāśśə. jęvan siḱťēŕḎźəḎē ṕŏ̆ŕ χutńē īľḎźə. jęvan onᴅan śāvęręńḎźəḎē kāŕə.*

*— jęvanā ti̯ᴅas, ti̯ᴅas! — ťēśśə.*

*ti̯Ḏēmāŕəś ńiɢamᴅā. śīťŕə jęvan ḱiľē, jārḎźə ùtńē vŏrmanā, kŭmʙā kuzaṿì̯ńē īľḎźəḎē 'ŏ̆ńē-pŏχsėḿ, ùt-pŏχsėḿ tolᴅārḎźə kuzaṿā.*

*— iŋ́ɢī kŭmʙā tatsā ḱīľḎəḿ! — ťėť.*

*òrajńē tŭkŕəḎē pārḎźə. īŋ́ɢəš kalať:*

*— ńistàᴅā 'ŏssū śok sānęn! — ťėť.*

*kęmaɢā śìńē χęʙārḎźəḎē lārḎźə jęvan. ḱŭľŏžŏńḎźėń pŏŕźā soľľazā śi̯jať. ṕīḎźŏššėḿ ḱīľḎźŏśťē kalāśśə:*

*— no — ťēśśə —, pajan ṕėŕē ṕŏ̆ŕ pāttęr śaptārḎźə! — ťēśśə.*

*jęvan kalať:*

*— ėʙŏ̆ sėŕē śaptārᴅęm! — ťėť.*

*jęvanā kalāśśə:*

---

*) E helyett: *śākŕəḎē.*

— *san mar śamʙak śüŕėḿėľľī — ťēśśə. ḱŭľžŏńḎźėń pŏrźā opsā śi̯ jēmāstẹn! — ťēśśə.*

*jẹvanā śiľľėńḎźəśťē ṕīḎźŏššėḿ, pūžẹʙā śaʙāśśə. ťēʙŏŕ końńē kajallaχ ṕīḎźŏššėḿ toχsā kāŕəś kaḎźaɢā śìńė utlanzā. jẹvan kalať:*

— *ṕiḎźizėḿ patšā χ́ŏŕńē iľēššəń — ťėť —, man χ́ŏľľē śìḿē kŭmʙā pośtaras! — ťėť.*

*kuzav̥ īľḎźəḎē toχsā kāŕə. śīťŕə vŏrmanā, śŏŕŏ v́īťťəŕ šẹχẹrḎźəḎē lažī̯ ťšopsā pūrḎźə. sī̯lᴅẹm χŏlχi̯ńḎźėń ḱŏŕḎźəḎē solaχaj χŏlχi̯ńḎźėń tōχŕə. ṕīḎə χ́iťŕē pōľḎźə jẹvan. 'ŏńėŕľėzē utlāńḎźə lažī̯ śìńē, χùzā śīťŕə ṕīḎźŏššèńē. ṕīḎźŏššėḿ šorᴅā kaḎźaɢì̯zèńē ḱüŕťsē lārtnẹ. mŏjri̯zėńḎźėń ti̯tsā torᴅāśśə. śīťŕəḎē jẹvan:*

— *kaḎźaɢā śìńē kam utlanať? — ťėť.*

*śaptarmā taprātŕə ṕīḎźŏššèńē. śīťŕə patšā χ́ŏŕŏ patńē, lažì̯ʙē siḱťēŕḎźəḎē īɢə χuᴅā īľḎźə. kajallā śāv̥ẹrẹńḎźəḎē ḱīľḎźə jẹvan, jārḎźə ùtńē vŏrmanā, kŭmʙā kuzav̥ì̯ńē īľḎźəḎē 'ŏńē-pŏχ, ùt-pŏχ tolᴅārḎźə:*

— *iŋ́ɢī, tẹvarlas kŭmʙì̯ńē! — ťėť.*

*iŋ́ɢəš jatlaśmā taprātŕə:*

— *ēzŏ manᴅan kolāᴅẹn — ťėť —, 'ŏńē-pŏχ tolᴅarzā ḱilēḎəńḎē tẹvarlamā χožan! — ťėť.*

*kẹmaɢā śìńē χẹʙarzā lārḎźəḎē jẹvan, ḱŭľŏžŏńḎźėń pŏrźā soľľazā śi̯jať. ṕīḎźŏššėḿ kalāśśə:*

— *no pajan ṕŏŕ pāttẹr kōrᴅẹmẹr — ťēśśə —, ṕėŕē ṕīḎə χī̯ᴅẹ śaptārḎźə! — ťēśśə.*

*jẹvan kalať:*

— *ēʙŏ sėŕē śaptaraɢan! — ťėť.*

— *san ozālẹn ṕėŕē śaptaras? — ťēśśə. ḱŭľŏžŏńḎźėń pŏrźā topsā śi̯jēmāstẹn! — ťēśśə.*

*ṕīḎźŏššėḿ śiľľėńzē kāŕəśťē jẹvanā śaptarāśśə. ťēʙŏŕ końńē ìŕ śińḎźėń tŏrḎźəśťē kaḎźaɢā śìńē utlanzā kajallaχ kāŕəś. jẹvan kŭmʙā kuzav̥ì̯ńē īľḎźəḎē kajallaχ vŏrmanā toχsā ōtŕə. śīťŕə vŏrmanā, šẹχẹrḎźə śŏŕŏ v́īťťəŕ, śī̯rkẹ-pūrkẹ lažī̯ pūrḎźə. sī̯lᴅẹm χŏlχi̯ńḎźėń ḱŏŕḎźəḎē solaχaj χŏlχi̯ńḎźėń tōχŕə. ṕīḎə χ́iťŕē pōľḎźə. 'ŏńėŕľēŕəḎē utlāńḎźə, śīťŕə ṕīḎźŏššèńē χùzā, šorᴅā kaḎźaɢì̯zèńē ḱüŕťsē lārtnẹ.*

— *kaḎźaɢā śìńē kam utlanať? — ťėť.*

*jẹvan ṕīḎźŏššèńē śaptarmā taprātŕə. ṕīḎźŏššèńē śaptārḎźəḎē lažī̯ śìńē utlāńḎźəḎē kāŕə. śīťŕə patšā χ́ŏŕŏ patńē. siḱťēŕḎźə lažì̯ʙē,*

*patšā χŏŕŏ patńē siksé ŭkŕə. patšā χŏŕŏ šamgi̯ śińē kŏľeńē šapsā jārʊźə. alli̯ńʊźi̯ śŏŕŕińē pārʊźə. jeṿan kajallā šāṿeŗeńʊźəʊē kīľʊźə. jārʊźə ùtńē vŏrmanā, kŭmʙā kuzaṿi̯ńē īľʊźəʊē pŏŕ kuzaṿ 'ŏńē-pŏχ tolʊārʊźə. īńʤəš patńē šīťrəʊē*

*— ińʤī, kŭmʙi̯ńē stā teṿarlas? — ťeť.*

*īńʤəš kalať:*

*— ezŏ̆ manʊan an kol-χā! — ťeť.*

*kemaGā śińē χeʙarzā lārʊźəʊē kŭľŏžŏńʊźėń pŏŕźā solľazā śi̯jať. pīʊźŏššėń kīľʊźəś.*

*— no — ťēśśə —, īľʊźə pāttęr patšā χŏŕńē — ťēśśə. ėʙŏŕ iľēmāreme̯r — ťēśśə. no, pėŕėèʊē nommaj šaptārʊźə vŏlŏ! — ťēśśə.*

*jeṿan kalať:*

*— ēʙŏ̆ ťŏť vŏlŏ! — ťeť.*

*— san ozālęn puras onʊā? — ťēśśə. kŭľŏžŏńʊźėń pŏŕźā solľazā toʙēmāstęn! — ťēśśə.*

*jeṿan ťŏťťŏń śŏŕʊė śŏŕŕińē keʊārtŕəʊē*

*— ńŏń 'i̯śľeń onʊā jeṿan? — ťēśśə. kemaGā śińʊźė spi̯ťśkę śutmallā-i̯? — ťēśśə. ès véś púŕťńē śonʊarzā jarāʊen! — ťēśśə.*

*véś χāleχā patšā χŏŕŏ poštarať, 'i̯śka teṿāššə. vížə kon 'i̯śŕə kupėtsezamʙalā olʙutsamʙalā, kajran poštārʊźə kīľńŏššizèńē. jeṿan ālęk kokri̯ńē kŏŕzē lārneʊā śŏŕŕińē keʊārtŕə patšā χŏŕńē. patšā χŏŕŏ kōrʊźəʊē χórazaχ kāŕə.*

*— ľepľē pōreṇas kombā? — ťeť.*

*ji̯sneššėń, āGeššėń kolmā taprātŕəś.*

*— vot san ľepľē vížə χūtlę púŕʊė siksē iľėćėńə! — ťēśśə.*

*patšā-χŏŕʙė véńʊźeť tūre̯ jeṿan, 'i̯śkə-śi̯ćə salāńʊźə, jeṿan satrā χoralʊerať. patšan āslę kŏŕüš tōχŕəʊē jeṿanʙalā poplať:*

*— ľepľē ēzŏ̆ sikťėŕzė īľʊəń? — ťeť.*

*jeṿan kalať:*

*— śaplaχ sikťėŕzē īľʊəń! — ťeť.*

*patšā kalať:*

*— vot — ťeť — śi̯rkę-pūrkę lažā por — ťeť —, śanā topsā kīzeń, śor χāleχńē parāʊep! — ťeť.*

*jeṿan kalať:*

*— manʊā kajas poľ! — ťeť.*

*jeṿanā pārʊźəžə pŏŕ lažā, naʊźar šū torttaraGan kŏsŕē, on śińē utlanzā lārʊźəʊē ýŭŕińē śeṿarʙē χūpŕəʊē kotńē śapsā toχsā kāŕə kiľ χošši̯ńʊźėń. ōleχā śīťrəʊė:*

— *patšan pajan ḿėľėľńəḱ — ťėť —, korak-śŏɢan ḱīľə-ŕėχ́! — ťėť.*

*ḱŏsŕìńē tōrtŕəɒ́ē śōrɒ́ź́ə ṕŏśśińɒ́ź́ėń. pośtārẹnɒ́ź́əś korak-śŏɢan ḱŏsŕē àšńē śìḿē. pẹlaɢan kārɒ́ź́əɒ́ē vī̱rtŕə. śī̱rkẹ-pūrkẹ lažì̱ńē jārɒ́ź́ə χuń òmńē. patšan āslẹ ḱŏŕüššėḿ šī̱razā pūrɒ́ź́əś lažànā:*

— *soɒatn-ī̱ kū lažànā? — ťēśśə.*

— *soɒāɒẹp! — ťėť.*

— *ḿŏń ťśol ťėzē kalāɒẹn? — ťėť.*

— *okśallā sotmāstẹp! — ťėť.*

— *ḿŏń ḱīŕľə sanā? — ťėť.*

*jẹvan kalať:*

— *allerɒī̱ kaɒ́ź́ā pornì̱zèńē tatsā pārẹr! — ťėť.*

*ṕŏŕėŕ pornì̱ńē tatsā pārɒ́ź́əś. lažànā īľɒ́ź́ŏśťē kāŕəś. kokšā jẹvan pẹlaɢanā pośtārɒ́ź́əɒ́ē korak-śŏɢan ti̱tsā tolɒārɒ́ź́ə. alɒojì̱ɒ́ē ṕėŕzē ḱiľē ìzē kāŕə patšā ḱiľ-χoššì̱ńē.*

— *stā praχas? — ťėť.*

— *praχ śanɒā ḱiľ-χoššì̱ńē! — ťēśśə.*

*ḱiľ-χoššì̱ńē prāχŕəɒ́ē ji̱tti̱zėḿ vẹrźā-vẹrźā śi̱jāśśə, ḱiľ-χoššì̱ɒ́ėχ́ ťŭḱ ṽŏśťėŕēśśə. jẹvan saɒā kāŕəɒ́ē vī̱rtŕə.*

*ťēɒ́ŏŕ końńē kajallaχ patšan ìḱ ḱŏŕüžə kajāśśə śī̱rkẹ-pūrkẹ 'ŏńē ti̱tmā. jẹvan kalať:*

— *èṕťē kajāɒẹp! — ťėť.*

*īɢə ḱŏŕüš lājẹχ lažazam śìńē utlanzā kāŕəś. jẹvan kalať:*

— *manàɒā lažā par, èṕťē kajāɒẹp! — ťėť.*

— *ès 'ŏńėŕɒ́ē lažā pośńē śìzē ḱīľɒ́əń! — ťėť.*

*jẹvanā pārɒ́ź́əś šū ḱŏsŕī. kōɒẹn utlanzā lārɒ́ź́əɒ́ē jẹvan, χ́üŕińɒ́ź́ėń šŏľŏɒ́ėľē śī̱rtŕəɒ́ē ḱŏsŕē kotńē śapsā toχsā kāŕə. śīťŕə ōlẹχā:*

— *pajan patšan ḿėľėľńəḱ — ťėť —, korak-śŏɢan ḱīľə-ŕėχ́! — ťėť.*

*ṕŏśśińɒ́ź́ėń tōrtŕəɒ́ē ťśŏŕzē pārɒ́ź́ə ḱŏsŕèńē. korak-śŏɢan ṽŏśśē pūrɒ́ź́əś, mańēŕľəɒ́ē mar nommaj. χŏvā pẹlaɢan kārɒ́ź́əɒ́ē śī̱rkẹ-pūrkẹ 'ŏńìńē χuń òmńē jārɒ́ź́əɒ́ē vī̱rtŕə. patšan ìḱ ḱŏŕüžə pūrɒ́ź́əś 'ŏńē šī̱razā.*

— *soɒatn-ī̱ kū 'ŏńèńē? — ťēśśə.*

— *soɒāɒẹp! — ťėť.*

— *ḿŏń ťśol ťėzē kalāɒẹn? — ťēśśə.*

— *èṕ okśallā sotmāstẹp — ťėť —, kassā pārẹr òrā pornuzèńē! — ťėť.*

*òrā pornizèńē kassā pārɒ́ź̌əś, 'ŏ̌ńèńē īl̓ɒ́ź̌əśt̓ē kāŕəś. jęvan kāŕəɒ́ē ḱŏ̌sŕē patńē, korak-śŏɢan titsā tolɒārɒ́ź̌ə, śŭḱl̓ēŕəɒ́ē kāŕə. patšā patńē śīt̓ŕəɒ́ē:*

*— stā praχas? — t̓ēt̓.*

*— praχ śanɒā ḱil̓-χoššìńē! — t̓ēśśə.*

*jittizèḿ vęrźā-vęrźā śijāśśə. t̓ŭɢŏ̌zèḿ v̓ŏ̌źēśśə ḱil̓-χoššī tollijaχ. kāŕə jęvan saɒā. t̓ēɒ̌ŏ̌ŕ końńē patšan ḱŏ̌ŕüššèḿ kajallaχ kajāśśə śīrkę-pūrkę sisnā titmā. jęvan kalat̓:*

*— èp̓t̓ē kajāɒęp! — t̓ēt̓.*

*āslę ḱŏ̌ŕüššèḿ lājęχ lažazam śìńē utlanzā kāŕəś.*

*— sanā lažā parmāspęr! — t̓ēśśə.*

*— sèŕ mamɒā vęrźas šotlāttęr-ī? — t̓ēt̓. èp̓ t̓èḿ tūzan t̓èḿ tŏ́vŏp! — t̓ēt̓.*

*pārɒ́ź̌əś onā šū ḱŏ̌sŕī. ḱŏ̌sŕē śìńē kajallā utlanzā lārɒ́ź̌əɒ́ē ḱŏ̌sŕē χ̓ürìńē šŏ̌l̓ŏ̌ɒ́ē śīrtŕə, ḱŏ̌sŕē kotńē śapsā kajat̓. ōlęχā śīt̓ŕəɒ́ē:*

*— pajan patšan ḿèl̓ēl̓ńəḱ — t̓ēt̓ —, korak-śŏɢan ḱīl̓əŕèχ̓! — t̓ēt̓.*

*p̓ŏ̌śśìńē tōrtŕəɒ́ē t̓śŏ̌ŕzē pārɒ́ź̌ə. pęlaɢan kārɒ́ź̌əɒ́ē vūrtŕə jęvan, sisnìńē χuń òmńē jārɒ́ź̌ə. ḱīl̓ɒ́ź̌əś patšan ḱŏ̌ŕüššèḿ:*

*— soɒatn-ī sisnìńē? — t̓ēt̓.*

*— soɒāɒęp! — t̓ēt̓.*

*— ḿŏ̌ń t̓śol t̓ēzē kalāɒęn? — t̓ēt̓.*

*— manā okśā ḱīŕlə mar — t̓ēt̓ —, śōręm śińɒ́ź̌ī t̓īŕəzèńē p̓ŏ̌ŕèŕ v̓èržok kassā pāręr! — t̓ēt̓.*

*kassā pārɒ́ź̌əśt̓ē sisnànā īl̓ɒ́ź̌əśt̓ē kāŕəś. jęvan pęlaɢanā poś-tārɒ́ź̌əɒ́ē korak-śŏɢan titsā tolɒārɒ́ź̌ə. koraɢā-śŏɢanā śŭḱl̓ēŕəɒ́ē kāŕə.*

*— stā praχas? — t̓ēt̓.*

*— śanɒā ḱil̓-χoššìńē praχ! — t̓ēśśə.*

*jittizèḿ torkalazā śìzē jārɒ́ź̌əś. jęvan kāŕə saɒàɒā vūrtŕə. patšā 'ịśḱə tūŕə. jęvan kāŕəɒ́ē 'ịśḱē, jęvanā 'ŏ̌st̓ēl̓ χoššìńē lart-māśśə. jęvan kalat̓:*

*— t̓èḿ tūzan t̓èḿ tŏ́vŏp ēɒ̌ŏ̌ — t̓ēt̓ —, sèŕ manā pŏχ-māstęr! — t̓ēt̓. sēŕəń mar śīrkę-pūrkę lažazam — t̓ēt̓ —, mā-nęn! — t̓ēt̓. sèŕ ḿŏ̌ń parzā īl̓ɒ́əŕ? — t̓ēt̓. sèŕ kaɒ́ź̌ā pornī parzā īl̓ɒ́əŕ — t̓ēt̓. kū san pornā — t̓ēt̓ —, kū san pornā! — t̓ēt̓.*

*īɢŏ̌šńèɒ́ē pornìzèńē pārɒ́ź̌ə.*

*— 'ŏ̌ńńē ḿŏ̌ń parzā īl̓ɒ́əŕ? — t̓ēt̓.*

*— 'ŏ̌ńńē okśā parzā il̓zē! — t̓ēśśə.*

*— kū san ȯrā pornʲ̄ — ťeť —, kū san ȯrā pornʲ̄! — ťeť. sėŕ ȯrā pornʲ̄ parzā īlʹȯəŕ! — ťeť. sʲ̣snā ńȯ̆ń parzā īlʹȯəŕ? — ťeť. śōrǫm śińȯźī ťiŕńē parzā īlʹȯəŕ! — ťeť. kū san ťiŕ — ťeť —, kū san ťiŕ! — ťeť.*

*īkk̆ȯ̆śńèȯ̆ē pārʹȯźə ťiŕəzèńē. śʲ̣rkǫ-pūrkǫ lažazam patńė kāŕəśťē̆ víȯ̆èńē, ńiGamàDā śuχā jarmāśśə. jeʒvan kalaťʹ:*

*— èp̆ kalazan purʹȯė k̆ȯ̆ŕėť! — ťeť. śʲ̣rkǫ-pūrkǫ lažā — ťē̆rə —, kiľ man paDā! — ťē̆rə. śʲ̣rkǫ-pūrkǫ 'ȯ̆ńē kiľ konDā! — ťē̆rə. śʲ̣rkǫ-pūrkǫ sʲ̣snā kiľ konDā! — ťē̆rə.*

*pūrʹȯźəś lažʲ̣izėń, 'ȯ̆ńńizėń, sʲ̣snʲ̣izėń, purʹȯē pūrʹȯźəś. ìk k̆ȯ̆ŕüśńèȯ̆ė āǰeplāŕəś, IGȯ̆śńèȯ̆ē kāsŕəśťē prāχŕəś. jeʒvan p̆ȯ̆ťśťšėńėχ iōľʹȯźə. púŕťŕē lārnǫ śȯ̆ŕʹȯė pīʹȯə χiťŕē pōľʹȯźə, majrʲ̣ʹȯė χȯ̆ßȯ̆ŕʹȯē̆rə. patšā śor patšūleχńē pārʹȯźə jeʒvanā, χaľʹȯē̆ polʲ̣n pōrǫnaťʹ.*

Egy embernek három fia volt, az egyik tar volt. Beteg lett az ember:

— Ha én meghalok — mondja —, engem eltemetvén, gyertek a sír fölé beszélgetni (beszélgetve ülni)! — mondja.

Apja meghalt aztán. Idősebb bátyjának el kell menni az apjához a sír fölé beszélgetni. Idősebb bátyja (így) szól öccsének, Ivánnak:

— Menj helyettem beszélgetni — mondja — hadd varratok (varratva hadd adok) neked piros inget — mondja —, hadd veszek (véve hadd adok) sipkát! — mondja.

Iván elment a bátyja szavát meghallgatva. Odaért az apjához a sír fölé:

— Miért nem jött el a bátyád? — mondja, az apja (így) szól.

— Fél a bátyám! — mondja, Iván (így) szól.

— Ha fél hát hadd féljen! — mondja.

Beszélgetett az apja és Iván.

— No eredj már haza Iván! — mondja.

Iván haza ment. A másik bátyja (így) szól:

— Iván — mondja — apámhoz menve állj őrt helyettem. Hadd veszek neked piros inget — mondja —, hadd veszek fekete bugyogót — mondja —, hadd veszek bőrcsizmát! — mondja.

Iván meghallgatta és elment. Odaért az apjához a sír fölé:

— Iván, te jöttél el? — mondja. Bátyáid miért nem jönnek? — mondja.

— Félnek eljönni apám! — mondja.

— Ha félnek hát hadd féljenek! — mondja.

Beszélgetett Iván és az apja.

— Estére mind a hárman gyertek el! — mondja.

Haza ért Iván a bátyjaihoz.

— Mit láttál Iván? — mondják a bátyjai.

Iván (így) szól:

— Holt emberek sokan jöttek elő — mondja —, nagy nehezen futva menekültem meg! — mondja.

A bátyjai megijedtek. Iván (így) szól a bátyjainak:

— Ma éjjel helyettem ti ketten menjetek el: — mondja.

A bátyjai (így) szólnak:

— Elmúlott rólunk a sor! — mondják.

Iván aztán elment egyedül. Odaért a sír fölé, kijött az apja megint, beszélgetni kezdtek:

— Ime Iván, *šįrkę-pūrkę**) ló van — mondja —, az legyen a tied — mondja. *šįrkę-pūrkę* tehén van — mondja —, az legyen a tied — mondja. *šįrkę-pūrkę* disznó van — mondja —, az legyen a tied! — mondja.

Ivánnak gyűrűt adott és Iván a gyűrűn keresztül füttyentett, a ló, a tehén, a disznó odament.

— Ime ez a ti gazdátok! — mondja. Iván eredj haza! — mondta.

— Iván hazament és Ivánnak a bátyjai semmit sem (csinálva) adtak. Iván kenyeret sokat eszik, ételt sokat eszik, Iványt nem etetik. Hamut és borsót összekeverve adnak (neki). A hamuból a borsót válogatva evegelődik. A bátyjai meghallották:

— A ki három emeletes házat keresztül ugrat, (annak) a pádisáh odaadja a leányát! — mondják.

A kecskéket a zabos kamrába eresztették. A kecskék megháztak, a bátyjai kecskére ülve elmentek elvenni a pádisáh leányát.

Iván (így) szól:

— Bátyáim elveszik a pádisáh leányát — mondja. Ángyom

---

*) Érthetetlen ikerszó.

adj (találva adj) kosarat — mondja —, hadd menjek én el gombáért! — mondja.

Iván a kosarat (magára) akasztotta és elment az erdőbe. Odaért az erdőbe, füttyentett a lovának, odament a ló. Bement a jobb fülén, a bal fülén kijött. Nagyon szép gyermek lett. A lovat felnyergelve ráült és a bátyjait elérte. A bátyjait elkezdte verni:

— Kecskére ki ül fel? — mondja.

Megverte (őket) és felült a lovára és elment Iván. Odaért a pádisáhhoz. Nagyon sok ember ment oda, hősök is nagyon sokan (vannak), senki sem tudja keresztülugratni. Iván ugratott és egyik emeletjét elérte. Iván onnan visszafordult és elment.

— Ivánt meg kell fogni, meg kell fogni! — mondják.

Senki sem foghatta meg. Haza érkezett Iván, eleresztette a lovát az erdőbe, a gombás kosarat fogta és tehénganajt, lóganajt töltött a kosárba.

— Ángyom gombát szedtem! — mondja.

A padlóra döntötte és odaadta. Az ángya (így) szól:

— Semmi eszed sincs néked!*) — mondja.

Iván felmászott a kemenczére és leült. Hamuból borsót válogatva eszik. A bátyjai megjöttek és (így) szólnak:

— No — mondják —, ma minket egy hős megvert! — mondják.

Iván (így) szól:

— Én vertelek meg titeket! — mondja.

Iványhoz (így) szólnak:

— Nem tehozzád való ilyenképen járni — mondják. A hamuból a borsót sem tudod megtalálni és megenni! — mondják.

Iványra megharagudtak a bátyjai és ostorral megverik. Másnap a bátyjai megint elmentek a kecskére ülve. Iván (így) szól:

— Bátyáim a pádisáh leányát akarják elvenni — mondja —, nekem télen ennivalónak gombát kell szednem! — mondja.

Fogta a kosarat és elment. Odaért az erdőbe, a gyűrűn keresztül füttyentett és a lova futva odament. A jobb fülén be-

*) «Sehol sincs eszed néked!»

ment és a bal fülén kijött. Nagyon szép lett Iván. Felnyergelve felült a lóra, elérte a bátyjait. A bátyjai kecskéiket beleeresztve a mocsárba elsüppesztették. A szarvuknál fogva húzzák. Iván odaért, és:

— Kecskére ki ül fel? — mondja.

Verni kezdte a bátyjait. Odaért a pádisáh leányához, a lovával ugratott és két emeletig ért. Vissza fordult és megjött Iván, eleresztette a lovát az erdőbe, a gombás kosarat fogta és tehénganajt, lóganajt töltött bele.

— Ángyom, be kell savanyítani a gombát! — mondja.

Az ángya pörölni kezdett:

— Te énrajtam nevetsz — mondja —, tehénganajat szedsz össze (beletöltve jössz) és azt parancsolod, hogy savanyítsam be! — mondja.

Iván a kemenczére felmászva leült és hamuból borsót válogatva eszik. A bátyjai (így) szólnak:

— No ma egy hőst láttunk — mondják —, minket nagyon keményen megvert! — mondják.

Iván (így) szól:

— Én vagyok a ki titeket megvert! — mondja.

— Hitvány, te vernél meg minket?*) — mondják. Hamuból a borsót nem tudod megtalálva megenni! — mondják.

Bátyjai megharagudtak és Ivánt megverik. Másnap korán felkeltek és kecskére ülve megint elmentek. Iván a gombás kosarat fogta és megint elment az erdőbe. Odaért az erdőbe, füttyentett a gyűrűn keresztül, a *śīrkę-pūrkę* ló odament. A jobb fülén bement és a bal fülén kijött. Nagyon szép lett. Felnyergelte és ráült, elérte a bátyjait, kecskéiket a mocsárba beleeresztve elsüppesztették.

— Kecskére ki ül fel? — mondja.

Iván a bátyjait verni kezdte. A bátyjait megverte és felült a lovára és elment. Odaért a pádisáh leányához. Ugratott a lovával, felugorva a pádisáh leánya mellé esett. A pádisáh leánya a homlokára pecsétet ütött. A kezén lévő gyűrűjét odaadta. Iván vissza fordult és megjött. Eleresztette a lovát az

*) «Neked hitványnak kell minket megverni?»

erdőbe, a gombás kosarat fogta és egy kosár tehénganajat szedett (töltött). A nénjéhez érkezett és

— Ángyom, a gombát hová kell savanyítani? — mondja.

Az ángya (így) szól:

— Te énrajtam ne nevess, hej! — mondja.

A kemenczére felmászva leült és hamuból borsót válogatva eszik. Bátyjai megjöttek.

— No — mondják —, megkapta a hős a pádisáh leányát — mondják. Mi nem kaphattuk meg — mondja. No minket is sokat megvert az! — mondják.

Iván (így) szól:

— Hisz én (vagyok) az! — mondja.

— Hitvány, te mennél oda?*) — mondják. Hamuból borsót válogatva nem tudsz találni! — mondják.

Iván sötét helyen a gyűrűjét megmutatta és:

— Mit csinálsz ott Iván? — mondják. A kemenczén gyújtót kell gyújtani? — mondják. Te az egész házat felgyújtod! — mondják.

A pádisáh leánya az egész népet összeszedi, lakomát csapnak. Három nap ivott a kereskedőkkel, uraságokkal, utoljára összeszedte a koldusokat. Iván az ajtó szögletébe bemenve leült és gyűrűjét megmutatta a pádisáh leányának. A pádisáh leánya meglátta és megijedt.

— Hogyan éljek (kell élni) evvel? — mondja.

Sógorai, nénjei nevetni kezdtek.

— Lám milyen a te három emeletes házat átugratód! — mondják.

A pádisáhleánynyal lakodalmat ült Iván, a lakoma elmúlott (elszéledt), Iván őrködik a kertben. A pádisáh idősebb veje kiment és Ivánnal beszélget:

— Hogyan ugrattál te keresztül? — mondja.

Iván (így) szól:

— Csak így ugrattam keresztül! — mondja.

A pádisáh (így) szól:

— Lám — mondja — *śĭrkę-pūrkę* ló van — mondja —, ezt megtalálva elhozván, odaadom a fél népet! — mondja.

---

*) «Neked hitványnak kell oda menni?»

Iván (így) szól:

— Nekem is el kell mennem! — mondja.

Ivánnak adtak egy lovat, hitvány víz-húzó kanczát, arra felült és a farkát a szájába kapta és a fenekét verve kiment az udvarból. A mezőre ért és:

— A pádisáhnak ma nevenapja (van) — mondja —, varjú-kánya gyertek! — mondja.

A kanczát húzta és elrepítette a czombjánál. Összegyülekezett a varjú-kánya a kancza husát enni. Sátort feszített és lefeküdt. A *śīrkę-pūrkę* lovat maga elé eresztette. A pádisáh idősebb vejei a lovat keresve odamentek:

— Eladod-e ezt a lovat? — mondják.

— Eladom! — mondja.

— Mennyit kérsz (mennyit mondva szólsz)? — mondja.

— Pénzért nem adom el! — mondja.

— Mi kell neked? — mondja.

Iván (így) szól:

— A kezeteken levő kis újjakat leszakítva adjátok oda! — mondja.

Egy-egy újjat leszakítva odaadták. A lovat fogták és elmentek. Tar Iván a sátrat összeszedte és varjút-kányát fogva megtöltötte. Bottal agyonverve haza vitte a pádisáh udvarába.

— Hová tegyem? — mondja.

— Tedd ide az udvarra! — mondják.

Az udvarra tette és a kutyák verekedve-verekedve eszik, udvarhosszat tollat röpködtetnek. Iván a kertbe ment és lefeküdt.

Másnap a pádisáh két veje megint elmegy *śīrkę-pūrkę* tehenet fogni. Iván (így) szól:

— Én is elmegyek! — mondja.

A két vő jó lovakra ülve ment el. Iván (így) szól:

— Nekem is adj lovat, én is elmegyek! — mondja.

— Te tegnap is a lovat elpusztítva (a ló fejét megéve) jöttél meg! — mondja.

Ivánnak víz(-húzó) kanczát adtak. Háttal ült fel rá Iván, és a fogával a farkánál fogva megharapta és a kancza fenekét ütve elment. Kiért a mezőre:

— Ma a pádisáhnak nevenapja (van) — mondja —, varjú-kánya gyertek! — mondja.

A czombjánál húzta és széttépte a kanczát. Varjú-kánya repülve ment oda, módfelett sok. Ő maga sátrat feszített és a *śĭrkę-pūrkę* tehenet maga elé bocsátotta és lefeküdt. A pádisáh két veje odament a tehenet keresve.

— Eladod-e ezt a tehenet? — mondják.

— Eladom! — mondja.

— Mennyit kérsz (mennyit mondva szólsz)? — mondják.

— Én pénzért nem adom el — mondja —, levágva adjátok oda lábújjatokat! — mondja.

Lábújjukat levágva odaadták, a tehenet fogták és elmentek. Iván odament a kanczához és varjút-kányát fogva felpakolta (töltötte), vállára vette és elment. Odaért a pádisáhhoz és:

— Hová tegyem? — mondja.

— Tedd ide az udvarra! — mondják.

A kutyák verekedve-verekedve eszik. Tollai repülnek az udvar széltébe. Elment Iván a kertbe. Másnap a pádisáh vejei megint elmennek *śĭrkę-pūrkę* disznót fogni. Iván (így) szól:

— Én is elmegyek! — mondja.

Az idősebb vők jó lovakra ülve mentek.

— Neked lovat nem adunk! — mondják.

— Ti velem czivakodni szándékoztok? — mondja. Én isten tudja mit tevén mit fogok tenni! — mondja.

Odaadták neki a víz(-húzó) kanczát. A kanczára megint felült és a kancza farkát fogával megharapta, a kancza fenekét verve megy. Kiért a mezőre és:

— Ma a pádisáhnak nevenapja (van) — mondja —, varjú-kánya gyertek! — mondja.

A czombját húzta és széttépte. Sátort feszített és lefeküdt Iván, a disznót maga elé bocsátotta. Odajöttek a pádisáh vejei:

— Eladod-e a disznót? — mondja.

— Eladom! — mondja.

— Mennyit kérsz (mennyit mondva szólsz)? — mondja.

— Nekem pénz nem kell — mondja —, a háton lévő bőrötöket (bőröket) egy-egy versoknyira*) levágva adjátok oda! — mondja.

---

*) A *versok* orosz hosszúságmérték, egy rőfnek *(arsin)* a tizenhatod része.

Levágva odaadták és a disznót fogták és elmentek. Iván a sátrat összeszedte és varjút-kányát fogva megtöltötte. A varjút-kányát vállára vette és elment.

— Hová tegyem? — mondja.

— Ide tedd az udvarra! — mondják.

A kutyák czibálva megették. Iván elment a kertbe és lefeküdt. A pádisáh lakomát csapott. Iván elment a lakomára és Ivánt nem ültetik az asztal mellé (közé). Iván (így) szól:

— Isten tudja mit tevén mit fogok én tenni — mondja —, ti engem nem becsültök! — mondja. Nem a tiétek a *śi̯rkę-pūrkę* ló (lovak) — mondja —, az enyém! — mondja. Ti mien (mit adva) vettétek? — mondja. Ti kisújjat adva vettétek — mondja. Ez a te újjad — mondja —, ez a te újjad! — mondja.

Mindakettőnek odaadta az újjait.

— A tehenet mien (mit adva) vettétek? — mondja.

— A tehenet pénzt adva vettük! — mondják.

— Ez a te lábad újja — mondja —, ez a te lábad újja! — mondja. Ti lábújjat adva vettétek! — mondja. A disznót mien (mit adva) vettétek? — mondja. A háton levő bőrt adva vettétek! — mondja. Ez a te bőröd mondja —, ez a te bőröd! — mondja.

Mindakettőnek odaadta a bőrüket. A *śi̯rkę-pūrkę* lóhoz (lovakhoz) mentek az istálóba, és senkit sem engednek magukhoz. Iván (így) szól:

— Ha én szólok, mind bejön! — mondja. *śi̯rkę-pūrkę* ló — mondta —, gyere énhozzám! — mondta. *śi̯rkę-pūrkę* tehén gyere ide! — mondta. *śi̯rkę-pūrkę* disznó gyere ide! — mondta.

Odament a ló, a tehén, a disznó, valamennyien odamentek. Mindakét vőt bűnösnek mondták, mindakettőt levágták és eldobták. Iván egyedül maradt. A házban ültő helyében nagyon szép lett, a felesége is örült. A pádisáh a fél országát odaadta Ivánnak, most is él (legyen). (vPK.)

### 9. A kancza fia.

*pŏŕ χoża̯n ȧ̀ʊ́ža̯ śok pōlnę. kāja̯nę jōmę̀ža̯:*

— *sĕŕə́ń pōlę kŭlʹlʹī por — ťėť —, pōlę tī̯ɒ̯r — ťėť —, ī̯lɒ̯m χōʙ̯ellę. śa̯ų pollā śizéń ma̯jrū ȧ̀ʊ́ža̯ tōų̯aťʹ! — ťėť.*

*sŏŕʤŏš sŏŕɛ̈ɛ̈bɛ̈, tɨ̨tŕəs ɨ̨lɒɛm χōbɛ̨llɛ pollā, pɨśɛ̈ŕʤəś. taťśkā àšńɛ̈ śīŕə χožā majrɨ̨, χürɨńɛ̈ śīŕə abat pɨśɛ̈ŕɛ̈ɛ̈ėń, pośńɛ̈ śiɒɛ̈ŕʤəś kösŕɛ̀ńɛ̈. śolɒālɛ̨kran χožā majrɨ̨ɒɛ̈ àʤžā tūŕə, abat pɨśɛ̈ŕɛ̈ɛ̈ėńɒɛ̈ àʤžā tūŕə, kösŕɛ̀ɒɛ̈ àʤžā tūŕə. śīɒəńʤžəś vīśśəš pŏŕlɛ̈. kajāśśə vi̯ľľamā aʤžazambalā. tiɒāśśə aʤžazɛ̀ńɛ̀ɒɛ̈ χoľńɛ̈ töbŏlɒarzā iľɛ̈śśə, pośńɛ̀ɒɛ̈ töbŏlɒarzā iľɛ̈śśə, pīɒə vɨ̨jlɛ̨ pōlnɛ̨.*

*— ńŏń tŏvas kū aʤžazambā? — ťɛ̈śśə.*

*— χopsā larɒas vŏl aʤžazɛ̀ńɛ̈! — ťɛ̈śśə.*

*aʤžazam onā ɨ̨ľťŕəśťɛ̈ tŏχör-vonžėŕ pŏt sāpľə tuɒārʤžəś. kajmā šot tūŕəś ɨ̨ŕəkkɛ̈. tōχŕəśťɛ̈ kāŕəś lažazam śɨńɛ̈ utlanzā. śɨťŕəś pŏŕ ōlɛ̨χā, ōlɛ̨χrā kōrɛ̨k lājɛ̨χ. púrťťɛ̈ por ōlɛ̨χrā.*

*— śakkɛ̨ndā pōrɛ̨nas! — ťɛ̈śśə. púrťťɛ̈ por, kōrɛ̨ktā por lājɛ̨χ! — ťɛ̈śśə.*

*utsɛ̀ńɛ̈ jārʤžəś kōrɛ̨k śɨńɛ̈ kuzėń, kŏŕʤžŏśťɛ̈ vɨ̨rtŕəś púrɒɛ̈. abat pɨśɛ̈ŕɛ̈ɛ̈ɛ̈ńəń ūľə kajmallā pōľʤžə kŏɒɛ̈ŕ śɨńɛ̈ χoral tɛ̨rmā. kāŕə χoral tɛ̨rmā kŏɒɛ̈ŕ śɨńɛ̈. śɨťŕəɒɛ̈ vɨ̨rtŕəɒɛ̈ śūrʤžə kŏɒɛ̈ŕ ājɛ̨k-kɨ̨ńʤžɛ̈. kösŕɛ̈ ūľə tōχŕəɒɛ̈ kŏɒɛ̈ŕ pańʤžā otkalazā śürɛ̈ť. kiľɛ̈ť vīžə poślɛ̨ śüľɛ̈ń vīžə lažàbalā. śüľɛ̈ń lažɨ̨ tāgɛ̨ńʤžə.*

*— mā tāgɛ̨nan lažā? — ťɛ̈ť.*

*— mā tāgɛ̨nas mar, pɛ̈ŕɛ̈ vŏľɛ̈ŕńɛ̈ kīľńə! — ťɛ̈ť lažɨ̨.*

*— pɛ̈ŕəńɒɛ̈ń vɨ̨jlɛ̨ por-ɨ̨? — ťɛ̈ť. vŏrśśā pŏχöbŏr ɛ̀ppíń! — ťɛ̈ť.*

*kösŕɛ̈ ūľə kalať:*

*— śap ɛ̀ppíń manā! — ťɛ̈ť.*

*kösŕɛ̈ ūľəńɛ̈ śāpŕəɒɛ̈ śüľɛ̈ń, kösŕɛ̈ ūľə ńiḿɒɛ̈ šotlamāŕə. kösŕɛ̈ ūľə kāsŕəɒɛ̈ śüľɛ̈ńɛ̈, vīžə pośńɛ̈ tatsā prāχŕə. pōžəzɛ̀ńɛ̈ kŏɒɛ̈ŕ àjńɛ̈ χörʤžə, kŏľɛ̈ťkɨńɛ̈ šŏvā ūtŕə. pūrʤžəɒɛ̈ vūrtŕəɒɛ̈ śūrʤžə púrɒɛ̈. ɨŕ törʤžəɒɛ̈ kalať:*

*— ńŏń kōrɒɛn? — ťɛ̈ť.*

*— ńiḿɒɛ̈ kormārɛm! — ťɛ̈ť.*

*ťɛ̈bŏŕ kaśńɛ̈ kajallaχ χoral tɛ̨rmā kajmallā pōľʤžə χožā ūľəń. kāŕə χoral tɛ̨rmā kŏɒɛ̈ŕ śɨńɛ̈. śɨťŕəɒɛ̈ vūrtŕəɒɛ̈ śūrʤžə. kösŕɛ̈ ūľə tōχŕəɒɛ̈ otkalazā śürɛ̈ť kŏɒɛ̈ŕ pańʤžɛ̈. ōlɒɛ̨ pōślɛ̨ śüľɛ̈ń kiľɛ̈ť ōlɒɛ̨ lažaBalā. lažɨ̨ tāgɛ̨ńʤžə.*

*— mā tāgɛ̨nan lažā? — ťɛ̈ť, śüľɛ̈ń kalať.*

*— mā tāgɛ̨nas mar — ťɛ̈ť —, pɛ̈ŕɛ̈ vŏľɛ̈ŕńɛ̈ kīľńə! — ťɛ̈ť.*

*— pɛ̈ŕəńɒɛ̈ń vɨ̨jlɛ̨ śɨ̨ndā por-ɨ̨? — ťɛ̈ť. vŏrśśā pŏχöbŏr ɛ̀ppíń! — ťɛ̈ť, śüľɛ̈ń kalať.*

*śüľɛ̈ń śāpŕə kösŕɛ̈ ùľńɛ̈, ťšərBoštaran tŏprašńɛ̈ andarzā lārtŕə.*

*ḱösŕē ūľə tōχŕəḎē kāsŕə, v́īżə pośńē tātŕə. ťėṕŕē śāpŕəḎē śüľėń, ḱösŕē ūľə ṕīľəktaran anzā lārḎźə. tōχŕəḎē kāsŕə ťēḂŏŕ v́īśśŏšńē tātŕə. śüľėń v́īľḎźə. pośńē χōrḎźə ḱŏḂėŕ àjńē, ḱŏľėťḱìńē šŏv̧ā ūtŕə. ìŕ śińḎźėń ī̧ᴅať:*

*— ḿŏń kōrᴅe̥n? — ťėť.*

*— ńiḿḎē kormāre̥m! — ťėť.*

*ťēḂŏŕ kaśńē kajallaχ χoral te̥rmallā polať. ḱösŕē ūľə χoral te̥rmā kajať ḱŏḂėŕ śìńē. ḱīľḎźə tŏχŏr pōśle̥ śüľėń tŏχŏr lažaʙalā. śüľėń lažī̧ tāɢe̥ńḎźə.*

*— mā tāɢe̥nan lažā? — ťėť.*

*— mā tāɢe̥nas mar — ťėť —, ṕėŕē v́ŏľėŕḿē ḱīľńə! — ťėť.*

*— ṕēŕəńḎėń vī̧jle̥ śi̧nᴅā por-ī̧? — ťėť.*

*— pōľə śav̧ — ťėť — ṕėŕė v́ŏľėŕēššəń! — ťėť.*

*— vŏrśśā pŏχŏʙŏr ėṕṕiń! — ťėť.*

*śāpŕə ḱösŕē ùľńē śüľėń, ťśərʙośtaran tŏprašńē poᴅārḎźə. ḱösŕē ūľə tōχŕəḎē kāsŕə, v́īżə pośńē tātŕə. ťėṕŕē śāpŕəḎē ṕīľəktaran poᴅārḎźə. ťėṕŕē kāsŕəḎē ḱösŕē ūľə, ťeḂŏŕ v́īśśŏšńē tātŕə. ťėṕŕe śāpŕəḎē ḱösŕē ùľńē pośtaran poᴅārḎźə. ḱösŕē ťśopsā śīťŕəḎē śūżŏńḎźėń śi̧rtsā ke̥lārḎźə. tōχŕəḎē kāsŕə, ťēḂŏŕ v́īśśŏšńē tātŕə. pośńē χōrḎźə ḱŏḂėŕ àjńē, ḱŏľėťḱìńē ūtŕə šŏv̧ā. ìŕ śińḎźėń tŏrḎźəśťē*

*— vot — ťėť —, sėŕ ńiḿḎē korman ťėzē kalātte̥r — ťėť —, χam mar pōzan, sėŕē ìkse̥ràᴅā v́ŏľėŕėťśťśəś! — ťėť.*

*χŏrazaχ kāŕəś jolᴅaššėḿ.*

*— no kāje̥ʙe̥r konᴅan! — ťēśśə.*

*ùt śìńē utlāńḎźəśťē tōχŕəśťē kāŕəś.*

*— māne̥n — ťėť — χośmallā śŏżŏ jōlne̥! — ťėť. ḱösŕē ūľə kalať.*

*śīťŕə kajallā ṕüŕḎē, ṕüŕťŕē ṕŏŕ kārḎźe̥k larať, ṕīḎə pŏχmàᴅā χŏramallā. śŏżŏḂėľē toᴅī̧ χ́ŏŕŏńḎźėń kassā īľḎźə ṕŏŕ si̧snā ťśōχľə.*

*— ʿū — ťėť —, še̥nā śī̧rtŕə! — ťėť. mańńèḎē v́īżə ullā v́ŏľēŕḎźə ḱösŕē ūľə — ťėť —, kamʙā pōre̥nas māne̥n? — ťėť. χᴜśśanᴅā pōzan èṕ v́ŏzèńē ṕŏḎēŕŏṕ ṕŏḎēŕŏḂėχ! — ťėť. polam — ťėť — vŏzam kajas śol śińḎźē śŏl — ťėť —, vŏzam ʾı̧żəś šū — ťėť —, èṕ vŏzèńē ońḎźoχ v́ŏľėŕėṕ — ťėť. aplàᴅā olᴅaľēmazan — ťėť —, polam — ťėť — vŏzam kajas śol śińḎźē māmŏk ťüžėḱ — ťėť. ťüžėḱ śìńē vī̧rḎəśťē èṕ vŏzèńē ońḎźoχńē v́ŏľėŕėṕ — ťėť. aplàᴅā olᴅaľēmazan — ťėť —, polam sat — ťėť —, satrā kami̧t polam — ťėť —, ke̥śke̥ram, śōje̥χam — ťėť —, ťūsľŏŕėń ťėḿḎē polzā*

*kɐDarDam — ťéť. võzam man śịjallā põɣəśťəḱ — ťéť —, võzam kartosńē śŭḱĺēńəś — ťéť —, ūńžəzéń võzèńē śŭḱĺēńəś — ťéť —, oń́ńžoɣńē èp̣ võzèńē tịDādɐp! — ťéť.*

*ḱösŕē ūĺə śav sŏmaχsèńē ūťŕəńē tōχŕə. śīťŕə χožā ūĺəʙéĺē aʙat pɪśéŕėɕėń ùĺńė, víśśəš pŏŕĺē kajāśśə. võzam kajas śol śiń́ńžė śŏl por.*

*— śól lājɐχ — ťéť —, šū lājɐχ — ťéť —, jarastā ùtsèńē vịrDastā śuras — ťéť —, šŏvạ̄ 'əžés! — ťéť, χožā ūĺə kalať.*

*ḱösŕē ūĺə kalať:*

*— èp̣ sĕřəńńéń āslɐraχ, èp̣ 'əśśē põχam malDan! — ťéť.*

*pūrńžəńē ɣŏŕėsĺėzē śāpŕə šŏvạ̄, šū põĺńžə púr̆-sōrlɐ, jōnlɐ, 'ɪśńėĺťē mar.*

*— vot — ťéť —, sĕřəń 'ɛšťśikkunDàDā śakkɐmʙaGaχ polāťšťšə! — ťéť.*

*varā kāŕəś onDan ùtsam śińē utlanzā. śīťŕəś ťėʙŏŕ ōlɐχā. ťüžėḱ vịrDať sārɐlzā māmɐkran. χožā ūĺə kalať:*

*— tavạj vịrDas śakkɐnDā! — ťéť.*

*ḱösŕē ūĺə kalať:*

*— èp̣ vịrDam malDan! — ťéť.*

*pūrńžəńē ɣŏŕėsĺėzē śāpŕə ťüžėḱ śińē, púŕlə-jōnlɐ põĺńžə, vịrtmallā polmāŕə ťüžėḱ. onDan tórńžəśťē kāŕəžə malallā. ḱösŕē ūĺə kalať:*

*— vot — ťéť —, malDā sat por — ťéť —, satrā kamịt — ťéť —, śanā pŏχsāssɐn, ėʙŏŕ pośrɽ kartozā śŭḱĺēḿŏńʙŏŕ — ťéť —, ùtsėń pėŕē śŭḱĺēḿŏś! — ťéť.*

*śīťŕəś śōjɐχaGan kamịtsam patńē, īḱḱəš iŕťsē kāŕəžə, ḱösŕē ūĺə ťšɐḅēmāŕə, śāvɐrɐnzā pŏχŕə ḱösŕē ūĺə. śāvɐrɐnzā pŏχŕəńē pōžəńńžī kartosńē śŭḱĺēmāŕə. lažịzėń onā śŭḱĺēmāŕəś. ḱösŕē ùĺńē kamịtsam tɽtŕəśťē kāŕəžə.*

*— vot, sanā jarāppɐr — ťēśśə —, šū patšịn ɣŏŕŏ por — ťēśśə —, śanā ìzē ḱìzē parzan jarāppɐr! — ťēśśə.*

*ḱösŕē ùĺńē jārńžəžə patšā ɣŏŕńē iĺḿē. tōχŕə śol śińē, kajať. kōrńžə onā śol śiń́ńžē staríḳ:*

*— stā kajan ḱösŕē ūĺə? — ťéť.*

*— vot — ťéť —, śaplā — ťéť —, kajap patšā ɣŏŕńē iĺḿē! — ťéť.*

*— èp̣tē puram! — ťéť.*

*— ès ḿŏń tùmā polDārɐn purzā? — ťéť.*

— eʙŏ — ťėť —, χi̯t ťśopmā polᴅarap — ťėť —, èṕ kājęk ti̯tmàᴅā polᴅarap — ťėť —, pᴜšalʙā ṕėŕzē ťiv́ėŕᴅėṕ! — ťėť.

— śāv̥ę śi̯n ḱīŕľə manā! — ťėť.

īḱḱəń pōľᴅźəś, kajāśśə. taᴅā ťŏľ pōľᴅźə stari̯k onā:

— stā kajan ḱösŕē ūľə? — ťėť.

— ēʙŏ — ťėť — kájap patšā χ́ŏŕńē iľḿē! — ťėť.

— èṕťē puram-ī̯? — ťėť.

— ḿŏń tùmā polᴅāręn ès? — ťėť.

— vŏrmanᴅī̯ jī̯v̥ęźā šotlazā kęlarmā polᴅarap! — ťėť.

— śav̥ śi̯n ḱīŕľə manā! — ťėť.

ťēʙŏŕ stari̯k popľať, tastā, kōręnmaś:

— stā kajan ḱösŕē ūľə? — ťėť.

— patšā χ́ŏŕńē iľḿē! — ťėť.

— èṕťē puram-ī̯? — ťėť.

— ḿŏń tùmā polᴅāręn ès? — ťėť.

— èṕ — ťėť — tastā ḱŏŕzėńᴅē manā ńiɢamᴅā kormaś! — ťėť.

— śav̥ śi̯n ḱīŕľə manā! — ťėť.

kajāśśə patšā χ́ŏŕńē iľḿēšḱəń. śīťŕəś patšā patńē, ḱŏŕᴅźə stari̯k kōręnmallā mar 'öśľŏḱṕėľē. ńiɢamᴅā onā koŕēmaś. šū patšī̯ larať šęrɢā pŏχtarzā. χ́ŏŕə:

— kaťšťšā paras manā! — ťėť.

— χam ťŏsľŏ śi̯n ḱīzėń — ťėť —, ī̯lᴅęm soχāllę, ḱŏḿŏľ śūśľŏ, pāręp! — ťėť, āššə kalať.

kōręnmallā mar 'öśľŏḱṕėľē stari̯k ḱŏŕᴅźŏᴅē χ́ŏŕ āššəńńē v́īźə pęrᴅźęk soχallì̯ńē χośśā īľᴅźə, v́īźə pęrᴅźęk śüśńē χośśā īľᴅźəᴅē tōχŕə.

ḱösŕē ùľńē ťiŕzē lārtŕə janaχχì̯ńē soχallì̯ńē, v́īźə pęrᴅźęk śüśńèᴅē ťiŕzē lārtŕə. ḱŏŕᴅźə ḱösŕē ūľə:

— alī̯kkęm salamanī̯kkęm! — ťėť.

— alī̯kkęm salamanī̯kkęm ťėḿėń polzan — ťėť —, ṕŏŕē taᴅāttęmᴅā χuʙāttęm! — ťėť. no ḱiľaχ! — ťėť.

popľamā poślāŕəś:

— mā ḱīľᴅəń? — ťėť.

ḱösŕē ūľə kalať:

— χŏᴅànā ḱīľᴅəḿ! — ťėť.

— ḱīľᴅəń polzan parzā jaras poľ — ťėť. ṕŏŕ taɢaχ χam ťŏs por sān! — ťėť.

χ́ŏŕē śorāśŕəźə, ìzē tōχŕəźə śol śìńē. šū śìńē lārᴅźəśťē kājęk

*pōlʹdžəʊ̯ë tʼŏśŕə ɣŏř. ɣŏřë pëřʹdžəʊ̯ë starịk tịɣëřtŕə. ūkŕə lōtkę śiɲë kājęk, pōlʹdžə ɣŏř. šū śiɲʹdžëɲ tōχŕəś, vŏrmanā kŏřʹdžəś, pūrnę śŏřʹdëɣ poťśťšaχ śŏťŕə ɣŏř. starịk šotlamā taprātŕə jį̄vęžā. tōpŕəś jį̄vęś ịtlašš̄ị̄, tʼōʙŏlʹdārʹdžəśťë īlʹdžəś, pōlʹdžə ɣŏř. śiťŕəś kamịtsam patńë kösŕë ūləʙëľë ɣŏř. starịkkịzém 'ələɣɣī śŏŕëɣ jōlʹdžəś.*

*— topsā kīlʹdəm! — ťéť, kösŕë ūlə kalaťˊ. pārgr manā χam lažànā! — ťéť.*

*pārʹdžəś kamịtsam χuń lažį̄ńë kösŕë ùľńë. ɣŏř kalaťˊ:*

*— èp sanran jolmāstęp — ťéť —, san χį̄śśęnaχ śiɲëp! — ťéť. kösŕë ūlə tōχŕəʊ̯ë kāŕə. iɲʹdžèʊ̯ë kajman-ťśťšə, ɣŏř χùzā śiťŕə.*

*— no kājęʙęr īkkəń! — ťéť, kösŕë ùľńë kalaťˊ ɣŏř. kājęʙęr χolā — ťéť —, pōrnęʙęr χolàrā — ťéť —, lārʙęʙęr púŕťˊ! — ťéť. lārtŕəś púŕťˊ, kiľ-śort śāvęrʹdžəś, χaľʹdë polịn pōrgnāśśə.*

Egy gazdának nem volt gyermeke. Elment a javashoz:

— Van nektek halastavatok — mondja —, fogjatok halat — mondja —, aranypikkelyeset. Ezt a halat megevén a feleséged gyermeket szül! — mondja.

Halásztak gyalomhálóval, megfogták az aranypikkelyes halat, megfőzték. Lágy húsát megette a gazda felesége, farkát megette a szakácsnő (ételfőző), fejét megetették a kanczával. Esztendőre a gazda felesége is gyermeket szült, a szakácsnő is gyermeket szült, a kancza is gyermeket szült. Felnőttek mindahárman együtt. Elmennek játszani a gyermekekkel. Megfogják a gyermekeket és a karjukat (karját) kitépik, fejüket (fejét) kitépik, nagyon erősek voltak.

— Mit tegyünk ezekkel a gyermekekkel? — mondják.

— Be kell zárni azokat a gyermekeket! — mondják.

A gyermekek azt meghallották és kilenczven-kilenczven pudos*) kardot csináltattak. Összetanakodtak, hogy elmennek messzire. Elindultak és elmentek lovakra ülve. Odaértek egy mezőre, a mezőn a fű jó. Ház is van a mezőn.

— Itt éljünk! — mondják. Ház is van, fű is van jó! — mondják.

A lovakat eleresztették a fűre ezek, bementek a házba és lefeküdtek. A szakácsnő fiának el kellett mennie a hídra őrt

*) Egy pud = 40 font.

állani. Elment őrt állani a hídra. Odaért és lefeküdt és elaludt a híd mellett. A kancza fia kiment a híd mellé és járkál (lépegetve jár). Jön egy háromfejű kígyó három lóval. A kígyó lova megbotlott.

— Miért botlasz meg ló? — mondja.

— Miért ne botlanék meg, minket megölni jöttek! — mondja a ló.

— Nálunknál erősebb van-e? — mondja. Verekedni fogunk hát! — mondja.

A kancza fia (így) szól:

— Üss meg hát engem! — mondja.

A kancza fiát megütötte a kígyó, és a kancza fia fel sem vette. A kancza fia nekivágott a kígyónak és a három fejét levágta (letépve eldobta). A fejeit a híd alá tette, a testét a vízbe dobta. Bement a házba és lefeküdt és aludt. Reggel felkelt és (így) szól:

— Mit láttál? — mondja.

— Semmit sem láttam! — mondja.

Másik estére megint el kellett menni őrt állani a gazda fiának. Elment őrt állani a hídra. Odaért és lefeküdt és aludt. A kancza fia kiment és járkál a híd mellett. Hatfejű kígyó jön hat lóval. A lova megbotlott.

— Miért botlasz meg ló? — mondja, a kígyó (így) szól.

— Miért ne botlanék meg — mondja —, minket megölni jöttek! — mondja.

— Nálunknál erősebb ember (is) van-e? — mondja. Verekedni fogunk hát! — mondja, (így) szól a kígyó.

A kígyó megütötte a kancza fiát, térdig a földbe sülyesztette. A kancza fia kijött és nekivágott, három fejét levágta. Még egyszer megütötte a kígyó és a kancza fia derékig sülyedt. Kijött és nekivágott, levágta a másik hármat. A kígyó megdöglött. Fejét a híd alá tette, a testét a vízbe dobta. Reggel kérdi:

— Mit láttál? — mondja.

— Semmit sem láttam! — mondja.

Másik estére megint őrt kell állani. A kancza fia elmegy őrt állani a hídra. Jött egy kilenczfejű kígyó kilencz lóval. A kígyó lova megbotlott.

— Miért botlasz meg ló? — mondja.

— Miért ne botlanék meg — mondja —, minket megölni jöttek! — mondja.

— Nálunknál erősebb ember (is) van-e? — mondja.

— Lesz ám — mondja —, hogy minket megöljön! — mondja.

— Verekedni fogunk hát! — mondja.

Megütötte a kancza fiát a kígyó, térdig a földbe dugta. A kancza fia kijött és nekivágott, három fejét levágta. Még egyszer megütötte és derékig (a földbe) dugta. Még egyszer nekivágott a kancza fia és a másik hármat levágta. Még egyszer megütötte a kancza fiát és fejig (a földbe) dugta. A kancza odafutott (futva odaért) és a hajánál fogva megharapva kihúzta. Kijött és nekivágott, a másik hármat levágta. Fejét a híd alá tette, testét beledobta a vízbe. Reggel felkeltek és

— Lám — mondja —, ti azt mondjátok, hogy semmit sem láttatok — mondja —, ha én nem volnék, titeket mindkettőtöket (is) megölnének! — mondja.

Megijedtek a pajtásai.

— No el fogunk menni innen! — mondják.

Lóra ültek és elindultak és elmentek.

— Nekem — mondja — ott maradt a zsebkésem (behajtós késem)! — mondja, a kancza fia (így) szól.

Visszaért a házhoz, a házban egy vénasszony ül, ránézni is nagyon félelmetes. A késsel az ajka széléről levágott egy disznó nagyságút.

— Hú — mondja —, megcsípett a légy! — mondja. Nekem is három fiamat megölte a kancza fia — mondja —, kivel éljek én? — mondja. Bármikor legyen is, én azokat elpusztítom, elpusztítom! — mondja. Hadd leszek — mondja — forrás azon az úton, a melyen ők járnak — mondja —, ők vizet fognak inni — mondja —, én őket akkor ölöm meg — mondja. Ha úgy sem szedhetem rá — mondja —, hadd leszek — mondja — tollas derékalj azon az úton, a melyen ők járnak — mondja. A derékaljra rá fognak feküdni és én őket akkor ölöm meg — mondja. Ha úgy sem szedhetem rá — mondja —, hadd leszek kert — mondja —, a kertben hadd leszek komédiás — mondja —, hadd kiabálok, hadd ordítok — mondja —, hadd mutatok mindenfélét — mondja. A mint ők én felém fognak nézni —

mondja —, sipkájukat ők nem fogják elbírni — mondja —, a lovaik őket nem fogják elbírni — mondja —, akkor én megfogom őket! — mondja.

A kancza fia ezeket a szókat meghallotta és kiment. Odaért a gazda fiához és a szakácsnő fiához, hárman együtt mennek. Azon az úton, a melyen ők járnak, forrás van.

— A forrás jó — mondja —, a víz jó — mondja —, eresszük el a lovakat és feküdjünk le és aludjunk — mondja —, igyunk a vízből! — mondja, a gazda fia (így) szól.

A kancza fia (így) szól:

— Én nálatok idősebb (vagyok), hadd iszom én előbb! — mondja.

Odament és keresztet vetve ráütött a vízre, a víz gennyes, véres lett, nem iható.

— Lám — mondja —, a ti belső részetekben is ilyen lenne! — mondja.

Aztán elmentek onnan, felülve a lovakra. Odaértek egy másik mezőre. Derékalj fekszik kiterítve tollból. A gazda fia (így) szól:

— Nosza feküdjünk le itt! — mondja.

A kancza fia (így) szól:

— Hadd fekszem le én előbb! — mondja.

Odament és keresztet vetve ráütött a derékaljra, gennyes-véres lett, nem lehetett ráfeküdni a derékaljra. Onnan felkerekedtek és elmentek előrefelé. A kancza fia (így) szól:

— Lám — mondja —, elől kert van — mondja —, a kertben komédiás — mondja —, erre ránézvén, mi a fejünkön levő sipkát nem fogjuk elbírni — mondja —, a lovak minket nem fognak elbírni! — mondja.

Odaértek az ordító komédiásokhoz, ketten elmentek (mellettük), a kancza fia nem tarthatta ki, megfordulva megnézte a kancza fia. Megfordulva megnézte és a fején lévő sipkáját nem bírhatta el. A lovak őt nem bírhatták el. A kancza fiát a komédiások megfogták és elmentek.

— Lám, téged eleresztünk — mondják —, a víz pádisáhjának leánya van — mondják —, ha ezt elhozva odaadod, eleresztünk! — mondják.

A kancza fiát eleresztették hogy elvegye a pádisáh leányát. Elindult az útra, megy. Meglátta őt az úton egy öreg:

— Hová mégy kancza fia.? — mondja.

— Lám — mondja —, így (történt) — mondja —, elmegyek elvenni a pádisáh leányát! — mondja.

— Hadd megyek el én is! — mondja.

— Ha te elmégy, mit fogsz tudni csinálni? — mondja.

— Én — mondja —, erősen tudok futni — mondja —, én madarat is tudok fogni — mondja —, puskával meglövöm! — mondja.

— Ez az ember kell nekem! — mondja.

Ketten lettek, mennek. Megint találkozott vele egy öreg:

— Hová mégy kancza fia? — mondja.

— Én — mondja — elmegyek elvenni a pádisáh leányát! — mondja.

— Elmenjek-e én is? — mondja.

— Mit fogsz tudni csinálni te? — mondja.

— Az erdőbéli fát meg tudom olvasni! — mondja.

— Ez az ember kell nekem! — mondja.

Egy másik öreg beszél, tudja isten hol, nem látszik:

— Hová mégy kancza fia? — mondja.

— A pádisáh leányát elvenni! — mondja.

— Elmenjek-e én is? — mondja.

— Mit fogsz tudni csinálni te? — mondja.

— Én — mondja — ha akárhova megyek is be, engem senki sem lát! — mondja.

— Ez az ember kell nekem! — mondja.

Mennek elvenni a pádisáh leányát. Odaértek a pádisáhhoz, bement az öreg a láthatatlan süveggel. Senkisem láthatja őt. A víz pádisáhja (ott) ül tetű-sörkét kerestetve. Leánya:

— Férjhez kell engem adni! — mondja.

— Ha magamfajta ember jön — mondja — aranyszakálú, ezüsthajú, oda foglak adni! — mondja, az apja (így) szól.

A láthatatlan süveggel az öreg bement és a leány apjának három szál szakálát kitépte, három szál haját kitépte és kiment.

A kancza fiának betűzte az állába a szakálát, három szál haját is betűzte. Bement a kancza fia:

— Békesség veletek! — mondja.

— Ha nem mondtad volna, hogy «békesség veletek» — mondja —, egyszerre széttépnélek és lenyelnélek! — mondja. No gyere! — mondja.

Beszélgetni kezdtek:

— Miért jöttél? — mondja.

A kancza fia (így) szól:

— Apósnak jöttem!*) — mondja.

— Ha eljöttél, oda kell adni — mondja. Olyan színed van egy kicsit, mint magamnak! — mondja.

A leányt eljegyezték, elvitték az útra. Vízre szálltak (ültek) és a leány madárrá lett és elrepült. A leányt meglőtte az öreg és eltalálta. Leesett a madár a csónakra, leánynyá lett. A vízről kimentek, erdőbe mentek, mentében hirtelen eltünt a leány. Az öreg olvasni kezdte a fát. Megtalálták a fát, a feleslegeset, kitépték és leánynyá lett. Odaért a komédiásokhoz a kancza fia és a leány. Az öregek az előbbi helyen maradtak.

— Megtaláltam! — mondja a kancza fia (így) szól. Adjátok nekem a magam lovát! — mondja.

Odaadták a komédiások a maga lovát a kancza fiának. A leány (így) szól:

— Én tetőled nem maradok el — mondja — te utánad érek! — mondja.

A kancza fia elindult és elment. Messzire sem ment, a leány elérte.

— No ketten fogunk menni! — mondja, a kancza fiának (így) szól a leány. El fogunk menni a városba — mondja —, a városban fogunk élni — mondja —, házat fogunk építeni! — mondja.

Építettek házat, épületet kerítettek, most is élnek (legyen). (vPK.)

### 10. A ragyogó madár.

*'əľəḱ χ́əv́ėľ-āneś χušš̱ı̯ḃē χ́əv́ėľ-tūχeś χušš̱ı̯ńḋźē ṕəŕ ťśāple patšā pūrenat, ťėť. kū patšānen v́īźə ī̱vel pulat, ťėť. kuzēń ṕiť avan ulmā-paχťśī̱ pūlne. śav ulmā-paχťśī̱ńḋźėń kuzēń kašnī̱ kaś*

---

*) A kancza fia úgy mondja, hogy a leányt a maga fia számára kéri, tehát ő lenne az apósa.

*ṕəŕ ulmī̱ śuχālnẹ. śaplā ṕəŕŕē patšā ī̱vẹľəzėḿ āššəńḋźėń śav paχ-ťšì̱ńē jėṕľėsḱėŕ śaraᴅat ťėzē χural tẹratmā ī̱jtnẹ. śaplā malᴅan īǵə āslẹ ī̱vẹľə kajzā χural tẹnẹᴅā ńiḿḋē ťəľ pulmāzẹraχ tāvẹrẹnnẹ. julaškī̱ kaś ḱəžəńńìḋē āššəńḋźėń i̱jtsā īŕəḱsəŕėχ́ χuralā kājnẹ. ańḋźaχ vẹl śūrẹm-ʙuś pālẹrā puślazan-ɢẹnā paχťšànā śīťŕə. kū paχťšànā śiťsėńėχ́ kun ùḿəńḋźē sazārᴅẹk ťėḿľē v́əžėń-kājẹk jẹlᴅẹr-jālᴅẹr tūnẹᴅā ṕəŕ ulmì̱ńē jẹtsā kājnẹ. kū 'ẹnā kurattā kājẹɢā jar-zàᴅā ti̱ᴅat. kājẹɢẹn ṕəŕ ťəǵə tuχsā jūlnẹ, χẹj v́əśśėχ́ kājnẹ. kūnẹn ťəǵə χ́əv́ėľʙėḱ śap-śūᴅẹ pūlnẹ. kū patšan ḱəžəń ī̱vẹľə kẹnā āššəńē kẹᴅartmā ìzē tāvẹrnat. āššə kẹnā kurzan īǵə ī̱vẹľńē lājẹχ laššėḿ (lažazėḿ) parzā kājẹk χī̱śśəń ši̱ramā jānẹ. kuzėḿ χī̱śśəń ḱəžəń ī̱vẹľəḋē kajāššẹn pūlnẹ. ańḋźaχ 'ẹnā āššə jaman. kū śaʙaχtā īŕəḱ-səŕėχ́ naḋźar-ɢẹnā nāvẹs tẹɢaɢan lažì̱ńē utlanattā tuχsā kajat kājẹɢā ši̱ramā. kajzan-kajzan kū vẹrmanā śiḋėť. vẹrmanᴅā kū ìḱ jūʙẹlẹ kajaɢan śul ťəľ pulat. śak śul juppì̱ńē juʙā lartsā śi̱rzā śāpnẹ, ťėť:*

*— śak śulʙā kajaɢan śi̱n ṕəŕ juppì̱ʙē kajzan χẹj v́iľḿėľľē, ťēʙəŕ juppì̱ʙē kajzan lažī̱ v́iľḿėľľē . . . — ťėzē śī̱rnẹ pūlnẹ.*

*kū 'ẹnā vulazā pẹχattā šūχẹžā julat. śaplā šūχẹšlazā tẹrzan-tẹrzan kū kalat:*

*— lūťšťšə lažā v́iľḿėľľiʙėχ́ kajam! — ťėť. lažā v́iľzėń śuran pulzanᴅā kājẹp, ťėť.*

*unᴅan vẹl śav śul juppì̱ʙē ḱəŕzē kajat. kajzan-kajzan səḿ-vẹrmanā śiḋėť. kunᴅā ùn śìńē kāškẹr siḱsē tuχattā lažì̱ńē śurzàᴅā anᴅarat. varā kun lažī̱ v́iľėť. kāškẹr patšā ī̱vẹľńē kalat:*

*— ès 'śtā kajan kaplā? — ťėť.*

*ľėš χẹj 'śtā kajnì̱ńē kalazā pānẹ. varā kāškẹr patšā ī̱vẹľńē χẹj śìńē utlanmā χūšnẹᴅā varā ḿəń pī̱nẹᴅaran malallā kājnẹ. patšā ī̱vẹľi̱n śul śińḋźē śəľəǵə üḱsē jūlnẹ. śāvẹnʙā vẹl iľḿē anāš-šẹn pūlnẹ. kāškẹr kẹnā kalānẹ:*

*— χaľ ťiń ēzə anājmẹn, śəľəǵə taśtaχ jūlnẹ 'əńḋə vẹl! — ťēńə.*

*unᴅan χẹjzėḿ malallā kājnẹ. pi̱rzan-pi̱rzan kāškẹr ťšārẹn-nẹᴅā patšā ī̱vẹľńē kalānẹ:*

*— śav-śav śəŕē kajᴅā ēzə ťšaržav 'ẹžəńḋźī ṕəŕ χ́əŕ ťəľ pū-lẹn, ťēńə. ťšaržāv́ə χ́əŕəńḋźėńḋē iľēḿľə pūľə. ēzə ťšaržavńē an iľ, χ́əŕńē śāvẹttā tuχ! — ťēńə.*

*patšā ī̱vẹľə kājnẹᴅā ťšẹnaχtā śaplā ťəľ pūlnẹ. kū ťšaržāv́ə ṕiť iľėḿľìʙē i̱ᴅarajmāzẹr malᴅan ťšaržavńē īľńə. kẹnā varā sizēś-*

*śəḎē kū ťśaržavńèḎē praχsā χeṿarzā χej aran tarzā χeḎelat. varā kāšker patńē pirattā kenā utlanzā taḎā malallā kajāśśə. pirzan-pirzan kāšker kallaχ ťśārenattā patšā īṿeľńē kalat:*

*— àṿ śaṿ jalā kajḎā ēzə ṿiḎē ťəľ pūlen, ṿiḎèŕē 'ejer pūľə, ťėť. 'ejer pańḎźē 'ejeŕəńḎźėńḎē aṿan jəṿéń pūľə, ťėť. ēzə jəṿéńńē an iľ, 'ejerńē śāṿettā tuχsā kunḎā ḱiľ! — ťėť.*

*kū kajattā kāšker χūšneḃėḱ tūmas, malḎan kallaχ jəṿéńńē iḎarajmannìḃē 'enā iľėť. varā kenā 'əľəḱχīḃėǵėχ́ sizēśśəḎē χej varā aran-aran kāšker patńē tarzā χeḎelne. śaplā vezėḿ śulBalā taḎā malallā kajāśśə. pirzan pirzan kāšker ťśārennеḎā patšā īṿeľńē kalāne:*

*— χajχī kājek patńē ēḃiŕ śīťŕəḿəŕ. vel àṿ śaṿ vermanḎā śaṿ jīṿeś terriṅḎźē! — ťēńə. eḃə śakkenḎā teram, ēzə kajḎā śaṿ kājek patńē jeṿìńē ṕēŕəńḿēzəŕ vertten 'enā titsā ḱiľ! — ťēńə.*

*patšā īṿeľə kājneḎā śaṿ kājek jeṿī patńē śīťńə. kājek jeṿī ṕiť iľēḿľə pūlne. śāṿenBā patšā īṿeľə jeṿìńē iḎarajmannìḃē malḎan 'enā χejBetmā tīḎenne. kājeǵə śaṿ veχetrā ṿəśśē tuχsā kājne. varā kū kāšker patńē kallaχ tāṿerennеḎā χejḃē ḿəń pulnìzèńē kalazā pāne. kāšker kenā:*

*— èṕ sanā jeṿìńē ṕēŕəńḿē kalamāremśḱē! — ťēńə.*

*unḎan χeńē ťēḃəŕ χut kajmā χūšne. kū ťēḃəŕē kajzan kāšker χūšneḃėḱ tùzā śut kājeGā titsā ḱīľńə. unḎan kāšker patšā īṿeľńē χej śìńē larḎattā patšā patńē tāṿernāśśə. tāṿerenne ťśuχ kāšker patšā īṿeľńē χajχī 'əľəḱχī 'ejer patńē ḱəŕzē jəṿéńńē iľḿēzəŕ 'ejerńē-Genā ìzē tuχmā χūšne. kū kāšker χušnīḃėḱ tùzā kajzā 'ejerńē śāṿetsā ìzē tuχattā varā kuzėḿ taḎā malallā kajāśśə. kajzan-kajzan χajχī χ́əŕ pūrenaGan jalā śiḎēśśə. kāšker kallaχ patšā īṿeľńē χ́əŕ patńē ḱəŕzē ťśaržavńē iľḿēzəŕ χ́əŕńē-Genā śāṿetsā tuχmā χužat. kū patšā īṿeľə kāšker χušnìńē iťľėzē vel kalāneḃėḱ tùzā kajzā χ́əŕē ìzē tuχat. varā vezėḿ purḎē patšā patńē tāṿerennе.*

*śul śińḎźē kū patšānen ḱəžəń īṿeľńē āsle īṿeľəzėḿ ťəľ pulāśśəḎē χeńē ṿəľėŕzē śut kājekńē, 'ejerńē unḎan χ́əŕńē iľzē patšā patńē kajāśśə. varā vezėḿ patšànā:*

*— χāmer tūpremer! — ťēńə.*

*patšā varā χ́əḃəŕḎėzē 'əśḱə-śīǵə tūne.*

*ḱəžəń īṿeľńē ṿəľėŕzėń kāšker jun šerži̱ńē sissē unḎallā pīneḎā kenā χejjin ùrìḃē səŕḎəńzē ťśəŕťńə. unḎan varā kū īṿeľəḎē patšā patńē tāṿerennе. kū īṿeľə tāṿerennе veχetrā ľėššėḿ 'əśśē-śìzē lārne. unḎan patšā kū īṿeľńē kalāne:*

— *sanā malDanaχ kalārɐm ʏ́əť, an kaj, ťézė. àv ès kajzā ṁəń tùzā ḱīľɒ́ń? laženàDā śuχātrɐn, χùDā ťšuχ śāGɐnzā səɒ́ə-ŕəńzė ḱīľɒ́ń! — ťḗńə.*

*ľéš kalānɐ:*

— *ťšiń χaľ atťē, ēzə ʏ́iżə ĭʏɐľńàDā karDašńė kɐlarzā tɐrattā unDan śut kājɐGā kɐlarzā jar. vɐl kam puś tɐrńē pĭrzā lārə, śav śĭn 'ɐnā tĭDaGan pūľə. unDan 'ɐjɐrā kɐlarzā jar, vɐl kam śumńē pĭrzā tɐŕə, vɐl śĭnDā 'ɐnā tuBaGan pūľə. unDan ʏəŕē kɐlarzā jar, vɐl kamā pĭrzā ťšup tɐʏə, śav śĭnDā 'ɐnā tuBaGanaχ pūľə!*

*patšā varā śaplā tūnɐ. malDan śut kājɐGā kɐlarzā jānɐ. χajχĭ śut kājɐk ťšɐnaχtā ḱəžəń ĭʏɐľĭn puś tɐrńē pĭrzā lārnɐ. unDan 'ɐjɐrńē kɐlarzā jānɐ. 'ɐjɐrDā kallaχ śak ḱəžəń ĭʏɐľə śumńéχ pĭrzā tɐnɐ. unDan julaškĭńɒ́žéń ʏəŕē kɐlārnɐ. ʏəŕɒ́ē śak patšan ḱəžəń ĭʏɐľńē pĭrzā ťšup tūnɐ.*

*unDan varā patšā kuzèńē kurzan kū jaBalazèńė χɐš ĭʏɐľə tupnĭńē ṕəľńə. unDan varā 'əśḱə-śĭćə malDanχĭńɒ́žéńɒ́ė avanDaraχ 'əśśē-śĭńə. χajχĭ iṁžéŕ ḱəžəń ĭʏɐľńē aslĭzéń śĭńē pɐχsā tɐraGan tùzā χūnɐ.*

Régen napnyugta között és napkelte között egy híres pádisáh él, — mondja. Ennek a pádisáhnak három fia van — mondja. Ezeknek nagyon szép almás kertjük volt. Ezen almás kertjéből ezeknek minden este elveszett egy alma. Így egyszer a pádisáh fiai (azt) kérték az apjuktól, hogy állítsa (őket) őrökül, hogy ezt a kertet hogyan lopja (valaki). Így először a két idősebbik fia állott őrt, és a nélkül, hogy valamivel találkozott volna, visszatért. Az utolsó este a kisebbik is, az apját kérve, beleegyezés nélkül elment őrt (állani). Ő csak akkor érkezett a kertbe, a mikor a hajnal elkezdett látszani. A mint ez a kertbe ért, előtte hirtelen valamilyen madár villant el, és egy almát elvitt. Ez azt meglátja és a madarat elkapja. A madárnak egy tolla kiesett, ő maga elrepült. Ennek a tolla ragyogó volt mint a nap. Ezen pádisáhnak a kisebbik fia ezt haza viszi, hogy megmutassa az apjának. Az apja ezt meglátván a két fiának jó lovakat adva, elküldi (őket) a madár után (azt) megkeresni. Ezek után a kisebbik fia is el akart menni. Csakhogy őt az apja nem engedte. Ez mégis, engedelem nélkül felül a hitvány trágyahordó lóra és elmegy a madarat keresni. Menvén-

menvén ez (egy) erdőbe ér. Az erdőben ez kétágú járó útra talál. Ezen út elágazásához oszlop levén állítva, rá volt írva — mondja:

— A ki ezen az úton megy, az egyik ágán menvén neki magának kell meghalnia, a másik ágán menvén a lovának kell megdöglenie . . . — mondva rá volt írva.

Ez azt elolvassa és elgondolkozik. Így gondolkozván-gondolkozván ez így szól:

— Jobb azon menjek, (a melyiken) a lónak kell megdöglenie! — mondja. Ha a ló megdöglik, gyalog is el fogok menni — mondja.

Azután ő elindul ezen út ágán. Menvén-menvén öreg-erdőbe érkezik. Itt farkas rohan rája, és a lovát széttépi. Azután ennek a lova megdöglik. A farkas így szól a pádisáh fiának:

— Hová mégy te így? — mondja.

Az elmondta, hogy ő hova megy. Azután a farkas a pádisáh fiának megparancsolta, hogy üljön fel őrája, és azután a milyen gyorsan csak tudott, előrefelé ment. A pádisáh fiának az úton leesett a süvegje. Ezért ő le akart szállni, hogy felvegye. A farkas így szólt neki:

— Most épen te nem szállhatsz le, a süveg isten tudja hol maradt már az! — mondta.

Azután ők maguk előrefelé mentek. Menvén-menvén a farkas megállott és így szólt a pádisáh fiának:

— Erre és erre a helyre menj el, és egy függöny mögött lévő (belsejében lévő) leányt fogsz találni — mondta. A függöny a leánynál is szebb lesz. Te a függönyt ne vedd el, a leányt vezesd el és gyere ki! — mondta.

A pádisáh fia elment, és valóban így találta. Ez, mivel a függöny nagyon szép volt, nem állhatva ellent, először a függönyt vette el. Ezt aztán észreveszik, és ez a függönyt is otthagyva, ő maga ügygyel-bajjal futva menekül el. Azután odamegy a farkashoz, és felülve rája megint előrefelé mennek. Menvén-menvén a farkas megint megáll, és így szól a pádisáh fiának:

— Ehol menj el ebbe a faluba, és te istálót fogsz találni, az istálóban ménló lesz — mondja. A ménló mellett a ménló-

nál is szebb kötőfék lesz — mondja. Te a kötőféket ne vedd el, a ménlovat vezesd el és gyere ki ide! — mondja.

Ez elmegy és nem tesz úgy, a mint a farkas parancsolja, először megint nem tudván ellenállani a kötőféknek, azt veszi el. Azután őt mint az előbb, észreveszik, és ő maga azután ügygyel-bajjal futva menekült a farkashoz. Így ezek az úton megint előrefelé mennek. Menvén-menvén a farkas megáll és így szól a pádisáh fiának:

— Ahoz a madárhoz mi elérkeztünk. Az ehol ebben az erdőben, ennek a fának a tetején (van)! — mondta. Én hadd álljak meg itten, te eredj ehez a madárhoz, és a nélkül hogy hozzáérnél a fészkéhez, lopva megfogván azt, gyere ide! — mondta.

A pádisáh fia elment és odaérkezett ezen madár fészkéhez. A madár fészke nagyon szép volt. Ezért a pádisáh fia, a fészeknek nem állhatva ellent, először hozzáfogott, hogy azt letépje. A madár ekkor kirepült. Azután ez megint visszatért a farkashoz, és elmondta, hogy övele mi történt. A farkas neki:

— Én neked nem mondtam, hogy nyúlj a fészekhez! — mondta.

Azután megparancsolta neki, hogy menjen el mégegyszer. Ez mégegyszer elmenvén, úgy tevén a hogy a farkas parancsolta, a ragyogó madarat megfogva elhozta. Azután a farkas a pádisáh fiát felülteti magára, és visszatérnek a pádisáhhoz. Visszatérés közben a farkas megparancsolta a pádisáh fiának, hogy ahoz az előbbi ménlóhoz bemenve, a nélkül, hogy a kötőféket elvenné, hozza ki csak a ménlovat. Ez a farkas parancsa szerint cselekedve, elvezetve a ménlovat kihozza, és azután ezek megint előrefelé mennek. Menvén-menvén odaérnek ahoz a faluhoz, a hol az az előbbi leány lakik. A farkas megint megparancsolja a pádisáh fiának, hogy a leányhoz bemenve, a nélkül hogy a függönyt elvenné, csak a leányt vezesse ki. Ezen pádisáh fia a farkas parancsát meghallgatva, az ő beszédje szerint cselekedve kihozza a leányt. Azután ők valamennyien visszatértek a pádisáhhoz.

Az úton ezen pádisáhnak a kisebbik fiát a nagyobbik fiai (szembe) találják és őt megölve, a ragyogó madarat, a ménlovat, azután a leányt elvéve (tőle) elmennek a pádisáhhoz. Azután ők a pádisáhnak:

— Mi magunk találtuk meg! — mondták.

A pádisáh azután örvendezve lakomát csapott.

Mikor a kisebbik fiút megölték, a farkas a vér szagát megérezve oda(-felé) ment, és őt a maga lábával hozzádörgölőzködve feltámasztotta. Azután ez a fiú is visszatért a pádisáhhoz. A mikor ez a fiú visszatért, amazok lakomázva ültek. Azután a pádisáh így szólt ezen fiának:

— Neked lám előre megmondtam, ne menj el, (mondva). Ehol te elmenve, mit tettél (mit téve jöttél)? A lovadat is elveszítetted, te magad is alig támolyogva, lézengve jöttél! — mondta.

Amaz így szólt:

— Megállj még apám, te mind a három fiadat bocsássad ki az udvarba, és azután bocsássad ki a ragyogó madarat. A kinek az a feje tetejére fog leszállani, ez az ember lesz az, a ki őt megfogta. Azután bocsássad ki a ménlovat, a ki mellé az odaáll, az az ember (is) lesz az, a ki őt megtalálta. Azután bocsássad ki a leányt, a kit az, hozzámenve, meg fog csókolni, az az ember (is) lesz az, a ki őt megtalálta.

A pádisáh azután így tett. Először a ragyogó madarat bocsátotta ki. Az a ragyogó madár valóban kisebbik fiának a feje tetejére szállott. Azután a ménlovat bocsátotta ki. A ménló is megint ezen kisebbik fia mellé állott. Azután utoljára a leányt bocsátotta ki. A leány is ezen pádisáh kisebbik fiához menve, (őt) csókolta meg.

Azután a pádisáh, ezeket látván, megtudta, hogy ezeket a holmikat melyik fia találta meg. Azután az előbbinél is jobb lakomát csaptak (ettek-ittak). Azt a hitvány kisebbik fiát a nagyobbak fölé felvigyázónak tette. (aU.)

### 11. A vörösréz-medve.

*ṕəŕ patšan v́īžə ī̯vẹl pūlnẹ, kūżėńᴅźėń ḱəżəńńī ṕəŕ-χūtlẹraχ pūlnẹ. χẹj ṕīᴅə vẹjlẹ pūlnẹ. kū patšan ṕīᴅə ťšāplẹ χẹvā-paχťšī̯ pūlnẹ. śak paχťšaran patšānẹn kašnī̯ kaś ṕəŕ lažī̯ śuχālnẹ. śāvẹnʙā patšā i̯vẹľəzèńē χural tẹmā χužat. malᴅan āslẹ ī̯vẹľə kajzā χural tẹrat, vẹl kaśχì̯ńē χurallazan-χurallazan śūrẹm-ʙuś ḱiľėsṕē śī̯vẹrzā kajat. vẹranzan ńiḿ kurmāzẹraχ ḱiľńē tāvẹrnat. ùn χī̯śśəń*

*vęᴅālęχ ī̯vęľə kajat. kùᴅā śaplā ńiḿ kurmāzęraχ tāvęrnat. kun χī̯śśəń ḱəżəńńī kajattā vęl śiťsēssəńėχ́ śī̯vęrat. 'ęjχī̯ śāvęręnzan śūręm-ʙuś šuralaspā vęranattā tęrzā larzā si̯χlamā tī̯ᴅęnat. kū si̯χlānę vęχętrā sazārᴅęk χī̯ᴅę sāzę iľᴅəńėťťē unťśťśėńᴅē pulmas, pęχęr ùʙā lažànā śaklatsā śəŕ śūręǵəńᴅźėń ìzèᴅē ḱəŕzē kajat. kū 'ęnā kurzan ḱəńə vī̯ręnā ťśazraχ ṕəŕ śaľżā ťśiḱsē χurat. unᴅan χęj āššə patńē tāvęrnattā ḿəń kurnī̯ śińᴅźėń kalazā parat. āššə kęnā ṕəľzėń śav vī̯ręnā ťśavᴅarmā tī̯ᴅęnat. ťśavzan-ťśavzan ṕəŕ tāǵęr šęᴅęk ťəľ pulāśśə. śav tāǵęr šęᴅękpā patšānęn ḱəżəń ī̯vęľə śav pęχęr uʙànā ši̯ramā kajat. kajzan-kajzan ṕəŕ pęχęr ḱəʙėŕ ťəľ pulat. pęχęr ḱəʙėŕᴅėń kaśśan pęχęr śurt ťəľ pulat. śav pęχęr śurtrā pęχęr χ́əŕ lārnę. kū χ́əŕ patšā ī̯vęľńē kurzan kalat:*

*— ès kunᴅan ťśazraχ kaj, sanā pęχęr ùʙā ḱiľzėń v́əľėŕzē prāχ́ə, ťėť.*

*kū kalānę:*

*— ēʙə pęχęr ùʙaran χęramāstęp, 'ęnā χęńē v́əľēŕəṕ, ťėť.*

*unᴅan śak χ́əŕ kęnā pęχęr śęmarᴅā parat, ūľəḿ χęj patńē pi̯nì̯ńē ṕəľḿēšḱəń.*

*kunᴅan tuχsā kajzan ḱəḿəľ śurt ťəľ pulat. śak ḱəḿəľ śurtrā kallaχ ḱəḿəľ χ́əŕ lārnę. kū χ́əŕᴅē kęnā ľėžińʙėǵėχ́ ḱəḿəľ śęmarᴅā parzā kęlarzā jānę.*

*kunᴅan tuχsā kajzan ṕəŕ ī̯lttęn śurᴅā ťəľ pulattā kunᴅàᴅā ī̯lttęn χ́əŕ lārnę. kū ī̯lttęn χ́əŕ kęnā kallaχ ī̯lttęn śęmarᴅā parzā jānęᴅā:*

*— ēzə kunᴅan ťśazraχ kaj — ťėť —, ūnzęręn sanā pęχęr ùʙā ḱiľzėń śakkęnᴅaχ v́əľėŕzē prāχ́ə, ťėť.*

*kū patšā ī̯vęľə śaplā varā v́īżə śęmarᴅànā iľzē malallā ūtnę. pi̯rzan-pi̯rzan jī̯vęś-śurt ťəľ pulat. kū jī̯vęś-śurt 'ęžəńᴅźē ńiǵamᴅā pulman. patšā ī̯vęľə kunᴅā ḱəŕzėńėχ́ sisḿėń χūtlęχraχ χajχī̯ ùʙā ṕėŕzèᴅē śiᴅėť. kū χęrazā üǵėťťē ťśazraχ pi̯ᴅanat. ùʙā ḱiľzē ḱəŕzėń kalat:*

*— χū, ėᴅėḿ šęržī̯ ḱəᴅźə! tuχsan tuχ, ūnzęręn pūŕə ṕəŕ śìzē jarap! — ťėť.*

*patšā ī̯vęľə χęrazā tuχat. ùʙā kęnā kalānę:*

*— àᴅā īḱḱəń śaʙęśśā pęχar. χęžęmęr śəńəʙəŕ? — ťėť.*

*ľėš kalat:*

*— malᴅan šęʙā jarar, kamā malᴅan śapmā tūχ́ə! — ťėť.*

*kuzėḿ šęʙā jarāśśəᴅē malᴅan ùʙā patšā ī̯vęľńē śapmā tuχat.*

*ùʙā śāpnę ťšuχ patšā ɨ̄vɛ̨ľə pəšťkəńɛťťɛ̄ ùʙā śapnɨ̨ ťɨńɛ̄zərɛ́ɣ kajat. unᴅan uʙànā patšā ɨ̄vɛ̨ľə śaʙattā ùʙā śāvɛ̨nᴅaχ lāᴅ́ʒeraχ üɕɛ́ť. ťɛ̄ʙərɛ́ śaʙattā uʙànā śāvɛ̨nᴅaχ vəľɛ́rɛ́ť. varā χɛ̨j χajɣɨ̨ vɨ́žə ɣərɛ̄ jɛ́rťsɛ̄ tuχsā śüľɛ̄ ťilńɛ̄ tāvɛ̨rɛ̨nmā kajat. tuχmallɨ̨ śɛ̨ᴅɛ̨k patńɛ̄ śiťsɛń kuzɛ̀ńɛ̄ χɛ̨ʙarmā vərɛ́ń jarāśśə. śaplā malᴅan varā ɣərzɛ̀ńɛ̄ χɛ̨ʙarᴅāśśə, unᴅan patšā ɨ̄vɛ̨ľə vallɨ̨ vərɛ́ń jarāśśəᴅɛ̄ kū χɛ̨ʙarzā śiᴅɛs ťšüɣ́-kɛ̨nā, ùʙā χɛ̨ʙarat puľ ťɛzɛ̄ šūχɛ̨šlazā, kɛ̨nā kajallā jarā parāśśə.*

*kū varā kajat malallā 'əľəkɣ́ī śūľəʙɛ̀ɣ́. kajzan-kajzan pat-pat tūnę sāzę iľᴅɛ́ť. kū śak sāzę patńɛ́ľľɛ̄ kajat. kunᴅā śiťsɛń pəŕ vāᴅę sūkkɛr śi̯n tɨ̄rę śapsā tɛ̨nɨ̨ńɛ̄ kūrnę. kɛ̨nā kurzan patšā ɨ̄vɛ̨ľə kalat:*

*— vɛj pāᴅɛr sanā, sūkkɛr vat śi̯n! — ťɛ́ť.*

*ľɛš kɛ̨nā ɣɨ̄rəś:*

*— χaľᴅɛ̄ sūkkɛr ťɛzɛ̄ kalārɛ̨n? — ťɛ́ť. ūnzɛrɛ̨n sanā śakkɛ̨nᴅaχ χipsā śɛtnę pūlɛttɛm, ťɛ́ť. χaľ 'ənᴅə àᴅ́ā kərɛ́ʒɛ́r, χɛ̨ʒɛmɛr śəńəʙəŕ? — ťɛ́ť.*

*patšā ɨ̄vɛ̨ľə kū vat śi̯nnā jɛ̨ᴅattā śāvɛ̨nᴅaχ śāvɛrzā śaʙat. ľɛš kɛ̨nā kalat:*

*— nū, ɛ̄ʙəᴅɛ̄ vɛjlɛ̨ᴅā ɛ̄zə taᴅā vɛjlɛ ikkɛ́ń, ťɛ́ť. sanā ɱəń kɨ̄rľə i̯t manran! — ťɛ́ť.*

*patšā ɨ̄vɛ̨ľə kunᴅan śut-təńᴅ́ʒɛ̀ńɛ̄ kɛ̨larmā ɨ̄ᴅat. kū vat śi̯n kalānę:*

*— àv śav ɣəžɛ̄ iľᴅɛ̄ śav śulʙā kaj. unᴅā sanā malᴅan ūlᴅę-pūślɛ śəľɛ́ń ťəľ pūľə, unᴅan tɛχɛr-puślɨ̨. ɛ̄zə śavzɛ́ń pūžəzɛ̀ńɛ̄ kassā tat, ťɛ́ť, varā śut-təńᴅ́ʒɛ̀ńɛ̄ tūχɛn, ťɛ́ť.*

*patšā ɨ̄vɛ̨ľə kɛ̨nā itľɛzɛ̄ kajattā ťšɛ̨naχtā śaplā pulat. kɛ̨nā ɣɨ̄rəś malᴅan ūlᴅę-pūślɛ śəľɛ̄ńə kiľɛ́ť śiľ-tɛvɛl, tuzan kɛlarzā. kū 'ɛ̨nā ɣəžəʙɛ̄ sulattā śəľɛ̄ńəń ūlᴅę pūżəᴅɛ̄ χārɛs kāzɛlzā tāᴅɛlāśśə. unᴅan malaraχ kajzan-kajzan taᴅā tɛχɛr puślɨ̨ kunᴅanᴅā χɛrūžɛ, χɛp-χurā tɛvɛl mɛ̨Gɛrlanᴅarzā kɨ̄ľńə. kū śiťsɛń patšā ɨ̄vɛ̨ľə ɣəžəʙɛ̄ sulattā kallaχ tɛχɛr pūżəᴅɛ̄ kāzɛlzā tāᴅɛlāśśə. varā kū śəľɛ̄ńəń pəŕ puśńɛ̄ iľzɛ̄ χajɣɨ̨ vat śi̯n patńɛ̄ tāvɛrnattā śəľɛ́ń pūżəʙɛ̄ vat śi̯n kuśńɛ̄ sərɛ́ťťɛ̄ sūkkɛr kūžə vat śi̯nnɛn śāvɛ̨nᴅaχ ūžɛlzā kājnę. vat śi̯n unᴅan kalānę:*

*— χaľ 'ənᴅə ɛ̄zə àv śav śulʙā kaj. vɛl śulʙā kajzan 'ɛmɛrt-kājɛk jɛvɨ̨ təľ pūlɛn. śav 'ɛmɛrt-kājɛk varā sanā śut-təńᴅ́ʒɛ̀ńɛ̄ kɛlārə, ťɛ́ńə.*

*patšā ɨ̄vɛ̨ľə varā kun pańᴅ́ʒɛ́ń tuχsā kājnę. ťšɛ̨naχtā kajzan-kajzan 'ɛmɛrt-kājɛk jɛvɨ̨ təľ pulat. 'ɛmɛrt-kājɛk jɛvɨ̨ śińᴅ́ʒɛ̄ 'ɛmɛrt-*

*kājęk ťšəṕṕīzėḿ pulāśśə. śak 'ęmęrt-kājęk ťšəṕṕìzèńē śəľėń śurrī̱zėḿ aptęrātnę pūlnę. kū patšā ī̱vęľə śəľėń śurrì̱zèńē ṕəḋəḿḃē ṽəľėŕzē ṕəḋèŕńə. unᴅan varā χajχī̱ 'ęmęrt-kājęǴəḋē śiľ-tęvęl kęlarzā ṽəśśē ṕėŕzèḋē śīťńə. kū śiťsėńėχ́ ťšəṕṕìzèńē:*

*— kunᴅā sīŕəń kam pur? — ťēńə. èṕ 'ęnā ṽəľėŕēḋəṕ! — ťēńə.*

*ťšəṕṕīzėḿ āmęšńē puzarzā kalānę:*

*— ťšiḿ χāľə, ṕiť ťšazaχ ṽəľėŕḿē an vaskà! — ťēńə. vęl jaʙalā ṕiŕē ṽīľəḿŕėń χęᴅārḋźə, ťēńə.*

*unᴅan āmęšńē χęjzèńē patšā ī̱vęľə ṽīľəḿŕėń jėṕľē χęᴅarnì̱zèńē kalazā kęᴅarᴅāśśə. 'ęmęrt-kājęk unᴅan patšā ī̱vęľńē ťiṽḿėń. varā vęl śi̱n ťšəľχ́ī kęlarzā patšā ī̱vęľńē kalānę:*

*— ezə manᴅan ḿəń ì̱ᴅāᴅęn ī̱t! — ťēńə.*

*ľēžə.*

*— manā śut-ťəńḋźē ańḋźaχ ḱīŕľə! — ťēńə.*

*'ęmęrt-kājęk varā kęnā kajzā ṕəŕ vęɢęr pussā unᴅan χ́əŕəχ́ ṽiťŕē kajaɢan ṕīḋźəǴèḃē ši̱v tulᴅarzā χęj patńē ìzē ḱiľḿē χūšnę. patšā ī̱vęľə 'ęmęrt-kājęk χūšnęʙėḱ kajzā ìzē ḱiľėť. unᴅan 'ęmęrt-kājęǴə śunāḋźəzèńē sarzā larattā ṕəŕ jėńḋźī śunāḋźə śìńē vęɢęr ašńē χurat, ťēʙəŕ jėńńē ši̱vńē χurat, varrì̱ńē patšā ī̱vęľńē larᴅattā varā śāvęnᴅaχ śiľ-tęvęl χuskalzā śüľėľľē śut-ťəńḋźèńē ṽəśśē kajāśśə. χęʙārnę ťšuχńē 'ęmęrt-kājęǴə ṕəŕ jėńḋźėń ašńē śìzē χęʙārnę, ťēʙəŕ jėńḋźėń ši̱vńē 'əśśē pī̱nę. kajzan-kajzan kuzėń śìḿī-'əśḿī ṕəťńəḋē 'ęmęrt-kājęk ī̱vęnzā ťšāręnā puślānę. varā patšā ī̱vęľə χęjji̱n ṕəźə ìťńē kassā 'ęmęrt-kājęɢā śiḋėŕńəḋē 'ęmęrt-kājęk varā azaplaŋɢalazā kęnā śut-ťəńḋźèńē kęlārnę.*

*patšā ī̱vęľə śəŕ śìńē tuχsan 'ęmęrt-kājęk ùḿəńḋźē pi̱ᴅanzā lārnę vęᴅannì̱ʙē χęjji̱n ṕəśśī ǖḋźə śukran. 'ęmęrt-kājęk kęnā ṕəľėťťē χęj śunāḋźəʙē kūnęn ṕəśśìńē səŕḋəńėťťē varā ṕəśśī śāvęnᴅaχ ťüŕľėńzē tęrat. unᴅan varā χęńē ajakraχ kajzā larmā χužat. kū ajakraχ kajzan 'ęmęrt-kājęk kašlazā śiľ-tęvęľʙėḱ anzā kajat.*

*patšā ī̱vęľə unᴅan χęj ḱiľńē tāvęrnat. ḱīľəńḋźē vęl śi̱nzėḿ kalaśnì̱ńē iľḋėť. śaplā-śaplā ṕəŕ patšā ī̱vęľə ṽīźə χ́əŕ pęχęr ùʙā vęrlazā kajnì̱zèńē kęlārnęᴅā śav χ́əŕzèńē χęńḋźėń puśńē ńiɢamᴅa iľėjḿės, χęj taśtā ṕəŕ χi̱ʙarzęr śuχālnę ťėńńìńē īľťńə. kęnā iľťsėń kū χęj āššəzèńē pallattārnęᴅā varā āššə śav χ́əŕzèńē ťšəńḋėŕzē χęjji̱n ṽīźə ī̱vęľńē iľzē pānę. unᴅan varā ṕiť pī̱zęk 'əśḱə-śīǴə pūlnę, purḋē sāvęnnę. śavzėḿ χaľḋē puli̱n pūręnāśśə, ťėť.*

*χallap χapχā tęrri̱ńḋźē, jumaχ juʙā tęrri̱ńḋźē.*

Volt egy pádisáhnak három fia, ezek közül a kisebbik együgyűbb volt. Ő maga igen erős volt. Ezen pádisáhnak igen híres fűzfás-kertje volt. Ebből a kertből a pádisáhnak minden este elveszett egy lova. Ezért a pádisáh megparancsolja a fiainak, hogy álljanak őrt. Először elmenvén az idősebbik fia áll őrt. Este ő őrködvén, a mint jön a hajnal, elalszik. Felébredvén a nélkül hogy valamit látott volna, haza tér. Utána a középső fia megy el. Ez is épígy, a nélkül hogy valamit látott volna, visszatér. Ez után a kisebbik megy el, és ő a mint odaér, elalszik. A mikor aludt egyet (az álma megfordulván), hajnalszürkületkor felébred és felkelvén, felülvén elkezd őrködni. A mikor ez őrködött, hirtelen erős hang hallatszik, és egy pillanatba sem telik, (egy) vörösréz-medve (egy) lovat elkapva a föld repedésén beviszi (magával). Ez a mint azt meglátja, arra a helyre, a hol bement, gyorsan egy karót szúr. Azután ő maga visszamegy az apjához, és elmondja, hogy mit látott. A mint apja ezt megtudja, ezen a helyen elkezd ásatni. Ásva-ásva egy síma lyukra találnak. Ezen síma lyuk mentében a pádisáh kisebbik fia elindul megkeresni ezt a vörösréz-medvét. Menvén-menvén egy vörösréz-hídra talál. A vörösréz-hídon átmenve egy vörösréz-házra talál. E vörösréz-házban vörösréz-leány ült. Ez a leány, a mint meglátja a pádisáh fiát, így szól:

— Te innen menj el gyorsan, ha a vörösréz-medve megjön, megöl téged — mondja.

Ez így szólt:

— Én a vörösréz-medvétől nem félek, őt magát meg fogom ölni — mondja.

Azután ez a leány neki vörösréz-tojást ad, hogy tudja később, hogy volt nála (hogy elment őhozzá magához).

Innen elmenvén ezüst-házra talál. Ezen ezüst-házban ismét ezüst-leány ült. Ez a leány is, mint amaz, ezüst tojást adott neki, (s) elbocsátotta.

Innen elmenvén egy arany-házra talál és itt is arany-leány ült. Ez az arany-leány neki ismét arany-tojást adva elbocsátotta, és:

— Te innen menj el gyorsan — mondja —, különben ha a vörösréz-medve megjön, téged itt (nyomban) megöl, — mondja.

Ez a pádisáh fia így aztán elvevén a három tojást, előrefelé ment. Menvén-menvén faházra talál. E faház belsejében senki sem volt. A mint a pádisáh fia ide bement, váratlanul betoppanik az a medve. Ez megijed és hamar elrejtőzik. A mint a medve bejön, így szól:

— Hú, ember szaga jött (az orromba)! Kijövén gyere ki, különben mindegy, megeszlek! — mondja.

A pádisáh fia félve jön elő. Így szólt neki a medve:

— Gyere, verekedjünk ketten, melyikőnk győz? — mondja.

Amaz így szól:

— Először vessünk sorsot, kire jön ki, hogy először üssön! — mondja.

Ezek sorsot vetnek, és először a medvére jön ki, hogy a pádisáh fiához üssön. A mikor a medve hozzáütött, a pádisáh fia leguggol és a medve ütése elmegy (felette), a nélkül hogy hozzáérne. Azután a medvéhez üt a pádisáh fia, és a medve itt (nyomban) lezuhanik (a földre). Azután ő maga az előbbi három leányt magához vevén, kimenvén, elmegy felfelé haza térni. A kijáró lyukhoz érkezvén, kötelet eresztenek nekik, hogy felmásszanak. Így először aztán a leányokat engedik felmászni, azután a pádisáh fia számára eresztenek le kötelet, és a mikor ez már csaknem felmászott, azt gondolván, hogy alighanem a medve mászik fel, ezt visszaeresztik.

Ez azután elmegy előrefelé az előbbi úton. Menvénmenvén hipegő-hupogó hangot hall. Ez ezen hang felé megy. Ide érkezvén látta, hogy egy öreg vak ember gabonát csépel. Ezt látva a pádisáh fia így szól:

— Adjon erőt (az isten) tenéked, vak öreg ember! — mondja.

Amaz ennek viszont:

— Most is vaknak mondtál? — mondja. Különben téged itt (nyomban) bekapva elnyeltelek volna — mondja. Most már gyere birkózzunk, melyikőnk győz? — mondja.

A pádisáh fia ezt az öreg embert felemeli, és itt (nyomban) megforgatva (földhöz) csapja. Amaz így szól neki:

— No én is erős (vagyok), de te még erősebb (vagy) — mondja. Kérj tőlem, a mi csak kell neked! — mondja.

A pádisáh fia ezután arra kéri, hogy vigye fel a ragyogó világba. Ez az öreg ember így szólt:

— Ehol vedd ezt a kardot és menj ezen az úton. Ott te először hatfejű sárkányra fogsz találni, azután kilenczfejűre. Te ezeknek a fejeit vágd le — mondja, azután ki fogsz jutni a ragyogó világba — mondja.

A pádisáh fia ezt meghallgatva elmegy és valóban így lesz. Vele szembe először a hatfejű sárkány jön, szelet-vihart, port támasztva. Ez hozzávág a karddal, és a sárkánynak mind a hat feje egyszerre leszakad. Onnan előrébb menvén-menvén megint a kilenczfejű ennél is félelmetesebb, tiszta fekete vihart felkavarva jött. A mint ez odaér, a pádisáh fia hozzávág a karddal, és megint mind a kilencz feje leszakad. Azután ennek a sárkánynak egyik fejét elvevén visszatér az előbbi öreg emberhez, és a sárkány fejével az öreg ember szemét megdörgöli, és a vak szeme az öreg embernek itt (nyomban) megnyílott. Az öreg ember azután így szólt:

— Most már te ehol ezen az úton menj. Azon az úton menvén griff-madár fészkére találsz. Ezen griff-madár azután téged felvisz a ragyogó világba — mondta.

A pádisáh fia azután elment tőle. És valóban, menvén-menvén griff-madár fészkére talál. A griff-madár fészkén griff-madár-fiókák vannak. Ezen griff-madár fiókáit sárkányfiak bántották volt. Ez a pádisáh fia a sárkány fiait valamennyit agyonütötte. Azután az a griff-madár is odaérkezett repülve, szelet-vihart támasztva. A mint ez odaérkezett, a fiainak:

— Kicsodátok van nektek itt? — mondta. Én azt megölöm! — mondta.

A fiókák anyjukat csitítva így szóltak:

— Várj még, ne siess nagyon hamar megölni! — mondták. Az az izé minket megmentett a haláltól — mondták.

Azután elmondják az anyjuknak, hogy a pádisáh fia hogyan mentette meg őket a haláltól. A griff-madár azután a pádisáh fiát nem bántotta. Aztán az emberi nyelven szólva a pádisáh fiának így szólt:

— Te éntőlem kérj a mit csak kérhetsz (kérsz)! — mondta.

Amaz:

— Nekem csak a ragyogó világ kell! — mondta.

A griff-madár azután azt parancsolta neki, hogy elmenvén egy ökröt leölve, azután negyven vödörre való hordót vízzel megtöltve hozzon őhozzája. A pádisáh fia a griff-madár parancsolata szerint elmenvén meghozta. Azután a griff-madár a szárnyait kiterjesztve leül, és egyik felőli szárnyára az ökör husát teszi, másik felére a vizet teszi, közepére a pádisáh fiát ülteti, és azután itt (nyomban) szél-vihar támadtával elrepülnek felfelé a ragyogó világba. Felszálláskor a griff-madár egyik felől a húst evén szállott, másik felől a vizet iván ment. Menvén-menvén ezeknek elfogyott az enni-innivalója, és a griff-madár elfáradva elkezdett megállani. Azután a pádisáh fia a saját maga czombja husát levágva megetette a griff-madárral, és a griff-madár azután veszkölődve felvitte őt a ragyogó világba.

A pádisáh fia kijutván a föld színére a griff-madár előtt rejtőzködve ült szégyenletében, mivel neki magának nem volt czombja húsa. A griff-madár ezt megtudja, és a maga szárnyával hozzádörgölőzik ennek a czombjához, azután a czombja itt (nyomban) meggyógyul. Azután megparancsolja neki, hogy távolabb menve üljön le. Ez távolabb menvén a griff-madár szélviharként zúgva leszáll (a föld alá).

A pádisáh fia azután visszatér a maga házába. A házában ő emberek beszélgetését hallja. Hallotta, a mint azt mondták, hogy így és így egy pádisáh fia három leányt, a kiket a vörösrézmedve elrabolt, felhozott, és ezeket a leányokat rajta kívül senki sem veheti el, ő maga valahol minden hír nélkül elveszett. A mint ő ezt meghallotta, a maga apjával megismertette magát, és azután az apja ezeket a leányokat előhivatva a maga három flához hozzáadta. Azután igen nagy lakoma lett, valamennyien örültek. Ezek még most is élnek (legyen).

A mese a kapu tetején, a találós mondás az oszlop tetején. (aU.)

### 12. Levesbevaló hős.

*stari̯kpā kārɒ́ẓ̇ęk pōrę̄nnę, àɒ́ẓ̇ā-ʙęɒ́ẓ̇ā polman vŏzėń. kājnę jōmę̄żā vŏl. jōmę̄śrā kalazā jārnę:*

*— jaškālęχ śęnęχ́əńɒ́ẓ̇ėń àɒ́ẓ̇ā tŏṿas, t́ēńə, varā v́iɒ́ės àɒ́ẓ̇i̯ńē*

*šor tōttęrʙalā, ėɒ́ėḿ sęńə ḱŏ̆ŕėť onɒā, ťē̆ńə. ėɒ́ėḿ sęńə ḱŏ̆ŕzėń popľamā poślať!*

*kārɒ́žęk jōmęśran ḱiľē ḱiľńəɒ́ē tūnę jaškālęχ śęnęχ́əńɒ́žėń ėɒ́ėḿ ḱŏ̆ľėťḱī, ḱŏ̆ŕńə ėɒ́ėḿ sęńə, popľamā poślānę, òtmā poślānę. àɒ́žā śīɒ́əńńə, śīɒ́əńzē śiťsėń kalānę vŏl:*

*— konɒā pōręnzā joramaś! — ťē̆ńə.*

*kājnę vŏl varā toχsā. śol śińɒ́žē kōrnę vŏl joman, ṕīɒ́ə pūzŏk joman. joman varri̯ńɒ́žē sŏmaχ χōšnę:*

*— manā kamɒā pōzan, kęlar! — ťē̆ńə.*

*varā onā kęlārnę joman varri̯ńɒ́žėń.*

*— ėʙ̆ŏ̆, ťėńə, polāɒęp joman pāttęr! — ťē̆ńə.*

*īḱḱəžə vara, jaškālęχ pāttęrʙā joman pāttęr, kājnę. varā vŏzėḿ śīťńə tar jī̯vęśśī̯ patńē. tar jī̯vęśśī̯ varri̯ńɒ́žē kalānę:*

*— kęlar manā! — ťē̆ńə.*

*varā onā kęlārnę, tar jī̯vęś pāttęrā. vŏzam v́īśśəń pōlnę, kāŕəś varā vŏzam v́īśśəžə. śīťŕəś ḱŏ̆ŕēʙ̆ŏ̆žē. ḱŏ̆ŕēʙ̆ŏ̆śŕē pūsŕəś mŏɢŏr, ṕiżē̆ŕɒ́žəś aʙat. aʙatńē śīŕəżə, varā vŏzam īḱḱəžə toχsā kāŕəś oχottā. ṕŏ̆ŕī, tar jī̯vęś pāttęr, aʙat ṕiżėŕḿē jōľɒ́žə. ṕiżē̆ŕɒ́žə aʙat, ḱīľɒ́žə ḱŏ̆ŕēʙ̆ŏ̆ś χożī̯, ťśiɢ̆ē tŏršə stari̯k, soχallī̯ śŏ̆ŕɒ́ėń sŏ̆ɒ́ŏ̆ŕńėť. stari̯k kalať:*

*— śŭḱľėzē ḱŭŕť manā! — ťėť.*

*stari̯ɢā śŭḱľėzē ḱŭŕťŕə vŏl.*

*— aʙat śiɒ́ėŕzē pŏχtar manā! — ťėť stari̯k.*

*aʙat śìḿē taprātŕə, v́ėś aʙatńē śìzē jāɒ́žə. śiľľē̆ńɒ́žəɒ́ē mŏɢŏr pūsnęžęn, tar jī̯vęś pāttęrā vatsā χŏv̧ārɒ́žə. varā tōχŕəɒ́ē kāŕə vŏl. vŏl toχsā kajzan tar jī̯vęś pāttęr ťēʙ̆ŏ̆ŕ mŏɢŏr pussā aʙat śākŕə. aʙat ṕiśśē śiɒ́ēmāŕə, kīľɒ́žəś jolɒaššam, jaškālęχ pāttęrʙā joman pāttęr.*

*— mā aʙat ṕiżēman? — ťē̆śśə.*

*tar jī̯vęś pāttęr kalať:*

*— sŏ̆ŕŏ̆ḿ ťīv́ŕə! — ťėť.*

*varā vŏzam aʙat ṕiżē̆ŕɒ́žəżə. aʙat śīŕəżə, śīzėń vurtsā śūrɒ́žəżə. ìŕ tŏrɒ́žəśťē toχsā kāŕəś jaškālęχ pāttęrʙalā tar jī̯vęś pāttęr. jōľɒ́žə joman pāttęr aʙat ṕiżėŕḿē. aʙat ṕiśśē śiɒ́ėť, varā ḱīľɒ́žə ťśiɢ̆ē tŏršə stari̯k ḱŏ̆ŕēʙ̆ŏ̆ś χożī̯:*

*— śŭḱľėzē ḱŭŕť manā! — ťėť.*

*śŭḱľėzē ḱŭŕťḿēŕə, stari̯k ḱŏ̆ŕɒ́žə χŏv̧aχ. ḱŏ̆ŕɒ́žəɒ́ē aʙat śìḿē taprātŕə. aʙaɒā v́ėś śìzē jārɒ́žə. aʙaɒā śìzē jarzan:*

— *mā śizē jārdęn?* — *ťézē jatlāśŕə.*

*staręk śiľľěńʤžə kajallaχ, onàdā vatsā χǫ̈vārʤžə. tōχŕəʤě kāŕə. vŏl toχsā kajzāssęn kajallaχ ťɛ̆bŏr mŏgŏrńē pūsŕə,* abat *pizéŕńē poślārə.* abat *piśśě śiʤěmārə, kīľʤžəś* joldaššam, *jaškāleχ pātterbalā tar jį̄vęś pātter. vŏzém kalāśśə:*

— *mā* abat *piśńėń?* — *ťéśśə.*

*vŏl kalaŕ:*

— *sŏŕŏ́m tį̄ǫ́rə!* — *ťéŕ.*

abadā *pizěŕʤžəś, śīŕəžə, vūrtŕəśťē śūrʤžəś. ìŕ tŏrzāssęn jōľʤžə* abat *pizéŕńē jaškāleχ pātter. jaškāleχ pātter* abat *pizéŕéŕ,* abat *piśśē śīťńə. kīľʤžə kŏŕɛ̆bŏś χoźį̄, ťśiġē tŏršə staręk. vól kalaŕ:*

— *śŭkľézē kŭŕť manā!* — *ťéŕ.*

*jaškāleχ pātter kalaŕ:*

— *kīľńə χŏnā χǫ̈vaχ kŏŕéŕ!* — *ťéŕ.*

*kŏŕʤžə púŕʤě:*

— *manā* abat *śiʤéŕ!* — *ťéŕ.*

*jaškāleχ pātter kalaŕ:*

— abat *śok sanā vallį̄!* — *ťéŕ.*

*śiľľěńʤžə, vŏrŏśmā taprātŕə. jaškāleχ pātter tį̄tŕəʤě ťśiġě tŏršə staręgā jį̄vęśran kŏgārʤžə soχalliʤéľě. vól soχallį̄ńē tŏbŏldarzaχ tārʤžə. kīľʤžəś* joldaššam *tar jį̄vęś pātterbā joman pātter.*

— *vot, ɛ̆bŏ̆ sĕŕəń sŏŕŏ́mě tį̄trem!* — *ťéŕ. 'ŏ́ńéŕéχ manā kalas polaťśťśə!* — *ťéŕ.*

*varā vŏzam* abadā *śīŕəś, toχsā kāŕəś oχottā víśśəžəʤě. kōrʤžəś pŏ̆ŕ púŕť. kŏ̆ŕʤžəś púŕʤě, púŕťŕē jorlaŕ,* māgęraŕ.

— *ēzŏ̆ mŏ̆ńľě ėʤėń polādęn?* — *ťéśśə.*

— *ēbŏ̆ patšā χŏ̆ŕə polādęp!* — *ťéŕ.*

*varā onā kęlārʤžəžə. kajāśśə, tęvāttęn pōľʤžəžə. kōrʤžəś śol śińʤžě šędęk.*

— *tavaj, kŏ̆ŕzē pŏχas!* — *ťéśśə.*

*kŏ̆ŕńē úīġəśťē kŏ̆ŕēšš̆əń mar. jaškāleχ pāttęrā kalāśśə:*

— *ēzŏ̆ vį̄jlę, ťéśśə, ēzŏ̆ kŏ̆ŕ!* — *ťéśśə.*

*jaškāleχ pātter kŏ̆ŕńē šotlāŕə. kŏ̆ŕzē kāŕə šęńʤžęr tŏrŏχ. śorrā śiťsėń, lėššėń śūľʤėń tatsā jārʤžəžə, vŏl varā* andęrazā *vį̄rtŕə. tŏrʤžəʤě kāŕə śol tŏrŏχ. śīťŕə pŏχŏr púŕʤě. pŏχŏr púŕťŕē χŏ̆ŕ kalaŕ:*

— *ēzŏ̆ kam polādęn?* — *ťéŕ.*

— *ēbŏ̆ polādęp jaškāleχ pātter!* — *ťéŕ.*

*— manā χuɒā kŏřŏń-zī? — ťėť.*

*jaškāleχ pāttęr kalāřə:*

*— ēɃŏ ľėpľē χuɒā kŏřŏp? — ťēřə.*

*varā ɣŏřə kalāřə:*

*— manā tįtsā kīľńə vīżə pōślę śŭľėń, onā vŏľėřėsťšə! — ťēřə.*

*— varā ľėpľē vįj śīɒə mānęn? — ťēřə.*

*ɣŏřə kalāřə:*

*— pēřəń vįj kŏřńėľľī šū por, ťēřə, pŏř katkā, vįj ťšaɢarmallį̄ šū por, ťēřə, ťēɃŏř katkā. pŏřī sį̄lɒęm jėńɒżē, vįj kŏřťńėľľī, ťēřə, vįj ťšaɢarmallį̄ solŏχaj jėńɒżē, ťēřə. śaɣnā ōlęštarzā larɒas poť! — ťēřə.*

*jaškāleχ pāttęr tįtřəɒē ōlęštarzā lārtřə. vīżə pōślę śŭľėń kīľɒżəɒē 'ıśřə vįj kŏřńėľľī ťėzē šū, vįjzęrlanmallį̄ńē. òn vīja ťšākřə. varā vŏrŏśmā poślāřəżə śŭľėńɃėľē jaškāleχ pāttęr. śŭľėńńē, vīżə pośńèɒē jaškāleχ pāttęr kassā prāχřə. varā ɣŏřə kalať:*

*— ēɃŏɒē sanɃaχ purādɒęp! — ťėť.*

*jaškāleχ pāttęr kalať:*

*— mānęn ōreχ ɣŏř por! — ťėť.*

*tōχřəɒē kāřə jaškāleχ pāttęr. śīťřə kŏńŏľ púřńē. kŏńŏľ púřťřē ɣŏř kalať:*

*— manā χuɒā kŏřŏń-zī? — ťėť.*

*varā vŏlę kalāřə:*

*— ēɃŏ ľėpľē χuɒā kŏřŏp? — ťēřə.*

*ɣŏřə kalāřə:*

*— manā tįtsā kīľńə ōlɒę pōślę śŭľėń, onā vŏľėřėsťšə! — ťēřə.*

*— varā ľėpľē vįj śīɒə mānęn? — ťēřə.*

*ɣŏř kalāřə:*

*— mānęn vįj kŏřńėľľī šū por, ťēřə, pŏř katkā, vįj ťšaɢarmallį̄ šū por, ťēřə, ťēɃŏř katkā. pŏřī sį̄lɒęm jėńɒżē, vįj kŏřťńėľľī, ťēřə, vįj ťšaɢarmallį̄ solŏχaj jėńɒżē, ťēřə. śaɣnā ōlęštarzā larɒas poť! — ťēřə.*

*vįj kŏřńėľľī šŏɣā 'ıśřəɒē vįj kŏřńėľľē marrį̄ńē ōlęštarzā lārtřə vįj kŏřńėľľī vīrę́ńē. ōlɒę pōślę śŭľėń kīľɒżə varā, 'ıśřə vįj ťšaɢarmallį̄ńē, taprātřəś varā vŏrŏśmāškęn. jaškāleχ pāttęr śŭľēńəń pośńē kassā tātřə vīśśŏšńē. ťēɃŏřē kāsřəɒē ťēɃŏř vīśśŏšńèɒē tātřə śŭľėńē vŏľēřɒżə. śŭľėńē vŏľēřɒżəɒē ɣŏř kalať:*

*— ēɃŏɒē purap sanɃalaχ! — ťėť.*

*jaškāleχ pāttęr kalať:*

— *mānęn ōręχ ǵŏ́ŕ por!* — *ťėť.*

*ìzē̆ kajmāŕə. χŏv̧ā tōχŕəḎē̆ kāŕə. śīťŕə ī̯lDęm ṕüŕḎē̆. ī̯lDęm ṕüŕťŕē̆ ǵŏ́ŕ māGęrzā larať.*

— *mā māGęran ǵŏ́ŕŏ́ḿ?* — *ťėť.*

— *manā, ťėť, toχŏr pōślę śŭ́ľėń ti̯tsā ḱīľńə, ťėť. ēzŏ̆ manā χuDā ḱŏ́ŕŏ́ń-žī?* — *ťėť.*

*vŏlę kalať:*

— *mānęn vi̯j śiḎḗḿə!* — *ťėť.*

*ǵŏ́ŕ kalať:*

— *mānęn por, ťėť, vi̯j ḱŏ́ŕťḿėľľī šū, vi̯j ťśaGarmallī̯ šùDā por, ťėť. 'ı̣śśē̆ pŏχχā vi̯j ḱŏ́ŕťḿėľľī šū!* — *ťėť.*

*vi̯j ḱŏ́ŕḿėľľī šū 'ı̣śŕə, varā vi̯j ḱŏ́ŕḿėľľī šŏv̧ā 'ı̣śśē̆ssəń vi̯jzęrlanmallī̯ńē̆ ōlęštarzā lārtŕə òn vī̯ręńńē̆. varā ḱīľḎźə toχŏr pōślę śŭ́ľėń, vi̯j ḱŏ́ŕḿėľľī šū ťėzē̆ vi̯jzęrlanmallī̯ńē̆ 'ı̣śŕə, varā taprātŕəś vŏrŏśmāškęn. ṕŏ́ŕē̆ kāsŕəḎē̆ v́īźə pośńē̆ tātŕə, ťē̆Ḃŏ́ŕē̆ kāsŕəḎē̆ ťē̆Ḃŏ́ŕ v́īśśŏ́šńē̆ tātŕə. ťē̆Ḃŏ́ŕē̆ kāsŕəḎē̆ ťē̆Ḃŏ́ŕ v́īśśŏ́šńē̆ tātŕə. śŭ́ľėńē̆ v́ŏ́ľē̆ŕḎźə jaškālęχ pāttęr. ǵŏ́ŕ kalať:*

— *manàDā χunBaχ ìzē̆ kaj!* — *ťėť.*

*jaškālęχ pāttęr kalať:*

— *man χāmęn ǵŏ́ŕ por!* — *ťėť.*

*varā tōχŕəḎē̆ kāŕə jaškālęχ pāttęr. śīťŕə ṕŏ́ŕ jalā, tolŏχ kārḎźęk patńē̆ ḱŏ́ŕḎźə. tolŏχ kārḎźęk ťśŏstā śŏrzā larať.*

— *ḱińėḿėj, ťėť, mā šūzęr śŏrāDęn?* — *ťėť.*

*vŏl kalať:*

— *ṕḗŕəń šū śok, ťėť, ṕėŕē̆ šū parmaś śŭ́ľėń!* — *ťėť.*

— *ēḂŏ̆, ťėť, kajzā pŏχam-χā parať-ī̯ šū?* — *ťėť.*

*kāŕə vŏl šū patńē̆ katkaBalā. ōsŕə šū śŏlDan, śŭ́ľėń kalať:*

— *kam kū?* — *ťėť.*

*jaškālęχ pāttęr kalať:*

— *χŏnālęχ!* — *ťėť.*

*ḱiľē̆ śiḎėŕē̆māŕə, ossā ìzē̆ ṕŏ́Ḏē̆ŕḎźəś pos-ḱiľzėḿ. varā vŏlę taDā kāŕə šū patńē̆. ťėṕŕē̆ kajzan:*

— *kam ḱīľḎźə?* — *ťėť śŭ́ľėń.*

*jaškālęχ pāttęr kalať:*

— *χŏnālęχ!* — *ťėť.*

*kajallaχ ḱiľē̆ śiḎėŕē̆māŕə, ossā ìzē̆ ṕŏ́Ḏē̆ŕḎźəś pos-ḱiľzėḿ. ťėṕŕē̆ taDā kāŕə šū patńē̆:*

— *kam kū?* — *ťėť śŭ́ľėń.*

*jaškāleχ pātter kalať:*

— *χönāleχ!* — *ťėť.*

— *χönāleχ śaplaχ ḱiľḿėś!* — *ťėť śŭľėń.*

*tī̱tŕə v́iťŕē χolŏBi̱ńḎźėń, tortsā kelārḎźə śŭľėńē. taprātŕəś vŏrŏśmāškeṇ. kāsŕəḎē prāχŕə śŭľėńē. śŭľėń v́iľzėń šū tōχŕə nommaj, por śi̱nzamDā χ́ŏBŏŕḎēŕəś. šū ḱüŕḿē poślāŕəźə. šū ḱüŕzē śiḎēŕḎźəśťē:*

— *kam konā ṕėŕē ī̱re tūŕə-žī?* — *ťēśśə.*

*varā kalāśśə:*

— *jaškāleχ pātter ḱīľńə!* — *ťēśśə.*

*jaškāleχ pātter patńē pośtāreńḎźəś χāleχsam:*

— *ḿŏńḂē ī̱re polas sanā?* — *ťēśśə.*

*vŏle kalať:*

— *manā ńiḿḎē ḱīŕľə mar, ťėť, mānen śüľḎī śanDāleχā toχas!* — *ťėť.*

*varā χāleχsam kalāŕəźə:*

— *śol tŏvatkali̱ńḎźē pūzŏk jī̱veś por, ťēŕəźə. pūzŏk jī̱veś tŏri̱ńḎźē āmert-kājek por, ťēŕəźə. āmert-kājek kelarzan kelarať śüľḎī śanDāleχā!* — *ťėzē popľāŕəś.*

*āmert-kājek patńē kāŕə vŏleDā āmert-kājek śok, śuri̱zėḿ ańḎźaχ. śuri̱zėḿ kalāśśə:*

— *ṕēŕəń àBī̱ śok!* — *ťēśśə.*

*jaškāleχ pātter kalať:*

— *stā kajzā àBū?* — *ťėť.*

— *ṕėŕē v́īźə pōśle śŭľėń śìḿē ḱiľėť, ťēśśə, ṕēŕəń àBī̱ χŏrazā tārḎźə!* — *ťēśśə.*

— *ēBŏ ṕėŕē śŏlzā joľērep-šī̱?* — *ťėť.*

*vŏle taprātŕə śėŕėḿ kassā śėŕėḿŕėń sevot śāvermā. sevot śāverzā ṕŏḎēŕḎźə, ḱŏŕzē lārḎźə āmert-kājeksam χoššì̱ńē. śŭľėń ḱīľḎźəḎē:*

— *manā olDalāŕəś, ťėť, taśśanaχ śėŕėḿ pŏsne konDā, ťėť, kōrek šetne!* — *ťėť.*

*śŭľėń kajallā śāvereńḎźəḎē kāŕə. śŭľėń kajzāssen, sevot śāvernì̱ńē jetsā anDārḎźə, āmert-kājek jevī̱ śińḎźìńē. varā āmert-kājek ḱīľḎźəḎē:*

— *sėŕē kam śŏlzā χŏvārḎźə?* — *ťėť.*

*śüŕizėḿ kalāśśə:*

— *ṕėŕē jaškāleχ pātter śŏlzā χŏvārḎźə!* — *ťēśśə.*

*vŏlę kalať:*

*— jaškālęχ pāttęr, ťėť, ľėṕľė śŏlzā χŏv̥ārᴅęn? — ťėť.*

*— śėŕėḿ kassā sęv̥ot śāv̥ęrᴅęm, ťėť, śŭľėń ḱīľḋźəḋē koŕė-māŕə? — ťėť.*

*varā āmęrt-kājęk kalať:*

*— sanā ḿŏńḋē ī̯rę polas? — ťėť.*

*vŏlę kalať:*

*— manā ńiḿḋē ḱīŕľə mar, ťėť, mānęn śŭľḋī śanᴅālęχā toχas! — ťėť.*

*vŏlę kalať:*

*— kęlarassī̯ kęlarāᴅęp, ťėť, χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj àš ḱīŕľə, ťėť, χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj šū ḱīŕľə! — ťėť.*

*varā vŏlę jalā kāŕəḋē χālęχsèńē kalāŕə:*

*— manā χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj àš topsā paŕēratter-ī̯? — ťēŕə.*

*vŏzam kalāŕəżə:*

*— χ́ŏḃŏŕḋėzėχ́ topsā parāppęr! — ťēŕəżə.*

*vŏzam varā χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj àš ìzē pūrḋźəżə, χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj šū ìzē pūrḋźəżə āmęrt-kājęk patńē. āmęrt-kājęk śìńē χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj šū, χ́ŏŕəχ́ sarᴇov̥oj àš ōrlę jārḋźəżə v́ŏŕėńḃē śi̯χsā. varā jaškālęχ pāttęrᴅā χŏᴃarzā lārḋźə, šū jėńėľľē pŏχať, šū parať, àš jėńėľľē pŏχať, àš parať. katki̯zėḿ požanni̯zèńē kajallā jarať. χŏᴃarzā śiḋės ťśoχńē āmęrt-kājęk kalať:*

*— àš ṕŏťsē śīťŕə, ťėť, χī̯ręm vī̯śŕə, praχāᴅęp jaškālęχ pāttęr! — ťėť.*

*jaškālęχ pāttęr kalať:*

*— an praχ! — ťėť.*

*varā vŏlę χuń òrā χī̯ręḿəńḋźėń kassā pāŕḋźə. tōχŕəś śŭľē, śŭľḋī patšālęχā.*

*— jolaški̯ńḋźē ḿŏń àš pārᴅęn manā? — ťėť āmęrt-kājęk. ṕīḋə tūtlę pōľḋźə! — ťėť.*

*vŏlę kalať:*

*— òrā χī̯ręḿəńḋźėń kassā pārᴅęm! — ťėť.*

*— kassā parman pōzanᴅā toχāttęm-ťśə! — ťėť āmęrt-kājęk.*

*kajallaχ χŏssā kęlārḋźəḋē òrā χī̯ręmńē śī̯ᴃęśtārḋźə. āmęrt-kājęk ťŭḱṕėľē śęľḋźəḋē ťŭŕľēńḋźə. āmęrt-kājęk kalāŕə:*

*— śanᴅā von-ìḱ χonā-joman por, ťēŕə, śav̥ von-ìḱ χonā-joman patńē kajᴅā śī̯χęnzā vi̯rt! — ťēńə.*

*vŏlę śī̯χęnzā vī̯rtŕə, āmęrt-kājęk śŭľē χŏᴃarzā kāŕə, χī̯ᴅę*

*v́ŏśśē āńḎźə vārGęšpalā. por śortsam ťüńzē kāŕəżə, por vŏrman jī̯vęśśam χōżęlzā ṕŏťŕəżə, vārGęšpā jī̯vęśśam χŏmχanzā lārḎźəżə. von-ìḱ konDan salāńḎźəḎē kāŕə 'əľəχ́χ́ī śŏŕē jaškālęχ pāttęr. varā kōrḎźə 'əľəχ́χ́ī ṕürťŕėń topsā tōχnę χ́ŏŕńē, kōrḎźə joman pāttęrā, tar jī̯vęś pāttęràDā kōrḎźə:*

*— sėŕ manā mā jārDęr šęDęGā? — ťēŕə.*

*vŏzam taprātŕəś vŏrŏśmāškęn. varā jaškālęχ pāttęr joman pāttęrBalā tar jī̯vęś pāttęrā, īḱḱŏšńèḎē kassā prāχŕə. varā χ́ŏŕńē īľḎźəḎē χaľḎē pōręnāśśə vŏzam.*

*jomaχ joman tŏrŏńḎźē, χam śŏGā tŏrŏńḎźē . . .*

Élt egy öreg ember meg egy öreg asszony, nem volt nekik gyermekük. Elment az a javashoz. A javasnál (azt) mondták (neki):

— Levesbevaló lisztből gyermeket kell csinálni — mondta — azután le kell takarni a gyermeket fehér kendővel, ember formája támad (megy bele) ott, — mondta. Ember formája támadván beszélni kezd!

Az öreg asszony haza jött a javastól és levesbevaló lisztből ember-alakot csinált, ember formája támadt, beszélni kezdett, járni kezdett. A gyermek növekedett, a mikor megnőtt, így szólt ő:

— Nem való itt élni! — mondta.

Ő azután elment. Az úton látott ő (egy) tölgyfát, igen nagy tölgyfát. A tölgyfa belsejében (egy) szó (ezt) parancsolta:

— Bárki légy is, végy ki engem! — mondta.

Azután őt kivette a tölgyfa belsejéből.

— Én — mondta — vagyok a Tölgyfa-hős! — mondta.

Ketten azután, Levesbevaló hős meg a Tölgyfa-hős (tovább) mentek. Odaérkeztek ők aztán (egy) jávorfához. A jávorfa belsejében (valaki) így szólt:

— Végy ki engem! — mondta.

Kivették aztán őt, a Jávorfa-hőst. Ők hárman lettek, mentek aztán ők mindahárman. Odaérkeztek (egy) várba. A várban leöltek (egy) ökröt, ebédet főztek. Megették az ebédet, azután ők ketten elmentek vadászni. Az egyik, Jávorfa-hős (otthonn) maradt ebédet főzni. Megfőzte az ebédet, odajött a vár gazdája, a félkar hosszúságú öreg, a szakála a földön úszik. Az öreg így szól:

— Válladra emelve vigy be engem! — mondja.

Az öreg embert ő a vállára emelve bevitte.

— Etess meg engem ebéddel! — mondja az öreg ember.

Elkezdett ebédet enni, az egész ebédet megette. Meg is haragudott, mivel az ökröt levágta, Jávorfa-hőst eldöngette. Azután ő elment (kiment és elment). A mint ő elment, Jávorfa-hős még egy ökröt levágva feltette az ebédet. Meg sem főhetett az ebéd, megjöttek a pajtásai, Levesbevaló hős meg a Tölgyfa-hős.

— Miért nem főhetett meg az ebéd? — mondják.

Jávorfa-hős így szól:

— Széngáz ártott! — mondja.

Ők azután megfőzték az ebédet. Az ebédet megették, a mikor megették, lefeküdtek (lefeküdve aludtak). Reggel felkeltek, és Levesbevaló hős meg a Jávorfa-hős elment. Tölgyfa-hős maradt (otthonn) ebédet főzni. Az ebéd megfől, azután odajött a félkar hosszúságú öreg, a vár gazdája:

— Válladra emelve vigy be engem! — mondja.

Vállára emelve nem vihette be, az öreg ember bement maga. Bement és elkezdett ebédet enni. Az ebédet egészen megette. A mikor megette az ebédet:

— Miért etted meg? — mondva pörölt.

Az öreg ember megharagudott megint, őt is eldöngette. Elment (kiment és elment). A mint ő elment, levágott megint egy másik ökröt, elkezdett ebédet főzni. Az ebéd meg sem főhetett, megjöttek a pajtásai, Levesbevaló hős meg a Jávorfa-hős. Ők így szólnak:

— Miért nem főtt meg az ebéd? — mondják.

Ő így szól:

— Széngáz ártott! — mondja.

Megfőzték az ebédet, megették, lefeküdtek és aludtak. Reggel a mint felkeltek, Levesbevaló hős maradt (otthonn) ebédet főzni. Levesbevaló hős főzi az ebédet, az ebéd (már) megfőtt. Odajött a vár gazdája, a félkar hosszúságú öreg. Az így szól:

— Válladra emelve vigy be engem! — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— A jött vendég maga jön be! — mondja.

Bejött a házba:

— Etess meg engem ebéddel! — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— A te számodra nincsen ebéd! — mondja.

Megharagudott, verekedni kezdett. Levesbevaló hős megfogta és a félkar hosszúságú öreget odakötötte a fához a szakálánál fogva. Az a szakálát kirángatva elszaladt. Megjöttek a pajtásai, Jávorfa-hős meg a Tölgyfa-hős.

— Lám, én megfogtam a ti széngázotokat! — mondja. (Még) tegnap meg kellett volna nekem mondani! — mondja.

Azután ők megették az ebédet, elmentek vadászni mindahárman. Láttak egy házat. Bementek a házba, a házban (valami) dalol, (valami) sír.

— Te milyen ember vagy? — mondják.

— Én pádisáh leánya vagyok! — mondja.

Őt azután kivették. Mennek, négyen lettek. Láttak az úton (egy) lyukat.

— Nosza, bemenvén meg kell nézni! — mondják.

Bemenni egyik sem akar bemenni. Levesbevaló hősnek mondják:

— Te erős (vagy) — mondják —, te menj be! — mondják.

Levesbevaló hős meggondolta, hogy bemegy. Leereszkedett (egy) láncz hosszában. Mikor a feléig ért, amazok felülről elszakították (a lánczot), ő aztán (leesve) ájultan feküdt. Felkelt és ment az út mentében. Odaért (egy) vörösréz-házhoz. A vörösréz-házban (egy) leány így szól:

— Te ki vagy? — mondja.

— Én vagyok a Levesbevaló hős! — mondja.

— Segítségemre jössz-e nekem? — mondja.

Levesbevaló hős így szólt:

— Én hogyan jövök segítségedre? — mondta.

Azután a leány így szólt:

— Engem elragadott a háromfejű kígyó, azt meg kell ölni! — mondta.

— Aztán hogyan lesz elég az én erőm? — mondta.

A leány így szólt:

— Van minekünk erőt adó vizünk — mondta — egy csöbör(-re való), erőt megapasztó vizünk van — mondta — egy másik csöbör(-re való). Az egyik jobb felől, az erőt adó, —

mondta — az erőt-megapasztó bal felől — mondta. Ezt fel kell cserélni! — mondta.

Levesbevaló hős fogta és felcserélte. Megjött a háromfejű kígyó és ivott az erőt-adó víz helyett az erőtlenítőből. Annak az ereje megapadt. Azután verekedni kezdett a kígyó és Levesbevaló hős. A kígyót, mind a három fejét levágta Levesbevaló hős. Azután a leány így szól:

— Én is veled megyek! — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— Van nekem más szeretőm (leányom)! — mondja.

Elment (kiment és elment) Levesbevaló hős. Odaért az ezüst-házhoz. Az ezüst-házban így szól (egy) leány:

— Segítségemre jössz-e nekem? — mondja.

Azután az így szólt:

— Én hogyan jövök segítségedre? — mondta.

A leány így szólt:

— Engem elragadott a hatfejű kígyó, azt meg kell ölni! — mondta.

— Aztán hogyan lesz elég az én erőm? — mondta.

A leány így szólt:

— Van énnekem erőt-adó vizem — mondta — egy csöbör(-re való), erőt megapasztó vizem van — mondta — egy másik csöbör(-re való). Az egyik jobb felől, az erőt-adó, — mondta — az erőt-megapasztó bal felől, — mondta. Ezt fel kell cserélni! — mondta.

Az erőt-adó vizet megitta és az erőt nem adót felcserélte az erőt-adó helyébe. Megjött aztán a hatfejű kígyó, megitta az erőt-megapasztót, elkezdtek azután verekedni. Levesbevaló hős a kígyónak levágta három fejét. Még egyszer hozzávágott és a másik hármat is levágta. A kígyót megölte. A kígyót megölte és a leány így szól:

— Én is elmegyek veled! — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— Van nekem más szeretőm (leányom)! — mondja.

Nem vitte el. Ő maga elment. Odaért az arany-házhoz. Az arany-házban (egy) leány sírva ül.

— Miért sírsz leányom? — mondja.

— Engem — mondja — elragadott a kilenczfejű kígyó, — mondja. Segítségemre jössz-e te nekem? — mondja.

Az így szól:

— Nem lesz elég az én erőm! — mondja.

A leány így szól:

— Van nekem — mondja — erőt-adó vizem, erőt-megapasztó vizem is van, — mondja. Igyál hát erőt-adó vizet! — mondja.

Ivott erőt-adó vizet, azután a mikor erőt-adó vizet ivott, az erőtelenítőt felcserélte annak a helyébe. Azután megjött a kilenczfejű kígyó, erőt-adó víz helyett megitta az erőtelenítőt, azután elkezdtek verekedni. Egyszer hozzávágott és levágta három fejét, még egyszer hozzávágott és levágta a másik hármat. Még egyszer hozzávágott és levágta a másik hármat. A kígyót megölte Levesbevaló hős. A leány így szól:

— Engem is vigyél el magaddal! — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— Van énnekem magamnak szeretőm (leányom)! — mondja.

Azután elment Levesbevaló hős. Odaért egy faluba, bement egy özvegy öregasszonyhoz. Az özvegy öregasszony tésztát gyúr (gyúrva ül).

— Néném — mondja — miért dagasztol víz nélkül? — mondja.

Az így szól:

— Nincsen nekünk vizünk — mondja — nem ad nekünk vizet a kígyó! — mondja.

— Hadd megyek el hát én — mondja —, ád-e vizet? — mondja.

Elment ő vízért (egy) csöbörrel. Merített vizet a kútból, így szól a kígyó:

— Ki ez? — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— Vendég! — mondja.

Nem vihette (juttathatta) haza, kimeregették a szomszédok. Azután ő megint elment vízért. A mikor még egyszer elment:

— Ki jött (ide)? — mondja a kígyó.

Levesbevaló hős így szól:

— Vendég! — mondja.

Megint nem vihette haza, kimeregették a szomszédok. Még egyszer megint elment vízért:

— Ki ez? — mondja a kígyó.

Levesbevaló hős így szól:

— Vendég! — mondja.

— A vendég nem így jön! — mondja a kígyó.

Megfogta a vödör kampójánál fogva, kihúzta a kígyót. Elkezdtek verekedni. Levágta (levágta és ott hagyta) a kígyót. A kígyó megdöglött. A mint a kígyó megdöglött, bőven jött a víz (a kútból), az összes emberek örvendeztek. Elkezdtek vizet hordani. A vizet széthordták, és:

— Ki cselekedte nekünk ezt a jót? — mondják.

Azután így szólnak:

— Levesbevaló hős jött el! — mondják.

Levesbevaló hőshöz gyülekeztek a népek:

— Mivel háláljuk meg neked? — mondják.

Az így szól:

— Nekem semmi sem kell — mondja —, a felvilágra szeretnék én kimenni! — mondja.

Azután a népek így szóltak:

— A keresztúton (egy) nagy fa van — mondták. A nagy fa tetején griff-madár van — mondták. A griff-madár felvivén felvisz a felső világra! — mondva beszélték.

Elment ő a griff-madárhoz, és a griff-madár nincs (ott), csak a fiai. A fiai így szólnak:

— A mi anyánk nincs (itt)! — mondják.

Levesbevaló hős így szól:

— Hova ment anyád? — mondja.

— Eljön minket megenni a háromfejű kígyó — mondják —, a mi anyánk félelmében (félve) elmenekült! — mondják.

— Megmenthetnélek-e én titeket? — mondja.

Ő elkezdett gyepet vágva a gyepből sánczot készíteni. Megkeritette a sánczot, beleült a griff-madarak közé. A kígyó megjött és:

— Engem becsaptak — mondja — isten tudja mikor begyepesedett (ez) itt — mondja — benőtte a fű! — mondja.

A kígyó visszafordult és elment. A mint a kígyó elment,

a sáncz-kerítést ledobta, a griff-madár fészkén levőt. Azután a griff-madár megjött és:

— Titeket ki mentett meg? — mondja.

A fiai így szólnak:

— Minket Levesbevaló hős mentett meg! — mondják.

Az így szól:

— Levesbevaló hős — mondja — hogyan mentetted meg (őket)? — mondja.

— Gyepet vágva sánczot készítettem — mondja —, a kígyó eljött, és nem láthatta (őket)! — mondja.

Azután a griff-madár így szól:

— Neked mivel háláljam meg? — mondja.

Az így szól:

— Nekem semmi sem kell — mondja — a felső világra szeretnék kimenni! — mondja.

Az így szól:

— Kivinni kiviszlek — mondja —, negyven hordó hús kell — mondja —, negyven hordó víz kell! — mondja.

Azután ő elment a faluba és a népeknek így szólt:

— Adhatnátok-e nekem negyven hordó húst (találva)? — mondta.

Azok így szóltak:

— Örömest adunk (találva)! — mondták.

Azok aztán negyven hordó húst vittek, negyven hordó vizet vittek a griff-madárhoz. A griff madárra a negyven hordó vizet, a negyven hordó húst keresztbetették, kötéllel megkötve. Azután Levesbevaló hős is felült. A víz felé néz (a griff-madár), vizet ad, a hús felé néz, húst ad. A megüresedett kádakat visszaereszti. A mikor (csaknem) felértek, a griff-madár így szól:

— A hús elfogyott — mondja — megéheztem, ledoblak Levesbevaló hős! — mondja.

Levesbevaló hős így szól:

— Ne dobj le! — mondja.

Azután ő a maga lábikrájából vágva adott (neki). Kijutottak fel, a felső világba (országba).

— Utoljára micsoda húst adtál nekem? — mondja a griff-madár.

— A lábikrából vágva adtam! — mondja.

— Ha (abból) vágva nem adtál volna is, feljöttem volna! — mondja a griff-madár.

Ismét kihányta és a lábikrát odaragasztotta. A griff-madár a tollával (tollal) megdörzsölte és meggyógyult. A griff-madár így szólt:

— Van amott tizenkét fiatal tölgyfa — mondta —, menj azon tizenkét fiatal tölgyfa mellé és magadat odakötözve feküdj le! — mondta.

Az magát odakötözve lefeküdt, a griff-madár felemelkedett a magasba, (majd) sebesen leszállott szélforgataggal. Az összes házak összedőltek, az összes erdei fák megrepedtek, a szélforgataggal a fák inogtak. Tizenkét nap mulva eloldozta magát és elment az előbbi földre Levesbevaló hős. Azután meglátta az előbbi házból (megtalálva) kihozott leányt, meglátta Tölgyfa-hőst, Jávorfa-hőst is meglátta:

— Ti engem miért eresztettetek bele a lyukba? — mondta.

Azok elkezdtek verekedni. Azután Levesbevaló hős Tölgyfa-hőst és Jávorfa-hőst, mindakettőt levágta. Azután a leányt elvette és most is élnek ők.

A mese a tölgyfa tetején, magam a hársfa tetején . . . . (vPK.)

### 13. A tar-fiú, a medve, meg az ördög-fiú.

*ṕŏ̆ŕ stari̯ɢe̯n ṕiś ī̯v̥e̯l pōlne̯, ṕŏ̆ŕī kokšā pōlne̯. kokšànā χ́izėṕľėḿēśśə :*

*— ńiḿsḱėŕ 'ɪśľėḿēsťəń ès! — ťēśśə.*

*χŏv̥alazā ke̯larzā jāɒ́žəś onā ḱiľɒ́ėń. śīťŕə vŏrmanā. òʙā tōχŕə :*

*— 'stā kajan kokšā? — ťėť.*

*— χ́izėṕľėḿēśśə manā ḱiľɒ́ē, śamʙā kajāɒe̯p! — ťėť.*

*òʙā kalať :*

*— manàɒā χ́izėṕľėḿēśśə, ťėť. śārme̯zəzėḿ vī̯ľe̯χsèńē vŏrmanā jarāśśə, ťėť, ā uχujzėḿ pŏχmāśśə, ťėť. vī̯ľe̯χsèńē òʙā ti̯tsā śīŕə, ťėzē kalāśśə, ťėť. èṕťē sanʙā pi̯rāɒe̯p, ťėť.*

*śīťŕəś ḱūľə χ́ŏ̆ŕńē, tōχŕə šojɒan àɒ́žī̯ :*

*— ès kokšā 'stā kajan? — ťėť.*

*— ḱiľɒ́ē χ́izėṕľėḿēśśə, śamʙā kajāɒe̯p, ťėť.*

*— manàɒā χ́izėṕľėḿēśśə, ťėť. àɒ́žī̯zėḿ šŏv̥ā anzā kajāśśəɒ́ē*

*šojᴅan àᴅźī̱ anᴅarzā jāᴅźə ťėzē kalāśśə, ťėť. èṕťē sanʙā pi̱rāᴅe̱p, ťėť.*

*śīťŕəś vŏrmanā:*

*— taṿaj ēʙəŕ ṕüŕť lārᴅe̱ʙe̱r, kam χŏraᴅat ṕŏŕńē ṕŏŕī, òn polať ṕūŕᴅźə varā!*

*lārtŕəśťē pōre̱nāśśə. tōpŕəś ṕŏŕ ḱūľə.*

*— kū ḱūľə se̱rā tumallā lāje̱χ! — ťēśśə.*

*— salat śok! — ťēśśə.*

*kāŕəś śol śìńē, taprātŕə kokšā ḱŏsľē kalamā. iŕťsē kajāśśə oʙossam, je̱lt salat ti̱jāne̱. porᴅē kokšā ḱŏsľē kalàni̱ńē pŏχāśśə. oʙàʙā šojᴅan àᴅźī̱ salatsèńē ìzē jōľᴅźəś, śaṿ ḱüľľē śŏḱľēŕəś:*

*— 'ɪńᴅə χŏmlā ḱīŕľə, salatńē jāᴅe̱me̱r! — ťēśśə.*

*ťēʙəŕ kon taᴅā kāŕəś śol śìńē. śīťŕəśťē kokšā kaľľėχ́ ḱŏsľē kalamā poślāŕə. oʙossam χŏmlàʙā iŕťsē kajāśśə. porᴅē kokšā ḱŏsľē kalàni̱ńē pŏχāśśə. oʙàʙā šojᴅan àᴅźī̱ χŏmlazèńē ìzē jōľᴅźəś, śaṿ ḱüľľē śŏḱľēŕəś:*

*— nō kam pŏtraᴅať 'ɪńᴅə kū ḱüľľē? — ťėzē kalāśśə.*

*šojᴅan àᴅźī̱ ḱŏŕzē kāŕə śak ḱüľľē, pŏtrātŕə, tōχŕə. jüżėť śak se̱rā 'ɪńᴅə.*

*— ā χoral tŏras polať — ťēśśə — kū ḱüľľē!*

*malᴅanaχ šojᴅan àᴅźī̱ jōľᴅźə χoral tŏmā. kaśpā ḱīľᴅźə ṕŏŕ stari̱k, ťśaṿzā tūššə ańᴅźaχ. soχallī̱ śŏŕᴅėń sūᴅŏŕńėť. ḱūľə χ́ŏŕńē śiťsēssəń se̱ri̱ńē 'ịśḿē poślāŕə.*

*— ľaχâχ — ťėť šojᴅan àᴅźī̱ — mā 'ịżėń se̱ri̱ńē? — ťėť.*

*šojᴅan àᴅźi̱n tī̱tŕəᴅē śaṿ ťśaṿzā tūššə stari̱k, χ́əŕťŕə-tŏkŕə. šojᴅan àᴅźī̱ ve̱ľᴅaχ tarzā ḱīľᴅźə ḱiľē. ťēʙəŕ ḱaś pōľᴅźəᴅē oʙànā χoral ťīṿŕə. śaṿ ťśaṿzā tūššə stari̱k kaľľėχ́ ḱīľᴅźəᴅē se̱rànā 'ịśḿē poślāŕə.*

*śak òʙā:*

*— ľaχâχ, ťėť, mā 'ịżėń se̱ri̱ńē? — ťėť.*

*śaṿ stari̱k tī̱tŕəᴅē oʙànā, χ́əŕťŕə-tŏkŕə. òʙā śiᴅėťśťśińėχ́ tarzā ḱīľᴅźə. ťēʙəŕ kaś pōľᴅźəᴅē kokšànā ťīṿŕə χoral tŏmā. ḱŏsľē īľᴅźəᴅē, ḱŏsľē kalazā larať. ťśaṿzā tūššə stari̱k ḱīľᴅźəᴅē 'ịżėť se̱rànā.*

*— 'āχ, ťėť, kū se̱rànā kam tūne̱-źī̱? — ťėť.*

*— ēʙəŕ tūne̱ moᴅźėj! — ťėť. 'ịżėχ́-'ịżėχ́! — ťėť.*

*ṿīżə kanā 'ịśŕə stari̱k, pī̱ᴅźəᴅē kokšā patńē:*

*— ṿŏŕėńť manā ḱŏsľē kalamā! — ťėť.*

*— ṿŏŕėńᴅėḿ! — ťėť.*

*kokšā ṕŏ̆ŕ kaskā kotńē ìzē kāŕəḎē kaskì̯ńē śōrnę sāv̥ęlʙalā:*

*— śāɢęnᴅā allùnā ťšik, ṕŏ̆ŕėńēḎəń! — ťēŕə.*

*kokšā šok śāpŕəḎē kaskì̯ńē, sāv̥ęl toχsā kāŕə, stari̯ɢęn allī̯ χ́əzəńzē lʊrḎźə. starī̯ɢ́ə pośńē kassā īľḎźə kokšā, ḱiľē kāŕəḎē pi̯ᴅārḎźə pośńē:*

*— nō 'ɪńḎə, ťėť, kamā ťiv̥ėť kū ṕüŕť? — ťėť.*

*šojᴅan àḎźī̯ kāŕə vŏrmanā, kęškęrzā ḱiľėť. oʙàᴅā kokšàᴅā χŏramāŕəś ṕüŕťŕē. ťēʙəŕ kon kaś polzan oʙànā χŏratmā ťīv̥ŕə. òʙā kāŕə vŏrmanā, ḿŭɢ́ŏ̆ŕē-ḿŭɢ́ŏ̆ŕē ḱiľėť. kokšàʙā šojᴅan àḎźī̯ χŏramāŕəś. ťēʙəŕ końńē kaśpā kokšànā ťīv̥ŕə χŏratmā. śak stari̯k pośńē jęɢęšt kęᴅārtŕə oɢoškęranᴅā kęškęrḎźə. šojᴅan àḎźì̯ʙē òʙā toχsā tārḎźəś, kokšànā ṕŭ̄ŕḎźə jōľḎźə.*

*onᴅan kokšā ḱiľē kāŕəḎē:*

*— ṕiḎźėjzėḿ ṕüŕťťē por, sęràᴅā por ṕŏ̆ŕ ḱŭ̄ľə, ṕüŕťńē torttarmā ḿiḿē tŏv̥as!*

*ḿiḿē tūŕəśťē kāŕəś. torttarzā ḱīľḎźəś ṕüŕťńē, sęrì̯ńèḎē ìzē ḱīľḎźəś. ṕüŕťńē lārtŕəśťē χaľḎē poli̯n pōręnāśśə.*

Volt egy öreg embernek három fia, az egyik tar volt. A tart nem becsülik:

— Te semmit sem dolgozol! mondják.

Kikergették őt a házból. Elérkezett az erdőbe. Kijött (egy) medve:

— Hová mégy tar-fiú? — mondja.

— Nem becsülnek engemet otthonn, azért megyek! — mondja.

A medve így szól:

— Engem sem becsülnek — mondja. A cseremiszek a jószágukat az erdőbe eresztik — mondja, de ők maguk nem vigyáznak (rájuk) — mondja. Azt mondják, hogy a jószágukat a medve ette meg — mondja. Én is veled megyek — mondja.

Odaértek (egy) tó partjára, kijött (egy) ördög-fiú:

— Hová mégy te tar-fiú? — mondja.

— Otthonn nem becsülnek, azért megyek — mondja.

— Engem sem becsülnek — mondja. A gyerekek elsülyednek a vízben, és azt mondják, hogy az ördög-fia sülyesztette el őket) — mondja. Én is veled megyek — mondja.

Elérkeztek az erdőbe:

— Nosza mi házat építünk, a ki megijeszti egyik a másikát, azé lesz a ház azután.

Megépítették és éldegélnek. Találtak egy tavat.

— Ez a tó jó (lenne) sört főzni! — mondják.

— Maláta nincsen! — mondják.

Elmentek az útra, elkezdett a tar-fiú cziterázni. Fuvaros-szekerek haladnak el (mellettük), épen malátával felpakolva. Valamennyien azt nézik, hogy a tar-fiú (hogyan) cziterázik. A medve meg az ördög-fiú a malátájukat elvették, ebbe a tóba czipelték:

— Most már komló kell, a malátát beletettük! — mondják.

Másnap megint elmentek az útra. Odaértek, és a tar-fiú megint elkezdett cziterázni. Fuvaros-szekerek komlóval haladnak el (mellettük). Valamennyien azt nézik, hogy a tar-fiú (hogyan) cziterázik. A medve meg az ördög-fiú a komlójukat elvették, ebbe a tóba czipelték.

— No, ki keveri fel most már ezt a tavat? — mondva így szólnak.

Az ördög fia belement ebbe a tóba, felkeverte, kijött. Erjed most már ez a sör.

— Csakhogy vigyázni kell — mondják — erre a tóra!

Először az ördög-fia maradt (ott) vigyázni. Este odajött egy öreg ember, csak könyök-hosszúságú. Szakála a földön úszik. Mikor odaért a tó partjára, elkezdte inni a sört.

— Hé — mondja az ördög-fiú — miért iszod a sört? — mondja.

Az ördög-fiút megfogta ez a könyök-hosszúságú öreg ember, és eldöngette. Az ördög-fiú ill' a berek futva jött haza. Másik este lett, és a medvére került az őrtállás. Ez a könyök-hosszúságú öreg ember megint eljött, és elkezdte a sört inni.

Ez a medve:

— Hé — mondja — miért iszod a sört? — mondja.

Ez az öreg ember megfogta a medvét, és eldöngette. A medve szaladva jött, a míg csak (haza) nem ért. Másik este lett és a tar-fiúra került (a sor) őrt állani. Vette a cziterát, és cziterázva ül. A könyök-hosszúságú öreg ember eljött és issza a sört.

— Hej — mondja — ezt a sört ki főzte? — mondja.

— Mi főztük, bátya! — mondja. Igyál-igyál! — mondja.

Háromszor ivott az öreg ember, odament a tar-fiúhoz, és:

— Taníts meg engem cziterázni! — mondja.

— Hadd tanítsalak meg! — mondja.

A tar-fiú odavitte egy fahasáb tövét, és a fahasábot ékkel elhasította.

— Dugd ide bele a kezedet, megtanulod! — mondta.

A tar-fiú puff rávágott a fahasábra, az ék kiesett (belőle), az öreg embernek a keze beleszorult. A tar-fiú levágta az öreg ember fejét, haza ment, és eldugta a fejét:

— No most már — mondja — kit illet ez a ház? — mondja.

Az ördög-fia elment az erdőbe, kiabálva jön. Sem a medve sem a tar-fiú nem ijedt meg a házban. Másnap a mint beesteledett, a medvére került (a sor) ijeszteni. A medve elment az erdőbe, bömbölve-bömbölve jön. A tar-fiú meg az ördög-fiú nem ijedt meg. Másnap este a tar-fiúra került (a sor) ijeszteni. Ennek az öreg embernek a fejét hirtelen megmutatta az ablakon keresztül és kiabál. Az ördög-fia meg a medve elszaladt, a tar-fiúra maradt a ház.

Azután a tar-fiú haza ment, és:

— Bátyáim ház is van, sör is van egy tóra való, el nem kell felejteni a házat elhuzatni!

Nem felejtették el és elmentek. Elhuzatták a házat, a sört is elhozták. A házat felépítették és még most is (legyen) élnek. (vV.)

### 14. A czigány meg a sárkánykígyó.

*ťšęɢānęn aɒ́žazam nommaj pōlnę, śŏkkŏr śok pōlnę ōnęn, śor śŏkkŏr ańɒ́žaχ pōlnę. ťšęɢan kalať:*

*— χŏš aɒ́žı̯ńē puzas! — ťėť.*

*ṕŏ̆ŕ àɒ́žı̯ kalať:*

*— ṕėŕē puzı̯ťšťšėń śor śŏkkŏr porťšə, ťšiḱťē toχsā kaj! — ťėť.*

*śor śŏkkŏrā ťšīḱŕəɒ́ē toχsā kāŕə ťšęɢan. ṕŏ̆ŕ jalā śīťŕəɒ́ē ṕŏ̆ŕ ṕüŕɒ́ē ḱŏ̆ŕɒ́žə. ńiɢamɒā śok ṕüŕťŕē. jŏ̆ŕǴīʙėχ́ ḱŏ̆ŕzē kāŕə, ńiɢamɒā śok. ťšęn χŏ̆ŕŏ̆ńɒ́žī ṕüŕťŕē vāɒę kārɒ́žęk larať. vāɒę kārɒ́žęk kalať:*

— *t́šęGan — t́ėt́ — sanā śü̇ĺėń ḱīzėń śi̯jat́ v́ŏt́! — kalat́ t́ėt́.*

*t́šęGan kalat́:*

*— purńē lāŕə! — t́ėt́.*

*śü̇ĺėń ḱīĺḋźəḋē:*

*— śi̯jāDęp sanā — t́ėt́.*

*t́šęGan kalat́:*

*— purnā lāręp! — t́ėt́.*

*— no īḱḱəń — t́ėt́ — vuj tanaštāręBęr! — t́ėt́, śü̇ĺėń kalat́ t́šęGanā.*

*kāŕəś vŏrmanā vuj tanaštarmāškęn.*

*— ȅṕ šęχęrzan — t́ėt́ — jī̯vęś šuĺḋźī̯ tŏGŏnat́! — t́ėt́ śü̇ĺėń.*

*śü̇ĺėń šęχęrḋźəḋē jī̯vęś šuĺḋźī̯ tŏGŏńḋźə. t́šęGan kalat́:*

*— ȅṕ šęχęrzan — t́ėt́ — san koś siḱsē toχat́, — t́ėt́. tōttęrBā śi̯χas polat́! — t́ėt́.*

*śü̇ĺėń kośńē tōttęrBā tortsā śī̯χŕəś. t́šęGan 'ri̯ḋźakpā śāpŕəDā śü̇ĺėń kośńē siḱt́ėŕzē kęlārḋźə.*

*— oj-oj, ȅs χi̯t šęχęrāDęn! — t́ėt́. ōręχ an šęχęraχ! — t́ėt́.*

*śü̇ĺėń kośńē, tōttęrBā śi̯χnī̯ńē, saltsā īĺḋźə, varā kāŕəś vŏzam śi̯rmànā. t́šęGan īĺḋźə tŏBŏrḋźę. t́šol tī̯tŕəḋē tŏBŏrḋźęBā ṕŏŕĺē pęḋźęrDazā šū kęlarat́. śü̇ĺėń tī̯tŕə t́šolā, pęḋźęrDazā χęjęr tūŕəḋē šŏv́ə toχmaś.*

*— no — t́ėt́ — ēzŏ vŏjlę! — t́ėt́. varlanas pot́ sanBā! — t́ėt́.*

*kāŕəś varā mŏGŏr ḱŏḋü̇šńē mŏGŏr ti̯tmā.*

*— śāvętsā pur ṕŏŕ mŏGŏrńē t́šęGan! — t́ėt́.*

*t́šęGan śāvętmā vuj śiḋēmāŕə, mŏGŏr χ́üŕińḋźėń mŏGŏr χ́üŕìńē śi̯χmā poślāŕə. śü̇ĺėń kajallā pūrḋźəḋē:*

*— ḿŏ̆ń tŏvan t́šęGan? — t́ėt́.*

*t́šęGan kalat́:*

*— v́ėś ḱŏḋü̇ḃē tortsā purāDęp! — t́ėt́.*

*— vot oχmaχ, san vuj nommajDā 'ŏs saχal! — t́ėt́. ṕėŕē ṕŏŕ mŏGŏr śiḋėt́! — t́ėt́.*

*ṕŏ̆ŕ mŏGŏrńē saltsā īĺḋźə śü̇ĺėń, vot χ́ŏŕńē śü̇ḱĺėzē kāŕə.*

*— t́šęGan vot patńē kaj χā! — t́ėt́.*

*t́šęGan kāŕə vŏrmanā, v́ŏŕėń jāvŕəḋē jomanDan joman koGarmā poślāŕə. śü̇ĺėń pūrḋźəḋē:*

*— ḿŏ̆ń tŏvan t́šęGan? — t́ėt́.*

*t́šęGan kalat́:*

*— v́ėś vŏrmańḃē tortsā purāDęp! — t́ėt́.*

*— vot oχmaχ — ťeť —, pėŕė pŏŕ joman śiṅėť! — ťeť.*

*pŏŕ jomańńē saltsā ïľṅžəṅē tʊʙŏlʌarzā ïľṅžə, vot χŏŕńė śŭkľėzé kārə.*

*— mŏgŏr ťiŕʙē šū patńē kaj χā ťšęgan! — ťeť.*

*ťšęgan mŏgŏr ťiŕńė aran tortsā śiṅēřńə šū kotńē. varā śŭkľėńē vuj śiṅēmanʌan kāʌęk kŏřöžèʙē ťšaGalʌamā poślārə šŏvą jŏŕē-ʌavrā. varā ťšaGalʌazā śiṅėŕeť. śŭľeń pūrṅžəṅė:*

*— ńŏń 'ɪśľėń ťšęgan? — ťeť.*

*— pŏṅŏńʙėχ ïzē puras šotlāʌęp! — ťeť.*

*— vot oχmaχ, stan pŏṅŏńʙėχ ïzē purāʌęn — ťeť —, joχsā toχať vŏť? — ťeť. vūjə nommaj — ťeť —, 'ɔzə saχal! — ťeť.*

*varā pŏŕ mŏgŏr ťiŕə 'ŏssā ïľṅžə śŭľeń, ťšęgan aran χīśśəń solGalanzā śīťŕə.*

*— ťšęgan aʙat śïńē lar! — ťeť.*

*— ès man χalaʙā kīľŏšťėŕńėŕəń — ťeť —, aʙat śïńē larmāstęp! — ťeť. sanʙā vŏržāʌęp! — ťeť.*

*— an vŏrɔś ťšęgan — ťeť — vīžə vos įraš param! — ťeť. vīžə vos tōlę param! — ťeť. vīžə vos okśā param! — ťeť.*

*varā viššėŕ vos pārṅžəṅė īkkŏžə kajāśśə ťšęgan jalńē. ťšęgan jalńē śiťŕəśťē ťšęgan aṅžįzeń tōχŕəś χīŕəś:*

*— aťťį kiľeť, aťťį kiľeť! — ťezė ťšoʙāśśə ťšęgan aṅžįzeń.*

*— kam-arā vŏzam? — ťeť, śŭľeń kalať.*

*— man aṅžazam vŏzam, śŭľeń kiľeť, tįʌāppęrʌā śįjāppęr ťēššə!*

*śŭľeń χŏrāŕəṅē tarmā taprātŕə kajallā. ťšęgan kiľē ïzē kŏŕṅžə véś tįrrįzèńē, okśįzèńē, χaľṅē poľįń pojan pōrenať.*

A czigánynak sok volt a gyermeke, kenyere nem volt neki, csak (egy) fél kenyere volt. A czigány így szól:

— Melyik gyermeket öljem meg! — mondja.

Az egyik gyermek így szól:

— A helyett, hogy minket megölnél, van (egy) fél kenyér, dugd (a tarisznyába) és menj el! — mondja.

A fél kenyeret bedugta (a tarisznyába) és elment a czigány. Odaért egy faluba és bement egy házba. Senki sincs a házban. Annak a módja szerint bement, senki sincs (otthonn). A legszélső házban (egy) öreg asszony ül. Az öreg asszony így szól:

— Czigány — mondja — ha megjön a kígyó, megesz ám téged! — így szól, mondja.

A czigány így szól:

— A torkára fog száradni (ülni)! — mondja.

A kígyó megjött, és:

— Megeszlek téged! — mondja.

A czigány így szól:

— A torkodra fogok száradni (ülni)! — mondja.

— No ketten — mondja — össze fogjuk mérni az erőnket (erőt)! — mondja, így szól a kígyó a czigányhoz.

Elmentek az erdőbe az erejüket (erőt) összemérni.

— Ha én fütyülök — mondja — lehull a fa levele! — mondja a kígyó.

A kígyó fütyült és a fa levele lehullott. A czigány így szól:

— Ha én fütyülök — mondja — a te szemed kiugrik — mondja. Be kell kötni kendővel! — mondja.

A kígyó szemét kendővel bekötötték. A czigány doronggal rávágott és a kígyó szemét kiütötte.

— Jaj-jaj, te erősen fütyülsz! — mondja. Többet ne fütyülj! — mondja.

A kígyó szemét, a kendővel bekötöttet kioldozta, azután elmentek ők a patakhoz. A czigány vett túrót. Követ fogott és a túróval együtt összefacsarva vizet nyomott ki (belőle). A kígyó megfogta a követ, összefacsarva homokká nyomta (tette) és leve nem folyik.

— No — mondja — te erős vagy! — mondja. Össze kell békülni veled! — mondja.

Elmentek aztán az ökör-csordába ökröt fogni.

— Vezess el egy ökröt czigány! — mondja.

A czigánynak nem lehetett elég az ereje hogy elvezesse, elkezdte hozzákötni az egyik ökör farkát a másik ökör farkához. A kígyó hátra ment (hozzá) és:

— Mit csinálsz czigány? — mondja.

A czigány így szól:

— Egész csordástul elhúzom! — mondja.

— Lám ostoba, neked sok az erőd és kevés az eszed! — mondja. Elég nekünk egy ökör! — mondja.

Az egyik ökröt eloldozta a kígyó, odaczipelte a tűzhelyhez.

— Eredj hát czigány fáért! — mondja.

A czigány elment az erdőbe, kötelet font és elkezdte hozzákötni (egyik) tölgyfát a (másik) tölgyfához. A kígyó odament és:

— Mit csinálsz czigány? — mondja.

A czigány így szól:

— Egész erdőstül elhúzom! — mondja.

— Lám ostoba — mondja — elég nekünk egy tölgyfa! — mondja.

Az egyik tölgyfát eloldozta és kidöntötte, a tűzhelyhez czipelte.

— Az ökörbőrrel eredj hát czigány vízért! — mondja.

A czigány az ökör bőrét alig tudta elvonszolni (húzva eljuttatta) a víz partjára. Mivel nem tellett az erejéből hogy czipelje (a vizet), csorba lapáttal elkezdte áskálni a vizet körös-körül. Aztán körülászkálja. A kígyó odament és:

— Mit dolgozol czigány? — mondja.

— Azon gondolkozom, hogy egészen elviszem! — mondja.

— Lám ostoba, hogyan viszed el egészen — mondja — hiszen kifolyik! — mondja. Az erő sok — mondja —, az ész kevés! — mondja.

Azután egy ökörbőrt telemerített a kígyó, a czigány alig ért támolyogva a nyomába.

— Czigány ülj le ebédelni! — mondja.

— Te az én szavamat nem hagytad helyben — mondja —, nem ülök le ebédelni! — mondja. Verekszem veled! — mondja.

— Ne verekedj czigány — mondja —, hadd adok három kocsiterű rozsot! — mondja. Hadd adok három kocsiterű buzát! — mondja. Hadd adok három kocsiterű pénzt! — mondja.

Azután adott három-három kocsiterűt és mennek ketten a czigány falujába. Odaértek a czigány falujába és a czigány gyermekei kijöttek elébük:

— Jön a papa, jön a papa! — mondva szaladnak a czigány gyermekei.

— Kicsodák azok? — mondja, így szól a kígyó.

— Az én gyermekeim azok, azt mondják, hogy jön a kígyó, megfogjuk és megesszük!

A kígyó megijedt és szaladni kezdett visszafelé. A czigány

hazavitte az egész gabonát, pénzt, most is (legyen) gazdagon él. (vPK.)

### 15. Az ember fia és az ördög fia.

*ṕəŕ vāᴅe śī̱nnen v́iś ī̱ṿel pūlne. χej ťš́īŕľə pūlne. ṕəŕ ī̱ṿeľə pī̱neᴅā*

*— aťťē, manā ḿəń ṕėχχ́iľľėń? — ťėť.*

*— aṿ sanā kāᴅek ḱəŕēźə, ťėť.*

*ťēʙəŕī pi̱rattā*

*— aťťē, manā ḿəń ṕėχχ́iľľėń? — ťėť.*

*— aṿ sanā χūźek ḱizėṕ, ťėť.*

*ťēʙəŕī pi̱rat:*

*— aťťē, manā ḿəń ṕėχχ́iľľėń? — ťėť.*

*— aṿ sanā muńᴅźalā tāᴅeǵəzėḿ, ťėť.*

*unᴅan varā āššə v́iľėť v́əzēńəń. ṕəŕī kāᴅek ḱəŕėźìńē ti̱ᴅattā kajat. ṕəŕ śəŕᴅē tī̱re seṿerāśśə ťėť. χejzėḿ śìḿē ḱəńə ťėť. kū pī̱ᴅźə ťėťťė ťēḿəń ťš́ūľə seṿerᴅźə ťėť.*

*— kenā ḿəńʙē seṿerne? — ťėzē kalāśśə ťėť.*

*χejzėḿ i̱ṿźī̱zėḿʙē-ᴇenā seṿerāśśə ťėť. 'esran kāŕəś ťėť. kū pi̱rattā*

*— man maši̱nā pur, ťėzē kalat ťėť.*

*— sut 'enā ṕiŕē, ťėzē kalāśśə ťėť.*

*— suᴅap — ťėzē kalat ťėť.*

*— ḿəń ťš́ūľə ī̱ᴅan? — ťėzē kalāśśə ťėť.*

*— v́iś-śəŕ ťēŋ́ǵə, ťėzē kalat ťėť.*

*v́iś-śəŕ ťėŋ́ǵē suᴅat varā kāᴅek ḱəŕėźìńē.*

*ťēʙəŕ ī̱ṿeľə kajat, ťėť, χūźek ḱizėṕńē ti̱tsā. ṕəŕ śəŕᴅē v́iŕ ťəṿ́ēśśə ťėť, ťš́emerī̱zėḿʙē ťš́i̱ššā-ᴇenā ťəṿ́ēśśə. χejzėḿ śìḿē ḱəńə ťėť. kū pī̱ᴅźəᴅē ťēḿəń ťš́ūľə ťūŕə ťėť. χejzėḿ tūχŕəś ťėťťē*

*— kenā ḿəńʙē ťūńə? — ťėzē 'esran kāŕəś ťėť.*

*kū pi̱rat, ťėť, ḱizėṕńē jetsā:*

*— man maši̱nā pur ťüḿėľľī, ťėzē kalat ťėť.*

*— sut, ťėzē kalāśśə ťėť.*

*— suᴅap, ťėzē kalat ťėť.*

*— ḿəń ťš́ūľə ī̱ᴅan? — ťėzē kalāśśə ťėť.*

*— v́iś-śəŕ ťēŋ́ǵə, ťėzē kalat ťėť.*

*v́iś-śəŕ ťėŋ́ǵē suᴅat, ťėť, χūźek ḱizėʙē.*

*unᴅan ḱəżəń ī̱ṿe̱lə kajat, ťėť, muńᴅźalı̱̀ńē ti̱tsā ḱǖľə ẓ́əŕŕìńē larat ťėťťē, šaṿ jaṿᴇalazā larat ťėť. šujtan ťšəṕṕī tuχat:*

*— ḿəsḱėŕ jaṿāᴅe̱n ėᴅėḿ ťšəṕṕī? — ťėzē kalat ťėť.*

*ėᴅėḿ ťšəṕṕī kalat ťėť:*

*— śak ḱǖľəŕē ḿəsḱėŕ pur, ḿəń purńē səŕzē ke̱larāᴅe̱p, ťėzē kalat ťėť.*

*šujtan ťšəṕṕī śaṿnā iľťsēssəńėẓ́ śāṿre̱nzā ḱəŕzē kajat ťėť:*

*— àzaťťē, ėᴅėḿ ťšəṕṕī ḱīľńə, ťėzē kalat ťėť. śak ḱǖľəŕē ḿəsḱėŕ pur, ḿəń purńē səŕzē ke̱larap, ťėzē kalat ťėť.*

*— pi̱r, tuχtā ťšupmā i̱jt, ťėzē kalat ťėť. ēzə unᴅan iŕťsēssəń ṕiŕē səŕzē ke̱larajḿə, ťėzē kalat ťėť.*

*šujtan ťšəṕṕī tuχattā ėᴅėḿ ťšəṕṕìńē kalat ťėť:*

*— àᴅā ťšuʙar, ťėzē kalat ťėť. ēzə manᴅan iŕťsēssəń səŕzē ke̱lāre̱n ṕiŕē, ťėzē kalat ťėť. ēʙə sanᴅan iŕťsēssəń səŕzē ke̱larajme̱n, ťėzē kalat ťėť.*

*ėᴅėḿ ťšəṕṕī kalat ťėť:*

*— jėṕľē-χā manʙā ťšupmā? aṿ unᴅā māne̱n īǴə śulχī̱ še̱lle̱m pur, śāṿe̱nʙā kajzā ťšup, 'e̱nā śiᴅējəń-ē? — ťėzē kalat ťėť.*

*īǴə śulχī̱ še̱lle̱m ťėzē kāje̱ᴇā ke̱ᴅārtne̱. šujtan ťšəṕṕī kalat ťėť:*

*— 'e̱nā ḿəń kalamallā, àᴅā ťšuʙar, ťijėssìńē?*

*ėᴅėḿ ťšəṕṕī kalat ťėť:*

*— 'e̱rje̱χtā ve̱zī̱, ťėzē kalamallā.*

*unᴅan varā šujtan ťšəṕṕī pi̱rat, ťėť, kāje̱k patńē.*

*— 'e̱rje̱χtā ve̱zī̱, ťėzē ke̱ške̱rat ťėť.*

*kāje̱k ẃəżē pāᴅźə ťėť. šujtan ťšəṕṕī kurmāze̱raχ jūľᴅźə ťėť. tāṿe̱re̱ńᴅźə ťėťťē àslaššəńē kalat ťėť:*

*— jėṕľē χe̱jʙē ťšupmā? īǴə śulχī̱ še̱ľľə pur, 'e̱nàᴅā kurmāze̱raχ jūlᴅe̱m, ťėzē kalat ťėť.*

*àslaššə kalat ťėť:*

*— pi̱r, tuχ ėṕṕiń, ḱəŕėšḿē i̱jt, ťėzē kalat ťėť.*

*šujtan ťšəṕṕī tuχat ťėťťē*

*— àᴅā ḱəŕėžėŕ ėᴅėḿ ťšəṕṕī, ťėzē kalat ťėť.*

*— 'štā-χā manʙā ḱəŕėšḿē? — ťėzē kalat ťėť. aṿ unᴅā māne̱n śəŕ-ālle̱ śulχī̱ iḿʙiťšťšē pur, śəŕľēńńə-me̱klānne̱ — ťėzē kalat ťėť uʙànā — śāṿe̱nʙā kajzā ḱəŕėš, ťezē kalat ťėť.*

*šujtan ťšəṕṕī kalat ťėť:*

*— 'e̱nā jėṕľē kalamallā, àᴅā ḱəŕėžėŕ, ťijėssìńē?*

*ėᴅėḿ ťšəṕṕī kalat ťėť:*

— *taṿaj paruts!* *) *ťėzē kalà, ťėzē kalat ťėť.*

*šujtan ťšə́ṕṕī ùʙā patńē pi̯rat ťėťťē.*

— *taṿaj paruts!, ťėzē kalat ťėť.*

*ùʙā te̯rat ťėťťē pe̯Ḏźe̯rɢat, ťšiɢ́ėť, ťėť, χe̯j ajńē, šujtan ťšə́ṕṕī tāṿe̯rnat àslaššə patńē:*

— *'śtā χe̯jʙ́ē ḱəŕėšḿē? śəŕ-āllę śulχī̯ iḿʙīťšťšəš pur, śəŕľēńńə-me̯klānne̯, ve̯lɒā pe̯Ḏźe̯rɢazā-ɢe̯nā ťšīḱŕə, ťėzē kalat ťėť.*

— *pi̯r ėṕṕiń, — ťėzē kalat ťėť àslaššə —, ťšazraχ tuχ, śak tukmaɢā ìzē tuχ, śaṿnā je̯tsan ṕiŕē səŕzē-səŕzē ke̯lāŕə.*

*ūtme̯l pe̯tle̯ ťīḿəŕ-tukmak səɒ́əŕzē tūχŕə ťėťťē ėɒ́ėḿ ťšə́ṕṕìńē pāɒ́źə ťėť:*

— *śaknā je̯ɒajatn-ā? — ťėzē kalāŕə ťėť.*

*ėɒ́ėḿ ťšə́ṕṕī tukmak aṿrì̯ńē tī̯tne̯-ti̯tmanaχ śüľėľľē pe̯χŕə ťėť. šāɒe̯r-šāɒe̯r pe̯zārɒ́źə, ťėť. šujtan ťšə́ṕṕī kalat ťėť:*

— *ḿəžəń śüľėľľē pe̯χan? — ťėzē kalat ťėť. tukmak aṿrì̯ńē χuźāɒe̯n ṿəť, ťėzē kalat ťėť. ḱüŕ ťšazraχ, ťėzē kalat ťėť.*

*ėɒ́ėḿ ťšə́ṕṕī kalat ťėť:*

— *ēʙə 'e̯nā ṕəľəťṕē śəŕ χuššì̯ńē χ́əsťėŕzē χūre̯p, ťėzē kalat ťėť.*

*šujtan ťšə́ṕṕī ḱəŕzē kāŕə, ťėť, tukmaɢā səɒ́əŕzē. àslaššəńē kalat ťėť:*

— *àzaťťē, aran turtsā īľɒ́əḿ kajallā. ṕəľəťṕē śəŕ χuššì̯ńē ťšut χ́əsťėŕzē χuraťšťšə, ťėzē kalat ťėť.*

*àslaššə kalat ťėť:*

— *pi̯r, ùlā ḱəsŕèńē ìzē tuχ, śaṿnā ḱūľə taṿrā ṿīśśə je̯tsā śāṿre̯nzan ṕiŕē səŕzē ke̯lāŕə varā, ťėzē kalat ťėť.*

*ìzē tuχat, ťėť, ùlā ḱəsŕèńē, ėɒ́ėḿ ťšə́ṕṕìńē parat ťėť:*

— *ḿē — ťėzē kalat ťėť — śak lažànā ḱūľə taṿrā ṿīśśə je̯tsā śāṿre̯nzan ṕiŕē səŕzē ke̯lāre̯n varā, ťėzē kalat ťėť.*

*ėɒ́ėḿ ťšə́ṕṕī ti̯ɒat ťėť lažànā, siḱsē utlanat ťėť, si̯ťšťšasrā ṿīśśə kustarzā śāṿe̯rnat ťėť. šujtan ťšə́ṕṕī ḱəŕėť ťėťťē àslaššəńē kalat ťėť:*

— *lažànā ṕəś χuššì̯ńē-ɢe̯nā χ́əsťēŕɒ́źə ṿəť. si̯ťšťšasrā ṿīśśə ťšupsā śāṿe̯re̯ńɒ́źə ťėzē kalat ťėť.*

*àslaššə kalat ťėť:*

— *pi̯r ėṕṕiń, tuχ ťšazraχ, ḿəsḱėŕ ī̯ɒat ve̯l? — ťėzē kalat ťėť. ḿəń ī̯jtne̯, śaṿnā pāre̯ʙe̯r, ťėzē kalat ťėť.*

---

*) Or. давай бороться = gyere birkózni.

*šujtan ťšə́ṕṕī tuχat ťėťťē*

*— ėḋėḿ ťšə́ṕṕī, ḿəsḱėŕ i̯jᴅan, śaṿnā parāppe̯r, ťėzē kalat ťėť. tarχāššẹn səŕzē an ke̯lar, ťėzē kalat ťėť.*

*ėḋėḿ ťšə́ṕṕī kalat ťėť:*

*— śak šẹᴅẹk šəľėṕḱèńē ukśā tulᴅāre̯r, ťėzē kalat ťėť.*

*šujtan ťšə́ṕṕī ťšupsā ḱəŕzē kajat ťėť:*

*— àzaťťē — ťėzē kalat ťėť — ṕəŕ šẹᴅẹk šəľėṕḱē-ᴇẹnā ukśā i̯jᴅat, ťėzē kalat ťėť.*

*àslaššə kalat ťėť:*

*— par ėṕṕiń, ťėzē kalat ťėť.*

*ėḋėḿ ťšə́ṕṕī šəľėṕḱèńē i̯rżā śìńē ti̯tsā te̯rat ťėť. šujtan ťšə́ṕṕī šaṿ ke̯larat ťėť ukśā, šəľėṕḱèńē tulmas ťėť. ṕəŕ i̯rżā tulᴅārḋźə ťėť šẹᴅẹk šəľėṕḱē. ėḋėḿ ťšə́ṕṕī ṕəŕ i̯rżā ukśā ťijėzē tāṿe̯re̯ńḋźə ťėť. χaľḋē pujan pūre̯nat ťėť. īŕťńə pazarā tūχne̯-ťšťšə ťėť.*

Volt egy öreg embernek három fia. Ő maga beteg volt. Egyik fia hozzáment, és

— Apám, nekem mit hagysz örökségül? (azt mondja).

— Nesze neked csorba falapát (azt mondja).

A másik odamegy, és

— Apám, nekem mit hagysz örökségül? (azt mondja).

— Nesze neked törött mozsártörő (azt mondja).

A harmadik (másik) odamegy:

— Apám nekem mit hagysz örökségül? (azt mondja).

— Nesze neked hársfaháncs-darabok (azt mondja).

Azután meghal az apjuk. Az egyik fogja a csorba falapátot és elmegy. Egy helyütt gabonát szórnak (azt mondja). Ők maguk bementek (a házba) enni (azt mondja). Ez odament (azt mondja), és nagyon sokat felszórt (azt mondja).

— Ezt mivel szórták fel? — mondják (azt mondja).

Ők maguk csak a markukkal szórták (azt mondja). Elbámultak (azt mondja). Ez odamegy, és

— Nekem gépem van — mondja (azt mondja).

— Add el azt nekünk! — mondják (azt mondja).

— Eladom — mondja (azt mondja).

— Mennyit kérsz? — mondják (azt mondja).

— Háromszáz rubelt — mondja (azt mondja).

Háromszáz rubelért eladja aztán a csorba falapátot.

A másik fia elmegy (azt mondja) a törött mozsártörőt fogva. Egy helyütt kölest törnek (azt mondja), csak az öklükkel gyömiszölve törik. Ők maguk bementek (a házba) enni (azt mondja). Ez odament, és nagyon sokat megtört (azt mondja). Ők maguk kijöttek (azt mondja), és

— Ezt mivel törték meg? — mondva elbámultak (azt mondja).

Ez odamegy (azt mondja) a mozsártörőt emelve:

— Nekem törő-gépem van — mondja (azt mondja).

— Add el! — mondják (azt mondja).

— Eladom — mondja (azt mondja).

— Mennyit kérsz? — mondják (azt mondja).

— Háromszáz rubelt — mondja (azt mondja).

Háromszáz rubelért eladja (azt mondja) a törött mozsártörőt.

Azután elmegy a kicsiny fia (azt mondja), a hársfahéncsot fogva. Leül a tó partjára (azt mondja), és csak egyre fonogatva ül (azt mondja). Kijön (a tóból) az ördög fia:

— Mit fonsz ember fia? — mondja (azt mondja).

Az ember fia így szól (azt mondja):

— Ebben a tóban a mi csak van, valamennyit kiszűröm — mondja (azt mondja).

A mint az ördög fia ezt meghallotta, megfordulva bemegy (azt mondja):

— Nagyapám, eljött az ember fia — mondja (azt mondja). Azt mondja, hogy ebben a tóban a mi csak van, valamennyit kiszűröm (azt mondja).

— Eredj, menj ki és kérjed fel futni — mondja (azt mondja). Ha te őt elhagyod, bennünket nem szűrhet ki — mondja (azt mondja).

Az ördög fia kimegy és az ember fiának így szól (azt mondja):

— Gyere fussunk! — mondja (azt mondja). Ha te engem elhagysz, kiszűrsz bennünket — mondja (azt mondja). Ha én elhagylak téged, nem szűrhetsz ki — mondja (azt mondja).

Az ember fia így szól (azt mondja):

— Hogyan hej, én velem futni? Ehol ott nekem két éves öcsém van, avval fuss, eléred-e azt? — mondja (azt mondja).

Két éves öccse gyanánt a nyulat mutatta. Az ördög fia így szól (azt mondja):

— Mit kell neki szólni, azt akarván mondani: Gyere fussunk?

Az ember fia így szól (azt mondja):

— Csípd meg, fogd meg!*) — azt kell mondani.

Azután az ördög fia odamegy (azt mondja) a nyúlhoz.

— Csípd meg, fogd meg! — kiáltja (azt mondja).

A nyúl nekiiramodott (azt mondja). Az ördög fia nem is látszott, úgy elmaradt (azt mondja). Visszatért (azt mondja), és nagyapjának így szól (azt mondja):

— Hogyan, övele futni? Két éves öccse van, attól is úgy elmaradtam, hogy nem is látszottam — mondja (azt mondja).

Nagyapja így szól (azt mondja):

— Eredj, menj ki hát, kérjed fel birkózni — mondja (azt mondja).

— Az ördög fia kimegy (azt mondja), és

— Gyere birkózzunk ember fia! — mondja (azt mondja).

— Hová hej, én velem birkózni? — mondja (azt mondja). Ehol ott nekem százötven éves nagybátyám van, megporladt-megmohosodott, — a medvére mondja (azt mondja) — evvel birkózz! — mondja (azt mondja).

Az ördög fia így szól (azt mondja):

— Mit kell neki szólni, azt akarván mondani: Gyere birkózzunk?

Az ember fia így szól (azt mondja):

— Gyere birkózni!, azt mondd — mondja (azt mondja).

Az ördög fia odamegy a medvéhez (azt mondja), és

— Gyere birkózni! — mondja (azt mondja).

A medve feláll (azt mondja), és megmarkolja, legyűri (azt mondja) maga alá. Az ördög fia visszatér a nagyapjához:

— Hová, övele birkózni? Százötven éves nagybátyja van, megporladt-megmohosodott, az is csak megmarkolt és legyűrt — mondja (azt mondja).

— Eredj hát, — így szól (azt mondja) a nagyapja —,

---

*) Kutyauszítás.

gyorsan menj ki, vidd ki ezt a bunkósbotot. Ha ezt felemeli, bennünket ki fog szűrni.

A hatvan púdos vas-bunkósbotot kiczipelte (azt mondja), és az ember fiának adta (azt mondja):

— Fel tudod-e ezt emelni? — mondta (azt mondja).

Az ember fia alig fogta meg a bunkósbot nyelét, felfelé nézett (azt mondja). Dirr-durr (nagyot) szellentett (azt mondja). Az ördög fia így szól (azt mondja):

— Miért nézel felfelé? — mondja (azt mondja). Eltöröd lám a bunkósbot nyelét — mondja (azt mondja). Hozd ide gyorsan — mondja (azt mondja).

Az ember fia így szól (azt mondja):

— Én azt a felhő és a föld közé szorítom — mondja (azt mondja).

Az ördög fia bement (azt mondja), a bunkósbotot czipelve. Nagyapjának így szól (azt mondja):

— Nagyapám, ügygyel-bajjal húztam vissza. Csaknem a felhő és a föld közé szorította — mondja (azt mondja).

Nagyapja így szól (azt mondja):

— Eredj, vidd ki a tarka kanczát, ha ezt a tó körül háromszor körülhordozza, bennünket ki fog szűrni azután — mondja (azt mondja).

Kiviszi (azt mondja) a tarka kanczát, az ember fiának adja (azt mondja):

— Nesze — mondja (azt mondja) — ha ezt a lovat a tó körül háromszor körülhordozod, bennünket ki fogsz szűrni azután — mondja (azt mondja).

Az ember fia megfogja (azt mondja) a lovat, felugorva ráül (azt mondja), egy-kettőben körülfuttatja háromszor (azt mondja). Az ördög fia bemegy (azt mondja), és nagyapjának így szól (azt mondja):

— A lovat lám csak a czombja közé szorította. Egy-kettőben körülfutott háromszor — mondja (azt mondja).

Nagyapja így szól (azt mondja):

— Eredj hát, menj ki gyorsan, mit kér ő? — mondja (azt mondja). A mit kér, azt megadjuk — mondja (azt mondja).

Az ördög fia kimegy (azt mondja), és

— Ember fia, a mit kérsz, azt megadjuk — mondja (azt

mondja). Az istenért ne szűrj ki (bennünket) — mondja (azt mondja).

Az ember fia így szól (azt mondja):

— Ebbe a lyukas sapkába pénzt töltsetek — mondja (azt mondja).

Az ördög fia futva beszalad (azt mondja):

— Nagyapám — mondja (azt mondja) — csak egy lyukas sapka pénzt kér — mondja (azt mondja).

Nagyapja így szól (azt mondja):

— Add meg hát — mondja (azt mondja).

Az ember fia a sapkáját kéreg-láda fölé tartva áll (azt mondja). Az ördög fia csak egyre hordja ki (azt mondja) a pénzt, a sapka nem telik meg (azt mondja). Egy kéreg-ládát megtöltött (azt mondja) a lyukas sapka. Az ember fia egy kéreg-láda pénzt kocsira rakva tért vissza (azt mondja). Ma is gazdagon él (azt mondja). A mult vásárba kijött (azt mondja). (aU.)

## 16. Iván meg az erdei rém.

*'ələk pər tɛlɛ̨k ārɛ̨m pōrɛ̨nnɛ̨. ōnɛ̨n viś ūľɛ̨ pōlnɛ̨. āššɛ̨ kɛ̨jɛ̨r pōlnɛ̨ šotpā ùľzam taḍā kɛ̨jɛ̨rdarak pōlnɛ̨. śor-kɔ́ńā polzan āmɛ̨žɛ̨ ĭγə pūzɛ̨k ùľńā ōlɛ̨k tazatmā χùzā jērnə. kuzam ōlɛ̨γɛ̨ vɛrman χərińďźē pōlnɛ̨. ōlɛ̨γā śitsen śāḇɛ̨zàńā tazātrɛ̨ś. tazatsā pər kondā pəḍerìmērəś, kuzāmɛ̨n śurmalā pōľťśɛ̨. vot χorzā śurmā vūrtrɛ̨ś kaśpā. śər paďak polzan pərē pet pūzɛ̨k, χɛ̨ramalā, tisker arśurɛ̨̄ pɛ̨̄rťśɛ̨. pɛ̨̄rzā kuzàńā tɛ̨̄tsā kāŕɛ̨dā ìzē pɛ̨̄rťśɛ̨ 'ɛ̨γɛ̨̄n šɛ̨ḍɛ̨kńā, körtsē kāŕɛ̨. šɛ̨ḍɛ̨γɛ̨́ńďźā pōlnɛ̨ vət àťšā-ḇɛ̨ťšā tem ťšōľɛ̨.*

*— 'āχ eťťī, kū śɛ̨̄nzāmɛ̨n poś tirìḇē 'əślək tùmā pet jozō tēťšə!*

*arśurɛ̨̄ varā śavzàńā vəlerzē poś tirìńē sŭzūľťšə, 'əślək tùzā pɛ̨ḍàjā śākrɛ̨. śak kɛ̨jɛ̨r aťśťšazāmɛ̨n šɛ̨ŋgɛ̨lɛ̨, ɛ̨̄van, kildē āmɛ̨šńā kalat:*

*— àḇɛ̨̄, pērən piťśťšizem mē vɛrmandan kilmēśťšə? — tet. èp vɛlzam paťńā śaran śɛ̨̄ńā kajzā pɛ̨γam!*

*śaplā varā śɛ̨kkɛ̨r χùzā, mən kerlìńē ìzē, ińďźetrī śaran śɛ̨̄ńā kāŕɛ̨. pɛ̨̄rťśɛ̨ śaran śɛ̨̄ńā, pɛ̨kkalazā śüret. kōrťśɛ̨ vot χornɛ̨̄ńē, pəľťšə kuzam ondā śurmā vurtnɛ̨̄ńē. kuḍā śandā vot χōrťśɛ̨. kaś polzā kāŕɛ̨, śurmā vūrtrɛ̨. śər paďak polzan pɛ̨̄rťśɛ̨ kon paťńā pet pūzɛ̨k, tisker arśurɛ̨̄ i kalat:*

— *i̯van śurāḍe̯n śā!*

— *śurāḍe̯p!* — *tet.*

*lar̯alāre̯ś, i̯van vottɨ̯ śunzā pətrə. arśurɨ̯ kalat:*

— *aďā vōḍe̯ paťńā i̯van!*

— *aďā!* — *tet.*

*tapranzā te̯rzā kāŕe̯ś. səm ve̯rmanā kərzē kāŕe̯ś. kōrťše̯ś pərē joman kajzüksē vurdat. pɨ̯rťše̯ś śak joman paťńā, arśurɨ̯ kalat:*

— *ès te̯ri̯ńďžeń tiḍatn-ɨ̯, kōḍe̯ńďžan tiḍatn-ɨ̯?* — *tet.*

*i̯van kalat:*

— *ès te̯ri̯ńďžeń śəklïmēstən, ak te̯rɨ̯ mən püšše̯ vurdat! ès kōḍe̯ńďžan ti̯t, ondan mən ťšōľe̯ śəklezen śəklən!* — *tet.*

*i̯van te̯ri̯ńē kajzā tɨ̯tre̯, arśurɨ̯ koťńā kajzā tɨ̯tre̯. i̯van toratsam 'E̯śńā kərzē te̯rťše̯:*

— *àďā-àďā, śəklè-śəklè!* — *tezē ke̯śke̯rat.*

*śəklezē śiḍērťšəś vot χərǹeḍē praχsērťšəś. pet jozon, pūze̯ge̯n vot χorzā lārtre̯śtā śurmā vürtre̯ś. śurmā vürtne̯ ťšòńā arśurɨ̯ kalat:*

— *vot śonzā kajzāse̯n ès te̯rzā vot χor. śā pileže̯ an χor!* — *tet.*

*i̯van:*

— *jorat!* — *tērə.*

*arśurɨ̯ vürtre̯dā śurzā kāŕe̯. i̯van śurastā kilmes, šōge̯šlazā vurdat:*

— *kū pileže̯ mē χormā kalamāre̯?* — *tet.*

*kajzā pileš vottɨ̯ topsā kïľťšəḍē voḍā χōrťše̯. śonmā poślazanak arśurɨ̯ šiśmā poślāre̯, śönne̯ śēmən šiźat. sazardak arśurɨ̯ siksē te̯rťše̯:*

— *mē, mē kū voḍā χorzan!* — *tet. il ťšazrak!* — *tērə.*

*i̯van:*

— *kori̯mēzər χorzāḍe̯p!* — *tet.*

*ońďžońak ìzē prākre̯ vōḍe̯zàńā, arśurɨ̯ χokmā poślāre̯. vurisā śurzā kāŕe̯ś. śūḍe̯lzan irbelē i̯vanā ìzē kāŕe̯ 'e̯ri̯n kiľńē. śītrəś ve̯rman vari̯ńē, pe̯rat i̯van, te̯prajalā ve̯r-śāre̯m šeḍe̯k kəret. arśurɨ̯ i̯vanā śandā körtsē kāŕe̯. i̯van kərzen pe̯kre̯, arśuri̯n aťšťši̯zem tēmən ťšōle̯. āššeńā kalamā poślāre̯ś:*

— *'āχ eťi, 'əńer ēzə körzeńťšə pet ke̯je̯r pōšlę śi̯nzam, ve̯lzam tiriǹďžen 'əšlək tūre̯m, kōne̯n taḍā ke̯je̯rdarak, kōne̯n taḍā lājе̯k 'əšlək polat!* — *tēťšə.*

*arśurɨ̯ kalat:*

*— jẹḥẹšt lārẹr aťšťšazam. kū pereškel mar, pet vōjlẹ šịn. onā okśā nomaj paras polat! — tet.*

*pər mežek ījldẹm okśā χùzā lārtrẹ ịvanā, səklezē toksā lartsā kalārẹ:*

*— nā, kū okśàjā ìzē kaj! — tet.*

*ịvan kalat:*

*— kū saγal okśàjā manā śəklemē tẹrmas — tet —, aďā, 'eγak śəklì man paťńā χẹnàjā!*

*śaplā varā kīľťšəś ịvan paťńā. aŋgardẹ̄ χiśńā śitsen arśurẹ̄ kalat:*

*— ịvan, kilnē kajzā pẹk tijen, asrā śok, śịn pōľẹ! — tet. kajzā pẹk!*

*ịvan arśurẹ̄jē arbẹklẹ̄jē körtsē lartsā χoārťšẹ, 'eγā kāŕẹ kiľńē. pördē kərťšəḍē āmẹś kalat:*

*— ịvan, piťšťšuzam mē kilmeśťšə? — tet.*

*ịvan kalat:*

*— 'ē àḥī, piťšťšizèńē arśurẹ̄ tịtsā poś tirizèńē sūzìzē 'əślək tùzā — tet —, χaľ velzàńā kətmelī śok. èp χāľẹ pər mežek okśàḥā arśurẹ̄jē χam paťńā χẹnàjā ìzē kīldəm — tet. onā pördē ìzē kīzen sandan ējdəp: — àḥī, χẹnā por, aḥat mən śiḍeres? — tezē ēḍəp. ès ońďžòńā: — ịvan, kəletrē īkə-vīśə arśurẹ̄ poś tīḥətsē śāknẹ pōrẹś, ìzē kīzem! — tezē kalà, tet àmẹšńā.*

*śaplā varā āmẹšńā vərentsē χoārťšẹ. toksā kāŕẹ arboklẹ̄ńē. pīrťšẹḍā kalat:*

*— aďā ťšazrak, kildē ńiγamdā śok! — tet.*

*arśurẹ̄ okśàjā śəklezē tapranzā ịvan paťńā pördē kāŕẹś. śitsē pördē kərťšəśtē okśàjā arśurẹ̄ praksērťšə. larzan-larzan āmẹšńā kalat:*

*— àḥī, χẹnā por, kū χẹnàjā mən 'əśteres, śiḍeres? — tet.*

*āmẹś kalat:*

*— ịvan kossam, kəletrē īkə-vīśə arśurẹ̄ poś tīḥətsē śāknẹ pōrẹś! — tērə.*

*ịvan toksā kāŕẹ kəleḍelē, arśurẹ̄ šōγẹšlārẹ:*

*— ījrẹ mar 'əś!*

*arśurẹ̄ tōkkẹrdā tarmā taprāńťšẹ. ịvānẹn pōlnẹ vīźə pūzẹk jẹ̄ḍẹ, pet koštanzam, χārzẹrzam. śak jẹ̄ḍẹzàńā kẹlarzērťšə ịvan, jẹ̄ḍẹzam χùzā śitsē arśurẹ̄jē tịtsīľťšəś. ịvandā kossā śītrə, arśurẹ̄jē jẹ̄ḍẹzam tolāťšẹ, śəḍēťšə. arśurẹ̄ ịvanā korzā kalat:*

— *i̯van, ji̯ttùzàńā manā an vəlerder!* — *tet.*

*i̯van kalat:*

— *malašńā jalā tokmāstn-i̯, śi̯n kozomnā kōrenmāstn-i̯, śi̯nā χajar tùmāstn-i̯?* — *tet. śazàńā tumazan jērəp!* — *tet.*

*arśuri̯:*

— *tùmāstep!* — *tet.*

*i̯van ji̯ttizèńē ťšārťše, arśuri̯ terzā tārťše, śandan varā śi̯n kozomńā arśuri̯ kōrenman, śi̯nā χajar tūman.*

*i̯van χozā polzā terťše varā.*

Élt régen egy özvegy asszony. Volt neki három fia. Mivelhogy az apjuk göndör volt, a fiai még göndörebbek voltak. Mivel ősz volt, az anyja a két nagy fiát elküldte a rétet tisztogatni. Ezeknek a rétje az erdő szélén volt. A rétre érvén a fatörmeléket kitisztogatták. Egy napon valamennyit meg nem tisztíthatva, ott kellett ezeknek aludni. Este tüzet rakva lefeküdtek. Mikor az éjszaka meglehetős (késő) volt, odament egy igen nagy, félelmetes, vad erdei rém. Odamenve ezeket megfogta és elvitte a maga odujába, bevitte. Az odujában isten tudja mennyi apró gyerek-népség volt.

— Hej apám, azt mondják, ezeknek az embereknek a feje bőréből süveget csinálni nagyon szép!

Az erdei rém azután ezeket megölve, a fej bőrét lenyúzta, süveget csinálva a szögre akasztotta. Ezen göndör gyermekeknek az öccse, Iván, otthonn (így) szól az anyjának:

— Anyám, a mi bátyáink miért nem jönnek meg az erdőből? — mondja. Én hadd megyek el hozzájuk a kaszálóra!

Így aztán eltéve, a mi csak kell, magához véve elment a távoli kaszálóra. Odament a kaszálóra, széjjelnéz. Látta, hogy tüzet raktak, megtudta, hogy ezek ott lefeküdtek aludni. Ez is tüzet rakott itt. Beesteledett, lefeküdt aludni. A mikor az éjszaka meglehetős (késő) volt, odament ehez (egy) igen nagy, vad erdei rém és (így) szól:

— Iván úgy-e alszol?

— Alszom! — mondja.

Üldögéltek. Iván tüze elégett. Az erdei rém (így) szól:

— Gyerünk fáért Iván!

— Gyerünk! — mondja.

Felkerekedve, felkelve elmentek. Belementek az öreg erdőbe. Látták, hogy egy tölgyfa kidőlve fekszik. Odamentek e tölgyfa mellé, az erdei rém (így) szól:

— Te a tetejénél fogod-e meg, a tövénél fogod-e meg? — mondja.

Iván (így) szól:

— Te a tetejénél nem tudod vinni, ehol a teteje milyen terebélyesen fekszik! Te a tövénél fogd meg, onnan felől a mennyire viszed, annyira fogod vinni! — mondja.

Iván megfogta a tetejét, az erdei rém megfogta a tövét. Iván beleállott az ágak közé:

— Gyerünk-gyerünk, czipeld-czipeld! — mondva kiabál.

Odaczipelték a tűz széléhez és letették. Igen szépen, nagyon tüzet raktak és lefeküdtek aludni. A mikor lefeküdtek aludni, az erdei rém (így) szól:

— Ha a tűz elég, te felkelve rakj tüzet! Ezt a berkenyét ne rakd rá! — mondja.

Iván:

— Jól van! — mondta.

Az erdei rém lefeküdt és elaludt. Ivánnak nincsen alhatnékja, gondolkozva fekszik:

— Miért mondta, hogy ezt a berkenyét ne rakjam rá? — mondja.

Elmenve berkenyefát hozott és a tűzre rakta. A mint égni kezdett, az erdei rém elkezdett puffadni, égés közben puffad. Az erdei rém hirtelen felugrott:

— Miért, miért raktad rá ezt a fát? — mondja. Vedd el mindjárt! — mondta.

Iván:

— Látatlanban rakom rá! — mondja.

Azonnal eldobta a fákat, az erdei rém elkezdett apadni. Lefeküdve elaludtak. Kivirradván reggel Ivánt elvitte a maga házába. Megérkeztek az erdő közepébe, nézi Iván, a föld alá egész gömbölyű lyuk vezet (megy be). Az erdei rém Ivánt itt bevitte. Iván bemenvén, nézte, az erdei rémnek gyermekei isten tudja hányan (vannak). Apjuknak mondani kezdték:

— Hej apám, tegnap te nagyon göndör fejű embereket

hozván, azok bőréből süveget csináltam, ezé még göndörebb, ezé még jobb süveg lesz! — mondják.

Az erdei rém (így) szól:

— Csendben üljetek gyerekek. Ez nem olyan, mint mi, nagyon erős ember. Neki sok pénzt kell adni! — mondja.

Odatett Ivánnak egy zsák aranypénzt, kiczipelve (így) szólt:

— Nesze, vidd el ezt a pénzt! — mondja.

Iván (így) szól:

— Ezt a kevés pénzt nem érdemes nekem czipelni — mondja —, gyerünk, magad czipeld énhozzám vendégül!

Így aztán eljöttek Ivánhoz. A szérűskert mögé érvén az erdei rém (így) szól:

— Iván, nézz talán haza, nem gondol rá az ember (nincs az észben), (ott) lesz valaki! — mondja. Nézd meg!

Iván az erdei rémet a polyvás pajtába vezetve ott hagyta, ő maga elment haza. Bement a házba és az anyja (így) szól:

— Iván, a bátyáid miért nem jönnek? — mondja.

Iván (így) szól:

— Hej anyám, a bátyáimat az erdei rém megfogva a fejbőrüket lenyúzva süveget csinált — mondja —, most azokat nem várhatjuk. Én most egy zsák pénzzel az erdei rémet elhoztam magamhoz vendégül — mondja. Őt a házba hozván tetőled (azt) fogom kérdezni: — anyám, vendég van, ételnek mit adjunk enni? — mondva kérdezni fogom. Te akkor azt mondd hogy: — Iván, hiszen van a kamrában két-három erdei rémfej száradni akasztva, hozd ide! — mondja az anyjának.

Így aztán az anyját kitanította. Kiment a polyvás pajtába, odament és (így) szól:

— Gyerünk hamar, a házban senki sincsen! — mondja.

Az erdei rém a pénzt czipelve, felkerekedve elmentek Ivánhoz a házba. Odaérkezve bementek a házba és a pénzt az erdei rém letette. Ülvén-ülvén (így) szól az anyjának:

— Anyám, vendég van, ennek a vendégnek mit adjunk enni, (mit) adjunk inni? — mondja.

Az anyja (így) szól:

— Iván szaladj, hiszen van a kamrában két-három erdei rémfej száradni akasztva! — mondta.

Iván kiment a kamra felé, az erdei rém gondolkodott:

— Nem jó a dolog!

Az erdei rém kiment és elkezdett szaladni. Volt Ivánnak három nagy kutyája, nagyon féktelenek, komiszak. Ezeket a kutyákat kieresztette Iván, a kutyák elérve az erdei rémet, megfogták. Iván is odaszaladt, az erdei rémet a kutyák tépik, szaggatják. Az erdei rém Ivánt meglátva (így) szól:

— Iván, ne öless meg engem a kutyáiddal! — mondja.

Iván (így) szól:

— A jövőben nem jössz-e ki a faluba, ember szeme elé nem mutatkozol-e, embernek rosszat nem teszel-e? — mondja. Ha ezeket nem teszed, el foglak ereszteni! — mondja.

Az erdei rém:

— Nem teszem! — mondja.

Iván a kutyáit lecsitította, az erdei rém felkelve elszaladt. Ettől fogva az ember szeme elé az erdei rém nem mutatkozott, az embernek rosszat nem tett.

Iván gazda lett aztán. (vP.)

## Tréfás mesék.

### 17. A pap meg a tar-fiú.

*ṕŏ̌ŕ starī̯ɢe̯n pōľɒ́ž́ə v́iś ul, ṕŏ̌ŕī kokšā pōľɒ́ž́ə. àsl-ūľə kāŕə vī̯re̯n ši̯ramā. śolʙā purzan-purzan χ́īŕəś pōľɒ́ž́ə poʙā.*

*— stā kajan aɒ́ž́am? — ťėť.*

*— vī̯re̯n ši̯ramā! — ťėť.*

*ʿajɒā, χam paɒā tārźe̯ ḱīŕľə, śŏ̌ŕ som parap, śiľľėńės mar ańɒ́ž́aχ. kak śiľľėńē̆ɒ́əń, sŏmzā kazas. è̯ṕ śiľľėńzėń, mańńè̯ɒ́ē̆ kazas! — ťėť.*

*'ı̣ńɒ́ə śīťŕəś pop patńē̆ ḱiľē̆. ťē̆ʙŏ̌ŕ końńē̆ pop jārɒ́ž́ə tarźı̯ńē̆ soχā patńē̆:*

*— no, ťėť, kaj soχā patńē̆, è̯ṕ jaram jī̯ɒe̯ sanʙalā. jī̯ɒe̯ χŏ́ʿśan ḱiľėť, śańɒ́ž́oχ ḱiľ, ťėť. è̯ṕ aʙat jėśḿē̆ χamaχ tōχe̯p! — ťėť.*

*soχalāŕə-soχalāŕə, kaś pōľɒ́ž́ə. jī̯ɒe̯ kāŕə ḱiľē̆, tārźe̯ɒā tŏṿāŕɒ́ž́ə lažı̯ńè̯ɒ́ē̆ kāŕə ḱiľē̆. pop kalať:*

*— śiľľē̆ńɒ́əń-ī ḿŏ̌ń? — ťėť.*

*— kak śiľľėńės mar, ťėť, kōńəʙ́ē̆ vī̯źe̯! — ťėť.*

*— no śiľľėńɒ́əńɒ́ē̆ sŏmzā kazas! — ťėť.*

*sŏmzi̯ńē kass-īľḋźə. tarźī̯ ḱiľē kāŕə, sŏmzi̯ḋē śok, okśi̯ḋē śok. pūrḋźə ḱiľē:*

*— 'ėχ́ — ťėť šęlńə — śāvęnDàDā porńēmāręn, sŏmzi̯ńē kastarzā ḱīľḋəń, ťėť. ȅṕ kajzan pōręnęp, ťėť.*

*ťēḃŏŕ końńē kāŕə šęlńə vī̯ręn ši̯ramā. purzan-purzan χ́īŕəś pōľḋźə poBā.*

*— stā kajan aḋźam? — ťėť.*

*— vī̯ręn ši̯ramā kajāDęp! — ťėť.*

*— ʿajDā χam paDā tarźā! — ťėť.*

*— ḿŏń ťśol parāDęn? — ťėť.*

*— śŏŕ som param! — ťėť.*

*tarźī̯ kalať:*

*— ìḱ śŏŕ polzan puram! — ťėť.*

*— no ʿajDā, jōŕə ėṕṕiń! — ťėť. ìḱ śŏŕ som parap, śiľľėńės mar ańḋźaχ. kak śiľľėńēḋəń, sŏmzā kazas. ȅṕ śiľľėńzėń, mańńȅḋē kazas! — ťėť.*

*śīťŕəś ḱiľē, pop patńē.*

*— no aḋźam, ťėť, kaj soχā patńē — ťėť ťēḃŏŕ końńē — vot ȅṕ jaram sanBā jī̯Dę, ťėť. jī̯Dę χŏśśan ḱīľə, śańḋźoχńē ťiń ḱiľ, ťėť. ȅṕ kajran tōχęp aBat jėśḿē, ťėť.*

*soχalāŕə-soχalāŕə, aBat jėśḿē toχmāŕə pōḃə. kŏnDŏrlàDā śīťŕə, kaśtā pōľḋźə, śok. jī̯Dę tŏrḋźəḋē kaś polzan ḱiľē kāŕə. jī̯Dę χī̯śśəń lažanā tŏv̧ārḋźəḋē tārźęDā ḱiľē kāŕə. pop kalať:*

*— no tārźę, ťėť, χī̯ręm vī̯śŕə? — ťėť.*

*— ľėṕľē vi̯śmaś, ťėť, kōńiḃē vī̯źę! — ťėť.*

*— śiľľėńḋəń-ī ḿŏń? — ťėť, pop kalať tarźā.*

*— kak śiľľėńės mar, ťėť, kōńiḃē vī̯źę!*

*— no śiľľėńḋəń polzan ḱüŕ, ťėť, sŏmzi̯ńē, kazas!*

*sŏmzànā kassā īľḋźə. tōχŕəḋē kāŕə ḱiľē, ìḱ śŏŕ somḋē polmāŕə, aχaľaχ. kokšā kolať ṕīḋźŏžŏńḋźėń:*

*— 'ėχ́, ťėť, ūslę ťėzē kalattęr, ťėť, ìḱ śŏŕ som okśāžęn sŏmzęzȅńē kastarzā ḱīľḋəŕ. ȅṕ kajzan pōręnęp! — ťėť.*

*— oχmaχ, san-ľə pōręnas? — ťēśśə.*

*kāŕə kokšā vī̯ręn ši̯ramā. oDať śolBā, pōľḋźə χ́īŕəś pop:*

*— stā kajan kokšā? — ťėť.*

*— vī̯ręn ši̯ramā kajap pāťęškę! — ťėť.*

*— ʿajDā χam paDā kokšā, ḿŏń tśol iľėń? — ťėť.*

*— ȅṕ ṕiś śŏŕ som iľēḋəṕ! — ťėť kokšā.*

— no jorat́-jorat́! — ťėť, pop kalať.

lārtŕə oraʙā śìńē kokšànā, ìzē pūrɒ́ž́ə ḱiľē.

— no kokšā, ťėť, ès kaj soχā patńē, ťėť. vot jī̯ɒe̯ jarāɒe̯p sanʙā ṕŏŕľē, ťėť, jī̯ɒe̯ man ànì̯ńē ťšoχlať, èṕ aʙatpā tōχe̯p, ťėť. χŏńɒ́ž́ā jī̯ɒe̯ ḱīľə, śańɒ́ž́oχńē ťiń ḱiľ! — ťėť.

kokšā kāŕə soχā patńē. kak tōχŕə χapχaran, ji̯ttì̯ńē ti̯tsā χ́əŕťŕə. jī̯ɒe̯ tārɒ́ž́ə ḱiľē. kokšā soχā pośńē lārtŕəɒ́ē kāŕə oj ōrle̯ kažaťšťšińėχ́ ḱiľē. ḱīľɒ́ž́ə kajallā śāve̯re̯nzā χapχànā śiɒ́ėťšťšiń. lažànā te̯vārɒ́ž́əɒ́ē ḱiľē ḱīľɒ́ž́ə.

— kokšā, mā ḱīľɒ́əń χaľaχ? — ťėť.

— mā? — ťėť. ji̯ttī̯ tārɒ́ž́ə ḱiľė, ťėť, jī̯ɒe̯ χī̯śśəń ḱīľɒ́əm! — ťėť.

— no kokšā, san śi̯jas ḱiľėť poľ!

kokšànā lartsā śiɒ́ēŕɒ́ž́ə.

— no kokšā, ťėť, i̯ran ti̯r akmā kajas! — ťėť.

— jorať! — ťėť.

ťēʙŏŕ końńē tŏrɒ́ž́əśťē:

— kokšā, ťėť, tavaj ti̯jas tī̯re̯!

ti̯jāŕəś tī̯re̯.

— ʿajɒā kāje̯ʙe̯r! — ťėť.

kokšā kalať:

— ès an pur pāťe̯ške̯, ťėť, χamaχ kajzā aksā ḱiľėḿ! — ťėť.

— no jōŕə ėṕṕiń! — ťėť pāťe̯ške̯.

kokšā kāŕəɒ́ē sōtŕə ti̯rrì̯ńē. ḱīľɒ́ž́ə kajallā ūssŏŕ.

— kokšā, ťėť — pop kalať — stā ès 'ı̣śŕəń? — ťėť.

— 'ėkkaj pāťe̯ške̯, ťėť, ākne̯ jolaškī̯ jōľɒ́ž́ə, sōtre̯mɒā ṕŏŕ tak 'ı̣śŕəḿ! — ťėť.

— no ʿajɒā kokšā, ťėť, ke̯ɒart manā, stā ès ākre̯n! — ťėť.

tōχŕəś χapχaran.

— vot pāťe̯ške̯, ťėť, ak san ànā kajať oj ōrle̯ v́iťŕėχ́, ťėť, kajlā-majlā ìḱ soχā kassī̯ ańɒ́ž́aχ!

pop pŏχŕəɒ́ē śiľľēńɒ́ž́ə. ḱīľɒ́ž́əś ḱiľē.

— no māte̯ške̯, ťėť pōʙə, ṕiŕē kokšā ṕŏɒ́ėŕėť! — ťėť. stā jaras onā? — ťėť.

— jaras lažā śiɒ́ėŕḿē! — ťėť.

jārɒ́ž́əś lažā śiɒ́ėŕḿē, lažì̯ńèɒ́ē sotsā ḱīlɒ́ž́ə.

— kokšā, lažā stā? — ťėť.

— sōtre̯m, ťėť, ṕŏŕ tak ėŕėǴē 'ı̣śŕəḿ! — ťėť.

— no i̯ran, ťėť, jaras mŏǴŏr śiɒ́ėŕḿē! — ťėť.

*jārɒ́ź̌əś mŏɢŏr śiɒ́ėŕḿē, mŏɢŏrzèńèɒ́ē sotsā ḱīľɒ́ź̌ə aχaľaχ.*

*— kokšā, mŏɢŏrzam stā? — ťėť.*

*— sōtrẹm pāťẹškẹ, ťėť, ṕŏ́ŕ tak ėŕėǵē 'ịśŕəḿ! — ťėť.*

*pop kalať mātẹškịńē:*

*— no mātẹškẹ, ťėť, ṕiŕē ṕŏ́ɒ́ėŕėť kokšā, ťėť. tavaj ṕīŕəń taras, ťėť. ťśiǵėŕ mŭn kuzavʙalā śŭkkŏr, tārẹʙẹr! — ťėť.*

*χuzėḿ vịrtsā śurzan kokšā śŭkkŏrịzèńē kẹlarzā χōrɒ́ź̌ə pop kuzaṷ́əńɒ́ź̌ėń, ḱŏ́ŕzē lārɒ́ź̌ə χŏṷā. śŏ́ŕľē pop tŏrātŕə mātẹškā:*

*— mātẹškẹ, mātẹškẹ ʿajɒā tārẹʙẹr, kokšā śūrɒ́ź̌ə! — ťėť.*

*tōχŕəśťē tarāśśə. śōrẹm χīźəńɒ́ź̌ē kuzav-žẹńɒ́ź̌ē kokšā kẹśkẹrať:*

*— an kājẹr pāťẹškẹ, ťėť, èṕťē purāɒẹp! — ťėť.*

*— aχ mātẹškẹ — ťėť pop — kokšàɒā vẹrānnẹ, ťėť, ṕīŕəń χīśśəń ḱiľėť kōrẹnať!*

*— aχ ūnɒẹm pāťẹškẹ — ťėť mātẹškẹ.*

*— no mātẹškẹ, ťėť, ľėṕľē pōzanɒā ťśẹt ṕŏ́ŕ tak, ťėť, vot śanɒaraχ śiťsēssəńėχ́ vīrtsā śūrẹʙẹr! — ťėť.*

*śīťŕəś ḱŏ́ʙėŕ patńē, mŏn šū χ́ŏ́ŕńē.*

*— no pāťẹškẹ, śūrẹʙẹr 'ịńɒ́ə! — ťėť mātẹškẹ.*

*— jōŕə! — ťėť pop.*

*χōrɒ́ź̌əś kuzavzèńē.*

*— aχ pāťẹškẹ, ťėť, man kuzav majzẹraχ jūṷŏrśḱē! — ťėť.*

*— manɒā jūṷŏr mātẹškẹ! χŏžī jūṷŏr, onā śịjas!*

*— 'ėχ́ pāťẹškẹ, mannaχ jūṷŏr! — ťėzē kalať mātẹškījə.*

*— no jōŕə, sańńē śījəʙəŕ! — ťėť pop.*

*kẹlārɒ́ź̌əś śŭkkŏr mātẹškẹ kuzāṷ́əńɒ́ź̌ėń, śìḿē poślāŕəś. kokšā kalať:*

*— pāťẹškẹ èṕťē konɒaχ, manàɒā śiɒ́ēŕəŕ! — ťėť.*

*χuzėḿʙē ṕŏ́ŕľē kokšànàɒā śiɒ́ēŕɒ́ź̌əś.*

*— kokšā šū 'ŏssā ḱiľ-χā! — ťēŕəś.*

*— jorať-jorať! — ťėť.*

*kokšā šū 'ŏsmā kāŕə, pāťẹškī kalať mātẹškịńē:*

*— mātẹškẹ, ťėť, īḱḱəń vịrɒẹʙẹr jonažar, ťėť, kokšànā vịrɒārẹʙẹr man χịźā! — ťėť. śurzā kajzāssẹn, èṕ sanā ājẹkkunɒan ťŭǵŏ́ṕ, «tŏr-tŏr» — ťējŏ́ṕ, varā īḱḱəń tịtsā šŏṷā ūɒẹʙẹr!*

*vịrtsā śūrɒ́ź̌əś, poppā majrī jonažar, kokšā vīrtŕə pop χịśńē. śurzā kajzāssẹn kokšā χoššā ḱŏ́ŕzē vīrtŕə. kokšā tŏraɒať poʙā:*

*— pāťẹškẹ pāťẹškẹ tŏr-tŏr, ťėť, kokšā śurzā kāŕə! — ťėť.*

*tŏrʊ́ʒəśťə tɨ̯tŕəś mātęśkęnā ōrɨ̯ńʊ́ʒėń-allɨ̯ńʊ́ʒėń pŏ́rŕėɣ́, ūtŕəś šŏɣā.*

*— no spassɨ̯p pāťęśkę, mātęśkā ūtręmęr! — ťėť.*

*— 'ėɣ́ kokšā, ès jōlʊęn-ɨ̯? — ťėť.*

*— èṕ jōlʊęm pāťęśkę! — ťėť. śiľľėńʊ́ən-ī pāťęśkę? — ťėť kokšā.*

*— śiľľėńmėń-śiľľėńmėń kokšā. kajzā pōrẹn ès man púŕťŕē, èṕ purmāstẹp sanʊalā!*

*jōlʊ́ʒə pāťęśkę onʊaɣ́, kīlʊ́ʒə kokšā pāťęśkę púŕťńē, χaľʊ́ē poľin onʊā pōrẹnať.*

Egy öreg embernek volt három fia, az egyik tar volt. Az idősebbik fia elment szolgálatot keresni. Az úton menvén-menvén, szembe találkozott a pappal.

— Hová mégy fiam? — mondja.

— Szolgálatot keresni! — mondja.

— Nosza, hozzám szolga kell, száz rubelt adok, csak nem (szabad) megharagudni. A mint megharagszol, le kell vágni az orrodat (orrot). Ha én megharagszom, az enyémet is le kell vágni! — mondja.

Megérkeztek hát haza a paphoz. Másnap a pap elküldte a szolgáját szántani (az eke mellé):

— No — mondja — eredj szántani, hadd küldöm én el veled a kutyát. A mikor a kutya megjön, akkor gyere (haza). Én magam fogok elmenni ételt vinni! — mondja.

Szántott-szántott, este lett. A kutya elment haza, a szolga is kifogta a lovát és haza ment. Így szól a pap:

— Megharagudtál-e (vagy) mi? — mondja.

— Hogyne haragudnék az ember — mondja — naphosszat éhes (vagyok)! — mondja.

— No megharagudtál, hát (és) le kell vágni az orrodat! — mondja.

Levágta az orrát. A szolga haza ment, orra sincsen, pénze sincsen. Haza ment:

— Hej — mondja az öccse — itt sem tudtál megélni, az orrodat is levágattad — mondja. Ha én elmegyek, meg fogok élni — mondja.

Másnap elment az öccse szolgálatot keresni. Menvén-menvén szembe találkozott a pappal.

— Hová mégy fiam? — mondja.

— Szolgálatot megyek keresni! — mondja.

— Gyere hozzám szolgának! — mondja.

— Mennyit adsz? — mondja.

— Hadd adok száz rubelt! — mondja.

Így szól a szolga:

— Ha kétszáz lesz, hadd megyek el! — mondja.

— No gyere, jó lesz hát! — mondja. Kétszáz rubelt adok, csak nem (szabad) megharagudni. A mint megharagszol, le kell vágni az orrodat. Ha én megharagszom, az enyémet is le kell vágni! — mondja.

Haza érkeztek a paphoz.

— No fiam — mondja, — eredj szántani — mondja másnap — ehol hadd küldöm én el veled a kutyát — mondja. A mikor a kutya megjön, csak akkor gyere (haza) — mondja. Én később el fogok menni ételt vinni — mondja.

Szántott-szántott, ételt hozni nem jött ki a pap. Dél is elérkezett, este is lett, (még) sincs. A kutya felállott, és a mint este lett, haza ment. A kutya (hazamenetele) után a lovat kifogta és a szolga is haza ment. Így szól a pap:

— No szolga — mondja — megéheztél (megéhezett a gyomor)? — mondja.

— Hogyne éhezném meg, naphosszat éhes (vagyok)! — mondja.

— Megharagudtál-e (vagy) mi? — mondja, így szól a pap a szolgának.

— Hogyne haragudnék az ember, naphosszat éhes (vagyok)!

— No ha megharagudtál, hozd ide — mondja — az orrodat, le kell vágni!

Az orrát levágta. Elment és haza ment, a kétszáz rubel sem volt meg, (csak) üresen. A tar nevet a bátyján:

— Hej — mondja, — okosnak nevezitek (magatokat) — mondja, — kétszáz rubelnyi pénzért levágatjátok az orrotokat. Ha én elmegyek, meg fogok élni! — mondja.

— Ostoba, te élsz-e meg? — mondják.

Elment a tar szolgálatot keresni. Megy az úton, szembe találkozik (vele) a pap:

— Hová mégy tar? — mondja.

— Szolgálatot megyek keresni batyuska!*) — mondja.

— Gyere hozzám tar, mennyit kérsz (veszel) — mondja.

— Én háromszáz rubelt kérek! — mondja, így szól a pap.

Felültette a tart a kocsira, elvitte haza.

— No tar — mondja, — te eredj szántani — mondja. Ehol elküldöm veled együtt a kutyát — mondja. A kutya ismeri az én földemet, én ki fogok menni étellel — mondja. A mikor a kutya (haza) fog jönni, csak akkor gyere (haza)! — mondja.

A tar elment szántani. A mint kiment a kapun, a kutyát megfogva elverte. A kutya elszaladt haza. A tar letette az ekét, és elment haza a mezőn keresztül (a míg csak keresztül nem ment). Visszafordulva megjött a kapúig (a míg csak a kapúhoz nem ért). A lovat kifogta és haza jött.

— Tar, miért jöttél már meg? — mondja.

— Miért? — mondja. A kutya elszaladt haza — mondja, — a kutya után jöttem! — mondja.

— No tar, te alighanem ehetnél!

A tart leültetve jóltartotta (megetette).

— No tar — mondja, — holnap el kell menni gabonát vetni! — mondja.

— Jól van! — mondja.

Másnap felkeltek, és:

— Tar — mondja — nosza (kocsira) kell rakni a gabonát! (Kocsira) rakták a gabonát.

— Gyere, el fogunk menni! — mondja.

Így szól a tar:

— Te ne menj batyuska — mondja, — hadd vetem én el magam! — mondja.

— No jó lesz hát! — mondja a batyuska.

A tar elment és eladta a gabonát. Részegen jött vissza.

— Tar — mondja, így szól a pap — hol ittál te? — mondja.

— Tyű batyuska — mondja — vetés maradéka maradt, eladtam és ittam egy kicsit! — mondja.

— No gyere tar — mondja, — mutasd meg nekem, hol vetettél te? — mondja.

---

*) Oroszosan így szólítják meg a papot.

Kimentek a kapún.

— Lám batyuska — mondja, — ehol megy a te földed keresztül-kasúl a mezőn — mondja, — össze-vissza csak két barázda!*)

A pap nézte és haragudott. Haza jöttek.

— No matuska**) — mondja a pap, — minket a tar tönkretesz! — mondja. Hová kellene (kell) őt küldeni? — mondja.

— El kell küldeni lovat legeltetni! — mondja.

Elküldték lovat legeltetni, a lovat is eladta.

— Tar, hol (van) a ló? — mondja.

— Eladtam — mondja — egy kis pálinkát ittam! — mondja.

— No holnap — mondja, — el kell küldeni ökröt legeltetni! — mondja.

Elküldték ökröt legeltetni, az ökröket eladva, üresen jött meg.

— Tar, hol (vannak) az ökrök? — mondja.

— Eladtam batyuska — mondja, — egy kis pálinkát ittam! — mondja.

A pap így szól a matuskának:

— No matuska — mondja, — minket tönkretesz a tar — mondja. Nosza mi fussunk el — mondja. Tegyünk a nagy kosárral kenyeret (az útra), el fogunk menekülni! — mondja.

Mikor ők maguk (lefeküdve) elaludtak, a tar kenyerüket kirakta a pap kosarából, beleült ő maga. Éjjel a pap felkeltette a matuskát:

— Matuska, matuska, gyere, el fogunk menekülni, elaludt a tar! — mondja.

Elmentek és menekülnek. A hátukon (hát mögött) a kosár belsejében kiabál a tar:

— Ne menjetek batyuska — mondja, én is megyek! — mondja.

— Jaj matuska — mondja a pap, — a tar is felébredt — mondja, — úgy látszik, jön mi utánunk!

---

*) A kocsiútat mondja a pap földjének.

**) A pap felesége (megszólítás).

— Jaj elfáradtam batyuska — mondja a matuska.

— No matuska — mondja, — akárhogyan van is, tűrj egy keveset — mondja, ahol, mihelyt amodébb érünk, le fogunk feküdni! — mondja.

Odaérkeztek a hídhoz, a nagy víz partjára.

— No batyuska, aludni fogunk immár! — mondja a matuska.

— Jó lesz! — mondja a pap.

Letették a kosarakat.

— Jaj batyuska — mondja, — az én kosaram módfelett nehéz! — mondja.

— Az enyém is nehéz matuska! A melyik nehéz, azt kell megenni!

— Hej batyuska, az enyém nehéz! — mondva így szól a matuska.

— No jó lesz, a tiédet fogjuk megenni! — mondja a pap.

Kivették a kenyeret a matuska kosarából, elkezdtek enni. Így szól a tar:

— Batyuska én is itt (vagyok), nekem is adjatok enni (engem is etessetek meg)! — mondja.

Magukkal együtt a tarnak is adtak enni.

— Hej tar, meríts vizet (vizet merítve jőjj)! — mondták.

— Jól van, jól van! — mondja.

A tar elment vizet meríteni, a batyuska így szól a matuskának:

— Matuska — mondja, — ketten egymás mellett fogunk feküdni — mondja, — a tart oda fogjuk fektetni az én hátam mögé! — mondja. Ha elalszik, én téged oldalba foglak lökni, és (azt) fogom mondani «kelj fel, kelj fel», azután mind a ketten megfogva a vízbe fogjuk dobni!

Lefeküdtek (lefeküdve aludtak), a pap meg a felesége egymás mellett, a tar odafeküdt a pap háta mögé. A mikor elaludtak, a tar közébük feküdt. A tar felkelti a papot:

— Batyuska, batyuska kelj fel, kelj fel — mondja, — a tar elaludt! — mondja.

Felkeltek és megfogták a matuskát lábánál-kezénél egyszerre, beledobták a vízbe.

— No köszönöm batyuska, beledobtuk a matuskát! — mondja.

— Hej tar, te (életben) maradtál? — mondja.

— Én (életben) maradtam batyuska! — mondja. Megharagudtál-e batyuska? — mondja a tar.

— Nem haragudtam meg, nem haragudtam meg tar. Eredj és élj te az én házamban, én nem megyek teveled!

A batyuska ott maradt, a tar eljött a batyuska házába, még most is (legyen) ott él! (vPK.)

### 18. Az erdei rém.*)

*ṕəŕŕē ṕiś śi̯n vęrmanā pūžęt kasmā kajāśśə, ťéť. kassan-kassan kuzèńē vęrmanDā kaś pulat. śəŕ ṕiť ťəťťəḿ pūlnę. śāvęnBā kuzėḿ ńiśtā kajmā aptęrazā ṕəŕ śū̃ľə tū śìńē χęBarzā ṕīżəšťē ṕəŕ śəŕē vī̯rtnę. śav vęχętrā śanDālęk χap-χurā ṕəľəť χuplazā śiľ-tęvęl tuχattā kuzèńē ṕīżəšńèḋè jętsā kajzā ṕiś śəŕē praχat. ṕəŕńē àr-śurrī̯ šęDękńē pi̯rzā prāχnę. àr-śurrī̯ kū śi̯nnā an tuχājDęr ťėzē ťśazraχ šęDęk ùmńē ḱəŕėššėḿḂē ṕīḋəŕzē χūnę. śaplā kū śi̯nnā àr-śurrī̯ ḿəń ḱīľḋźə, vęl śiḋėŕzē χęjḂē ṕəŕľē ṕiś ūjęχťśėń usrānę. ṕiś ūjęχ χuš-ši̯ńḋźē kuzėń īǴə àḋźā śuralat. śak aḋźazėń ṕəŕ jēńə χap-χurā ùť pulat, ťėḂəŕ jēńə šap šūrę pulat. ṕəŕŕē śaplā àr-śurrī̯ ṕəŕ ėŕńėťś-ťśėń śüŕėḿē kajzan kū śi̯n azaplaŋGalazā šęDękran χęDęlzā tuχattā ḱiľńē tarat. kajat-kajattā ṕəŕ ši̯v χəŕńē śiḋėť. kū ši̯v ūrlę ńījėṕľèḋē kaśmā śuk pūlnę ìžē ṕəľḿėzėń. šī̯vęn ľėš jėńḋźē χālęχ ūDę vaľėšḿē tūχnę pūlnę. kū śi̯n śavzèńē kurattā ťśun χavāľəḂē ťēḿəń ťəŕľə kęškęrnę:*

*— tarχāššęn manā ľėš jėńńē kaźāręr-χā! — ťēńə.*

*kūnęn χęjī̯, sęńə àr-śurrī̯ pańḋźē pūręnnì̯Ḃē χuralzā kājnę. śāvęnBā śi̯nzėḿ kęnā kurzan:*

*— ṕīŕəń kuźā uzal kūręnat puľ! — ťėzē χęrazā ū̃ḱńə. śaBaχtā varā vęzėń χušši̯ńḋźėń ṕəŕŕē χęramanDaraχχī̯ ḱəḂìzèńē χi̯vzā ši̯vā siḱsē iššē kāśnęDā ľėš jėńḋźī śi̯nnā śūręm śìńē urtsā jarzā ťėḂəŕ jėńńē kaźārnę. kuzėḿ śurrì̯ńē iššē śiťsėń χajχī̯ àr-śurrī̯ — 'i-χ́i-χ́iḱ . . . ťijē-ťijē kęškęrzàDā śīťńə. kuzėḿ unťśťśėń χęDęlnę.*

---

*) L. Dr. Mészáros Gyula: A csuvas ősvallás emlékei. 51—52.

*kū àr-śurr̨ pańźē pūr̨ennę śi̯n ṕəɒəńʉē 'ęnzęr pūlnę, ṕər ér̂ńēr̂éń tiń vęl χęjʉē ńəń pulńi̯zèńē kalazā pānę. śaplā varā vęl àr-śurr̨ŕéń χęɒęlzā ḱiľńē tāvęrę̄nnę.*

Egyszer három ember elmegy az erdőbe hársfa-héjat vágni (azt mondja). Vágva-vágva az erdőben, beesteledik rájuk. Az éjszaka nagyon sötét volt. Ezért ezek kétségbeesvén hogy sehova nem tudnak menni, felmászva egy magas hegy tetejére, mindahárman egy helyre feküdtek. Ekkor az idő korom-fekete felhővel lévén beborúlva szél-vihar támad, és ezeket, mind a hármójukat felkapva, három helyre veti. Az egyiket az erdei rém lyukába vetette. Az erdei rém ezt az embert, hogy ki ne mehessen, a lyuk elébe hamar szálfákat téve, bezárta. Így ezt az embert az erdei rém, a mi jött avval etetve, magával együtt három hónapig táplálta. Három hónap alatt ezeknek két gyermekük születik. Ezen gyermekeknek egyik fele korom-fekete test (lesz), a másik fele hó-fehér (lesz). Egyszer a mint így az erdei rém egy hétig elment járkálni, ez az ember veszkölődve kimenekül a lyukból és haza szalad. Megy-megy és odaér egy víz partjára. Ezen a vízen, úszni nem tudva, sehogyan sem lehetett keresztülmenni. A víz túlsó oldalán a nép szénát osztani kijött volt. Ez az ember ezeket meglátja és szíve örömében igen nagyon kiabált:

— Az istenért hej, vigyetek át engem a túlsó oldalra! — mondta.

Ennek, az erdei rémmel együtt (mellette) való élete alatt, ő maga, az arcza megfeketedett. Ezért az emberek őt meglátván:

— Alighanem a mi szemünkbe a gonosz látszik! — mondva megijedtek. Mégis aztán közülök egy bátrabbik, az ingeit levetve, a vízbe ugorva átúszott, és a túlsó parti embert a hátára ültetve, átvitte a másik oldalra. A mikor ezek a közepéig úsztak, az az erdei rém — *'i-ɣi-ɣiḱ* . . . szókat (szólva-szólva) kiabálva odaérkezett. Ezek addig megmenekültek.

Ez az erdei rém mellett élt ember egészen buta lett, csak egy hét mulva mondta el, hogy mi történt övele. Így aztán attól az erdei rémtől megszabadulva haza tért. (aU.)

## 19. A mostoha-anya.

*ṕŏ̆ŕ śi̯n ìḱ χut alānnę. malᴅanχī̯ āręḿəńᴅ́ż́ėń àᴅ́ż́ā jōlnę. àmā śorī̯ āmęš kū àᴅ́ż́ànā joratmāŕəᴅ́ē òʙęškì̯ńē kalať:*

*— kajzā jaras kęnā vŏrmanā! — ťėť.*

*àᴅ́ż́ā onā īľťŕəᴅ́ē kęzėjànā pŏrżā tolᴅārᴅ́ż́ə. onā āššə ìzē kāŕə vęrmanā. àᴅ́ż́ā pŏrżā tŏksā kāŕə śol śìńē.*

*— àᴅ́ż́am — ťėť —, śi̯rlā pośtarzā śüŕè śakkęnᴅā — ťėť —, ēʙə śanᴅā vōᴅę śorāᴅęp! — ťėť.*

*jomanᴅan tokmaɢā śi̯χsā jārᴅ́ż́əᴅ́ē āššə, śiľʙē solɢalanzā śāʙęnať tokmak joman śomńē. àᴅ́ż́ī̯ χ́ŏʙŏ̆ŕᴅ́ėzē śi̯rlā pośtarať onā iľťsē, āššə vot śorať ťėzē. àᴅ́ż́ī̯ kaś polzan kajzā pŏχŕəᴅ́ē śiľʙē solɢalanzā śāʙęnzā tŏrať tokmak joman śomńē. àᴅ́ż́ī̯ māɢęrzaχ jārᴅ́ż́ə.*

*— stā kajas 'ı̣ńᴅ́ə — ťėť —, kaś pōľᴅ́ż́ə! — ťėť.*

*ṕŏ̆ŕ uślaŋɢęnā kāŕəᴅ́ē kaʙanzam larāśśə. kaʙan tŏrńē χęʙārᴅ́ż́əᴅ́ē lārᴅ́ż́ə àᴅ́ż́ā. pūrᴅ́ż́əś von-īɢə kaᴅ́ż́aɢā, àᴅ́ż́ā χ́ŏʙŏ̆ŕᴅ́ėzē jorlamā taprātŕə:*

*— mŏjrī̯ v́ŏ̆żə ḱŏ̆ḿŏ̆ľ — ťėť,*
*ťśŏ̆ťśťśī v́ŏ̆żŏ̆ńᴅ́ż́ē sŏ̆ť — ťėť.*

*kaᴅ́ż́aɢazam χ́ŏʙŏ̆ŕᴅ́ēŕəśťē okśā tŏksā χęvārᴅ́ż́əś. àᴅ́ż́ā ìŕ śińᴅ́ż́ėń āńᴅ́ż́ə kaʙan tŏrŏńᴅ́ż́ėń, okśànā pośtarzā īľᴅ́ż́əᴅ́ē śol topsā ḱiľē kāŕə. àmā śorī̯ āmęš okśā topsā pūrnęžęn ṕīᴅə χ́ŏʙŏ̆ŕᴅ́ēŕə:*

*— χam àᴅ́ż́ànàᴅā jaras stari̯k! — ťėť. ès ḿŏ̆ń kalāręn kaᴅ́ż́aɢazèńē? — ťėť, kajranχī̯ āręm i̯jᴅať.*

*— èṕ kalāręm — ťėť — «mŏjraɢì̯ńē śapsā χożas» ťėzė kęśkęrzā lārᴅęm — ťėť. śapsā χożasran χŏrazā okśā tŏksā χęvārᴅ́ż́ə! — ťėť.*

*āššə kajranχī̯ āręm àᴅ́ż́ì̯ńē ùt ḱūľᴅ́ż́əᴅ́ē kaʙan kotńėχ́ jėśśē χęvārᴅ́ż́ə. ji̯ttī̯ üľėť ḱiľᴅ́ē:*

*— v́iľḿē kaɢan pojzā ḱīľńə — ťėť —, pojmā kaɢan v́iľzē ḱīľńə! — ťėť.*

*— toχ! — ťėť, ji̯ttì̯ńē kęśkęrať āmęžə, śatmārośśì̯ʙē χęvalať.*

*— stari̯k kaj-χā ùt ḱüľzē — ťėť —, àᴅ́ż́ā okśā śŏḱľėzē ḱiľēmaś poľ! — ťėť.*

*àᴅ́ż́ī̯ patńē ùt ḱüľzē kāŕəᴅ́ē von-īɢə tokmak pī̯rnęᴅā v́ėżėχ́ śìzē jārnę àᴅ́ż́ì̯ńē. stari̯k kajallā māɢęrzā ḱīľᴅ́ż́ə.*

Egy ember kétszer házasodott. Előbbi feleségétől gyermek maradt. A mostoha anyja ezt a gyermeket nem szerette és az urának (így) szól:

— Elmenve el kell ereszteni ezt az erdőbe! — mondja.

A gyermek azt meghallotta és a zsebét megtöltötte borsóval (zsebébe borsót töltött). Azt az apja elvitte az erdőbe. A gyermek borsót szórt (szórva ment) az útra.

— Gyermekem — mondja, — szedj (szedve járj) itt epret — mondja, — én itt fát hasogatok! — mondja.

Az apja a tölgyfához odaakasztotta a bunkót és a széllel lóbálózva odaverődik a bunkó a tölgyfa oldalához. A gyermek örvendezve szed epret, a míg azt hallja, azt hivén (mondva), hogy apja fát hasogat. A gyermek, a mint este lett, elment, megnézte és a széllel lóbálózva odaverődik a bunkó a tölgyfa oldalához. A gyermek sírva fakadt.

— Hova menjek már — mondja, — beesteledett! — mondja.

Egy tisztáshoz ment és (ott) kazalok vannak (ülnek). A gyermek felmászott a kazal tetejére és leült. Odament tizenkét kecske, a gyermek örvendezve dalolni kezdett:

— Szarva vége ezüst — mondja,
Csöcse végén tej — mondja.

A kecskék megörültek és pénzt szórtak oda (szórva ott hagytak. A gyermek reggel leszállt a kazal tetejéről, a pénzt összeszedte és az útat megtalálva haza ment. Mostoha anyja nagyon megörült, mivel pénzt talált.

— Az én gyermekemet is el kell ereszteni öreg! — mondja. Te mit szoltál a kecskéknek? — mondja, kérdi az utóbbi asszony.

— Én (így) szóltam — mondja, — «szarvát megcsapva el kell hasítani», folyton ezt kiáltottam (mondva kiáltva ültem) — mondja. Attól félve, hogy megcsapva elhasítják, pénzt szórtak oda (szórva otthagytak)! — mondja.

Az apja befogta a lovat és az utóbbi asszony gyermekét a kazal tövéhez vivén otthagyta. A kutya tutul a háznál:

— A halni menő meggazdagodva jött meg — mondja, — a gazdagodni menő halva jött meg! — mondja.

— Eredj ki! — mondja, rákiált a kutyára az anyja, a palacsintasütő nyelivel kergeti.

— Hej öreg, eredj a kocsival (lovat befogva) — mondja, — a gyermek a pénzt czipelve valószínűleg nem tud jönni! — mondja.

Lovat fogva elment a gyermekéhez és tizenkét farkas odament és egészen megette a gyermeket. Az öreg sírva jött visszafelé. (vPK.)

## 20. Hüvelykújj-gyermek.

*śiŋ̇ʒi̯n ABAT oʒ̈ʒ̈tmā tʒ̈rʹźə, χʒ̈jẹ ťśʒ̈ľeť kozarBalā. χi̯ľeχ śi̯ńē larDatšẹn, pornʲi̯ńē kassā tātŕə. šor tʒ̈ttgrBalā ťšʒ̈rGazā χʒ̈rʹźə pornʲi̯ńē, pʒ̈ľʹźə ȧʹźā.*

*— ABat jèśḿē kajatn·i̯? — ťèť.*

*poś pornā ȧʹźā ABat jèśḿē kārəʹźē soχā soχalānẹ śʒ̈ŕē, lažā χʒ̈lχi̯ńē kʒ̈ŕzē lārʹźəʹźē tẹvātlẹ śāvẹrẹńʹźə, lažā ti̯tsȧDā ťšārẹnmaś. vʒ̈rẹzam kʒ̈rʹźəśťē*

*— soDatn-i̯ konā? — ťèzē i̯Dāśśə soχā soχalaGanDan.*

*— soDap — ťèť —, χʒ̈ŕʒ̈χ som! — ťèť.*

*sʒ̈tŕə χʒ̈ŕʒ̈χ somā poś pornā ȧʹźȧnā. vʒ̈rẹzam ïľʹźəžə, kārəś vurrā. kʒ̈ŕťsē jārʹźəś AMBarā:*

*— śïʹźə vurrā śïʹźə kʒ̈ʹBē śiʹbéť-ï? — ťèzē kẹśkẹrať.*

*χoži̯zèm tʒ̈χŕəśťē vurri̯zèńē ti̯tŕəžə. poś pornā ȧʹźā χʒ̈mlaśńē kʒ̈ŕzē lārʹźə. šiŋ̇rārəś, toBèmārəś onā. χʒ̈ŕ-ārẹmzam 'əńē sùmā purzan 'əńèzèńē χʒ̈lχi̯ńē kʒ̈ŕzē larať, nistanDā 'əńē sʒ̈ʒ̈ẹmāśśə. jatlažāśśə 'əńïzèńʹbéľē, varā poś pornā ȧʹźȧnā χoraśkẹ ji̯Dẹ ti̯tsā śi̯ŕə.*

A menyecske hozzálátott (felállott) ételt melegíteni, gyújtófát hasogat bárddal. Mivel a gyújtófának való fára tartotta (a kezét), az ujját levágta. Fehér keszkenővel becsavarta az ujját, gyermek lett (belőle).

— Elmégy-e ételt vinni? — mondja.

A hüvelykujj-gyermek elment ételt vinni a szántóhelyre, és beleült a ló fülébe, és négyet fordult, a ló, ha fogják, sem áll meg. Meglátták a rablók, és

— Eladod-e ezt? — mondva kérdik a szántogatóktól.

— Eladom — mondja, — negyven rubel! — mondja.

Eladta negyven rubelért a hüvelykujj-gyermeket. A rablók fogták, elmentek rabolni. Beeresztették a hambárba:

— Hét rablónak hét ing elég-e? — mondva kiabál.

A gazdáék kimentek és a rablókak megfogták. A hüvelykujj-gyermek a komló közé menve leült. Keresték, nem találhatták őt. A mikor az asszonyok tehenet fejni mentek, beleült a teheneknek a fülébe, a tehenet sehogyan sem tudták megfejni. Szitkozódnak a tehenekkel. Azután a hüvelykujj-gyermeket a fekete kutya megfogta és megette. (vPK.)

## 21. A ravasz tolvaj.

*p̄ĕď'ər jātlę vęrę pūlnę, pər ulButpā tavlāšnę vęl. ulBut kalānę:*

*— mānęn 'ęjęr pur, ťēńə, śavnā vęrlajatn-ā? — ťēńə.*

*— vęrlap, ťēńə.*

*ulBut kalānę:*

*— vęrlajmęn, ťēńə.*

*kū kalānę:*

*— vęrlap, ťēńə.*

*— nū, ķəžər ķiľ! — ťēńə.*

*vęrę ķiľńē pūlnę. kaś pulzan, ulBut śi̯vęrzan-śi̯vęrzan vęrę pi̯nę. pi̯nęDā ķəńə. ķəńəďē ulBūDęn tumDi̯rzèńē tę̯χęnnęDā tulā tūχnęDā kęškęrnę tarźi̯zèńē:*

*— lažànā ķŭľər, ťėńə, kajmalli̯ śər pur, ťēńə.*

*tarźi̯zèń ti̯Dāśśəďē küľēśśə 'ęjęrā. kū vęrę ulButpėķ larzā tuχsā kajat. ulBut iŕźi̯ńē tęrattā 'ęjęrā pę̯χat. 'ęjęri̯ śuk ťėť. tarźi̯zèńē kalat:*

*— 'ęjęrā ńəžəń vęrlāttęrę̄r? — ťėť.*

*unDan varā ulBut kajzā pę̯χat p̄ĕď'ər patńē:*

*— p̄ĕď'ər ķiľďė-ī? — ťėť.*

*ārę̄ńə kalat:*

*— ķiľďē śuk, ťėť.*

*ulBut kalat:*

*— 'śtā kājnę? — ťėť.*

*ārę̄ńə kalat:*

*— vęl ėŕėķ 'əžėť, taBak turDat, ťėť.*

*ulBut kalat:*

— *tʂ́əńzə̄ kiľ χaľ!* — *tə̀ť.*

*ārɐ̨ńə kajzā tʂ́əńzə̄ kiľə̀ť.*

— *nū pə́ɒ̄əŕ, vɐ̨rlārɐ̨n-am, tə̀ť, 'ɐ̨jɐ̨rā?*

— *vɐ̨rlārɐ̨m, tə̀ť, sūtrɐ̨m, tə̀ť, ukśi̯ńə̄ 'əśśə̄ pəɒ̄ə́ŕɒəm, tə̀ť.*

*unɒan varā ulɒut kalat taɒā:*

— *nū, kɐ̨nā vɐ̨rlārɐ̨n, mānɐ̨n ukśànā vɐ̨rlajatn-ā?* — *tə́ńə.*

— *vɐ̨rlap, tə́ńə.*

— *nū, kəżəŕ pi̯r ə́ppiń!* — *tə́ńə.*

— *jūŕə, tə́ńə.*

*ulɒut tāvɐ̨rnattā aŕʑ́i̯ śi̯ńə̄ χɐ̨ɒarzā vi̯rɒat. təťťəm pulzan, śəŕlə̄ pə́ɒəŕ kajat mazar śi̯ńə̄. χaľŕə́ɣ-kɐ̨nā vīľńə śi̯n pūlnɐ̨, kajattā śaɣnā iľzə̄ kiľə̀ť. kiləťťə̄ ulɒūɒɐ̨n tʂ́ūŕə̄ɒʑ́i̯ńə̄ iľə̀ť, vīľńə śi̯nnā maldan ťəŕtsə̄ kūŕə̀ť. ulɒut tɐ̨rattā kassā praχattā:*

— *nū pə́ɒəŕə̄ pəɒ̄ə́ŕɒəm!* — *tə̀ť.*

*'ɐ̨laɣ śi̯ńə̄ ťijəťťə̄ mazar śi̯ńə̄ pi̯ɒarzā i̯zə̄ kajat. ulɒutsə̀m tuχsā kajzan pə́ɒəŕ kəŕə̀ťťə̄ ukśi̯ńə̄ i̯zə̄ tuχat.*

*ulɒut kalat:*

— *aχ, tə̀ť, ukśànàɒā i̯zə̄ kājnɐ̨ ikkə̀ń!* — *tə̀ť.*

*ulɒut puɒā kurattā puppā kalażat:*

— *vɐ̨t, pə́ɒəŕ vɐ̨rɐ̨, tə̀ť, mānɐ̨n laʑ̇ànàɒā vɐ̨rlāŕə, ukśā aŕʑ́i̯ śi̯ńə̄ χam χɐ̨ɒarzā vɐ̨rtnɐ̨-tʂ́ťʂə́, aplàɒā ukśànā vɐ̨rlāŕə, tə̀ť.*

*pup kalat:*

— *mānɐ̨ńńə̀ɒə̄ vɐ̨rľə-ʑi̯?* — *tə̀ť.*

*pə́ɒəŕ patńə̄ kajat pup, pə́ɒəŕə̄ kalat:*

— *ə̄zə ulɒūɒɐ̨n laʑ̇i̯ńə̀ɒə̄ vɐ̨rlānɐ̨, ukśi̯ńə̀ɒə̄ vɐ̨rlānɐ̨, tə̀ť. mānɐ̨nɒā ukśā pur, mānɐ̨ńńə̀ɒə̄ vɐ̨rlājɐ̨n-ā?* — *tə̀ť.*

— *vɐ̨rlap, tə̀ť.*

— *nū kəżəŕ pi̯r ə́ppiń!* — *tə̀ť.*

*pup tāvɐ̨rnattā aŕʑ́i̯ śi̯ńə̄ ārɐ̨ńəɒə̄ i̯ɑ́əšťə̄ χɐ̨ɒarzā vi̯rɒūśśə. pə́ɒəŕ pi̯rat, pi̯rattā tʂ́iŕɑ́ū patńə̄ tʂ́ārɐ̨nat. kəŕə̀ť tʂ́iŕɑ́əɣ́ə̄, tʂ́an śaɒat. pup sazārɒɐ̨k siksə̄ tɐ̨rat:*

— *ńəń pūlnɐ̨?* — *tə̀ť.*

*kajat tʂ́iŕɑ́əɣ́ə̄, pi̯rat, kəŕə̀ť:*

— *aχ tūrɐ̨!* — *tə̀ť.*

*pə́ɒəŕ kalat:*

— *ə̀p χam tūrɐ̨, tə̀ť, sanā śüľɒī patšàlɐ̨χā iľńə̄ kiľɒə̀m, tə̀ť. ukśùzə̀ńə̄ i̯zə̄ kiľ, tʂ́iŕɑ́əɣ́ə̄ χɐ̨var, tə̀ť. sanā śüľɒī patšàlɐ̨χrā ukśā taɒā nummaj pūlə, tə̀ť.*

*pup ukśi̱ńē ìzē ḱiľzē larᴅat, χe̱j:*

*— śüľᴅī patšàle̱χā kajap, ťėť.*

*unᴅan varā puʙā mi̱žuɢā ťśiɢėťťē, v́əŕėńʙ́ē ťśan patńē turtsā χe̱ʙārtne̱. śüľᴅėńėχ́ jarā pāne̱. pup v́īľńə varā, ṕēᴅəŕ ukśi̱ńē ìzē kājne̱. ṕēᴅəŕ pūjne̱, χaľᴅė puli̱n pujan pūre̱nat.*

Volt egy Péter nevű tolvaj, az egy urasággal czivakodott. Az uraság így szólt:

— Van nekem egy csődöröm (azt mondta), el tudod-e azt lopni? (azt mondta).

— Ellopom (azt mondta).

Az uraság így szólt:

— Nem tudod ellopni (azt mondta).

Ez így szólt:

— Ellopom (azt mondta).

— No gyere el ma éjjel! (azt mondta).

A tolvaj ráállott, hogy elmegy (eljönni lett). A mint este lett, az uraság aludván-aludván a tolvaj elment. Elment és bement. Bement és az uraságnak a ruháit felhúzta és kiment. Kiment és kiáltott a szolgáknak:

— Fogjátok be a lovat (azt mondta), valahová el kell menni (elmenendő hely van) (azt mondta).

A szolgák megfogják és befogják a csődört. Ez a tolvaj, mintha az uraság volna, felülvén elment. Az uraság reggel felkel és megnézi a csődört. A csődör nincsen (azt mondja). Így szól a szolgáinak:

— Miért lopattátok el a csődört? (azt mondta).

Az uraság azután elnéz Péterhez:

— Itthonn van-e Péter? (azt mondja).

A felesége így szól:

— Nincs itthonn! (azt mondja).

Az uraság így szól:

— Hová ment? (azt mondja).

A felesége így szól:

— Ő pálinkát iszik, dohányzik (azt mondja).

Az uraság így szól:

— Hívjad (haza) mindjárt! (azt mondja).

A felesége elmenvén (haza) hívja.

— No Péter, elloptad-e (azt mondja) a csődört?

— Elloptam (azt mondja), eladtam (azt mondja), a pénzt elittam (azt mondja).

Azután az uraság megint így szól:

— No, ezt elloptad, a pénzemet el tudod-e lopni? (azt mondta).

— Ellopom (azt mondta).

— No, ma éjjel gyere el hát! (azt mondta).

— Jól van! (azt mondta).

Az uraság hazamegy, és a láda tetejére felmászva alszik. A mint sötét lett, éjjel elmegy Péter a temetőbe. Volt egy csak a nemrégiben meghalt ember, elmegy és elhozza azt. Eljön és kiveszi az uraság ablakát, a halott embert előre bedugja. Az uraság felkel és levágja:

— No, Péterrel végeztem! (azt mondja).

Kocsira rakja és elviszi a temetőbe eltemetni. A mint az uraság elment, Péter bemegy és elviszi a pénzt.

Az uraság így szól:

— Jaj (azt mondja), a pénzt is elvitte! (azt mondja).

Az uraság meglátja a papot és beszélget a pappal:

— Lám, a Péter tolvaj (azt mondja), a lovamat is ellopta, a pénzes-ládára felmászva én magam feküdtem rajta, még úgy is ellopta a pénzt (azt mondja).

A pap így szól:

— Az enyimet is el fogja-e lopni? (azt mondja).

Elmegy a pap Péterhez, így szól Péternek:

— Te az uraságnak a lovát is elloptad, a pénzét is elloptad (azt mondja). Nekem is van pénzem, az enyimet is el tudod-e lopni? (azt mondja).

— Ellopom (azt mondja).

— No, ma éjjel gyere el hát! (azt mondja).

A pap hazamegy és a feleségével ketten, a láda tetejére felmászva felfeküsznek. Péter elmegy, elmegy és megáll a templom mellett. Bemegy a templomba, meghúzza a harangot. A pap azonnal felugrik:

— Mi történt? (azt mondja).

Elmegy a templomba, odamegy, bemegy:

— Jaj istenem! (azt mondja).

Péter így szól:

— Én magam (vagyok) az isten (azt mondja), eljöttem, hogy téged a mennyországba vigyelek (azt mondja). A pénzeidet hozd el, hagyd a templomban (azt mondja). Neked a mennyországban még több pénzed lesz (azt mondja).

A pap a pénzét elhozva leteszi, ő maga:

— Megyek a mennyországba (azt mondja).

Azután a papot beledugja egy zsákba, és kötőfékkel felhúzta a harang mellé. A magasból leeresztette. A pap meghalt azután, Péter elvitte a pénzét. Péter meggazdagodott, még most is gazdagon él. (aU.)

## 22. Az ostoba.

*ṕəŕ uχmaχ pazarā kajat, ťėť. pazarᴅā kū səᴅėľ iľėť, taᴅā kāžęk, ťšāškę, śū, tęvar iľėť, ťėť. jaʙallìzèńē iľzē ṕəᴅėŕzėń ḱiľńē tāvęrnat, ťėť. tāvęręnnę ťšuχ kūnęn uraʙī̱ śińᴅźē ťšaškizėḿ šalᴅęrᴅaᴅāśśə, ťėť. kū vęzèńē iľᴅėťťē:*

*— 'ē ēzəŕ manā v́əľėŕēššəń-ī χā? — ťėť.*

*ti̱ᴅattā ťšaškìzèńē śul śìńē ìtsā χęvarat. pi̱rzan-pi̱rzan kāžęǴəzėḿ šalᴅęrᴅaᴅāśśə. vęzèńèᴅē:*

*— ēzəŕᴅē manā v́əľėŕēššəń-iḿ χā? — ťėť.*

*vęzèńèᴅē śul śìńē ìᴅā parat. unᴅan səᴅėľńē kalat:*

*— sānęn χęvęnᴅā ùrū tęvāttę, śaʙaχ manʙā ṕəŕľē larzā pi̱ran? — ťėť. utsàᴅā pī̱ręn! — ťėť.*

*ti̱ᴅattā səᴅėľńèᴅē śul śìńē praχsā χęvarat. pi̱rzan-pi̱rzan śul śińᴅźē ṕəŕ ḱūľə ťəľ pulat. śak ḱūľəŕėń śęχan ši̱v 'əśśē lārnę. kū lažìńē ťšarzā uraʙī̱ śińᴅźėń anzan ši̱vā 'əśśē pęχattā śęχan jėńėľľē pęχsā kalat:*

*— 'ēj ḿəsḱəńəń jaškìńē tęvarᴅā kalaman! — ťėť.*

*χęj tęvarńē iľėťťē ťšaškī̱ʙėχ ḱüľľē jarzā χęvarat. varā χęj taᴅā malallaχ kajat. kajzan-kajzan śəŕ śūręǴə ťəľ pulat. kū kęnā kurzan kallaχ lažìńē ťšarattā:*

*— kū ḿəsḱəńəń tuᴅī̱-śęvāŕə ṕəŕèᴅē julman! — ťėzē ťšazraχ śùńē iľėťťē śəŕ śūrękńē səŕzē χęvarat. śaksèńē tùzā ṕəᴅėŕzėń śak uχmaχ varā ḱiľńē ṕəŕ jaʙalāzęraχ pi̱rzā ḱəńə. ḱīľəńᴅźē āręḿə:*

*— pazarᴅan ḿəń jaʙalazėḿ īľᴅəń? — ťėzē ī̱jtnę.*

*ľėš kalānę:*

*— śaplā-śaplā jaʙalazėń ïľʲəńʲʤē kāžękpā ťšaškʲzėń χamā vəlėŕńē tʲɪ̯ɒęńʲʤəśťē śul śʲńē praχsā χęvārɒęm. səʤēľəń χęjʲn ùrʲ̱ tęvāttę-ťšťšə, 'ęnā utsā tāvęręnɒęr ťėzē anɒarzā χęvārɒęm. vęl tāvęrnat puľ χā! — ťėńə. unɒan tęvar ïľńə-ťšťšə. pər śʲn jaškā śʲzē laraťšťšə, jaškʲ̱ńē anzā sʲpsā peχręmɒā tęvārə pəŕʲʤē kalaman, śāvęnʙā šėľľėzē tęvarā unɒā jarzā χęvārɒęm, — ťėńə. śū ïľńə-ťšťšəʤē ťėʙərʲiń tuɒʲ̱-śęvārə śurɢalannʲ̱ʤē šėľľėzē 'ęnā səŕzē χęvār-ɒęm, — ťėńə. ńəń pur jaʙalā varā vʲɪ̯ęnlę pūľʲʤəś, — ťéńə.*

*āręńə šalt ťəľəńzē̆ χalɒan kajat: — 'ï uχmaχ, uχmaχ, ťéť, san vəśśəń pazarā jaʙalā iľńē parzā jarzā śūrɒęnɒanɒā tussā kājęn śav! — ťeť.*

*śaplā varā ńəń pur 'əžə ʉ̈ɢəńəśpē̆ ańʲʤaχ iŕťsė kājnę.*

Egy ostoba elmegy a vásárra (azt mondja). A vásáron ez asztalt vesz, azonkívül kanalat, csészét, vajat, sőt vesz (azt mondja). A mikor megveszi a holmijait, haza tér (azt mondja). Hazajövet ennek a kocsiján csörömpölnek a csészék (azt mondja). Ez azt (azokat) meghallja, és:

— Ejnye ti engem meg akartok-e ölni, hej! — mondja.

Megfogja és a csészéket az útra dobja. Menvén-menvén a kanalak csörömpölnek. Azoknak is:

— Ti is engem meg akartok-e ölni hej! — mondja. Azokat is az útra dobja. Azután így szól az asztalhoz:

— Neked magadnak is négy a lábad, mégis velem együtt (kocsira) ülve mégy? — mondja. Lépegetve is el fogsz menni! — mondja.

Megfogja és az asztalt is az útra dobja. Menvén-menvén az úton egy tóra talál. Ebből a tóból (egy) holló vizet ivott. Ez a lovát megállítva a kocsijáról leszállván megkóstolja a vizet és a holló felé nézve így szól:

— Hej szegénynek a levesébe sót sem tettek (mondottak) (azt mondja).

Veszi a maga sóját és csészestül a tóba dobja. Azután ő maga még előrébb megy. Menvén-menvén föld-repedésre talál. A mint ez ezt meglátja, ismét megállítja a lovát, és:

— Ennek a szegénynek ajka-szája egészen kirepedezett (egyáltalán nem maradt)! — mondva, gyorsan előveszi a vaját és rákeni a föld repedésére. A mikor ezeket elvégezte ez az

ostoba aztán minden holmi nélkül ment haza. Otthonn a felesége:

— A vásárról micsoda holmikat vettél? — mondva kérdezte.

Amaz így szólt:

— Így és így holmikat vettem és a kanál meg a csészék meg akartak engemet (magamat) ölni, én az útra dobtam (őket). Az asztalnak magának is négy a lába, azt letettem, hogy gyalog (lépegetve) jőjjön haza. Hej, az alighanem hazajön! (azt mondta). Azután sót vettem. Egy ember levest eszik (evén ül), leszállva a leveséből hörpintve megkóstoltam és sót egyáltalában nem tettek bele, ezért megsajnálva a sót ott hagytam (azt mondta). Vajat vettem, és mivel egy más valakinek az ajka-szája felrepedezett, megsajnálva rája kentem (azt mondta). Az összes holmi aztán megtalálta a maga helyét (helyénvaló lett) (azt mondta).

A felesége elámulva összeesik:

— Hej ostoba, ostoba (azt mondja), te általad a vásáron holmit vetetve a házadat is el fogod tékozolni ám! (azt mondja).

Így aztán minden dolga csak bánattal múlott. (aU.)

### 23. Kilencz hupogó, egy zupogó.

*tẹχẹr tẹŋGẹlDẹk tẹχẹŕəš ṕəŕ tẹvan pūlnẹ. mẹŋGẹlDẹk ṕəťšťšėńGẹnā pūlnẹ. v́əzėḿ kaskalamā māśtẹr pūlnẹ. tẹχẹr tẹŋGẹlDẹk tẹχẹr uraBā tūnẹ, kašnı̯ńē ṕəŕėŕ. mẹŋGẹlDẹk ṕəťšťšėńžī tẹχẹr uraBā tūnẹ. kašnı̯ pazarDā ťėḿəń ťšūľə ı̯tlaššı̯ ukśā ìzē tāvẹrẹnnẹ ľėššėńḎźėń. tẹχẹr tẹŋGẹlDẹksėḿ śiľėńńə kẹnā, kurajman.*

*— ḿəń tẹvas kẹnā? — ťēńə. ṕiŕḎėń pujan pulat v́əť kū, ťēńə. āḎẹr, uraBìzèńē śunDaras, ťēńə.*

*pı̯rāśśəḎē mẹŋGẹlDẹGẹn uraBı̯zèńē śunDarzā jarāśśə. mẹŋGẹlDẹk uraBı̯jəń kẹmrẹǴəzèńē ťijėťťē kajat. kaś pulzan ṕəŕ χvattı̯ŕē vı̯rtmā ḱəŕėť. iŕχìńē tẹrzan χvattı̯r χùźı̯zėḿ ı̯Dāśśə:*

*— 'ẹlav śińḎźē ḿəsḱėŕ pur? — ťēśśə.*

*kū kalat:*

*— ukśā, ťėť.*

*pẹχāśśəḎē — kẹmẹrẹk.*

*mẹŋGẹlDẹk kalat:*

— *man 'ɐlav śiṅʤ̌ē ukśā-ťšťšə, ťėť. ukśànā iľzē kɐmɐrɐk tulDarzā χūnɐ ēziŕ, ťėť. ķ̄ūŕəŕ ukśànā, ťėť, 'ɐlav śiṅʤ̌ē ukśā-ťšťšə mānɐn, ťėť.*

*ńiṁʙèʤ̌ē tuχmas, ťėť, karDāžəṅʤ̌žėṅ. χajχ̱ īŕəkľə-īŕəksəŕėχ ukśā tulDarttārʤ̌žə, ťėť. ukśā ťijėzē tāvɐrɐṅʤ̌žə, ťėť. tāvɐrɐnzanaχ teŋGɐlDɐksėṁ kalāŕəś, ťėť, pəŕ-pəŕńē:*

— *āʤ̌ɐr-χā kajzā pɐχar, mɐŋGɐlDɐk ṁəskėŕ ìzē ķ̄ūľńə, ťėzē kalāŕəś ťėť.*

*pɨ̄ʤ̌žəś, ťėť, mɐŋGɐlDɐk patńē. mɐŋGɐlDɐk ukśā pužaDat, ťėť.*

— *'śtan ťijěŕəṅ kū ukśànā? — ťėzē kalāŕəś ťėť.*

*mɐŋGɐlDɐk kalat:*

— *man uraʙazèńė śunDārDɐr vəť χɐr, śāvɐn kɐmɐrɐkńė ťijėzē kārɐmDā 'ɐram tɐrɐχ kɐ̄škɐrzā śūŕėŕəṁ:*

— *kɐmɐrɐkpā ukśā ūlɐštaraGan pur-ɨ̄? — ťėzē.*

*teŋGɐlDɐksėṁ tāvɐrɐṅʤ̌žəś, ťėť. šūχɐ̄šlāśśə, ťėť, pəŕ-pəŕiṅʙē:*

— *āʤ̌ɐr, uraʙàzèńė śunDarar ėʙiŕʤ̌ē, kājɐʙɐr varā kɐmɐrɐkpā ukśā ūlɐštarmā, ťėzē kalāśśə ťėť.*

*vut ťiɣėŕʤ̌ēśśəʤ̌ė uraʙɨ̄zèńē śunDarāśśə. kɐmrɐGɨ̄zèńē ťijēśśəDā kajāśśə 'ɐram tɐrɐχ kɐ̄škɐrzā śūŕėṁē. śiʤ̌ēśśə pəŕ jalàDā kɐ̄škɐrmā tɨ̀Dɐnāśśə:*

— *kɐmɐrɐkpā ukśā ūlɐštaraGan pur-ɨ̄? — ťėzē.*

*śinzėṁ iťľėzē tɐrāśśə:*

— *ķəzėṁ ṁəṅľē kɐ̄škɐrāśśə? — ťē̄śśə. χaľ pəŕī kɐmɐrɐkšɐn ukśā ťijėzē kāŕə, taDā ķəzėṁʤ̌ē kīľńə ulDalamā! — ťē̄śśə.*

*tuχāśśəʤ̌ė səŕė χɨ̄Dɐ ɣəńėzē jarāśśə ķəzèńė. tāvɐrnāśśə varā vəzėṁ:*

— *ṁəṅ mɐ̄škɐl! — ťē̄śśə. mɐŋGɐlDɐk χur tūŕə vəť! — ťē̄śśə. ṁəṅ tɐvas 'ɐnā? — ťē̄śśə. ūnɐn āɐɐṁə 'ɐs parat puľ, ťē̄śśə. āɐɐṁńē vəlėŕės! — ťē̄śśə.*

*mɐŋGɐlDɐGɐn āɐɐṁńė vəlėŕē̄śśə. mɐŋGɐlDɐk vīľńə āɐɐṁńē larDattā kajat ťšazraχ. śiʤ̌ėť pəŕ jalā, śəɨľē pəŕ χvattɨŕē ķəŕėť. ķəŕėťľē larzan-larzan χvattɨr χùžɨ̄zėṁ ìjDāśśə:*

— *śunū śiṅʤ̌ē jaʙalā pur-ɨ̄? — ťē̄śśə.*

— *āɐɐm pur-ťšťšə, ťėť. tuχsā pɐχɐr, ťėť, šɐnzā kajmast-ɨ̄? — ťėť.*

*pəŕ ɣəŕńē kɐlarāśśə. ɣəŕə tuχsā kəʤ̌ə ťėťľė*

— *ķəṁės, ťėzē kalāŕə ťėť.*

— *ìzē ķəŕəŕ! — ťėzē kalat ťėť. šɐnzā kājə, ťėzē kalat ťėť.*

*ťēƀəŕ χ́əŕńē kęlārƀźəś, ťėť. ťēƀəŕ χ́əŕə tuχat ťėťťē śunā śińƀźėń jętsā anƀarat, ťėť.*

*— šęnnę iḱḱėń kū, ťėzē kalat ťėť.*

*— āƀęr-χā! — ťėzē kalat ťėť.*

*purƀē tuχāśśə, lājęχraχ tįtkalazā pęχāśśə ťėťťē āręḿə v́īľńə, ťėť.*

*męŋGęlƀęk kalat ťėť:*

*— āręmā ḿəń tùmā v́əľēŕƀəŕ? — ťėzē kalat ťėť.*

*χużānęn ṕəŕ χ́əŕńē ìjƀā puślāŕə, ťėť. χużā χ́əŕńē pàmāzęr pulƀarajmāŕə, ťėť. ṕəŕ χ́əŕńē pāƀźə, ťėť, męŋGęlƀęGā. męŋGęlƀęk śəńə āręmƀā tāvęręńƀźə, ťėť. tęŋGęlƀęksėḿ ťśupsā pīƀźəś, ťėť.*

*— ḿəńľē śįn lartsā ḱiľėť kū? — ťėzē.*

*pīƀźəś ťėťťē męŋGęlƀęGęn śəńə āręm, ťėť.*

*— śtan tūpręn kęnā? — ťėzē kalāśśə ťėť.*

*męŋGęlƀęk kalat ťėť:*

*— man āręmā v́əľēŕƀəŕ v́əť χęr. śavnā lartsā kāręmƀā 'ęram tęręχ kęškęrzā śüŕēŕəḿ:*

*— v́īľńə śįnƀā ťśəŕə śįn ūlęštaraGan pur-ī? — ťėzē.*

*tęŋGęlƀęksėḿ tāvęrnāśśə, ťėť, pūżəzèńē śəŕėľľē ťśiḱsē:*

*— ḿəń tęvas? — ťėzē kalāśśə ťėť. āƀęr, èƀiŕƀē āręmzèńē v́əľėŕėŕ! — ťėzē kalāśśə ťėť.*

*āręmzèńē v́əľėŕēśśə ťėťťē kajāśśə 'ęram tęręχ kęškęrzā śüŕėḿē. śiƀēśśə, ťėť, ṕəŕ jalā:*

*— v́īľńə śįnƀā ťśəŕə śįn ūlęštaraGan pur-ī? — ťėzē kęškęrzā pįrāśśə, ťėť.*

*śįnzėḿ puśtāręnnę ťėťťē iťľėzē tęrāśśə, ťėť.*

*— ḱəzėḿ ḿəsḱėŕľē kęškęrāśśə? χāľə ṕəŕī v́īľńə śįnƀā ṕəŕ χ́əŕ ìzē kāŕə, ḱəzėḿƀē śaplā ūlęštarmā ḱīľńə-iḿ χā? — ťēśśə. χ́əńėzē jaras v́əzèńē, ťēśśə.*

*tįƀāśśəƀē ṕəŕŕəń-ṕəŕŕəń vaƀāśśə. tāvęrnāśśə:*

*— ak ḿəń χūrlęχ, ťēśśə. ḿəń tęvas? — ťēśśə.*

*unƀan varā tęχęŕəš tęχęr śəŕē kajāśśə. męŋGęlƀęk χaľƀē pulįn pujan, ťėť.*

(Volt) kilencz Hupogó, mind a kilencz egy testvér volt. Zupogó csak egyedül volt. Ezek a faragásban mesterek voltak. A kilencz Hupogó kilencz kocsit csinált, mindegyik egyet-egyet. Zupogó egyedül csinált kilencz kocsit. Minden vásárban amazok-

nál sokkal több pénzt kapva tért vissza. A kilencz Hupogó haragudott erre, gyűlölte (őt).

— Mit tegyünk ennek? — mondták. Minálunk gazdagabb lesz ám ez — mondták. Gyertek, égessük el a kocsijait! — mondták.

Elmennek és Zupogónak a kocsijait elégetik. Zupogó kocsira rakja kocsijának a szenét (szeneit), és elmegy. Beesteledvén bemegy egy kvártélyra aludni. Reggel felkelvén a kvártély gazdái kérdezik:

— Micsoda van a kocsin? — mondják.

Ez így szól:

— Pénz (azt mondja).

Megnézik, hát szén.

Zupogó így szól:

— Az én kocsimon pénz (volt) (azt mondja). A pénzt elvevén ti szenet töltöttetek beléje (azt mondja). Adjátok ide a pénzt (azt mondja), az én kocsimon pénz (volt) (azt mondja).

Semmiképen sem megy el (azt mondja) az udvarból. Az előbbi akarva-nem akarva pénzt töltetett (neki) (azt mondja). Pénzt felpakolva tért vissza (azt mondja). A mint visszatért, a Hupogók így szóltak (azt mondja) egymáshoz:

— Gyertek hej, elmenvén nézzük meg, Zupogó mit hozott! — mondták (azt mondja).

Elmentek (azt mondja) Zupogóhoz. Zupogó pénzt önt ki (azt mondja).

— Honnan pakoltad fel ezt a pénzt? — mondták (azt mondja).

Zupogó így szól:

— Lám ti az én kocsijaimat elégettétek. Annak a szenét kocsira rakva elmentem, és uccza hosszat kiabálva jártam:

— Van-e a ki szénért pénzt cserél? — mondva.

Hupogók visszatértek (azt mondja). Gondolkoznak (azt mondja) egymás közt:

— Gyertek, a kocsikat égessük el mi is, el fogunk menni aztán szénért pénzt cserélni — mondják (azt mondja).

Tüzet gyújtanak és a kocsijaikat elégetik. A szenét (szeneit) kocsira rakják és elmennek uccza hosszat kiabálva járni. Elérkeznek egy faluba és elkezdenek kiabálni:

— Van-e, a ki szénért pénzt cserél? — mondva.

Az emberek hallgatják:

— Hogyan kiabálnak ezek? — mondják. Egy (ember) most ment el szénért pénzt felpakolva, még ezek is eljöttek csalni! — mondják.

Kijönnek és nagyon keményen elverik ezeket. Visszatérnek azután ezek:

— Micsoda csúfság! — mondják. Zupogó szégyent tett ám (velünk)! — mondják. Mit tegyünk vele? — mondják. Alighanem a felesége oktatja — mondják. Öljük meg a feleségét! — mondják.

Zupogónak megölik a feleségét. Zupogó halott feleségét (szánra) ülteti és gyorsan elmegy. Elérkezik egy faluba, éjjel bemegy egy kvártélyra. Bemegy és ülvén-ülvén a kvártély gazdái kérdezik:

— Van-e valami a szánodon? — mondják.

— (Ott) van a feleségem (azt mondja). Kimenvén nézzétek meg (azt mondja), nem fagy-e meg? (azt mondja).

Kiküldenek egy leányt. A leány kimenvén bejött (azt mondja), és

— Nem jön be! — mondta (azt mondja).

— Hozzátok be! — mondja (azt mondja). Meg fog fagyni — mondja (azt mondja).

Kiküldték a másik leányt (azt mondja). A másik leány kimegy (azt mondja), és a szánról leemeli (azt mondja).

— Megfagyott ez — mondja (azt mondja).

— Gyertek hej! — mondja (azt mondja).

Valamennyien kimennek, jobban fogdosva nézik (azt mondja), és az asszony meghalt (azt mondja).

Zupogó így szól (azt mondja):

— Miért öltétek meg a feleségemet? — mondja (azt mondja).

A gazdának egyik leányát kérni kezdte (azt mondja). A gazda nem tehette, hogy a leányát oda ne adja (azt mondja). Egyik leányát odaadta (azt mondja) Zupogónak. Zupogó új feleséggel tért vissza (azt mondja). Hupogók szaladva mentek (elébe) (azt mondja):

— Milyen embert felültetve jön ez? — mondva.

Odamentek (azt mondja), és Zupogónak új felesége van (azt mondja).

— Hol találtad ezt? — mondják (azt mondja).

Zupogó így szól (azt mondja):

— Lám ti az én feleségemet megöltétek. Azt (kocsira) ültetve elmentem és uccza hosszat kiabálva jártam:

— Van-e a ki halott emberért élő embert cserél? — mondva.

Hupogók hazamennek (azt mondja), fejeiket a föld felé lógatva:

— Mit csináljunk? — mondják (azt mondja). Gyertek, öljük meg mi is a feleségeinket! — mondják (azt mondja).

Feleségeiket megölik (azt mondja), és elmennek uccza hosszat kiabálva járni. Elérkeznek (azt mondja) egy faluba:

— Van-e a ki halott emberért élő embert cserél? — mondva, kiabálva járnak (azt mondja).

Az emberek összegyülekeztek (azt mondja), és hallgatják (azt mondja).

— Hogyan kiabálnak ezek? Egy (ember) most vitt el halott emberért egy leányt, ezek is így jöttek-e cserélni, hej! — mondják. Verjük el őket! — mondják.

Megfogják (őket) és egyenkint-egyenkint döngetik. Hazamennek:

— Ehol milyen szégyen! — mondják. Mit csináljunk? — mondják.

Azután kilenczen kilencz felé mennek. Zupogó még most is gazdag (azt mondja). (aU.)

### 24. A pap meg a paraszt.

*'əľəḱ ṕəŕ puppā ti̯jākkẹn lažā sūᴅẹn iľḿē ši̯rāśśə, ťėť. χẹjzėń jāľəńᴅ́žī ṕəŕ śi̯n kẹnā iľᴅėťťē ťśazraχ lažī̯ χ́ürī ajńē ṕəŕ-īǴə ī̯lttẹn ukśā χ́əsťėŕzē χurattā pupsèńē:*

*— χāmẹn lažā sūtlẹχ pur! — ťėť.*

*unᴅan pupsėḿ pi̯rzan lažī̯ χ́üŕìńē siľľėzē ī̯lttẹn ukśazèńē üǴėŕėťťē kalat:*

*— man lažā, sutmā suᴅapta, ańᴅ́žaχ ṕiť χāklẹ, ī̯lttẹn si̯zat, ťėť.*

*unᴅan pupsėḿ kū ī̯lttẹnzėḿ tuχsā üḱńìńē kurzan ťśẹnᴅā χ́əᴅəŕᴅėzē ǖḱńə:*

*— ilʹńē ĭlʹəʙárʹʙē ńən śiʙéŕńélʹlʹē kū lažànā? — tʹēśśə.*

*lažā χužĭ kalat:*

*— p.ŕ pęʙavkkā įraš, pər lutkā šiv pamallā, tʹet, pərŕrē śĭńə tʹšüý!*

*śaplā lažànā χakńē ćiś-śər tʹéŋċē kīlʹəššē kīlʹəžēśśəʙē kiʹlʹńē ìzē tāvęrnāśśə. varā lažā χužĭ kalānęʙėk lažànā pər pęʙavkkā įraš parāśśə, pər lutkā šiv larʙāśśə. unʙan χęjzėń iŕχìńē tęrzan tʹšazraχ tĭjākkęńə pūʙə patńē tʹšupsā pįrattā: lažā ĭlttęn nummaj sĭsnę-ĭ? — tėzē pęχmā tuχāśśə. vīʙə ālękńē uśmā tĭʙęnāśśəʙē vīʙə ālęĠə ūžęlmas. kuzėń:*

*— χajχĭ pĭŕəń lažā ĭlttęn nummaj sĭsnę puʹ! — tėzē̄ χəʙərʙēńə.*

*unʙan tʹšazraχ matʹšťšā χęmmìńē süʙéśśəʙē vìʙèńē śāvęnʙan kəńē tĭʙęnāśśə. kərēśśəʙē lažā įrašpā kŭʙəńzē vìlʹzē χĭtnę kājnę. pupsėń tĭjākkęnʙā piť śiʹlʹéńzē šiʹlʹńə lʹēš śĭnnìńē ulʙalānęžęn. unʙan χęjzėń tʹšazraχ jatlamā kajāśśə:*

*— ńəžəń ulʙalāręn? — tėzē.*

*kū lažā χužĭ pupsėń pĭnę śərē taʙā tʹšéjēlʹəý šūχęšlazā χurat. tĭʙattā χęjjĭn pər sĭsnìńē tʹšiĠėť, unʙan χęmʙìńē kęlarzā iʹlzē ʼęšńē jun tulʙarattā āręmńē χul-ajńē ýəsťėŕńē χužat. pupsėń pįrzā kərzėń kuzèńē kalat:*

*— ēzər sərē tʹšas an jātlęr-χā! — tʹet. kęšt šūχęšlamā īŕək pāręr! — tʹet. ak sĭsnā tʹšīkŕəń, ʼęnā śĭjər χaʹ! — tʹet.*

*śav veχętrā kūnęn āręńə tūlęn-šālęn utkalazā šürėť. kun ùʙęškĭ iʹlėť śəžəʙē āręmńē χul ājəńʙžėń jarā parat. lʹėžiń χajχĭ sĭsnā χęmʙĭ jūńə šərəʹlʙėťsèʙē tuχat. χęj šāvęnʙaχ jęvanzā kajat. pupsėń kęnā kurzan χęràn̂ʙē tarmā tĭʙęnnę. kū χužā kuzèńē:*

*— tʹšiń-χā, ńəžəń tarāʙęr? èp̂ ʼęnā tʹšas tʹšərʙəp̂, tʹet.*

*varā tulʙan. tʹšęʙęrkkę ìzē kərėťʹlʹē āręmńē vəťńē tĭʙęnat. āręńə śāvęnʙaχ siʹksē̄ tęrat. pupsėń kęnā kurzan ʼęnʙan kajāśśə:*

*— kun āręńə jėpʹlē tʹšərəʹlʙžə? — tʹezē.*

*lažā χužĭ kalat:*

*— kū tʹšęʙęrkkę mānęn, śaplā vìlzėńʙē tʹšərʙėť śav! — tʹet.*

*unʙan pupsėń kęnā:*

*— tʹšęʙęrkkìńē suʙatn-ā? — tʹēśśə.*

*lʹėš kalat:*

*— sutmā sūʙęptā χam jėpʹlė pūręnęp-šĭ? — tʹet. pĭť kęrā śiʹlʹēsʹlə ēʙə! — tʹet. āręmā jalan śaplā vəʹlėŕėpʹlē varā tʹšęʙęrkkęʙā tʹšərəʙėp̂, tʹet.*

*pupsėń kęnā:*

*— ēzə pūręnęn, ṕiŕē sut χaľ! — ťēśśə.*

*varā ťśęʙęrkkn̥ńē śər-āllę ťéńćē ḱīľəššē ìzē kajāśśə. ḱiľńē piŗzan kuzėń sęnamā ťśęʙęrkkę ťśęnaχ ťśəŕńėť-ī, ťėzē, tįjākkęnʙā īćəəšťē āręńəzèńē śapsàDā ́vəľėŕēśśə. varā malDan pūʁə ťśęʙęrkkęʙā śaptarmā tįDęnat. unťšťśėńńē pulmas, tįjākkęńəńē ťšupsā śińėť:*

*— āręm ́vīľńžə, ťśęʙęrkkę ḱīŕľə! — ťėť.*

*śaplā śaptarāśśə-saptarāśśəńē āręńəzėń īkkəžińńē ťšəŕəľ-ńēśśə. unDan kuzėń śak śīľəʁē kallaχ χajχį̄ śįnnā jatlamā kajāśśə. kęnā śiťsėńėý šįv ýəŕńē šįvā jarzā ́vəľėŕńē ìzē kajāśśə jatlazā tęraťšťšėń. šįv ýəŕńē śiťsėń kū śįnnį̄ pupsèńē jęlęnmā tįDęnat:*

*— tarχāššęn ṕəŕėŕ sutkànā ańńžaχ śut-ťəńńžèńē kurzā jəŕzē julam! — ťėť.*

*varā kęnā χęvarāśśə ṕəŕ sutkànā. kū śaplā jəŕzē lārnę ťšuχ śak śulʙā ṕəŕ ulʙut par lažàpā iŕťsē pįnę. kū jəńńìńē kurattā kunDan:*

*— ńəžəń jəŕēńəń? — ťėzē ijDat.*

*ľéš kalat:*

*— ńəžəń jəŕės mar, ťėť, śaplā-śaplā ukśā ýizėṕľėńē ťšíńľə śįn vīŗęńńē χūńžəśťē χam ṕəŕèʁē ýizėʁē ṕəľńēsťəṕ, ťėť. śāvęnʙā jəŕēńəṕśkē, ťėť.*

*ulʙut kalat:*

*— san vīŗęnnā χam julam, ēʁə ýizėʁē avan ṕəľēńəṕ! — ťėť.*

*kuzėń śaplā ḱīľəžēššəńē ulʙut anzā julat. kū̆ śįnnį̄ par lažazėń śíńē larattā kiľńē tāvęrnat. χajχį̄ pupsėń šāvęnDaχ piŗāśśəńē šįv ýəŕŕińńžē tęraGan śįnnā śīťńə šėṕṕəńėý ťəŕťsē šįvā siŕ-ʁəťsē jarāśśə. varā ľéš anzā kajzā ́viľėť. χęjzėń ḱilē tāvęrnāśśə. ḱiľē tāvęręnnę śəŕē kuzėń χajχį̄ 'əľəḱýī lažā χuźį̄ χęjzėń ùńəńńžē par lažàʙā tęrā parat. pupsėń kęnā kurzan ťəľəńzē kajzā kunDan ìDāśśə:*

*— ès kū laššèńē (lažàzèńē) 'śtan ḱūńəń? — ťēśśə.*

*ľéš kalat:*

*— varā šįv ājəńńžėń! unDan manā par lažā küľzē kęlarzā jāńžəś, ťėť.*

*pupsėń kęnā iľťsėń tįjākkęnʙā īćəšťē šįv ýəŕńē ťšuʙā parāśśə, šįvran ľėžińʁėḱ par lažazėń küľzē tuχmā. śaplā varā šįvā sićēššəńē śāvęnDaχ anzā kajzā lāGerDatsā ́viľēśśə. lažā χuźį̄ χaľńē puliņ pujzā pūręnat, ťėť.*

Régen egy pap meg (egy) diákon lovat keres megvételre (azt mondja). Egy az ő maguk falujabéli ember meghallja ezt, és a lova farka alá gyorsan odaszorít egy-két aranypénzt és papéknak:

— Eladó a magam lova! — mondja.

Azután mikor a papék odamentek, a lova farkát megrázva az aranypénzeket leejti és így szól:

— Az én lovam, eladni eladom, de csak nagyon drágán, aranyat ganajzik (azt mondja).

Azután a mikor papék ezen aranyoknak a kiestét látták, igazán megörültek:

— Megvenni megvesszük, de mivel kell etetni ezt a lovat? — mondják.

A ló gazdája így szól:

— Egy nyolczada rozsot, egy pitli vizet kell (neki) adni (azt mondja) egy evéskor!

Így a lovat, áráért háromszáz rubelban megegyezve megegyeznek, és haza viszik. Azután a mint a ló gazdája mondta, a lónak egy nyolczada rozsot adnak, egy pitli vizet állítanak (elébe). Azután ők maguk reggel felkelvén a diákon gyorsan a paphoz szalad, és elmennek megnézni, hogy a ló sok aranyat ganajzott-e? Nekilátnak, hogy az istáló ajtaját kinyissák, és az istáló ajtaja nem nyílik ki. Ezek:

— Az a mi lovunk alighanem sok aranyat ganajzott! — mondva megörültek.

Azután gyorsan lebontják a mestergerenda deszkáját és innen kezdenek bemenni az istálóba. Bemennek és a ló a rozstól felpuffadva megdöglött és megmerevedett. A papék a diákonnal nagyon megharagudtak arra az emberre, mert megcsalta (őket). Azután ők maguk gyorsan elmennek (hozzá) pörölni:

— Miért csaltál meg? — mondva.

Ez a ló gazdája mire a papék odamentek, megint ravaszságot eszel ki. Megfogja és a maga egyik disznáját leszúrja, azután kivevén a hólyagját vért tölt beléje, és a feleségének megparancsolja, hogy szorítsa a hóna alá. A mikor a papék bemennek (hozzája), így szól nekik:

— Ti nagyon hamar ne pöröljetek, hej! (azt mondja). Adjatok egy kis engedelmet gondolkozni! (azt mondja). Ehol disznót öltem, azt egyétek meg most! (azt mondja).

Ekkor ennek a felesége kint-bent járkál. Ennek az ura kést fog és beleszúrja a felesége hóna alá. Annak az a disznóhólyag vére csurogva folyik. Ő maga itt (nyomban) felfordul. Papék ezt meglátva ijedtükben elkezdtek szaladni. Ez a gazda ezeknek:

— Megálljatok hej, miért szaladtok? Én őt mindjárt feltámasztom — mondja.

Azután kívülről ostort hoz be és a feleségét elkezdi döngetni. A felesége itt (nyomban) felugrik. Papék ezt látva elámulnak:

— Ennek a felesége hogyan támadt fel? — mondva.

A ló gazdája így szól:

— Ez az én ostorom, így feltámaszt ám, ha meghalsz is! (azt mondja).

Azután a papék ennek:

— Eladod-e az ostort? — mondják.

Amaz így szól:

— Eladni eladom, de én hogyan fogok élni? (azt mondja). Nagyon hirtelenharagú (vagyok) én! (azt mondja). A feleségemet mindig megölöm így és aztán az ostorral feltámasztom (azt mondja).

Papék ennek:

— Te meg fogsz élni, add el most nekünk! — mondják.

Azután az ostorért százötven rubelben megegyezve, elviszik. Haza menvén ezek hogy kipróbálják, hogy az ostor igazán feltámaszt-e, a diákonnal mindaketten agyonütik a feleségüket. Azután először a pap kezdi verni az ostorral. Egy pillanatba sem telik, a diákon is odaszalad:

— Meghalt a feleségem, ostor kell! — mondja.

Így verik-verik és egyiknek a felesége sem támad fel. Azután ezek evvel a haraggal megint az előbbi emberhez mennek pörölni. A mint odaérnek hozzája, elviszik a víz partjára, hogy a vízbe dobva megöljék a helyett hogy pörölnének (vele). Mikor a víz partjára érkeznek, ez az ember papéknak elkezd könyörögni:

— Az istenért, a ragyogó világot csak egy-egy napig látva sírhassak! (azt mondja).

Azután őt meghagyják egy napra. A mint ez így sírva

üldögél, ezen az úton egy uraság ment el (mellette) egy pár lóval. Ez meglátja, hogy sír, és tőle:

— Miért sírsz? — mondva kérdezi.

Amaz így szól:

— Miért ne sírnék (azt mondja), így és így pénzt számolni hivatalos ember helyébe tettek és én magam egyet sem tudok számolni (azt mondja). Ezért sírok (azt mondja).

Az uraság így szól:

— Te helyetted hadd maradjak (itt) én magam, én a számolást jól tudom! (azt mondja).

Ezek így megegyeznek, és az uraság leszállva (ott) marad. Ez az ember felül az egy pár lóra és haza tér. Az előbbi papék itt (nyomban) elmennek, és a víz partján álló embert, mihelyest odaértek, meglökve a vízbe dobják. Azután amaz elsülyedve meghal. Ők maguk haza térnek. Mire haza érnek, ezeknek az az előbbi ló gazdája megáll ő előttük egy pár lóval. Papék ezt látva elámulva kérdezik ettől:

— Te ezeket a lovakat honnan hoztad? — mondják.

Amaz így szól:

— (Hát) aztán a víz alól! Onnan engem egy pár lovat befogva bocsátottak ki (azt mondja).

Papék ezt meghallván a diákonnal mind a ketten a víz partjára szaladnak, hogy a vízből, mint amaz, egy pár lovat befogva jöjjenek ki. Így aztán a vízbe ugranak és itt (nyomban) elsülyedve, bugyborékolva meghalnak. A ló gazdája meggazdagodva most is él (legyen (azt) mondja). (aU.)

## 25. A furfangos szolgalegény.

*'əľək pər šįn pūrẹnat, ťéť, vẹl tārżẹ tịpat, ťéť. tārżįn pər lažį̨ pūlnẹ. kuzėń īkkəš pərľē suχànā kajāššə. suχārā tarżį̨ jalan χużį̨ lažį̨ńē χẹvalaraχ pānẹ. χużį̨ kẹnā kurattā šiľėńéť:*

*— ès ńəžəń jalan kaplā man lažànā χẹvalan? — ťéť.*

*šaplā kalazanaχ χej ťšupsā pịrattā ťšẹвẹrkkẹ avrį̨ńē tarżį̨ lažįn pūżį̨ńńžėń šaвattā tarżį̨ lažį̨ šāvẹnDā uDajmį̨ pulat. unDan tarżį̨ lažį̨ńē tẹvarzā iľéťťē ànā puśńē šāvẹtsā kẹlarat. lažį̨ šāvẹnDaχ jẹvanzaχ kajattā víľéť. kū ńiń tẹvàDā pəlńės. šūχẹšlazā tẹrattẹrattā lažį̨ ťiŕńē sūzē iľéť. χəŕéľ šńē sarzā ťīвəвéť, 'ẹnā pər*

*mi̯žuGā ťśiǵėťťė uDat malallā, kuś kūrnę śəŕėľľė. kajat-kajattā pəŕ vęrmanā śiÐėť. vęrmanDā kaś pulat. śul śińÐžė vęrmanDā pəŕ śurt ťəľ pulat. kū śak śurt patńė̄ pi̯rattā ajakran vęrttęn pęχsā vi̯rDat, šalDan ńəń tęi̯āśśə ťėzė̄. pürťŕė̄ àr-śi̯nnį̄ pulman, χəŕ-ārę̄mzėń aúÐžaχ pūlnę. χāklę-ji̯šš̄į̄ ėŕėksėń 'əśśė̄ śìzė lārnę. śav vęχętraχ kū śurt patńė̄ pəŕ lažàBā pəŕ śi̯n pi̯rzā ťšārę̄nnę. šalD̄į̄ χəŕ-ārę̄mzėń śi̯n kiľzė̄ ťšārę̄nn̄i̯ńė̄ pəľzėń ťšazraχ ėŕėćizėńė̄ kęmaGànā pi̯Dārnę, pəŕ śi̯nn̄i̯ńė̄ arÐžànā pi̯Dandārnę. lažàBā kiľzė̄ ťšārę̄naGan pürÐė̄ ǩańə. vęl vęχętrā tulDā vi̯rDaGan tāržę χužā ǩiľńìńė̄ pəľńə. unDan ťšüŕėÐŻėŕėń kę̄škęrnę:*

*— manā vi̯rtmā jaratr-ā? — ťē̄ńə.*

*χuźį̄:*

*— kęnā jaras! — ťėńə.*

*kū mi̯žūǴə-ńəńəBėχ pürÐė̄ ǩańə. χęj səÐėľ χušš̄i̯ńė̄ lārnę, mi̯žukńė̄ səÐėľ àjńė̄ χūnę. χuźàBā kalaśśā lārnę ťšüχ kūnęn ùrį̄ mi̯žuGā pē̄rəńńəÐė̄ mi̯žukrā tīpńə lažā ťīŕə šāDęrDātnę. χužā kęnā iľťsėń kalat:*

*— san ńəń vęl? — ťėť.*

*ľėš kalat:*

*— vęl man tuGātmęš, ťėť.*

*χuźį̄ kalat:*

*— ńəń tuGaDā pəľėť? — ťėť. ńəń ťē̄ńə 'ęnā? — ťėť. aplā pulzan, 'əžės-śijės ǩiľėť, 'əśńėľľī-śìńėľľī tuGaDajat-į̄? — ťėť.*

*— kęš tęr, tuGāÐə! — ťėť.*

*unDan χęj ùri̯Bė̄ mi̯žuGā šāDęrDattarattā χuźi̯ńė̄ kalat:*

*— tuGātŕə, ťėť.*

*— 'śtā vęlzam? — ťėť, χuźį̄ i̯Dat.*

*— kęmaGàrā, ťėť.*

*kū ārę̄ńəzè̄ńė̄ kęmaGànā pęχmā kalat. pęχāśśə, kęmaGàrā tšęnaχ χāklę-ji̯šš̄į̄ 'əśkə-śīGəzėń larāśśə. kuzè̄ńė̄ kęmaGaran iľē̄śśəÐė̄ 'əśśė̄ śijē̄śśə. χuźį̄ taDaχ kalat:*

*— taDā ńəń tuGaDā pəľėť? — ťėť.*

*— šujtanDā tuGaDā pəľėť, ťėť.*

*— nū, χuš-χā ėppiń! — ťėť.*

*ľėš ùri̯Bė̄ ťē̄Bəŕŕė̄ šāDęrDattarattā:*

*— nū, pūľÐžə! — ťėť.*

*χuźį̄:*

*— 'śtā vęlzan? — ťėť.*

*kū :*

*— àv̥ śāv̥ęnᴅā arᴅ́ž̀ārā ! — ťėť.*

*χuźì̯ńē kalať :*

*— ès arᴅ́žā śìńē χęʙarzā tęr ! — ťėť. attū tuχsā tāŕə, ťėť.*

*χuźī̯ χęʙarzā tęrat. uśśā pęχāśśə, ťśęnaχtā arᴅ́žàrā ťėḿsḱėŕ jęžęlᴅaᴅat. χuźā χęrànì̯ʙ́ē kęškęrzā jarat. unᴅan χuźā ī̯ᴅat :*

*— ès kū tuɢātmęšnā suᴅatn-ā ? — ťėť.*

*ľėš kalat :*

*— suᴅap, ťėť.*

*— ḿəń χak tęrat vęlzan ? — ťėť.*

*— ύiś ālᴅęr ukśā, ťėť.*

*unᴅan ḱiľəžḗśśə. tuχsā kājnę ťśüχ́ ukśànā iľzėń tuɢātmęš χuźī̯ kalat :*

*— χajχī̯ arᴅ́žàrī̯ unᴅaχ tęrat ύəť-χā vęl ? — ťėť. 'ęnā ìzē kajas, ťėť, attū sijėń tęv́ə, ťėť.*

*śaplā varā χuźā arᴅ́žì̯ńèᴅ́ē parzā jarat. kū arᴅ́žànā jęᴅattā tuχsā ùᴅat. śul śińᴅ́žē ṕəŕ śi̯v̥ χ́əŕńē śiᴅ́ėť. arᴅ́žànā larᴅattā kalat :*

*— ṕīᴅ́ə ī̯v̥ęnᴅęm, ťėť, kęnā jętsā śüŕėťśťśėń luťśťśė śi̯v̥ā i̯tsā χęv̥aram ! — ťėť.*

*arᴅ́žàrī̯ śi̯nnī̯ χęrànì̯ʙ́ē kęškęrat :*

*— tarχāššęn an i̯t ! — ťėť. ḿəń ī̯tnę 'ęnā pāręp, ťėť, ańᴅ́žaχ arᴅ́žaran kęlar ! — ťėť.*

*kū ṕəŕ ālᴅęr ukśā i̯jᴅat, ľėš pàmā pulat. śaplā varā kęlarzā jarattā arᴅ́žì̯ńē śəḿəŕzē χęv̥arat. χęj tęv̥āᴅę ālᴅęr ukśànā ìzē ḱiľńē tāv̥ęrnat. ḱìľəńᴅ́žē kūnęn ṕəŕ àᴅ́žī̯ pulat. ḱiľńē tāv̥ęręnzanaχ śav̥ àᴅ́žì̯ńē χęjęn 'əľəḱχ́ī χuźī̯ patńē ṕisḿėń i̯tmā jarat. àᴅ́žī̯ kajattā ìzē ḱiľėť. kū ukśì̯ńē ύiźėť. ύiśśē ṕəᴅ́ėŕzėń śav̥ àᴅ́žī̯ńėχ́ ṕisḿėńńē kallaχ ľėśḿē jānę. ṕisḿḗńə śumńē kūnęn taśtan ṕəŕ ukśī̯ śaklanzā kajat. χuźī̯ kęnā kurattā šūχęšlat :*

*— kū ukśā ύiśḿėń-ī ? — ťėť. 'śtan kū ťəsľə pujzā ḱīľńə kū ? — ťėť. lažì̯ᴅ́ē ύīľńəťśťśəśḱē kūnęn, ťėť. χam kajzā ṕəľėḿ-χā ! — ťėť.*

*kajattā ťəṕťśėť :*

*— 'śtan kū ťəsľə pūjręn ? — ťėť.*

*ľėš kalat :*

*— lažā ťiŕńē ṕiť tūʙęšlę sūtręm, ťėť.*

*— taᴅā kajat-ī̯ ? — ťėť, χuźā ī̯ᴅat.*

*ľėš kalat :*

*— kajat, ťėť.*

*kū śāvęnDanaχ ḱiľńē ťšupsā kajattā χęjin ṕiś lažìńèḋē śapsā ṕəľėŕėť. unDan ťīŕəzèńē sutmā kajat. χulànā śiḋėťťē 'ęram tęręχ kęškęrmā tīDęnat:*

*— lažā ťīŕə suDap! — ťėzē.*

*kęnā ťšarzā χakńē ìDāśśə-ḋē lažā ťīŕə puśńē kū ṕiššėŕ ālDęr ukśā īDat. iľḋėǵėńzėḿ purḋē unDan kajāśśə. kaDarīzėḿ šavlamā tìDęnāśśə:*

*— an jar śavnā, ḿəń uχmaχlanat vęl? — ťēśśə. vęl uχmaχ ťėḿ kęDārḋə! — ťēśśə.*

*kū majmarńē kurattā ťìŕəzèńē praχsā śuranaχ ḱiľńē tarat, ťėť. ṕīḋə śiľėńzē tāvęrnat tarżìńē ulDalānęžęn.*

*— kęnā ḿəń tęvam? — ťėť. 'ęnā ṕəľėŕės man, ťėť. kaśśìńē śīvęrnę ťšüχ́ ṕəľēŕəṕ, ťėť.*

*śav kun ľėš tarżin aslāmęš ṕīľńə. śāvęnBā vęl kaśχ́ìńē vęl χęj jalan virDaGan vīręńəńḋżėń kuśśā χęj virDaGan vīręńńē aslāmęš ṕiľľìńē virttārnę. χajχī χużā śak kaśχìńē kęnā ṕəľėŕḿē ḱīľńə pùrDęBā. ťšüŕėḋżèńē iľėťťē śav ťšüŕėḋżē ṕīťťəŕ purttìḃē ťūŕəχ́ vīręn śìńėχ́ śaBat. unDan χęj tarat. iŕχ́ìńē tęrattā kū tārżę, aslāmęš patńē pirzā pęχattā 'ęnDan kajat:*

*— kęnā ḿəń pūlnę? — ťėť.*

*ṕəḋəḿ śaŋGìńē śurzā jānę pūlnę.*

*— ēḃə, ťėť, kunDā vīrtnę pulzan, kū manā ťīṕńə puľ-ťšťšə, ťėť. kęnā χajχī manā śiľėńzē tęraGan χużā 'əśľēńə iḱḱėń! — ťėť.*

*varā χujχęrā-χujχęrā ḱüŕżińḋżėń lažā iľėťťē aslāmęš ṕiľľìńē ťšəŕə śinḃėḱ ťšęrGazā lartsā tuχsā kajat. śul śińḋżē ṕəŕ χvattiŕē ťšāręnat, ťšāręnattā šiv 'əśḿē īDat. kęnā šiv parāśśə.*

*— mānęn àzańńèḋē pur tulDā, ťėť, 'ęnàDā kęlarzā 'əśťēŕəŕ! — ťėť.*

*kęnā 'əśťėŕḿē ṕəŕ χ́əŕ-àḋżìńē kęlarāśśə kuzėḿ. χ́əŕ-àḋżī àslāmęšńē:*

*— 'əśťē ḿē 'əś! — ťėť.*

*ľėš ťšəńḿės. kū kurGìḃē pūżəńḋżėń śaBattā tarā parat. ľėš χaj tarżī kęškęrzā ťšupsā tuχat:*

*— man àzańńèńē ḿəń tūręn? — ťėzē.*

*kun χīśśəń purḋē ťšupsā tuχāśśə. pęχāśśə, ťšęnaχtā àslāmęžə jęvanzā virDat. śaŋGìńē pęχāśśə, śaŋGī śūręlnę.*

*— kęnā χāľə kurGàBā sīŕəń χ́əŕ-āḋżęr śapsā śūrḋżə! — ťėť.*

*χvattir χużīzėḿ χęrazā ūḱńə. kārḋżęk ťšęnaχtā ṕīľńə. varā jęlęnmā tīDęnnę:*

— *tarχāššęn an šavlà! ḿəń ī̯tnę, 'ęnā pāręʙęr!* — *ťēśśə.*

*kū ṽīżə ālᴅęr ukśā ī̯ᴅat. àslāmęšńē ťiŕʙėjľėzē pi̯ᴅarmā χužat. śaplā ḱiľəżēśśəᴅē kū ukśànā iľzē ḱiľńē tāvęrnat, àslāmęšńē ľėššėḿ pi̯ᴅārnę. ḱiľńē tāvęręnzan χajχī̯ àᴅźī̯ńē kaľľėχ́ 'əľəḱχ́ī χużī̯ patńē ṕisḿėń iľḿē jarat. àᴅźī̯ kajattā ṕisḿėń ī̯ᴅat. χużī̯ kęnā parzā jamas, χęj pi̯rat:*

— *kęnā èṕ ṽəľēŕᴅəḿ ťēŕəḿśḱē!* — *ťėť. kū 'śtan χęᴅęlnę?* — *ťėť. taᴅaχ pujzā ḱīľńə!* — *ťėť.*

*pi̯rattā i̯jᴅat:*

— *ès 'śtan pujzā ḱīľᴅəń?* — *ťėť.*

— *àv, ťėť, àzańńèńē taχši̯n kaśχìńē ṽəľēŕńəᴅē śavnā sutsā ḱīľᴅəḿ, ťėť.*

*kū 'ęnā iľᴅėťťē ťśazraχ tāvęrnattā χęj àslāmęšńē śapsàᴅā ṽəľėŕėť. 'ęnā uraʙā śìńē χurattā sutmā ìzē kajat. χulànā śiᴅėťťè 'ęram tęręχ kęškęrmā tī̯ᴅęnat:*

— *àzańńèńē ṽəľēŕᴅəḿ, kam iľėǴėń pur?* — *ťėť.*

*χālęχ kęnā iľťsėń ťəľəńzē üǴēśśə.*

— *kū ḿəń uχmaχlanat?* — *ťēśśə. tī̯ᴅęr, χuʙas 'ęnā!* — *ťēśśə.*

*kū χużā 'ęnā iľťsėń χęrazā ǖḱńə, 'śtā-Ǵęnā tarmā pęχnę, jalan ùḿəńᴅźē śi̯n kęškęrzā ťśūpnę. śaplā varā χęjᴅē aran-aran tarzā χęᴅęlnę. kū tarźī̯ńē 'əľəḱχ́ińᴅźėńᴅē χī̯ᴅęraχ śiľēńńə.*

— *kęnā ḿəń tęvam 'əńᴅə?* — *ťėť. kū manā ulᴅalazā ṕəᴅēŕᴅźə, ťėť. kęnā kaplā juramas, χęńē ti̯tsā ši̯vā jarzā ṽəľėŕėḿ!* — *ťėť.*

*tāvęrnattā ṕəŕ mi̯žuk iľzē tarźī̯ patńē pi̯rat. tarźī̯ńē pi̯rzāssęnaχ jarzā ti̯ᴅattā mi̯žuǴā ťəŕǴėľėzē ťśiǴėť. unᴅan χul-puśśī̯ śìńē śaksā ši̯vā jàmā kajat. śul śińᴅźē pī̯nę ťśuχ kū ṕəŕ ťśi̯rǴùrā ṕiť avan jurlàni̯ńē iľᴅėť. śāvęnʙā unᴅā mi̯žukńē lartsā χęvarattā χęj iťľėḿē ḱəŕėť. mi̯žukrā laraǴan tārźę śav vęχętrā sāzę iľᴅėť. ṕəŕī kalat:*

— *ėχ́, ťėť, kū azaʙā kurzā pūręnaťśťśėń ṽiľzėń avanᴅaraχ pūľə-ťśťśə!* — *ťėť.*

*kū 'ęnā iľᴅėťťē kalat:*

— *ès kam?* — *ťėť. san ťśęnaχ ṽiľėssǖ ḱiľėť-ī?* — *ťėť.*

*ľėš:*

— *èṕ ḱəᴅǖźə, ťėť, ťśęnaχ ṽiľės ḱiľėťťē ṽīľəḿ tuʙajmāstęp, ťėť.*

*tarźī̯:*

— *aplā pulzan man vī̯ręnā ḱəŕzē lar-χā!* — *ťėť, kunᴅā ťśas ṽīľəń, ťėť.*

*ľėš mi̯žuk śe̯varńē saltsā ke̯nā ke̯larzā, χe̯j ḱəŕzē larat. tarźī̯ kūne̯n ḱəḎŭńē χe̯j ḱiľńē χe̯valazā tāve̯rnat. ľėš χużā ťśi̯rGuran tuχattā mi̯žuGā je̯tsā ši̯v χ́əŕńē praχmā kajat. ši̯v χ́əŕńē śiḎėťťē ke̯nā ši̯vā praχsā χe̯varat. χe̯j varā χ́əḃəŕḎėzē ḱiľńē tāve̯rnat.*

*— ṕəťŕə 'əńḎə! — ťėť. manā üre̯χ ulDalājḿə, ťėť.*

*ḱiľńē śiḎėťťē χajχī̯ tārźe̯ kū śīťńə śəŕē χapχī̯ ùḿəńḎźē ḱəḎŭ ḱəťsē te̯rat. kū ke̯nā kurzan šalt 'e̯nDan kajat:*

*— kū ḿəń pūľḎźə? — ťėť. ès kū ḱəḎəv́ē 'śtan ḱŭḎəń? — ťėť.*

*— ši̯v àjəńḎźėń! — ťėť ľėš.*

*— taDā pur-ī̯? — ťėť kū.*

*— χuť ťēḿəń ťśŭχ́ľə χe̯valazā ḱiľ! — ťėť.*

*χużā ke̯nā iľťsėń:*

*— aplā manDā ťśazraχ kajas! — ťėť. àḎā χū 'śtan ke̯lārne̯ śəŕḎėń ke̯Dart manàDā, śāve̯nDā ľėśśē mi̯žukpā jar! — ťėť.*

*tarźī̯ ke̯nā iťľėzē mi̯žuk 'e̯šńē ťśiǴėťťē ši̯v χ́əŕńē je̯tsā kajat. ši̯v χ́əŕńē śiťsėń tarźī̯ńē kalat:*

*— ès mi̯žuk śumńē ťśul śi̯χ, — ťėť, attū ēḃə ťśas śiḎējḿəṕ unDā! — ťėť.*

*ľėš śaplā te̯vat. unDan varā mi̯žuGā ti̯Dattā ši̯vā i̯tsā jarat. ľėš śāve̯nDaχ putsā lāGe̯rDatsā v́iľzē kajat.*

*śāve̯nDan varā tarźī̯ pujzā kājne̯, χużī̯ śaplā ṕəťńə.*

Él régen egy ember (azt mondja), az szolgát tart (azt mondja). Volt a szolgájának egy lova. Ezek ketten együtt szántani mennek. A szántásnál a szolga mindig a gazdának a lovát hajtotta jobban. A gazda ezt látja és megharagszik:

— Te miért kergeted így mindig az én lovamat? — mondja.

Így szólván ő maga odaszalad és az ostor nyelével a szolga lovát fejen csapja, és a szolga lova azon nyomban nem tud (tovább) menni. Azután a szolga a lovát kifogja és kivezeti a szántóföld végére. A ló azon helyen felfordul és megdöglik. Ez semmit sem tud tenni. Gondolkodva álldogál-álldogál és a ló bőrét lefejti. A napra kiterítve megszárítja, azt egy zsákba dugja és megy előre, a merre a szeme lát. Megy-megy, és egy erdőbe érkezik. Az erdőben beesteledik. Az úton az erdőben egy házra talál. Ez ezen ház mellé megy, és távolról titokban figyeli (nézve fekszik), hogy belülről mit csinálnak. A házban

férfi nem volt, csak asszonynépség volt. Drága-fajta pálinkákat iván, evén ültek. Ekkor ezen házhoz menve egy ló és egy ember megállott. A bent levő asszony-népség, a mint megtudta, hogy valaki megjött (jövén megállott), a pálinkáit gyorsan a kemenczébe dugta, egy embert a ládába rejtett. Az, a ki a lóval jött és megállott, bement a házba. Akkor a kint fekvő szolga megtudta, hogy megjött a gazda. Azután bekiáltott az ablakon:

— Beengedtek-e engem aludni? — mondta.

A gazda:

— Ereszszük be ezt! — mondta.

Ez zsákostól-micsodástól bement a házba. Ő maga az asztal közé űlt, a zsákot az asztal alá tette. Miközben a gazdával beszélgetve ültek, ennek a lába hozzáütődött a zsákhoz. Hozzáütődött, és a zsákban a száradt lóbőr zörgött. A gazda, a mint ezt meghallja, így szól:

— Mi az (a tied)? (azt mondja).

Amaz így szól:

— Az az én bűbájosom (azt mondja).

A gazda így szól!

— Mit tud varázsolni? (azt mondja). Hogy hívják azt? (azt mondja). Ha úgy van, szomjas-éhes vagyok, innivalót-ennivalót tud-e varázsolni? (azt mondja).

— Várj egy kicsit, varázsolni fog! (azt mondja).

Azután ő maga a lábával megzörögteti a zsákot, és így szól a gazdának:

— Varázsolt (azt mondja).

— Hol van az? (azt mondja), kérdezi a gazda.

— A kemenczében (azt mondja).

Ez azt mondja a feleségeinek, hogy nézzék meg a kemenczét. Megnézik, a kemenczében tényleg drága-fajta italok-ételek vannak. Ezeket kiveszik a kemenczéből, és megiszszák, megeszik. A gazda megint csak így szól:

— Még mit tud varázsolni? (azt mondja).

— Ördögöt is tud varázsolni (azt mondja).

— No, parancsold hát (neki)! (azt mondja).

Amaz a lábával mégegyszer megzörgeti, és:

— No, megvan! — mondja.

A gazda:

— Hol van az? — mondja.

Ez:

— Ehol itt a ládában! — mondja.

A gazdának így szól:

— Te felmászva állj fel a láda tetejére! (azt mondja). Különben kiszalad (azt mondja).

A gazda felmászva ráál. Felnyítva megnézik, tényleg mozog valami a ládában. A gazda ijedtében elkiáltja magát. Azután kérdezi a gazda:

— Eladod-e te ezt a bűbájosodat? (azt mondja).

Amaz így szól:

— Eladom (azt mondja).

— Mi az ára neki? (azt mondja).

— Három nyolczada pénz (azt mondja).

Azután megegyeznek. A mikor a pénzt elvivén elmegy, a bűbájos gazdája így szól:

— Ott marad-e hej az a ládában levő? (azt mondja). Azt el kell vinni (azt mondja). Különben kárt fog tenni (azt mondja).

Így aztán a gazda a ládáját is odaadja. Ez a ládát vállára veszi és elmegy. Az úton egy víz partjára érkezik. A ládát leteszi és így szól:

— Nagyon elfáradtam (azt mondja), a helyett hogy hurczolnám, inkább a vízbe dobom! (azt mondja).

A ládában levő ember kiabál ijedtében:

— Az istenért ne dobj bele! (azt mondja). Megadom azt, a mit kérsz (azt mondja), csak eressz ki a ládából! (azt mondja).

Ez egy nyolczada pénzt kér, amaz beleegyezik, hogy megadja. Így azután kiereszti és a ládát összetöri. Ő maga négy nyolczada pénzt vivén haza tér. A házában ennek egy fia van. A mint haza tér, ezt a fiát elküldi az ő előbbi gazdájához mérleget kérni. A fia elmegy és elhozza. Ez a pénzét méri. A mint megmérte, ugyancsak ezt a fiát elküldte, hogy vigye vissza a mérleget. Ennek a mérlegje oldalához valahogyan odaakadt egy pénz. A gazda látja ezt és gondolkozik:

— Nem pénzt mért-e ez (vajjon)? (azt mondja). Honnan jött ez ennyire meggazdagodva? (azt mondja). (Hiszen lám) a

lova is megdöglött neki (azt mondja). Hej, elmenvén, hadd tudjam meg én magam! (azt mondja).

Elmegy és tudakolja:

— Honnan gazdagodtál meg ennyire? (azt mondja).

Amaz így szól:

— A ló bőrét nagyon jó áron adtam el (azt mondja).

— Veszik-e (megy-e) még? (azt mondja) kérdezi a gazda.

Amaz így szól:

— Veszik (megy), (azt mondja).

Ez innen szaladva megy haza, és a maga három lovát is agyonüti. Azután elmegy a bőrüket eladni. Elérkezik egy városba, és uccza hosszat elkezd kiabálni:

— Lóbőrt árulok! — mondva.

Ezt megállítva, az árát kérdezik, és ez fejenkint egy lóbőrért három-három nyolczada pénzt kér. A kik hallják, valamennyien elmennek onnan. A szélsők zajongani kezdenek:

— Ne ereszd azt, mit ostobáskodik az? — mondják. Az az ostoba, isten tudja, mit tesz még! — mondják.

Ez látja a veszedelmet és a bőröket ott hagyva gyalog szalad haza (azt mondja). A szolgára nagyon megharagudva tér vissza a csalása miatt.

— Mit tegyek én evvel? (azt mondja). Meg kell őt nekem ölnöm (azt mondja). Éjjel, a mikor alszik, meg fogom őt ölni (azt mondja).

Ezen a napon ama szolgának az öreganyja meghalt. Ezért azon az éjszakán arról a helyről, a hol ő maga mindig aludt, elköltözködve, a saját maga fekvőhelyére az öreganyja holttestét fektette. Az előbbi gazda ezen az éjszakán eljött baltával, hogy ezt megölje. Kiveszi az ablakot, és ezen ablakon keresztül a baltával egyenest az ágy felé csap. Azután ő maga elszalad. Reggel felkel ez a szolga, és megnézi az öreganyját, és elbámul:

— Evvel mi történt? — mondja.

Az egész homloka el volt repesztve.

— Ha én (azt mondja) itt feküdtem volna, ez engem ért volna (azt mondja). Ezt az az énrám haragvó gazda cselekedte! (azt mondja).

Azután búsulva-búsulva a szomszédjától lovat vesz, és az

öreganyja holttestét mint (valami) eleven embert begöngyölve felülteti (a kocsira) és elmegy. Az úton megszáll egy kvártélyra. Megszáll és vizet kér inni. Vizet adnak neki.

— Öreganyám is van kívülről (azt mondja), kiküldvén, őt is itassátok meg! (azt mondja).

Őt megitatni egy leány-gyermeket küldenek ki ezek. A leány-gyermek az öreganyjának:

— Igyál, nesze igyál! — mondja.

Amaz nem felel. Ez a kupájával fejen csapja és elszalad. Amaz az előbbi szolga kiabálva szalad ki:

— Öreganyámmal mit tettél? — mondva.

Ez után valamennyien kiszaladnak. Nézik, tényleg az öreganyja felfordulva fekszik. A homlokát nézik, a homloka el van repedve.

— Ezt most a kupával a ti leány-gyermeketek repesztette szét! — mondja.

A kvártély gazdái megrémültek. Az öregasszony tényleg meghalt. Azután könyörögni kezdtek:

— Az istenért ne kiabálj! Megadjuk azt, a mit kérsz! — mondják.

Ez három nyolczada pénzt kér. Megparancsolja, hogy az öreganyját összeszedve temessék el. Így megegyeznek és ez elvevén a pénzt haza tér, az öreganyját amazok eltemették. Haza térvén azt az előbbi fiát ismét a régi gazdájához küldi mérleget hozni. A fiú elmegy és kéri a mérleget. A gazda nem küldi el vele, maga megy el:

— (Hiszen) én ezt megöltem! (azt mondja). Ez hogyan menekült meg? (azt mondja). Még meggazdagodva jött meg! (azt mondja).

Elmegy és megkérdezi:

— Te honnan jöttél meggazdagodva? (azt mondja).

— Ehol (azt mondja), öreganyámat valaki éjszaka megölte, ezt eladtam (eladva jöttem) (azt mondja).

Ez azt hallja, és gyorsan visszatér, és a maga öreganyját agyonüti. Kocsira teszi azt és elviszi eladni. Elérkezik a városba és elkezd uccza hosszat kiabálni:

— Megöltem az öreganyámat, ki veszi meg? (azt mondja).

A nép, a mint ezt meghallja, elálmélkodik.

— Mit ostobáskodik ez? — mondják. Fogjátok meg, be kell azt csukni! — mondják.

Ez a gazda, a mint azt meghallotta, megijedt, a merre csak nézett, hogy szaladjon, előtte mindig szaladt valaki kiabálva. Így aztán ő maga is ügygyel-bajjal menekült el. A szolgájára ez még az előbbinél is jobban haragudott.

— Mit tegyek már vele? — mondta. Engem ez megcsalva tönkretett (azt mondja). Ez így nem való, őt magát megfogva beleölöm a vízbe! (azt mondja).

Hazamegy és egy zsákot vevén elmegy a szolgához. A mint elmegy a szolgához, elcsípi és a zsákba gyömiszölve beledugja. Azután a vállára akasztva elmegy, hogy a vízbe dobja. A mint megy az úton, egy templomban ez nagyon szép éneklést hall. Ezért leteszi ott a zsákot, és ő maga bemegy hallgatni. A zsákban ülő szolga ekkor hangot hall. Egy valaki így szól:

— Hej (azt mondja), a helyett, hogy ilyen kínt látva élek, jobb lenne meghalni! (azt mondja).

Ez hallja azt és így szól:

— Ki vagy te? (azt mondja). Igazán szeretnél te meghalni? (azt mondja).

Amaz:

— Én pásztor (vagyok) (azt mondja), igazán szeretnék meghalni és nem találhatom meg a halált (azt mondja).

A szolga:

— Ha úgy van, gyere be hát az én helyemre! (azt mondja). Itt csakhamar meg fogsz halni (azt mondja).

Amaz a zsák száját kioldozva, ezt kibocsátva ő maga beleül. A szolga ennek a nyáját a maga házába terelve visszatér. Ama gazda a templomból kijön és a zsákot (vállára) emelve elmegy, hogy a víz partjára vigye. Elérkezik a víz partjára és ezt beledobja a vízbe. Ő maga aztán örülve tér haza.

— Vége van már! (azt mondja). Engem többé nem fog becsapni (azt mondja).

Haza érkezik, és az előbbi szolga, a mire ez odaér, a kapuja előtt nyáját őriz. A mint ez ezt meglátja, tisztára elámul:

— Mi történt evvel? (azt mondja). Te ezt a nyájat honnan hoztad? (azt mondja).

— A víz alól! — mondja amaz.

— Van-e még? — mondja ez.

— Terelj haza a mennyit csak akarsz (azt mondja).

A mint a gazda ezt meghallotta:

— Úgy (hát) nekem is gyorsan el kell mennem! — mondja. Gyere, mutasd meg nekem is, hogy te honnan hoztad ki, oda vivén dobj bele a zsákkal! — mondja.

A szolga ezt meghallgatva, zsákba dugja és elviszi a víz partjára. A víz partjára érkezvén, így szól a szolgának:

— Te köss a zsák mellé követ (azt mondja), különben én nem érhetek el oda gyorsan! (azt mondja).

Amaz így tesz. Azután megfogja a zsákot, és a vízbe dobja. Amaz itt elsűlyedve, bugyborékolva meghal.

Ezután aztán a szolga meggazdagodott, a gazda így mult ki. (aU.)

### 26. A megnevettetett pádisáh leánya.

*ṕəŕ śi̯n vęrmanā jī̯vęś kasmā kajat, ťėť. χęjʁē ṕəŕľē aʊ́ž̯ì̯ńèʊ́ē ìzē kājnę. kūnęn àʊ́ž̯ī̯ sīṷ́əʁē šęnā puślānę. kūzėńʊ́ž̯ėń ińźèʊ́ē mar vęrmanʊā ṕəŕ ṕüŕť lārnę. āššə śāṷęnʁā aʊ́ž̯ì̯ńē:*

*— śaṷ ṕüŕʊ́ē kajzā 'ęžęnzā ḱiľ! — ťḗńə.*

*àʊ́ž̯ī̯ kajattā ṕüŕʊ́ē ḱəŕėť. ṕüŕťŕē ṕəŕ kęṷak suχāllę vat śi̯n ańʊ́ž̯aχ pūlnę. vęl śi̯n ṕīʊ́ž̯əǴē kęžęľəzėḿ śapsā tęnę. àʊ́ž̯ā kęnā kurzan śak vat śi̯nʊan ī̯jtnę:*

*— ḿəń tęṷāʊęn ēzə? — ťḗńə.*

*ľēžə kalānę:*

*— tùzā ṕəʊ́ėŕzėń kūręn χaľ! — ťḗńə. ès ḿəń tùmā ḱīľʊ́əń? — ťḗńə.*

*àʊ́ž̯ī̯ kalānę:*

*— ēʁə 'ęžęnmā ḱīľʊ́əḿ, ťḗńə.*

*unʊan varā vat śi̯nnī̯ aʊ́ž̯ànā:*

*— āʁę, tùzā ṕəʊ́ēŕʊ́əḿ, ḱəŕzē kur 'əńʊ́ə! — ťḗńə.*

*àʊ́ž̯ā ṕīʊ́ž̯əǴē 'ęšńē ḱəŕėťťē kū vat śi̯n śak aʊ́ž̯ànā ṕīʊ́ž̯əǴē 'ęšńē ṕīʊ́əŕėť, χurat. varā χęńē ṕīʊ́ž̯əǴīʁėχ́ jętsā kajzā vęrman ūrlę śėżėń χ́iŕ varrì̯ńē praχat. kū praχsā χęṷarzanaχ śak àʊ́ž̯ā patńē kāškęr ťšupsā śiťsē ulazàʊā jarat. unʊan àʊ́ž̯ā kęnā kurzan allì̯ńē ṕīʊ́ž̯əǴē śęṷāŕəńʊ́ž̯ėń kęlarzā kāškęrā jarzā ti̯ʊattā kāškęr χęrànì̯ʁē ḿəń pur vęjęʁē ṕəŕχ́əńē parat. kū χi̯t kajnì̯ʁē ṕīʊ́ž̯əǴèńē katmak-*

*lanDarzā tustarzā χęvarat. varā àḎźā ṕīḎźəǴē̄ 'ęžəńḎźėń tuχsan śulBalan malallā kajat. kajzan-kajzan aṿDan āṿętnı̯ńē̄ iľḎėť. kū àḎźā śaṿ aṿDan āṿętnę śəŕėľľē̄ pı̯rat. śiḎėťťē̄ aṿDānęn pūźə-Gęnā pulat, χęj pulmast. kū siǴē̄-siǴē̄ aṿDat, ťėť. varā kū àḎźā śak aṿDan puśńē̄ ìzē̄ ḱEsijìńē̄ ťśiǴėťťē̄ taDā malallā kajat. kajzan-kajzan taDā vı̯rtsā iťľėťťē̄ ajakrā taŋk-taŋk tūnę sāzę iľḎəńėť. kun patńėľľē̄ pı̯rattā purttı̯ χęj-Gęnā śı̯nzęraχ siǴē̄-siǴē̄ vūDę taDat, ťėť. kū àḎźā śak purttàDā iľėťťē̄ χul χuššı̯úḗ ǵəsťėŕėť. χęj taDā malallā kajat. kajzan-kajzan ajakrā jurlānę sāzę iľḎəńėť. śak sāzę patńėľľē̄ pı̯rattā ṕəŕ śəľəḱ χęj ťəľľəń jurlazā tęrat, ťėť. kū àḎźā śəľəǴē̄ iľėťťē̄ tęχęnzā jarat. varā χęj malallā uDat. malallā kajzan-kajzan sęrt ūrlę kaśśā ṕəŕ jalā śiḎėť. kū jalā śiťsėń ťśī kaDàrı̯ śurDā ḱəŕėťťē̄ kalat:*

*— sīŕəń ḿəń unDā ḱūŕžəŕē̄ ṕiť šaṿlāśśə? — ťėť.*

*kū ḱiľ jı̯žə kalat:*

*— unDā patšā ǵəŕə ḱīľńə, 'ęnā ńiGamDā kulDarajmāśśə, ťėť. kam 'ęnā kulDaraGan, χęńē̄ kaťśťśā iľḿē̄ pulDarat, ťėť.*

*kū àḎźā 'ęnā iľťsėń kalat:*

*— ťśiḿ-χā, è̄ṕ kajzā pęχam-χā, è̄ṕ kulDarājmęp-ı̯? — ťėť.*

*kū patšā ǵəŕə patńē̄ kajzā ḱəŕzėń aṿDan puśńē̄ larDat śəľəḱ pęDı̯ śìńē̄, purttı̯ńē̄ praχat ùraj sı̯ppı̯ńē̄, śəľəḱńē̄ χurat səḎėľ śìńē̄. χajχı̯ aṿDan pūźə tı̯DęńḎźə, ťėť, siǴē̄-siǴē̄ āṿętmā, purttı̯ χęj ťəľľəń siǴē̄-siǴē̄ kazat, ťėť. śəľəǴə tı̯DęńḎźə, ťėť, jurlamā. patšā ǵəŕə kuzèńē̄ kurzan kulzā jāḎźə, ťėť. varā ṕəḎəḿ ṕüŕť kulā puślāŕəś, ťėť.*

*śāṿęnDan varā śak àḎźā patšā ǵəŕńē̄ χęj iľzē̄ χaľḎē̄ pulı̯n pūręnāśśə, ťėť.*

Egy ember elmegy (azt mondja) az erdőbe fát vágni. Magával együtt a fiát is elvitte. Ennek a fia a hidegben fázni kezdett. Ezektől nem is messzire az erdőben egy ház állott (ült). Az apja ezért a fiának:

— Eredj ebbe a házba melegedni! — mondta.

A fiú elmegy és bemegy a házba. A házban csak egy fehér szakállú öreg ember volt. Az az ember hordóabroncsokat csinált (ütve állott). A gyermek ezt látva, megkérdezte ettől az öreg embertől:

— Mit csinálsz te? — mondta.

Amaz így szólt:

— Ha elkészítem, majd meg fogod látni! — mondta. Te miért jöttél? — mondta.

A gyermek így szólt:

— Én melegedni jöttem — mondta.

Azután az öreg ember a fiúnak:

— Ehol elkészítettem, belebújván lássad immár! — mondta.

A fiú belebujik a hordóba, és ez az öreg ember ezt a fiút belecsukja, teszi a hórdó belsejébe. Azután őt hordóstul (a vállára) emelve, elmenvén az erdőn keresztül, puszta mező közepébe teszi le. A mint ez itthagyja, e fiú mellé (egy) farkas odaszaladván elordítja magát. Azután a mint a fiú ezt meglátta, a kezét a hordó száján kidugva, a farkast elkapja és a farkas ijedtében minden erejéből elrohan. Ez erős menésével a hordót hengergetve széjjelzúzza, azután a fiú kibújván a hordó belsejéből, az úton előrefelé megy. Menvén-menvén kakaskukorékolást hall. Ez a fiú arrafelé megy, a merre ez a kakas kukorékol. Odaérkezik, és a kakasnak csak feje van, ő maga nincsen. Ez ugrálva-ugrálva kukorékol (azt mondja). Azután ez a fiú ezen kakas fejét fogva a zsebébe dugja és megint megy előrefelé. Menvén-menvén megint lefekve hallgatózik és a távolban csittegő-csattogó hang hallatszik. Odamegy hozzá és a balta csak magában, ember nélkül ugrálva-ugrálva fát vág (azt mondja). Ez a fiú ezt a baltát is fogja és a karja közé szorítja. Ő maga megint megy előrefelé. Menvén-menvén a távolban éneklő hang hallatszik. Odamegy ehhez a hanghoz, és egy süveg a maga helyén dalolva áll (azt mondja). Ez a fiú fogja a süveget és (a fejébe) teszi. Azután ő maga előrefelé megy. Előrefelé menvén-menvén egy hegyháton keresztül menve, egy faluba érkezik. Megérkezvén ebbe a faluba, bemegy a legszélsőbb házba és így szól:

— Miért lármáznak nagyon ott a ti szomszédotokban? (azt mondja).

E ház népe így szól:

— Megjött oda (ott) a pádisáh leánya, azt senki sem tudja megnevettetni (azt mondja). A ki azt megnevetteti, ő magának férjül veszi (azt mondja).

Ez a fiú, a mint azt hallja, így szól:

— Megállj csak, hej, hadd menjek én el, hej, nem tudnám e én megnevettetni? (azt mondja).

Elmenvén ez a pádisáh leányához, a kakas fejét felteszi a süveg-fogasra, a baltát odadobja a padló közepére, a süveget leteszi az asztalra. Az előbbi kakas feje elkezdett (azt mondja) ugrálva-ugrálva kukorékolni, a balta a maga helyén ugrálva-ugrálva vág (azt mondja). A süveg elkezdett (azt mondja) dalolni. A' pádisáh leánya ezeket látva elnevette magát (azt mondja). Azután az egész ház nevetni kezdett (azt mondja).

Ezután ez a fiú a pádisáh leányát ő maga elvevén, most is élnek (legyen) (azt mondja). (aU.)

## 27. A furfangos erdőőr.

*'ələk pərē olbut pōrennę, okśį̄ ōn pet nomaj pōlnę. vūrę-zamran, poɣaťšťšozam purzā okśį̄ńā vurlasran pet χęrānę.*

*— kilden, tom-aχoraran vurlazā kęlāręś — tet —, kū okśàjā vermanā ìzē kajzā koržoɣā χùzā puḍarzā lardam! — tet.*

*śaplā varā puḍarzā χoārťšę. śak olbūḍęn verman χorōľę pōlnę. śak χorol verman χorlamā toksā kāŕę. śörēnə ťšòńā sazardak śak koržoɣā tər pōľťšę, peɣat, okśā teɲ-tolį̄, veś įldęm. ońďžonak ilmē χęrārę, śārenzā kiľńē pįrťšę. āręmńā kalat:*

*— 'āχ ārem — tet —, pajan èp okśā pet nomaj kōrdęm, koržok tolį̄ įldęm larat. įran kajzā ìzē kilem! — tet.*

*vurtsā śūrťšęś, ìrńē terzan ōḅęškį̄ kajmā tapranmā poślārę. āręmę kalat:*

*— èptē pįramťšę, manaḍā ìzē kaj! — tet.*

*kū ìzē kajmas. āręmę śaplak sarbalat. aptęrazā śitsē:*

*— aď'ā apen! — tērə.*

*īkšə tapranzā toksā kāręś. kajāťšę, śitrəś vermanā, vermandā vurdat pūzęk kaskā. kaskā śińďžē moŕen vurdat. kū pęžalbā pōlnę verman χorōľę. śak moŕenē korzan χorol utsā jērťšə. ārem ēḍet:*

*— mənē kaplā ūtrɛn? — tet.*

*— kaskā śìńē śęrdan pōlę 'ęžęnmā toksā vurtsā, èp onā ūtrɛm! — tet.*

*kossā kajzā, ārɛmńā kęḍartmāzɛr mežeɣē ťšikrə. taḍā kāręś. kajzan-kajzan śū ōrlę kaśmalā pōlnę. χorol kōrťšę, śùrā mordā*

*larat. mordàrā śęrdan pōlę vurdat. śak śęrdan polā pęžalbā utsā taḍā tįtrę. ārębę kalat:*

*— mənē ūtrən? — tet.*

*— moŕen 'ežęḍā mordàjā šuā kərzē vūrtnę — tet —, èp onā pęžalbā perzē tįtrębm! — tet.*

*ārębńā kędartmāzęr mežeγē taḍā ťšīkrə. ondan irtsē kāręś varā. okśā paťńalā śītnə ťšòńā kāškęr 'əńèjē tįḍat mənən. 'əńē pet χajar sāzębā kęśkęrat, soslat. ārębm ēḍet:*

*— joldaš, kū mən kęśkęrat kaplā?*

*— a vot olbuḍā arśurį̄ tįtsā vəleret — tet —, śambā vęl pet χajar sāzębā kęśkęrat!*

*— aď ā joldaš, kajzā ťšāręber! — tet.*

*joldāžę kalat:*

*— kaj ès! — tet.*

*vęldā varā kajman, χęrānę, okśàjā ìzē kilē. kīlnəś, saγ-ańā puḍarzā lārtnęś. śak χorol tēbər końńā taḍā vermanā toksā kāŕę. toksā kajzanak ārębę tōkkęrdā poskilē kāŕę, poskildē śįnzàńā veś kalārę. śįnzam tēbərizèńē, tēbərizem olbuḍā. olbut kajzā pękrę okśį̄ńē, okśį̄ śok vįręńďžā.*

*— kū ozal vūrę χorolā suḍā parzā pəderem! — tērə.*

*suḍā pārťšę, śįrdārťšę kon ārębęńďžan ildeγenzèńē. ōbęškį̄ vermandan kilet, poskil śį̄ńę χērəś pōlťšę:*

*— ser 'əńer okśā nomaj topsā tērəś! — tet.*

*kū kalat:*

*— śôk, topman! — tet.*

*śaplā varā oŕęlzā kāręś. kiľńē pįrzan okśàjā tēbər śərē puḍarzā lārtrę. okśā vįręńńā pər omaryį̄ ùt-pęk χùzā lārtrę. vęγęt śītrə suḍā kajmalā. suḍā kāręś, pįrzan etmē poślāręś sutsam kon ārębęńďžan ildeγenzemren. vęlzam kalāręś:*

*— χorōlęn ārębę 'ęγā kalārę, topsā tērə! — tērəś.*

*varā χorol ārębęńďžan ētrəś:*

*— ser okśā topsaj! — tērəś.*

*kū kalārę:*

*— topsā! — tet.*

*— χaľ okśį̄ stā? — tēťšťšə.*

*kū kalat:*

*— saγ-ańā toprā altsā ťšīkrəmər! — tet.*

*oṅďžōṅak sutsam kazaksam jērťšəś kuzam paťńā, saɣ-aṅā okśā širamā. ārɐm kɐdartsā pārťšɐ:*

*— okśā śāɣɐ vīrɐndā! — tezē.*

*kazaksam ośsā pɐkrɐś, pər šɐdɐk tolī ùt-pɐk larat. toksā kajzā sutsàṅā kalārɐś:*

*— okśā śok, pər šɐdɐk tolī ùt-pɐk larat! — tērəś.*

*sutsam taḍā śak ārɐmran χītteṇdarak terɣemē poślārɐś:*

*— topsāḍɐk kalà! — tēťšə.*

*ārɐm kalat:*

*— topsā! — tet.*

*— nomaŕan-ī, χɐš vɐɣɐtrā topsā, törek kalà! — tēťšə.*

*ārɐm tɐrzā-tɐrzā šōɣɐšlazā kalārɐ:*

*— vɐɣɐtńak, koṅńak as tùmāstɐp — tet. 'a vot śā kon per topsā, śɐrdan pōlɐ kaskā śīṅē 'ɐžɐnmā toksā vūrtnɐ kon!*

*— mənlē, mənlē? — tēťšə sutsam.*

*taḍā tɐrzan-tɐrzan kalārɐ:*

*— vot, pet 'ɐžɐ polzan moŕen šuā mordàjā kərzē vūrtnɐ kon! — tet.*

*— mən okmaklā sojlan? — tēťšə sutsam.*

*— okmaklā mar, kilē kīzen moŕeṅńèḍē pəźerzē śīrəmər, śɐrdan poliṅèḍē śīrəmər! — tet.*

*— χɐš vɐɣɐtrā vɐl polzā? — tēťšə.*

*— vɐɣɐtńak pəlmēstəp — tet. ākɐ, ākɐ, as tùzīldəm 'əndə, ondan lājɐk ser pəlēttər χɐš kon polnìṅē. vot, ākɐś olbūtšɐḍā por, ès 'ɐɣak as tuīren χɐš kon polnìṅē. samaj śā kon sanā arśurī tiťsìzētšə vəlermē. ès pet χīḍɐ kɐśkɐrdɐn, èp jɐɣɐrdɐm joldažā sanā śɐlmāškɐn. man joldaš purmārɐ. vot tələnmelī, jeplē ès oṅďžoṅā vilmēzər χɐḍɐlzā! — tet ārɐm.*

*sutsam tələnzē χitsā kāŕɐś.*

*— olbut, kū ārɐm mən sojlat? — tēťšə.*

*olbut śilenzērťšəḍē nāmɐs pōlnɐran, ārɐmbā ōbɐškiṅèḍē vɐrman χoraľńā χośsā kɐlarzērťšə. kīľťšəśtē pojzā kāŕɐś. χaľdā poľin pojan pōrɐnāťšɐ.*

Élt régen egy uraság, nagyon sok pénze volt néki, a tolvajoktól, attól, hogy a rablók ellopják a pénzét, nagyon félt.

— A házból, a ház tájékáról ellopják — mondja —, ezt a pénzt az erdőbe elvíve, fazékba téve hadd rejtem el! — mondja.

Igy aztán elrejtette. Volt ennek az uraságnak (egy) erdőőre. Ez az őr elment az erdőt őrizni. Jártában egyszerre rátalált erre a fazékra. Nézi, pénz telides-teli, valamennyi arany. Félt akkor elvenni, visszafordulva haza ment. Feleségének (így) szól:

— Hej feleség — mondja, — én ma nagyon sok pénzt láttam, fazékkal teli arany fekszik (ül). Holnap elmenve hadd hozom el! — mondja.

Lefeküdve elaludtak, reggelre felkelve az ura elkezdett készülődni, hogy elmegy. A felesége (így) szól:

— Hadd megyek el én is, vigy el engem is! — mondja. Ez nem viszi el. A felesége megint könyörög. Kétségbeesve:

— Gyere hát! — mondta.

Felkészülődve mindaketten elmentek. Mennek, odaértek az erdőbe, az erdőben (egy) nagy tuskó fekszik. A tuskón (egy) nyúl fekszik. Ez az erdő-őr puskával volt. Ezt a nyulat meglátván az őr lelőtte. Az asszony kérdi:

— Mire lőttél így? — mondja.

— A tuskóra (egy) csuka feküdt ki melegedni, én arra lőttem! — mondja.

Odaszaladva, a nélkül hogy a feleségének megmutatná, a zsákba dugta. Megint mentek. Menvén-menvén vízen keresztül kellett menniök. Az őr látta, hogy a vízben varsa fekszik (ül). A varsában csuka fekszik. Ezt a csukát puskával meglőve megint megfogta. A felesége (így) szól:

— Mire lőttél? — mondja.

— (Egy) nyúl, meleg van és a varsába, a vízbe feküdt — mondja, — én azt puskával meglőve megfogtam! — mondja.

A nélkül hogy feleségének megmutatná, megint a zsákba dugta. Onnan elmentek aztán. A mikor a pénz mellé értek, megfogott (egy) farkas (egy) tehenet vagy mit. A tehén nagyon csunya hangon ordít, bőg. Az asszony kérdi:

— Pajtás, ez mit ordít így?

— Ehol az uraságot az erdei rém megfogva öli — mondja —, ezért ordít ő nagyon csunya hangon!

— Gyere pajtás, odamenve el fogjuk kergetni! — mondja.

Pajtása (így) szól:

— Eredj te! — mondja.

Ő sem ment aztán félt. A pénzt elvéve haza jöttek, a pad alá rejtették. Ez az őr másnap megint elment az erdőbe. A mint elment, a felesége kijött és elment a szomszédba, a szomszédban az embereknek mindent elmondott. Az emberek másoknak, mások az uraságnak. Az uraság elmenve megnézte a pénzét, a pénze nincs a helyén.

— Ezt a rossz tolvaj őrt törvényre adva hadd teszem tönkre! — mondta.

Törvényre adta, felíratta azokat, a kik ennek a feleségétől hallották. Az ura megjön az erdőből, a szomszéd találkozott(vele).

— Azt mondták, hogy ti tegnap sok pénzt találtatok! — mondja.

Ez (így) szól:

— Dehogy, nem találtunk! — mondja.

Így aztán elváltak. Házába menvén a pénzt más helyre rejtette. A pénz helyébe egy ölre való lóganajat tett oda. Elérkezett az idő, hogy a törvénybe kellett menni. Elmentek a törvénybe, odamenvén kérdezni kezdték a törvénybeliek azoktól, a kik ennek a feleségétől hallották. Azok (így) szóltak:

— Az őr felesége maga mondta, azt mondta, hogy talált! — mondták.

Azután az őr feleségétől kérdezték:

— Találtatok-e ti pénzt? — mondták.

Ez (így) szólt:

— Találtunk! — mondja.

— Hol (van) most a pénz? — mondják.

Ez (így) szól:

— A pad alá dugtuk, a földet felásva! — mondja.

Akkor a törvénybeliek kozákokat küldtek ezekhez, a pad alá pénzt keresni. Az asszony megmutatta:

— Ezen a helyen (van) a pénz! — mondva.

A kozákok felnyítva megnézték, egy gödör teli lóganaj fekszik (ül). Elmenve (így) szóltak a törvénybelieknek:

— Pénz nincsen, egy gödör teli lóganaj fekszik (ül)! — mondták.

A törvénybeliek megint keményebben kezdték tudakolni ettől az asszonytól:

— Megtaláltátok, hát mondd meg! — mondják.

Az asszony (így) szól:

— Megtaláltuk! — mondja.

— Régen-e, mely időben találtátok, igazán mondd meg! — mondják.

Az asszony állva-állva, gondolkozva (így) szólt:

— Az idejére, erre nem emlékszem — mondja. De lám ezen a napon találtuk, azon a napon, mikor a csuka a tuskóra kifeküdt melegedni!

— Hogyan, hogyan? — mondják a törvénybeliek.

Megint állva-állva (így) szólt:

— Lám azon a napon, a mikor nagyon meleg lévén, a nyúl a vízbe, a varsába feküdt! — mondja.

— Milyen ostobául beszélsz? — mondják a törvénybeliek.

— Nem ostobául, haza menvén megfőzve a nyulat is megettük, a csukát is megettük! — mondja.

— Mely időben volt az? — mondják.

— Az idejét nem tudom — mondja. Ehol, ehol eszembe jutott már, annál jobban ti tudjátok, hogy melyik napon volt. Lám, ehol az uraság is (itt) van, te magad emlékezel, hogy melyik napon volt. Épen ezen a napon téged az erdei rém elvitt, hogy megöljön. Te nagyon keményen ordítottál, én hívtam a pajtást, hogy téged mentsünk meg. Az én pajtásom nem ment. Lám csodálatraméltó, hogyan menekültél te meg akkor, a nélkül hogy meghaltál volna! — mondja az asszony.

A törvénybeliek ámulva megmerevedtek.

— Uraság, mit beszél ez az asszony? — mondják.

Az uraság dühbe jött, hogy szégyent vallott és az asszonyt és az urát is, az erdő őrét elverve kidobta. Megjöttek és meggazdagodtak. Ma is (legyen) gazdagon élnek. (vP.)

### 28. A süket koma.

*ṕŏ̆ŕ śi̯n pazarā kājnę. ōnęn kūmęšťē pazarā ānnę. vŏl kūmęšńē kōrɒ́žəɒ́ē:*

*— lājęχ pōrę̯nātn-ī̯? — ťéť.*

*kūmęš kalať:*

*— pōrɒę īľɒ́əḿ! — ťéť.*

*— sę̯rā 'əśḿē pi̯r! — ťéť.*

*kūmęš kalaťʹ:*

*— āllę pus pāᴅęm! — ťėťʹ.*

*— ès ťšęnaχaχ pi̯r! — ťėťʹ.*

*— èṕ ḱiľē pi̯rzan aṿrì̯ńē ṕöṙėńėṙėń larᴅap! — ťėťʹ.*

*— no sū pol kumā! — ťėťʹ.*

*— èṕ onā ḱöľėńᴅźèʙē jaɢaᴅap! — ťėťʹ.*

*kūmęš ḱiľē tāṿęręńᴅźəᴅē āręmńē lārtŕəᴅē sęrā 'əśḿē toχsā kāŕə. kūmęš paťńē śīťŕəᴅē ùtńē ḱiľ χoššì̯ńē ḱūŕťŕəᴅē ťšazraχ śē-ńəχ́ē ťšopsā ḱöᴅźə. vŏl onᴅā ťšüŕėᴅźėŕėń pŏχaťʹ. ōn kūmęššėḿ ṕüŕťŕē χi̯ʙalanzaχ pośtaraśś aʙat-śīḿəśśèńē. sęrā laraťʹ söᴅėľ śiń-ᴅźē pi̯lʙā χōᴅęštārnęsḱėŕ, ėŕėǵē laraťʹ söᴅėľ śińᴅźē, iǵēŕᴅźə laraťʹ söᴅėľ śińᴅźē, taɢā pośśėḿ laraśś söᴅėľ śińᴅźē. sęrì̯ńē kęmaɢā śìńē ṕiťsē lārtŕəś, iǵėŕᴅźìńē kęmaɢànā lārtŕəś, eŕėǵìńē ťüžėḱ χoššì̯ńē lārtŕəś, taɢā pośńē kęmaɢàjńē lārtŕəś, vŏzam pośtarzā ṕöᴅėŕzėń, χaj kūmęš ḱöᴅźə. vŏl kalaťʹ:*

*— aχ χŏrāręm! — ťėťʹ.*

*onā χ́īŕəś kalāŕəś:*

*— ḿöńᴅėń χŏrāręn? — ťēśśə.*

*— ḱīľńə ťšoχńē śol śińᴅźē χorā śöľėń kōrᴅęm — ťėťʹ —, ṕīᴅə pi̯zęk — ťėťʹ —, sīŕəń kęmaɢā śińᴅźī pi̯llę sęraʙėḱ ťšoškęraťʹ — ťėťʹ. kōźəzėḿ ťüžėḱ χoššì̯ńᴅźī ėŕėǵėʙėḱ śutlāśśə — ťėťʹ. èṕ onā kęmaɢājəńᴅźī taɢā pośṕėḱ ťšol īľᴅəḿᴅē pōźəńᴅźėń ṕēᴅəḿ. sīŕəń kęmaɢàri̯ iǵēŕᴅźəʙėḱ pōźə sāręlzā kāŕə! — ťėťʹ.*

*varā onā 'ɪśťėŕḿē taprātŕəś, onᴅā vŏl ṕiś tālęk 'ɪśśəŕ, ťėťʹ.*

Egy ember elment a vásárra. Annak a komája is lement a vásárra. Az meglátta a komáját és:

— Jól vagy-e (jól élsz-e)? — mondja.

A komája (így) szól:

— Baltát vettem! — mondja.

— Gyere sört inni! — mondja.

A komája (így) szól:

— Ötven kopejkát adtam! — mondja.

— Te igazán gyere! — mondja.

— Én haza menvén a nyelét jávorfából csinálom meg (ültetem)! — mondja.

— No jó egészséget (légy egészséges) koma! — mondja.

— Én azt üveggel simítom ki! — mondja.

Komája haza ment és a feleségét leültette és elment sört inni.*) Odaért a komájához, és a lovát bevezette az udvarra és hirtelen beszaladt a benyílóba. Ő ott az ablakon keresztül benéz. A komáiék a házban kapkolódva összeszedik az ételtennivalókat. Sör áll (ül) az asztalon mézzel keverve, pálinka áll (ül) az asztalon, árpalepény áll (ül) az asztalon, kosfejek állnak (ülnek) az asztalon. A sört a kemencze tetejére tették letakarva, az árpalepényt a kemenczébe tették, a pálinkát, a derékalj közé tették, a kos fejét a kemencze alá tették, a mikor azok valamennyit összeszedték, az az előbbi komája bement. Az (így) szól:

— Hej megijedtem! — mondja.

(Így) szóltak neki vissza:

— Mitől ijedtél meg? — mondják.

— Jövet az úton fekete kígyót láttam — mondja, — igen nagy — mondja, — úgy tajtékzik, mint a ti kemencze tetején lévő mézes sörötök — mondja. Szemei úgy fénylenek, mint a derékalj közötti pálinka — mondja. Én akkora követ fogtam, mint a kemencze alatt levő kosfej, és azt fejen dobtam. Feje úgy szétlapult, mint a ti kemenczében levő árpalepénytek! — mondja.

Azután itatni kezdték őt, ott az három napig ivott, azt mondja. (vV.)

### 29. Az okosfejű vő.

*ṕəŕ kārḋźẹkpā ṕəŕ stari̯k pūrẹnāśśə ťėť. àrźi̯nni̯ńē kalat ťėť kārḋźẹǵə:*

— *suχànā kaj, suχànā kaj, ťėť.*

— *suχā-ʙuś śuk, ťėť.*

*ārẹḿə kajattā suχā-ʙuś ḱüŕzē parattā stari̯ǵə kajat suχànā. śiḋėť suχalamàᴅā*

— *aʙat śiḋėŕzėχ́ tī̯ᴅẹnas, ťėť.*

*aʙat śijėťťē*

— *vi̯rtsā kanam-χā, ťėť.*

*vi̯rᴅat ťėťťē kẹnᴅẹrlā śiḋėť ťėť. kẹnᴅẹrlàᴅā*

---

*) T. i. a süket koma elment az előbbi komához, a ki őt meghívta.

— *śīzėχ́ tī̱ᴅe̱nas puľ, ťėzē kalat ťėť.*

*ke̱nᴅe̱rlā śijėť, ťėť, śīńə χī̱śśe̱n*

— *vi̱rtsā kanam-χā, ťėzē kalat ťėť.*

*vi̱rᴅat ťėťťē kaś pulat ťėť. śi̱nzėḿ ḱiľē tāve̱rnā puślāne̱ ťėť.*

— *māne̱nᴅā tāve̱re̱nmallā puľ, ťėzē kalat ťėť.*

*ṕəŕŕē śāve̱rnat ťėťťē tāve̱rnat. ťēʙəŕ kunᴅàᴅā kajat ťėť. śiᴅėť ťėť:*

— *śīzėχ́ tī̱ᴅe̱nas puľ, ťėzē kalat ťėť.*

*śijėť ťėť:*

— *vi̱rtsā kanas puľ, ťėzē kalat ťėť.*

*vi̱rᴅat ťėťťē ke̱nᴅe̱rlā śiᴅėť ťėť. ke̱nᴅe̱rlàᴅā*

— *śīzėχ́ tī̱ᴅe̱nas puľ, ťėzē kalat ťėť.*

*ke̱nᴅe̱rlàᴅā śijėť, ťėť, vi̱rtsàᴅā kanat, ťėť, kaś pulat, ťėť. śi̱nzėḿ ḱiľē tāve̱rnāśśə, ťėť. ṕəŕŕē śāve̱re̱nzā ḱiľē tāve̱rnat ťėť. kārᴅźe̱ǵə kalat ťėť:*

— *ṕəᴅėŕėťń-ē 'əńᴅə? — ťėzē kalat ťėť.*

— *śuk χaľ, ťėzē kalat ťėť.*

*taᴅā ťēʙəŕ kunᴅā kājne̱, ťėť. kallaχ śaplā ke̱nᴅe̱rlàʙā aʙat śiᴅėŕzē tī̱ᴅe̱nne̱, ťėť, ṕəŕŕē-ɢe̱nā śāve̱re̱nne̱ᴅā ḱiľē tāve̱re̱nne̱ ťėť. kārᴅźe̱ǵə kalat ťėť:*

— *ṕəᴅėᴅ-ī 'əńᴅə suχalazā? — ťėzē kalat ťėť.*

— *χaľ 'e̱śtā ṕəᴅėť, v́īśśə-ɢe̱nā śāve̱re̱nne̱-χā, ťėzē kalat ťėť.*

*kārᴅźe̱ǵə kalat ťėť:*

— *'ēj pulmāŕə, pulmāŕə, χāme̱n kajas puľ, ťėzē kalat ťėť. ēzə tuľke̱ χe̱jmànā kužaɢā an śiᴅėŕ, ťśəʙəzèńē kuraɢā an ti̱ttar, ťėzē kalat ťėť.*

*ḱüľėť ťėťťē lažì̱ńē, kajat, ťėť, χe̱j. kū stari̱kkī̱ χe̱jmì̱ńē ťśəŕǵī śìńē ti̱tsā larat ťėť, ťśəṕṕìzèńē ṕəŕ-ṕəŕiń śumńē śi̱χsā jarat, ťėť. ṕəŕ kurak pi̱rat ťėťťē ťśəṕṕìzèńē purńèᴅē je̱tsā kajat, ťėť. siḱsē te̱rat, ťėť, χe̱jᴅē, ťśüľḿēǵə te̱ɢe̱nzā kajat ťėť. ṕəᴅəḿ ùrājə χe̱jmā, ťėť. χe̱j ḿėľɢajńē ḱəŕzē larat, ťėť. āre̱ḿə tāve̱rnat ťėť suχāran. ḱīľᴅźə ťėťťē ťśəṕṕīzėḿᴅē śuk,*

— *ṕəᴅəḿ ùrājə χe̱jmā, ťėzē kalat ťėť. χe̱j, 'śtā-žī̱ χe̱j? — ťėzē kalat ťėť.*

*stari̱kkī̱ kalat, ťėť, jėŕŕiʙėŕėχ́-ɢe̱nā:*

— *kunᴅā χaľ!*

*āre̱ḿə ve̱re̱śmā tī̱ᴅe̱ńᴅźə, ťėť:*

— *èṕ sanā 'əľəǵėχ́ kalāre̱m v́əť āsle̱k tùmā!*

*starịkkꝉ kalat, ťeť:*

*— χāľə tɛvam-ꝉ? — ťezē kalat ťeť.*

*— tū! — ťezē kalat, ťeť, kārʊ́žɛʊ́ə.*

*laẓ̌ńē kŭľeť ťeťťē kajat vermanā. vermanDā uraBā śịńē χɛjéχ śāvɛrɛnzā ükńėľľī jꝉvɛś šịrat, ťeť. pꝉʊ́žə ťeťťē pər jꝉvɛžā kāsŕə, ťeť. vɛl laẓ̌ꝉ śịńē śāvɛrɛnzā ŭkŕə ťeťťē laẓ̌ꝉ víľʊ́žə, ťeť. laẓ̌ꝉńē χəńēŕə-χəńēŕə ťeťťē*

*— χɛvaχ pꝉrɛn χaľ! — ťezē kalārə ťeť.*

*pɛrāχŕə ťeťťē tāvɛrnat, ťeť. tāvɛrɛnnɛ tśŭńē kājɛk-kɛvaGal tịDaGan kājɛk-kɛvaGal ťeľľezē tɛrat, ťeť, šịv χərŕińʊ́žē. kū kalārə ťeť:*

*— kɛvaGalzèńē 'ɛnā parịťśťšéń χāmɛn tịDas! — ťezē kalārə ťeť. kɛvaGalzèńē ịttā pėr, ťeť, pūrDɛBā!*

*kɛvaGalzėń vəśśē kājnɛ, purttꝉ šịv ťəṕńē anzā kājnɛ. kəBìńē-jəńńē χịvat ťeťťē purttꝉńē šịramā kərėť, ťeť. purttꝉńē šịramā kərzēssəń kājɛk-kɛvaGal tịDaGan śiľľìBē kəBìńē-jəńńē ìzē kajat ťeť. kū śappā-śaramas jūľʊ́žə, ťeť. kərėť, ťeť, pər muńʊ́žànàDā lapkā àjńē kərzē larat, ťeť. χər-ārɛmzėń pịrzā kərēśśə, ťeť, muńʊ́žànā. pərī lapkā śịńē χɛBarzan ūrịńʊ́žéń jarat tịDat, ťeť. χər-ārɛmzėń tuχsā tarāśśə, ťeť.*

*— muńʊ́žàrā ťeńsǩeŕ pur, ťezē kalāśśə ťeť.*

*àrẓ̌ịnnꝉzèńē tśəńńē kiľēśśə, ťeť. kū vəzėń χīžəńʊ́žéń kūrɛnꝉ-kūrɛnmꝉ kiľeť ťeťťē āslɛk śịńē χɛBarzā vịrDat ťeť. χər-ārɛmzėń àrẓ̌ịnnꝉzèńē muńʊ́žànā ilzē kajzan kū pulat śịńē χɛBarzā vịrDat ťeť. ľeššéń muńʊ́žànā kajzā pɛχāśśə ťeťťē ńāńəńʊ́ē śuk ťeť. tāvɛrnāśśə ťeťťē sɛrā 'əśńē tꝉDɛnāśśə, χɛnāzėń pur, ťeť. kun āreńəʊ́ē pur, ťeť. kū pulat śińʊ́žéń tɛrss sikšē āńʊ́žə, ťeť.*

*— 'ɛnlɛ-pūślɛ kərű̄ ès mar-ꝉ-ʊ́ē ès mar-ꝉ? — ťezē kalāśśə ťeť.*

*— ēBə, ťezē kalat ťeť.*

*tumlanDarāśśə ťeťťē śur kukľꝉ parāśśə ťeť. sɛrā 'ɛsmā jarāśśə, ťeť:*

*— ēzə ūrɛraχ, ēBìr ŭssər, ťezē kalāśśə ťeť.*

*kū kajat, ťeť, sɛrā 'ɛsmā. ńüχŕėp śɛvārə śịńē χurzā χɛvarat, ťeť, kukľꝉńē. tśəBə pịrat ťeťťē kukľꝉńē jɛtsā kajat ťeť. pịʊ́žɛ́ē pɛkꝉńē turtsā kɛlarat ťeťťē tśəṕṕē ịtsā pėrėť ťeť. sɛrꝉ juχat ťeť. pịrzā purnꝉńē tśịksē χurat ťeť. ńiśtàDā kajmā śuk, ťeť. purnꝉńē turtsā kɛlarzan sɛrꝉ juχsā tuχat, ťeť. ľeššéń sɛrā kəʊ́ē-kəʊ́ē ꝉvɛnnɛ, ťeť.*

*χe̯jzèḿ pi̯rzā īlʹḎźəś ťéť se̯rì̯ńē. pi̯rzā ilʹḿéń pūzan χalʹḎē śāve̯nDā te̯ne̯ pūlʹə-ťśťśə.*

Él egy öreg asszony meg egy öreg ember (azt mondja). Az urának így szól (azt mondja) az öreg asszony:

— Menj szántani, menj szántani! (azt mondja).

— Nincsen eke (azt mondja).

A felesége elmegy és ekét hozva odaadja, és az öreg elmegy szántani.

Szántani ráér.

— Fogjunk a reggelizéshez! (azt mondja).

Megeszi a reggelit.

— Hej, lefeküdve hadd pihenjek! (azt mondja).

Lefekszik (azt mondja), és elérkezik a dél (azt mondja). Délben szintén

— Hozzáfoghatnánk az evéshez! — mondja (azt mondja).

Délben eszik (azt mondja), evés után:

— Hej, lefeküdve hadd pihenjek! — mondja (azt mondja).

Lefekszik (azt mondja), és este lesz (azt mondja). Az emberek elkezdtek haza térni (azt mondja).

— Nekem is vissza kellene térnem! — mondja (azt mondja).

Egyet fordul (azt mondja), és visszatér. A másik napon is elmegy (azt mondja). Odaérkezik (azt mondja):

— Hozzáfoghatnánk az evéshez! — mondja (azt mondja).

Eszik (azt mondja):

— Lefeküdve pihenhetnénk! — mondja (azt mondja).

Lefekszik (azt mondja), és elérkezik a dél (azt mondja). Délben szintén

— Hozzáfoghatnánk az evéshez! — mondja (azt mondja).

Délben is eszik (azt mondja), lefeküdvén pihen is (azt mondja), este lesz (azt mondja). Az emberek haza térnek (azt mondja). Egyet fordulva haza tér (azt mondja). Az öreg asszony így szól (azt mondja):

— Elvégzed-e már? — mondja (azt mondja).

— Még nem! — mondja (azt mondja).

Másnap ismét elment (azt mondja). Megint csak így délben hozzáfogott ebédet enni (etetni) (azt mondja), fordult de

csak egyet, és haza tért (azt mondja). Az öreg asszony így szól (azt mondja):

— Vége lesz-e már a szántásnak? — mondja (azt mondja).

— Hogy lenne még vége, csak hármat fordultam hej! — mondja (azt mondja).

Az öreg asszony így szól (azt mondja):

— Hej semmi sem lett, semmi sem lett, magamnak kell elmennem! — mondja (azt mondja). Te csak a tejfelt meg ne etesd a macskával, a csibéket el ne fogasd a varjúval! — mondja (azt mondja).

Befogja (azt mondja) a lovat, és elmegy (azt mondja) ő maga. Ez az öreg (meg) leűl, az ölébe fogva a tejfelt (azt mondja), a csibéket odaköti egyiket a másik mellé (azt mondja). Arra megy egy varjú (azt mondja), és a csibéket, valamennyit elviszi (azt mondja). Felugrik (azt mondja) ő maga is, a fazeka felűl (azt mondja). Az egész padló tejfel (azt mondja). Ő maga a kemencze-kuczkóba bújva leűl (azt mondja). A felesége visszatér (azt mondja) a szántásból. Megjött (azt mondja), és a csibék sincsenek.

— Az egész padló tejfel! — mondja (azt mondja). Ő maga, hol van ő maga? — mondja (azt mondja).

Az öreg így szól (azt mondja) csak a módjával:

— Itt (vagyok) most!

A felesége perelni kezdett (azt mondja):

— Lám, én neked már előbb mondtam, hogy csinálj félszert!

Az öreg így szól (azt mondja):

— Most (mindjárt) csináljak? — mondja (azt mondja).

— Csinálj! — mondja (azt mondja) az öreg asszony.

Befogja a lovat (azt mondja), és elmegy az erdőbe. Az erdőben olyan fát keres, a melyik magától esik rá a kocsira (azt mondja). Odament (azt mondja), és levágott egy fát (azt mondja). Az ráesett a lovára (azt mondja), és a ló megdöglött (azt mondja). A lovát ütötte-verte és

— Most magad mégy (majd)! — mondta (azt mondja).

Otthagyta (azt mondja), és visszatér (azt mondja). Visszatérte közben egy vadkacsa-fogó (ember) vadkacsára czélozva áll (azt mondja) a víz partján. Ez így szólt (azt mondja):

— A kacsákat, a helyett hogy neki adnám, megfogom magam! — mondta (azt mondja). A kacsákat dobd és vágd (azt mondja) a baltával!

A kacsák elrepültek, a balta a víz fenekére szállt. Ingét-bugyogóját leveti (azt mondja), és belemegy a baltáját keresni (azt mondja). A mikor belement a baltáját keresni, a vadkacsa-fogó (ember) haragjában az ingét-bugyogóját elviszi (azt mondja). Ez anyaszült-meztelen maradt (azt mondja). Bemegy (azt mondja) egy fürdőbe, és a pad alá bújva leül (azt mondja). Asszony-nép megy (azt mondja) a fürdőbe. A mint egyik felmászik a padra, elkapja a lábát (azt mondja). Az asszony-nép kiszalad (azt mondja).

— A fürdőben, isten tudja, micsoda van! — mondják (azt mondja).

Eljönnek az uraikat hívni (azt mondja). Ez amazok háta mögött láttatva-látatlanul jön (azt mondja), és a félszer tetejére felmászva lefekszik (azt mondja). A mikor az asszony-nép elvitte férjeit a fürdőbe, ez a polcz tetejére felmászva lefekszik (azt mondja). Amazok a fürdőbe menve nézik (azt mondja), és semmi sincs (azt mondja). Visszatérnek (azt mondja) és hozzá-fognak a sör-iváshoz, vendégek vannak (azt mondja). Ennek a felesége is (ott) van (azt mondja). Ez a polcz tetejéről zsupsz leugrott (azt mondja).

– Az okosfejű vő nem te vagy-e, és nem te vagy-e? — mondják (azt mondja).

— Én (vagyok)! — mondja (azt mondja).

Felöltöztetik (azt mondja), és fél bélest adnak (neki) (azt mondja). Elküldik sört csapolni (azt mondja):

— Te józanabb (vagy), mi részegek (vagyunk)! — mondják (azt mondja).

Ez elmegy (azt mondja) sört csapolni. A pincze szájára téve otthagyja (azt mondja) a bélest. Odamegy egy csibe (azt mondja), és a bélest elviszi (azt mondja). Kirántja a hordó dugóját (azt mondja), és hozzádobja a csibéhez. Folyik a sör (azt mondja). Odamenve beledugja az ujját (azt mondja). Sehova sem lehet menni (azt mondja). Ha kihúzza az ujját, a sör kifolyik (azt mondja). Amazok a sört várva-várva elfáradtak (azt mondja). Odamenve ők maguk vittek (azt

mondja) sört. Hogyha odamenve nem vittek volna, most is itt állana. (aU.)

### 30. A megtréfált szerető.

*'əl'ək pōlnę pŏŕ jalDā śāmrękˌ àʊ́ʑā. alānnę śāmrękˌlaχ, alanzan kiṅṅē kājnę. vŏl kiṅṅē kājnę ťšoχ šōχęšlazā kājnę:*

*— man matkā patńē aʊ́ʑazam ťŏŕėńzėń manā avan mar! — ťėzė šōχęšlazā kājnę.*

*varā vŏl vīrę̄nā śiťsėń kaDan-pir̄ īl'ńə, ťüžėk pīʊ́ʑəʙėk šŏŷŏŕ ťüʙėl'l'ə śŏl'ėl'ńə. varā kīṅəŕėń kīl'ńə śŏŕl'ėʊ́ē kil'ńē śiťsėń χamBar ālęǵəńʊ́ʑėń šakkamā poślāŕə:*

*— oś-χā, oś! — ťėńə.*

*— kam onDā? — ťėzē ījtnę ārę̄mə.*

*— kam polmallā, ėp̄ χam! — ťėńə.*

*ārę̄mə ťšazraχ ośman, onDā pos-kil' àʊ́ʑī pōlnę. varā oššā kŭŕťńəʊ́ē ārę̄mńē kalānę:*

*— mā χŏvŏrtraχ ośmārę̄n? — ťėzē. san patrā pallaχ àʊ́ʑā polmallā! — ťėť.*

*àʊ́ʑī ťšęnaχtā puràrā pōlnę. varā širazā śak aʊ́ʑànā tōpnę puràrā. onā vŏl tītnęDā śōrę̄m χīžəńʊ́ʑėń allīńē sajχorzā śīχnę χŏŕėsl'ėzē. śŏvarńē ťŭǵŏ lārtnę poplėsŕėń. varā śav ťüžėk-pīʊ́ʑəʙėkˌkīńē tŏχŏnDarzā jānę. amBarDan kęlarzā jānę. àʊ́ʑā kil'ńē tāvęrę̄ńʊ́ʑə. pŏlDŏr kŏʊ́ėssińʊ́ʑē kŏťsē tŏrať.*

*— kamDā pol'īn tōχə . . . — ťėť.*

*īńǵəš šęmā tōχnęDā śak aʊ́ʑànā kōrnęDā χŏrazā tarzā kŏńə, ńiGamàDā kalaman. onDan varā āmęš tōχnę. āmęšńē śak àʊ́ʑā ťėńəʊ́ē kalamā, ōnęn šęl χoššīńʊ́ʑē ťŭǵŏ lārtnęsˌkėŕəń kalamallā polman. vŏl varā ťėńsˌkėŕ'lē ťisˌkėŕ saspā ańʊ́ʑaχ kᴇ̆škęrzā jānę:*

*— 'a'ā'ā . . ! — ťėzē.*

*āmęžə χŏrazā śōχęrzā tarzā kŏńə pürʊ́ē. varā starīkkīzèńē, īvęl'əzèńē, kil'-jīššėń, porńėʊ́ē śīvraGanzèńē tŏrātnę:*

*— ťėńsˌkėŕ por 'aj-aj, χŏvŏrDęn ťšas-ťšas tŏrę̄r! — ťėzē kᴇ̆škęrnę.*

*kil'-jīššəzėń varā kalānę:*

*— ńŏń por, ńŏń por?*

*— ťē vŏrę̄, ťē χoraχ, ťē ozal, ťėńsˌkėŕ por! — ťėzē kalazā kęDārtnę kārʊ́ʑękkī.*

*varā ťšüŕėḋźėŕėń ōškęnḃē pŏχnęDā kōrnę ťėḿsḱėŕ šōrsḱėŕ. porḋē χŏrazā ťŭńŏ ośśā kęškęrnę:*

*— ḱiľəraχ jal-jįš, pos-ḱiľ! — ťėzē.*

*pos-ḱiľ, jal-jįššėḿ varā pōχęnnę. pŏχaśťē porḋē χŏrāśśə:*

*— kū ḿŏń-źī, kū ḿŏń-źī? — ťėzē tŏrāśśə.*

*χŏžę-χŏžę varā paDaksamBā, joBazamBā śapmā χętlanāśśə. kū àḋźį̄ kallaχ χŏrànį̄ḃē: — an śāBęr-χā! — ťėzē kalamā χętlanaťťē òn kalamallā mar.*

*— 'āʿā . . ! — ťėzē kallaχ kęškęrzā jaraťťē χāleχ́ə ťŏŕŕ tarāśśə.*

*onDan varā χāleχšęńḋźē vat śįnzam pośtāręńḋźəś šot tùmā:*

*— kū kaplā χŏvalazā toχas śok! — ťēśśə. kŏnā pop ìs-ḱìzē ḱŏľ tùzā pŏχas, varā ḿŏń pōľə? — ťēśśə.*

*pop patńē kāŕəśťē poBā ìs-pį̄ḋźəś. varā pop ḱŏľ tūŕə. kaḋį̄ľìḃē solGalazā pį̄nę ťšoχ śak àḋźį̄ kaľľėχ́ ťisḱėŕ sassį̄ḃèľē — 'āʿā . . ! — tùzā jāḋźə. pop kaḋį̄ľľìńē praχaχ χŏrazā tārḋźə:*

*— kū man 'əśpėľē polmaś! — ťēŕə pōḃə. ùχùzāmęr 'ŏstā tōBęrDā tazāDęr! — ťēŕə.*

*varā χaj purlāǵə pį̄ḋźə χāleχšńèḋē kalať:*

*— 'oj tor śįrlaχ, kū ozal ḱìzē jėŕń-ī χā? — ťėť. kunḃėḱ ozal tùrā jalzėńḋźē nommaj śįnzèńē śìzē ṕŏḋēŕńə, ťėť. kŏnā ḿŏńľē tazāDęr? — ťėť.*

*χāleχsėḿ kalāśśə:*

*— ťėḿľē kŏnā χùzā jaras? — ťēśśə.*

*śak purlāǵə kalať:*

*— 'raχmat, manā ṕŏŕ vat purlak kunḃėḱḱī śińḋźėń v́ŏŕēńťəŕ! — ťėť. ťšŏľχ́ìńē èṕ ṕŏľėṕ, ťėť, kŏnā tazatmā, ťēŕə.*

*χāleχ́ə varā kalāŕəś:*

*— ṕŏľėń pōzan tazat! — ťēŕəś.*

*— tazaDaptā aχaľ mar! — ťėť kū. ṕīľəḱ śŏŕ som parzan tazāDęp, ťėť.*

*varā χāleχ́ə ťšazraχ ṕīľəḱ śŏŕ som okśā tōpŕəśťē śak purlaGā pāḋźəś. varā śak purlak χaj aḋźànā allįńḋźėń tįtsā śāvęrtsā ìzē toχsā kāŕə ḱiľńē. ḱiľńē pįrzan χamBarā ḱŭŕťŕəḋē šor ťüžėḱ ṕīḋźəḃėḱḱìńē χùzā īľḋźə. śŏvāręńḋźį̄ ťŭḱḱìńē kallaχ kęlarzā īľḋźə. śōręm χįśńē sajχorzā śį̄χnę paDakkį̄ńē saltsā īľḋźə, varā v́īśśə ṕīḋəńḋźėń śāpŕəḋē kęlarzā jāḋźə:*

*— ťėǵėχ́ an ḱiľ man āręm patńē! — ťēŕə.*

Volt régen egy faluban (egy) fiatal legény. Megházasodott fiatalon, megházasodván hajóra (hajós szolgálatba) ment. A mikor ő hajóra ment, gondolkozva ment:

— Ha az én feleségemhez odaszoknak a legények, nekem nem jó lesz! — mondván gondolkodva ment.

Azután mikor ő a helybe (szolgálatba) érkezett, len-vásznat vett, (és) vánkos-cziha-forma hegyes csücskűre varratta. Azután éjszaka megjött a hajóról és haza érkezvén elkezdett zörgetni a kamra ajtaján:*)

— Nyisd ki hej, nyisd ki! — mondta.

— Ki (van) ott? mondva kérdezte a felesége.

— Ki legyen, én magam! — mondta.

A felesége nem nyitotta ki hamar, a szomszéd legény volt ott. Azután kinyitva beeresztette, és (ez) így szólt a feleségének:

— Miért nem nyitottad ki előbb? — mondván. Tenálad bizonyára legénynek kell lenni! — mondja.

A legény tényleg a gabnásládában volt. Azután keres(gél)ve ezt a legényt megtalálta a gabnásládában. Azt ő megfogta és a kezét keresztben kifeszítve hátra kötötte. A szájába dugaszt tett, hogy ne beszéljen. Azután ezt a vánkoscziha-formát ráöltve elbocsátotta. Kieresztette a kamrából. A legény haza tért. A tornácz sarkában várakozik.

— Akárki legyen is, ki fog jönni (valaki) . . . — mondja.

Az ángya kijött vizelni és ezt a legényt meglátta és megijedve beszaladt, senkinek sem szólott. Azután az anyja jött ki. Az anyjának ez a legény beszélni akart, de mivel a foga között dugasz volt, nem tudott beszélni. Ő aztán csak valamilyen vad hangon elkiáltotta magát:

— 'a'ā'ā . . ! — mondva.

Az anyja megijedvén jajgatva beszaladt a házba. Azután az öregeket, a fiait, a háznépet, az összes alvókat felkeltette:

— Jaj-jaj, van (itt) valami, gyorsan hamar-hamar keljetek fel! — mondván kiáltott.

A háznép aztán így szólt:

— Mi van, mi van?

---

*) A fiatal házasok nyáron át a kamrában hálnak.

— Vagy rabló, vagy tolvaj, vagy gonosz, van valami! — mondván beszélte az öreg asszony.

Azután csoportostul nézték az ablakból és valami fehéret láttak. Valamennyien megijedvén a füstkijáró lyukat kinyitva kiabáltak:

— Gyertek falubeliek, szomszédság! — mondván.

A szomszédság, a falubeliek összegyülekeztek aztán. Nézik és valamennyien félnek:

— Mi ez, mi ez? — mondva állanak.

Olyik-olyik aztán botokkal, karókkal megütni iparkodik. Ez a legény ijedtében megint azt iparkodik mondani, hogy — ne üssetek hej!, de (ő) nem tud beszélni.

— 'ā'ā . . ! — mondván megint elkiáltja magát és a nép ucczu elszalad.

Azután a nép közt az öreg emberek összegyűltek tanakodni:

— Ez így kergetve nem megy el! — mondják. Ennek papot hozva imádkozni kell, aztán mi történik! — mondják.

Elmentek a paphoz és a papot elhozták. Azután a pap imádkozott. A mikor a tömjénfüstölőt lóbálgatva (feléje-)ment, ez a legény vad hangján megint úgy tett, — 'ā'ā . . ! A pap tömjénfüstölőjét eldobván megijedve elszaladt:

— Ezen én nem segíthetek (ez az én munkámmal nem lesz meg)! — mondta a pap. Magatok találjatok mestert és tisztítsátok meg (a gonosztól)! — mondta.

Azután az a hajós odament a nép közé és így szól:

— Jaj, isten irgalmazz, ez a gonosz szállta meg hej? — mondja. Ilyenfajta gonosz (amarra) felfelé a falvakban sok embert megevett, mondja. Ezt hogyan tisztítjátok meg? — mondja.

A nép így szól:

— Isten tudja hogyan kell ezt elűzni? — mondják.

Ez a hajós így szól:

— Hála isten (köszönet), engem egy öreg hajós megtanított ilyenfélére! — mondja. Én tudom az igéjét (ráolvasó igéjét), mondja, hogy ezt megtisztítsam, mondta.

A nép azután így szólt:

— Ha tudod, tisztítsd meg! — mondták.

— Megtisztítom, de ingyen nem! — mondja ez. Ha ötszáz rubelt adtok, meg fogom tisztítani, mondja

Azután a nép hamarjában ötszáz rubel pénzt talált és ennek a hajósnak adta. Azután ez a hajós azt a legényt a kezénél megfogva megfordítván elvitte haza. Haza menvén bevezette a kamrába és a fehér vánkos-cziha formájút levette (róla). A szájában levő dugaszt szintén kivette. A hátára kifeszítve odakötött botot eloldozta, azután háromszor arczul csapta és kieresztette:

— Ne gyere többet az én feleségemhez! — mondta. (vV.)

### 31. A pénz.

*purlaksam jalᴅan-jalᴅan pōχęnnę, ťėť, ṕŏŕ śol śìńē. onᴅan kajāśśə, ťėť. kajzan-kajzan kallaχ ṕŏŕ śi̯n toχať, kajzan-kajzan taᴅā ťēʙŏŕ śi̯n toχať, v́ŏzėń jolᴅaššam ṕŏŕ von-ìk śi̯nᴅaran pōľ-ᴅźəś, ťėť. von-ìḱ śi̯nᴅaran polzāssęn kašnī̯ jalᴅan ṕŏŕ śi̯n pōlnę. varā v́īźə-tŏv̧āᴅę kon otsāssęn, ṕŏŕ śi̯n χ́īŕəś kiľėť, ťėť.*

*— 'stā kajāttęr aᴅźazam? — ťėzē i̯jᴅať, ťėť.*

*— kaplā ēʙŏŕ, ì̯r śi̯n, purlaɢā kajātpęr śav̧ χolànā. jalᴅan-jalᴅan śāɢęn-ťśōlęn pōχęnᴅęmęr. ṕīŕəń χŏš śolʙā kajzan ťūŕŏ polať?*

*— sīŕəń śak śolʙā kajzan ťūŕŏ polaťťē onᴅā pī̯zęk śŏľėń vi̯rᴅať, ā śāɢęnʙā kajzan ńiḿᴅē śok. ṕŏŕ tak tav̧rā polať.*

*— mā onᴅan kajmallā mar?*

*— vŏl śŏľėń siŕē śìzē jāŕə.*

*ťūŕŏ polassī̯ ťūŕŏᴅē purlaɢi̯zėḿ onā χ́īŕəś kalāśśə:*

*— ḿŏsḱėŕ tŏv̧ŏʙęr?*

*ṕŏŕ purlaɢī̯ kalať:*

*— χōjχęllę śi̯nnā ńiɢamᴅā śīḿėś! — ťėť. ajᴅęr konᴅanaχ, ťüŕėχ́! — ťėť.*

*kāŕəś śŏľėń pańᴅźėńėχ́ stari̯k kalaman poľi̯nᴅē. śiᴅēśśə, vŏrmanᴅā śŏľėń kōręnmaś, ṕŏŕ joman kajzā ūḱńəᴅē joman χŏv̧ęľ tollijaχ ī̯lᴅęm sārę̯lzā vi̯rᴅať.*

*— 'ē kū śi̯n ṕiŕē olᴅalaťśťśə-ś! — ťēśśə. ak χajχī̯ okśànā tōpręmęr. vŏl ṕŏťśťśėńėχ́ iľės šotlānę. tav̧aj 'i̯ńᴅə ēʙŏŕ kŏnā ōjręʙęr! — śak von-ìḱ śi̯n kalāśśə.*

*χaj okśànā ōję̯rmā poślāŕəś. von-īɢəš von-ìḱ koʙā tūŕəś.*

*— no 'i̯ńᴅə ḿŏńľē kŏnā jętsā śiᴅėŕės? jętsā śiᴅėŕės śok! — ťēśśə. tav̧aj jāręʙęr òlt śi̯n ḱiľē, òlt śi̯n konᴅā jōlęʙęr!*

*śaplā šot tūŕəś. ōlttęš ḱiľėľľē ōtŕəś, ōlttęš onᴅā jōľᴅźəś. ōlttęš ḱiľėľľē ōtnę ťśoχńē šot tùzā pi̯rāśśə :*

*— ēʙŏŕ ḱiľē pī̯ręʙęrᴅā ṕŏŕėŕ pažalū tuᴅarttāręʙęr amaľ jarzā. vęzèńē ìzē pi̯rzā pāręʙęrᴅā ōlᴅęžęn ťüʙìᴅē ṕiŕē polať, vŏzam pažalū śīzėńėχ́ ṕiľēśśə. okśī̯ χāmęrā polať! — ťėzē šot tùzā pi̯rāśśə.*

*ľēžəzėḿ vŏzam kajzanaχ larzā šot tūŕəś :*

*— ḱīľťśťśəŕ-χā lažizėḿʙē, ēʙŏŕ ōlttęn òlt paᴅak kass-iľėŕ. śaṿ paᴅakpā okśì̯ńē ťi̯jazā lartsanaχ śapsā praχar! ōltsęmrā pōľə okśī̯! — ťēśśə.*

*śaksamᴅā šot tūŕəś vŏzèńē ṕŏľėŕḿē, ľēžŏzėḿᴅē šot tūŕəś vŏzèńē ṕŏľėŕḿē. śaksam lažā ḱüľzē ḱīľᴅźəś, ṕŏŕėŕ pažalū kęlarzā pāᴅźəś ōlttęšńē, okśī̯ patńē jolaɢanzèńē.*

*— śījəŕ śak pažaluṿā, sīŕəń χī̯ręm vī̯žę pōľə!*

*ľėššėḿ :*

*— ťśīḿəŕ-χā, χaľ śiḿėsṕŏŕ, okśì̯ńē ťi̯jar-χā! — ťēśśə.*

*okśì̯ńē ťi̯jazā lārtŕəś, pažaluzèńē toŋɢaᴅā śìńē χōᴅźəś. paᴅaksèńē śolzā īľᴅźəśťē taprātŕəś śapmā, ōlᴅęšńèᴅē śaʙā-śaʙā prāχŕəś.*

*— no 'əńᴅə pi̯ᴅāręʙęr — ťēśśə — śi̯ńəzèńē, okśī̯ χāmęraχ polať!*

*pi̯ᴅarzā ḱīľᴅźəśťē :*

*— no 'əńᴅə larzā śījəʙəŕ, — ťēśśə.*

*śīŕəśťē taᴅā ōlᴅęšťē ṕīľᴅźəś. ńi̯ɢamᴅā jolmāŕə, χajχī̯ śŏľėń śìzē jāᴅźə.*

Hajósok verődtek össze (azt mondja) egyik faluból is, másik faluból is egy úton. Azután mennek (azt mondja). Menvén-menvén megint előjön egy ember, menvén-menvén megint előjön egy másik ember, ezeknek az útitársaik valami tizenketten (ember) lettek (azt mondja). Tizenketten lévén, mindegyik ember más-más faluba való volt (mindegyik faluból egy ember volt). Azután három-négy nap menvén, egy ember jön szembe (azt mondja).

— Hová mentek legények? — mondva kérdezi (azt mondja).

— Mi így, jó ember, hajósnak megyünk ebbe a városba. Egyik faluból is, másik faluból is ennyien összeverődtünk. Me-

lyik út visz bennünket egyenesen? (Nekünk melyik úton menvén lesz egyenes?)

— Ez az út benneteket egyenest visz, de ott egy nagy kígyó fekszik, hanem ha emezen mentek, semmi sincsen. Egy kis kerülő lesz.

— Miért ne menjünk arra?

— Az a kígyó megesz benneteket.

Egyenes a mi egyenes, de a hajósok így szólnak vele szemben:

— Mit fogunk tenni?

Egy hajós így szól:

— A bánatos embert senki sem eszi meg! (azt mondja). Gyertek innen felől, egyenest! (azt mondja).

Elmentek a kígyó felé (felől), habár az öreg nem is javallotta (mondotta). Odaérkeznek, az erdőben kígyó nem látszik, kidőlt egy tölgyfa, és tölgyfa-odva-teli arany sárgulva hever.

— Hej ez az ember lám becsapott minket! — mondják. Ehol ezt a pénzt találtuk. Ő azon gondolkodott, hogy (maga) egyedül veszi el. Nosza immár mi ezt el fogjuk válogatni! — mondja ez a tizenkét ember.

Elkezdték válogatni azt a pénzt. Tizenketten tizenkét halomba rakták.

— No immár hogyan vigyük ezt el? Nem lehet elvinni (felemelve eljuttatni)! — mondják. Nosza el fogunk küldeni hat embert haza, hatan (hat ember) itt fogunk maradni!

Így tanakodtak. Hatan hazafelé mentek, hatan ott maradtak. A mint hatan hazafelé mennek, tanakodva mennek:

— Mi haza fogunk menni és egy-egy czipót fogunk süttetni (csináltatni), mérget tevén bele. Elvivén oda fogjuk adni nekik, és mind a hatnak a része a mienk lesz. A mint azok megeszik a czipót, meghalnak. A pénz a mienk lesz! — mondván tanakodva mennek.

Amazok, mikor azok elmentek, leülve tanakodtak:

— Hadd jöjjenek csak a lovakkal, mi hatan vágjunk hat botot. A pénzt (kocsira) rakván, evvel a bottal üssük agyon (őket)! Hatónké lesz a pénz! — mondják.

Ezek is összetanakodtak, hogy azokat megölik, amazok is összetanakodtak, hogy azokat megölik. Ezek lovat befogva jöt-

tek, egy-egy czipót adtak elő mind a hatnak, a kik a pénz mellett maradtak.

— Egyétek meg ezt a czipót, a ti gyomrotok éhes lesz!

Amazok:

— Megálljatok csak, most nem eszünk, rakjuk csak fel a pénzt! — mondják.

A pénzt felrakták (a kocsira), a czipókat a tuskóra tették. A botokat előhúzták és elkezdték ütni (őket), mind a hatot agyonverték.

— No most el fogjuk temetni — mondják — az embereket, a pénz a mienk lesz!

Eltemették (őket) és:

— No most leülve enni fogunk — mondják.

Ettek, és a másik hat is meghalt. Senki sem maradt (közülök), az a kígyó megette (őket). (vV.)

### 32. A pádisáh meg a pap.

*ṕəŕŕē patšā pupńē ťšəńḋēŕńə ťėťťē śaplā kalānę ťėť:*

*— āɢę, ēzə manā ṕiś jaʙalā śińḋźėń kalazā par — ťėť: ṕəľəťṕē śəŕ χušši̯ ḿiżē śūχrę̄m, taᴅā patšā ḿiżē pus tę̄rat, unᴅan taᴅā patšā ḿəń šūχęšlat? śaknā šūχęšlazā kęlarmā χ́əŕəχ́ kun sęruk parap. šūχęšlazā kęlarzan sanā mul parap, šūχęšlazā kęlarajmazan sānęn puśnā kastarap! — ťėzē kalānę ťėťťē pupńē varā ḱiľńē jānę ťėť.*

*pup ḱiľē ḱīľńə ťėťťē varā ṕiť šūχęžā jēŕńə ťėť:*

*— ḿəńľē šūχęšlazā kęlaras kū jaʙalazèńē? — kalat ťėť pūʙə.*

*ṕəŕŕē ḱəľľē ḱəḿē ťšan śaʙā puślānę ťėť, nummajťšėń ťšańńē śāpnę ťėť, χālęχtā ṕiḋėχ́ nummaj puśtārę̄nnę ťėť, ťęjākkęńəḋē ťšiŕɢəṷ́ē pi̯nę, ańḋźaχ pūʙə ťšiŕɢəṷ́ē kajmā šūχęšlamastā. unᴅan varā ťęjākkęńə pup paťńē kajaťťē kalat:*

*— ḿəžəń ēzə paťškā ťšiŕɢəṷ́ē pi̯māstęn? — ťėť.*

*pūʙə 'ęnā χ́īŕəś kalat ťėť:*

*— jėṕľē man ťšiŕɢəṷ́ē kajas, patšā manā ṕiť pi̯zęk šūχęš pāḋźə! — ťėť.*

*— kalazā par-χā manā, ḿəńľē šūχęš pāḋźə patšā sanā? — ťėzē kalāŕə ťėť.*

*— ṕəľəťṕē śəŕ χušši̯ ḿiżē śūχrę̄mńē ṕəľḿē kalāŕə, taᴅā*

*patšā ṁiżē pus tęnnʲṇ́ē pəʹlṁē, tadā patšā ṁəń šūχęšlannʲṇ́ē pəʹlṁē kalārə. śakseṇ́ē pəʹlzeń piť nummaj mul pārep ťezē kalārə, pəʹlṁézeń puśnā kastārep ťezē kalārə. śtan šūχęšlazā kęlaras vęl jabalazeṇ́ē?*

*— ṁəžəń ēzə piť χujχā ūkŕəń, jīχęraχtā marśkē vęl jabalā! ťezē kalārə ťeť ťejākkeńə. par-χā manā χū tumdiṛńē, χū śəʹləkńē, χam kajzā kalam!*

*undan varā pup tumdiṛńē ūʹɒžəɒ̄ē patšā paťńē kārə. patšā 'ęnā χęj paťńē kəŕťŕəɒ̄ē kalārə:*

*— nū, èp kalānę jabalazeṇ́ē šūχęšlazā tūprę-n-ī? — ťezē kalārə ťeť.*

*— tūprem! — ťezē kalārə ťeť.*

*— tūpnę pulzan kalà! pəʹləʹpē śəŕ χušš̄ ṁiżē šūχrem? — ťezē kalārə ťeť.*

*— śīťṁəʹ šūχrem! — ťezē kalārə ťeť.*

*— śtan undā śīťṁəʹ šūχrem aṅɒžaχ?*

*— šanmāstęn pūzan χū viś! — ťezē kalārə ťeť.*

*— nū, jūrə aplā pūzan! — ťezē kalārə ťeť patš̄. undan tadā ēbə ṁiżē pus terap?*

*— ēzə śīŕəń tęχer pus terādęn patšā! — ťezē kalārə ťeť.*

*— ṁəžəń? piť saχal! — ťezē kalārə ťeť.*

*— issus χristuzā tūrę pūzandā vędęr puzā aṅɒžaχ sūtnę. ēzə patšā śinaχ, šāvemBā ēzə turran pəŕ pus kajā teran! — ťeť.*

*— aplā pūzan jurat! undan tadā eɒ̄ə ṁəń šūχęšlādęp?*

*— ēzə, ēɒ̄ə pup ťezē šūχęšlādęn, ēɒ̄ə ťejākkęn aṅɒžaχ! — ťezē kalārə ťeťťē pup tumdiṛńē χùzā prāχŕə.*

*śaplā kalānęžęn patšā ťəʹləńzē kājŕəɒ̄ē 'ęnā piť nummaj mul parzā jāɒ̄žə, ťeť.*

Egyszer a pádisáh elhivatta a papját, azt mondja, és így szólt, azt mondja:

— Ime, te nekem felelj meg három dologról — mondja: a felhő és föld köze hány verszt, aztán a pádisáh hány kopejkát ér, aztán megint a pádisáh mit gondol? Ezt kitalálni negyven nap határidőt adok. Ha kitalálod, neked kincset adok, ha nem tudod kitalálni, levágatom a fejedet! — mondva (így) szólt, azt mondja, és a papját azután haza küldte, azt mondja.

A pap haza jött, azt mondja, és aztán nagyon gondba esett, azt mondja:

— Hogyan kell kitalálni ezen dolgokat? — (így) szól, azt mondja, a pap.

Egyszer imádságra menésre elkezdtek harangozni, azt mondja, sokáig harangoztak, azt mondja, nagyon sok nép is gyűlt össze, azt mondja, a diákon is a templomba ment, csak a pap nem is gondolkozik a templombamenésről. Azután a diákon elmegy a paphoz és (így) szól:

— Batyuska, te miért nem mégy a templomba? — mondja.

A pap (így) szól neki vissza, azt mondja:

— Hogyan menjek én a templomba, a pádisáh nekem nagyon nagy gondot adott! — mondja.

— Mondd el hát nekem, milyen gondot adott neked a pádisáh? — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Azt mondta, hogy tudjam meg, hogy a felhő és föld köze hány verszt, azután hogy tudjam meg, hogy a pádisáh hány kopejkát ér, azután azt mondta, hogy tudjam meg, hogy a pádisáh mit gondol. Azt mondta, hogy ezeket megtudván nagyon sok pénzt fogok adni, azt mondta, hogy meg nem tudván, le fogom vágatni a fejedet. Honnan kell kitalálni azokat a dolgokat?

— Miért estél te nagyon gondba, nem is nehéz az a dolog! — mondva (így) szólt, azt mondja, a diákon. Add hát nekem a magad ruháját, a magad süvegjét, elmenve én magam hadd mondom meg!

Aztán fogta a pap ruháját és elment a pádisáhhoz. A pádisáh őt magához bocsátotta és (így) szólt:

— Na, kitaláltad-e azokat a dolgokat, a miket én mondtam? — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Megtaláltam! — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Ha megtaláltad, mondd el! A felhő és föld köze hány verszt? — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Hetven verszt! — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Honnan (van) ott csak hetven verszt?

— Ha nem hiszed, mérd meg magad! — mondva (így) szólt, azt mondja.

— No jól lesz ha így van! — mondva (így) szólt azt mondja a pádisáh. Azután én hány kopejkát érek?

— Te huszonkilencz kopejkát érsz pádisáh! — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Miért? Nagyon kevés! — mondva (így) szólt, azt mondja.

— Jézus Krisztust, ha isten volt is, csak harmincz kopejkáért adták el. Te pádisáh, ember (vagy), azért te az istennél egy kopejkával kevesebbet érsz! — mondja.

— Ha úgy van, jól van! Azután én mit gondolok?

— Te azt gondolod, hogy én a pap (vagyok), én csak a diákon (vagyok)! — mondva (így) szólt, azt mondja, és a pap ruháját levetette.

A miért így beszélt, a pádisáh elámult, és nagyon sok kincset adva neki, elbocsátotta, azt mondja. (aT.)

### 33. A kőtörő meg a pádisáh.

*vī̱re̱s uramrā ťśul kazať patšā pi̱rať śakke̱n patńē:*

*— ès kašnī̱ kun ťśul kazan, sāne̱n ukśā nummaj puľ! — ťėť.*

*— māne̱n ukśā ṕəŕḎē śuk! — ťėť.*

*— kᴇśtā χuran ukśànā? — ťėť.*

*— v́iś paj te̱vap, ťėť. ṕəŕ pajńē 'əľəḱχī pāre̱mā ťüľēḎəṕ, ṕəŕ pajńē uramā ke̱larzā praχap, ṕəŕ pajńē ḱīv́żəńē χurap, ťėť.*

*— nū, ḿəńľə ve̱l, ṕəľėjḿēsťəṕ! — ťėť. ṕəľḎėŕ manā śav se̱maχnā! — ťėť.*

*vī̱re̱s kalať:*

*— 'əľəḱ aťťē χamā te̱rāntne̱, ťėť. ṕəŕ pajʙalan aťťèńē χaľ χam te̱ranᴅap, ťėť. ṕəŕńē χ́əŕ üsťėŕėṕ, ťėť, χ́əŕ kaťšťšā kajať varā. ṕəŕńē ī̱ve̱l-àḎźā üsťėŕėṕ, χamā ǖľəḿŕėń te̱rantmāške̱n, ťėť.*

*patšā kalať:*

*— ṕəľḎəḿ 'əńḎə χaľ, ťėť. i̱ran san patnā kāje̱k-χur jāre̱p, ēzə ťəḱńē tatmāze̱r, māme̱kńē tat! — ťėť.*

*patšā ṕəŕ ulʙuᴅā jarať śak vī̱re̱s patńē, ulʙut kalať:*

*— ès kašnī̱ kun ťśul kazan, sāne̱n ukśā nummaj puľ! — ťėť.*

*— māne̱n ukśā ṕəŕḎē śuk! — ťėť.*

*— kᴇśtā χuran ukśànā? — ťėť.*

*— v́iś paj te̱vap, ťėť. ṕəŕ pajńē 'əľəḱχī pāre̱mā ťüľēḎəṕ, ṕəŕ pajńē uramā ke̱larzā praχap, ṕəŕ pajńē ḱīv́żəńē χurap, ťėť.*

*ulʙut kalať:*

— *ṕəľḿēŕəḿ èṕ 'ẹnā!* — *ťėť.*

— *ukśā parzan kālẹp!* — *ťėť.*

*ulʙut śəŕ ťēŋ́Ǵə parattā, vīrẹs kalať:*

— *'əľəḱ aťťē χamā tẹrāntnẹ, ťėť, ṕəŕ pajʙalan aťťèńē χaľ χam tẹranᴅap, ťėť. ṕəŕńē χ́əŕ üsťėŕėṕ, ťėť, χ́əŕ kaťšťšā kajať varā. ṕəŕńē īvẹl-àḎźā üsťėŕėṕ, χamā ǖľəḿŕėń tẹrantmāškẹn, ťėť.*

*ulʙut patšā patńē kajaťťē, patšā:*

— *ṕəľḎəń-ē?* — *ťėť.*

— *ṕəľḎəḿ!* — *ťėť.*

— *ṕəľńə pulzan jūŕə!* — *ťėť.*

*patšā kū ulʙuᴅā χupsā χurať. ťēʙəŕńē ťšəńḎėŕėťťē śav ťšul kazaᴇan vīrẹs patńē kallaχ jarať. ulʙut vīrẹs patńē pi̯rattā:*

— *ès kašnī̯ kun ťšul kazan, sānẹn ukśā nummaj puľ!* — *ťėť.*

— *mānẹn ukśā ṕəŕḎē śuk!* — *ťėť.*

— *kᴇśtā χuran ukśànā?* — *ťėť.*

— *v́iś paj tẹvap, ťėť. ṕəŕ pajńē 'əľəḱχ́ī pārẹmā ťüľēḎəṕ, ṕəŕ pajńē uramā kẹlarzā praχap, ṕəŕ pajńē ḱīv́źəńē χurap, ťėť.*

*ulʙut kalať:*

— *ṕəľḿēŕəḿ èṕ 'ẹnā!* — *ťėť.*

— *nū ṕəľḿėzėń kaj, pūžẹ mar ēʙə sanʙā kalaśmā!*

*ulʙut patšā patńē kajattā, patšā:*

— *ṕəľḎəń-ē?* — *ťėť.*

— *ṕəľḿēŕəḿ!* — *ťėť.*

— *ṕəľzē ḱiľ!* — *ťėť.*

*ťēʙəŕ χut kajattā vīrẹs kalat:*

— *ìḱ-śəŕ ťēŋ́Ǵə par, unᴅan kālẹp!* — *ťėť.*

*ulʙut ìḱ-śəŕ parattā vīrẹs kalať:*

— *'əľəḱ aťťē χamā tẹrāntnẹ, ťėť. ṕəŕ pajʙalan aťťèńē χaľ χam tẹranᴅap, ťėť. ṕəŕńē χ́əŕ üsťėŕėṕ, ťėť, χ́əŕ kaťšťšā kajať varā. ṕəŕńē īvẹl-àḎźā üsťėŕėṕ, χamā ǖľəḿŕėń tẹrantmāškẹn, ťėť.*

*ulʙut patšā patńē kajattā, patšā:*

— *ṕəľḎəń-ē?* — *ťėť.*

— *ṕəľḎəḿ!* — *ťėť.*

*χupsā χūḎźə patšā kallaχ kẹnàᴅā. ťēʙəŕŕē ťšəńḎėŕėťťē vīrẹs ťšul kāsnẹ śəŕē jarať. ulʙut vīrẹs patńē pi̯rattā:*

— *ès kašnī̯ kun ťšul kazan, sānẹn ukśā nummaj puľ!* — *ťėť.*

— *mānẹn ukśā ṕəŕḎē śuk!* — *ťėť.*

— *kᴇśtā χuran ukśànā?* — *ťėť.*

— *v́iś paj tẹvap, ťėť. ṕəŕ pajńė̄ 'əľəḱχ́ī pārẹmā ťüľē̄ᴅəṕ, ṕəŕ pajńē̄ uramā kẹlarzā praχap, ṕəŕ pajńē̄ ḱīv́ẓəńē̄ χurap, ťėť.*

— *ḿəń pulať vẹl, ȅṕ 'ẹnā ṕəľḿē̄ŕəḿ!* — *ťėť.*

— *v́iś-śəŕ ťē̄ŋ́Ǵə par, ťėť, kālẹp ḿəń pulnı̀ńē̄!*

*v́iś-śəŕ parattā v́iś-śəŕ parzan vı̄rẹs kalazā parať:*

— *'əľəḱ aťťē̄ χamā tẹrāntnẹ, ťėť. ṕəŕ pajʙalan aťťȅńē̄ χaľ χam tẹranᴅap, ťėť. ṕəŕńē̄ χ́əŕ üsťėŕėṕ, ťėť, χ́əŕ kaťšťšā kajať varā. ṕəŕńē̄ ı̄vẹl-àᴅźā üsťėŕėṕ, χamā ū̄ľəḿŕėń tẹrantmāškẹn, ťėť.*

*ulʙut unᴅan patšā patńē̄ pı̄rať. ı̄ᴅať patšā:*

— *ṕəľᴅəń-ē̄?* — *ťėť.*

— *ṕəľᴅəḿ!* — *ťėť.*

— *nū jurať, śaplā ḱīŕľə siŕē̄!* — *ťėť.*

*v́išńȅᴅē̄ (v́īżəšńȅᴅē̄) kẹlarzā jāᴅźə. vı̄rẹs patńė χẹj kajať ťē̄ʙəŕ kun. vı̄rẹzā kalať:*

— *māmẹkńē̄ īľᴅəń-ē̄?* — *ťėť.*

*vı̄rẹs kalať:*

— *īľᴅəḿ, ťėť, tavᴅā pūżẹm sanā!* — *ťėť.*

(Egy) orosz az ucczán követ tör. A pádisáh odamegy ehhez:

— Te minden nap követ törsz, neked alighanem sok a pénzed! (azt mondja).

— Nekem egyáltalában nincs pénzem! (azt mondja).

— Hová teszed a pénzt? (azt mondja).

— Három részre osztom (azt mondja). Az egyik részével a régebbi adósságot fizetem, a másik részét kidobom az ucczára, a harmadik részét kölcsönbe adom (azt mondja).

— No, milyen az, nem tudom! (azt mondja). Magyarázd meg nekem ezt a szavadat! (azt mondja).

Az orosz így szól:

— Régente apám engemet táplált (azt mondja), egyik részszel apámat most én magam táplálom (azt mondja). A másikon leányt nevelek (azt mondja), a leány férjhez megy azután. A harmadikon fiúgyermeket nevelek, hogy engem magamat tápláljon a jövőben (azt mondja).

A pádisáh ıgy szól:

— Megértettem már most (azt mondja). Holnap vad-ludat fogok hozzád küldeni, te a helyett hogy a tollát tépnéd ki, a pelyhét tépd ki! (azt mondja).

A pádisáh egy uraságot küld ezen oroszhoz. Az uraság így szól:

— Te minden nap követ törsz, neked alighanem sok a pénzed! (azt mondja).

— Nekem egyáltalában nincs pénzem! (azt mondja).

— Hová teszed a pénzt? (azt mondja).

— Három részre osztom (azt mondja). Az egyik részével a régebbi adósságot fizetem, a másik részét kidobom az ucczára, a harmadik részét kölcsönbe adom (azt mondja).

Az uraság így szól:

— Nem értettem én azt! (azt mondja).

— Ha pénzt adsz, meg fogom mondani! (azt mondja).

Az uraság ad (neki) száz rubelt, és az orosz így szól:

— Régente apám engemet táplált (azt mondja), egyik részszel apámat most én magam táplálom (azt mondja). A másikon leányt nevelek (azt mondja), a leány férjhez megy azután. A harmadikon fiúgyermeket nevelek, hogy engem magamat tápláljon a jövőben (azt mondja).

Az uraság elmegy a pádisáhhoz és a pádisáh:

— Megértetted-e? (azt mondja).

— Megértettem! (azt mondja).

— Ha megértetted, jól van! (azt mondja).

A pádisáh ezt az uraságot becsukja. A másikat hivatja és ismét elküldi a kőtörő oroszhoz. Az uraság elmegy az oroszhoz, és:

— Te minden nap követ törsz, neked alighanem sok a pénzed! (azt mondja).

— Nekem egyáltalában nincs pénzem! (azt mondja).

— Hová teszed a pénzt? (azt mondja).

— Három részre osztom (azt mondja). Az egyik részével a régebbi adósságot fizetem, a másik részét kidobom az ucczára, a harmadik részét kölcsönbe adom (azt mondja).

Az uraság így szól:

— Nem értettem én azt! (azt mondja).

— No ha nem érted, eredj, nem érek én rá teveled beszélgetni!

Az uraság elmegy a pádisáhhoz és a pádisáh:

— Megértetted-e? (azt mondja).

— Nem értettem meg! (azt mondja).

— Tudjad meg (megtudva jöjj el)! (azt mondja).

Még egyszer elmegy és az orosz így szól:

— Adj kétszáz rubelt, azután meg fogom mondani! (azt mondja).

Az uraság megadja a kétszázat és az orosz így szól:

— Régente apám engemet táplált (azt mondja), egyik részszel apámat most én magam táplálom (azt mondja). A másikon leányt nevelek (azt mondja), a leány férjhez megy azután. A harmadikon fiúgyermeket nevelek, hogy engem magamat tápláljon a jövőben (azt mondja).

Az uraság elmegy a pádisáhhoz és a pádisáh:

— Megértetted-e? (azt mondja).

— Megértettem! (azt mondja).

Becsukta a pádisáh megint ezt is. Egy másikat hivat és oda küldi, a hol az orosz követ tör. Az uraság elmegy az oroszhoz, és:

— Te minden nap követ törsz, neked alighanem sok a pénzed! (azt mondja).

— Nekem egyáltalában nincs pénzem! (azt mondja).

— Hová teszed a pénzt? (azt mondja).

— Három részre osztom (azt mondja). Az egyik részével a régebbi adósságot fizetem, a másik részét kidobom az ucczára, a harmadik részét kölcsönbe adom (azt mondja).

— Mi az, én azt nem értettem! (azt mondja).

— Adj háromszáz rubelt (azt mondja), meg fogom mondani, hogy mi az!

Megadja a háromszázat és miután megadta a háromszázat, az orosz elmondja:

— Régente apám engemet táplált (azt mondja), egyik részszel apámat most én magam táplálom (azt mondja). A másikon leányt nevelek (azt mondja), a leány férjhez megy azután. A harmadikon fiúgyermeket nevelek, hogy engem magamat tápláljon a jövőben (azt mondja).

Az uraság azután elmegy a pádisáhhoz. Kérdezi a pádisáh:

— Megértetted-e? (azt mondja).

— Megértettem! (azt mondja).

— No jól van, így kell nektek! (azt mondja).

Mind a hármójukat kibocsátotta. Az oroszhoz ő maga megy el másnap. Így szól az oroszhoz:

— Levetted-e a pelyhét? (azt mondja).

Az orosz így szól:

— Levettem (azt mondja), köszönöm neked! (azt mondja). (aV.)

## 34. A szegény ember lúdja.

*pōlnę pŏ́ř kārʹźękpā starịk. vęzéń śi̯ńèʹźë śŭkkör polman. pōlnę pŏ́ř χor. kārʹźęk ťéť:*

*— taṿaj puzas śak χorā! — ťéť.*

*pussā pŏ́žĕřʹźəś, lārʹźəś śi̯ńë. tŏṿarʹźë śok, tŏṿarzęr tūtlę mar. starịk:*

*— jéśśë param olBUDĀ kośtanāʹźę! — ťéť.*

*i̯zè pūrʹźə olBut patńè:*

*— olBut — ťéť — san paDĀ kośtanāʹźę i̯zĕ kīlʹźəń! — ťéť.*

*— no jorať — ťéť — péřė ōjęrzā par! — ťéť.*

*īlʹźə śŭžŏ, tātrə pośńë, pārʹźə olBUDĀ:*

*— vot ès pōžə! — ťéť.*

*tātrə χürʹi̯ńĕ, majřʹi̯ńĕ pārʹźə:*

*— onā χürʹi̯ńĕ paras polať, san χī̯śśəń śüřéť vŏl! — kalať olBUDĀ.*

*kāsřə i̯k śonattʹi̯ńĕ, i̯k χŏ̈řńĕ pārʹźə:*

*— vot sĕřəń ōjrę̣las polať àžunDAN, vəžės polať! — ťéť.*

*tātrə i̯k ò̀rʹi̯ńĕ, pārʹźə i̯k uʹńĕ:*

*— vot sĕřəń oDAS polať àžū vī̯rę̣ńʹźĕ!*

*onā tatsā pŏ̈ʹDĕřʹźə:*

*— kašnʹi̯ńë pārDęm — ťéť — i̯kšĕřəń pōlʹźəś. manā vallʹi̯ʹDĕ jōlʹźə, èpťĕ īkkəń χorBĀ! — ťéť.*

*onā ōjęrzā pŏ̈ʹDérzeń olBut pārʹźə onā tī̯rę, taDĀ okśàDĀ pārʹźə, kīlʹźə kiʹlĕ. pōrę̣nať, 'i̯śńélʹlʹi̯ʹDĕ por, śiṅélʹlʹi̯ʹDĕ por. pīʹźəš i̯ʹDéť:*

*— stan tōprę̣n 'i̯śńélʹli-śiṅélʹlī? — ťéť.*

*— man pŏ́ř χor pōlʹźə — ťéť — pŏ́ř χorā olBUDĀ jéśśë pārDęmDĀ, pārʹźə olBut tī̯rę, taDĀ okśàDĀ pārʹźə!*

*— no manDĀ kajas — ťéť — χor jéśńë!*

*pūsřə pīlʹək χor, śŭkʹlézë kārə olBut patńĕ:*

— *olʙut* — *ťėť* — *χor ìzē ḱīľɒ́əḿ san paɒā!* — *ťėť.*

— *jorať* — *ťėť* — *ṕėŕė ōjęrzā par χorńē!* — *ťėť.*

*šotlazā tŏrɒ́ź̌ə-tŏrɒ́ź̌ə, ojŕėmāŕə.*

— *kos* — *ťėť* — *śaṿ ťśę̌ṿažā ťśŏ̌ńzē ḱiľ,* — *ťėť* — *vŏl ōjęrzā parať!* — *ťėť.*

*ťśŏ̌ńzė pūrɒ́ź̌ə ťśę̌ṿažā:*

— *ōjęrzā par χorzèńē!* — *ťėť.*

— *no sėŕē* — *ťėť* — *majruʙ-ìḱsęrnā!**)

*taɒā ťēʙŏ̌ŕ χorńē ìḱ uľńē pārɒ́ź̌ə, ťēʙŏ̌ŕ χorńē ìḱ χ́ŏ̌ŕńē pārɒ́ź̌ə:*

— *vot kašni̯jaχ ṿiššėŕəń pōlɒęmęr, ṕīľəḱ χorɒan manā vallì̯ɒā jōľɒ́ź̌ə īḱḱə, èṕťē ṿīśśəń pōlɒęm!*

*ṕīɒ́ź̌əšńē ťŭḱsē kęlarzā jārɒ́ź̌ə olʙut:*

— *ès aχaľaχ pojan* — *ťėť* — *ōjęrmā ṕŏľēmāręn!* — *ťėť. vot šęlnū ōjęrzā pārɒ́ź̌ə!*

*šŏľńìńē ùt ḱüľzē tī̯ręɒā okśàɒā ťi̯jazā parzā jārɒ́ź̌ə. χaľɒ́ē pōręnať pojan.*

Volt egy öreg asszony meg egy öreg ember. Enni (való) kenyerük sem volt nekik. Volt egy lúdjuk. Az öreg asszony mondja:

— Nosza le kell ölni ezt a ludat! — mondja.

Leölve megfőzték, leültek enni. Sójuk sincsen, só nélkül nincs íze (nem ízes). Az öreg ember:

— Elviszem az uraságnak ajándékba! — mondja.

Elvitte az urasághoz:

— Uraság — mondja —, ajándékot hoztam hozzád! — mondja.

— No jól van — mondja — oszszad el nekünk! — mondja.

Fogott (egy) kést, levágta a fejét, odaadta az uraságnak:

— Ehol, te (vagy) a fej! — mondja.

Levágta a farát (farkát), a feleségének adta:

— A farát kell neki adni, ő te utánad jár! — mondja az uraságnak.

Levágta a két szárnyát, a két leánynak adta:

---

*) *majrùʙā ìḱsęrnā* helyett.

— Ehol néktek el kell válni apátoktól, repülnetek kell! — mondja.

Levágta a két lábát, odaadta a két fiúnak!

— Ehol néktek apátok helyébe kell lépnetek! — mondja.

Széjjelvagdalta azt:

— Mindegyiknek adtam — mondja — párosak lettek. Az én számomra is maradt, én is páros (vagyok) a lúddal! — mondja.

Azt széjjelosztván az uraság gabonát adott neki, még pénzt is adott. Haza jött. Él, innivalója is van, ennivalója is van. Kérdezi a bátyja:

— Honnan találtál inni-ennivalót? — mondja.

— Volt nekem egy ludam — mondja — (azt) az egy ludat elvivén odaadtam az uraságnak, és adott az uraság gabonát, még pénzt is adott!

— No nekem is el kell mennem — mondja — ludat vinni!

Leölt öt ludat, elczipelte az urasághoz:

— Uraság — mondja — ludat hoztam hozzád! — mondja.

— Jól van — mondja — osszad el nékünk a ludat! — mondja.

Gondolkozva állott-állott, nem tudta elosztani.

— Szaladj — mondja — hívd el azt a csuvast — mondja — az elosztja! — mondja.

Elhívta a csuvast:

— Osszad el a ludakat! — mondja.

— Ehol néktek — mondja a feleségeddel kettőtöknek!

A másik ludat megint a két fiúnak adta, a másik ludat a két leánynak adta:

— Lám mindannyian hármasan lettünk, az öt lúdból az én számomra is maradt kettő, én is hármasan lettem!

A bátyját kitaszította az uraság:

— Te hiába (vagy) gazdag — mondja — nem tudtad (nem tudhattad) elosztani! — mondja. Lám az öcséd elosztotta!

Lovat fogva az öccsének gabonát is, pénzt is adott (kocsira) rakva. Ma is gazdagon él. (vPK.)

## 35. A sarló története.

*pər śi̯n χírē tūχnę tėt. χírńdē kažāleχ kūdəńńžē śurlā tęrat tėt. kū śi̯n χaťťšťšėń śurlā kurman tėt.*

*— kū məsḱėŕ jaʙalā? ti̯rrā pəďėŕėť, χurt kū!*

*unʙan julʙaššèńē tšəńét tėt:*

*— āńęr χāťə χírńdē tėməsḱėŕ pur. ti̯rrā tėməń tšűťə śīnə, pəďəńʙē pəďėŕə vęl. āńęr 'ęnā kajzā χęvalar unʙan!*

*ėŕťiťəʙē vęręm šėŕńdė īťńžəś tėt. šėŕńėʙėťėń śurlànā tšį̇žāššə tėt. śurlį̄ sikńės tėt, kajmas tėt.*

*— kū kunʙan χęvalazanʙā kajmas — tėzē kalāŕəś tėt.*

*unʙan šėŕńėʙėťėń śurlànā šüťē šəkťėŕəś tėt. śurlā šėŕńdē tęreχ šùzā āńńžə tėťťē pəŕījəń męjə śi̯nē lārńžə tėt.*

*— kū męjàʙā śijėt, tšazraχ tūrʙęr — tėzè kalāŕəś tėt.*

*avri̯ńńžėń pi̯rzā tūrtŕəś tėťťė, šį̄nnęn męjnė tėməń tšűťə kāsŕə tėt. śi̯n męjəńńžėń jun kajat tėt.*

*— kū śi̯nnàʙā śijėt ikḱėń — tėzē kalāŕəś tėt. āńęr kęnā ìzē kajzā āʙęlā jarar — tėzē kalāŕəś tėt.*

*śurlāran pį̄zęk tšul šį̄χŕəś tėt, śurlį̄ńē kīmə śi̯nė χūńžəś tėt, tšulńèʙė kīmə śi̯nė χūńžəś tėt. āʙęl varrį̄ńē išše kəńžəś tėt kīməʙē.*

*— āńęr 'əńńə jarar — tėzē kalāŕəś tėt.*

*tšulńē malʙan āʙęlā prāχŕəś tėt. śurlį̄ kīmə χərŕi̯ńė śaklāńńžə tėt. unʙan tšūlə turtnį̄ʙē kiḿḿi̯ńdē χuplāńńžə tėt, χęjzėńńdē varā āʙęlā kajzā víťńžəś tėt.*

Egy ember kiment a mezőre (azt mondja). A mezőn a rend tövében sarló áll (azt mondja). Ez az ember mostanáig sarlót nem látott (azt mondja).

— Micsoda jószág ez? A gabonát elpusztitja, féreg ez!

Azután odahívja a pajtásait (azt mondja):

— Gyertek, most a mezőn tudja isten mi van. Nagyon sok gabonát megevett, az egészet el fogja az pusztítani. Gyertek, elmenve kergessük azt el onnan!

Csapatostul hosszú póznát fogtak (azt mondja). A póznával piszkálták a sarlót (azt mondja). A sarló nem ugrik (azt mondja), nem megy (azt mondja).

— Ez innen kergetve sem megy el — mondták.

Azután a póznával a sarlót magasra emelték (azt mondja).

A sarló a pózna hosszában lecsúszott (azt mondja), és egyiknek a nyakára ült (azt mondja).

— Ez a nyakat is megeszi, gyorsan húzzátok — mondták.

Odamenve a nyelénél fogva húzták (azt mondja), és az embernek a nyakát nagyon elvágta (azt mondja). Az ember nyakából vér jön (azt mondja).

— Ez az embert is megeszi — mondták. Gyertek, ezt elvivén dobjuk a Volgába — mondták.

A sarlóra nagy követ kötöttek (azt mondja), a sarlót csónakra tették (azt mondja), a követ is csónakra tették (azt mondja). Beeveztek a csónakkal a Volga közepébe (azt mondja).

— Gyertek hát dobjuk bele — mondták.

Először a követ dobták a Volgába (azt mondja). A sarló beleakadt a csónak szélébe (azt mondja). Azután a kő húzásával a csónak is felborult (azt mondja), azután ők maguk is a Volgába esve (menve) meghaltak (azt mondja). (aT.)

### 36. Fürj-fogás.

*aťťē śuraliťšťšéń azaťťèʙē sūręχ ḱəťḿē kāręmęr. šęręχ, surzā sūrḋźęḱ üḱḿés, siv̧lazā sīv̧lęš tuχmas, sūręχséḿ šīv̧žęn pūľḋźəś. χùzā kāręmęr ťīńəs χ́əŕŕìńē. ťīńəs šęnnę lārnę. śumrā pūrᴅę śuk, šakkāręmęr ťšukmarʙā, šętmast. sūręχsèńē χęv̧alazā ḱiľéťṕəŕ ḱiľē, tīṯręmęr śul śińḋźē puḋéńē. puḋéńéń ťiŕńē sūŕəḿəŕ. puḋéńē ťīŕəńḋźéń ḱəʙē śəľéḿē tīᴅęnᴅęmęr, ṕəḋźək àḋźā ḱəʙìńē śiťḿēŕə, pīzęk śi̯n ḱəʙińḋźéń jūľḋźə. śīťŕəḿəŕ χapχā ùḿńē, puḋéńē āžə pīzęk χapχāran ḱəḿēŕə, kali̯tkaran īŕǴəńéχ́ ḱəḋźə. ṕəżéŕḿe tīᴅęnᴅęmęr, vūnę v́iťŕēľə χuranā ḱəḿēŕə, pəŕ śatmànā tulajmāŕə.*

Apa születése előtt nagyapával juhot őrizni mentünk. Meleg (volt), köpvén a köpés nem esik le, lélegzelve a lélegzet nem jön ki, a juhok szomjasok voltak. Eltereltük a tenger partjához. A tenger befagyott. Nálunk balta nincsen, ütöttük furkósbottal, nem lyukad ki. A juhokat haza tereljük, fogtunk az úton (egy) fürjet. A fürjnek a bőrét lenyúztuk. A fürj bőréből elkezdtünk inget varrni, kis gyermek ingére nem volt elég, nagy ember ingéből maradt (még). Odaértünk a kapu elé, a fürj húsa a nagy kapun nem fért be, a kis kapun könnyen befért.

Elkezdtük főzni, tíz vödrös kazánba nem fért bele, egy serpenyőre nem tellett. (aT.)

### 37. Mikor én még szolgalegény voltam . . .

*pərrē manā atťėzėń tarżā pāʊ̯ʊ̯əś. man χużan vīżə lażā pūlnę. pərrē ẽʙir̥ àʊ̯ʊ̯azėń śiʊ̯ėrńė kārɐmɐr. tāvɐrɐnnɐ ťšuχ ùt jarzā pīʊ̯ə χīᵽɐ tāvɐrɐnᵽɐmɐr. man utlānnɐ lażā, χup-χurā, šivā ūkŕə. èp śāvɐnʙā χużaran χɐrazā χam utlānnɐ lażànā aŋgardī χiśńē kɐgarzā χɐvārᵽɐm. χam kiľē tāvɐrɐnzan*

*— pəʊ̯ʊ̯əkkėχ kanam! — ťėzē vīrtrɐmᵽā śīvɐraχ kājnɐ. lażànā iľzē tāvɐrɐnmā àstā tùmārɐm. iŕχńė vɐrɐnaptā lażā àzā kiľzē ťšazraχ aŋgardī χiśńē ťšuʙap, lażànā kɐgārnɐ vīrɐnā pɐχaptā lażānɐn īću̯ə kajrī ùrī taᵽā pūżə ańʊ̯ʊ̯aχ jūlnɐ. χam kɐnā kurzan χɐrànīʙē ťšazraχ kajallā kiľē ťšupsā tāvɐrnap. χużā man lażā śukńē pəľńəʊ̯ē*

*— sānɐn pər lażū 'štā? — ťėť.*

*— ẽʙə pəľńēsťəp! — ťėp.*

*χam ťšazraχ tarzā pīᵽānᵽɐm. χużā manā śirazā tūprəʊ̯ē tīᵽɐńʊ̯ʊ̯ə manā śaptarmā. ťėń ťərľə χīᵽɐ χəńērə. unᵽan man śiń-ʊ̯ʊ̯ėń suᵽā χūʊ̯ʊ̯ə. śaplā varā manā χɐjʙē pərľėχ lartsā kārə. śul śińʊ̯ʊ̯ē pīnɐ ťšüχťē manā χəńėzē pīʊ̯ʊ̯ə. suᵽā kajmā ińżē-ťšťšə. śanʙā śul śińʊ̯ʊ̯ē kaś pūľʊ̯ʊ̯ə. kaś pulzan χɐjjīn χūrɐnᵽāžə patńē kū vīrtmā ťšārɐńʊ̯ʊ̯ə. manàᵽā pərľėχ ìzē kəʊ̯ʊ̯ə. kuzėń 'əśśē-śijē puślārəś, manā śìńèʙē lartmārəś. ẽʙə śāvɐnʙā jalan kaśχīńē śɐkkɐrńē 'štā χurāśśə-žī ťėzē pɐχsā tɐrap, kuzėń vīrtsan, iľzē śìńē.*

*kuzėń śɐkkɐrńē sėńʊ̯ərē śìńē χūʊ̯ʊ̯əś. ẽʙə 'ɐnā kūrᵽɐm. sėń-ʊ̯ərėrėń sɐpkā śāknɐ. kuzėń vīrtsan χɐjjā süńʊ̯ėrzėń eʙə jėrìʙē tɐᵽɐmᵽā sėńʊ̯ərē śìńē χɐʙarzā χɐmā tɐrɐχ śɐkkɐr patńėľľē pīrap. śɐkkɐr pīzɐk pūľʊ̯ʊ̯ə mānɐn χɐraχ àlɐʙā iľńē. ńistanᵽā vɐj śiťńės. ìk àlɐʙā iľńė kānzɐr. śāvɐnʙā śɐkkɐrā jɐtrɐmᵽā śɐkkɐr ālɐran χɐᵽɐľʊ̯ʊ̯ə kārə. ťürėχ sɐpkā śìńē pėrzē üćėť. sɐpkàrā àʊ̯ʊ̯ā pūlnɐ. àʊ̯ʊ̯ā kɐśkɐrzàᵽā jāʊ̯ʊ̯ə. man χużazėń sīsŕəśťē χɐj śūtrəś. manā unᵽan-kunᵽan sėńʊ̯ərē śińʊ̯ʊ̯ėń ťərʊ̯ē puślārəś. śaplā varā manā sėńʊ̯ərē śińʊ̯ʊ̯ėń siŕʙəťsèʙē anᵽārʊ̯ʊ̯əś.*

*àʊ̯ʊ̯ā patńē pīrzā pɐχāśśə, man śɐkkɐr àʊ̯ʊ̯ānɐn puś-ńiińìńē sikťėŕzèʙē lɐlārnɐ. χajχīzėń manā taᵽā χīᵽɐ χəńė puślārəś. χəńė-zėń-χəńėzėń tulā ťəľťəń śərē, vìʊ̯èńē χupsā χūʊ̯ʊ̯əś. vìʊ̯èŕē man*

*patmā ťėńskėŕ — ńėǵėǵėk... — ťėzē ťšupsàDā pį̄ńžə. ēƀə χęràn̡̄ƀė allā unDā-kunDā χį̄Balārę̄mDā pər paDak śaklāńńžə. kunā iľėpťė ťūŕėχ̣ χajχ̣̄ ťėńskėŕė śaBap. ľeš śāvęnDaχ jęvanzàDā kāŕə. kun χį̄śśəń taDā śāvęnƀėkkījéχ̣ man patmā pį̄rat. ēƀə 'ęnàDā paDakpā śaBaptā vęlDā śāvęnDaχ jęvanzā kajat. χam varā kəńėssė kukľėńzė larap.*

*tul kęvak śūDę pàlęrā puślazan χajχ̣̄ ťėńskėŕzèńē pęχap, vęzėń ī̄kkəšťē kańžaGazėń pūlnę. iŕχ̣̄ńė χużazėń kəŕzē pęχāśśəńē kańžaGā víľľizèńē kurzan, manā*

*— ńəžəń vəľēŕńəń kuzèńē? — ťėzē taDā χ̣̄Dę śaptārńžəś.*

*unDan varā kū χużàDā àńžį̄ńē vəľēŕńəžəń, ī̄Gə kańžaḠ̡ńē vəľēŕńəžəń ľeš χużàBā pərľéχ̣ suDā manā ìzē kāŕəś. śul śińńžē kuzėń ī̄kkəšťē manā ťėń ťərľə χ̣̄Dę śaptārńžəś. ēƀə ťšisťī uDajmį̄ pūlDęm.*

*suDā kəŕzėń malDan lažā χużį̄ χęj 'əśńē kalazā pāńžə. unDan manran ī̄jtŕəś. ēƀə jėpľē-jėpľē pulnį̄ńē kalazā pāDęm:*

*— mānęn χużā pį̄ńə uzal-ťšťšə, ťēŕəń, śāvęnBā χəńėsŕėń χęrazā lažànā aŋGarDį̄ χį̄śńē kęGarzā χęvārDęm, ťēŕəń.*

*unDan sutrā kalāŕəś:*

*— kęnDā χū ājeplę! — ťēŕəś man χużànā. χū uzal pulman pulzan vęl laž̡̄ńē kiľèƀē iľzē tāvęręnnę pūlə-ťšťšə, ťēŕəś.*

*śāvęnBā varā χęńē śīŕəń-pi'ľľək χuťšťšėń χūlęBā śapmā tūŕəś. ēƀə ūnžęn χəƀəŕńėŕəń. kun χį̄śśəń kańžaGā χuźį̄ kəńžə. kū χęj 'əśńē kalazā pəńēŕńžəńē manran ijDā puślāŕəś. ēƀə pəńəńńē kalazā pāDęm, varā sutrā kalāŕəś:*

*— ēzir 'ęnā ńəžəń vį̄žę virttārDęr? — ťēŕəś. sīŕəń 'ęnā śińėŕńėľľė-ťšťšə, vęl varā aplā pulman pūlə-ťšťšə! — ťēŕəś.*

*kū χużànàDā varā χęńéχ̣ ājęBā χęvarzā kęnàDā śīŕəń-pi'ľľək χuťšťšėń χūlęBā śapmā tūŕəś. ėƀə taDā χəƀəŕńėŕéχ̣ pāDęm. varā sutran tuχsan χużā kiľńē kajmāzeraχ ťūŕéχ̣ χāmęr kiľē tāvęrnap. śul śińńžē χamran iźžèńē mar ī̄Gə tęrnā tęrā parāśśə. kuzèńē kuraptā śāvęnDaχ χį̄śśəń ťšupsā śiťsē ùrį̄zėńńžėń jarzàDā tį̄Dap. kuzėń manā śaklatmārəśťė śūlėľľē manā jętsā vəžē pāńžəś. ēƀə ńiń tęvàDā pəľńēsťəp. anmàDā χęrāDęp, anas mar-ťšťšə. taDā śūlėľľē ìzē kajāśśə varā.*

*— ńəń pulzan pulat! — ťėzē ālęzèńē jarā pāDęm. unťśíšėńńē pulmārə, pər jūśľəχ̣ lańžaGànā kəŕzèƀē lārDęm kękkęrDaran. tuχāššęn taBalanap. ańńžaχ taBalānnę sēńəń ajallā anādęp. śāvęn-*

*ᴅaχ sazārᴅęk man patmā ulazā jarzā kāšker pėŕzē śiťŕəᴅē man tavrā śāvęrnā puślāŕə. ēᴃə kū χüŕińē man jėńńėľľē śāvęrnę ťšuχ χüŕińńžėń jarzā iľėpťē, kāšker χęràn̨ᴃē śiŕᴃəńė parat. ēᴃə ńəń ťəľᴅē siksė tuχn̨ńėᴅē sisńėŕəń. kāšker χęràn̨ᴃė īńə sūńə śuk kāŕə. ľėŕē ińžėᴅē mar χęvā ťəńī tęrat. kāšker kurmāzer kun śińē pi̯rzā ķəŕėťťē ťīŕə χęvā ťəńī śumńē śəľəkṕėk śaklanzā julat. χęj śāvęnᴅaχ jęvanzā kajattā ťiľėť. ēᴃə ťšazraχ ťšupsā śiťsē śəšśė ìzė ťiŕńē səv̨ėpťē ķiľē ìzė tāvęrnap. ķiľē śiťsėń śāvęnᴅan varā χaľi̯ťšťšėń tarżā kājnę śuk. kājmęptā, kajasseᴍᴅā śuk.*

Egyszer engem apámék szolgának adtak. Az én gazdámnak három lova volt. Egyszer mi legények legeltetni (etetni) mentünk. Hazajövetkor a lovat nekieresztve nagyon sebesen jöttünk haza. Az a ló, a melyiken én ültem, a tiszta fekete, vízbe esett. Én e miatt a gazdától félve, azt a lovat a melyiken én ültem, a szérűskert mögé pányváztam ki. A mint én magam hazaértem,

— Hadd pihenek egy kicsit! — mondván lefeküdtem, és elaludtam. Nem is gondoltam rá, hogy a lovat haza hozzam. Reggel felébredek, és a ló eszembe jutván gyorsan a szérűskert mögé futok, arra a helyre nézek, a hol a ló ki volt pányvázva, és a lónak csak a két hátsó lába meg a feje maradt. A mint én magam ezt megláttam, ijedtemben gyorsan visszafelé haza futottam. A gazda megtudta, hogy az én lovam hiányzik, és

— A te egyik lovad hol (van)? — mondja.

— Én nem tudom! — mondom.

Én magam gyorsan futva elrejtőztem. A gazda engem keresvén megtalált, és elkezdett engem verni. Igen nagyon keményen megvert. Azután engem a törvényre adott. Így aztán engem magával együtt (kocsira) ültetve elment. Az úton mentében is engem verve ment. A törvénybe menni messze (volt). Így az úton beesteledett. Beesteledvén ez az ő maga rokonához szállt meg aludni. (Magával) együtt engem is bevitt. Ezek elkezdtek enni-inni, engem enni le sem ültettek. Én e miatt folyton csak azt nézem, hogy estére a kenyeret hová teszik vajjon, hogy ha ezek lefeküsznek, egyem belőle.

Ezek a kenyeret a polczra tették. Én azt megláttam. A polczra bölcső volt felakasztva. A mikor ezek lefeküdtek és

eloltották a (fenyűszilánk) világlót, én módjával felkeltem és a polczra felmászva a deszka hosszában a kenyér felé megyek. A kenyér nagy volt (ahoz), hogy fél kezemmel elvegyem. Sehogyan sem elég az erőm. Két kézzel elvenni alkalmatlan. Ilyenképen a kenyeret felemeltem és a kenyér a kezemből kiszabadult. Egyenest a bölcsőhöz vágódik. A bölcsőben gyermek volt. A gyermek el is kiáltotta magát. Az én gazdáimék észrevették és (fenyűszilánk) világlót gyújtottak. Engem onnan-innen a polczról elkezdtek taszigálni. Így aztán engem a polczról leráztak.

A gyermekhez menve megnézik, az én kenyerem a gyermeknek az agyvelejét kilocscsantotta. Az előbbiek engem elkezdtek még keményebben verni. Verve-verve kicsuktak sötét helyre, az istálóba. Az istálóban én mellém valami — *méćéćéć* . . . szóval odaszaladt. Én ijedtemben a kezemmel ide-oda tapogattam és egy bot akadt (a kezembe). Ezt megfogom és egyenest ahoz a valamihez csapom. Az itt (nyomban) felfordult. Ez után még (egy) ilyen jön hozzám. Én azt is megcsapom a bottal, és az is itt (nyomban) felfordul. Magam aztán a sarokba guggolva ülök.

A mint kint a fehér fényesség feltünt, megnézem azokat a valamicsodákat, az mind a kettő kecske volt. Reggel a gazdáék bejövén megnéznek és a kecske-holttesteket látva, nekem:

— Miért ölted meg ezeket? — mondva, még keményebben megvertek.

Azután ez a gazda is, mert a gyermekét megöltem, mert két kecskéjét megöltem, ama gazdával együtt elvitt (elvittek) engem a törvénybe. Az úton ezek engem mind a ketten igen nagyon keményen megvertek. Én tisztára nem tudtam (tovább) menni.

Bemenvén a törvénybe, először a ló gazdája beszélte el a maga dolgát. Azután engem kérdeztek meg. Én elbeszéltem, hogy hogyan s miképen volt:

— Az én gazdám nagyon rossz — mondtam —, veréstől félve, ezért hagytam a lovat a szérűskert mögé kipányvázva, — mondtam.

Azután a törvényben azt mondták:

— Itt te magad vagy a bűnös! — mondták az én gaz-

dámnak. Ha te magad nem lettél volna rossz, ő a lovat haza is vitte volna! — mondták.

Ezért aztán őt magát vesszővel huszonötször megcsapták. Én örültem neki. Utána a kecske gazdája jött be. Ez a maga dolgát elmondta, és engem kezdtek kérdezni. Én egészen elmondtam, azután a törvényben így szóltak:

— Ti őt miért fektettétek le éhesen? — mondták. Nektek neki enni kellett volna adnotok, az aztán nem történt volna úgy! — mondták.

Ezt a gazdát is aztán, őt magát hagyván a bűnben, vesszővel huszonötször megcsapták. Én még jobban megörültem. Azután a törvényből kijövén, a nélkül hogy a gazda házához mennék, egyenest a magunk házába térek. Az úton magamtól nem is messze két daru álldogál. Ezeket meglátom, és itt (nyomban) utánuk futván elérem (őket), és a lábukat el is csípem. Ezeknek én meg sem kottyantam, és engem felemelve felfelé repültek. Én semmit sem tudok tenni. Leszállni is félek, nem kell leszállni. Még magasabbra visznek aztán.

— Lesz a mi lesz! — mondván, a kezeimet eleresztettem. Egy pillanatba sem tellett, egy rothadó pocsolyába mellig elültem. Vergölődöm, hogy kijőjjek. Vergölődés közben még lejebb sülyedek. Itt hirtelen egy farkas rohant mellém elordítva magát, és körülöttem elkezdett forgolódni. Én észre sem vettem, hogy mikor ugrott ki (velem együtt a pocsolyából). A farkas ijedtében úgy ment, hogy se szere se módja. Amott nem is messze, fűzfa-bokor áll. A farkas nem látva nekimegy ennek, és a bőre a fűzfa-bokor oldalán mint a süveg, lógva marad. Ő maga itt (nyomban) felfordul és megdöglik. Én gyorsan odaszaladván, kést fogva a bőrét lenyúzom és haza viszem. Haza érve ettől fogva mostanáig nem mentem szolgának. Nem is fogok menni, és nem is szeretnék menni. (aU.)

### 38. Kocsis koromban hogyan jártam . . . ?

*ṕəŕŕē ēʁə 'əľəḱ ulʁutpā jāmžęgā kājnę-ťšťšə. śul śińʁźē ṕiŕē kaś pūľʁźəʁē ṕəŕ jalā vi̯rtmā ťšārę̄nʁęmę̄r. unʁan χāmę̄r vallī̯ χvatti̯r ši̯razā tūpręmę̄rʁā ī̯tręmę̄r ťšüŕéʁźéŕéń:*

*— sīŕəń àr-śi̯nzéḿ ḱiľʁē-ī? — ťēŕəḿəŕ.*

*kuzeńʲ ĭĠə ɣəŕ-ārɐm ańʊžaɣ-tšə :*

*— àr-śĭnzeńʲ kiľʊ̄ śuk ! — tə̄ŕəś.*

*varā ə̄ʁĭŕ śaʙaɣ vĭrtmā kəʊəńəŕ. ə̄ʁĭŕ kəŕzə̄ssəń kuzeńʲ tšəĭ tšəŕtsə̄ jāʊžəś. tšəjjə̄ 'əśśə̄ teranzan kanmā vĭrtrɐmɐr. vĭrtnɐ-ɢɐnā-tšə̄tšə kuzeńʲ iŋĠəĕk ɾəŕ ārɐńə śɐmɐllanmā tĭŋɒennɐ, śāvɐnʙā manā śak ārɐmzeńʲ àʊžā śɐmɐllaɒaɢan èʁĭ kārʊžɐɢā iľńə̀ kajmā χužāśśə. mānɐn lažā 'əżə̄ńʲə-tšə̄tšə, ə̄ʁə śāvɐnʙā kajāššɐn mar, tūrɒɐn kalazā tɐrap. kuzeńʲ ĭŕəʲksəŕľəzəĭ̯ χužā puślāŕəś :*

*— əpʲpiń pĭŕəń tšummaɴ pur, śāvɐnʙàɒā puliɴ turtsā kiľ ! — tə̄śśə.*

*ə̄ʁə šūχɐšlārɐm-śūχɐšlārɐmɒā tšummanā turtsā kārɐm. śəŕ ťəťťəń, aran-aran ɨtkalazā kārʊžɐɢā tūprɐm. kārʊžɐɢā 'ɐnā iľńə̀ pɨ̀nɨ̀ńə̀, śaplā-śaplā 'əś pulnɨ̀ńə̀ kalazā pāɒɐmɒā kārʊžɐk mānɐn tumlāńʊžəʊə̀ tšummaɴ śĭńə̀ tuχsā vĭrtŕə. tāvɐrɐnnɐ tšüĭ̯ mānɐn pʲiľ anaɒalla-tšə̄tšə. śāvɐnʙā ə̄ʁə χapχànā uśśā jarzanaɣ ńəń pur vɐjʙā tuχsā siŕʁəńə̀ pāɒɐm. ùntšə̄tšéńʊ̄ə̀ pulmārɐm, ťəťťəńŕéń kūrɐnmannɨ̀ʊ̄ə̀ kəʁə̀ŕ ajakkɨ̀ńə̀ tšummaɴ, kārʊžɐk ńəńəʊ̄ə̀ siŕʁəńə̀ pāʊžəś. unɒan śĭrmànā anzā peχaptā χajχɨ̀zeńʲ, mānɐn tšummaɴ pəŕ śəŕʊ̄ə̀, kārʊžɐk tə̀ʁəŕ śəŕʊ̄ə̀ vĭrɒat. ə̀ʁə χɐppɐl-χāppɐl tšummanā iľʊ̄ə̀ sɐɒɐr, tšazraɣ kiľə̀ pɨ̀ɒɐmɒā χuźā ārɐńəzə̀ńə̀ :*

*— kārʊžɐk kiľʊ̄ə̀ śuk ! — tə̀ʊəp.*

*χam tšazraɣ lažànā kūľʊ̄əńʊ̄ə̀ śəŕľéχ kiľə̀ tuχsā kārɐm ulʙutpā.*

*unɒan kajzan-kajzan pĭŕəń χĭśśəń χɐvalamā tūχnɐ. pəʊəńʲ χālɐχ śəńəŕľəť. eʁə śavnā iľťsəń lažànā pəŕ tšə̄tlɐχā tɐvaraptā χam tšazraɣ pɨ̀ɒanmā muńʊžànā tšuʙap. ulʙut ùntšə̄tšéń χvattɨ̀ŕə̀ kəńə. muńʊžànā kəʊəńʊ̄ə̀ lapkā àjńə̀ vĭrtrɐm. èp̀ vĭrtnɐ-ɢɐnā-tšə̄tšə ĭkkəń tə̀ńľəskə̀ŕzəńʲ muńʊžànā pɨ̀rzàʊā kəʊžəś. kuzeńʲ ĭĠəšťə avan-jĭšš̆ɨ̀ tumɒɨ̀rzəńʲʊ̄ə̀, χɨ̀vzā χūʊžəśťə tumɒɨ̀rzə̀ńə̀, śurʊā śūtŕəś. unɒan ukśɨ̀zə̀ńə̀ χizəpʲlə̀ńʲə̀ tĭŋɒɐńʊžəś tumɒɨ̀ŕəzəńʲ śińʊžə̀. mānɐn tə̀pʲlə̀ χɐraɣ ùrā kɐšt tularaɣ jūlnɐ. śāvɐnʙā kuzeńʲ kūŕəś tə̀zə̀ ùràna šalaraχ tūrtrɐm. vɐzəńʲ man ùràna kūrnɐɒā ɾəŕī χɐràn̆ʊ̄ə̀ kɐškɐrzā jāʊžə :*

*— āχ kunɒā uzal pur ! — tə̀ŕə.*

*šaplā kalazanaɣ tə̀ʁəŕī śurɒɨ̀ńə̀ sünʊ̄éŕʊžəʊ̄ə̀ jaʙallɨ̀zə̀ńə̀, ukśɨ̀zə̀ńə̀ praχaɣ tuχsā tārʊžəś. ə̄ʁə kuzeńʲ χĭśśəń jaʙallɨ̀zə̀ńə̀, ukśɨ̀zə̀ńə̀ ĭľʊ̄əńʊ̄ə̀ tšazraɣ χam lažā patńə̀ pɨ̀rzā ulʙuɒā tšəńzə̀ tuχsā lārtrɐmɒā kiľə̀ vəśľəŕə̀ pāɒɐm. śāvɐnɒan varā χaľʊ̄ə̀ pulɨ̀n šaplā pūrɐnāɒɐp.*

Egyszer én régen (egy) urasággal kocsisnak mentem. Az úton reánk esteledett, és megszálltunk egy faluba meghálni. Azután a magunk számára kvártélyt keresve találtunk és megkérdeztük az ablakon (keresztül):

— A ti férfiaitok itthonn (vannak)-e? — mondtuk.

Ezek (mindössze) csak két asszony:

— A férfiak nincsenek itthonn! — mondták.

Azután mi mégis bementünk meghálni. A mikor mi bementünk, ezek tea (számára tüzet) élesztettek. Teával jóllakva lefeküdtünk nyugodni. Alig hogy lefeküdtünk, ezek közül egyik nyavalyás asszony elkezdett vajudni. Ezért nekem ezek az asszonyok (azt) parancsolják, hogy menjek el a bábaasszonyért (gyermek születését-elősegítő vén asszonyt elhozni). Az én lovam kifáradt, én ezért nem akarva elmenni, vonakodva beszélek. Ezek erőltetve, parancsolni kezdtek:

— Van hát nekünk kéregkasos talyigánk, ha evvel is (legyen), de húzzad el! — mondják.

Én gondolkodtam-gondolkodtam, és a kéregkasos talyigát elhúztam. Az éjszaka sötét, a vén asszonyt ügygyel-bajjal, kérdezgetve találtam meg. A vén asszonynak elmondtam, hogy azért mentem, hogy őt elvigyem, hogy ilyen és ilyen dolog történt, és az én vén asszonyom felöltözködött, és kijövén felfeküdt a kéregkasos talyigára. Visszatéréskor nekem nagyon völgynek (kellett mennem). Ezért én a kaput kinyitva teljes erővel nekilódultam. Egy pillanatba sem tellett, mivel a sötétség miatt nem látszott, a kéregkasos talyiga vénasszonyostul, micsodástul nekilódult a híd lábának. Azután a patakhoz lemenve megnézem, és az előbbiek, az én kéregkasos talyigám egy helyen, a vén asszony a másik helyen. Én, kipkedve-kapkodva fogd a kéregkasos talyigát és illanj el, hamar haza mentem és a gazda feleségének (feleségeinek):

— A vén asszony nincs otthonn! — mondom.

Én magam hamar befogtam a lovat, és éjszaka elindultam haza az urasággal.

Azután menvén-menvén kijöttek (az emberek) bennünket (mi utánunk) kergetni. Az egész nép zajong. A mint én ezt meghallottam, a lovat kipányvázom egy csalitosba, és magam hamar elszaladok elbújni (egy) fürdőbe. Az uraság addig kvár-

télyra ment. Bementem a fürdőbe és lefeküdtem a pad alá. Alig hogy én lefeküdtem, ketten, isten tudja micsodások, bejöttek a fürdőbe. Ezek mind a ketten jó fajta ruhákkal, levetették a ruháikat és gyertyát gyújtottak. Azután elkezdték a pénzüket számlálni a ruháik felett. Nekem valahogyan az egyik lábam egy kicsit kijebb maradt. Ezért, hogy ezek (majd) meglátják, a lábamat beljebb húztam. Ezek az én lábomat meglátták és az egyik ijedtében elkiáltotta magát:

— Jaj itt gonosz van! — mondta.

Így szólván a másik eloltotta a gyertyát és holmijaikat, pénzeiket otthagyva kiszaladtak. Én ezek után vettem a holmijaikat, pénzeiket, és hamar a lovamhoz menve, az uraságot kihíva, miután kijött, (kocsira) ültettem és vágtatva haza hajtottam. Ezután most is (legyen) így élek. (aU.)

### 39. A baba meg az egér.

*ṕəŕ ťšuman puɢańē ťijėńzē pi̯rāśśə, ťėť. ṕəŕī üǵėť, julat. i̯ttī̯zėḿ kajāśśə, ťėť. kū ṕəťšťšėńźījėχ́ pi̯rat śulʙā. kurak χ́īŕəś pulat, ťėť.*

*— 'śtā kajan puɢańē tus? — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańē kalat ťėť:*

*— kāťšťšę ši̯rā pi̯rāᴅęp, ťėzē kalat ťėť.*

*kurak kalat ťėť:*

*— χam pulam kāťšťšę-ᴅēŕəš! — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— ḿəń 'əżėń, ḿəń śijėń? — ťėzē kalat ťėť.*

*kurak kalat ťėť:*

*— puślaman v́īľńə lažā āžəzėḿ śijēᴅəṕ, ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— jurrū jėṕľē? jurlā pęχ! — ťėzē kalat ťėť.*

*kurak:*

*— kęraŋk-kęraŋk! — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— aχ tūrê̯! aᴅźamᴅā χęŕə, χamᴅā χęrę̯p, ťėzē kalat ťėť.*

*uᴅat, ťėť, malallā. pi̯rzan-pi̯rzan ťəľ pulat, ťėť, kāškęr. kāškęr kalat ťėť:*

*— 'śtā kajan puɢańē tus? — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— kāťśťśe̥ śi̥rā pi̥rāᴅe̥p, ťėzē kalat ťėť.*

*kāške̥r kalat ťėť:*

*— χam pulam kāťśťśe̥-ᴅēŕəš! — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— ḿəń 'əżėń, ḿəń śijėń? — ťėzē kalat ťėť.*

*kāške̥r kalat ťėť:*

*— ćīľńə lažā āžəzėḿ, ćīľńə 'əńē āžəzėḿ śijēᴅəṕ, ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— jurrū jėṕľē? jurlā pe̥χ! — ťėzē kalat ťėť.*

*kāške̥r ťəŕľə sāze̥ʙā ulazā jarat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— aχ tūrê! àᴅźamᴅā χe̥ŕə, χamᴅā χe̥re̥p, ťėzē kalat ťėť.*

*uᴅat, ťėť, malallā. pi̥rzan-pi̥rzan ťəľ pulat, ťėť, še̥žī̥jē. še̥žī̥ kalat ťėť:*

*— 'śtā kajan puɢańē tus? — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— kāťśťśe̥ śi̥rā pi̥rāᴅe̥p, ťėzē kalat ťėť.*

*še̥žī̥ kalat ťėť:*

*— χam pulam kāťśťśe̥-ᴅēŕəš! — ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*— ḿəń 'əżėń. ḿəń śijėń? — ťėzē kalat ťėť.*

*še̥žī̥ kalat ťėť:*

*— puślaman pi̥l ťśəŕēzəzėḿ puślap, puślaman śū ťśəŕēzəzėḿ puślap, ťėzē kalat ťėť.*

*puɢańī kalat ťėť:*

*jurrū jėṕľē? jurlā pe̥χ! — ťėzē kalat ťėť.*

*še̥žī̥jə:*

*— ťśī-ťśī-ťśī-ťśī...! ťėzē jurlazā jāᴅźə, ťėť.*

*puɢańē še̥žī̥jē jurātŕə, ťėť, pārre̥n pūľᴅźəś, ťėť. kāŕəś, ťėť, še̥žī̥ ḱiľńē. unᴅan varā te̥rzan-te̥rzan χe̥nā puśtarmallā pūľᴅźə, ťėť, še̥žī̥ʙē puɢańēńəń. ťśəńᴅźəś, ťėť, χe̥nā: ťiľľē, kāške̥rā, kāje̥ɢā. χe̥nazėḿ ḱiľzėń še̥žī̥ ke̥maɢā àjńē ḱəŕzē te̥ᴅźə, ťėť. puɢańī jurlā-jurlā 'əśťėŕėť, ťėť:*

*ťīľə māne̥n śəľəḱľəχ́,*
*kāške̥r māne̥n te̥le̥ple̥χ,*
*kāje̥k māne̥n šāre̥χle̥χ,*
*še̥žī̥ māne̥n kut śe̥llī...*

— *ťėzē kalat ťėť. šęžī̱jə śiľėńzē tęrat, ťėť. puɢańī χęnì̱zèńē 'ęzātŕə ťėťťē ḱəŕzēssəń šęžī̱ χ́əńėḿē tī̱ɒęńɒ́ż́ə, ťėť, āręmńē. īǴəš śaʙężā-śaʙężā junlanzā ṕəťńə, ťėť. unɒan varā ťš́āręnzan puɢańē ḱəʙì-zèńē śùmā kāŕə, ťėť, śi̱rmànā. pūtŕə, lārɒ́ż́ə, ťėť. śi̱nzėḿ lažā ši̱varmā pi̱rāśśə, ťėť. kū v́əzèńē kalat ťėť:*

— *ťš́ęlɒęr-ťš́ęlɒęr ťš́əń-jəv́ėń, man šęžì̱jē kurzan kālęr-zam, χūzękpā ḱəŕėżē ìzē ānɒęr śi̱rmànā!* — *ťėzē kalat ťėť.*

*šęžī̱ pi̱rat ťėťťē ṕəŕ χūľəńɒ́ż́ėń turɒat, ťėť, χūľə tuχsā kajat, ťėť. ťēʙəŕ χūľəńɒ́ż́ėń turɒat, ťėť, ťēʙəŕ χūľə tuχsā kajat, ťėť. pū-żəńɒ́ż́ėń turɒat, ťėť, pūżə tuχsā kajat, ťėť. šęžī̱ varā χūżękpā ḱəŕėżìńē jęɒat ťėťťē jəŕē-jəŕē tāvęrnat, ťėť.*

Egy kéregkasos talyiga babát felpakolva mennek (azt mondja). Az egyik leesik, elmarad. A többiek (tovább) mennek (azt mondja). Ez egyedül megy az úton. Szembe találkozik a varjú (azt mondja):

— Hová mégy baba pajtás? — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Legényt megyek keresni — mondja (azt mondja).

A varjú így szól (azt mondja):

— Én magam leszek a vőlegény! — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Mit iszol, mit eszel? — mondja (azt mondja).

A varjú így szól (azt mondja):

— Ki nem kezdett döglött ló húsait eszem — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Milyen a dalod? Dalolj (egyet)! — mondja (azt mondja).

A varjú:

— Krák-krák! — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Jaj istenem! A gyermekem is fog félni, én magam is fogok félni — mondja (azt mondja).

Megy (azt mondja) előre. Menvén-menvén szembe találkozik (azt mondja) a farkas. A farkas így szól (azt mondja):

— Hová mégy baba pajtás? — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Legényt megyek keresni — mondja (azt mondja).

A farkas így szól (azt mondja):

— Én magam leszek a vőlegény! — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Mit iszol, mit eszel? — mondja (azt mondja).

A farkas így szól (azt mondja):

— Döglött ló husait, döglött tehén husait eszem — mondja (azt mondja).

A baba így szól:

— Milyen a dalod? Dalolj (egyet)! — mondja (azt mondja).

A farkas mindenféle hangon elordítja magát (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Jaj isenem! A gyermekem is fog félni, én magam is fogok félni — mondja (azt mondja).

Megy (azt mondja) előre. Menvén-menvén szembe találkozik (azt mondja) az egérrel. Az egér így szól (azt mondja):

— Hová mégy baba pajtás? — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Legényt megyek keresni — mondja (azt mondja).

Az egér így szól (azt mondja):

— Én magam leszek a vőlegény! — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Mit iszol, mit eszel? — mondja (azt mondja).

Az egér így szól (azt mondja):

— Meg nem kezdett mézes bödönöket kezdek meg, meg nem kezdett vajas bödönöket kezdek meg — mondja (azt mondja).

A baba így szól (azt mondja):

— Milyen a dalod? Énekelj (egyet)! — mondja (azt mondja).

Az egér:

— cí-cí-cí-cí...! — mondva dalolt (egyet) (azt mondja).

A baba beleszeretett (azt mondja) az egérbe, párosak lettek (azt mondja). Elmentek (azt mondja) az egér házába. Azután éldegélve-éldegélve az egérnek és a babának vendéget kellett hívnia. Vendéget hívtak (azt mondja): a rókát, a farkast, a

nyulat. A mikor megjöttek a vendégek, az egér a kemencze alá bújt (azt mondja). A baba dalolva-dalolva itatta (őket) (azt mondja):

Róka az én süvegnek valóm,
Farkas az én bundának valóm,
Nyúl az én nyakravalóm,
Egér az én fenekem törlője . . .

— mondja (azt mondja). Az egér megharagszik (azt mondja). A baba a vendégeket kikísérte (azt mondja), és a mikor bement, az egér elkezdte verni (azt mondja) a feleségét. Verekedve-verekedve mindaketten összevéresedtek (azt mondja). Azután mikor lecsillapodtak, a baba elment (azt mondja) a patakhoz az ingeit megmosni. Belesüppedt, elült (a vízben) (azt mondja). Az emberek lovat itatni mennek (azt mondja). Ez így szól azoknak (azt mondja):

— Csingi-lingi bőr-kötőfék, ha meglátjátok az egeremet, mondjátok meg (neki), hogy karót és lapátot hozva jőjjön le a patakhoz! — mondja (azt mondja).

Az egér odamegy (azt mondja), és egyik karjánál húzza (azt mondja), kijön a karja (azt mondja). A másik karjánál húzza (azt mondja), kijön a másik karja (azt mondja). A fejénél húzza (azt mondja), kijön a feje (azt mondja). Az egér azután a karót és a lapátot felemeli (azt mondja), és sírva-sírva megy haza (azt mondja). (aU.)

## Állatmesék.

### 40. A róka meg a medve.

*ťīľəʙē̆ ùʙā tus tūnẹ. v́əzėḿ ṕəŕľē̆ 'əśśē̆ śīńə. v́əzėń ṕəŕ ťśə́ŕės pi̯l pūlnẹ. 'ẹnā ťiľľī vẹrttẹn śīńə. ùʙā kalat ťėť:*

*— pi̯lā kam śīńə! — ťėzē̆ kalat ťėť. ťīľə, ès śīńə puľ! — ťėzē̆ kalat ťėť.*

*ťiľľī kalat ťėť:*

*— èṕ śīḿėń, χū śīńə puľ! — ťėzē̆ kalat ťėť.*

*ùʙī̯ kalat ťėť:*

*— èṕ śīḿėń!*

*ťiľľī kalat ťėť:*

*— àḋā kẹmaɢànā kūɒẹn tẹrzā χ́əŕəńėŕ! — ťėzẽ kalat ťėť. kamran pi̯l tuχat, śav ājẹplẹ pūľə, ťėzẽ kalat ťėť.*

*ùʙī̯ kalat ťėť:*

*— àḋā ėṕṕiń tẹrar! — ťėzẽ kalat ťėť.*

*tẹrāśśə ťėť kẹmaɢā χūtnẹ ťśǖńẽ. tẹrā-tẹrā ùʙī̯ śī̯vẹrzaχ kājnẹ ťėť. ùʙī̯ śī̯vẹrzā kājnẹ ťėťťẽ ťiľľī pi̯l īľńə ťėťťẽ ùʙī̯ śumńẽ səŕǵėľẽńńə.*

*uʙànā:*

*— tẹr-χā! — ťėzẽ kalat ťėť. sanran pi̯l jūχŕə, ťėzẽ kalat ťėť.*

*ùʙā ājẹplẹ pūľḋźə, ťiľľī ťū̃ŕə pūľḋźə, ťėť.*

A róka meg a medve összebarátkozott. Ők együtt ittak-ettek. Volt nekik egy vödör mézük. Titokban megette azt a róka. A medve így szól (azt mondja):

— Ki ette meg a mézet? — mondja (azt mondja). Róka, alighanem te etted meg! — mondja (azt mondja).

A róka így szól (azt mondja):

— Én nem ettem meg, alighanem te magad etted meg! — mondja (azt mondja).

A medve így szól (azt mondja):

— Én nem ettem meg!

A róka így szól (azt mondja):

— Gyere a kályhához háttal állva melegedjünk! — mondja (azt mondja). A kiből méz folyik, az lesz a bűnös — mondja (azt mondja).

A medve így szól (azt mondja):

— Gyere hát álljunk oda! — mondja (azt mondja).

Odaállnak (azt mondja), miközben a kemenczét fűtötték. Álldogálva-álldogálva a medve elaludt (azt mondja). A medve elaludt (azt mondja), és a róka mézet vett (azt mondja), és a medve oldalához kenegette.

A medvéhez:

— Hej kelj fel! — mondja (azt mondja). Tebelőled folyt ki a méz! — mondja (azt mondja).

A medve bűnös lett, a róka ártatlan lett (azt mondja). (aU.)

## 41. A póruljárt farkas.

*jęvan tārżę śi̯n paṅʤžē pōrę̄nnę vī̯jə pəʤėťšťšiṅ. vī̯jə pəťṅəʤē onā χożā osraman. vŏl kajaťˈ śol śiṅʤžē. śol śiṅʤžē kājnę̄ ťšoχ tokmak ḱiľėť. śi̯nzam χŏvalazā ḱiľėššə pŏžalzam jętnę̄. śak tokmak jęvan tārżę̄ patńē śīťṅəʤē:*

*— manā χŏᴅar, ťėť, manā śi̯nzam vəlėŕėššə! — ťėť.*

*vŏl kalaťˈ:*

*— stā χŏᴅaras sanā? — ťėť.*

*— mī̯jęχ 'ęšńē ťšīḱ manā! — ťėť.*

*mī̯jęχ 'ęšńē ťšīḱŕə vŏl śak tokmaɢā, śi̯χŕəʤē śukľėŕə. pŏžal jędaɢan śi̯nzam śīťŕəś on patńē, i̯jᴅāššə:*

*— tokmak kōrᴅę̄n-ī̯? — ťėššə.*

*— kormārę̄m! — ťėť.*

*vŏzam kāŕəś. kajzāssę̄n jęvan kęlārʤžə tokmaɢā. tokmak kalaťˈ:*

*— sanā śi̯jas polaťˈ! — ťėť.*

*— mā manā śi̯jāššęn ès? — ťėť. èp sanā pėŕzē vəlėŕėsŕėń χŏᴅārᴅę̄m! — ťėť. àk tēʙər śi̯nnā korarᴅā śīńē kalazan śī! — ťėť.*

*kōrʤžəśťē ji̯ttā, i̯jᴅāššə:*

*— tokmak manā śi̯jāššęn, ťėť. èp onā ťŏŕľŏ χoji̯χęran śolᴅę̄m, ťėť.*

*ji̯ᴅę kalat:*

*— 'ələ́ḱi̯ńē, śŏɢęr-tŏvarā manāššə. èpťē χożā paṅʤžē vatlaťšťši̯n pōrę̄nᴅę̄m. vāᴅęlzan manā χŏvalazā jāʤžə, ťėť.*

*tokmak kalaťˈ:*

*— sanā śi̯jas polaťˈ! — ťėť.*

*jęvan kalaťˈ:*

*— ťėʙər śi̯nnā korzan ńəń kalaťˈ vŏl? — ťėť.*

*ťēʙər śi̯nnā kōrʤžəś, kəsŕē kiľėť, vāᴅęlzā kājnę̄ kəsŕē.*

*— śāɢę tokmak manā śi̯jāššęn, ťėť. èp onā ťŏŕľŏ χoji̯χęran śŏlᴅę̄m, ťėť.*

*— 'ələ́ḱi̯ńē, śŏɢęr-tŏvarā manāššə. èpťē χożā paṅʤžē vatlaťšťši̯n pōrę̄nᴅę̄m. vāᴅęlzāssęn χùzā kęlarzā jāʤžə, ťėť.*

*tokmak kalaťˈ:*

*— sanā śi̯jas polaťˈ! — ťėť.*

*jęvan kalaťˈ:*

*— ťeʙər śi̯nnā korzan ńəń kalaťˈ vŏl? — ťėť.*

*ťiľľē kōrḋźəś.*

*— śāɢe̥ tokmak manā śi̯jāšše̥n, ťėť. èṕ onā mīje̥χ 'e̥šńē ťśiḱsē ťŏŕľŏ χojχe̥ran śólɒe̥m, ťėť.*

*— 'ôj, konḃėḱ pīze̥k jaʙalā mīje̥χ 'e̥šńē ḱəŕės śok!*

*tokmak mīje̥χ 'e̥šńē pośńē ťśiɢėť.*

*— konḃėḱ pīze̥k jaʙalā mīje̥χ 'e̥šńē ḱəḿėś! — ťėzē kalať ťīľə.*

*tokmak varā mīje̥χ 'e̥šńē ḱəŕzē kāŕəḋē je̥van śi̯χsā lārtŕə. ťīľə kalať:*

*— ēzəŕ i̯raš āve̥n ľėṕľė śaʙātte̥r? — ťėť.*

*je̥van śaplā śāpŕəḋē tokmak víľėχ́ kāŕə.*

Iván szolga másnál élt a míg az ereje elfogyott. Az ereje elfogyott és őt a gazda nem etette. Ő megy az úton. A mint megy az úton, jön (egy) farkas. Az emberek kergetve jönnek puskákat czipelve (emelve). Ez a farkas odaért Iván szolgához, és:

— Ments meg engem (azt mondja), az emberek engem megölnek! (azt mondja).

Az így szól:

— Hogyan (hová) mentselek meg téged? (azt mondja).

— Dugj engem a zsákba! (azt mondja).

Az a zsákba dugta ezt a farkast, bekötötte és a vállára vette. A fegyvert czipelő emberek odaértek hozzája, kérdezik:

— Láttál-e farkast? (mondják).

— Nem láttam! (azt mondja).

Azok elmentek. Miután elmentek, Iván kieresztette a farkast. A farkas így szól:

— Megeszlek téged! (azt mondja).

— Miért akarsz te engem megenni? (azt mondja). Én téged megmentettelek az agyonlövéstől! (azt mondja). Ehol lássunk egy más valakit, és ha azt mondja, hogy meg (kell) enni, egyél meg! (azt mondja).

Meglátták a kutyát és kérdezik:

— A farkas engem meg akar enni (azt mondja). Én őt különféle bánattól szabadítottam meg (azt mondja).

A kutya így szól:

— A régit, a kenyeret-sót elfelejtik. Én is (egy) gazdánál éltem, a míg meg nem öregedtem. Miután megöregedtem, elkergetett engem (azt mondja).

A farkas így szól:

— Megeszlek téged! (azt mondja).

Iván így szól:

— Ha egy más valakit látunk, az mit szól? (azt mondja).

Egy más valakit láttak, jön (egy) kancza, (egy) megöregedett kancza.

— Ez a farkas engem meg akar enni (azt mondja). Én őt különféle bánattól szabadítottam meg (azt mondja).

— A régit, a kenyeret-sót elfelejtik. Én is (egy) gazdánál éltem, a míg meg nem öregedtem. Miután megöregedtem, elkergetett (azt mondja).

A farkas így szól:

— Megeszlek téged! (azt mondja).

Iván így szól:

— Ha egy más valakit látunk, az mit szól? (azt mondja).

Meglátták a rókát.

— Ez a farkas engem meg akar enni (azt mondja). Én őt (egy) zsákba dugva különféle bánattól szabadítottam meg (azt mondja).

— Jaj, ilyen nagy jószág nem fér bele a zsákba!

A farkas beledugja a fejét a zsákba.

— Ilyen nagy jószág nem fér bele a zsákba! — mondja a róka.

A farkas azután belement a zsákba, és Iván bekötötte. A róka így szól:

— Ti hogyan csépelitek a rozsot? (azt mondja).

Iván így rávágott és a farkas megdöglött. (vV.)

### 42. A róka meg a farkas.

*ṕəŕ śi̯n pōlę ti̯jazā kajaṫ. ṫīl̓ə v́īl̓ńəḎėḱ pōlnęDā śol śińḎźē vī̯rtnę. śak śi̯n ṫil̓l̓ē īl̓ńəḎē pōlę śìńē χōnę. vŏl śonā śińḎźē šęDęk tūnęDā pollì̯ńē śəŕē tŏknę. uχujḎē śol śìńē üḱsē jōlnęDā pollì̯ńē pośtārnę. śi̯jaṫ 'əńḎə śak ṫīl̓ə pollì̯ńē. tokmak kōrḎźə:*

*— ḿəń śi̯jan? — ṫėṫ.*

*— šū varri̯ńḎźē vak kāsnę, ṫėṫ, śāv̥ęnDā χ́ür̓ìńē ṫš́īḱŕəḿ. šęDęr-šęDęr ṫēńə sēḿəń šalaraχ ṫš́īḱŕəḿḎē pollì̯ńē śaplā tī̯tręm, — ṫėṫ ṫil̓l̓ī.*

*tokmak ťīľə sómaχpē kāŕəɒ̀ë šav šęɒęgā tōpŕə. varā šav šęɒęgā šęɒęr-šęɒęr ťēńə sëmən̓ šalaraχ tš̆ïkŕə χürîńë. šęnzā lārɒ̀žə. šiⱬzam šū 'ösmā anāššə:*

*— ľaχ-laχ tokmak por! — ťėzē kęškęrāššə.*

*tokmak tōrtŕə-tōrtŕəɒ̀ē χürī jōľɒ̀žə tāɒ̀ęlzā.*

*— ťīľə tos olɒ̀alārⱬn manā! — ťėť tokmak.*

*— ès šalaraχ tš̆ïkmëřən̓ poľ! — ťėť ťīľə.*

*ťeɒ̀ėŕ końńē tokmak ťiľľē taɒ̀ā kōrɒ̀žəɒ̀ë ťīľľən̓ pōžə tš̆ostāllę.*

*— mən̓ pōlnę sanā ťīľə tos? — ťėzē kalaťˊ*

*— sumar pōlɒ̀ęm, manā jęt-χā! — ťėt.*

*jętnę šərɒ̀ë ťiľľī popľėzē piⱬraťˊ*

*— sumar šiⱬ sūvę šiⱬnnā jęɒ̀aťˊ ťėťˊ*

*— ëzə mən̓ popľëńə ťīľə tos? — ťėťˊ*

*— sövalëmāstęp poľ ťėzē kalāɒ̀ęp, ťėťˊ*

*varā tokmak, χīɒ̀ę kalannⱬńë iľťsëssən̓:*

*— ťīľə manɒ̀an kolaťˊ! — ťėzē kalārə.*

*varā ťīľə onā iľťsëssən̓ tokmakran χórazan taraťˊ χir χošš̆ⱬɒ̀ē. ťīľə toχaχ tārɒ̀žə, tokmakkⱬ šiľľėńńⱬɒ̀ë onā χövalazan χir χošš̆iⱬɒ̀žē χəzən̓ėχ jōľɒ̀žəɒ̀ë víľėχ kāŕə.*

Egy ember halat felpakolva megy. A róka döglöttnek tetette magát (döglött-forma volt) és az úton feküdt. Ez az ember a rókát felvette és a hal tetejére tette. Az a szánon lyukat csinált és a halat a földre öntötte. Az útra leesve ő is elmaradt és a halat összeszedte. Eszi immár ez a róka a halat. A farkas meglátta:

— Mit eszel? (azt mondja).

— A víz közepén lék van vágva (azt mondja), itt bedugtam a farkomat. Minél jobban ropogott (a jég), annál beljebb dugtam és így fogtam a halat, — mondja a róka.

A farkas a róka szava szerint elment, és megtalálta ezt a lyukat. Azután ebbe a lyukba, minél jobban ropogott (a jég), annál beljebb dugta a farkát. Odafagyott. Az emberek lemennek vizet meríteni:

— Tyű-haj farkas van! — mondva kiabálnak.

A farkas húzta-húzta, és a farka ottmaradt elszakadva.

— Róka pajtás becsaptál engemet! — mondja a farkas.

— Te alighanem nem dugtad beljebb! — mondja a róka.

Másnap a farkas a rókát megint meglátta, és a rókának a feje kovászos.

— Mi történt veled róka pajtás? — mondva így szól.

— Beteg lettem, hej végy engem a válladra! (azt mondja).

A mint a vállára vette, a róka beszélget menet közben (beszélgetve megy):

— Beteg ember egészséges embert vesz a vállára (azt mondja).

— Mit beszéltél te róka pajtás? (azt mondja).

— Azt mondom, hogy alighanem nem gyógyulhatok meg (azt mondja).

Azután a farkas, mivel hangos beszédjét hallotta:

— A róka énrajtam nevet! — mondva így szólt.

Azután a róka, a mint azt meghallotta, a farkastól megijedvén elszalad a fenyűfa között. A róka keresztülszaladt (közte), a farkas a mint haragjában kergette őt, beleszorult a fenyűfa közé és megdöglött. (vV.)

## 43. A cseremisz meg a medve.

*šārmęs oBàBā tos pōľǵžəś. vörmanDā jy̆ęś köklārəś.*

*— ńəń aGas? — ťéśśə. šārękaGas! — ťéśśə.*

*ākŕəś šāręk, òBā onDā χoral tōǵžə. šīǵəńǵžə šāręk, tatmā pį̄ǵžəś.*

*— tŏrry̆ńē iľéťń-ī, kotńē iľéťń-ī? — šārmęspā īćəš kalāššə.*

*šārmęs īľǵžə kotńē, òBā īľǵžə tŏrry̆ńē, kiľē šŏkľĕrə uχuj šęDęćə patńē. ýəľ kažaťšťšéń pōrę̄ńǵžə onDā šüľǵžīńē šīzē.*

*— manā šārmęs ulDalārə! — ťéť. ūľəń èBə kotńē iľém, ťéť.*

*ťēBər śol šīťrə varā, šārmęs soχā soχalamā pį̄ǵžə. ākŕəś orBā. orBànā kallaχ χoral tōǵžə òBā. vy̆rmā patńē šīťrəšťē pį̄ǵžə šārmęs vy̆rmā.*

*— ēzə, ťéť, tŏrry̆ńē iľéťń-ī, kotńē iľéťń-ī? — šārmęs kalať.*

*òBā kalať:*

*— pŏľǵžŏŕ ès kotńē īľDəń, ťéť, èp̆ χaľ kotńē iľép̆! — ťéť.*

*šārmęs īľǵžə tŏrry̆ńē, òBā īľǵžə kotńē. òBā kotńē kŏklārəǵžē kiľē šŏkľĕrə. kiľē šŏkľĕrəǵžē ýəľ kāšrə.*

*— manā šārmęs kallaχ ulDalārə! — ťéť. èp̆ kajamDā, pŏŕ laźy̆ńē tsitsā śy̆jam! — ťéť.*

*śīt́ŕəɒ́ē:*

— *ès manā ulɒalāręn, t́ėt́, ṕŏŕ lažùnā śi̯jāɒęp!* — *t́ėt́.*

— *ēʙə sanā ulɒalaman, t́ėt́. tŏrrì̯ńē iĺės t́ėzē kalāręn, tŏrrì̯ńē pāɒęm. kotńē iĺės t́ėzē kalāręn, kotńē pāɒęm.*

— *ā man śŏŕzē kāŕə, t́ėt́. lažùnā ti̯tsā śi̯jāɒęp!* — *t́ėt́.*

*śārmęs kalat́:*

— *śī̯, ḱŏsŕē param!* — *t́ėt́.*

*òʙā χ́üŕī patńėĺĺē śāvęręnzā tōɒ́ź́əɒ́ē ḱŏsŕē tapsā jāɒ́ź́ə, òʙā v́iĺėχ́ kāŕə.*

A cseremisz összebarátkozott a medvével. Az erdőben fagyökeret ástak.

— Mit vessünk? — mondják. Répát vessünk! — mondják.

Vetettek répát, a medve ott őrt állott. Megérett a répa, elmentek kitépni.

— A tetejét veszed-e, a tövét veszed-e? — mondják ketten a cseremiszszel.

A cseremisz vette a tövét, a medve vette a tetejét, haza czipelte a maga lyukjához. Tél elmúltáig élt ottan a levelet evén.

— Becsapott engem a cseremisz! — mondja. Jövőre hadd veszem én a tövét! — mondja.

Elérkezett aztán a másik esztendő, a cseremisz szántani ment. Árpát vetettek. Az árpára megint vigyázott (őrt állott) a medve. Elérkeztek az aratáshoz, és a cseremisz elment aratni.

— Te (azt mondja) a tetejét veszed-e, a tövét veszed-e? — így szól a cseremisz.

A cseremisz vette a tetejét, a medve vette a tövét. A medve kiásta a tövét és haża czipelte. Haza czipelte és telelt (vele).

— Engem a cseremisz megint becsapott! — mondja. Hadd menjek én el, és egy lovát megfogva hadd egyem meg! — mondja.

Odaérkezett, és:

— Te engem becsaptál — mondja — egy lovadat megeszem! — mondja.

— Én téged nem csaptalak be — mondja. Azt mondtad, hogy a tetejét veszed, a tetejét adtam. Azt mondtad, hogy a tövét veszed, a tövét adtam.

— Csakhogy az enyém elrothadt — mondja. A lovadat megfogva megeszem! — mondja.

A cseremisz így szól:

— Edd meg, hadd adok (egy) kanczát! — mondja.

A medve odafordult a kancza farka felé, és a kancza kirúgott, a medve megdöglött. (vV.)

### 44. A róka meg a macska.

*ťīľəʙėľē kožak šot tūnę:*

*— ṕīŕəń 'stan àš toʙas — ťėzē — χāmęrā śìḿē?*

*— oʙàʙā tokmaɢā kalas, ťėť, àš χāɒ́əŕľėḿē! — ťiľľī kalať, ťėť.*

*oʙàʙā tokmak χùzā ḱīľɒ́ž́əś vī̯ľęχ, àš tumallī̯. vī̯ľęχńē pussā χāɒ́əŕľēŕəś. χāɒ́əŕľēŕəśťē pi̯ɒāńɒ́ž́əś. ťīľəʙē kožak īɢəš pī̯ɒ́ž́əśťē śìḿē poślāŕəś.*

*kožakkī̯:*

*— māllę-māllę..! — ťėzē kalať, ťėť.*

*— taɒā nommajɒaraχ χāɒ́əŕľės polāťśťśə! — ťēśśə oʙàʙā tokmak. — saχal ťėzē kalāśśə! — ťėť.*

*kęštęrt ťėzē taprāńɒ́ž́əśťē jŏlt sīḱŕəśťē toχsā tārɒ́ž́əś tokmaksam, oʙazam. kožakpalā ťiľľē jōľɒ́ž́ə āžə, ṕŏɒ́ėťśťśińėχ́ śīŕəś.*

A róka meg a macska összetanakodott:

— Honnan találjunk mi húst (mondva) ennivalónak (enni) a magunk számára?

— A medvének és a farkasnak kell megmondani (azt mondja) hogy húst készítsenek! — így szól a róka (azt mondja).

A medve meg a farkas jószágot terelt, húsnak valót. A jószágot leölve elkészítették. Elkészítették és elbújtak. A róka meg a macska elmentek ketten, és elkezdtek enni.

A macska:

— *māllę-māllę...!**) — mondva így szól (azt mondja).

— Még többet kellett volna készíteni! — mondja a medve meg a farkas. — Azt mondják, hogy kevés! (azt mondja).

Ucczu felkerekedtek, és hopp felugrottak, és elszaladtak farkasék, medvéék. A macskára meg a rókára maradt a hús, ették a míg el nem fogyott. (vV.)

---

*) A macska evésközben hallatott dörmögése. Itt népies etymologia: v. ö. orosz мало-мало = kevés-kevés.

### 45. Ivánics kandur.

*kožak ḱiľḋéń tōχŕə, kajať vŏrmanā. χ́īŕəś pōľḋźə molɢaťś:*

*— no koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťś stā kajan? — ťéť molɢaťś.*

*— kajap vòrmanᴅī̥ kāje̥ksèńē śìḿē! — ťéť.*

*— an śī̥ manā! — ťéť molɢaťś. sanā vallī̥ aʙat-śīḿəś χāḋərle̥ʙe̥r! — ťéť.*

*kožak śìḿēŕə. ōjre̥ľḋźə, taᴅā kājŕə malallā. ḱiľéť ťīľə:*

*— stā kajan koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťś? — ťéť.*

*— vŏrmanᴅī̥ kāje̥ksèńē śìḿē kajāᴅe̥p! — ťéť.*

*kōrḋźə tokmak ťiľľē.*

*— vot tokmak tos — ťéť, ťīľə kalať — koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťś tōχŕə vŏrmanᴅī̥ kāje̥ksèńē śìḿē! — ťéť.*

*tokmak kalať:*

*— no ťīľə tos, χāḋərle̥ʙe̥r onā vallī̥ aʙat-śīḿəś, ťéť, aχaľe̥n ṕēŕəń àḋźā-ʙe̥ḋźànàᴅā śìzē jāŕə!*

*onᴅan kajāśśə ťīľŏḃē tokmak, pōľḋźəś oʙànā χ́īŕəś.*

*— tokmak tos, ťīľə tos stā kajatte̥r? — ťéť òʙā.*

*— stā kajas! — ťéť. koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťś tōχne̥ vŏrmanᴅī̥ kāje̥ksèńē śìḿē! — ťéť.*

*— tav̧aj ėṕṕiń χāḋərle̥ʙe̥r onā vallī̥ aʙat-śīḿəś — ťéť —, tī̥ᴅe̥ʙe̥r mŏɢŏr! — ťéť.*

*òʙā, tokmak, ťīľə kāŕəś mŏɢŏr ti̥tmā. mŏɢŏr tī̥tŕəśťē ťiŕńē sū̆ŕəś.*

*— no molɢaťś — ťēśśə — kajzā ťśŏ̆ńzē ḱiľ koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťśnā! — ťēśśə.*

*koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťś vi̥rᴅať ṕėkkatrā, ṕüŕť ťüʙī śińḋźē. pī̥rḋźə molɢāḋźə ťśŏ̆ńḿē. pŏχŕə śüľéľľē, kōrḋźə χ́üŕìńē, soχalńē. 'ē, χŏrazā kāŕə molɢāḋźe̥, ťśŏ̆ńēmāŕə, pī̥rḋźəḋē kalať ľéŕē:*

*— 'aχ — ťéť — śoťśťśì̥ńē ťśŏssā χōrne̥, soχalńē tŏratsā jārne̥, ṕŏ̆ŕ ťśāle̥štā pōľə. χŏrāre̥mᴅā ťśŏ̆ńēmāre̥m! — ťéť. še̥ktā toχsā kāŕə! — ťéť.*

*— no ťīľə — ťéť — ès kaj — ťéť — ťśŏ̆ńḿē!*

*ťīľə pī̥rḋźə χoľľéń, χòrazaχ pŏχsā tŏrať:*

*— ľéṕľē ťśŏ̆ńės kŏnā? — ťéť. śoťśťśì̥ńē tŏrātne̥ — ťéť —, ussī̥ vorŏm!*

*ťśonā χi̥ᴅarzaχ ťśŏ̆ńḋźə:*

*— koᴅoḱḱéj iv̧āne̥ťś — ťéť —, ʿajᴅā, ēʙŏ̆ŕ sanā vallī̥ aʙat-śīḿəś χāḋərlāre̥me̥r! — ťéť.*

*χoľľéń pośńē tŏrātŕə:*

*— no pī̯rẹp ėṕṕiń! — ťėť.*

*ťīľə kāŕə, ḱŏťsē larať. òʙā kalať:*

*— vòl ḱīľńə ťśoχ man stā kajas? — ťėť. no èṕ χi̯r tŏrńē χŏʙaram! — ťėť òʙā.*

*tokmak vī̯rtŕə śatraɢā ajńē, molɢāḎźə kajzā vī̯rtŕə kŏtkẹ ťüḿėsḱišńē. ťīľə kajzā lārḎźə ājẹkkā.*

*pī̯rḎźə koᴅoḱḱėj iv̧ānẹťś, χŏʙarzā lārḎźə mŏɢŏr śìńē, śi̯jať: mālẹ-mālẹ-mālẹ...! — ťėť.*

*òʙā kalať:*

*— vot — ťėť — onā saχal ťėzē kalať ťėť. ēʙŏŕ — ťėť — tŏv̧āttẹn śìzē jaras śok!*

*molɢāḎźə kŏtkẹ ťüḿėsḱīžəńḎźē kŏtkẹ ťśopnì̯ʙē ťśẹḎēmāzẹr χ́üŕìńē pŏtrātŕə. koᴅoḱḱėj iv̧ānẹťś pŏχŕə, šẹžī̯ ťėzē ṕŏŕŕėχ́ sīḱŕə, molɢaťś tŏrḎźə, tārḎźə. molɢaťśran χŏrazā koᴅoḱḱėj iv̧ānẹťś χi̯r tŏrńē. òʙā χi̯r tŏŕəńḎźėń śŏŕē. χī̯rẹm śōrẹlzā òʙan.*

A macska elment hazulról, megy az erdőbe. Szembe jött a nyúl:

— No Ivánics kandur hová mégy? — mondja a nyúl.

— Elmegyek az erdőbéli (vad) állatokat megenni! — mondja.

— Ne egyél meg engemet! — mondja a nyúl. A te számodra ételt-ennivalót fogunk készíteni! — mondja.

A macska nem ette meg. Elvált (tőle) tovább ment. Jön a róka:

— Hová mégy Ivánics kandur? — mondja.

— Elmegyek az erdőbéli (vad) állatokat megenni! — mondja.

Meglátta a farkas a rókát.

— Lám farkas pajtás — mondja, így szól a róka — Ivánics kandur eljött az erdőbéli (vad) állatokat megenni! — mondja.

A farkas így szól:

— No róka pajtás, készíteni fogunk az ő számára ételt-ennivalót — mondja — különben a mi gyermekeinket is meg fogja enni!

Azután (tovább) megy a róka meg a farkas, találkoztak a medvével.

— Farkas pajtás, róka pajtás, hová mentek? — mondja a medve.

— Hová mennénk! — mondja. Iványics kandur eljött az erdőbéli (vad) állatokat megenni! — mondja.

— Nosza hát készíteni fogunk az ő számára ételt-ennivalót — mondja —, ökröt fogunk fogni! — mondja.

A medve, a farkas, a róka elment ökröt fogni. Fogtak ökröt és a bőrét lenyúzták.

— No nyúl — mondják — elmenvén hívd el Iványics kandurt! — mondják.

Iványics kandur a vadászkunyhón fekszik, a ház tetején. Odament a nyúl, hogy meghívja. Felfelé nézett, meglátta a farkát, bajuszát. Hej, megijedt a nyúl, nem tudta meghívni, elment és így szól amott:

— Jaj — mondja — a fustélyát kinyújtotta, a bajuszát felborzolta, egy öles is lesz. Megijedtem és nem tudtam meghívni! — mondja. Még össze is peseltem magamat (a húgy is elfolyt)! — mondja.

— No róka — mondja — te menj el — mondja — meghívni!

A róka odament lassan, félve nézi:

— Hogyan kellene ezt meghívni? — mondja. A fustélyát kiegyenesítette — mondja —, a bajusza hosszú!

Nekibátorodva (lelkét megkeményítve) meghívta:

— Iványics kandur — mondja —, gyere, mi a te számodra ételt-ennivalót készítettünk! — mondja.

Lassan felemelte a fejét:

— No hát el fogok menni! — mondja.

A róka elment, várakozik (várva ül). A medve így szól:

— A mikor ő megjön, én hová menjek? — mondja. No én hadd mászom fel a fenyűfa tetejére! — mondja a medve.

A farkas a rőzse alá feküdt, a nyúl elmenve belefeküdt a hangyabolyba. A róka elmenve leült távol.

Odament Iványics kandur, felmászva ráült az ökörre, eszik: nyám-nyám-nyám...!*) — mondja.

---

*) A szövegben használt onom. *mālę* szójátékképen szerepel. V. ö. orosz мало = kevés.

A medve így szól:

— Lám — mondja — azt mondja rá, hogy *kevés*. Mi — mondja — négyen sem ennénk meg!

A nyúl a hangyabolyban a hangya bizsergését nem bírván kitartani megmozdította a farkát. Ivánics kandur odanézett, (azt hivén, hogy) egér, ugrott egyet, a nyúl felállt, elszaladt. A nyúltól megijedve Ivánics kandur (nosza) a fenyűfa tetejébe. A medve a fenyűfa tetejéből (nosza) a földre. A gyomra felrepedt a medvének. (vPK.)

### 46. A farkas meg a kutya.

*śū̄żə kāŕə śū̄ 'əśľėḿē jal tęręχ. tōχŕə jalᴅan, pōľᴅ́ż́ə χ́īŕəś tokmaɢā. tokmak kalať:*

*— śū̄żə sanā śi̯jam! — ťėť.*

*— an śī̯ tokmak, ťėť, sanā pi̯nžak 'əśľėzē param! — ťėť.*

*— v́iżės polať! — tokmak ťėť.*

*tī̯tŕə χ́üŕėŕėń, taprātŕə v́iśḿē ťīḿəŕ arži̯nᴅalā. tokmak v́ŏżėŕəńzē tārᴅ́ż́ə. šotlať tokmak:*

*— ȅṕ olᴅut·ī̯ ḿŏń, ťėť, pi̯nžak 'əśľėťťėŕḿēšḱəń? malallā 'ịńᴅə kak korap, śi̯jāᴅęp! — ťėť.*

*oᴅať malallā, kōrᴅ́ż́ə ḱŏsŕȅńē. śìḿē tŏrᴅ́ż́ə ḱŏsŕȅńē:*

*— ḱŏsŕē sanā śi̯jāᴅęp! — ťėť.*

*— an śī̯ tokmak, ťėť, sanā ṕiľėť kęᴅarᴅam! — ťėť.*

*lārᴅ́ż́ə tokmak ḱŏsŕē χi̯śńē ṕiľėť kormāškęn. ḱŏsŕē ìḱ òrì̯ᴅ́ē tapsā χęvārᴅ́ż́ə tokmaɢā. tokmak šotlať:*

*— ȅṕ śi̯rū ṕŏľėǵėń śi̯n-ī, ṕiľėť pŏχāᴅęp! — ťėť. malallā kak korap, śi̯jāᴅęp! — ťėť.*

*ḱŏsŕėŕėń ōjręľᴅ́ż́ə, ḱŏŕzē kāŕə vŏrmanā, ťŭľ pōľᴅ́ż́ə taɢā:*

*— taɢā sanā śi̯jāᴅęp! — ťėť.*

*— śi̯jan polzan śī̯! — ťėť. ȅs anzā lar, ťėť śi̯rmā ťŏṕńē, śęvarnā kar! — ťėť. ȅṕ sęrᴅā χęᴅaramᴅā ťśopsā anāᴅęptā ťüŕėχ́ śęvarnā ḱŏŕzē kajāᴅęp!*

*taɢā tārᴅ́ż́ə sęrtran ōręχ śŏŕėľľē. tokmak larzaχ jōľᴅ́ż́ə. šotlať tokmak:*

*— vot oχmaχ, ťėť, śęvarā ḱìzē ḱŏŕėssē pŏχāᴅęp! — ťėť. ti̯ᴅastā śi̯jas polaťśťśə, χī̯ręm tęranaťśťśə! malallā kak korāᴅęp, śi̯jāᴅęp! — ťėť.*

*kāŕə jal śomńē, śüŕėť si̯snā.*

*— si̯snā sanā śi̯jāᴅe̯p! — ťėť.*

*— an śī̯ tokmak, ťėť, sanā jōre̯ jorlazā ke̯ᴅarᴅam! — ťėť.*

*si̯snā taprātŕə ke̯śke̯rmā, tōχŕə χāle̯χ ťīḿəŕ sēńəḱpē, 'ri̯ᴅźakpā, tokmak aran tarzā χe̯ᴅe̯ľᴅźə.*

*— vot oχmaχ, ťėť, jōre̯ iťľėzē te̯raťśťśi̯n ti̯ᴅastā śi̯jas polaťśťśə, χī̯re̯m te̯ranaťśťśə. malallā kak korāᴅe̯p, śi̯jāᴅe̯p! — ťėť.*

*χīŕəś pōľᴅźə ji̯ttā:*

*— ji̯t tos sanā śi̯jāᴅe̯p! — ťėť.*

*— an śī̯ tokmak tos, ťėť, ṕīŕəń χożā 'ı̣śḱə tùzā aʙat, śīḿəś, ėŕėǵē, se̯rā nommaj, ťėť, ṕīŕəń χożan. kāje̯ʙe̯rᴅā śī̯je̯ʙe̯r! — ťėť.*

*ìzē pūrᴅźə tokmaɢā. χożā ḱiľńē śiťsēssəń, χōšŕə onā ńīǵəs ajńē ťśaṿmā. ťśaṿzā ḱŏŕᴅźəś saɢajńē, 'ı̣śŕəś-śīŕəś.*

*— no ji̯t tos, ťėť, jorlas polať! — ťėť tokmak.*

*jī̯ᴅe̯ kalať:*

*— tokmak tos, ťėť, jotran ḱiľėǵėń χŏnā jorlať, ťėť. èṕ toχsā te̯ram tolā, ťėť, ōre̯χ ḱiľėǵėń an pōlᴅe̯r! — ťėť.*

*tokmak jorlamā poślāŕə, sīsŕəś χożi̯zėḿ, ìzē ḱŏŕᴅźəś ťīḿəŕ sēńəḱ, ťśiḱsē prāχŕəś tokmaɢā.*

*jomaχ ṕŏťŕə. jomaχ kajallā, èṕ malallā.*

(Egy) szabó varrni járt falu hosszat. Kiment (egy) faluból, szembe találkozott (egy) farkassal. A farkas így szól:

— Szabó hadd eszlek meg téged! — mondja.

— Ne egyél meg farkas (azt mondja), hadd varrok néked kabátot! — mondja.

— Mértéket kell venni! — mondja a farkas.

Megfogta a farkánál fogva, elkezdte mérni a vas rőffel. A farkas elrohant (rohanva szaladt). Gondolkodik a farkas:

— Uraság vagyok-e én, (vagy) micsoda — mondja — hogy kabátot csináltassak? Ezentúl immár a mint meglátok (valakit), megeszem! — mondja.

Megy előrefelé, meglátta a kanczát. Meg akarta enni a kanczát:

— Kancza, megeszlek téged! — mondja.

— Ne egyél meg farkas — mondja —, megmutatom neked a jegyet! — mondja.

Leült a farkas a kancza mögé, hogy meglássa a jegyet.

A kancza két lábával megrúgta a farkast. Gondolkodik a farkas:

— Írástudó ember vagyok-e én, (hogy) jegyet nézzek! — mondja. Ezentúl a mint meglátok (valakit), megeszem! — mondja.

Elvált a kanczától, belement az erdőbe. Találkozott (egy) kossal:

— Kos, téged megeszlek! — mondja.

— Ha megeszel, egyél meg! — mondja. Te telepedj le — mondja — a patak partjára, tátsd ki a szádat! — mondja. Én hadd megyek fel a hegyre, és leszaladok, és egyenest belemegyek a szádba!

A kos elszaladt a hegyről más vidék felé. A farkas ülve maradt. Gondolkodik a farkas:

— Lám (én) ostoba — mondja —, azt nézem, hogy belejőjjön a számba (szájba)! — mondja. Meg kellett volna fogni és enni, jól laktam volna (a gyomor jól lakott volna)! Ezentúl a mint meglátok (valakit), megeszem! — mondja.

Elment (egy) falu mellé, a disznó jár (ott).

— Disznó megeszlek téged! — mondja.

— Ne egyél meg farkas — mondja —, hadd énekelek neked (éneket énekelve hadd mutatok)! — mondja.

A disznó elkezdett ríni, előjött a nép vasvillával, dorongal, a farkas alig hogy futva elmenekült.

— Lám (én) ostoba — mondja — a helyett hogy éneket hallgattam, meg kellett volna fogni és enni, jól laktam volna. Ezentúl a mint meglátok (valakit), megeszem! — mondja.

Szembe találkozott a kutyával:

— Kutya pajtás megeszlek téged! — mondja.

— Ne egyél meg farkas pajtás — mondja — a mi gazdánk lakomát készítvén, étel, ennivaló, pálinka, sör sok van — mondja — a mi gazdánknál. El fogunk menni és enni fogunk! — mondja.

Elvitte a farkast. A mint a gazda házához érkeztek, megparancsolta néki, hogy ássa ki a fundamentum alját. Kiásva bementek a pad-aljába, ittak-ettek.

— No kutya pajtás — mondja —, dalolni kell! — mondja a farkas.

A kutya így szól:

— Farkas pajtás — mondja — az idegenből jött vendég dalol, — mondja. Én hadd állok ki — mondja —, hogy más (be) ne jőjjön! — mondja.

A farkas elkezdett dalolni, észre vették a gazdáék, bevitték a vasvillát, leszúrták a farkast.

Elvégződött a mese. A mese hátra, én előre. (vPK.)

### 47. A róka meg a darú.

*t́ĭl̓ə t́ŭŕńè̀ńē χŏnànā t́šŏńėt́, t́ėt́. t́ŭŕńē pūrɒ́ž́ə t́ĭl̓ə patńē χŏnànā. t́il̓l̓ī jarzā pārɒ́ž́ə 'əśḿėl̓l̓ī-śiḿėl̓l̓ī śatmā śìńē. t́ŭŕńē śīŕə-śīŕə, śe̯varā ḱŏŕḿēŕə. t́ŭŕńē kalat́:*

*— t́ĭl̓ə tos pur man paɒā χŏnànā! — t́ėt́.*

*t́šŏńzē χe̯vārɒ́ž́ə t́il̓l̓ē. t́ĭl̓ə kāŕə t́ŭŕńē patńē χŏnànā. t́ŭŕńē aʙat anɒarzā pārɒ́ž́ə t́šŏm śìńē. t́ĭl̓ə koskalāŕə-koskalāŕə jŏŕē-tavrā, śi̯jēmāŕə.*

*— vot t́ĭl̓ə tos, t́ėt́, san paɒā purzan χŏnànā è̀ṕt́ē śi̯jēmāre̯m, t́ėt́, χe̯vā śīŕəń te̯ranat́št́śi̯n. vot, t́ėt́, ès ḱīl̓ɒəń man paɒā χŏnànā, t́ėt́, ès śi̯jēmāre̯n-'ịźēmāre̯n. 'ịńɒ́ə è̀ṕ sanā śìzē ke̯ɒarɒam! — t́ėt́.*

*t́šīḱŕə pośńē t́ŭŕńē t́šŏm-e̯šńē, śìzē jārɒ́ž́ə aʙatńē je̯lɒaχ.*

A róka a darut vendégül hívja (azt mondja). A daru elment a rókához vendégül. A róka beletette az inni-ennivalót (egy) serpenyőbe. A daru ette-ette, (semmi sem) ment a szájába. Így szól a daru:

— Róka pajtás, gyere hozzám vendégül! — mondja.

Meghívta a rókát. A róka elment a daruhoz vendégül. A daru beletette az ételt (egy) korsóba. A róka szaladgált-szaladgált körös-körül, nem bírt enni.

— Lám róka pajtás — mondja —, a mikor tehozzád mentem vendégül, én sem bírtam enni — mondja —, te magad ettél jóllakásig. Lám — mondja —, te eljöttél énhozzám vendégül — mondja —, te nem bírtál enni, nem bírtál inni. Hadd mutatom én meg immár neked, (hogyan kell) enni! — mondja.

Beledugta fejét a daru a korsóba, egy-kettőre megette az ételt. (vPK.)

## 48. A vadállatok pádisáhja.

*por ťisḱėŕ-kājęksamᴅā pośtāręnnę:*

*— kamā tŏv̥as patšā? — ťēśśə.*

*ōškęnᴅėχ́ kalāśśə:*

*— ėᴅėḿńē tŏv̥as! — ťēśśə.*

*ľēv̥ŏχ kalať:*

*— ȅṕ χam patšā polāᴅęp, manran porᴅē χŏrāśśə! — ťėzē kalať.*

*— ēzŏ̆ ėṕṕiń vŏjlę pōzan ėᴅėḿ ùľ-χ́ŏ̆ŕᴅėľē vŏrŏśśā pŏχ! — ťēśśə.*

*vŏlę kāŕə varā ėᴅėḿ ùľ-χ́ŏ̆ŕńē kormāškęn. kōrᴅźə śol śińᴅźē ṕŏ̆ᴅźiḱ aᴅźànā.*

*— ȅs ėᴅėḿ-ī? — ťėť.*

*— ȅṕ ėᴅėḿ śorrìᴅē śok! — ťėť.*

*onᴅan īŕťŕəᴅē kajať taᴅā malallā. kōrᴅźə vat stari̯ɢā.*

*— ȅs ėᴅėḿ-ī? — ťėť.*

*vat stari̯k kalať:*

*— ȅṕ ėᴅėḿ śorrìᴅē śok! — ťėť.*

*ḱiľėť kazak ľēv̥ŏχā χ́īŕəś. kazakran ī̯ᴅať:*

*— ēzŏ̆ ėᴅėḿ-ī? — ťėť.*

*kazak kalať:*

*— ėᴅėḿ! — ťėť.*

*— ėᴅėḿ pōzan — ťėť — ēᴅŏ̆ŕ īḱḱəń talaššā pŏχŏᴅŏr! — ťėť.*

*talašmā taprātŕəśťē kazak pŏžalᴅā ṕėŕḿē poślāŕə, sāᴅľəᴅē kasmā poślāŕə. ľēv̥ŏχ kajallā śāv̥ęrę́ńᴅźəᴅē tārᴅźə. śīťŕə ťisḱėŕ-kājęksam patńē, kalať:*

*— ėᴅėḿ sormā taprātŕə — ťėť —, sorať — ťėť —, jatlať — ťėť —, kajallā śāv̥ęręnzā tārᴅęm! — ťėť. onaχ tŏv̥ŏᴅŏr patšā! — ťėť.*

*varā por ťisḱėŕ-kājęksamᴅā ėᴅėḿŕėń χŏraɢan pōľᴅźəźə.*

Az összes vadállatok (is) összegyülekeztek:

— Kit tegyünk meg pádisáhnak? — mondják.

Csoportostul mondják:

— Az embert tegyük meg! — mondják.

Az oroszlán így szól:

— Én magam leszek a pádisáh, éntőlem mindannyian félnek! — mondva így szól.

— Hogyha te erős vagy, hát verekedj meg az ember fiával-lányával! — mondják.

Ő aztán elment, hogy meglássa az ember fiát-lányát. Meglátta az úton a kis gyermeket:

— Ember vagy-e te? — mondja.

— Én az embernek fele sem vagyok? — mondja.

Onnan elhaladt és tovább megy. Meglátta az öreg embert.

— Ember vagy-e te? — mondja.

Az öreg ember így szól:

— Én az embernek fele sem vagyok! — mondja.

Kozák jön az oroszlánnal szembe. Kérdi a kozáktól:

— Ember vagy-e te? — mondja.

A kozák így szól:

— Ember! — mondja.

— Ha ember vagy — mondja — mi ketten meg fogunk verekedni! — mondja.

Elkezdtek verekedni és a kozák a puskával lőni kezdett, a karddal vágni kezdett. Az oroszlán hátra fordult és elszaladt. Odaért a vadállatokhoz, így szól:

— Az ember elkezdett köpni — mondja —, köp — mondja —, veszekedik — mondja —, hátra fordulva elszaladtam! — mondja. Őt fogjuk megtenni pádisáhnak! — mondja.

Azután az összes vadállatok (is) félni kezdtek (félők lettek) az embertől. (vPK.)

### 49. A rókából kozák lesz.

*ṕŏŕ ťīľə kajat, ťėť. aŋGarDi̯ńē iḋėḿ śi̯ńē ḱīľťśE, nęšt-nęšt šęšlāŕə, i̯lDęm sŏmzāllę pōľťśE. vūrtŕə jŏv̥alāńťśE, i̯lDęm tomDi̯rlę pōľťśE. jęlDęr-jālDęr pŏχŕə, śūDę kōślę pōľťśE. jęlttī̯-jolttī̯ siḱḱėľēŕə, ùt śi̯ńē χEparzā lārťśE, kazak pōľťśE, kāŕə.*

*kajat śolBā, kāškęr kōrťśE onā.*

*— ès konā ľėṕľē pōlDęn? — ťėť.*

*— èṕ — ťėť — iḋėḿ śi̯ńē kāręmDā nęšt-nęšt šęšlāręm, i̯lDęm sŏmzāllę pōlDęm — ťėť —, vūrtręm jŏv̥alānDęm, i̯lDęm tomDi̯rlę pōlDęm, jęlDęr-jālDęr pŏχrŏmDā śūDę kōślę pōlDęm. jęlttī̯-jolttī̯ siḱḱėľēŕəḿḋē ùt śi̯ńē χęBārDęmDā lārDęm. kazak pōlDęm, kajāDęp! — ťėť.*

*no kāškɐrdā ḱīlťšɛ iɒém šl̥ńē. nɐšt-nɐšt šɐšlāŕə, sɔmzl̥ tāvɐrɐnzā lārťšɛ̯. vūrtŕə, jɔvalāńťšɛ̯, ťīŕə sūʒ̈ɔ̈ńzɛ́ʒ́ jɔlťšɛ̯. jɐlɒɐr-jālɒɐr pɔ̈χŕə, kɔ̄žə šɐtŕə lārťšɛ̯. jɐlttl̥-jɔlttl̥ sikkɐlɛ̄ŕə, karɒā ťɔ̈ŕńē pɔ̄ťšɛ̯, víl̥zɛ́ʒ́ kāŕə.*

Megy egy róka, mondja. A szérűskertbe emberek (ember) közé jött, szippantott, aranyorrú lett. Lefeküdt, meghemperedett, aranyruhájú lett. Ide-oda pislantott, ragyogószemű lett. Hipp-hopp ugrándozott, lóra kapaszkodva felült, kozák lett, elment.

Megy az úton, meglátta őt a farkas.

— Hogyan lettél te ezzé? — mondja.

— Én — mondja — emberek (ember) közé mentem és szippantottam, aranyorrú lettem — mondja —, lefeküdtem, meghemperedtem, aranyruhájú lettem, ide-oda pislantottam és ragyogószemű lettem. Hipp-hopp ugrándoztam és lóra kapaszkodtam és felültem. Kozák lettem, megyek! — mondja.

No a farkas is eljött az emberek (ember) közé. Szippantott, az orra kifordult. Lefeküdt, meghemperedett, a bőre lehámlott. Ide-oda pislantott, a szeme kiugrott. Hipp-hopp ugrándozott, a kerítés hegyére jutott (lett), megdöglött. (vTŠ.)

## 50. Az öreg ember meg a daru.

*pə́r staŗl̥k tūlɐ̯ āknɐ̯. ťɔ̈ŕńē vəŕɛ̄ńńə onā šl̥ńē. ťɔ̈ŕńɛ̀ńɛ̄ tl̥tnɐ̯ staŗl̥k. ťɔ̈ŕńɛ̄ kalaťː*

*— manā jar, ťɛ́ť, pə́ŕŕɛ̄ ańɒžaχ kīl̥ɒəń, ťɛ́pŕɛ̄ kīl̥ńəṕ!* — *ťɛ́ť.*

*šaplā kalazan staŗl̥k onā jarzā parattā onɒan varā kašnl̥ kon siχlaťː ťɔ̈ŕńī kallaχ kīl̥ńəɒɛ̄ staŗl̥k pl̥rzā kəŕzɛ̄ssəńː*

*— tɔrnl̥k-tɔrnl̥k . . .* — *ťɛ́ŕəɒɛ̄ vəžɛ́ʒ́ kāŕə.*

*staŗl̥kː*

*— onā mā tiɒɛ̄māŗɐm ɛ̀p?* — *ťɛzɛ̄ kalāŕə.*

*allŋńē šāpŕəɒɛ̄ tɔrzā jɔl̥ɒžə.*

Egy öreg ember búzát vetett. A daru odaszokott azt enni. A darvat megfogta az öreg ember. A daru így szól:

— Eressz el engem (azt mondja), csak egyszer jöttem, másszor nem fogok eljönni! (azt mondja).

Miután így beszélt, az öreg ember elereszti őt, és azután minden nap őrködik. A daru megint eljött, és a mint az öreg ember odament, azt mondta:

— *tŏrnĭk-tŏrnĭk* . . . és elrepült.

Az öreg:

— Miért nem foghattam én őt meg? — mondva így szólt. A kezét összecsapta és állva maradt. (vV.)

# FORRÁSMŰVEK:


Aarne, A.: Verzeichniss der Märchentypen. (Ff. Communications N° 3.) 1910.

Aarne, A.: Finnische Märchenvarianten. (Ff. Communications N° 5.) 1911.*)

Abbott, G. F.: Macedonian Folklore. 1903.

Addy, S. O.: Household Tales. 1895.

Aesopus (ed. C. Halmii). 1881.

Afanasiev-Meyer: Russische Volksmärchen. 1906.

Andrejanoff v. V.: Lettische Märchen. (Universal-Bibliothek N° 3518.)

Arany János: Összes munkái. V. Prózai dolgozatok. 1884.

Arany L.: Magyar Népmese-Gyűjt. (Olcsó könyvtár 1600—1607.) 1911.

Arfert, P.: Die unterschobene Braut. 1897.

Bain, R. N.: Cossack Fairy and Folk Tales. 1894.

Barry, Ph.: King John and the Bishop. Journal of American Folklore 1908.

Bartsch, K.: Märchen und Gebräuche aus Mecklenburg. 1879.

Basile, G.: Das Pentameron. (H. Flœrke—F. von Bayros.) 1909.

Beauchamp, W. W.: Onandaga Tales. Journal of American Folklore 1893.

Beetz, R. O.: Deutsche Volksmärchen. (Urd.)

Bellosics B.: Ethnographia II.

Benedek Elek és Sebesi Jób: Népköltési Gyűjtemény. 1882.

Benedek Róza: Bolond Istók. (Ethnographia XXII.) 1911.

Benfey, Th.: Pantschatantra. 1859.

Berg, F.: Swedish Fairy Tales. 1904.

Berze Nagy János: Népmesék Heves- és Jász-Nagykún-Szolnok megyéből. (Magyar Népköltési Gyűjtemény IX.) 1907.

Bezemer, T. J.: Volksdichtung aus Indonesien. 1904.

Binder Jenő: A czinkotai kántor és rokonsága. (Márki: Mátyás király Emlékkönyv.)

Binder Jenő: Polyphemos a népmesékben. Ethnogr. 1912.

Binder Jenő: Megjegyzések. Ethnographia 1892.

Bladé, J. F.: Contes Populaires de la Gascogne. 1886.

Bleek, W. H.: Reynard the Fox in South Africa. 1864.


---

*) Az összehasonlításoknál Aarne A. II.-vel jelöljük.

Boas, F.: Indianische Sagen von der Nord-Pacifischen Küste Americas. 1895.
Boas, F.: Kwakintl Tales. 1910. (Columbia University Contributions to Anthropology II.)
Boas, F.: Saagen der Kootenay. (Zeitschrift für Ethnologie XXIII.)
Boas, F.: Zur Mythologie der Indianer von Washington und Oregon. Globus LXIII.
Braga, Th.: Contos Traditionaes do Povo Portuguez. 1883.
Campbell, J. F.: Popular Tales of the West Highlands. 1890.
Chalatianz, G.: Märchen und Sagen. (Armenische Bibliothek IV.)
Chauvin, V.: Bibliographie des ouvrages arabes VIII. Syntipas 1904.
Chodzko, A.: Contes des paysans et de patres slaves. 1864.
Clodd, E.: Philosophy of Punchkin. Folk-Lore Journal II. 1884.
Clouston, W. A.: The Story of the Frog Prince. Folk Lore I.
Clouston, W. A.: Popular Tales and Fictions. 1887.
Connor, W. F. O.: Tibetan Tales. 1907.
Cosquin, E.: Contes Populaires de Lorraine. 1886.
Cosquin, E.: Le lait de la mère et le coffre flottant. 1908.
Cox, W. R.: An introduction to Folk-Lore. 1897.
Crane, Th. F.: Italian Popular Tales. 1885.
Curtin, J.: A Journey in Southern Siberia. 1909.
Dasent, A. J.: Popular Tales from the Norse. 1903.
Dähnhardt, O.: Natursagen. 1907.
Dorsey, G. A.: The Mythology of the Wichita. 1904.
Dozon, A.: Contes albanais. 1881.
Ehrenreich, P.: Die allgemeine Mythologie. 1910.
Eisen, M. J.: Kalevipoja esi-isad.
Fáylné Hentaller Mariska: Hüvelyk-hököm-lyüki-Babszem-Jankó. Tamaranczi-hanczi. Ethnographia I.
Fischer E: Nyelvőr VIII.
Frazer, J. G.: The Golden Bough. 1900.
Frazer, J. G.: Totemism and Exogamy. 1910.
Frobenius, L.: Das Zeitalter des Sonnengottes. 1904.
Gaál György: Magyar népmese gyűjteménye III. 1860.
Gaál György: Märchen der Magyaren. 1822.
Gálos Rezső: A czinkotai kántorról szóló adomához. (Erdélyi Múzeum 1911. évi f. I. füzet.)
Genetz, A.: Ost-Tscheremissische Sprachstudien. I. Sprachproben. Journal de la Société Finno-Ougrienne VII.
Gennep, A.: Mythes et Legendes d'Australie. 1906.
Georgeakis et Pineau: Le Folk-Lore de Lesbos. 1894.
Gerber, A.: Great Russian Animal Tales. 1891.
Gerber, A.: Uncle Remus. Journal of American Folk-Lore 1893.
Gering, H.: Isländische Legenden, Novellen und Märchen. 1883.
Gill, W. W.: Myths and Songs of the Souts Pacific. 1876.
Gonda Béla: Nyelvőr VI.
Gonzenbach, L.: Sizilianische Märchen. 1870.
Grey, G.: Polynesian Mythology 1855.
Grimm: Kinder- und Hausmärchen. (Universal-Bibliothek.)
Grimm, J.: Reinhart Fuchs. 1834.

Gruntvig, S.: Fairy Tales from Afar. (Mulley fordítása, a dán eredeti Danske Folkeäventyrből.) 1876, 1878.
Hackman, O.: Katalog der Märchen der finnländischen Schweden. (Ff. Communications N° 6.) 1911.
Hahn, J. G.: Griechische und Albanesische Märchen. 1864.
Halász I.: Nyelvőr XVI, XVII, XVIII, XXI, XXII, XXVI.
Haltrich, J.: Zur Volkskunde der Siebenbürger Sachsen. 1885.
Hamary Dániel: Nyelvőr III.
Hanusch, J. J.: Die Wissenschaft des slavischen Mythus. 1842.
Harris: Uncle Remus. 1890. I.
Hartland, E. S.: Introduction to the Study of Fairy Tales. 1896.
Hartland, E. S.: Primitive Paternity. 1909.
Hartland, E. S.: The Legend of Perseus. 1894.
Henderson, W.: Folklore of the Northern Countries London. 1879.
Hertel, J.: Über einen südlichen Textus amplior des Pantschatantra. (Zeitschrift d. deutsch. Morgenländ. G. 1907.)
Hervieux: Les Fabulistes latines. 1884.
Hollis, A. C.: The Masai. 1905.
Horger A.: Hétfalusi csángó népmesék. (Magyar népköltési gyűjt. X.) 1908.
Huet, G.: Le conte des sœurs jalouses. (Revue d'Ethnographie et de Sociologie.) 1910.
Ilg, Berta: Maltesische Märchen und Schwänke. 1905.
Imre L.: Valami a találós mesékről, különösen a czinkotai kántorról szóló adomáról. (A hódmezővásárhelyi reform. főgymn. 1885—86. tanévi Értesítője.)
Ipolyi A.: Magyar Mythologia. 1854.
Istvánffy: Egy török és egy palócz népmese rokonsága. Ethnogr. I.
Ivanišević, F.: Zbornik (Agram) X. (Poljica Dalmacia) (Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 1907).
Jacobs, J.: English Fairy Tales. 1907.
Jacobs, J.: More English Fairy Tales. 1894.
Jacobs, J.: More Celtic Fairy Tales. 1894.
Jacottet, E.: The Treasury of Basute Lore. 1908.
Jagić, V.: Aus dem südslavischen Märchenschatz. (Archiv für slavische Philologie V.)
Jankó J.: Adatok a samánvallás megismeréséhez. Ethnographia XI.
Jankó J.: Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar népe. 1893.
Jiriczek, O.: Færöische Märchen und Sagen. Zeitschrift d. Vereins für Volkskunde. 1892.
Jones, H. and L. Kropf: The Folk-Tales of the Magyars. 1886.
Junod, H. A.: Les chants et les contes de Ba-Ronga.
Jurkschat, C.: Litauische Märchen und Erzählungen. 1898.
Kallas, O.: Achtzig Märchen der Ljutziner Esten. (Verhandlung der Gelehrten Estnischen Gesellschaft. XX. 2. 1900.)
Kálmány L.: Szeged népe. I. 1881. II. 1882. III. 1891.
Kandra Kabos: Magyar Mythologia. 1897.
Karadschitsch, W. St.: Volksmärchen der Serben. 1854.
Katona L.: Nyelvőr VIII.
Katona L.: Magyar népmese-typusok. Ethnographia 1903. 1904.

Katona, L.: Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn. I.
Katona L.: Ethnographia I.
Katona L.: Gesta Romanorum. (Régi magyar könyvtár XVIII.) 1900.
Keith-Falconner: Kalilah and Dimnah. 1885.
Kirby, W. F.: The Hero of Esthonia. 1895.
Kispál M.: Nyelvőr XIV.
Kläsi, C.: Der Malaische Reinecke Fuchs. 1912.
Köhler, R.: Kleinere Schriften zur Märchenforschung. 1898.
Köhler-Bolte: Zu den von Laura Gonzenbach gesammelten sicilianischen Märchen. Zeitschrift d. Vereins f. Volkskunde. 1896.
Knoop, O.: Volkssagen, Erzählungen, Aberglauben, Gebräuche und Märchen aus dem östlichen Hinterpommern. 1885.
Krauss, S.: Märchen und Sagen der Südslaven. 1881. II.
Krek, G.: Einleitung in die slavische Literaturgeschichte. 1887.
Kremnitz: Rumänische Volksmärchen. 1882.
Kreutzwald: Estnische Märchen. 1869.
Kristensen, M.: Abbeden og Hans Kok. Danske Studier 1907.
Kriza J.: Vadrózsák. 1863.
Krohn, K.: Suomalaisia Kansansatuja. 1 Osa Eläinsatuja 1886.
Krohn, K.: Tutkimuksia Suomalaisten Kansansatujen Alalta. 1887.
Krohn, K.—L. Lilius: Suomalaisia Kansansatuja. 2. 1893.
Krug, A. N.: Bulu Tales from Kamerun, West-Africa. Journal of American Folklore. 1912.
Kuhn, A.: Märkische Sagen. 1843.
Kúnos, I.: Eine türkische Siegfriedsage. Ungarische Revue VII.
Laistner, L.: Das Rätsel der Sphinx. 1889.
Lal Behary Day: Folk-Tales of Bengal. 1908.
Lázár Béla: A Gesta Romanorum hatása a magyar népköltészetre. Ethnographia 1891.
Lázár István: Alsó-Fehérvármegye magyar népe. 1896.
Lederbogen, W.: Kameruner Märchen. 1901.
Leger, L.: Recueil des contes populaires slaves. 1882.
Leitner, G. W.: The Langages and Races of Dardistan. Vol. I. Part. III. 1873.
Leskien, A.—K. Brugmann: Litauische Volkslieder und Märchen. 1882.
Lessmann, H.: Die Kyrossage in Europa. 1906.
Luzel, F. M.: Contes Populaires de Basse-Bretagne. I. 1886.
Maass, A.: Bei liebenswürdigen Wilden. (Mentawei Insulaner.) 1902.
Macculloch, J. A.: The Childhood of Fiction. 1905.
Mailand O.: Székelyföldi gyűjtés. (Magyar népkölt. gyűjtemény VII.) 1905.
Martin, E.: Reinaert. 1874.
Martin, E.: Le Roman de Renart. 1882—1887. VI.
Maspero, G.: Les contes populaires de l'Egypte Ancienne. 3. kiad.
Meier, P. J.: Mythen und Erzählungen der Gazelle Halbinsel. 1909.
Méon, M. D.: Le Roman du Renard. 1826.
Merényi L.: Dunántúli népmesék. 1864. I.
Merényi L.: Dunamelléki eredeti népmesék. 1864.
Merényi L.: Eredeti népmesék. I. 1861.
Merényi L.: Sajóvölgyi népmesék. 1862.

Meril, du: Poesies latines inedites du moyen âge. 1854.
Mészáros Gyula: Kazáni tatár népköltési gyűjtemény. (Kiadatlan kézirat.)
Mészáros Gyula: A csuvas ősvallás emlékei. 1909.
Munkácsi B.: Vogul népköltési gyűjtemény. IV. 1897.
Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 1887.
Müllenhoff, K.: Sagen, Märchen und Gebräuche aus Schleswig-Holstein. 1845.
Naszreddin hodsa tréfái. (Latāif-i-khawādse-i Nasreddin.) Hüszein kiad. Konstantinápoly 1325—1327.
Nassau, R. H.: Fetichism in West Africa. 1904.
N. Németh Sándor: Nyelvőr XII.
Ősz János: Nyelvőr XXXII, XXXV, XXXIX.
Ősz János: Ethnographia XII.
Paál Gyula: Nyelvőr VIII.
Paasonen, H.: Proben der Mordwinischen Volkslitteratur. (Suomalais-ugrilaisen seuran Aikakauskirja XII. 1894.) 1908.
Panzer, F.: Beowulf. 1910.
Panzer, F.: Hilde-Gudrun. 1901.
Panzer, F.: Sigfrid. 1912.
Paris Gaston: Le petit poucet et le grand ours. 1875.
Parker, H.: Village Folk-Tales of Ceylon. 1910.
Paszlavszky: Nyelvőr XVIII.
Patkanov, S.: Die Irtysch-Ostjaken. 1900.
Pedersen, O.: Zur Albanesischen Volkskunde. 1898.
Phædrus (ed. Riese 1885) IV.
Pineau, L.: Les contes populaires du Poiton. 1891.
Pintér Sándor: A népmesékről, tizenhárom eredeti palócz mesével. 1891.
Ploss und Bartels: Das Weib in der Natur- u. Völkerkunde. 1908.
Poestion, J. C.: Lappländische Märchen 1886.
Polivka, G.: Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 1907 (bolgár mese).
Polivka, G.: Galizische Volksmärchen. Zeitschrift für Österr. Volkskunde 1901.
Polivka, G.: Zeitschrift für Österr. Volkskunde 1896 (Galiczia).
Preindlsberger-Mrazović: Bosnische Volksmärchen. 1905.
Prien, F.: Reinke de Vos. 1887.
Rand, S.: The Legends of the Micmacs. 1894.
Radloff, W.: Proben der Volkslitteratur der Türkischen Stämme Süd-Sibiriens. 1866. —
Ralston, W. R. S.: Russian Folk-Tales. 1873.
Ralston, W. R. S.: The Songs of the Russian People. 1872.
Ramstedt, G. J.: Kalmükische Sprachproben. I. Kalmükische Märchen. 1909.
Reissenberger, K.: Reinhart Fuchs. 1886.
Reitzenstein, F.: Der Kausalzusammenhang zwischen Geschlechtsverkehr und Empfängniss in Glaube und Brauch der Natur- und Kulturvölker. Zeitschrift für Ethnologie 1909.
Rittershaus, A.: Die neuisländischen Volksmärchen. 1902.
Rivière, J.: Recueil des contes populaires de la Kabilie du Djurdjura. 1882.

Róheim, G.: Drachen und Drachenkämpfer. 1912.
Róheim G.: Sárkányok és sárkányölő hősök. Ethnographia 1911.
Roth, W. E.: Superstition Magic and Medicine. (North Queensland Ethnography Bulletin N° 5.) 1903.
Sadovnikov, D. N.: Skazki i Predanija Samarskavo Kraja. 1886.
Şăinénu, L.: Basmele Române. 1895.
Salmelainen, E.: Satuja ja Tarinoita. 1866.
Sass János: M. Nyelvőr II.
Schechter, S.: Folk-Lore I.
Schiefner, A.: Awarische Texte. 1873.
Schleicher: Litauische Märchen. 1857.
Schreck, E.: Finnische Märchen. 1887.
Sebestyén Gy.: Dunántúli gyűjtés. (M. Népkölt. Gyűjt. VIII.) 1906.
Sebestyén Gy.: Kriza János. Vadrózsák. (M. Népk. Gyűjt. XI.) 1911. jegyzetek.
Sebillot, P.: Contes populaires de la Haute Bretagne. 1880.
Sebillot, P.: Tradition et la Superstition de la Haute Bretagne. 1882.
Seidel, O.: Geschichten und Lieder der Afrikaner.
Sichler, L.: Contes Russes.
Siecke, E.: Die Liebesgeschichte des Himmels. 1892.
Sierich, O.: Samoanische Märchen. Internationales Archiv für Ethnographie. 1904.
Simkievics: Etnograficseszkoje Obozrjenjije. 1897. III. Njekotorije momenti iz zsiznji Goldov.
Singer, S.: Schweizer Märchen. 1903.
Sonnenfeld Mór: Nyelvőr III, IV.
Spencer, B.—F. Y. Gillen: The Native Tribes of Central Australia. 1899.
Staufe, L. A.: Volksmärchen aus der Bukowina. (Zeitschrift für Deutsche Mythologie II.) 1855.
Steel, F. A. and R. C. Temple: Wide awake Stories. Bombay. 1884.
Steere, E.: Swahili Tales. 1889.
Strackerjan: Aberglauben und Sagen aus dem Herzogtum Oldenburg. 1909.
Strehlow, C. u. Leonhardi: Die Aranda und Loritja Stämme in Zentral-Australien. (Veröffentlichungen aus dem Städtischen Völkermuseum Frankfurt am Main. I.) 1907.
Sutermeister: Kinder- und Hausmärchen aus der Schweiz. II. Auflage.
Teit, J.: The Shuswap. (Jesup North Pacific Expedition. Vol. II. Part. VII.)
Temesvári I.: Sepsi-Uzoni népmese. (Magyar Nyelvőr VIII.)
Theal G. M. Call: The Yellow and Dark Skinned People of Africa South of the Zambesi. 1910.
Tóth Béla: Magyar Anekdotakincs I. 1898.
Tóth István: Nyelvőr XXXII.
Török K.: Csongrádmegyei gyűjtés. (M. Népkölt. Gyűjt. II.) 1872.
Tylor, E. B.: Primitive Culture. II. 1903.
Tylor, E. B.: Early History of Mankind. 1876.
Valentinyi Gy.: Ethnographia 1909 (tót mese).
Varga Ignácz: A felső Őrvidék népe és nyelve. Nyelvőr XXXII.

Veckenstedt, E.: Wendische Sagen, Märchen und abergläubische Gebräuche. 1880.
Veres Imre: Nyelvőr IV, V.
Versényi Gy.: Nyelvőr XIV.
Vikár B.: Somogymegye népköltészete. (Magyar Népköltési Gyűjt. VI.) 1905.
Voigt: Ysengrimus. 1884.
Waldau, A.: Böhmisches Märchenbuch. 1860.
Waldis, Burghard: (ed. H. Kurz 1862).
Wardrop, M.: Georgian Folk-Tales. 1894.
Wasiljev, J.: Übersicht über die heidnische Gebräuche, Aberglauben und Religion der Wotjaken. 1902.
Webster, W.: Basque Legends. 1877.
Weigand, R.: Die Aromunen. 1894.
Weil, G.: Tausend und eine Nacht. VI. kiadás.
Weinhold, K.: Beiträge zur Nixenkunde. Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 1895.
Wenzig, J.: Westslawischer Märchenschatz. 1857.
Wesselski, A.: Der Hodscha Nasreddin . . . Märchen und Schwänke. 1911.
Wisser, W.: Das Märchen vom Meisterdieb in Ostholstein. (Zeitschrift d. Vereins für Volkskunde 1903.)
Wissler, C.: The Indians of Greater New York and the Lower Hudson. 1909.
Wlislocki, H.: Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. 1892.
Wlislocki, H.: Märchen und Sagen der transsilvanischen Zigeuner. 1886.
Wlislocki, H.: Volksdichtungen d. siebenbürgischen und südungarischen Zigeuner. 1890.
Wolf V.: Nyelvőr V.
Wolf, J. W.: Deutsche Hausmärchen. 1857.
Wratislaw, A. H.: 60 Folk-Tales from Exclusyvely Slavonic Sources. 1889.
Wünsche August: Der Sagenkreis vom geprellten Teufel. 1905.
Zilahy K.: A korjánféreg. Ethnographia 1909.

# JEGYZETEK.

## 1. Ostoba Iván.

1. A bolond testvér mindent fonákul tesz, megöli anyját és a juhokat.

2. Az uraság erre rögtön becsukatja a testvéreket.

3. Iván hatalmas ereje által kiszabadulnak, s elviszik a börtön ajtaját.

4. Az elvitt ajtót egy fa tetejéből czivakodó rablókra dobják és pénzt zsákmányolnak.

5. Az idősebb testvér megtartja magának a pénzt.

6. Iványnak egy karaj kenyérért kivájja az egyik szemét.

7. Egy beszélgetésből meghallja, hogy hogyan lehet a nem járó malmot elindítani, és hogyan lehet a maga vak szemét harmattal meggyógyítani.

8. A malmot megindítja, és meggazdagszik általa.

9. Bátyjával úgy bánik, mint a hogy az bánt vele.

10. Bátyját a rája haragvó emberek, a kiket kihallgatott volt, megölik.

1—4. Aarne A.: 1653 B. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 94—99. — Arany János: 463. — Beetz R. O.: 26. — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine 1886. I. 241—242. — Gonzenbach L.: I. 252. II. 228. — Hahn J. G.: I. 219. II. 238. — Jacobs J.: English Fairy Tales 29. 233. — Jacobs J.: More English Fairy Tales 10. 220. — Kallas O.: 187. — Köhler R.: 71. 72. 99. 336—341. — Radloff W.: Proben der Volkslitteratur der Türkischen Stämme Süd-Sibiriens. 1866. I. 311. — Sichler L.: 61. — Waldau A.: 271. — Wesselski A.: II. 6. 182.

5—10. Aarne A.: 613. (typus szám) — Berze Nagy János: 429. 578. — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine 1886. I. 84. 87—94. — Dasent A. J.: 1. — Jones H. and Kropf L.: 322 — Katona Lajos: Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn II. 38. 159. — Katona Lajos: Magyar Népmese-Typusok IV. Igazság és Hamisság. Ethnographia 1903. 189. — Köhler R.: 281—290. — Macculloch J. A.: 68—69. — Radloff W.: Proben der Volkslitteratur der Türkischen Stämme Süd-Sibiriens III. 1870. 343. — Schechter S.: Folk-Lore I. 277. (Egy Jemenből való Midrash Haggadó kéziratból, zsidó mese.)

## 2. Az ártatlanul üldözött nő.

1. Egy kereskedőnek árván maradt leánya öccse miatt nem megy férjhez, hanem neki szerez feleséget.

2. A feleség haragszik reá, mivel férje mindent testvérével beszél meg, s a szomszédok tanácsára megöli az ura kutyáját, lovát, majd végül a gyermekét, s mindezt az ura nőtestvérére fogja.

3. Gyermekéért a férfi mégis megharagszik, nénjének lemetszi a kezét és elküldi.

4. Az uraság kertjében az uraság fia rajtakapja, a mint az ő almájukat szedi. Hazaviszi a leányt.

5. Miután hozzáfogható szépet nem talál, elveszi feleségül.

6. De az uraság fiának el kell menni katonának, a felesége teherben marad.

7. Fiút szül. A koldus, a ki az uraság fiának a hírmondó levelet viszi, a városban megszáll. Mialatt fürdeni megy, a gazda felesége azt írja a levélbe, hogy kutyakölyket szült.

8. Az uraság fia azt válaszolja, hogy azért csak neveljék fel, ha kutyakölyket szült is. Az előbbiek azonban beleírják a levélbe, hogy egy napig se neveljék.

9. Az asszony gyermekével együtt világgá megy. Hogy vizet ihassék, belemegy a vízbe, ettől újból kinő a keze.

10. A városba érve ő is ugyanannál a gazdánál száll meg. Katonák is szállnak oda, a kik felkérik az asszonyt, hogy meséljen. Elmondja nékik a saját történetét. A katonák között az ura is végig hallgatja a történetet, s utána felismerik egymást.

L. a 3. mese jegyzeteit.

### 3. Holdarczú-napparczú gyermek.

1. Él három leánytestvér. Az egyik leány azt mondja, hogy ha elvenné őt a pádisáh fia, testszínű inget adatna az egész népére. A második azt mondja, hogy lakomával tartaná őket három évig. A harmadik azt mondja, hogy három gyermeket szülne, a kiknek az egyik arcza hold, a másik arcza nap lenne. Ezt a harmadik leányt elveszi a pádisáh fia.

2. De a férjnek háborúba kell menni, ezalatt szüli az asszony a három gyermeket. Csak az egyik gyermekét hagyják meg, a másik kettő helyébe két kutyakölyket tesznek. Levelet küldenek a pádisáh fiának egy katona által, de annál a háznál a hol útközben megfürdik, azt írják a levélbe, hogy mind a három kutyakölyök. A pádisáh fia azt írja vissza, hogy azért csak neveljék fel valamennyit. De az előbbi helyen a levelet újra megcserélik, és azt írják a helyébe, hogy egy napig se neveljék tovább őket.

3. A gyermeket, a két kutyakölyket és az anyát beleteszik egy hordóba, és a hordót a tengerbe dobják. Száraz földre érnek, a fiú kirúgja a hordó oldalát és elmegy vadászni.

4. Czivakodó ördögökre talál, a kik őt osztálytevésre kérik fel. Elveszi tőlük a palotát varázsló baltájukat, és láthatatlanná tevő sapkájukat.

5. A pádisáh fiának emberei meglátják a csodás palotát, és elmondják néki. A pádisáh fiának második felesége a tenger közepén arany oszlopokon maguktól daloló hordókat említ, aranyszarvú ökröt

és arany halat, azután meg egy tölgyfa tetején két holdarczú-naparczú gyermeket említ. Az előbbi holdarczú-naparczú gyermek valamennyit elviszi a maguk palotájába, a másik két holdarczú-naparczú gyermek az ő két testvére.

6. Sárgaréz-hidat vernek az apjukhoz, és elhozzák rajta vendégségbe, majd pedig valamennyien a pádisáh városába mennek lakni.

Aarne A.: 706—707. (typus szám) — Arfert P.: 13. — Basile G.: (Floerke-Liebrecht) I. 401. II. 465. — Berze Nagy János: 197. 571. — Bladé J. F.: I. 67. II. 126. — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine 1886. 186. 190. — Cosquin E.: Le lait de la mère et le coffre flottant. 1908. — Crane Th. F.: 17. — Dozon A.: 7. — Gonzenbach L.: I. 19. 124. 148. II. 206. — Hackman O.: 706—707. (typus szám) — Hollis A. C.: 177. — Horger A.: 313. — Huet G.: 210. Különösen a 2. változat szláv párhuzamai. — Ilg Berta: 31. — Jacottet E.: 190. — Jurkschat C.: 83. — Jones H. and Kropf L.: 49. 182. 335. 397. — Kallas O.: 140—142. 183. — Kirby W. F.: II. 9. — Köhler L.: 67. 118. 143. 565. 466. (7—8 motivum.) — Köhler-Bolte: 60. — Krohn K. Lilius L.: 11—17. 143—152. — Lal Behary Day: 236. — Lessmann H.: 18. 28. — Luzel F. M.: Contes Populaires de Basse-Bretagne 1886. I. 277. — Maccullоch J. A.: 359. — Merényi L.: Eredeti népmesék 1861. I. 43. — Nassau R. H.: 332. — Paasonen H.: 108. — Patkanov S.: II. 153. 247—250. — Preindlsberger Mrazović: 100. — Schreck E.: 98. — Sonnenfeld Mór: Nyelvőr III. 470. (Görbő Tolna-m.) — Valentinyi György: 108. — Weigand R.: II. 241. — Wratislaw A. H.: 138.

## 4. A bűvös aczél-kova.

1. Egy gazdag kalmárnak Vaszilij nevű fia messze útról haza jön, és apja ismeretlen második feleségével hál.

2. Az asszony meghagyja, hogy holta után azt a ládát, a melyben Vaszilijt rejtegette, tegyék a sírjába.

3. Katonák felbontják a sírt, mert sok pénzt sejtenek a ládában, s így Vaszilij kimenekül.

4. Ijedtében messze földre szalad, a hol egy kulcsot talál, a melyet csak azon feltétel alatt ad vissza a tulajdonos három leánynak, ha közülük a legkisebbik felesége lesz.

5. A leányok tanácsa ellenére útközben bemegy egy házba, a hol egy lelánczolt kígyónak vizet ad, s ezáltal elszabadítja.

6. Vaszilijt a felesége egy sasra ülteti és útnak indítja. Röpülés közben leesik a sasról, majd bűvös aczélt és kovát talál a zsebében, ha összeüti az aczélt a kovával, szolgaszellemek jönnek.

7. Elhozatja ezek által magához a pádisáh leányát ágyastul, mindenestül, és vele hál. Majd a felakasztás elől kiszabadul általuk a börtönből.

8. Öreg ember képében a pádisáhhoz szegődik, és levelet irat vele, hogy az elmenekült Vaszilijt visszavárja vejének, aztán régi alakjában jelentkezik.

4. Arany L.: Eredeti népmesék 1911. 163. — Dorsey G. A.: 81. — Frobenius L.: 304—333. — Gonzenbach L.: 31. 59. — Hartland E. S.: Introduction to the Study of Fairy Tales 1896. Swanmaiden 272. 333. 342. 438. — Jiriczek O.: 15. — Kandra Kabos: 137. — Köhler R.: 444. —

Kriza J.: 454. — Macculloch J. A.: 125. — Munkácsi B.: Votják nép költészeti hagyományok. 1887. 72. — Panzer F.: Sigfrid 1912. 63. 234. — Patkanov S.: I. 131. II. 246. — Ralston W. R. S.: Russian Folk Tales. 1873. 126. — Siecke E.: 15—27. — Weil G.: II. 159. — Weinhold K.: 120. — Wlislocki H.: Volksdichtungen d. siebenbürgischen und südungarischen Zigeuner. 1890. 367.

5. L. 7. mese 4. motivumát és jegyzeteit.

6—8. Aarne A.: 562. (typus szám) — Clouston W. A.: Popular Tales and Fictions. 1887. I. 314. — Dozon A.: 78. — Gaal G.: Märchen der Magyaren. 1822. 1. — Grimm: 116. (mese-szám) — Horger A.: 394. — Luzel F. M.: Contes Populaires de Basse-Bretagne. 1887. III. 90. — Ősz János: Nyelvőr XXXV. 340. (Pócsfalva).

### 5. A szolgalegény meg a táltosló.

1. Gyermektelenség: csodálatos születés.
2. A legkisebbik fiú apja ellenére a többivel együtt szénát megy kaszálni.
3. Pusztító táltoslovak jönnek.
4. A legkisebbik hazavezeti a táltoslovakat és a szénát visszahozza.
5. A testvérek elszegődnek szolgálni, a gazdájuk a legkisebbet szereti.
6. A többiek felbujtják gazdájukat, hogy küldje el öccsüket a világszép leányért.
7. A táltosló tanácsára kereskedő képében a leányt hajójára csalja, és ellopja.
8. A leány kívánságára az uraság forró tejbe ugrik és belehal.
9. A táltosló lehűti a tejet, a szolgalegény sértetlenül megússza, és övé lesz a világszép leány.

(V. ö. 10. A ragyogó madár jegyzeteit.)

Dasent A. J.: 215. — Gruntwig: 1. — Jagić V.: 58. (meseszám) — Köhler R.: 467. — Leskien A., Brugmann K.: 359. 524—537. — Polivka G.: Zeitschrift für Österr. Volkskunde. 1896. 221.

1. *Csodálatos születés.* Ehez a rendkívül fontos motivumhoz, a mely a világ jóformán valamennyi népénél előfordul, és éles fényt vet a primitiv világfelfogásra, az óriási világirodalomból néhány szemelvényt közlünk. Afanasiev-Meyer: 130. — Bain R. N.: 191. — Berze Nagy János: 1. — Boas F.: Indianische Sagen von der Nord-Pacifischen Küste Americas. 1895. 93. és 147. mot. index sz. — Boas F.: Kwakintl Tales. 42. 123. 1910. — Boas F.: Sagen der Kootenay 163. — Crane Th. F.: 30. — Frazer J. G.: Totemism and Exogamy 1910. «Conception és Conceptionel totemism» alatt index szerint. — Frobenius L.: 223—264. — Gennep A.: XLIV. — Gonzenbach L.: II. 107. — Hartland E. S.: The Legend of Perseus 1894. I. The Supernaturel Birth. — Hartland E. S.: Primitive Paternity 1909. — Kallas O.: 120. — Kálmány L.: Szeged népe. I. 1881. 126. — Köhler R.: I. 175. 179. 369. 387. 512. — Patkanov S.: I. 103. 242. — Ploss u. Bartels: II. 15. — Reitzenstein F.: 644. — Roth W. E.: 17. 18. — Spencer B.—Gillen F. J.: 265. — Simkievics: 2. — Sierich O.: 90. — Steel F. A. and Temple R. C.: 249. 429. — Strehlow C. u. Leonhardi: II. 51. III. XI. XII. — Wardrop M.: 25. — Wlislocki H.: Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. 1892. 70. — Wlislocki H.: Volksdichtungen der Siebenbürgischen und Südungarischen Zigeuner 1890. 213.

2—4. Bain R. N.: 161. — Berze Nagy János: 15. 68. 562. (jegyzet) 564. (jegyzet) — Halász I.: Nyelvőr XVI. 330. — Jurkschat C.: 129. — Veres Imre: Nyelvőr V. 419. (Orosháza).

5—9. Chodzko A.: 249—283. (= Glinski II. 7. lengyel mese). — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine 1886. I. 32. (és jegyzet). — Gonzenbach L.: I. 60. 202. II. 145. — Kálmány L.: Szeged népe 1891. III. 160. — Luzel F. M.: Contes Populaires de Basse-Bretagne I. 143. 291. — Webster W.: 16.

9. = 6. mese 7. motivum. Horger A.: 132. — Junod H. A.: 278. — Köhler R.: I. 468.

## 6. A negyvenegy táltosló.

1. Negyvenegy táltosló pusztít negyvenegy kazal szénát, negyvenegy testvér közül a legkisebbik fiú, tar Iván megfogja mind a negyvenegy lovat.

2. Testvéreivel együtt Iván útnak indul, útközben megszáll egy boszorkánynál, a ki őket is, meg lovaikat is meg akarja ölni csodás botjával. Éjszaka azonban helyet cserél a negyvenegy legény a boszorkány negyvenegy leányával, a lovaikat is kicserélik amazokéval, és ezáltal megmenekülnek.

3. Iván, lova intelme ellenére, felveszi a földről a ragyogó tollat. Elszegődnek a pádisáhhoz, a hol Iván bátyjaival rosszul bánik. Azok beárulják őt, hogy avval dicsekszik, hogy el tudja hozni a ragyogó madarat.

4. Iván elmegy a boszorkányhoz, lova segítségével megöli, elveszi tőle a csodás kalapácsot meg a csodás ollót és megfogja vele a ragyogó madarat.

5. A pádisáh újabb kívánságára elhozza a világszép leányt is, cziteraszóval odacsalja ezüst csónakához, és elrabolja.

6. A leány csak akkor akar a pádisáh felesége lenni, ha megkapja az apja aranysörtéjű disznaját, ménlovát, tehenét. Iván mindahármat meghozza.

7. A pádisáhnak meg kellene fürdenie a csodás tehén felforralt tejében. Iván lova segítségével megszépülve kerül ki a tejből, a pádisáh belehal. A világszép leánynyal Iván megtartja a lakodalmat.

Aarne A.: 327. B. 328. (typus szám) — Bain R. N.: 92. — Berze Nagy János: 327. — Merényi L.: Eredeti népmesék 1861. II. 5.

2. Aarne A.: 327 B. 1119. (typus szám) — Gaál Gy.: Magyar Népmese-Gyűjtemény III. 1860. 17. — Gonzenbach L.: 143. — Hamary Dániel: Nyelvőr III. 279. (Duna-Almás) — Köhler-Bolte: 172. — Webster W.: 78. — Waldau A.: 377.

5. [V. ö. 5. mese 7. motivumával.] Köhler R.: I. 464. II. 344. — Leskien-Brugmann: 536. — Ősz János: Ethnographia XII. 321. (székely mese) — Paál Gyula: Nyelvőr VIII. 280. (Nyárád-mellék) — Panzer F.: Hilde Gudrun. 1901. 268—277.

## 7. Az asszonypádisáh leánya.

1. Iván azt igéri az anyjának, hogy ahhoz adja feleségül három nőtestvérét, a ki őket legelőször kéri. Odaadja őket három szörnyeteghez.

2. Felkeresi sógorait a két háromfejű és az egy hatfejű kígyót, s elmondja, hogy az asszonypádisáh leányát akarná feleségül venni. Adnak neki egy-egy ládát, a melyben enni-inni való van, az egyikben katonaság is van. Továbbá szakálukból egy-egy szőrszálat adnak. Az első sógortól a másodikig, a másodiktól a harmadikig és innen az asszonypádisáh országáig varázsgombolyag után megy.

3. Az asszonypádisáh katonái elfogják. A csodás ládákat egyenkint eladja az asszonypádisáhnak, a miért az kétszer szétnyitja a leánya szoknyáját, majd meztelenül állítja elébe két óra hosszáig, végül pedig három óra hosszáig, a mikor vele is hál. A leányt hozzáadják feleségül, és ő lesz a pádisáh.

4. Iván minden tilalom ellenére megnyit egy hambárt, és kiszabadít belőle egy kilenczfejű kígyót, a ki elviszi a feleségét. Vissza akarja rabolni az asszonyt, de a kígyó megöli és elégeti.

5. Sógorai a szakálszőr égett szagáról megtudják Iván halálát, utána mennek, halott és eleven vízzel feltámasztják.

6. Iván sógorai tanácsára megkérdezteti a felesége révén, hogy hol van a kilenczfejű kígyó lelke (tengerben ökör, ökörben kacsa, kacsában tojás), és hol lehet találni a lovához hasonlót.

7. Elmegy a boszorkányhoz, és elszegődik hozzá egy csikóért. A boszorkány elküldi csikókat legeltetni, de közben elalszik és valamennyien elszélednek. A csukát hívja segítségül, a ki a vízből kitereli a csikókat. Másnap a méh segíti meg, harmadnap a farkas.

8. Egy púd búzát kell vetni, szántani, boronálni, felgyűjteni, a nélkül, hogy egy szem is elvesznék. A verebek segítenek rajta. Végül tizenkét ló közül a nyúl segíti felismerni azt a fajta lovat, a melyikből a kilenczfejű sárkány lova való.

9. Kihalássza a tengerből a vízi ökröt, a csuka segélyével a tojást is kézrekeríti, evvel megüti a kígyót, a mitől az meghal. Iván újra visszakapja a feleségét.

Aarne A.: 552. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 208. 228. — Basile G.: 43. — Crane Th. F.: 61. — Gonzenbach L.: 185. — Köhler R.: 418. 551–556. — Leskien A. u. Brugmann K.: 423. 566–571. — Macculloch J. A.: 313. 320. — Ralston W. R. S.: Russian Folk Tales 1873. 85. 98. — Waldau A.: 440. — Wenzig J.: 69.

1–2. Hahn J. G.: I. 180. II. 223. — Horger A.: 333.

4–9. Berze Nagy János: 29. 563. — Horger A.: 280. — Merényi L.: Sajóvölgyi népmesék. 1862. II. 1. — Munkácsi B.: Vogul Népköltési Gyűjtemény. 1897. IV. 344. — Wratislaw A. H.: 192. (bolgár mese).

6–9. A külső lélek. Rendkívül gyakori népmesei motivum. Összefügg a kezdetleges animizmussal és totemizmussal. L. pl. Afanasiev-Meyer: I. 234. — Berze Nagy János: 133. — Boas F.: Zur Mythologie der Indianer von Washington und Oregon. Globus LXIII. 193. — Clodd E.: 288. — Cosquin E.: II. 168. 173. — Cox M. R.: 36–84. — Curtin J.: 238. 275. 307. (mongol) — Dasent: 66. — Frazer J. G.: The Golden Bough. 1900. III. 351. — Frobenius L.: 390. — Gonzenbach L.: 35. 273. — Hartland E. S.: Legend of Perseus. 1894. II. Life Token. — Hendersen W.: 309. — Junod H. A.: 278. — Köhler R.: I. 57. 158–161. 348. 404. — Leitner G. W.: 9. — Maass A.: 79. — Macculloch J. A.: 118. — Maspero G.: 3. — Radloff W.: III. 669. (kirgiz) IV. 88. 505. (szibiriai tatár) — Róheim G.: Sárkányok és sárkányölő hősök. Ethnographia 1911. 139. — Theal G. Mc. Call: 296. — Tylor E. B.: Primitive Culture II.

1903. 152. — A mesében a kígyók jöttét eső jelzi: v. ö. Róheim Géza: Sárkányok és sárkányölő hősök. Ethnographia 1911. 131. 132. 193–196.

## 8. Iván táltoslova.

1. Az apa meghagyja, hogy halála után fiai felváltva őrködjenek a sírján. A két idősebb testvér ajándékokkal ráveszi tar Ivánt, hogy helyettük is álljon őrt a síron.

2. Iván minden éjjel beszélget apjával, s a harmadik éjjelen csodás lovat, csodás tehenet és csodás disznót kap tőle ajándékba.

3. Iván két bátyja kecskére ülve elindul elnyerni a pádisáh leányát, a kiért egy háromemeletes házat kellene átugratni. Iván is lovára ül, és elindul versenyezni a leányért. Útközben megveri bátyjait, a kik nem ismerik őt meg. Felugrat az első emeletre, felugrat a második emeletre, harmadszorra eléri a leányt. Hazamenet a bátyjai mindannyiszor a kemencze tetején találják és megverik, mert azt mondja magáról, hogy ő volt az a hős.

4. A pádisáhnál lakoma van, a pádisáh leánya meglátja tar Iván ujján azt a gyűrűt, melyet ő adott neki, mikor felugratott melléje, és elmegy hozzá feleségül.

5. A pádisáh csodás lovat, csodás tehenet és csodás disznót kíván. Iván egymásután eladogatja az állatait a pádisáh vejeinek, egyszer a kezük ujjáért, másszor a lábuk ujjáért, harmadszor a hátukról levágott bőrdarabért. Végül is egy lakomán ezeket a jeleket felmutatja és leleplezi őket.

Afanasiev-Meyer: 286. — Berze Nagy János: 115. 127. 566. — Kallas O.: 126. 136. — Kirby W. F.: 40. — Knoop O.: 192. — Köhler R.: 551. — Kreutzwald: No 13. és jegyzetek. — Leskien und Brugmann: 357. 524—526. — Maccolloch J. A.: 367. — Polivka G.: Zeitschrift für Österr. Volkskunde 1896. 221. (Galiczia) — Sichler L.: 217. — Wardrop M.: 140.

3–5. Dasent A. J.: Popular Tales from the Norse 1903. 97. — Gaál Gy.: Magyar Népmese-Gyűjteménye 1857. II. 133. — Halász Ignácz: Nyelvőr XVIII. 331. (Csetény, Veszprém-m.) — Veres Imre: Nyelvőr IV. 421. (Orosháza).

## 9. A kancza fia.

1. Egy gazda felesége, szakácsnéja és kanczája aranyhalat eszik, s esztendőre mind a háromnak fia születik.

2. Játszótársaik között feltünnek erejükkel. Be akarják őket csukni, az elől világgá mennek.

3. Útközben társai helyett megöli a háromfejű, hatfejű és kilenczfejű kígyót.

4. A kígyók anyja boszút akar állani rajtuk, de a kancza fia megállja az alakváltozásait. Ráüt a forrásra, a víz véres lesz tőle. Ráüt a párnára, az is véres lesz tőle. Harmadszorra komédiások mellett haladnak el, nem lenne szabad rájuk nézniök, mert a sapka megnehezedik a fejükön és a ló nem bírja őket. Kettőjük elhalad mellettük, de a kancza fia nem tudja megállni, hogy vissza ne nézzen. Foglyul esik.

5. A komédiások elküldik a vízi pádisáh leányáért. Útközben csatlakozik hozzá a gyorsfutó, jólövő, az erdei fák megolvasója, és a láthatatlan süvegű. Ez az utóbbi megtudja, hogy a vízi pádisáh csak ahhoz adná oda a leányát, a ki hasonló őhozzá magához. Kivesz három szálat a pádisáh szakálából és a kancza fia állára tűzi. Megnyerik a leányt.

6. Hazafelé menet a leány el akar szökni tőlük. Madárrá változik, de a jólövő meglövi. Erdőbe érkezve fává változik, de a fák megolvasója rátalál. A kancza fiát szabadon bocsátják a komédiások, s a leány utána szökik.

1. HARTLAND L.: The Legend of Perseus. 1894. I. — JANKÓ JÁNOS: Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar népe 1893. 273. — KÖHLER-BOLTE: 75. — LESKIEN A. BRUGMANN K.: 542—546. V. ö. 5. A szolgalegény meg a táltosló 1. motivumának jegyzeteit.

Az egész meséhez:

AARNE A.: 303. (typus szám) — AFANASIEV-MEYER: 124. 137. — ANDREJANOFF V.: 21. — BERZE NAGY JÁNOS: 60. 564. — HORGER A.: 392. 407. — IPOLYI A.: 580. — JONES H. and KROPF L.: 196. 319. — KALLAS O.: 118. — KÁLMÁNY L.: Szeged népe 1891. III. 160. — KREK G.: II. 629. — LÁZÁR I.: 100. — LESKIEN A.—BRUGMANN K.: 406. 554—559. — MERÉNYI L.: Sajóvölgyi népmesék 1862. I. 1. — MERÉNYI L.: Dunántúli népmesék 1864. I. 98. — MUNKÁCSI B.: Vogul Népköltési Gyűjt. 1897. IV. 351. — PANZER F.: Beowulf 1910. 93. 100. 101. 148. 160. — PANZER F.: Sigfrid 1912. 150. 161. — PINTÉR S.: 120. — RALSTON W. R. S.: The Songs of the Russian People 1872. 173. 198. — RALSTON W. R. S.: Russian Folk Tales. 1873. 66. — SADOVNIKOV D. N.: 1. — ŞĂINÉNU L.: 548—566. — TEMESVÁRY J.: 375. — WENZIG J.: 182. — WRATISLAW A. H.: 75. (tót mese) 132. (= AFANASIEV III. 2. 7.)

## 10. A ragyogó madár.

1. A pádisáh almás kertjéből minden este elvész egy alma.

2. Idősebb testvéreinek eredménytelen őrködése után a legifjabbik fiú apja tilalma ellenére kiáll őrt állani.

3. Hajnalhasadáskor az «elvillanó madarat» meg akarja fogni, de az elrepül. Egy tollát azonban, «a mely ragyogó volt, mint a nap», hazaviszi.

4. Elindulnak most már a madarat keresni, a két idősebb testvér jó lovakon, ő pedig hitvány trágya-hordó lovon, apja engedelme nélkül.

5. Elágazó úthoz ér; egy oszlopra az van írva, hogy a ki az első úton megy, az éhen hal, a ki a másikon megy, annak lova döglik meg.

6. Az utóbbi úton indul tovább, a hol egy farkas széttépi a lovát, őt magát azonban a farkas viszi tovább.

7. Útközben egy függöny mögött lévő szép lányra talál, mivel azonban a farkas tilalma ellenére a függönyt is el akarja vinni, észreveszik és ő maga is alig hogy megmenekülhet. Ugyanígy jár a ménlóval és kötőfékkel, majd a ragyogó madárral és fészkével is.

8. Utóbb is a farkas parancsa szerint cselekszik és elhozza a madarat, a lovat meg a leányt.

9. Hazamenet találkozik mindakét bátyjával, a kik megölik őt s a madárral, a lóval és a leánynyal hazamennek.

10. A farkas a halott fiút megdörgöli lábával, feltámasztja, a mire ő is hazamegy.

11. Mivel otthonn a madár az ő fejére repül, a ló ő melléje áll és a leány őt csókolja meg, bebizonyosodik, hogy mindahármat ő szerezte. Az apja erre valamennyi testvére fölé megteszi «felvigyázó»-nak.

Aarne A.: 550. 551. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 268. 275. — Arany L.: 7. — Berze Nagy János: 72. 133. 173. 262. 294. és jegyzet. — Chodzko A.: 285—314. (cseh mese) u. o. 286. további szláv változatokra utal. A madár neve *Ohnivak* = tűzmadár. — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine 1886. I. 32. (és jegyzet) — Dasent A. J.: 61. 92. — Gaál Gy.: Magyar Népmese Gyűjt. III. 1860. 1. — Gonzenbach L.: I. 329. II. 21—59. — Horger A.: 294. 460. — Jacobs J.: More English Fairy Tales 1894. 132. 232. — Kallas O.: 117. 127. 137. — Karadschitsch W. St.: 23. — Köhler R.: 292. 516. 411. 468. — Kreutzwald: 42. 357. — Kriza J.: 454. — Leger L.: 165. — Leskien A. Brugmann H.: 363—379. 524—537. — Maccullogh J. A.: 229. 240. 350. — Merényi L.: Sajóvölgyi eredeti népmesék 1862. I. 97. 136. — Panzer F.: Sigfrid 141. — Pintér S.: 79. — Polivka G.: Zeitschrift für Österr. Volkskunde 1901. 132. (Galiczia) — Salmelainen E.: 33. IX. és jegyzetei. — Waldau A.: 131. — Wasiljev J.: 9. (Mémoires de la Société Finno-Ougrienne XVIII.) — Webster W.: 79.

## 11. A vörösréz-medve.

1. A pádisáh híres fűzfás kertjéből minden éjjel eltünik egy ló.

2. A legifjabb (együgyű) testvér, bátyjai eredménytelen próbája után, meglát egy föld alá tünő vörösréz medvét.

3. Lemegy a föld alá, a hol egy vörösréz hídon, vörösréz házban, vörösréz leány vörösréz tojást ád néki, s menekülésre inti. Azután egy ezüst hídon, ezüst házban, ezüst leány, ezüst tojást ád néki s ugyancsak menekülésre inti. Végül egy arany hídon, arany házban, arany leány arany tojást ád néki s ez is menekülésre inti.

4. Egy faházba menekül, a hová a medve (emberszagot érezve) szintén bemegy. Sorsot húznak, hogy ki vágjon először, s a sorshúzás után a medvét megöli.

5. A három leányt kötélen felhúzzák a felvilágra, őt azonban visszaeresztik, mert azt gondolják, hogy a medve.

6. Tovább mendegél a föld alatt s egy gabnát csépelő vak öreggel találkozik, azt birkózásban legyőzi, mire az öreg megmondja a «ragyogó világba» vezető utat s kardot ád néki.

7. A karddal megöli a sárkányokat, a kik «szelet, vihart» és «fekete vihart» támasztva jönnek.

8. A sárkányfővel megdörgöli a vak öreg szemét, ettől megnyílik a szeme, és őt a griffekhez küldi.

9. A griff-fiókákat bántalmazó sárkányfiakat megöli. Mikor a griff-anya megjön, meg akarja őt enni, de a fiai elmondják a történteket, mire megigéri, hogy kívánságát teljesíteni fogja.

10. A griff egyik szárnyán egy egész ökörrel, a másikon negy-

ven vödör vízzel felszáll vele a felvilág felé. Mikor az eleség elfogy, czombjából ád egy darabot a griffnek. Így aztán felérnek a világba, a griff meggyógyítja a czombját.

11. A legény hazamegy, megismerteti magát s a három testvér elveszi a három leányt.

Berze Nagy János: 1. 104. — Chalatianz G.: 20. — Georgiakis et Pineau: 35. — Gaál Gy.: Magyar népmese gyűjtemény III. 1860. 72. — Gonzenbach L.: II. 49. — Köhler-Bolte: 164. — Panzer F.: Beowulf 1910. 95. (v. ö. a fehér ló fia [Bärensohn] typus B. kezdőformula kimerítő tárgyalását) — Paikanov S.: II. 125. — Pineau L.: 1891. — Ralston W. R. S.: Russian Folk Tales 1873. 73. — Ramstedt G. J.: 31—48. — Teit J.: 702.

1—2. = 10. Ragyogó madár.

3—5. = 12. Levesbevaló hős.

Berze Nagy János: 1. 104. — Boas F.: Indianische Sagen 1895. 18. 38. 55. 65. 118. 136. 202. 263. 204. — Dozon A.: 34. 410. — Ehrenreich P.: 208. — Gill W. W.: 110. — Grey G.: 70. — Grimm: 118. (mese szám) — Katona L.: Gesta Romanorum (Régi Magyar Könyvtár XVIII.) 1900. 252. — Köhler R.: 432. — Mailand O.: 489.

## 12. Levesbevaló hős.

1. Egy gyermektelen házaspár a javas tanácsára levesbevaló lisztből emberalakot formál. Lepedővel letakarják, és ember formája «megy bele».

2. A hős világgá megy. A tölgyfából jövő hangra kiveszi onnan a Tölgyfahőst, a jávorfából jövő hangra kiveszi a Jávorfahőst és hárman lesznek.

3. Egy várba érnek és letelepszenek. Jávorfahős ott marad ebédet főzni, a másik kettő pedig vadászni megy. A vár ura, egy félkarhosszúságnyi öreg, a kinek földig ér a szakála, beviteti magát Jávorfahőssel. Az ebédet megeszi az öreg és Jávorfahőst elveri. Azután új ökröt vág le, s a hazaérkezőknek azt mondja hogy széngáz ártott neki, s azért nem kész az étel. Tölgyfahős ép így jár.

4. Levesbevaló hős azonban nem viszi be az öreget, enni sem ád neki, hanem szakállánál fogva egy fához köti. Végre is sikerül neki elszabadulni, és elszalad.

5. Egy házhoz érnek, «pádisáh leánya» dalol benne, a kit magukkal visznek.

6. Egy lyukon leeresztik Levesbevaló hőst a föld alá, a kötelet meg elvágják.

7. Odalenn a vörösréz házban a leány megcseréli az erőtadó s az erőt apasztó vizet, s a hős megöli az utóbbi vízből ivó háromfejű kígyót. Az ezüstházban ugyanúgy hatfejű kígyót öl meg, az aranyházban pedig kilenczfejű kígyót.

8. Egy víznélkül dagasztó öregasszonytól megtudja, hogy egy kígyó visszatartja a vizet a kútban. A hős odamegy a kúthoz, s a mikor a kígyó nem engedi őt vizet meríteni, kihúzza és megöli, a víz pedig azonnal megindul. A hálás emberek a griffmadárhoz küldik.

9. A griff fiókákat bántani akaró háromfejű kígyót becsapja és visszatérésre bírja. A fiókák mindent elmondanak anyjuknak.

10. A griff negyven hordó hússal és negyven hordó vízzel elindul, hogy a hőst kivigye a felvilágra. Mikor az eledel elfogy, a hős a lábikrájából vág a madárnak egy darabot, hogy le ne dobja. A madár a föld felszínére jutva, visszateszi a húst a helyére és begyógyítja a lábát, aztán pedig szélvészt támasztva visszarepül a föld alá.

11. Jávorfahőst és Tölgyfahőst levágja, a pádisáh leányát pedig elveszi feleségül.

Aarne A.: 301 b. (typus szám) — Abbott G. F.: 268. — Addy S. O.: 50. — Afanasiev-Meyer: 118. 160. 238. 248. — Bladé J. F.: II. 54. — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine 1886. I. 1—27. II. 135—146. — Crane Th. F.: 36. — Curtin E.: 186. (mongol) — Eisen M. J.: 29. 47. 48. 49. 50. 51. 58. 68. 73. 74. 75. 76. 77. 85. — Genetz A.: 94. — Gonzenbach L.: II. 238—242. — Grimm: 166. (mese szám) — Hahn J. G.: II. 55—58. — Istvánffy: 223. — Jones H.—Kropf L.: 407. — Kallas O.: 120. — Karadschitsch W. St.: 12. — Katona L.: Ethnographia I. 227. 364. — Katona L.: Magyar Népmese Typusok II. Ethnographia XIV. 125. — Katona L.: Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. I. 168. — Kirby W. F.: 87. 90. — Köhler R.: 292. 543. — Kúnos I.: 753. — Laistner L.: II. 219. — Leskien A.—Brugmann K.: 407. 554. — Macculloch J. A.: 270. 388. — Munkácsi B.: Vogul Népköltési Gyűjtemény IV. 1897. 344. 356. — Panzer F.: Beowulf. 1910. 1—246. — Panzer F.: Sigfrid 1912. 17. — Polivka G.: Galizische Volksmärchen. Zeitschrift für Österr. Volkskunde. 1901. 133. — Şăineanu L.: 412—446. — Sichler L.: 97. — Singer S.: 63. — Sutermeister: 22. — Vikár B.: 335. 343.

3. Kallas O.: 193. — Ramstedt G. J.: 45. — Vikár B.: 321.

7. Hahn J. G.: II. 52. 297. — Ralston W. R. S.: Russian Folk Tales 1873. 237.

9—10. Afanasiev-Meyer: 217. — Clouston W. A.: The Story of the Frog Prince. Folk-Lore I. 505. — Hanusch J. J.: 412. — Jankó J.: Adatok a samánvallás megismeréséhez. Ethnogr. XI. 219. — Köhler-Bolte: 164. — Mailand O.: 459. — Rand S.: 89. — Róheim G.: Drachen und Drachenkämpfer 1912. 10. (5. jegyzet).

### 13. A tar-fiú, a medve, meg az ördög-fiú.

1. Egyiknek sincs odahaza becsülete, elindulnak mind a hárman vándorolni.

2. Házat építenek, s abban egyeznek meg, hogy azé lesz a ház, a ki a többire ráijeszt.

3. Mialatt a tar-fiú cziterázását hallgatják az úton elhaladó utasok, az alatt a medve meg az ördög-fiú elveszi tőlük a malátát és a komlót, beledobják a tóba, hogy sört főzzenek belőle.

4. Az erjedő sörre először az ördög-fiú vigyáz. Könyök hosszúságú hosszú szakálú öreg megy a tóhoz, az ördög-fiú nem akar inni adni belőle, az öreg eldöngeti őt. A medve is ép így jár.

5. A tar-fiú szívesen ád sört az öregnek, a ki arra is megkéri, hogy tanítsa meg cziterázni. A tar-fiú ékkel felhasít egy fatuskót, az öreg ujját beledugatja, s az éket kiröpíti. A bennszorult öreg fejét levágja.

6. Az ördög s a medve ijesztési kisérlete nem sikerül.

7. Tar-fiú az öreg ember fejével megijeszti őket s övé lesz a ház meg az egész tóban erjesztett sör.

3. Aarne A.: 1525 c. (typus szám).
4. L. Levesbevaló hős egészen, de különösen u. o. 3.
5. Aarne A. II: 151. 1159. (typus szám) — Binder Jenő: Polyphemos a népmesékben. Ethnogr. 1912. 90. 91. — Hackman O.: 151. 1159. (typus sz.) — Laistner L.: II. 10—15.

## 14. A czigány meg a sárkánykígyó.

1. Nagyon szegény a czigány, világgá indul egy félkenyérrel.
2. Egy üres faluhoz ér, csak egy vén asszonyt talál benne. A faluban kígyó garázdálkodik, a mely mindenkit megesz.
3. A czigány kiáll mérkőzni a kígyóval. *a)* A kígyó akkorát tud füttyenteni, hogy lehull tőle a fáról a levél. A czigány azt mondja, hogy akkorát tud füttyenteni, hogy kiugrik tőle a kígyó szeme. Beköti hát a szemét, és egy doronggal kiüti a félszemét. *b)* A czigány túróból vizet facsar, s azt mondja, hogy kőből facsarja a vizet. A kígyó nem tud a kőből vizet facsarni. *c)* Ökröt akartak aztán fogni, de mivel a czigány az egész csordát oda akarta vinni, inkább a kígyó hoz egyet. Aztán erőstül akarja odavinni a fát és kutastul a vizet.
4. Megfenyegeti a kígyót, hogy megverekszik vele, a miért is az inkább három-három kocsiterű buzát, rozsot meg pénzt ád néki.
5. Hazafelé indul a czigány a kígyóval. A czigány fiai már messziről szaladnak az apjuk elé, a czigány elhiteti a kígyóval, hogy azok meg akarják enni, s a kígyó elszalad. A sok gabona meg pénz a czigányé marad.

3. *a)* Aarne A. II.: 1084. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 181. — Berze Nagy János: 521. — Wenzig J.: 166. — Wratislaw A. H.: 153.
3. *b)* Aarne A. II.: 1060. (typus szám) — Berg F.: 66. — Berze Nagy János: 514. — Dasent A. J.: 37. — Dozon A.: 18. — Gonzenbach L.: 281. — Grimm: 20. (mese sz.) — Jacobs J.: More English Fairy Tales 1894. 173. 239. — Jurkschat C.: 103. — Köhler R.: I. 328. — Kremnitz: 1. (mese szám) — Merényi L.: Dunamelléki eredeti népmesék. 1864. II. 97. — Merényi L.: Sajóvölgyi népmesék. I. 195. — Preindlsberger-Mrazović: 74. — Sutermeister: 123. — Veckenstedt E.: 217. — Wissler C.: 204.
3. *c)* Aarne A. II.: 1049. (typus szám) — Berze Nagy János: 516. — Dasent: 38. — Dozon A.: 19. — Gonzenbach L.: 282. — Grimm: 20. (mese sz.) — Hackman O.: 1049. (typus szám) — Köhler R.: I. 328. 479. — Knoop O.: 191. — Kremnitz: 1. (mese szám) — Merényi L.: Sajóvölgyi népmesék. 1862. I. 198. — Merényi L.: Dunamelléki eredeti népmesék. 1864. II. 99. 102. — Ősz János: Nyelvőr XXXII. 50. — Paál Gyula: Nyelvőr VIII. 183. 184. (Csík-m.) — Preindlsberger-Mrazović: 74—77. — Staufe L. A.: 203. 204. — Sutermeister: 204. — Veckenstedt E.: 217. — Wratislaw A. H.: 150.
4—5. Aarne A.: 1650. (typus szám) — Berze Nagy János: 517. — Hackman O.: 1149. (typus szám) — Kremnitz: 1. (mese-szám) — Merényi L.: Dunamelléki eredeti népmesék. 1864. II. 105. — Ősz János: Nyelvőr XXXII. 51. — Preindlsberger-Mrazović: 81. — Staufe L. A.: 205.

## 15. Az ember fia és az ördög fia.

1. Egy apa három fiára értéktelen tárgyakat hagy.
2. Az első és a második jó áron túlad rajta.
3. A harmadik megfenyegeti a vízi ördögöt, hogy «kiszűri» a tóból.
4. Versenyre kelnek s a futó versenyben az ember fiának öccse (egy nyúl) legyőzi az ördög fiát.
5. A birkózó versenyben nagybátyja (egy medve) győzi le.
6. A bunkódobásnál ráijeszt az ördög fiára, hogy a bunkót az égbe dobja.
7. Végül körül kellene vinni egy lovat a tó körül, «a czombja közé szorítja», és körülnyargal vele.
8. A megrémült ördögöktől sok kincset kap.

1—2. Aarne A. II.: 1650. (typus szám) — Benfey Th.: 472. — Berze Nagy János: 518. — Grimm: 70. (mese sz.) — Hackmann O.: 1650. (typus szám) — Köhler R.: 71. 141. — Luzel F. M.: Contes Populaires de Basse-Bretagne. 1887. 195. — Waldau A.: 176.

3. Aarne A. II: 1045. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 178. — Gaál Gy.: Magyar Népmese-Gyűjtemény III. 1860. 66. — Hackman O.: 1045. (typus szám) — Kirby W. F.: 64. — Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 1887. 109. 112. — Vikár B.: 273. — Wenzig J.: 164.

4. Aarne A. II.: 1072. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 180. — Bellosics B.: 321. — Berze Nagy János: 515. 520. — Hackman O.: 1072. (typus szám) — Kispál Mihály: 474. — Köhler R.: 58. 478. 479. — Merényi L.: Eredeti népmesék. I. 137. 138. — Merényi L.: Dunamelléki eredeti népmesék. 1864. II. 101. — Munkácsi B.: Votják népköltési hagyományok. 1887. 98. 113. — Preindlsberger-Mrazović: 76. — Sebestyén Gy.: Dunántúli gyűjtés. 1906. 432. — Wenzig J.: 165. — Wratislaw A. H.: 152.

5. Aarne A. II.: 1071. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 179. — Hackman O.: 1071. (typus szám) — Köhler R.: 478. 479. — Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 99. 113. — Wenzig J.: 165. — Wratislaw A. H.: 153.

6. Aarne A. II.: 1063. (typus szám) — Afanasiev Meyer: 181. 182. — Berg F.: 69. — Hackman O.: 1063. (typus szám) — Köhler R.: 58. — Kremnitz: 1. (mese sz.) — Merényi L.: Eredeti népmesék. I. 1861. 138. — Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 1887. 99. — Paál Gyula: Nyelvőr VIII. 183. — Preindlsberger-Mrazović: 80. — Wratislaw A. H.: 152.

7. Aarne A. II.: 1082. (typus szám) — Hackman O.: 1082. (typus szám) — Köhler R.: 478. — Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 1887. 113. — Wenzig J.: 166.

## 16. Iván meg az erdei rém.

1. Ivánnak két bátyját elrabolja az erdei rém, és a fejük bőréből sipkát csinál a fiai számára.
2. Iván bátyái keresésére indul, szintén összetalálkozik az erdei rémmel és ráijeszt. Miközben fát visznek a tűzre, Iván a fa ágaira ül és a rémmel czipelteti a törzsét. Majd berkenyefát tesz a tűzre, a mitől a rém felpuffad. Mihelyt leveszi a fát a tűzről, leapad.

3. Az erdei rém Ivánt elviszi a maga házába és sok pénzt ád néki. De mivel az ilyen kevéssel nem bibelődik, a rém maga viszi utána.

4. Otthon avval ijeszti meg a rémet, hogy hozatja ennivalónak a kamarából a szárított rémfejeket, a mitől az elszalad.

5. Kutyáit utána uszítja, s addig tépeti velük, a míg csak meg nem igérteti a rémmel, hogy többé nem bántja az embereket.

2. Aarne A. II.: 1052. (typus szám) — Gonzenbach L.: 283. — Hackman O.: 1052. (typus szám) — Knoop O.: 191. 192.

3–4. = 14. mese 4–5. motivum.

5. Explicativ mondai vonás, a mely hozzá van toldva a meséhez.

## 17. A pap meg a tar fiú.

1. A pap megfogadja a tar fiú bátyját szolgának. Abban áll a fogadás, hogy a ki megharagszik a másikára, annak le kell vágni az orrát.

2. A szolgalegény nem kap ebédet a szántáskor, megharagszik érte, s a pap levágja az orrát.

3. A tar fiú másik bátyja is ép így jár.

4. Beszegődik a tar fiú is a paphoz. Őt is elküldi szántani, a kutyát is melléje adja, s azt mondja, hogy akkor jöjjön haza, a mikor a kutya magától hazajön. A tar fiú mindjárt hazakergeti a kutyát.

5. Elissza a pap gabonája árát és eladja a legeltetni való lovát, ökrét.

6. A pap meg a felesége el akar szökni előle. Belebújik a kenyeres kosárba, a melyet magukkal visznek az útra.

7. Éjszaka egy víz mellett a lábukhoz fektetik a tart és bele akarják dobni a vízbe. Ő azonban helyet cserél a pap feleségével és éjjel az asszonyt dobják a vízbe.

8. A tar fiú életben marad, a pap «nem haragszik meg», de otthagyja néki a házát, ő meg világgá megy.

Aarne A. II.: 1000—1029. (typus szám) — Berg F.: 76. — Cosquin E.: Contes Populaires de Lorraine. 1886. II. 50. — Hackman O.: 1000—1029. (typus szám) — Horger A.: 35. — Ivanišević F.: 199. — Katona L.: Nyelvőr VIII. 464. (Nagybánya) — Köhler R.: 261. 326. — Maccul-loch J. A.: 366. — Ramstedt G. J.: 13—18. — Ritterhaus A.: XLVI. — Sonnenfeld Mór: Nyelvőr IV. 84. (Kapoly, Somogy-m.) — Török K.: 412. — Wratislaw A. H.: 89. (tót mese).

## 18. Az erdei rém.

1. A vihar egy embert az erdei rém lyukába sodor.

2. Az erdei rém fogva tartja és egy fehér meg egy fekete gyermeküket születik.

3. Végre az ember elszökik tőle. Egy tóhoz jut, de azon az emberek nem merik átvinni, mert ő is fekete lett. Egyik mégis átviszi.

4. Az ember időközben annyira elbutult, hogy az eseményt csak egy hét mulva tudja elmondani.

Nem mese, hanem monda, a mely az élő néphitre vonatkozik. L. Dr. Mészáros Gyula: A csuvas ősvallás emlékei. 1909, 49—52. (Az ember és a démonok közötti házassághoz l. Laistner L.: Das Rätsel der Sphinx. 1889.)

## 19. A mostoha anya.

1. Egy asszony el akarja tenni láb alól mostoha gyermekét. Az apja kiviszi az erdőbe és ott hagyja.

2. Tizenkét kecske jön elő, és a gyermek hizelgő szavaira pénzt ád neki.

3. A mostoha anya saját gyermekét is elküldi az erdőbe, hogy az is pénzzel jöjjön haza. De mivel a mostoha gyermek azt mondja, hogy szidni kell a kecskéket, hogy pénzt adjanak, a mostoha anya fia megszidja őket, s ezért széttépik őt a farkasok. (A kutya tutulása által előre megjósolja ennek a fiúnak a halálát.)

Aarne A. II.: 480. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 42. 50. — Basile G.: I. 548. II. 122. 469. — Berg F.: 121. — Crane Th. F.: 100. — Dasent J. A.: 114. 322. — Gonzenbach L.: 229. 230. — Grimm: 24. (meseszám és jegyzet) — Hackman O.: 480. (typus szám) — Halász Ignácz: Nyelvőr XVII. 516. (Csetény, Veszprém-m.) — Jacobs J.: More English Fairy Tales. 1894. 94. 230. — Karadschitsch W. St.: 212. — Köhler R.: 57. 58. 60. 189. — Laistner L.: II. 303. 309. — Merényi L.: Eredeti népmesék. II. 169. — Németh M. Sándor: Nyelvőr XII. 524. 562. (Domokos) Şăineanu L.: 706. — Sichler L.: 111. — Singer S.: 35. — Sutermeister: 13. — Versényi Gy.: Nyelvőr XIV. 91. (Zilah).

## 20. Hüvelykújj gyermek.

1. Egy levágott újjból Hüvelykújj gyermek lesz. Beleül a ló fülébe és úgy hajtja.

2. Eladják a rablóknak negyven rubelért.

3. Kiáltozásával elárulja és elfogatja a rablókat.

4. Komló közé keveredik, majd a tehén fülébe ül, úgy, hogy nem tudják miatta megfejni a tehenet, végül pedig megeszi egy fekete kutya.

Aarne A. II.: 700. (typus sz.) — Arany L.: Magyar Népmese-Gyűjt. (Olcsó Könyvtár 1600—1607.) 1911. 185. — Crane Th. F.: 242. — Cosquin E.: Contes populaires de Lorraine. 1886. II. 190. — Dasent A. J.: 372. — Fáylné Hentaller Mariska: 258. — Gaál Gy.: Magyar Népmese-Gyűjtemény 1860. III. 81. — Grimm: 37. 45. (mese sz.) — Hackman O.: 700. (typus sz.) — Hahn J. G.: 55. (mese sz.) — Ilg B.: 174. — Jacobs J.: English Fairy Tales 1907. 140. 249. — Jurkschat C.: 23. — Köhler R.: 68. 109. 107. 196. — Leger L.: 29. — Macculloch J. A.: 47. — Paris Gaston: Le petit poucet et le grand ours. 1875. — Ritterhaus A.: 361. — Strackerjan L.: II. 476. — Varga J.: 180. — Wlislocki H.: 43.

## 21. A ravasz tolvaj.

1. Az uraság fogad a tolvajjal, hogy az nem tudja őt meglopni. A tolvaj ellopja a csődörét, majd pedig ellopja a pénzét.

2. Megtudja a történetet a pap, megkérdezi ő is, hogy el tudná-e lopni az ő pénzét is?

3. A tolvaj meghúzza a harangot, a pap odaszalad, s a tolvaj azt mondja néki, hogy ő az isten, s azért jött, hogy a papot a mennyországba küldje. Felhúzza a harang mellé a kötélen, s aztán leereszti.

4. A pap szörnyet hal, a tolvaj meggazdagszik.

Aarne A. II.: 1525 a. (typus sz.) — Benfey Th.: 295. — Berze Nagy János: 312. 574. — Cosquin E.: Contes populaires de Lorraine. 1886. II. 271. — Dasent A. J.: 232. — Hackman O.: 1525 a. (typus sz.) — Halász I.: Nyelvőr XXI. 382. (Csetény, Veszprém-m.) — Halász I.: Nyelvőr XXII. 378. (Csetény, Veszprém-m.) — Ilg B.: 84. — Jacobs J.: More Celtic Fairy Tales 1894. 11. 224. — Köhler R.: 255. 256. 305—307. 415. — Lederbogen W.: 129. — Macculloch J. A.: 122. — Merényi L.: Sajóvölgyi népmesék. II. 171. — Merényi L.: Eredeti népmesék. I. 125. — Ramstedt G. J.: 4. — Rittershaus A.: 368. — Wisser W.: 301—310.

## 22. Az ostoba.

1. Az ostoba a vásáron asztalt, kanalat, csészét, sót meg vajat vesz.

2. A kanál csörömpölni kezd, mire azt hiszi, hogy «őt meg akarja ölni» és eldobja.

3. Az asztalt leteszi az útra «hisz van négy lába», hadd menjen maga.

4. A sót a tóba hinti egy ivogató hollónak.

5. A vajat földrepedésre keni.

6. Feleségének elmeséli az egész történetet.

L. a 25. mese jegyzeteit.

## 23. Kilencz Hupogó, egy Zupogó.

1. A kilencz Hupogó irigykedik a Zupogóra, mert az ügyesebb náluk. Elégetik a kocsijait.

2. Zupogó kocsira rakja a kocsik szenét és útnak indul. Egy kvártélyon ráfogja a gazdára, hogy az ő kocsiterű pénzét szénnel cserélte ki, és pénzt erőszakol ki tőle.

3. Otthon azt mondja a kilencz Hupogónak, hogy falu hosszat azt kiabálta «Ki cserél pénzt szénért?», s úgy szerezte a pénzt. Ők is elégetik a kocsijaikat, és elkezdenek faluhosszat kiabálni, hogy ki cserél pénzt szénért. Jól megverik őket.

4. A kilencz Hupogó megöli Zupogó feleségét, de az a holt asszony helyébe elevent cserél (mint a 2.).

5. A kilencz Hupogó is megöli feleségét, és faluzni megy, de megint csak rajta veszt. Mind a kilenczen világgá mennek, Zupogó meggazdagszik.

L. a 25. mese jegyzeteit.

## 24. A pap meg a paraszt.

1. A paraszt azt hazudja, hogy az ő lova minden nap aranyat potyogat. A pap és a diákon megveszi tőle. Napi porciónak azonban annyi rozsot és vizet adat neki, hogy a ló az első napon megdöglik.

2. A paraszt azután a felesége hóna alá vérrel telt disznóhólyagot tesz és beleszúr, mintha meg akarná ölni. Azután úgy tesz, mintha ostorával feltámasztaná. Az ostort is eladja a papnak és a diákonnak. Ezek is megölik feleségeiket, de nem tudják feltámasztani.

3. Megfogják a parasztot s elviszik, hogy vízbe dobják. Egy napi haladékot kér. Egy uraság vetődik arra, a kinek azt mondja, hogy «hivatalos ember» helyébe tették őt oda, azért sír, mire az uraság helyet cserél vele. A paraszt elhajtja az uraság lovait, papék pedig az uraságot a vízbe dobják.

4. Hazafelé menet újra csak találkozik a pap meg a diákon a paraszttal. Ez azt mondja nékik, hogy a lovakat a víz alól hajtotta ki, a mire mindaketten a vízbe ugranak, és egyik a másika után belefúlad.

L. a 25. mese jegyzeteit.

## 25. A furfangos szolgalegény.

1. A szolgalegény mindig a gazdája lovát hajtja, a miért is az megharagszik rája, és a szolga lovát agyoncsapja. A szolga lenyúzza a lovát és a bőrét egy zsákba dugja.

2. Odaér az erdőben egy házhoz, a gazda nincs otthonn, az asszonyok esznek-isznak egy idegen emberrel. A mikor a gazda hazajön, az ételt-italt a kemenczébe rejtik, az embert pedig a ládába bujtatják.

3. A szolgalegény is bemegy a házba. A lóbőr zörög a zsákban. A gazdának azt mondja, hogy a bűbájos van benne. A kemenczéből elő is varázsolja az enni-inni valót, a ládába pedig belevarázsolja az ördögöt. A bűbájos zsákot eladja a gazdának, a ládát pedig elviszi ördögöstül együtt.

4. A ládába bujtatott embert vízbedobással fenyegeti, és pénzt csikar ki tőle.

5. A mikor hazaér, a gazdájától mérleget kér, hogy a sok pénzt megmérhesse. Egy darab pénz hozzáragad a mérleghez. A gazdája kérdezősködésére elmondja, hogy jó áron adta el a lóbőrt.

6. A gazda agyonüti a lovait és elmegy árulni a bőrüket. Az emberek hazakergetik.

7. Megharagszik a szolgájára és meg akarja ölni, de az a saját fekvőhelyére öreg anyja holttestét fekteti, és a gazda azt vágja fejbe egy baltával.

8. Felteszi a kocsira az öreg anyja holttestét és elindul. Megszáll egy kvártélyon, és egy kis leánynyal egy pohár vizet küldet ki a kocsira öreg anyjának. A kis leány kiviszi a vizet, szólítgatja az öreg asszonyt, de nem felel neki, erre fejbe vágja a pohárral. Kárpótlásul megölt öreg anyjáért három nyolczada pénzt kap.

9. Újra kéri előbbi gazdájától a mérleget, s azt mondja, hogy megholt öreg anyját adta el jó áron.

10. A gazda is agyonüti az öreg anyját, és faluról falura árulja. Megint csak megkergetik.

11. A szolgát beleduqja egy zsákba és vízbe akarja dobni.

12. Útközben templomi éneket hall és leteszi a zsákot. A szolga közben egy pásztort bujtat a maga helyére, a ki amúgy is meg szeretne halni. A szolga elhajtja a pásztor nyáját, a gazda pedig a pásztort zsákostól a vízbe dobja.

13. A szolga azt mondja a gazdának, hogy a nyájat a víz alól hajtotta ki, a gazda is beleköttetí magát egy zsákba és beledobatja magát a vízbe.

Aarne A. II.: 1535. 1539. (typus sz.) — Benedek Róza: 72. 142. — Bezemer T. J.: 196. — Genetz A.: VII. 113. — Gonda B.: 84. (Rimócz, Nógrád-m.) — Hackman O.: 1535. 1539. (typus sz.) — Halász I.: Nyelvőr XXVI. 278. (Csetény, Veszprém-m.) — Horger A.: 250. — Köhler R.: 91. 230. 323. 348. — Ősz János: Nyelvőr XXXIX. 1910. 381. (Pócsfalva) — Parker H.: 135. — Preindlsberger-Mrazović: 20. — Ramstedt G. J.: 22. — Wesselski A.: II. 41—54. 68. 126. 197. 199. 205. 215.

## 26. A megnevettetett pádisáh leánya.

1. Egy öreg ember a hozzája tévedt fiút egy hordóba csalja és kiteszi a mezőre.

2. A fiú elkapja egy farkas farkát, a mire az ijedtében úgy elrohan, hogy a hordót összetöri.

3. A mint kijut a hordóból, meglát egy testnélküli, kukorékoló kakasfőt, egy magától ugráló baltát, és egy magától éneklő süveget, s mindezeket magához veszi.

4. A pádisáh leányát és egész háznépét megnevetteti velük.

Aarne A.: 571—574. (typus szám) — Aarne A. II.: 571. (typus szám) — Arany L.: Magyar Népmese Gyűjtemény (Olcsó könyvtár 1600—1607.) 223. — Basile G.: II. 406. — Benedek Elek és Sebesi Jób: III. 375. — Benedek Róza: 145. — Gonzenbach L.: 169. 207. — Gaál Gy.: Magyar népmese-gyűjtemény III. 1860. 16:8. — Hackman O.: 571. (typus szám) — Kallas O.: 124. — Köhler R.: 95. 348. I. 55. — Köhler Bolte: 70. — Kriza János: (Vadrózsák. M. Népkölt. Gyűjt. XII.) II. Rész. 1911. 128. 326. 463. (Dr. Sebestyén Gyula jegyzetei.) — Rand S.: 39. — Török K.: 398. — Wenzig J.: 312. — Wesselski A.: II. 76. 206. — Wlislocki H.: Märchen und Sagen der transsilvanischen Zigeuner. 1886. 119.

## 27. A furfangos erdőőr.

1. Az uraság az erdőbe rejti a pénzét, az erdőőr megtalálja.

2. Elindul, hogy haza hozza a pénzt. A felesége is vele akar menni, de az erdőőr nem meri magával vinni, mert tudja, hogy az asszony kifecsegi. Útközben úgy akarja félrevezetni, hogy az erdőben csukát fog, a vízben nyulat, és a farkas körmei közt ordító tehénre azt mondja, hogy az az uraság, a ki az erdei rém kezei közé jutott. Otthon pedig az erdőőr a pénz helyébe lóganajt tesz.

3. Az uraság törvény elé viszi az erdőőrt, de az asszonyt beszédje után bolondnak tartják, és mind a kettőjüket szabadon bocsátják.

Aarne A. II.: 1381. (typus szám) — Andrejanoff V.: 73. — Benedek Róza: 79. — Cosquin E.: Le lait de la mère et le coffre flottant. 180. — Gonzenbach L.: 251. — Hackman O.: 1381. (typus sz.) — Köhler R.: I. 340. 342. II. 402. — Rivière J.: 180. — Veckenstedt E.: 231. — Wesselski: II. 36. 195.

## 28. A süket koma.

1. A süket fonák választ ad komája meghívására.
2. Mikor mégis elmegy, az ételt-italt eldugják előle.
3. De újra előadják, a mikor rögtönzött meséjével értésükre adja, hogy az ablakon át látta, a mint eldugták előle az enni-inni valót.

Basile G. 371. — Cosquin E.: Contes populaires de Lorraine. 329. 330. — Grimm: 335. (mese szám) — Wesselski: I. 82. 247.

## 29. Az okosfejű vő.

1. Egy lusta öreg ember elindul szántani, de semmire sem megy a munkával, mert három nap egymás után reggeltől estig alszik az eke mellett.
2. Megúnja a felesége, és elmegy helyette szántani, de rábízza otthon a tejfelt meg a csibéket, hogy vigyázzon rájuk.
3. A varjú elviszi a csibéket, az öreg ezt meg akarja akadályozni, s közben felborítja a tejfelt.
4. Elmegy az erdőbe fáért, de a fa agyonüti lovát.
5. Baltáját a vízben úszkáló kacsák felé dobja, aztán a balta után meztelenül a tóba ugrik. Azalatt egy kacsára vadászó ember elviszi a ruháját.
6. Meztelenül egy fürdőbe szalad, a hol a fürdeni akaró asszonyok megijednek tőle, elhívják a férjeiket, de azok nem találják meg a meztelen embert, hát leülnek sörözni. Erre az öreg is leugrik közéjük.
7. Ráismernek, felöltöztetik és bélest adnak neki.
8. Leküldik a pinczébe sört csapolni, de a bélest az ajtóban hagyja. Egy csirke felkapja az ajtóból a bélest, a mire az öreg kikapja a hordóból a dugót és hozzá vágja. Csakhogy a sör meg elkezd ömleni a hordóból, beledugja hát az ujját a dugó helyébe, a míg a többiek odamennek.

Aarne A. II.: 1408. (typus szám) — Dasent J.: 269. — Hackman O.: 1408. (typus szám) — Ősz János: Nyelvőr XXXII. 48. (Kis Küküllő-m.)
1. Aarne A. II.: 1561. (typus sz.) — Hackman O.: 1561. (typus sz.).

## 30. A megtréfált szerető.

Egy hajós ember rajtakapja a felesége szeretőjét. Betömi a száját és vánkosczihába bujtatja, aztán hazaereszti. Otthon nagyon

megijednek az embertől, azt hiszik róla, hogy ő a gonosz lélek. A hajós ember ajánlkozik, hogy megszabadítja őket a gonosztól, s a megrémült néptől ötszáz rubelt csal ki.

### 31. A pénz.

Tizenkét hajóslegényt óva int egy öreg ember, hogy ne menjenek egy bizonyos úton, mert arrafelé kígyó van, a mely megeszi őket. Mégis arra mennek és pénzt találnak. Megosztozkodnak rajta, de utóbb hatan a másik hatot mégis agyonütik. De ezek is meg akarták titokban ölni amazokat, és mérges czipót készíttettek a számukra. Mikor már ezek meghaltak, az életben maradott hat legény megeszi a czipót és mind a hat meghal tőle.

Chauvin V.: VIII. 100. — Clouston W. A.: 379. — Hertel J.: 57.

### 32. A pádisáh meg a pap.

1. A pádisáh három kérdést kérdez a paptól: Hány versztnyire van a felhő a földtől, hány kopejkát ér a pádisáh, és mit gondol a pádisáh?

2. A pap nem tudja kitalálni, helyette a diákon felel meg a pádisáhnak a pap ruhájába öltözve. A felhő a földtől hetven versztnyire van, a pádisáh huszonkilencz kopejkát ér (mert Jézust harmincz pénzért adták el) és a pádisáh azt gondolja, hogy a pappal beszél, ő pedig csak a diákon. A pádisáh megjutalmazza őt.

Aarne A. II.: 922. (typus szám) — Barry F.: 57. 59. — Binder Jenő: A czinkotai kántor és rokonsága. (Márki: Mátyás király emlékkönyv.) — Bladé F.: III. 297. — Campbell J. F.: 406. — Crane Th. F.: 275—279. — Gálos Rezső: A czinkotai kántorról szóló adomához. (Erdélyi Múzeum 1911. I. füz.) — Grimm: 152. (mese szám és jegyzet) — Hackman O.: 922. (typus szám) — Imre Lajos: Valami a találós mesékről, különösen a czinkotai kántorról szóló adomáról. (A hódmezővásárhelyi ref. főgymn. 1885—6. tanévi Értesítője.) — Jacobs J.: More English Fairy Tales. 1894. 146. 233. — Karadschitsch W. St.: 160. — Köhler R.: 82. 267. 492. 137. — Krauss S.: II. 252. — Kristensen M.: 145. — Lázár Béla: 235. — Luzel F. M.: Contes Populaires de Basse-Bretagne. 1887. III. 370. — Nasreddin hodsa tréfái: 33—35. — Parker H.: 150—154. (két ceyloni változat) 154. 155. (kairói mese) — Pineau L.: 237. — Rittershaus A.: 404. — Tóth Béla: I. 148. — Vikár Béla: 317.

### 33. A kőtörő meg a pádisáh.

1. A pádisáh azt kérdezi a kőtörőtől, hogy hova teszi a pénzét? Ez azt feleli, hogy a pénz egyik részével régi adósságát fizeti meg (apját tartja el), a pénz másik részét kidobja az ucczára (leányát neveli), a harmadik részét kamatra adja (fiát neveli).

2. A pádisáh azt mondja néki, hogy majd vadludat küld hozzá, kopassza meg a pelyhét.

3. Elküld hozzá három uraságot, a kiknek meg kell tudniok a kőtörőtől a rejtvény értelmét. A kőtörő ezért jó sok pénzt csal ki tőlük.

Binder Jenő: Megjegyzések. Ethnographia 1892. III. 283. — Crane Th. F.: 309. 382. — Gonzenbach L.: 327. — Katona L.: Magyar Népmese Typusok. X. Foxus. Ethnographia 1903. 463. — Katona L.: Gesta Romanorum 1900. (Régi Magyar Könyvtár 18.) 203. 493. — Köhler-Bolte: 161. — Lázár Béla: II. 235. — Steere E.: 297. — Tóth Béla: I. 92.

## 34. A szegény ember lúdja.

1. Egy szegény öreg csuvas ludat visz ajándékba az urasághoz. El is osztja a család tagjai között: Fejét az uraságnak adja (mert ő a fej), farát a feleségének (mert az ura után jár), két szárnyát a két leánynak (mert el kell menniök a háztól), két lábát pedig a két fiúnak adja (mert apjuk helyébe kell lépniök).

2. Megtudja a szegény ember gazdag bátyja is, hogy öccsét az uraság megjutalmazta, ő is elvisz öt ludat ajándékba. De nem tudja elosztani köztük, megint csak az öccsét szólítják elő, a kit az uraság gazdaggá tesz.

Crane Th. F.: 311. 382. — Gonzenbach L.: I. 1. II. 205. — Köhler R.: 499—503. — Köhler-Bolte: VI. 59. — Ralston W. R. S.: Russian Folk-Tales 30. — Varga Ignácz: 181. (Felső Őrvidék).

## 35. A sarló története.

1. Egy ember sarlót talál a mezőn, a milyent még életében sohasem látott.

2. El akarják kergetni, mert megeszi a gabonát, elvágja az ember nyakát, sőt magát az embert is megeszi.

3. Követ kötnek rája és a Volgába dobják, de a sarló beleakad a csónakba, felfordítja, és valamennyien belehalnak a vízbe.

Aarne A. II.: 1202. 1203. (typus szám) — Hackman O.: 1202. 1203. (typus szám) — Köhler R.: 142. — Mészáros Gy.: 66. — Waldau A.: 179. — Zilahy K.: 315.

## 36. Fürjfogás.

Apjuk születése előtt nagyapjukkal elindulnak juhot őrizni, és fognak egy fürjet. Lenyúzzák a bőrét, inget akarnak belőle varrni, de kis gyerek ingére nem elég, nagy ember ingére meg sok is. Haza érnek a húsával, be akarják vinni a házba, a nagy kapun nem fér be, a kis kapun könnyen is beviszik. Meg akarják főzni, nem fér bele a kazánba, beleteszik hát a serpenyőbe, abba meg kevés is.

Hasonló hazug mesék:

Horger A.: 369. — Jankó J.: Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar népe 1893. 273. — Köhler R.: 322. — Sass János: 176. — Tóth István: 456. — Wesselski A.: II. 134. 219.

### 37. Mikor én még szolgalegény voltam.

A gazdája ellen a törvény a szolgalegénynek ád igazat. Egy daruba kapaszkodik, az fölviszi a levegőbe, de onnan egy pocsolyába esik. A pocsolyában belekapaszkodik egy farkas farkába, az kirohan vele, s innen is kiszabadul. A farkas nekiszalad egy bokornak, megdöglik, a szolgalegény meg hazamegy.

Aarne A. II.: 1875. (typus szám) — Hackman O.: 1875. (typus szám) — Köhler R.: 410. — Kremnitz: 153. — Wolf Vilmos: V. 34. (Fülek, Nógrád-m.)

### 38. Kocsis koromban hogyan jártam.

1. Elküldik a kocsist a bábaasszonyért.
2. A bábaasszonyt útközben kifordítja a kocsiból, és azt mondja, hogy nem találta otthon.
3. A falubeliek kergetni kezdik, bemenekül előlük egy fürdőbe. Alig hogy elrejtőzik, bemegy a fürdőbe néhány ember és elkezdi olvasni a pénzét. De közben észreveszik őt, megijednek tőle, és elszaladnak. A pénzük is ott marad, és a kocsislegényé lesz.

1—2. Aarne A. II.: 1680. (typus szám) — Hackman O.: 1680. (typus szám).
3. Aarne A. II.: 1527. (typus szám) — Hackman O.: 1527. (typus szám).

### 39. A baba meg az egér.

Leesik egy baba a szekérről, s elindul az úton férjet keresni. Találkozik a varjúval, farkassal, egyik sem tetszik neki. Harmadszorra találkozik az egérrel, megszereti, és elmegy hozzá feleségül. Az egér egyszer megharagszik rája és elveri a babát. Ez lemegy a patakhoz véres ruháját megmosni, és belesülyed a vízbe Az egér segítségére siet. Megfogja az egyik karját, kihúzza. Megfogja a másik karját, azt is kihúzza. Megfogja a fejét, az is a kezében marad. Az egér sírva megy haza.

Crane Th. F.: 257. 376. — Parker H.: I. 113.

### 40. A róka meg a medve.

A róka megette a mézet és a medvére fogta. Versengésük közt abban egyeznek meg, hogy háttal odaállnak melegedni a kályhához, s a kiből kifolyik a méz, az a bűnös. A medve elalszik, miközben a róka bekeni az oldalát mézzel, s ráfogja, hogy mégis csak ő ette meg a mézet.

Aarne A. II.: 15. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 13. — Bleek W. H.: 15. — Dähnhardt O.: Tiersagen II. 241. — Dasent A. J.: 409. — Gerber A.: Great Russian Animal Tales. 1891. 14. — Hackman O.: 15. (typus szám) — Hahn J. G.: 89. — Harris: I. XVII. — Krauss S.:

I. 2. — Krohn K.: 207. — Müllenhoff K.: 468. — Preindlsberger-Mrazović: 51. — Schreck E.: 185.

## 41. A póruljárt farkas.

Vadászok kergetik a farkast. Menekülése közben találkozott Ivánnal, a ki őt zsákba bujtatva megmenti. Mikor a vadászok elmennek, a farkas meg akarja enni Ivánt. A róka azonban újra belecsalja a farkast a zsákba, s Iván agyonveri.

Aarne A. II.: 155. (typus szám) — Benfey Th.: I. 111. — Bladé J. F.: 152. — Bleek W. H.: 11. 13. — Connor W. F. O.: 12. — Crane Th. F.: 150. — Gerber A.: 26. — Gonzenbach L.: II. 77. 247. — Hackman O.: 155. (typus szám) — Hahn J. G.: 87. — Haltrich J.: 87. — Harris: II. XLVI. — Kláši C.: 61. — Köhler R.: 50. 96. — Leskien A.—Brugmann K.: III. 353. — Parker H.: 339. — Pedersen O.: 49. — Phædrus: (ed. Riese 1885.) IV. 19. — Polivka G.: 229. (bolgár mese) — Prien G.: 4561. (sorszám) — Sadovnikov D. N.: 185. — Schreck E.: 213. — Seidel O.: 88. — Sichler L.: 147.

## 42. A róka meg a farkas.

1. A róka döglöttnek tetteti magát és egy halas ember szekeréről halat szerez.

2. Azt mondja a farkasnak, hogy a farkával halászta a léken. A farkas is megpróbálja, de ott veszti a farkát.

3. A róka betegnek tetteti magát, és a farkas vállára ül. Beteg viszi az egészséges állatot.

1. Aarne A. II.: 1. (typus szám) — Bleek W. H.: 8. — Dähnhardt O.: Tiersagen II. 225. — Gerber 11. — Hackman O.: 1. (typus szám) — Haltrich J.: 99. — Harris: II. LII. — Jurkschat C.: 38. — Karadschitsch W. St.: 267. — Krauss S.: I. 8. — Kuhn A.: 297. — Martin E.: VI. 750. Le Roman de Renart. 1882—1887. — Martin E.: Reinaert. 1874. 208. — Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 1887. 127. — Prien F.: 165.

2. Aarne A. II.: 2. (typus szám) — Afanasiev-Meyer: 2. 9. — Beauchamp W. W.: 180. — Campbell J. F.: I. 280. — Cosquin E.: LIV. (mese szám) — Dähnhardt O.: Tiersagen II. 219. — Dasent A. J.. LXXIII. 172. — Gerber A.: 253. Uncle Remus. Journal of American Folk-Lore 1893. — Gerber A.: 12. Great Russian Animal Tales. 1891. — Grimm J.: 425. (Fabulæ extravagantes) — Hackman O.: 2. (typus szám) — Haltrich J.: 101. — Harris: I. XXV. — Jacobs J.: 129. 230. — Jurkschat C.: 40. — Köhler R.: 70. 107, 197. — Krohn K.: 146—172. — Kuhn A.: 297. — Martin E.: 1502. (sorszám) Reinaert. — Martin E.: Le Roman de Renart. III. 377. — Merényi L.: Eredeti népmesék, 1861. I. 169. — Munkácsi B.: Votják népköltészeti hagyományok. 1887. 128. — Poesion: 7. 16. — Prien F.: 1451. — Reissenberger K.: 727. — Sebillot P.: LVI. — Tylor E. B.: 364—367. — Voigt: I. 529. (sorszám) — Wlislocki H.: Märchen und Sagen der transsylvanischen Zigeuner. 1886. 131.

3. Aarne A. II.: 4. (typus szám) — Dähnhardt O.: Tiersagen II. 254. — Gerber: 12. — Grimm J.: 312. (Ziege und Wolf) — Grimm: 74. (meseszám) — Hackman O.: 4. (typus szám) — Hahn J. G.: 86. — Haltrich J.: 104. — Karadschitsch W. St.: 268. — Krauss S.: I. 8. — Kuhn A.: 299.

## 43. A cseremisz meg a medve.

A cseremisz meg a medve répát vetett. A mikor megérett, megosztoztak: a cseremiszé lett a töve, a medvéé a teteje. Második évben árpát vetettek. Most megfordítva, a medvéé lett a töve, és a cseremiszé a teteje. A medve megharagudott a csaláson és meg akarta enni a cseremisz lovát, de a ló agyonrúgta.

Aarne A. II.: 1030. (typus szám) — Braga Th.: I. 185. — Campbell J. F.: III. 198. — Gerber A.: 25. — Grimm J.: CCLXXXVIII. (észt mese) — Grimm: 189. (meseszám) — Hackman O.: 1030. (typus szám) — Krauss S.: II. 411. 153. — Krohn K.: 241. (Tutkimuksia) — Schreck E.: 195. — Sebillot P.: I. 328. — Seidel O.: 91. — Webster W.: 43.

## 44. A róka meg a macska.

A róka meg a macska húst keríttet a farkassal meg a medvével. A macska dörmögve eszi a húst, a farkas meg a medve megijed, hogy a macska kevesli, és elszaladnak. A két állaté marad az egész hús.

Aarne A. II.: 103. (typus szám) — Bain R. N.: 130. — Beauchamp W. W.: 180. — Benfey Th.: II. 21. — Dähnhardt O.: Tiersagen II. 215. — Gerber A.: 38. — Grimm: 48. (mese-szám) — Grimm J.: CCXCIV. CCLXXXV. (észt mese) — Hackman O.: 103. (typus szám) — Haltrich J.: 82. 91. — Karadschitsch W. St.: 262. — Keith-Falconner: 14. — Krauss S.: I. 3. 5. II. 39. — Krohn K.: Suomalaisia Kansansatuja. 1. Osa Eläinsatuja. 1886. 391. — Schleicher: 6. — Schreck: 195.

## 45. Iványics kandur.

A macska megijeszti a nyulat, rókát, farkast és medvét, hogy megeszi őket. Ezek ökröt fognak a számára, hogy megbékítsék, és elhívják lakomára. Valamennyien elbújnak és csak távolabbról nézik. A farkas a rőzse alá fekszik, a nyúl belebúvik a hangyabolyba, a medve felmászik a fára, a róka távolabb leül. Evés közben a nyúl megijeszti a macskát, ez félelmében felszalad a fára, a honnan a medve holtan bukik a földre.

L. 44. A róka meg a macska című mese jegyzeteit.

## 46. A farkas meg a kutya.

Találkozik a farkas a szabóval, a kanczával, a kossal, a disznóval, meg akarja enni őket, de mindannyian kifognak rajta. Találkozik a kutyával, azt is meg akarja enni. A kutya becsalja őt a faluba, a gazdája házába, a hol agyonverik.

Aarne A. II.: 122. (typus szám) — Gerber A.: 34. — Grimm: 86. (mese-szám) — Hackman O.: 122. (typus szám) — Haltrich J.: 106. — Kuhn A.: 299. — Martin E.: 3988. (sorszám) — Méon M. D.: 7521. (sorszám) — Prien F.: 3730. (sorszám) — Schreck: 232. — Voigt: VI. 1—132. (sorszám) V. 1167. (sorszám) — Wolf J. W.: 419.

## 47. A róka meg a daru.

Meghívta a róka a darut vendégül, és lapos serpenyőben adott neki ennivalót. A daru nem tudott belőle enni. A daru is meghívta a rókát, ő meg korsóban adta elébe az ételt. A róka hiába forgolódott a korsó körül, a daru mind kiette belőle.

Aesopus: 34. — Gerber A.: 23. — Hervieux: II. 196. — Krug A. N.: Journal of American Folk-lore 114. — Du Meril: 255. — Mészáros Gy.: Kazáni-tatár népköltk. gyűjt. (kiadatlan kézirat): A daru meg a róka meséje. — Phædrus. I. 26. — Waldis B.: I. 27.

## 48. A vadállatok pádisáhja.

A vadállatok az embert akarják pádisáhjuknak választani. Az oroszlán azt mondja, ő az erősebb, ő lesz a pádisáh. Meg kell verekednie az emberrel. Szembe száll a kozákkal, a ki puskával lő rá, karddal vág feléje, az oroszlán elszalad. Az ember lesz mégis a pádisáh.

Aarne A. II.: 157. (typus szám) — Connor W. F.: 6. — Grimm: 72. (mese-szám) — Hackman O.: 157. (typus szám) — Haltrich J.: 64. — Merényi L.: Eredeti népmesék. 1861. I. 189. — Wolf J. W.: 163.

## 49. A rókából kozák lesz.

Emberek közé ment a róka és szippantott, arany orra lett. Meghemperedett a földön, arany ruhája lett. Ide-oda pislantott, ragyogó szeme lett. Egyet-kettőt ugrott, kozák lett belőle. A farkas megirigyelte a rókát, ő is utánozni akarta. Elment az emberek közé, és szippantott egyet, s az orra kifordult. Meghemperedett a földön, a bőre lehámlott. Ide-oda pislantott, a szeme kiugrott. Egyet-kettőt ugrott, és a kerítés hegyére nyársalódott.

Fischer: Nyelvőr VIII. 520. — Georgeakis G. et Pineau L.: 91. — Gerber A.: 13. — Krohn K.: 20. — Meier P. J.: 287. — Ralston W. R. S.: Russian Folk-Tales. 1873. 87.

## 50. Az öreg ember meg a daru.

Eljárt a daru evegetni az öreg ember búzáját. Az ember megfogta, de a daru megigérte, hogy ha elereszti, többet nem jön el. Az ember eleresztette. A daru azonban továbbra is csak odajárt.

[Mesetöredék.]

# TARTALOM.


| | Lap |
|---|---|
| Bevezetés | III |
| I. Közmondások | 1 |
| II. Találós mondások | 32 |
| III. Dalok: | |
| 1. Kör-dalok | 48 |
| 2. Fonó-dalok | 110 |
| 3. Sör-dalok | 127 |
| 4. Leány-sördalok | 161 |
| 5. Katona-dalok | 168 |
| 6. Lakodalmi dalok: | |
| *a)* Lakodalmas-nép dalai | 177 |
| *b)* Leány-sírás | 199 |
| *c)* Nyoszolyóleány-dalok | 203 |
| *d)* Lakodalmasasszony-dalok | 214 |
| 7. Halotti-tori dalok | 217 |
| 8. Karácsonyi dalok | 218 |
| 9. Farsangi dalok | 220 |
| 10. Husvéti dalok | 226 |
| 11. Verses mondókák | 227 |
| IV. Mesék. | |
| Hősmesék: | |
| 1. Ostoba Iván | 236 |
| 2. Az ártatlanul üldözött nő | 242 |
| 3. Holdarczú-naparczú gyermek | 253 |
| 4. A bűvös aczél-kova | 260 |
| 5. A szolgalegény meg a táltosló | 292 |
| 6. A negyvenegy táltosló | 296 |
| 7. Az asszony-pádisáh leánya | 306 |
| 8. Iván táltoslova | 327 |
| 9. A kancza fia | 340 |
| 10. A ragyogó madár | 350 |
| 11. A vörösréz-medve | 356 |
| 12. Levesbevaló hős | 363 |

Lap

13. A tar-fiú, a medve, meg az ördög-fiú ... 377
14. A czigány meg a sárkánykígyó ... 381
15. Az ember fia és az ördög fia ... 386
16. Iván meg az erdei rém ... 393

Tréfás mesék:

17. A pap meg a tar-fiú ... 399
18. Az erdei rém ... 408
19. A mostoha anya ... 410
20. Hüvelykújj-gyermek ... 412
21. A ravasz tolvaj ... 413
22. Az ostoba ... 417
23. Kilencz hupogó egy zupogó ... 419
24. A pap meg a paraszt ... 424
25. A furfangos szolgalegény ... 429
26. A megnevettetett pádisáh leánya ... 440
27. A furfangos erdőőr ... 443
28. A süket koma ... 448
29. Az okosfejű vő ... 450
30. A megtréfált szerető ... 456
31. A pénz ... 460
32. A pádisáh meg a pap ... 463
33. A kőtörő meg a pádisáh ... 466
34. A szegény ember lúdja ... 471
35. A sarló története ... 474
36. Fürj-fogás ... 475
37. Mikor én még szolgalegény voltam ... ... 476
38. Kocsis koromban hogyan jártam ... ? ... 480
39. A baba meg az egér ... 483

Állatmesék:

40. A róka meg a medve ... 487
41. A póruljárt farkas ... 489
42. A róka meg a farkas ... 491
43. A cseremisz meg a medve ... 493
44. A róka meg a macska ... 495
45. Iványics kandur ... 496
46. A farkas meg a kutya ... 499
47. A róka meg a daru ... 502
48. A vadállatok pádisáhja ... 503
49. A rókából kozák lesz ... 504
50. Az öreg ember meg a daru ... 505

Forrásművek ... 507
Jegyzetek ... 514

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA